BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I –141

Alberto Magno, San. Compendium theologicae veritatis. Venetiis. 1483.

26-5
N. 169

169 I 34
541

Jesus Maria 5 - 3
Joseph

In manus tuas
commendo Spiritum meum
Redemisti me Deus
veritatis

Liber

Segun la [illegible] q̃ cayeron la tercera parte de los Angeles fue el numero de los Demonios ciento y [illegible] mil millones [illegible] seiscientos y sesenta y ocho y quatrocientos [illegible] mil seiscientos, y sesenta y [illegible] Angeles buenos y malos razon porq̃ el numero de todos los Angeles buenos y malos segun el computo de S.to Alberto lib. 2. cap. 24. y 23 son 3.99 Millones q̃ 20 mil y quatro Angeles [illegible] el [illegible] q̃ en cada uno de los [illegible] de Angeles [illegible] como en cada una de las legiones ay una legiones de Angeles y dice q̃ cada legion consta de 6606 Angeles de Angeles. Y dice q̃ el mismo S. Alberto se inclina a creer q̃ el Bien q̃ verdad q̃ el numero de los Angeles malos, solo fue el q̃ [illegible] [illegible] numero de los Angeles de dicho [illegible] de otros), q̃ [illegible] Millo cuteso y lo refiere de dicho [illegible] 439 mil, y 556 Demonios.

nes 439 mil, y 556 Demonios. [illegible] de los Angeles, solo y en el dicho Cap. 24. dice q̃ las Animas de los Angeles q̃ fueron virgenes se han de reparar de los Predestinados, q̃ se ha de salvar, añade q̃ el numero de todos los otros q̃ son virgenes q̃ son montara tanto como Angeles buenos, y S. Agustin dice los q̃ repararon sus Animas. Bien q̃ quantos Angeles Apostataron q̃ solo se salvaron tantos quantos hombres Predestinados son [illegible] q̃ S. Greg.o afirma q̃ los q̃ perseveraron en [illegible] tantos son los Angeles buenos, q̃ perseveraron en gracia.

El num.o de todos Angeles criados, (en q̃ se comprehenden los q̃ por su culpa se hicieron Demonios) [illegible] [illegible] Angeles, esto q̃ [illegible] por numero 3999200004 Angeles, [illegible] novecientos [illegible] mil novecientos y nueve millones, novecientos [illegible] y quatro Angeles. = el de los q̃ cayeron y a esta [illegible] computo de S. Aug.n y S. Greg. bien [illegible], mas los otros no son ciertos, [illegible] [illegible] [illegible] con las [illegible] de S. Th. y S. Dionisio, aquel dice dos cosas [illegible] los Angeles custodios comunmente exceptuando algunos [illegible] q̃ los Angeles [illegible] solo son del inferior choro, q̃ decimos Angeles [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de Archangeles [illegible] [illegible] custodio de otro. [illegible] [illegible] [illegible] solo [illegible] quatro Angeles [illegible] [illegible] [illegible] Angeles tantos quantos hombres havido, ay [illegible] el principio del mundo hasta el fin, y [illegible] de los otros, [illegible] [illegible] tanto [illegible] [illegible] tanto se multiplican mas legiones

es cosa [illegible]; y S. Dionisio dice [illegible] a todas
las cosas materiales [illegible] de [illegible] de las cosas materiales) sin comparacion; [illegible] cosa [illegible]
la cual; y de aqui se sigue una cosa de gran consuelo, y [illegible]
[illegible], el numero [illegible] fueron los Angeles q.
cayeron, y [illegible] de salvarse casi [illegible] los hijos de Adan, o muy
pocos menos; [illegible] Deus cui soli [illegible]
[illegible] qui [illegible] nostri [illegible] per [illegible]
[illegible] filij sui, qui cum eo [illegible] Deo P. et Sp. S. vivit et
regnat [illegible] secula. Amen.

¶ In nomie ſcīſſime ꝛ īdiuidue trinita‑
tis. Incipit prologus in Compendium
theologice veritatis.

V
Eritatis theologice ſublimitas
cū ſupſinit ſplendoris radius. il
luminās intellectū. ꝛ regaliū de
litiarū conuiuium reficiēs effe
ctū: ꝺ magnorū theologorū ſcriptis bre
ue compendiū colligere dignū duxi. quo
ꝛ euitetur faſtidij prolixitas. ꝛ tū ad plu
rima īueſtiganda videtur ꝛ occaſio ſa
pienti. Theologia certe ſcientiaꝝ eſt pri
ceps omniū ꝛ regina cui artes cetere tā
ꝙ pediſeque famulātur. Nā de naturis
rerum illa ſolū ad vſū ſuum accepit de q
bus ſibi ſpeculū fabricare valeat in quo
conſpiciat conditorē. Hec dicitur ſciētia
ſciētiarum que ſuꝑ oēꝫ ſpeculationē phi
loſophicā extollitur. et dignitate ac utili
tate omnibꝰ antefertur. Ipſa eni philoſo
phia eſt que in naturaleꝫ. et rōnalem ac
moralē diſtinguit. Philoſophia qdeꝫ na
turalis. lꝫ doceat cognoſcere creaturas.
non tū creatoreꝫ. Rōnalis vo lꝫ doceat
cōcludere hoibus non tū diabolo reſiſte
re: Et moralis licet doceat acquirere v
tutes cardinales. non tū docet acquirere
charitatē. Noſtra vo philoſophia. ſ. ve
ritas theologica hec omnia oꝑatur. Do
cet. n. deū cognoſcere. diabolo reſiſtere.
ꝛ charitatis exercitijs inſudare. hec ē di
uinorum pigmētorum appotheca delec
tabilis ſuꝑ mel ꝛ fauū. hec quoqꝫ theſau
rus deſiderabilis ſuꝑ aurum ꝛ lapideꝫ ꝓ
cioſum. hec ē fons de loco voluptatis e
grediens. eccleſie militantꝭ irrigās para
diſū. Deniqꝫ pñs ſcriptū in ſeptem libel
los diſtinxi. et ſingulas in vnoquoqꝫ ma
terias rubricis proprijs aſſignaui. ¶ Pri
mus ē de natura deitatis. ¶ 2ꝰ de opibus
conditoris ¶ 3ꝰ de corruptela peccati ¶ 4ꝰ
de humanitate xpi ¶ vꝰ de ſanctificatione
graꝝ ¶ 6ꝰ de vtute ſacramētoꝝ ¶ vijꝰ de vl
timis tēporibus. ꝛ de penis malorum. ac
de pmijs bonoꝝ. Sicubi ergo i hec ſcri
pto deuiaui parcet mihi. quia ignorās fe
ci vbi vo recte proceſſi laudet gra Ieſu
xpi. ad cuius honoreꝫ ꝛ beatiſſime matrꝭ
eius preſens opuſculum compilaui.

Qd deus eſt. Caplm. pm.
Qd vnus deus eſt. 2.
Qd vnū ſolum pmuꝫ ē. 3.
Qd pater eſt. 4
Qd filius eſt. 5
Qd filius ē imago pris. 6
Qd ſpūs ſanctus eſt. 7
Qd ſpūs ſanctꝰ amor patris et filij ē. 8
Qd ſpūs ſanctus charitas ꝛ donum ſa
torum eſt. 9
Qd in trinitate perſonarum vnitas eſſe
tie eſt. 10.
Qd multiplr trinitas ē. 11.
Qd equalitas ꝑſonarū eſt. 12.
Qd inter eſſentiam ꝛ perſonam differē
tia eſt. 13
De imenſitate dei. 14.
De infinitate dei. 15
De cōprehenſibilitate dei. 16
De circūſpectibilitate dei. 17
De eternitate dei. 18
De incōmutabilitate dei. 19
De ſimplicitate dei. 20.
De excellentia dei. 21.
De nationibus dei. 22.
De nominibus dei. 23.
Qd deus in ffabilis eſt. 24.
De ideis ꝛ libro uite. 25
De appropriatꝭ diuinis ꝑſonis .26
De potentia dei. xxvij
De vtute miraculorum. xxviij
De ſcientia dei. 29
De prediſtinatione. 30.
De pſcientia ꝛ reprobatiōe. 31
De voluntate dei. 32
De iuſtitia dei. 33
De miſericordia dei. xxxiiij.
Qd deus eſt. Cap. pm.

a2.

Eum eſſe multis mo
dis oſtenditur. Hoc
.n. fides recta teſta
tur. Sacra ſcriptu
ra loquitur. Cōpatio
rerum ad ipſū id ipſum ndicat. Sancti
predicant. Creature clamant. ⁊ Ratio
naturalis dictat. ¶ Primo igitur deum
eſſe fides teſtatur: quia fides catholica
credit deū. credit in deum. ⁊ credit deo.
¶ Credere deum. eſt credere ipſum. Cre
dere in deū eſt credendo amare deū., ⁊
credendo in eū ire. ⁊ mēbris eius in cor
porari. Credere autē deo eſt credere ꝟ
bis ipſius. ¶ Primū ⁊ tertium bonorum
⁊ malorū ē. ſed ſecūdum bonorum tātū
quia credere deum ⁊ credere deo bonis
⁊ malis cōe eſt. ſed in deum credere bo
noruꝫ ſpāliter eſt. Deus itaqꝫ ſolus ha
bet eſſe perfectum. ¶ Illud enim perfec
tum eſt cuius nihil eſt extra ipſū. vnde
qꝛ eſſe noſtrum habet aliquid extra ſe
imperfectum eſt. Deeſt eniꝫ nobiſ aliqd
quod de noſtro eſſe iam preteriit: vel qꝺ
futurum eſt. Diuinum autem eſſe eum
ſimul totum ſit. nec qcquā de eo preteri
it aut futurū ſit pfectum eſt. ¶ Scđo deū
eſſe ſcriptura loqtur. pſal. 89. dn̄s a ſecu
lo vſqꝫ in ſeculum tu es deus. Exodi. 3°.
Qui eſt miſit me ad vos. ⁊ Joānes. Da
ma dicit. Videtur omibus principalius
eorum que de deo dicūtur nominibus eē
qui eſt. ¶ Tertio deum eſſe rerum cōpa
tio ad ipſum facta indicat. Etenim deuſ
habet ꝙ noſtrū eſſe ſuo compatuꝫ nihil
eſt. imo deus ſuo p̄ſentiali eſſe dat omni
bus eſſe. ita ꝙ ſi ſe rebus ſubtraheret:
ſicut de nihilo facta ſunt. ſic in nihilum
defluerent. Gregorius. Omnia huma
na que iuſta que pulchra ſunt dei iuſti
tie ⁊ pulchritudini comparata. nec recta
nec pulchra ſunt nec omnio ſunt. ¶ Quar
to ſancti predicant. Anſelmus in pſol.
Credimus deum eſſe aliquid quo nihil
maius cogitari poſſit. Dio⁹. Eſſe omni
um eſt ſuperſubſtātialis diuinitas: ſꝫ hoc
intelligitur cauſaliter non formaliter
Aug⁹. Illud maxime habet eſſe quod
maxime diſtat a non eſſe quod ſcilicet ñ
habet eſſe poſt eſſe. nec eſſe poſt non eē
nec poteſt cogitari non eſſe. ¶ Quinto
deum eſſe creature clamant. Omnia nā
qꝫ ſuo modo dicunt. quoniam ipſe fecit
nos. ⁊ non ipſi nos pſal. 9 quia ipſe dn̄s
eſt vox nature. qua omnia pulchra teſtā
tur ipſum pulcherrimum. dulcia dulciſ
ſimum. ſublimia altiſſimum. pura puriſ
ſimum. fortia fortiſſimum. ⁊ ſic de alijs.
quia ſicut in patria deu eſt ſpeculum in
quo relucent creature. ſic in via econtra
rio creature ſunt ſpeculum quo creato
rem noſtrum ſpeculamur. Unde. Apl's
p'rio ad. Cor. 13. Uidemus nūc per ſpecu
luꝫ in enigmate. Idem ad. roma. p. Inui
ſibilia dei per eaq̄ facta ſūt cognoſcūtur
¶ Sexto deum eſſe ratio naturalis dic
tat. que per effectum in cognitionē anie
peruenit. Omne nāqꝫ creatum indiget
alio. vt ſit. ⁊ iterum illud alio vt ſit. ⁊ ita
eſt in infinitum procedere vel erit ibi cir
culus. vel peruenietur ad aliquid quod
ſit cauſa omnium. Circulus non ē in re
bus ſingulis. quoniam oporteret aliquid
eē prius vel poſterius. nec erit proceſſ⁹
in infinitum quia vniuerſitas creaturaꝝ
tota cauſata eſt. ſiue ſit finita. ſiue infini
ta ergo indiget alio vt ſit. ⁊ quod erit ex
tra vniuerſitatem cauſatorum. ⁊ hoc
deus eſt a quo fluunt oīa bona.

¶ Qđ vnus deus eſt.

Capl'm 2

Unum deum eſſe oſtenditur au
ctoritate. vnde in Deutero. 32°.
videte ꝙ ego ſim ſolus. ⁊ non
alius deus preter me. vnđ apl's ad ephe
ſi. 4. unus dn̄s vna fides vnū baptiſma ⁊
Boecius. Si dici poteſt vniſſimum ē:
Idem ē ſemp in vno modo nihil in ſe. ni
ſi ſe habet hoc vere vnū ē. in quo null⁹
eſt numerus. nullū ī eo aliud ē preter id
quod ē. ¶ Idē oſtenditur ⁊ rōne: qꝛ ſim
plex forma diuinitatis ſi nō eēt una ⁊ ea
dem numero. ſed cōicabilis pluribus. ut
forma ſorti. ⁊ platoni. iam cōtraheretur
ab aliquo addito ad eſſe ſingulare. ⁊ ita
cōponeretur alteri. nec eēt ſimpliciſſima
quod falſum eſt quia in ſūmo bono nulla
poteſt fieri adiectio cum ſit omnino ſim
plex. ¶ Nota ꝙ vnum ſumitur prout eſt
principiuꝫ numeri. ſic deo cōuenit ¶ Alio
modo prout cōuertitur cum ente. ſic deo
conuenit potius qꝫ alicui creature. quia
cum vnū ſit indiuiſum in ſe. ⁊ diuiſū ab
alijs. excepto deo ſolo nihil in quo non in
telligat aliqua diuiſio uel actualis vl' po
tentialis. Cum vnitas vel numerus ali
quis đ deo dr̄ nihil ponit. ut quidā dicūt
ſed tantum priuat. vnde cū dicitur deuſ
vnus ē intelligitur ꝙ non ſunt plures.
¶ Aliquod ſingulare non ē vnum tribus
modis. ſ. pluralitate ſecundū ſpecies di
uerſas ſicut angeli ⁊ ſtelle qui ⁊ que ſūt
idem gn̄e. ſed differunt ſpecie vel muta
bilitate ſecūdum ꝙ vnus homo plures
dicitur qui modo ſanus eſt modo eger.
modo diues modo pauper. vel propaga
tione ſecūdum eādem ſpēm prout vnus
homo plures eſt in filijs q propagantur
ab ipſo. ſed nihil predictorum in deo eſt.
¶ De primo eni cōtrarium habemus i ſym
bolo. Athanaſii. Hec eſt fides catholi
ca. vt vnū deum in trinitate ⁊ trinitateꝫ
in vnitate veneremur. ¶ De ſecūdo. pſal.
101. Ipſi peribunt. tu autem permanes
Ber. Non ex tempore alteratione ha
bet deus non in ſubſtantia alteritatem.
Leo papa. Simplicis diuinitatis nature
nihil addi vel minui poteſt. ¶ De tertio
pſal. lxxx. Non erit in te deuſ recēs. Re
cens eſt recenter formatum vel natum.
diuinitatem tria genera hominum mul
tiplicant ſcilicet idolatre. pſal. 9v. Om
nes diīgētiū demonia. nigromantii q at
tribuūt ꝟtutē caracteribus. ⁊ huiuſmo
di ſtultitijs. carnales hoīes vt guloſi colē
tes uentrem. Aplus. Quorum deus vē
ter ē. Et auari q ſuper omnia pecuniaꝫ a
manet vt idē ap'lus dicit ad coll'o. 3. Aua
ritia que ē idolorum ſeruitus. Eſt itaqꝫ
in deo vera vnitas propter ſimplicitatē
immutabilitatem ⁊ ſingularitatem ⁊ pp
vnitatis create ſimilitudinem: qꝛ ſicut
vnitas a nullo deſcendit. ⁊ omnis plura
litas ab ea deſcendit. ſic deus a nullo. ⁊
omia ab ipſo. Item ſicut vnitas de ſe gi
gnit vnitatem. ita dn̄s pater de ſe gignit
alterum ſe. ſcilicet filium ut dicit. Aug⁹
ideſt alterum ſimilem ſibi. vel alteruꝫ a
ſe. ¶ Hoc nomen dn̄s tripliciter accipitur
ſcilicet naturaliter adoptiue ⁊ nūcupati
ue. ¶ Primo modo ſoli deo conuenit. ¶ Se
cundo modo conuenit bonis hominibus
qui diuine bonitatis participes ſunt per
gratiaꝫ prouidentie vel doctrinā ⁊ pote
ſtatem prelationis ⁊ poteſtatem miracu
lorum pſal. lxxxi. Ego dixi dij eſtis. ⁊ filij
excelſi omneſ. ¶ Tertio modo dij dicūtur
idola. ſed ſolo nomine quia res nominis
ſcilicet diuinitas non illis conuenit. ¶ Pri
mo modo non habet nomen deus plura
le per ſe cum ſit unus ſolus deus verus
nec diuinitas recipiat diſtinctionem ſed
ſecundo ⁊ tertio modo plurale habet.

¶ Quod vnum ſolum principium
eſt.

Capl'm. 3.

Sicut vnus dn̄s eſt ſic vnū ſolū
principiū ē qꝺ oſtenditur multi
plici ratione. ¶ Primo ſic. qm̄ ſi duo ſūt
principia. vnum ſcilicet ſumme bonum
⁊ aliud ſummme malum. aut cōicant exi
ſtentia per ſe. vt ſortes ⁊ plato ſimul ſūt
in eē aut ñ cōicant. Si ergo alterum illo
rum erit ens per aliud. ⁊ ita non erunt
duo principia. Si ſic. cum exiſtētia per ſe
ſit bonum. malum plus eſſet malum ſi
non habere aliquod bonum. ergo nō eſt
ſumme malum quia ſi eſſe per ſe habe
ret hoc ipſum eſſe quod eſt bonum ſum
me malum nunquam eſſet. ¶ Preterea
in creaturis quattuor inueniuntur. ſ. mul
titudo / ordo / imperfectio ⁊ connexio. ſe
cūduꝫ quodlꝫ iſtoꝝ probatur tantū vnū
eē principiū. Omis. n. multitudo ſcōm

Dionyſium:ab vnitate trahit originem.
ergo neceſſe eſt omis multitudinis vnū
eſſe principiū. Item ois ordo cū hēat
ꝓius.⁊ poſterius.oportet ꝙ vnū habe
at principiū. Item ſecundū Boetium.
Omne imperfectū ab aliquo trahit ori
ginē.ſupple ꝑfecto.⁊ hoc ē deus noſter
Item ois cōnexio diuerſoruꝫ cām hēt
ſue cōnexionis ⁊ conſeruationis ad vnū
⁊ hoc eſt deus. Item ſi eſſet vnū ſum
me malū a quo omnia mala eſſent.ſeque
retur ꝙ ſecūdū corpus chriſtus eſſet ab
illo malo ꝑncipio.cū in eo fuerit malū pe
ne.quod abſurdum ē dicere. Ex predic
tis patet ꝙ deus eſt ꝑncipiuꝫ ⁊ ſummuꝫ
⁊ vnū ſolum ꝑncipium tū rōe dignitatis
tū rōe anteceſſionis.tū rōe cāuſatis.

Qd pater eſt. Cap.4.

e Ternum patreꝫ eſſe per hoc oſtē
dit ꝙ cū ſit ds potētiſſimus ſapiē
tiſſimus ⁊ optim⁹.pōt.ſcit.⁊ vult ſe ſūme
cōicare. hoc ē maieſtatꝭ ſue plenitudinē
alteri dare.ergo deus pater ab eterno fi
lium ſibi equalem genuit.cui diuinitatis
ſue eſſentiā cōicauit. Dicit enim dñs in
Iſaia.Si ego q generationē alijs tribuo
ipſe ſterilis ero? quaſi dicat nō. Pater
enim multipliciter dicitur. Dicitur enim pa
ter eterna generatiōe. Eſaie liii. gene
rationē eius quis enarrabit? predeſtina
tione.Ephe.primo.grā vobis ⁊ pax a dō
patre qui ꝓdiſtinauit vos in adoptionem
filiorum.Creatione.Deutero.32. Nun
quid non ipſe eſt pater tuus qui poſſedit
fecit.⁊ creauit te? Fecit inq̄ꝫ ſecundū cor
pus.creauit ſecundū animā poſſedit ſecū
dum vtrumqꝫ. Redemptiōe Iſa. Tu do
mine pater noſter.⁊ redemptor noſter.
a ſeculo nomen tuuꝫ.Sacramentali rege
neratione.ꝓma petri. Benedictus deus
⁊ pater domini noſtri Ieſu chriſti qui re
generauit nos. Fidei inſtructione. Io.pri
mo.Dedit eis poteſtatem filios dei fieri
his qui credunt in nomine dei.vel eius.
Gratia adoptione. Roma. Accepiſtꝭ ſpi
ritum adoptionis filiorum in quo clama

mus.abba pater.Glorie collatione. Ga
la. Itaqꝫ iam non eſt ſeruus.ſed fi.ꝙ ſi fi
⁊ he.per deum.ideſt per opa dei.Opera
noſtra magis ſunt per deum vite eterne
meritoria q̄ꝫ per nos. Primo modo ſumi
tur pater perſonaliter.⁊ iſte modus ſoli
patri conuenit. Quarto modo ſcilicet
redemptione.non ſolum effectiue ſumit.
ſed etiaꝫ per myſterij exhibitionem.Su
mitur etiam ꝑſonaliter.⁊ iſte modus ſoli
filio cōuenit ſecundum ꝙ modus redem
ptionis fuit per morteꝫ filij.Omnes alij
modi ſimul tribus perſonis conueniunt.
quia indiuiſa ſunt opera trinitatis.niſi fō
te aliquis illorum modorum cōueniat ali
cui perſone per appropriationē. Circa
generationē nota quattuor propoſitiōes
in quibus videri poterit.vtrum eſſentia
diuina generet vel generet. Prima hec
eſt.eſſentia generat eſſentiam. Secūda
hec.eſſentia generat perſonā.tertia hec
perſona generat eſſentiaꝫ.Quarta hec.
hec perſona generat perſonam. Harū
propoſitionum tres prime falſe ſūt.quar
ta autem vera eſt.Eſt enim regula i the
ologia ꝙ eſſentia diuina nō generat. nec
generatur.dicendum tamē ꝙ pater vir
tute eſſentie exiſtētis in ſe generat.⁊ ꝙ
filio per generatione cōicatur eſſentia.ſi
cut ⁊ ſpiritui ſancto per proceſſionem.

Qd filius eſt. Cap.v.

c Um ſint correlatiua pater ⁊ fili
us per eaſdem rationes oſtendi
tur filium eſſe eternuꝫ.per quas ⁊ oſten
ſum eſt patrem eſſe eternum. Preterea
inter omnes emanationes perfectiſſima
eſt generatio qua penitus aſſimilatur ge
nitus genitori quod emanationes alie nō
faciunt.Cum igitur copioſiſſimo fōti bo
nitatis cōpetat emanatio perfectiſſima.
conſtat ꝙ perſona qui pater eſt qui ē fōſ
totius bonitatis generat filium equalem
ſibi cui cōicat ſue plenitudiem maieſtatiſ
Aliquis eſt filius dei per gratiam unio
nis.vt chriſtus homo. Aliquis per veri
tatem natiuitatis.vt chriſtus inquantuꝫ

deus. Aliquis per adoptionem: vt ſācti
Aliquis per creationem.ut queuis crea
tura. De filio dei dicit Atthanaſius in
altercationem contra Arrium qd ipſe di
citur ſenſus quo cuncta cogitantur ſapiē
tia qua cogitata diſponūtur virtus qua
diſpoſita perſiciūtur.lumen quo perfec
ta clareſcunt verbū quo clarificata nun
ciantur. Filius ergo dei dicitur ſapien
tia patris non ꝙ pater ſapiens ſit ſapien
tia genita ſed quia filium genuit cui ap
propriat ſapientia. Unde pater dicitur
omnia feciſſe in ſapientia.ideſt in filio di
vel cum ſapientia que ē filius quoniam
indiuiſa ſunt opera trinitatis. Unde hec
prepoſito innotat ſub auctoritatem.in fi
lio qui hoc ipſum habet a patre ꝙ res
creat. Generaliter enim veꝝ eſt ꝙ quic
quid hꝫ perſona.uel opatur. hoc habet
a deo a q⁹ eſt. Qualiter autē filius ſit de
patre nota ꝙ hec prepoſitio de.qn̄qꝫ no
tat cām efficiētem ut cum dicitur xp̄us
conceptus de ſpū ſancto qn̄qꝫ cām mate
rialem ut cum dicitur xp̄s natus eſt ex
maria virgine.quādoqꝫ idēptitatem eſſē
tie vt cum dicit filius natus de patre qn̄
qꝫ tranſubſtātiationem ut cum dr̄ corp⁹
chriſti fit de pane qn̄ꝫ ordinē ſecūduꝫ ꝙ
dicitur creatura fieri de nihilo.

Qd filius eſt imago patris. Cap. 6.

i Mago triplex ē ſ.equalitatis imi
tationis.⁊ repreſentatiōis. Primo
modo filius ē imago pr̄is.2⁰ modo homo
factus eſt ad imaginē dei.3⁰ modo mun
dus dicitur ſpeculum.uel imago dei.Eſt
igitur imago non ad imaginem.ſicut fili
us. Nam hec ꝓpoſitio ad dicit differen
tiam ⁊ diſtantiam inter imaginem ⁊ ima
ginatū.hoc auteꝫ non cadit in filium vn
de hū dicitur imago pr̄is ſꝫ non ad ima
ginē ⁊ eſt imago ad imaginem ſicut hō ⁊
angelus. Et eſt aliud non imago:ſed ad
imaginem ut mundus hic qui proprie
non dr̄ imago.ſed veſtigium creatoris.
quia lꝫ trinitatem repreſentet non tamē

imitatur nec ē capax eius ſicut homo.eſt
tamē mundus ad imaginē dei factus.qr
deus aliud exemplar non habuit ad cui⁹
ſimilitudinem creaturas faceret. niſi ſe
ipſum.Eſt imago genita ut filius.⁊ ē ima
go creata.ut homo ⁊ angelus ⁊ ē imago
facta vt ſtatua herculis que ipſuꝫ repre
ſentat. Ex his pꝫ ꝙ eē imaginem conue
nit creatori.⁊ creature.Creatori quideꝫ
qa filio qui eſt imago patris. Creature
vero conuenit tam corpali q̄ꝫ ſpūali q̄ꝫ e
tiam cōpoſite. Proprie tn̄ loquendo dr̄
ꝙ creatura corporalis ē creatoris veſti
giū.vnde Aplus ad ro.p⁰. Inuiſibilia di
per ea que facta ſunt ⁊c̄. Ibi hec prepo
ſitio.ꝑ.non dicit mediū diſponens in quā
tuꝫ creatura conſideratur in ſe ſed exci
tans inquantum ē ſimilitudo creatoris
quia non diſponit ad cognitionem crea
toris imo ꝑ talem modū potius ipediret
cognitionē cū inter creatorē ⁊ creaturā
maior ſit diſſimilitudo q̄ꝫ ſimilitudo. cre
atura vero ſpūalis dicit creatoris ſimili
tudo.Ezech.xx8.Tu ſignaculū ſimilitu
dis ⁊c̄.⁊ hoc ideo qa in angelo ꝑꝑ nature
ſimplicitatem expreſſior ē ſimilitudo ad
deū q̄ꝫ in hoie. Creatura vero ꝯpoſita
.i.homo dr̄ imago dicit imago dei. Gen̄.
primo.Faciamus hoiem ad imaginē ⁊ ſi
no.⁊ hoc iō qa in hoie inueniuntur ples
trinitates q̄ꝫ in angelo. vn̄ q⁹ ad h⁹ hō
potius dicitur imago trinitatis. Filius dei
poſſidet triplicē excellentiā ſicut inuit:
Apls ad Heb p⁹. Qui cū ſit ſplēdor glo
rie ⁊ figura ſubſtātie eius portāſqꝫ omia
vbo vtutꝭ ſue.priaꝫ.ſ.reſpcū pr̄iſ a q⁹ ꝓ
ducit.⁊ ſic ē ſplēdor glie prne. Eſt.n. vt
ait. Dio⁹.Fōtalis radius i ſe manifeſtās
gloriā prnā.Scdaꝫ r̄ſpectu ſpūs ſci quē
ꝓducit ex ſe.⁊ ſic eſt figura.i ſimilitudo
ſubſtātie pr̄is. Eſt .n.alia ꝑſona ab ipſo.
ſicut a pr̄e.quā ꝑſonā qd nō accepit ſpūſ
ſcūs a pr̄e.ſicut ⁊ filius. Tertiā reſpectu
creaturaꝝ que ꝑ eū ꝓducunt.⁊ ſic ē por
tans oia verbo vtutis ſue. Propt ꝓmū
dicitur verbū filius pr̄is.qm̄ ꝑfecte logꝰ

bonitatē.⁊ ſummā patris liberalitatem
qui nihil hēre uoluit quod filio ſuo non
cōicaret. Iſtud eſt vbum eſſentialiter ⁊
eternaliter genitū temporaliter ꝓmiſ
ſū a prophetis ⁊ apoſtolis predicatuꝫ.ab
āgelo in icarnationem nūciatum. Pro
pter ſecūdū dr̄ filius imago patris.ꝗuiſ
tres perſone ſint equales in eternitate.
i maieſtate.⁊ poteſtate.tn̄ filius dr̄ potiꝰ
imago patris ꝗꝫ ſpiritus ſcūs.quia nō ſo
lum habet conuenientiaꝫ intus cū patre
in eſſentie idēptitate.ſicut ⁊ ſpūs ſanctꝰ
ſed etiam habet conueniētiam extra cū
patre ex eo ꝙ ſicut a patre procedit filiꝰ
ſic a filio ſpiritus ſanctus:ſed a ſpiritu ſā
cto nullus. Nā ſecundū rōneꝫ intelligēdi
r̄ſpectꝰhuius relationū ſūt extrinſecꝰ exi
ſtentes.quia potius ab aliqᵒ ſūt ꝗꝫ i aliqᵒ
Intelligentia enim relationum ad hoc
ad quod refertur aliq̄d reſpicit. vnde ſi
patrem non habeo filiꝰ non ſum.⁊ econ
uēſo Propter tertiū dicit̄ filius. virtuſ
patris ꝑma ad chor.ꝑ. Nos āt predica/
mus xp̄m dei virtutem ⁊ dei ſapientiā.
Inuenitur etiam imago trinitatis i nob̄
videlicet in memoria.intelligentia.⁊ vo
luntate.vel in mēte notitia ⁊ amore.in q
bus ꝑ ordinem patri ⁊ filio ⁊ ſpūi ſancto
aſſimilamur. Nota etiam ꝙ imago dr̄
relatiue ad illud cuiꝰ ſimilitudinem ge/
rit.⁊ ad quod imitandū facta eſt. Hoc au
tem cōtingit dupliciter.quantum ad ſpe
ciem ⁊ ſignum ſpeciei.⁊ ſic imago homi/
nis ē in filio ſuo qui ipſum in hūana ſpe
cie et figura imitatur.⁊ hec eſt perfecta
imago.quantum ad ſignum tantum.⁊ n̄
ad virtutem ſpeciei.ſic imago hominis ē
ſtatua lapidea.⁊ hec eſt imperfecta ima
go. Primo modo filius eſt imago patris
ſicut in natura comunicans.ſecundo mō
imago dei eſt in homie.lꝫ minus ꝑfecte.
Qō ſpiritus ſanctus ē.

Cap. vii.

e Manatio duplex eſt in diuinis.
Una per modū nature. Alia ꝑ
modum voluntatis. Illa que eſt per mo
dum nature.eſt generatio ſecūdum ꝙ fi
lius eſt a patre. Illa que eſt per modum
volūtatis.hec dicitur proceſſio appropa
te. Proprie vero dicit̄ ſpiratio ſecūduꝫ
ꝙ ſpūs ſanctus eſt a patre ⁊ filio. Idcir
co autem hec emanatio per modum vo
luntatis dicitur eſſe.quia ſpiritus ſanctꝰ
amor eſt. Amor autem ſecūdum volūta
tem eſt. Procedit autem ſpiritus ſanctꝰ
a patre mediate ⁊ imediate. Mediate.
quia filius ipſum ſpirat qui hoc habet a
patre. Immediate vero q̄a ipſe pat̄ ipꝫ
ſpirat. Qō ſpiritus ſanctus amor patris
⁊ filij eſt. Cap. viii.

Spiritus ſanctus amor dei eſt. ⁊
hoc triplicit̄. vꝫ.eſſentialiter.per
ſonaliter.⁊ exēplariter. Eſſētialiter dici
tur ſpiritus ſanctus amor.inquātuꝫ ipſe
cum patre ⁊ filio vnus deꝰ eſt. Ipſi eniꝫ
tres inquantū ſunt vnum in eſſentia dili
gūt ſe amore eſſētiali.qui appropriat̄ ſpi
ritui ſancto. Perſonalit̄ vo dicitur ſpi/
ritus ſanctus amor inquantū ipſe eſt ne
xus patris ⁊ filij. Pater eni ⁊ filius dili
gunt ſe amore procedēte qui non eſt pat̄
nec filius.ſed ſpiritus ſāctus. De hoc ne
xu dicit Auguſ. Eſt ineffabilis q̄dam cō
plexus in illa trinitate nō genitꝰ. ſed ge
nitoris genitiq́ꝫ ſuauitas ingenti largi/
tate perfundēs omnes creaturas pro ca
ptu eaꝝ. Exemplariter quoq́ꝫ dicit̄ ſpiri
tus ſanctus amor.quoniam amoris gra/
tuiti q eſt in nobis ſpiritus ſanctus.nō ſo
lum efficiens eſt.ſed etiā exemplar atq́ꝫ
finis. Amor enim q eſt in nobis a ſpiritu
ſcō eſt efficienter.⁊ hoc inquantum ipſe
ſpiritus ſcūs eſt deus. Exēplariter autē
eſt in nobis.inquātū ipſe ſpiritus ſanctꝰ
eſt ꝓcedens per modū amoris a patre ⁊
filio. Sed finaliter ē in nobis amor. inq́ꝫ/
tum ſpiritus ſcūs a quo amor noſter eſt
hꝫ rōneꝫ ꝑmi boni in qō tendit amor nr̄.
Notandum ꝙ amor qui ē ſpūs ſcūs ex
mō ꝓcedēdi ē nexus.ſ.trinitatis.ſꝫ ꝓpt̄
ipſā ꝓceſſionē ē diſtinctus a pr̄e ⁊ filio.
ꝑꝑ nature vo diuine ꝑfectionē eſt ꝑſona
⁊ ſuppoſitū.ꝑꝑ diuinam vo ſimplicitatē
ipſe ē deus ⁊ ſumme bonᵒ. Igit̄ ſpūs ſan
ctus ē amor quo pr̄ ⁊ filius ſe diligūt. cū
aūt dicit̄ pr̄ ⁊ filius diligūt ſe ſpū ſancto
.i.amore q eſt ſpūs ſanctus.⁊ ſecundū hᵒ
ꝑpoſitio eſt vba.ſꝫ intelligit̄ ſic.diligūt ſe
ſpū ſancto.i.ꝑ ſpiritū ſanctuꝫ.vel ꝑ amo
rē q eſt ſpūs ſanctus.⁊ ſecūduꝫ hoc non
ē cōcedenda.eēt eniꝫ intellectus ꝙ ſpiri
tus ſcūs eſſꝫ ꝑncipiū in trinitate qō fal/
ſum eſt q2 a pr̄e filioq́ꝫ procedit.q̄a non ē
ibi aliquid reſpectu cuiꝰ hec dictio. ꝑ. di
cat ibi principiū. Eſt.n.regula ꝙ hec dic
tio.per.ſemꝑ dicit rōnem pricipij reſpec
tu alicuius poſiti i locutiōe.ſicut qn̄ dicit̄
pater oꝑatur creaturas ꝑ filium.ibi no/
tatur rō principij in filio reſpectu oꝑis:
Similiter hoc cōceditur. Filiꝰ operatur
ꝑ pr̄em.nā ibi notat̄ rō principij in pr̄e.et
hoc duplici reſpectu.ſ.reſpectu filij.⁊ re
ſpectu oꝑis. Qō ſpūs ſanctus charitas
⁊ donū ſcōrum eſt. Cap. 9.

Cum inueniat̄ in ſcripturis ſepiꝰ ꝙ
ſpūs ſāctus charitas ⁊ donū dr̄ di
ligenter notandū eſt qualiter hoc debe/
at intelligi:⁊ vtrū ſpūs ſanctus ſit chari
tas qua nos deū ⁊ proximū diligamus.
vnde notāduꝫ ē ꝙ amor ſiue charitas tri
buꝫ modis ſumit̄. vno mō effectiue ⁊ ſic
abſq́ꝫ dubio verū ē ꝙ ſpūs ſanctus amor
eſt quo diligimus deū.q2 ſpūs ſcūs oꝑa
tur in nobis habitū ⁊ modū charitatis.
Alio modo ſumit̄ exēplariter: ſic etiā ſpi
ritus ſcūs eſt charitas qua diligimus de
um ⁊ ꝓximū. Charitas.n.que ē ſpiritus
ſcūs eſt exēplar nr̄e charitatis. Tertio
mō ſumitur charitas formalit̄ ꝑ modum
inherētie.⁊ ſic charitas dr̄ virtutis habi
tus in aīa quo diligimꝰ deum ⁊ ꝓximuꝫ
Et ſecundū hūc modum ſpiritus ſcūs n̄
dicitur charitas.nec cōtrariatur dictum
Aug. liᵒ. ð tri. cᵒ 6ᵒ. Eadē charitas qua
nos diligit deꝰ.⁊ nos ipm̄.q̄a lꝫ veruꝫ ſit
tn̄ aliter ⁊ alit̄ eſt.nam ds diligit nos ea
formaliter.nos vo ipſum diligimus effi
cienter ⁊ exēplariter.nō formaliter. naꝫ
oē eſſe ⁊ agere eſt a forma inherēte agē
ti.que eſt principiū agendi.⁊ forma ſicut
caliditas igni. Sciendū tn̄ ꝙ ſpūs ſanctꝰ
datur.cū datur eius donū.quia ſpūs ſan
ctus eſt amor ⁊ primū donum. poſterius
aūt non datur ſine priori. Preterea cō
pus myſticū eſt vnum per amorē.cū eni
nihil creatuꝫ ſit vnū in diuerſis ꝑticula/
ribus oportet ꝙ mēbra corporis miſtyci
vniantur vno amore increato q eſt ſpūs
ſcūs. Itē ſecūdū Aug. Totū malū ho/
minis ē vti fruēdis.⁊ frui utēdis. cōſtat
ergo ꝙ oppoſituꝫ eſt totuꝫ bonū eius.ſ.
frui fruēdis.⁊ vti vtēdis. Sed ad fruen
dū eo qō fruendū eſt reqritur pn̄tia eiuſ
fruibilis.⁊ etiā diſpoſitio debita fruendi
vnde requiritur preſentia ſpūs ſancti ⁊
eius donū.ſ.amor quo inhereatur ei. ve
rūtamen cū datur nobis ſpūs ſanctuſ nō
incipit eſſe in loco nouo.ſꝫ nouo modo ꝑ
productionem noui effectus.⁊ noui reſ/
pectus ex quo creatura ſe habet alit̄ ad
ſpiritum ſanctum ꝗꝫ ꝓus.q̄a eſt in ipā. vt
in cognoſcente ⁊ amāte ipſū.qō non fuit
ꝓus. Ex iā dictis pꝫ ꝙ in iuſtificatiōe du/
plex charitas nobis datur.ſ.creata ⁊ in/
creata.illa qua diligimꝰ. ⁊ illa qua diligi
mur.vel dat̄ nobis charitas icreata qua
diligimꝰ effectiue.⁊ creata qua diligimꝰ
formalit̄.q̄a noſtrū diligere ipſe creat.ex
his colligit̄.q̄a lꝫ deus ſit vbiq́ꝫ ꝑ eſſētiā
preſentiaꝫ ⁊ potentiā.non tn̄ habetur ab
omnibus hoibus per gratiam. Miſſio
ſpūs ſancti duplex ē.ſicut ⁊ filij.vna viſi
bilis.ſicut apparuit ſuper xp̄m in colūba
⁊ ſuper apl̄os in linguis igneis. Alia iui
ſibilis qua mittit̄ in mente ad ſanctifican
dā creaturaꝫ.⁊ iſta miſſio ſit ad inhabita
tionē creature rōnalis.ſed prior ſit ad in
hitationē demonſtrādā alijs. Eo modo fi
lij duplex ē miſſio.ſ.viſibilis.vt icarnatō
⁊ inuiſibilis.vt eſt interna mētis illumia/
tio. Notandum ꝙ miſſio filij ⁊ ſpūs ſan
cti inſeꝑabilia ſt̄.ſed dr̄ filij qn̄ mēs ꝑ gra
tiā illuminat̄ ad deū cognoſcēdū.dr̄ ſpūs
ſancti.quando effectus accenditur ad ð

um amandum. Sciendum eſt q̄ ſolius
patris ē mittere ⁊ non mitti .cū enim pa
ter a nullo ꝓcedat nuſquā mitti dr̄. quia
vero filius ⁊ producit ⁊ producitur .ideo
mittit ⁊ mittitur. Spūs vero ſanctus ꝓ
ducitur eternaliter. ſed nō producit niſi
ex tp̄e. ideo ipſius eſt proprium mitti ⁊ n̄
mittere niſi reſpectu creature. ut ad con
uerſionē populi dn̄r apoſtoli miſſi a ſpi
ritu ſancto .niſi forte dicatur mittereͤ ho
minem aſſumptum. Sed ſpiritus ſāctus
mittere dicitur inquātum cum patre ⁊
filio idem ē in eſſentia trinitatis non inq̄
tum perſona. ſic etiam filius mittit ſe ipſ
vnde. Aug⁹ libro de trinitate. Intelliga
mus illam incarnationem. ⁊ ex virgine
natiuitatem in qua intelligitur filius miſ
ſus vna eademq̄ȝ operatione patris ⁊ fi
lii inſeperabiliter eſſe factam non ſepa
rato etiam ſpiritu ſancto. Ex his patet
q̄ he ſunt improprie exponende. Spūs
ſanctus mittit ſe ⁊ mittit filium ⁊ filius
mittit ſeipſum niſi intelligantur inquan
tum eſt de virgine natus. Hec autē ē ra
tio. quia mittere dicit auctoritatem rōne
productionis eterne. Quibus modis da
tus eſt ſpiritus ſanctus in ſigno viſibili.
Sciendum q̄ in igne apparuit ſpiritus
ſanctus ut calefaceret frigidos. Et in lin
guis vt doceret ignaros. Et in ſono vt
terreret rebelles. Apparuit etiā in ali
is tribus modis. ſ. in nube. tēpore. Moy
ſi vt ductor eius columna nubis eſſet ſi
cut legitur eſaie. 63. Itē in columba ſu
per baptizatum chriſtum ad oſtēdendā
gratie plenitudinē que in ipſo erat. Itē
in flatu poſt reſurrectionē ad ſignifican
dam vnificationem affectus. quia flatus
ab interiori procedit. Datus ē igitur ſpi
ritus ſcūs bis poſt reſurrectionē ſcilicet
in terra propter dilectionem proximi ⁊
de celo propter dilectionē dei. vel datus
eſt in terra ad relaxanda peccata aliorū
Io. 20. Inſu. ⁊ dixit eis. Accipite ſpiritū
ſanctum quorum remi. ⁊c̄. Datus eſt de
celo repente ad robur. ⁊ ad operationē

miraculorū de his duobus pſal. 32. Ver
bo domini celi firmati ſunt quo ad primū
⁊ ſpiritu oris eius omnis virtus eorum
quo ad ſecundum. Tertia fuit collatio
ſpiritus ſancti apoſtolis facta ante paſſio
nem quando fuerunt baptizati. ibi enim
innuitur eorum baptiſmus vbi dicitur.
Qui lotus eſt non indiget. niſi vt pedes
lauet. in ſignum predictorum ter inūgi
tur homo ad ſignificandam hanc tripli
cem ſpiritus ſancti miſſionem. ſcilicet in
baptiſmo in cōfirmatione ⁊ in morte.
Quadruplicem effectum conſecuti ſūt
apoſtoli ex preſentia ſpiritus ſācti. Pri
mo eloquentiam in linguis. Secundo au
daciam in tormentis. Tertio efficaciā
in miraculis. Quarto protectionem a
vitiis: quia poſt pentecoſtem non pecca
uerunt mortaliter. Accipiunt ⁊ modo
vtiliter ſpiritum peccatores in igne ad
purgandum. Luce tertio. Et baptiza
bit vos in ſpiritu ſancto ⁊ igne. Item pe
nitentes ad proficiendū pſal. 42. Spi
ritus tuus bonus deducet me. Item per
fecti ad ſanctificandum. 2⁹. ad Cori. 1.
Qui dedit in cordibus noſtris pignus ſpi
ritus. Itē beati ad fruendum. pſal. Re
nuit conſo. anima mea ⁊c̄. Item tribula
ti ad conſolandum ad. ro. 8. Non accepi
ſtis ſpiritum ſeruitutis. iterum in timore
⁊c̄. Item ignorantes ad inſtruendum.
Io. Paraclytus autem ſpiritus ſanct⁹
quem mittet pr̄ in nomine meo ⁊c̄. Quo
tp̄e datus ſit ſpiritus ſcūs attēdendum
eſt qd̄ in die quinquageſima. vt oſtenda
tur actor eſſe remiſſionis. nam annus iu
bileus ſeruiebat remiſſioni. venit etiam
in die dominica vt eſſ; dies primus reno
uationis q̄ fuit ēt creationis. Datus quo
q̄ fuit tertia hora q̄ dicit̄ prim⁹ hō i ho
ra tertia ꝑdidiſſe grā; vn̄ ꝯueniēs fuit q̄
eadē hora apoſtolis redderet̄. Itē alia rōe
datus ē hora tertia. ſ. ut oñderetur q̄ ēt
nob̄ hora t̄tia dat̄ grā dei. Sūt. n. tres ho
re morales. ſ. ꝯtritō. ꝯfeſſio. ⁊ ſatiſfactō. d̄
hoc nōie ſpūs ſci ſciēdū ē q̄ pōt eē circū

locutio vni⁹ ꝓprii nōis ⁊ tūc cōuenit tm̄ ꝑ
ſone tertie i trinitate. vel pōt iſte dictōes
ſumi diſiũ. ⁊ ſic q̄libet triū ꝑſonaꝝ ē ſpi
ritus ſcūs. Spiritus ſanctus habet mlta
nomina. dr̄ enim ſpiritus a ſpirando acti
ue eo q̄ ſpiret. Io. 3. Spūs ubi vult ſpi.
⁊ ſecundū hunc modum hoc nomē ſpi
ritus cōe eſt omnibus trib⁹ perſonis. ſed
ſpiritui ſancto conuenit ꝑ appropriatio
nem. Alio modo dicit̄ ſpiritus a ſpirādo
paſſiue eo q̄ ſpiretur. ⁊ hoc mō propriū
eſt ſpiritui ſancto. q̄ procedere debet per
modum ſpirationis. non ſolū etiā dicit̄ ſpi
ritus ſed additur ſanctus quia ſanctus i
dem eſt q̄ mundus vel firmus. vel ſine
terra. Iſta aūt non ſolū cōueniūt ei quo
ad ſe. ſed in cōparatione quo ad nos. nā
ꝑ gratiam ſpūs ſancti a peccatis munda
mur. in bonis firmamur. ⁊ terrenis ſepera
mur. Sanctus ergo nō ſolū eſt in ſe. ſed
q̄ nos ſanctos facit ea ſanctitate de qua
dic̄ Dio⁹. Scitas eſt ab omni immūditia
libera ⁊ perfecta. ⁊ oīo immaculata mū
ditia. Preterea ſpūs ſāctus vocatur ne
xus vnitas ⁊ āplexus. ⁊ hoc ꝓut compa
ratur ad pr̄em ⁊ filium. Itē dicitur donū
altiſſimi ⁊ hoc ꝓut comparatur ad nos
quia oē datum optimū. ⁊ oē do. per. deſ.
ē. deſcendens ⁊c̄. Item dicitur fons vi
uus q̄ ſeptemplici riuo donorum nobis
fluit. Eſaie. xi. Spūs ſapientie ⁊ intellec
tus. ſpūs conſilii ⁊ fortitudinis. ſpūs ſciē
tie ⁊ pietatis. et ſpūs timoris dn̄i. Item
dicitur ignis q̄ affectum accēdit. Item
dicitur charitas nō ſolū quia ē amor pa
tris ⁊ filii ſ; quia nos amantes facit. Itē
dicitur ſpūalis vnctio: quia omnes tribu
lationes mundās ſuaues facit iocundas
ſecundum illud. In labore requies. in
eſtu tēperies ⁊c̄. Itē dicitur dextere dei
digitus. quia ſicut omnes corporales res
digito demonſtrātur. ita per ſpiritū ſan
ctum oſtenduntur res ſpūales oculo ſpi
rituali. Itē dicitur paraclytus: quia cōſo
lationes mentibus infert. Item magiſtro
rum optimus. q̄ intellectum ad cognitio

nem. ⁊ ſui ipſius illuminat. Q̄d i trinita
te perſonarum vnitas eſſentie ē. C. 10.

In vnitate nature diuine tres ſunt
perſone. quarū prima eſt a nulla. ſe
cunda eſt per generationem a ſola p̄ma.
tertia ē per cōem ſpirationē a p̄ma ⁊ ſe
cūda. Iſtud tamē ſic eſt. q̄ trinitas ꝑſo
narū non excludit ab eſſentia vnitatem.
ſimplicitatē. immēſitatē. eternitatē. ⁊ in
cōmutabilitatē. huius rō per hoc p;. q̄ q̄
crederet deū non poſſe ſe ſūme cōicare
negaret in eo potētiam. Qui vo crede
ret hoc eum poſſe. ſed neſcire. negaret i
eo ſapientia Qui crederet eū hoc poſ
ſe ⁊ ſcire. ſed nolle negaret in eo bonita
tē. cum igit̄ pater potuerit. ſciuerit. ⁊ vo
luerit ſe ſūme cōicare hoc fecit eternali
ter. ſ. ꝑducendo dilectionē ⁊ dilectum. hoc eſt
filiū ⁊ ſpiritū ſanctū. Preterea oē bonū
eſt ſui diffuſiuum. vt dicit Dio⁹. vnde cū
pater ſit fōs bonitatis: emanatio erit ab
ipſo perfectiſſima que ē generatio. Erit
etiam emanatio iocūdiſſima: que eſt per
modū benignitatis ⁊ liberalitatis: hec āt
emanatio amor eſt. qui eſt ſpūs ſanctus a
patre ⁊ filio procedēs. Et bene dicit̄ amō
emanatio liberalitatis. q̄ amor primum
donū ē quod a liberalitate ꝓcedit cū ſit
donū intrinſecū in ipſo dante. in quo. ſ. a
more oīa alia donāt̄. Hec beata trinitas
trib⁹ modis nobis inoteſcit. ipſa. n. p; in
ſcripturis. oñditur in figuris. relucet i cre
aturis. Primo inq̄ſtū beata trinitas p; i
ſcripturis. vn̄ leo papa. Credim⁹ ſcā; trini
tatē pr̄em ⁊ filiū ⁊ ſpū; ſcūm. vnū deum
oipotentē. vnius ſubſtātie. vnius eēntie.
vni⁹ ptātis. itē iſa. Audiuit ſeraphin ter
dicentia. Scūs. in laudē beate trinitatis.
ſubiungētia in ſingulari. dn̄s deus ſabba
oth. ꝑꝑ confeſſionē vnitatis diuine. Si
ergo nō eēnt tres ꝑſone non diceret̄ i ge
nere. Faciamus hoiem ad ſimilitudinem
nr̄a; ſ; meā. ⁊ tūc ſi eēnt tres ꝑſone. ⁊ nō
vna ſubſtātia. n̄ diceret̄ ad imaginē ſ; ad
imagines nr̄as. ad iō oñdit d̄ potētia in pa
tre cum dicitur. Benedicat nos deus de

noſter bn̄dicat nos de⁹ ꝛ tamē ſemel po
nitur hoc p̄nomē eū vbi ſubiungitur
ꝛ metuant eū omnes ſines terre. Item
Iere.p⁹ .a.a.a.dn̄e deus ecce neſcio lo
qui vide ꝙ a triplicauit. ꝛ in ſingulari di
xit dn̄e deus quod notat trinitatē ꝛ vni
tatem. Item Apl̄us. Ex quo omnia per
quem oīa in quo oīa ipſi gloria in ſecula
Et nota ꝙ hec prepoſitio.ex.dicit aucto
ritatem in eē a nullo hoc autē p̄ri cōue
nit q eſt principiū ſine principio. Sꝫ hec
prepoſitio.p.notat opationem ſiue medi
um ꝛ eſſe ab alio vnde p hoc intelligitur
filius qui eſt principiū de principio. Hec
aūt prepoſitio.in.notat ꝯſeruationem .ꝛ
eē ab aliis. ꝛ propterea competit ſpūi ſā
cto qui ē cōtinentia omnis boni. Oſten
ditur ēt beata trinitas in figuris. Si
gnatur.n.per tres amicos Iob item per
tres angelos quos . Abraham hoſpitio
recepit.tres uidit ꝛ vnū adorauit. Item
p tres digitos q̄bus appēditur moles
terre. Itē p tres ciuitates refugii equa
li ſpacio ſe diſtantes. Itē per tria diffici
lia ad inueſtigandū. Item per tres ciui
tates quas vidit Ezechi. Relucet quo
qꝫ in creaturis veſtigiū beate trinitatis.
Cognoſcitur.n.in magnitudine creatu
rarum potētia p̄ris.in diſpoſitione ſapiē
tia filii in ornatu bonitas ſpūs ſācti. Itē
in quolibet indiuiduo inuenies virtutē
ſpēꝫ ꝛ vtilitatē.q⁹ ꝑ p̄m.p̄ri.ſcōm filio. t
tium ſpūi ſcō. Itē in ſole vides eſſentiaꝫ
ſplēdorem ꝛ calorē in q̄bus p̄rem ꝛ filiū
ꝛ ſpūm ſāctum cognoſces. Itē in anima
ſecundū memoriā itellectum ꝛ volunta
tem. ꝯſidera ꝑſonarum trinitatē ꝛ vnita
tatē ſubſtātie. Item i hierarchia cele
ſti ſuperiori deus eſt in thronis. vt maie
ſtas in cherubin vt veritas in ſeraphin
vt charitas.p.que notaꝛ perſonaꝝ trini
tas Itē in v̄tutibus theologicis.ſ. fide .
ſpe charitate idē intellige. Itē in tribus
dotibus aie.ſ.cognitione cōprehenſione
ꝛ delectatione notandum āt ꝙ aliter re
lucet deus in creaturis viatoribus aliter

in beatis. Exēplū d̄ ſpeclo i quo alio mō
vr̄ a nobis notus ꝛ aliter ignotus nā mo
tus vr̄ in ſpeculo ignotus p ſpeculū. Ex
predictis pꝫ ꝙ tam in creatura corpora
li q̄ꝫ in ſpūali. ꝛ qn̄ ex his conpoſita bea
ta trinitas cognoſcitur tn̄ diuerſimo de
prout unūquodqꝫ iſtorum dr̄ veſtigium
creatoris qꝛ aliud dr̄ eiuſ ſimilitudo ꝛ ali
ud eius imago ſicut ſuperius ē notatum
in titulo ꝙ filius eſt imago patris . De
niqꝫ ſciendum ē ꝙ p̄lalitatē ꝑſonaruꝫ in
vnitatē eſſētie ꝛ vnitatē eēntie in ꝑſona
rū p̄lalitate ſecūdum. Ber. ſcrutari tem̄
ritas ē.credere pietas ē.noſce vita eter
na ē. Q̄ꝺ multiplex trinitas eſt.
Calm. .xi.
m vltiplex iuenitur i ſcripturis tri
nitas. Eſt.n.trinitas increata que
ſūma ꝛ ieffabilis eſt. Alie trinitates ſūt
create inter has vna ē que cecidit.ſ. rō
nalis cōcupiſcibilis iraſcibilis. Alia eſt p
quā hō cecidit.ſ.ſuggeſtio diaboli delec
tatio ſenſualitatis ꝛ cōſenſus rationis q̄
tria ſignificata ſūt p ſerpētē mulierē ꝛ
viruꝫ in p̄adiſo.ꝫ. ē in quā cecidit.ſ.igno
rantia veri ipotētia boni. ꝛ cōcupiſcētia
mali.iiii.ē p quā reſurgit.ſ.fideſ ſpes cha
ritas. Item ē trinitas per quā ad grām
reparamur.ſ.triplex ſubſtātia que eſt in
xp̄o.ſ.diuinitas.aia: ꝛ caro.eſt āt alia per
quā regeneramur.ſ.ſpiritus aqua ꝛ ſan
guis. Spūs inqꝫ ſcificationis. Aqua ab
lutionis. Sāguis redēptōis. Hāc nobis .
Io. in ep̄la ſua recitat. eſt quoqꝫ trini
tas alia p quā ad gloriā reformamur. ut
ſunt tres dotes aie.ſ. cognitio dilectio ꝯ
prehēſio.eſt ꝛ multiplex trinitas in crea
turis que ē veſtigiū beate ꝛ increate tri
nitatiſ ꝛ de hoc habes in titulo ſupra ꝙ
trinitas perſonarū ꝛ vnitas eēntie eſt.
Q̄ꝺ equalitas ꝑſonaꝝ ē. cap. xii.
e Qualitas ꝑſonaꝝ i tribus cōſiſtit
vn̄. Aug. nullus alium p̄cedit etni
tate.aut excedit magnitudine.aut ſupat
p̄tāte. Q̄ꝺ equalitas ſecūdū hec tria ſit i
dō ſic oñdit qꝛ i iſtis iferiorib⁹ tria ſunt

hec.ſ.ſubſtantia qualitas. ꝛ quātitas.igiꝛ
vnitas i ſubſtātia cāt idēptitatē vnitas
āt i qualitate cāt ſimilitudinē ſꝫ vnitas i
quātitate cāt equalitatē i diuis ē equali
tas tm̄mō ſecūdū triplicē q̄ꝫtitatē ꝓut
quātitas i dō eē dr̄ lꝫ iproprie. Prio ſe
cūdū quātitatē virtutis que ē potentia.
Alio modo ſecūdum quātitatē duratio
nis que ē eternitas .ꝫ .mō ſecundū quā
titatem magnitudinis qua ipſe ē intra
omnia ꝛ extra omia. ꝛ qua continet et
locat omnia. Equalitas perſonarū ali
ter in his tribus modis oſtēditur.quoni
am in creatura triplex magnitudo repe
ritur.ſ.temporalis dimenſionis ꝛ virtu
tis. Prima magnitudo eſt in rebus mu
tabilibus. Secunda in corporeis. Tertia
in ſpiritibus creatis. Iſtis tribus reſpō
dent in creatore.alia tria in quibus etiā
perſone diuine ſunt equales.ſ.eternitas
in eē magnitudo in imēſitate. ꝛ virtus i
poſſe.hoc tamen poſſe lꝫ ſecūduꝫ rei ve
ritatem ſit in deo: ſecundū differentiaꝫ
rei in ipſo non habent eē.ſed ſecundum
ꝙ noſtrū reſpiciunt intellectum. Dicen
dum eſt ergo ꝙ tanta eſt equalitaſ in tri
nitate ꝙ ſecūdum. Augu .nec eſt ad ma
ius aliquid.vel duo vel omnes q̄ꝫ vnus.
nec maius aliquid om̄a q̄ꝫ ſinguli. Coet
ne quoqꝫ ſunt perſone diuine.qa in diui
nis non eſt ponere duo genera.ſ. ſubſtā
tie: ꝛ ad aliquid quātitas vero ꝛ qualitaſ
tranſeūt i genus ſubſtātie . ſicut equali
tas vel ſimilitudo dicūt relationes. ſed
ſubſtātia cōis ē tribus ꝑſonis. Relatiuo
rū aūt propriū ē ſimul eē.ergo nullo mō
p̄r eſt prior filio.nec ſecūdū id qꝺ ad ali
qd ē.nec ſecūdū id qꝺ abſolutū ē. Idem
oñdiꝛ p exēplū in nāa.qꝛ lꝫ ſplēdor ſit a
a ſole tn̄ eēt ſoli coeternus . ſi ſol eſſet
eternus. Q̄ꝺ inter eēntiam ꝛ perſonā
differentia ē. Cap. iꝫ.
a Pud grecos quattuor ſūt voca
bula.ſ.vſya.vſyoſis .hypoſtaſis ꝑ
ſopon hec apud latios eq̄polēt iſtiſ quat
tuor vꝫ eſſētia.ſuſtātia ſubſiſtētia.ꝑſona

Inter hec talis ē differētia:qꝛ vſya ſiue
eēntia dr̄ d̄ creaturis abſolute. ꝛ ſine cō
creatōe qualis ē hūanitas vſyoſis dicit
naturā.ſiue ſubſtās nature. ut hō hypo
ſtaſis dicit diſtinguibile nō tn̄ diſtinctuꝫ
d̄terminata ꝑ p̄ietate ut aliq̄s hō. Pro
ſopō ſiue ꝑſona dicit diſtictū d̄termina
ta ꝓp̄etate ad dignitatē ꝑtinentē.ut pe
trus. vn̄ ſicut hoies ꝑticulares diſticti ſ̄t
ꝓpriis qualitatib⁹.ita p̄r ꝛ filius ꝛ ſpūs
ſcūs ꝓpriis notionibus. Sicut aūt greci
dixerūt p̄rē ꝛ filiū ꝛ ſpm̄ ſanctū.ſ. tres
hypoſtaſes.i.tres ſubſtātias.ita ꝛ nos di
cimus tres ſubſtantias.i.tres res nō idi
genteſ alia re ut ſint. Conſiderata igr̄ eſ
ſētia diuina i ſe oio idiſtincta ē.ꝑſona ve
ro i ſe diſtincta ē ſuis proprietatib⁹. Cō
ſiderata āt eēntia i perſōis: vel perſona
i eēntia modū mediū tenet. ſ.vnitatē ꝛ
diſtinctionē ꝛ hoc pꝫ i appropatiſ que oī
bus ꝑſonis ꝯueniūt ut potētia ſapientia
bonitaſ : ſꝫ ad vnā magis d̄terminanꝛ.
Nota ꝙ ſēper ſubſtātia ſūitur ꝓ eēntia
ꝛ ꝙ eſſentia nūq̄ꝫ trāſferꝛ ad ſignificādā
perſonaꝫ. Tres ſūt diffinitōes perſone.
Perſōa ē creature rōalis idiuidua ſuſtā
tia hec ſumiꝛ penes naturā rei.ꝛ.ē. Ago
nis d̄ ſcō vic.talis ē. Perſōa ē ſubſiſtēs
per ſe ſolam iuxta quēdā ſingularē mo
dū hoc ſumiꝛ iuxta ethimologiā nois.dr̄
n.perſōa quaſi per ſe vna.ꝫ .ē diffinitio
magr̄alis ſic. Perſōa ē hypoſtaſis diſti
cta ꝓp̄etate ad dignitatē ꝑtinēte. Nota
ēt ꝙ iſta quattuor ꝓut ſupra ſ̄t expoſita
ꝛ exēplificata.ſ.eētia.ſubſtātia.ſubſiſten
tia ꝑſona differūt i creatura.re. ꝛ noie ſꝫ
in diuinis differunt ratione.
De immenſitate dei. Ca. .xiiii.
n On ē i dō q̄ꝫtitas dimēſiōis. ſꝫ v̄
tutiſ.nec vbiqꝫ ē dꝰs mole corꝑis.
ſꝫ p̄ſētia maieſtatiſ. ꝛ p hūc modū dr̄ imēu
ſus. Sꝫ nota ꝙ imēſitas q̄ttuor i deo cō
plectiꝛ ſ.īfinitatē icōp̄hēſibilitatē.icircū
ſcriptibilitatē etnitatē. Si.n.ꝯſideratꝛ d̄
us in ſe ſic ē ifinituſ pſal.xxxiiii.dr̄. Ma
gnitudinis eius nō ē finis. Si vero ꝯſide
ratur in cōparatione ad intellectū ſic eſt

ĩcomꝑhenſibiliſ vt ait. O altitudo di· ⁊c̄.
Et pp̄ hoc etiam dr̄ ſedere ſuper cheru
bin. i. ſuꝑ plenitudinē ſcientie. ⁊ ſuꝑ oēꝫ
intellectum. Sꝫ ĩ cõparatiõe ad locū. ſic
eſt ĩ circūſcriptibilis. Ambro. Nihil pre/
ſcriptū ⁊ cõſcriptum. nihil diuinum trini
tas hꝫ. non loco clauditur. nõ eſtimatiõe
cõcluditur. nõ etate variat̃. ſi in cõparatõ
ne ad durationē ſic eſt eternus. Apl'us.
p̄. ad thimo p̄. Regi aũt ſeculoꝝ imoꝛtali
⁊c̄. De his quattuoꝛ dicendū ē in ſequen
tibus ꝑ oꝛdinēꝫ. Tenendū eſt certiſſime
ꝙ ĩ deo non ē pꝛopꝛie lõgitudo nec latitu
do nec ſubtilitas. nec ꝓfunduꝫ. ſꝫ hec me
taphoꝛice ſũt in deo. Eſt enim latitudo
charitatis que nos ab erroꝛe r̃uocat. Je
re. Charitate ꝑpetua dilexi te idõ attra
xi te miſerans tui. Eſt ⁊ lõgitudo patien
tie que malos expectat. diſſimulat nãꝫ
peccata hominū pp̄ pꝛeſentiam. Eſt ĩ eo
ſublimitas ſapiētie q̄ e oēm ſenſū ſupe/
rat. Apl'9 ad hebre. 4. Oia autē nuda ⁊
aperta ſũt oculis eius. Eſt etiã in eo pꝛo
fūdū iuſtitie que peccatoꝛes dãnat. Ma
theus. Jte maledicti in ignē eternum.

De infinitate dei. Cap. 15.

Dubitandū non ē deum eſſe ĩfinituꝫ
qꝛ cū in deo ſit potētia ⁊ eſſentia. pꝫ
ꝙ eſſentia eius ē infinita. ſicut ⁊ potentia
vnde ſicut potētia dei nõ ita põt ĩ tot. qn
poſſit ĩ pl'a. ſic ⁊ eſſentia dei. non ē ita in
aliquibus reb9. quin poſſit eē in pl'ibus. ĩ
mo ſi mundi eſſent infiniti oēs repleret.
Preterea cū ſit deus rerū cã efficiens
foꝛmalis ⁊ finalis. ſicut dicere de deo nõ
eſt inquãtum. ē cã efficiens ꝙ ſit effecti/
ua. nec inquantum eſt foꝛmalis ꝙ ſit foꝛ
mata. eadē rõe non erit dicere cum ſit cã
finalis ꝙ ſit finita. Nullo ergo mõ dicen
dum eſt deū eſſe finitū ſecūdū ſubſtanti
am. niſi finitū dicatur cõpletum ⁊ perfec
tū. Sane tripl'r dicit̃ infinitum. ſ. nega
tiue. ꝓuatiue. cõtrarie. ſeu deſperate. Jn
finitum negatiue dr̄ per abnegationem
finis. ⁊ ſic dicitur infinitum illud qđ n̄ ſi
nit̃. ⁊ hoc mõ infinitum eſt qđ non ē na
tum finiri. Infinitū pꝛiuatiue eſt qđ natū
eſt finiri. non tñ finitur. Infinitū contra
rie eſt qđ habet contrariã diſpoſitionēꝫ
ad finiendum. Pꝛimo mõ eſſentia diuia
eſt infinita. quia nõ habet finem. nec eſt
nata finiri. Similiter ſi dicatur infinituꝫ
tertio mõ. Si vero dicatur infinitū ꝓua
tiue. ſic non põt dici finita. qꝛ nõ eſt nata
finiri. imo eſt finiens oia. Item finis dici
tur. tripl'r. dr̄ enim termin9. ⁊ ſecūdum
hoc quãtitas cõtinua ponit̃ infinita. quia
non ē dimenſibilis in infinitū. ⁊ hoc ideo
qꝛ in cõtinuo non eſt termin9 in pꝛoduc/
tione. ſicut nec ĩ numero ē terminus ĩ ad
ditione. Alio modo dr̄ finis idem ꝙ ꝑfec
tio. Tertio mõ dicit̃ finis id pp̄ quod vnū
quodqꝫ finitur. Pꝛio mõ deus eſt infini/
tus. nõ ſecundū quãtitatem dimenſiuam
que in eo nõ eſt. ſed ſecūdum quãtitatem
virtualem que in ipſo eſt. Sed qꝛ in deo
oimoda eſt ĩdiuiſio virtutis ⁊ eſſentie. nõ
põt eſſe infinitas virtut̃. quin etiaꝫ ſit eſ
ſentie. ſecūdo modo materia dicitur infi
nita. quia caret perfectione. tertio modo
malū culpe dicitur infinitū. quia non eſt
oꝛdinatum ad finem. De incomꝑhenſibi
litate dei. Cap. 16.

Creatoꝛ a creatura cognoſci nõ po
teſt ad plenū in via. vel ēt in patria
qꝛ finiti nulla ē ꝓpoꝛtõ ad infinitū. Bo
etius Trinitas ſibi ſoli nota ē. ⁊ hoi xp̄o
vñ Ber. Nihil deo pñtius eſt ⁊ nil icom
pꝛehenſibilius. qđ nempe cuiꝫ rei pñti9
qꝫ eē ſuuꝫ. Sane eē omniū dixerim deū
nõ ꝙ illa ſint qđ eſt ipſe. ſꝫ qꝛ ex ipſo ⁊ ꝑ
ipſuꝫ. ⁊ ĩ ipſo ſũt oia. Eſt. n. intelligentia
nr̃a ad illã lucē inacceſſibilem multo mi
nus qꝫ viſus noctue vl' veſꝑtiliõis ad lu
cē ſoliſ vñ dr̄ in pſal'. 103. Qui ãbulas ſuꝑ
pēnas vētoꝝ. hoc ē ſuꝑ itelligētias ãgeli
cas. verūtñ cõpꝛehēdit d'us aliquo mõ ꝑ
fidē ĩ via. Aug. Ment̃ hũane acieſ inuali
da ĩ tã excellēti luce n̄ figit̃. niſi ꝑ iuſtitiã
fidei emūdet̃. Ad idē Ber. Ita d's ē ĩ rõ
nalib9 creatur̃. vt nõ capiat ab ipſis: a rõ
nalibus tñ capi põt oibus ꝑ ſibi cognitio
nē ſed a bonis tñ capitur ꝑ amoꝛē. Di
cam9 ergo qđ de deo ſcire poſſumus qđ
n̄ ſit nõ aũt qđ ſit. Aug9. Intelligam9 deū
ſine qualitate bonū ſine qͣtitate magnū
ſine indigentia creatoꝛem ſine ſitu pꝛeſi
dentē. ſine habitu vel ambitu oia conti
nentem. ſine loco vbiqꝫ totum. ſine tem
poꝛe ſempiternū. ſine ſui mutatione mi
rabilia facientē. nihilqꝫ patiētem. Cõpꝛe
henditur quoqꝫ deus per ſpēm pꝛo digi
tate meritoꝛum in pꝛia. Aug9. Videbi
mus tue maieſtatis eēntiam. ⁊ vnuſquiſ
que eo ꝑſpicatius quo hic vixerit puri
us. Et eſt exēplū in mari. quod ſe offert
viſui. ⁊ tamen ſecundum ambitū totum
videri nõ poteſt. ⁊ hoc eſt tam pꝛopter
maris latitudinem qꝫ pꝛopter ipſius nr̃i
viſus ad tantam ſuperficiē ĩpꝛopoꝛtõa
bilitatem. Hoc igitur tenēdum eſt ꝙ in
via deum cognoſcere poſſumus ꝙ eſt in
pꝛia ꝙ ſic eſt. nunqꝫ tamen nec hic. nec
ibi qđ eſt. Viſus coꝛpoꝛalis ĩpeditur tri
pliciter. ſ. ꝑ tenebꝛas. ꝑ falſam lucem. ꝑ
auerſionem a re viſibili. Eodem modo
impeditur viſus ſpūal'ſ circa cognitionē
dei. p̄9. ꝑ tenebꝛas peccati vel erroꝛis.
Jo. Qui facit peccatum in tenebꝛis eſt.
cum legitur. 2. ad. Coꝛi. 3°. vſqꝫ in hodi
ernum diem cum legitur moyſes velam̄
poſitum ē ſuper coꝛ eoꝛū. 2° per falſam
lucē hoc aũt ſit quando qs mētitur eter
na ſecundū naturalia. exēplū habet̃ in li
gno putrido quod in nocte quandã luceꝫ
vr̄ habere: ſed cū dies venerit nihil eſt.
3° ꝑ auerſionem a re viſibili. ſiue cogno
ſcibili. hoc ē quãdo quis ſpꝛeto ĩcõmuta
bili bono rebus mutabilibus adheret.
talium oculis egris odioſa eſt lux ⁊ puriſ
amabilis. Deus cognoſcitur iterius ⁊ ex
terius. Interius dupl'r. qꝛ quandoqꝫ ꝑ ĩ
ſpirationem quod paucis datum ē. Ap9
ad'coꝛ. Scio hoiem in chꝛiſto. Jeſu ⁊c̄.
quãdoqꝫ per rõem per quem modū plu
reſ philoſophi đ deo notitiã habuerunt.
Ad. Ro. Inuiſibilia dei ⁊c̄. Exterius ēt
dupl'r. ſ. per creaturas. Ap9. Videmus
nunc ꝑ ſpeculum. ſ. creaturaꝝ. que modo
ſũt ſpeclm creatoꝛis ĩ pñti. ſic ecõuerſo
. ipſe deus erit ſpeclm creaturaꝝ. in fu
turo in quo oia videbimus que ad gau
dium noſtrū pertinebũt. Itē per doctri
nã. Ap9. Fides ex auditu. ſicut cognoſci
tur vinū quãꝫ ex auditu. qñqꝫ viſu qñqꝫ
guſtu. ſic d'us quodãmõ cognoſcit̃ auditu
ſ. cognoſcunt. n. deū qui audiunt verbū
dei. ⁊ per illud credũt. viſu cognoſcunt
theologi qui legunt deum in ſcripturis
⁊ philoſophi q ſpeculãtur eū ĩ creaturiſ
guſtu. cognoſcunt ſoli boni pſal'. Guſtate
⁊ vi. quoniã ſua. ē do. Et iſte vltimu9 mo
dus ꝑfectiſſim9 ē ⁊ certiſſimus. Dio9 di
cit ꝙ tribus modis cognoſcitur d'us. ſ. ꝑ
remotionē. ſiue abnegationem. vt cū dr̄
deus non ē hoc vel illud. Unđ. Dio9. 5°
de au. n. gerar. ꝓpones. negatiue de do
ſunt vere affirmatiue vero incõparate.
Item ꝑ eminentiã. vt cū ĩ creatura inue
niatur potentia attribuenda ē deo ſũma
potentia. ⁊ ſic de alijs. Itē per cãm ſecū
dum ꝙ per effectus vēitur ad cognitio
nem cauſe. vel per cognitionē motuum
ad cognitionē mouētis: Itē nota ꝙ aĩa
ſenſu percipit coꝛpoꝛa ꝑ foꝛmas in ma
teria tñ pñte coꝛpoꝛe. imagine vero coꝝ
poꝛū ſimilitudines ⁊ foꝛmas abſtractas
a materia etiam pꝛeſēte coꝛpoꝛe vel ab
ſente. rõne autē coꝛpoꝝ naturas. intellec
tu ſpiritū creatū. intelligentia vero ſpm̄
increatū. Sciendū eſt ꝙ cognoſcibilia
quedã ſũt itra rõem. quedã iuxta quedã
ſupra. Intra rõem ſũt que ſenſu percipi
mus. vt alba nigra. ⁊ h9mõi. Juxta rõeꝫ
ſũt que ratione ꝑcipimus. vt vera falſa.
iuſta. vel iniuſta. Supꝛa rationē ſũt que
ſola diuina reuelatione ꝯpꝛehendũtur.
aut auctoritate ſcripturarū credũtur. vt
tres eſſe perſonas vnum deum.

De. Incircūſcriptibilitate dei. Cap. 17.

u
Biqꝫ deus eſt. ⁊ tamen nuſqꝫ eſt
qꝛ nec abeſt vlli loco nec vllo ca
pitur loco. Aug°. Deuſ ē in mundo non
incluſus extra mõdū nõ excluſus. ſupꝛa

mūdum nō elatus.infra.mūdū non depſ
ſus.Ex his pȝ ꝙ deus ē intra oia. ⁊ hoc
q̄r oia replet.⁊ vbiq̄ pn̄s eſt. Itē extra
oia qui oia continet.nec vſq̄ valet coar
ctari. ſȝ nota ꝙ hec ꝑpoſitio.extra.dicit
ibi non actualē pn̄tiam ad locū.ſȝ poten
tialem que ē dei immēſitas que infenitoſ
mundos pōt replere ſi eēnt. Itē ipſe eſt
ſupra oia.q̄r oibus preſidet,nec aliqd ei
equatur.Itē infra oia ē.q̄r cuncta ſuſti
net.⁊ ſine ipſo nihil pōt ſubſiſtere. Dici
mus ēt ꝙ deus vbiq̄ ē.nō vt indigeat re
bus vt in eis ſit.ſȝ potius res ſui indige
ant vt p eum ſubſiſtant.Deus enim āte
mundi cōſtitutionē fuit vbi nūc ē.ſcilicet
in ſe.quoniā ipſe ſufficit ſibi. vn̄ verſus.
Hic vbi tūc eſſet cū preter eū nihil eſſet
Tunc vbi nūc in ſe qm̄ ſibi ſufficit ipſe.
Per qḋ pȝ ſolutio q̄onis quorūdam ſim
plicium q querunt vbi deus fuerit priuſq̄
mundus eēt. Sciendū eſt ergo ꝙ aliqd
eſt in loco circūſcriptiue.⁊ diffinitiue, vt
corpus aliquid diffinitiue nō circūſcripti
ue.vt angelus aliqd nec ſic.nec ſic.vt de
us.Et hoc ideo.qa non indiuiduat̄ p ma
teriam.vt corpus.neq̄ p ſuppoſitum.vt
angelus.Aliqd eſt ēt in loco. partim cir
cūſcriptiue.partiȝ diffinitiue. vt corpus
xp̄i in ſacramēto.qḋ eſt totū ſub tota ho
ſtia.ita ꝙ non excedit.⁊ ſecūdum hoc eſt
circūſcriptiue.Eſt quoq̄ ſic ſub hoſtia ꝙ
non vbiq̄.⁊ ſic eſt ibi quodammō diffini
tiue.Corpus aūt xp̄i licet nō ſit vbiq̄.cū
ſit creatura.nec equari poſſit i huiuſmo
di creatori. In plibus tn̄ locis ē totum. ſ.
ſub diuerſis hoſtijs.⁊ hoc ē propter vni
onem carnis ad verbū. vn̄ merito hēt ā
plius q̄ȝ alia creatura.ſ.ꝙ i locis plibus ſi
mul ⁊ ſemel poſſit eē. Ex predictis pȝ ꝙ
eē vbiq̄ ſimpliciter ſoli cōuenit creatori
ſȝ in loco vno eē ſoli conuenit creature.
In plibus vero locis eē ſed nō vbiq̄ cō
uenit corpori Jeſu xp̄i. Nota ꝙ d̄us eſt
multiplr̄ in rebus.ſ.p naturā,⁊ ſic eſt vbi
q̄ potentialiter.pn̄tialiter ⁊ eēntialiter.
Itē p gra iam ſic eſt in bonis. Jo.xiiii.di
cit.Qui manet in me.⁊ ego i eo ⁊c. Iteȝ
per gl̄iam ſic ē in rōnali v̄tute aie.vt v̄i
tas.in ɔcupiſcibili.vt bonitas.in iraſcibi
li.vt pietas.Itē p vnionē ſic fuit in vte
ro v̄gis vnitus hūane nature.⁊ in ſepul
chro vnitus carni.⁊ i inferno vnitus aie
xp̄i.Itē deus dr̄ eē alicubi p occultoruȝ
reuelationē.Gene.Uere d̄us eſt in loco
iſto.Itē p veſtigiorum excellēteȝ repre
ſentationē ſic dr̄ eē in celo.q̄r ibi maxime
relucet ſua potētia.ſapientia.bonitas ſu
per nature idemptitatē ſicut eſt filius in
patre.⁊ patre in filio.⁊ ſp̄us ſanct⁹ i vtro
q̄. Item p myraculoruȝ operationē. Ex
odi.8.Digitus dei ē hic.Itē per ɔſerua
tioneȝ.⁊ gubernationē ſic eſt in mundo.

Deus ē in ſeipſo.vt alpha ⁊.o.ſecundū
illud.Hic vbi tūc eſſet ⁊c. Ipſe eni eſt in
mūdo.ſicut Rex in regno.Ber. Deus
vbiq̄ regnat vbiq̄ imperat vbique ma
ieſtas eius oia replet.⁊ complectitur vni
uerſa. Item in angelo vt decor.iquan
tum.veritas in anima.⁊ ſicuti ſapor iquā
tum bonitas.Itē in eccleſia ē ſicut pater
familias in domo.vn̄ illud. Ecce ego vo
biſcum ſum vſq̄ ad cō.ſe. Item in elec
tis ut liberator a malis.adiutor in bonis
⁊ hoc eſt quod dicit.Ber.De⁹ eſt in cre
aturis, vt mirabilis.in hominibus. vt
amabilis.in angelis.deſiderabilis.i ſe ipo
in cōprehenſibilis.in reprob. intollerabi
lis.Itē in dānatis vt terror ⁊ orror. An.
Qui te dimittit quo it? niſi a te placato
ad te iratū.Nō enim manū d̄ni poſſum⁹
effugere.pſal. Si aſcēdero in celū.tu il
lic es ⁊c.Si v̄o dubitat̄ vtrū deus ſit in
diabolo: Sciendū ꝙ quedā noia ſīt que
īportant naturas prout nature ſūt.⁊ his
concedendum ē ꝙ deus inſit.Sunt alia
per que intelligūt̄ deformitates.vt dia
bolus de q̄bus non ē dicendū ꝙ deus. in
ſit.niſi addat̄ inquantū ſpiritus ē.vel ali
quid tale.Deus ē in aia fideli. vt ſpōſus
in thalamo.Rex in regno.turris i caſtro
magr̄ in ſcholis.fons i ortis.lux in tene
bris.theſaurus i agro.vinū i celario.car
būculis in aur.? vel ſicut māna in archa
ſigillum in charta.medicina in appothe
ca ſicut cithara in conuiuio.imago in ſpe
culo ſicut fructus in arbore.oleum in la
pide.lilium in conualle.

De eternitate dei. Cap. 18.

Sicut deus vbiq̄ ē.⁊ tamen nullo
loco circūſcribitur vel cōtinetur
ſic eternus eſt.⁊ tamen nullo tēpore mē
ſuratur. Nō enim ei cōpetit tēpus pn̄s.
nec preteritum.nec futurū.nam temp⁹
pn̄s eſſe nō habet q̄r ſemp ꝑtrāſit d̄us
autem ſemper manet idē. Unde.Hylari
us.Eſſe non accidens deo. ſȝ ſubſiſtens
veritas ⁊ manens eā.Similiter tempus
preteritū modo non ē nec habet eē ſub
ſiſtens.ſed de d̄o dicitur in pſal.ij.pe. Ip
ſi peribunt.tu autem permanes. Simili
liter tempus futurum non eſt.ſed expec
tatur.deus autem ſemp eſt.vnde mercu
rius. Monas ē alpha ⁊.o.hoc ē quia d̄s
eſt principium ſine principio.⁊ finis ſine
fine.Cū.n.ſimplex ſit omnino nō habet
in ſe principium ɔtrarietatis.qḋ ē cauſa
corruptionis.qd autē ſit eternitas ſecun
dum rē.Sciendū ꝙ proprie dicitur eter
nitas ſine principio.⁊ ſine fine ⁊ imutabi
litate.⁊ ſecundū hoc conuenit eternitas
ſoli diuine nature in qua ē diuturnitas
immenſa.Eternitas vero ſecundū ethi
mologiā dicitur quaſi extra terminos.q̄r
termino caret.tā initiali q̄ȝ finali.ſȝ ſecū
dū diffinitionē Boetij.in libro de cōſo:
Eternitas ē interminabilis vite iocūdi
tas tota ſimul. ⁊ perfecta poſſeſſio. Ad
huius diffinitionis intelligentiā notāduȝ
ꝙ in quibuſdā ē terminabilitas ſimplici
ter.qa ex parte corrūpi poſſūt.ut ſūt ge
nerabilia:⁊ corruptibilia.ad quorum dif
ferentiam ponitur interminabilis.⁊ po
nitur illud p abnegationē.quia ſimplicia
⁊ precipue diuina nullo mō melius ma
nifeſtant̄ q̄ȝ p remotionē.vt ait Dioni
ſius.Et huius ratō ē.quia ſimpliciū ⁊ di
uiniorū eē non pōt intelle tus perfecte
cōprehendere.⁊ ideo ex negationib⁹ eo
rū que ab ipſis remouent̄ manuducere i
tellectus ad ea aliqualiter cognoſcendā
Itē in quibuſdā interminabilitas eēntie
ſȝ nō vite ut in corporibus celeſtibuſ ad
quoꝝ differentiā addit̄ vite. De deo āt
dicit.Aug.ꝙ ſolus hēt imortalitatē. In
omni.n.mutabili natura ubi nulla mors
ē.ſ.ipſa mutatio.q̄r facit in ea aliquid nō
eē quod prius erat.vnde ⁊ homo qn̄ naſ
citur quodāmō icipit mori. In quibuſdā
ē interminabilitas vite.ſed tamē cū mi
ſeria ⁊ infelicitate.vt in demonibus ⁊ dā
natis ad quorū differentiam additur io
cunda poſſeſſio.in cuius intellectu eſt io
cunditas felicitatis.quia tūc poſſeſſio ali
cuius rei iocunda dicitur quando ad libi
tum hr̄. In quibuſdā eſt interminabilis
vite poſſeſſio.ſed non tota vt in omibuſ
beatis ante iudicium quorum eſt beati
tudo ſecūdum ꝑtem anima.⁊ non corpo
ris.ad quorū differentiā dicitur tota. q̄r
totū eſt quod non ē diminutum vel cui⁹
nihil eſt extra addere. In quibuſdam ē
interminabilis vite poſſeſſio tota. vt in
angelis.beatis ante iudicium.q̄r ſecūdū
totam ſui ſub̄am habēt felicem in termi
nabilem vitam.ſed non ſimul cuȝ aliqua
ſit in eis ſucceſſio reuelationum ⁊ gaudi
orū ad quoruȝ drām ponitur ſimul. In
quibuſdā ē interminabilis vite poſſeſſio
tota ſimul.ſȝ tam̄ non ꝑfecta eo mō quo
diximus perfectū nullo indigens.ſicut ē
in angelis ⁊ in hōibus beatis poſt iudici
um.ad quorū differentiam additur ꝑfec
ta.i.nullo indigens ad ſuū beatū eē. Pa
tet igitur ex predicta diffinitione ꝙ treſ
ponūtur ibi conditiones que ſūt in ſepa
biles.ab eternitate increata que deus ē.
ſ.interminabilitas iterminabiliſ vite poſ
ſeſſio. Item inuariabilitas ibi tota ſimul
nihil.n. variabile eſt in deo.ſed totum ſi
mul. Item ſimplicitas ibi perfecta. Illḋ
enim ſumme ꝑfectū ē.cui nō ē poſſibilis
aliqua additio. Per primū ſeparatur de
us oi corporali. Per.2.ab omi variabili.
Per.3.ab oi ɔpoſito. Iteȝ nota ꝙ illud

qđ caret ꝑncipio ⁊ fine dicitur eternum
vt deus cuius eē interminatū ē. Sꝫ que
ꝑncipiū habēt ⁊ carent fine dicūtur per
petua. vt āgelus ⁊ homo. Que ꝯ pnci-
piū ⁊ finē hñt dñr tēporalia. vt ſūt corru
ptibilia. ſicut uegetabilia. bruta ⁊ ſenſibi
lia. ⁊ huiuſmodi.

De incōmutabilitate dei. Cap. 19.

i Ncōmutabilis eſt deus ⁊ īpmu-
tabilis. qꝛ nō cadit in eo mot⁹ acci
dētalis. ſ. augmētuꝫ. Leo papa. Simpli
ci nature diuinitatis nihil addi. vl' minui
pōt. quia ſemꝑ ē qđ ē. Item nec diminu
tio. Malach. 3. v. Ego deus ⁊ nō mutor
Itē nec alteratio. Jaco. 3. Apud quē nō
ē tranſmutatio ⁊c. Itē nec ſecundū locū
mutatio. qꝛ vbiqꝫ pñs eſt. Jer. xiii. Celū
⁊ terrā ego ipleo Impmutabilis āt ē. qꝛ
nō cadit in eo motus ſubſtātialis q eſt de
nō eē ad eſſe. vt eſt corp⁹. qa finē non hē
bit. Illud. n. ſolū in nihil ē uertibile qđ ē
de nihilo factū. Incōmutabilis ē ēt deuſ
ex eo ꝙ nō cadit motus in eo, ex opatiōe
Nā ſoli deo cōuenit in operatiōe quietum
eſſe. vñ Boecius. ꝑmo de ꝯſo. O q ꝑpe
tua mundū rōe gubernas. Terrarū celi
qꝫ ſator. qui temp⁹ ab euo Ire iubes. ſta
biliſqꝫ manens das cūcta moueri. vnde
qñ deus fecit aliquam rē non fit in ipſo
deo aliqua mutatio. ſed i re circa quā op
atur. Nō aūt fecit deus ꝑdicare ſubuer
ſionem niniue. ⁊ ꝑdicere mortē Ezechie
quorū neutrum accidit. in talibus nō mu
tauit ds conſilium qđ ab eterno ſecū ha
buit. ſꝫ ſñiam que reſpectū hūit ad ipſa
negocia. qꝛ niniue ſubuertēda erat ſecū
dum merita. ⁊ ezechias moritur⁹ erat ſe
cuadū cauſas inferiores. ſꝫ hec nō poſue
rūt neceſſitatē diuine potētie. Itē tres
diſtinguunt mot⁹. ſ. naturalis. voluntari
us. ⁊ violentus. Naturalis quo naturalr
res tēdūt ad locū propriuꝫ. Motus au
tē violentus ē qñ cogunt res extra locū
propriū. ſed motus voluntarius ē in hoi
bus vel i āgeliſ. Nā bruta potius natura
liter mouetur qñ currūt uel mouēt. vel
opantur. ⁊ iſte motus ē medius inť natu-
ralē ⁊ violentū. qꝛ parti ē naturalis. ſ. in
quātū volūtas ꝯiungit ſuo actui, ſicut cā
ſuo effectui, ⁊ ꝑtim eſt violētus inqꝫtum
ſ. mouent mēbra contra motū ſuū natu-
ralē. ꝑꝑ qđ etiā laxant que ex motu na-
turali nō laxarent. Igr̄ prio mō mot⁹ nō
ē in deo. ſ. naturalis. ⁊ hoc ꝓbat ꝑ quat-
tuor rationes. Pria ē. qꝛ ois motus ē ad
quietem. ⁊ ꝑꝑ indigentiā ſicut dicit phūs.
iii. ph. ſꝫ ds nulli⁹ eget. ſecūda ē cum ſit
vbiqꝫ nō hꝫ neceſſe de loco ad locū mo-
ueri. tertia ē qꝛ nō ē in eo grauitas vl' le
uitas ꝑꝑ quā ſurſū ⁊ deorſuꝫ moueatur.
quarta ē ꝙ cum ds in ſeipſo ſēꝑ maneat
nō hēt neceſſe locū propriū ⁊ ſibi natura
lē ex̄ ſe querere ſicut alie creature. Itē
ſecūdo mō non mouet. ſ. motu violēto. qꝛ
nō fit ei violentia. Job. ix. Si fortitudo q̄
ritur robuſtiſſim⁹ ē. Itē. tertio mō ñ mo
uetur. ſ. motu volūtario. qꝛ in ope nō la-
xatur vt aīalia. ꝑterea nr̄a mēs ē inſtabi
lis. qꝛ mō ꝑficim⁹. modo deficim⁹. modo
rmiñiſcimur. mō obliuiſcimur. mō volu-
muſ. mō nolum⁹. mō diffuſis cogitationi
buſ atqꝫ effectōibus ⁊ ꝯſilijs. huc atque
illuc vagamur. ds āt ſemꝑ ſe hēt equalr
⁊ imobiliter. Itē alius ē mot⁹ circularis
ali⁹ rectuſ. alius obliquus. Circularis eſt
corporū ſuperiorꝝ ꝑut firmamētuꝫ mo-
uetur ſecūdū formā qdem vt dicit phūs
ꝑmo celi. nō ſecūdū ſubſtantiaꝫ. hoc ē di
cere ꝙ. non mouet ad locū. ſꝫ i loco. Mo
tus āt rectuſ ſurſū ē. vel deorſū. ſecūdū
ꝙ corpora iferiora mouent ꝑ ꝑi leuitatē
vl' grauitatē. Mot⁹ obliquuſ cōpoſituſ ē
ex recto ⁊ circulari. vñ qđ reflectit hēt
a motu circulari. qđ vero lineāliter ꝓce
dit hēt a recto. Nullo aūt iſtorū modoꝝ
mouetur ds. qꝛ ꝓprietateſ iſtoꝝ motuū
nō cōueniūt ei. poſſum⁹ ām dicere ꝙ iſti
mot⁹ do ꝯueñiūt miſtice. vt dicat moueri
motu circulari oia regēdo ⁊ gubernan
do. Item motu recto bonos remune-
rando. Item motu obliquo maloſ puniē
do. Eodem mō poſſet dici ꝙ dus mouet
motu naturali. quo ſolita. ſ. bōitate oibuſ
creaturis ꝓ captu eaꝝ ſe cōicat. Itē mo
tu violento quo peccatores iuſte dānat.
Itē motu volūtario quo cūcta in eē con
ſeruat. Sic pōt exponi dictū philoſophi
q aſſignauit motū a cētro. ⁊ ad centrū. ⁊
circa cētrū. qm̄ ds mouet ad cētrū in in
carnatione ⁊ a cētro in aſcenſione: ⁊ cir
ca cētrū in ꝑdicatione ꝑꝑ hec ⁊ his ſilia
dr̄ in li⁹ ſapientie. xi. Spūs ſāctus ⁊ mo
bilis ⁊ ſtabilis eſt. mobilis qꝛ facit ſactos
mobiles ad bene operandū ⁊ i bona ꝓfi
ceŕ. Stabilis āt qꝛ dat i bono perſeuera
re vel mobilis in via. ſtabilis i patria. vl'
mobilis in actiuis. ſtabilis i cōtēplatiuis
uel mobil' i alijs ſcīs ſtabiluſ i xp̄o. Iſa. xi.
Requieſcet ſuꝑ eū ſpūs dñi. ⁊c. Sciēdū
ꝙ quedā opatōes attribuūt deo ſecūdū
cauſalitatē ⁊ eēntiā. ut ſcire quedā ſcđm
cālitatē. ⁊ nō eēntia ut comedeŕ ⁊ curre
re quedā ſecūdū eēntiā ⁊ ñ cālitatē. vt
creare ⁊ iuſtifi are quedā nec ſic nec ſic
vt peccare ⁊ mentiri ⁊ huiuſmodi.

De ſimplicitate dei. Ca. 20.

ſ Implex ē de⁹ ⁊ angel⁹ ⁊ aīa. ſꝫ dif
ferent. qꝛ i deo idē ē qđ ē. ⁊ quo ē
⁊ hec ē ꝑfecta ſiplicitas. hec ſola icreata
natura hāc ſibi vēdicat ſimplicitatē. vt
nō aliud ⁊ aliud. alibi. ⁊ alibi. mō ⁊ mō, in
ueniat. In eo nēpe qđ hēt. ⁊ qđ ē: ſēꝑ ⁊
vno mō ē: ſꝫ angelo ⁊ in aīa differt qđ ē
⁊ quo ē. ⁊ ideo ē ibi quedā alteritas ⁊ cō
poſitio. ſꝫ ibi nō ſit dimēſſio q̄titatis. vñ
mercuri⁹. Inſuꝑ celeſtib⁹ ē vnita i cele
ſtibus alteritas. in ſubceleſtib⁹ ꝑlalitas.
Simplex ē itaqꝫ dus in eēntia. qꝛ nihil ei
accñs eē pōt imo ꝑfecta ſimplicitas ibi
ē cū nō ſit ibi poſſibilis additō. qꝛ qcquid
eſt in do dus ē. vñ Leo papa. Simplicis
diuitatis nature nihil addi. vl' minui pōt
qꝛ ſēꝑ ē quod ē. cui ꝓpriū ē ſēpiternū eē
cui idē ē viuere ⁊ itelligere verūtñ mľ
tiplex ē i donis. Ap⁹ ad Cor. xii. Alij da
tur ſermo ſapie ⁊c. Jacobus cor. ꝑ. Oē
da. op. ⁊ oē do. ꝑ. ⁊c. Nō. n. i do ē cōpoſitō
partiū itegraliū ut i domo. nec ꝑtiū potē
tialiū. ut i aīa. nec gñs ⁊ dīraꝝ. ut i ſpē na
ture materie ⁊ forme. vt incorꝑib⁹. nec
coaceruationis vnitatū. ut in nūero. nec
qđ ē. ⁊ quo, ē vt i angelo. nec ſubſtātie ⁊
accidētis: ut i diuiduo. nec corporee ſbſtā
tie. ⁊ icorporee. vt in hoīe. De his. Ber
Nō partibus ꝯſiſtit ds vt corpus nec af
fectibus diſtat. vt aīa. nec formis ſubſtat
vt oē quod factū ē. Hoc ēt oñditur rōe:
quia cū oē cōpoſitū ſit poſterius oib⁹ ſu
is cōponētibus. nec ꝑmo. principio. ſ. deo
quicqd ſit prius oꝫ deū q ē. ꝑmū pñ. ñ eē
cōpoſitū. Preterea nullū cōpoſitū ē, to
tū ſuū eē deus igr̄ cū ſit ſuum eſſe non
erit cōpoſitus. vnde. Ber. Non eſt for
matus deus. forma eſt. non eſt effectus
deus omnium efficiens cā eſt. non eſt cō
poſitus deus. ſimplex eſt.

De excellentia dei. Capłm. 21.

d Iuine dignitatis excellentia tāta
eſt ꝙ mens de deo cogitās deficit
Cū ſit. n. ipſe inconprehenſibiliſ. Sēſus
enim non percipit. cuꝫ ſit iuiſibilis. Lin
gua ipm non explicat cū ſit ineffabilis lo
cus eū non capit cū ſit incircūſcriptibiliſ
Scriptura eū non explicat. cū ſit ineſti
mabilis. Tēpus eum nō menſurat cū ſit
inmenſurabilis. virtus eum nō attingit
cū ſit inacceſſibilis dſideria ⁊ vota trāſ-
greditur cū ſit iſuꝑabilis. vel inconꝑabi
lis. ⁊ breuiter ois creatura ad deū com
parata defectū hꝫ: qꝛ finiti ad infinitum
nulla ē ꝓportio. Ecce pꝫ ꝙ diua excellē
tia nullius eget. qꝛ ſibi ſufficit. qm̄ optim
us ē. Nō. n. indiget corꝑe. ut ſic. nec loco
vt alicubi ſit. nec tp̄e ut aliqñ ſit. nec cā
ut aliunde ſit. nec forma vt materia ſit.
nec ſubiecto in quo ſubſiſtat. vel cui aſſi
ſtat. Sunt ⁊ alia que ſoli diuine maieſta
ti conueniūt. ⁊ nulli alteri creature in q
bus excellentia ſue dignitatis apparet.
ſicut eſt eē oipotētē oibonū. oiſcientē. qꝛ
cognoſcit omia pñtia ꝑterita ⁊ futura. ⁊
oia ſingularia ſimul actu ſoluſ cognoſcit
⁊ ea que ſubſunt libero arbitrio. ⁊ cogita
tōes hoīuꝫ ſolus cognoſcit ꝑ ſeipſū. Itē

ad ipſum ſolū pertinet vbiq; preſentem
eē de nihilo res creare.in iſtanti operari
in operatione getum eſſe. mirabilia face
re.ex auctoritate ꝺ̉ qualibet creatura fa
cere quod uult.volūtatez homis cogno/
ſcere.in ictu oculi mortuos ſuſcitare. eſ/
ſentie hominis illabi peccata dimittere
grām infundere.in igne perpetuo corpꝰ
ſeruare. Quando aliquid creature cō
uenit quod competit creatori.tm̄ excellē
tius de deo dicitur:vt ſi in creatura ē po
tentia.in deo ſit ſumma potentia. ſi ſapi
entia.in deo ſit ſumma potētia.⁊ ſic de a
lijs. Unde ⁊ huiuſmodi dicūtur de deo i
ſuperlatiuo ꝓpt̉ quod deus dicitur po
tentiſſimus.ſapientiſſimus optimus.pul
cherrimus.⁊ ſic de alijs. Aug.in libro de
trinitate. Oportet deū cuius ē.⁊ ſumme
cuncta ſentire atq; intelligere.nec mori.
nec corrūpi.nec mutari poſſe.nec corpus
eē.ſed ſpūz oīpotentiſſimum. mitiſſimū
optimū.beatiſſimū fateamur pōt ⁊ pret̉
auctoritatem rō intelligi.ſiue aſſignari.
quia bona ſunt excellētius in deo q̄ i cre
atura.quis ſemper ē aliquid nobilius in
cauſa q̄ in canto. videmus ēt ꝙ aqua pu
rior eſt in fonte q̄ in riuo. Radij quoq;
ſolis lucidiores ſunt in ipſo ſole q̄ in aere
⁊ dulcedo maior eſt in melle q̄ in molito

De notionibus dei. Cap.22.

n Otiones dei ſunt quinq;.ſ.pater
nitas.filiatio proceſſio. innaſcibili
tas.⁊ cōis ſpiratio. Prima eſt patris .ſe
cunda filij.tertia ſpiritus ſancti. quarta
patris:quinta patris ⁊ filij. Tres prime
notiones dicuntur perſonales eo ꝙ ꝑſo
nas faciunt.⁊ eas proprie diſtinguunt. ⁊
ille ſunt tres vnitates trium perſonarū
quibus perſone dicuntur tres. vnō licet
pater plures habeat proprietates. tamē
pater paternitate tantum vnus eſt. indi
uiſus eſt in ſe.⁊ diuiſus ab alijs. Innaſci/
bilitas autem eſt in patre.⁊ ſumitur pri
uatiue.eo ꝙ pater ſit a nullo ⁊ tamen pa
ter ſignificat diſtinctionem perſonalez
ſicut omis non ſignata per hoc ipſum di
ſtinguitur a ſignatis. Similiter cōis ſpi
ratio eſt vna notio.⁊ illa vnitas eſt idem
in patre ⁊ filio.⁊ eſt diſtincta ab omni a/
lia notione. Notandum igitur ꝙ pro
prie loquendo tres ſūt proprietates per
ſonales.ſ.paternitas. filiatio.⁊ proceſſio.
quia perſonalis proprietas eſt que vni ſo
li perſone conuenit ⁊ eam ab omni alia
re deſtinguit. Relationes uero ſūt quat
tuor.quia vna eſt patris ad filium.ſ.patē
nitas.alia filij ad patrem.ſ.filiatio.tertia
eſt patris ⁊ filij ad ſpiritum ſanctum. ſ.
cōis ſpiratio.quarta ſpiritus ſancti ad pa
trem ⁊ filium.ſ.proceſſio. Notiones au
tem ſunt quinq;:quia quelibet relatio ē
notio.⁊ preterea innaſcibilitas que patri
conuenit per priuationē relationis ad ali
quid principium non eſt relatio. Notiōeſ
habent multa nomia.dicuntur enim no/
tiones.quia notificāt perſonas dicuntur
etiam diſtinctiones.quia ꝑſonas diſtin/
guunt.dicūtur relationes.quia perſone
per eas ad ſe inuicem referuntur.dicunt̉
quoq; proprietates.quia proprie ꝑſonis
inſunt. Nota regulas notionū.nulla no
tio de alia predicatur. Itē quelibet notio
eſt eſſentia diuina que eſt deus. Itez om
nes notiones ſunt vna eſſentia. Itez nul
la notio ineſt diuine eſſētie que diſtiguit
nec diſtinguitur. Itē notiones ſūpte ab
ſtractiue predicantur ꝺ̉ eſſentia ſed ſum
pte concretiue.non vnde bene dicitur eſ
ſentia eſt paternitas.ſed non dicitur eſ/
ſentia generans. Item notio ſemper im
portat dignitatem. Item ſumpta notio
ne non ponit̉ perſona.quia aliqd conue/
nit notioni ꝙ nō ꝯuenit ꝑſone Notōi n.ꝯ
uenit proprie diſtinguere. ſed perſone
diſtingui. De nominibus diuinis. C.23.

Omne nomen qđ de deo dr̉.aut eēn
tiale.aut ꝑſonale.aut nōiale ē. Eſſē
tialium quedā ſunt ſubſtantiua.ut dˢ cre
ator ⁊ ſimilia.quedā uero adiectiua.ut bo
nus.eternus.imenſus.⁊ huiuſmōi. Per
ſonalia ſūt.ut pater. filius.⁊ ſpūs ſanctus
Notionalia ſūt vt pñitas.filiatio.inaſci
bilitas.⁊ ſpiratio cōis. De his notandū
eſt ꝙ nom̄ ſubāle.vel eēntiale ſubſtm̄ ⁊
abſtractū nullo mō pōt trahi ad ſuppo
nendū ꝓ perſōa.vnde falſe ſūt hec. Eſſē
tia genuit eſſentiā. vel diuinitas genuit
diuinitatē. Actus.n.gn̄ationis ſēper po
nendus eſt i cōcreto. Sꝫ ꝯcreta lꝫ ſint eſ
ſentialia trahi tn̄ poſſūt ad ſupponendū
ꝓ perſona.⁊ hec per vba notōalia. vel
per ꝓpoſitiones notionales. vñ vere ſūt
he. dus genuit deū.creator creatorē.vel
dus de deo. Siꝉr ꝺ̉ noībus que media ſīt
vt lumen ꝺ̉ lumie. Itez hoc nomē ſapia
lꝫ ſit abſtractū.vt ſapia ꝺ̉ ſapia. Eſſētia
liū āt adiectiuoꝝ quedā predicāt pur̄ di
uinā ſubām: ut bonꝰ.⁊ ens quedā eentiā
diuinā cōnotando ꝓuationez ꝓncipij ⁊ fi
nis.vt eternus.vel certe menſure local̄
vt immēſꝰ. quedā ꝓncipaliter ſignificāt
eſſentiā diuinā ⁊ connotant effectū i cre
atura actu vt creat.iuſtificat.vel in hitu
vt iuſtus ⁊ miſericors vel i potentia. ut
oīpotens. Sūt quedā verba quoꝝ nec ſi
gnificatio.nec modus ſignificandi dō cō
uenit ut currere ⁊ ābulare.nā modus eſt
varia inclinatio aī varios eius affectus
dmonſtrās. Modꝰ ſignificandi nihil ali
ud eſt q̄ diſpō vocis que ꝯſtituit intelle
ctū ſub tali modo intelligēdi.⁊ ꝑ ꝯñs ip
ſā rē.cū ego de deo dr̄ ambulare vel cur
rere.⁊ huiuſmodi ſignificatio hoꝝ ꝓut
ſunt actu deo non ꝯuenit. Modus āt ſi
gnificandi q quedā iportat iperfectionē
dico quo ad motū.q qdem motus neceſ
ſitatis deo cōuenire abſonū eſt. Quedā
ſunt quoꝝ ſignificatio deo conuenit :ſed
nō modus ſignificandi vt creare facere
quedā quoꝝ ſignificatio ēt deo conuenit
vt pꝫ in hoc vbo Exo. Qui ē miſit me
ad vos. Et notandū ꝙ oīa que ſūt perfe
ctionis dꝫ deo dr̄r que āt ſunt iperfectio
nis non d n̄r. Cūz dr̄r aut ſecūdū aſſūp
tionez hūane nature. vel trāſlatiue dr̄r
Itē in diuinis tm̄ ſunt duo modi ꝑdican
di:ſ per modū ſubſtātie.⁊ per modū rla
tionis:ſed ſubā ꝯtinet vnitatē ⁊ relatio
multiplicat trinitatē. Quedā noīa que
de deo dr̄r eternaliter. ut dn̄s ⁊ miſeri
cors que cōnotant effectum in creatura
ſcōm hitum. Quedā vo tēporaliter. vt
dn̄ator.⁊ miſerator que cōnotāt effectuꝫ
in creatura ſecūdū actū. Quedā pſalit.
ut perſone. Quedā ſingulariter.ut deꝰ.
Quedā ꝓpe ut proprietates perſonaꝝ
Quedā appropriate.ut potentia ſap.ētia.
Quedā poſitiue vt iuſtus. Quedā ꝓua
tiue ut imortalis.⁊ hec magis ꝓpe dr̄r
de deo q̄ poſitiua.qꝛ melius dr̄ ꝺ̉ deo qđ
nō ſit.q̄ qđ ſit. Quedā trāſlatiue ſūt. ut
agnus leo.que ſymbolice de dō dr̄r. Du
plex eſt.n.theologia ſymbolica vꝫ.⁊ my
ſtica. Symbolica noīat deū ab inferiori
Myſtica a ſuperiori. Simbolica noīat de
um ꝑ conuenientiā reꝝ.cūz dr̄ leo. agnꝰ
⁊ huiuſmodi. Miſtica vero.i.occulta no
minat deū ꝑ hoc ꝙ in occulto de ipſo ſē
tit per intellectualē viſionē ſiue ꝯtēpla
tionē.ut qn̄ nominat deū ſuauem.dulcē
dilectuꝫ.⁊ hꝰmōi. Utrobiq; tn̄ per crea
turas nominat̉.ſꝫ in ſimbolica ꝑ exterio
res.in myſtica ꝑ interiores ⁊ digniores
affectus quos anima ſupra ſe.recipit. ⁊
ita imponit ꝑ donū ſapientie.hꝰmōi pro
priū experimentū ē cognoſcere qualis
ſit deus. Quedā dr̄r collectiue.ut trini
tas trinus. Quedā relatiue . vt equalis
ſimilis. Quedā reſpectiue ad creaturas
ut creator refugiū. Et hec noīa nō dicūt
relationē dei ad aliud.ſed alia hn̄t rela
tionē ad ipſū vel ad ipſa. Duo ſūt ꝓnci
palia noīa dei.ſ.q eſt.⁊ bonum. Per pri
mū ſignificat̉ dei eſſe abſolutū in ſe.⁊ ſic
cōſideratur.ut inf nitū.p.ſcđꝫ notat̉ eē
diuinū .ut cā fecit.n.deus oīa ꝑꝑ bonita
tē ſuā. In teologia ſupponit̉ qđ.⁊ hoc ꝑꝑ
noīa eēntialia.ut deus diuinitas potē
tia.eſſentia natura. Itē ſupponit̉ qs pro
perſona.ſupponit̉ que pro notione. Pre
terea per neutrū genus dr̄ ſubā diuina
ꝑ maſculinū perſona.ꝑ femeninū notio.
⁊ ꝑ hoc pꝫ ꝙ n̄ dꝫ cātari i hymno. vnus
pr̄i cū filio.qꝛ pr̄ ⁊ filius nō ſunt vnus in

pſona. ſed vnū in ſubā. vnde magis can
tan..um eſt. vnum patri cum filio.

Q̄ð deus eſt ineffabilis.

Cap 24.

n Ichil digne vel ꝓ͛pꝛie de deo di
ci pōt ꝑꝑ. eius excellētiaȝ. non. n.
noia ꝓpꝛie de deo loquimur q̄ꝛ nomia ſi
gnificant ſubāȝ cū qualitate. ⁊ ita itelligi
tur ibi cōpoſitio forme cū materia que in
deo nō eſt. nec ꝑ pꝛonoia. q̄ꝛ de deo dicta
cadunt a demōſtratione. nō. n. pōt eē ibi
demonſtratio ad ſenſū. cū ſit incoꝛpoꝛe⁹
nec demōſtratio ad itellectū. cuȝ ſit ico
gnoſcibilis. Si ergo dicis ꝙ huiuſmōi, ꝑ
noia ſecūdūȝ Pꝛiſcianū cadūt a demon
ſtratōe caſſa erūt ⁊ vana. Dicendū ē ꝙ
ibi eſt demōſtratio ad fidē. nec ꝑ verba
que cū modis ⁊ formis. cū tēpoꝛe ſine ca
ſu agēdi vel patiendi ſignificantia ſt. ſed
talia non cadūt in deuȝ. neq̄ꝫ ꝑ participia
que ſequūtur naturam nois ⁊ vbi. nec ꝑ
alias ptes ořones que non ſunt ſubicibi
les uel ꝑ̄dicabiles. Ex hiſ pꝫ ꝙ deū n̄ poſ
ſumus notificare ꝑ diffinitioneȝ. ſꝫ quali
tercūq̄ꝫ ꝑ circūlocutionem. vn̄ Ber. qd
eſt deuſ? ex quo oia ꝑ queȝ oia. in quo oia
Quid ē ds? quo nihil melius cogitari po
teſt. Quid ē ds? voluntas oipotēs. bēiuo
lētiſſima vtus. lumen eternū. incōmuta
bilis rō. ſūma beatitudo. iuiſibilis. inacceſ
ſibilis i ſe. in ſuis ſpectabilis. ⁊ ſol⁹ mira
bilis. Multi modis aſſeritur aliqd ð ðo
Pꝛimo. ꝑ naturaleȝ rōem, que dictat ꝙ
vn⁹ ds ē remuneratoꝛ bonoꝝ. ⁊ punitoꝛ
maloꝝ. ſcðo per fidē qua dicimus deum
vnū eſſe in ſubā. ⁊ trinū in perſonis. tr͛tio
per ſacrā ſcripturaȝ. quarto ꝑ rōnes ꝓ
babiles. 5. per exterioꝛes opiones, vel ꝑ̄
dicationes. Sꝫ in his duobuſ mōis nō ē
īnitendū. niſi firmitatem hēat ab aliq⁹ ꝑ̄
dictoꝛū triuȝ. Eſt. n. regula ꝙ q̄cunq̄ꝫ aſ
ſerit aliqd de deo qð non eſt ſibi certum
ꝑ naturalem rōem. vel ꝑ fidem, vel ꝑ ſa
cram ſcripturam ꝑ̄ſumit ⁊ peccat.

De ideis ⁊ libro vite. Cap. 25.

i Dee reꝝ ⁊ exēplar ⁊ rationes ſic i
deo ſunt ꝙ idea iportat cām effici
entē conformē effectui. ſed exēplar cām
formalē. ratio vero cām finalē. Deus. n.
oium rerū eſt ꝑ̄ncipiū a quo ſūt forma ⁊
exēplar. ad cui⁹ imitationē ſūt. ⁊ finis ad
quē ſunt. Hec tria ſic a ſe differūt ꝙ exē
plar vnū eſt. cauſata exēplar cōnotat cā
litateȝ. q̄ꝛ vo in cā ſunt vn̄ ſcðꝫ, rōnes ⁊
idee ſūt plures. q̄ꝛ iſta reſpectu rerū di
cuntur. Sūt itaq̄ꝫ plures idee que cōno
tāt cognitionē. Cognoſcibilia āt diſtigu
untur in cognoſcēte. Similiter ⁊ rōnes
in deo plures ſūt. q̄ꝛ ſingula, cāta ſunt ꝓ
ꝑ̄iis rōnibus. Abſurdū eni eſt dicere. vt
ait Aug. equū creatum eſſe ea ratione
qua hoiem. Sciendū autē eſt ꝙ duplex
eſt pluralitas. vna quidem eſt reꝝ. ⁊ ſecū
dū hoc nō ſunt plures idee. ſiue exēpla
ria, i deo. imo vna res ē que oiuȝ ē exem
plar. ſ. eſſētia diuina quā oia imitāt. in q̄ꝫ
tum bōa ſūt. Alia vo ē ſcðꝫ itelligentie
rōem ⁊ ſcðm hoc plures idee ſt i deo. q̄ꝛ
. n, ois res inq̄ꝫtū ſt diuinā imitāt eſſētiā
ꝗ ut ē imitabilis. n̄ tn̄ vno mō. ſꝫ diuerſi
mode ⁊ ſcðꝫ diuerſos gradus. Sic igr̄ di
uina eēntia ſcðꝫ ꝙ ē imitabil hoc mō ab
hac creata ē ꝓꝑ̄a rō hui⁹ creature. ⁊ ſilr
de alijs. vn̄ ſcðꝫ hoc plēs idee i deo ſunt
quia intelligitur diuina eſſentia diuer
ſos reſpect⁹ quos res, hn̄t ad ipſā eā imi
tātes diuerſimode. h⁹ āt nō ſolum itelli
gūtur ab itellectu creato. ſꝫ ēt ab increa
to ipſi⁹ dei. Scit. n. de⁹. ⁊ ab eterno ſciuit
ꝙ diuerſe creature diuerſimode ipſi⁹ eſ
ſentiā eēnt imitatē. ⁊ ſecūdū hoc ab eter
no fuerūt i mente dina plures idee ſecū
dū ꝙ intelligunt. ſicut rōnes pꝛoprie re
rū itellecte in deo. hoc . n. impoꝛtat nom̄
idee vt ſit. ſ. quedā foꝛma, intellecta ab a
gente. ad cuius exēplum exitus opus ꝓ
ducere intēdit. Dicendū eſt ergo ꝙ lꝫ rō
nes i deo. ⁊ idee ſint vna vtus ⁊ vna lux
⁊ eēntia. dn̄r tn̄ plures rōeſ ⁊ idee ꝑꝑ plu
ralitatē ideatoꝛū. cuius exemplum hēs i
naturis. Uidemus enim ꝙ omnes linee
circuli vniunt in cētro remote aūt a cē
tro differunt ab inuicē. Itē idee ſunt. ut
dicit Aug. foꝛme ꝑ̄ncipales rerum que
diuina intelligentia cōtinētur. Dicēduꝫ
eſt igr̄ ꝙ ſicut in mente artificiſ priuſ eſt
foꝛma rei q̄ꝫ opus exeat. ſic idee rerū an̄
mūdi cōſtitutionē in mente creatoris e
rant. Non. n. aliqd extra ſe aſpiciebat ſe
cūdū ꝙ mundū faceret. Ex hoc pꝫ quod
ois creatura prius in̄ deo exiſtit q̄ꝫ in ſe
ipſa vnde cū ab ipſo ꝑ creationē pꝛoceſ
ſit ab ipſo quodāmō diſtar̄ cepit. vn̄ rōa
lis creatura ad ipm redire debet cui pri
mo coniuncta fuit an̄ q̄ꝫ eēt. ⁊ hoc ꝓuide
as que nō aliud q̄ꝫ ipſe deus ſūt ⁊ erunt
ſic aūt ad locū vn̄ exeūt fluia reuertūt.
Res pꝛout ſt i ðo dn̄r uita que iportat
rōem boni. Io. ꝑ̄mo. Quod factū ē i ip
ſo vita erat dicūtur ēt lux que impoꝛtat
rōem vi. Aug. ſuꝑ ge. Creature i deo ſt
lux. hec iō dn̄r. q̄ꝛ in deo n̄ ſūt mala neq̄ꝫ
falſa. Differentia ē inter exēplar. ⁊ librū
uite. ⁊ ſpeculū. Exēplar naq̄ꝫ dn̄r reſpcū
rerū vt exeūtiū. Lib vite rſpū rerū ut r
deūtiū. Sꝫ ſpeculū reſpcū rerū ut eūtiū
De libꝛo vite dicit . vgo de ſcō vic. ꝙ li
ber uite eſt cuius origo eſna incoꝛrup
tibilis eēntia cognitio vera. ſcriptura in
delebilis inſpectio deſiderabilis. doctri
na facilis ſcia dulcis pꝛofūditas ꝑſcru
tabilis. vba innumerabilia tn̄ vnū vbū
oia. Aia vo moralr loquēdo mltiplr ē i
deo. ſ. ſicut ramus i arboꝛe. apis i floꝛe.
nauis i littoꝛe. ſeſſ⁹ i thalamo. theſaur⁹ i
agro. ſcriptura i libꝛo. auicula i nido. piſ
cis i riuo queliꝫ res in ſibi ꝓꝑ̄io. ſtella i
firmamēto. imago i ſpeculo. cera i ſigil
lo. gemma in auro. mel in fauo.

De appꝛoꝑ̄atis diuis ꝑſonis. Cap. 26.

q Uuis oia eēntialia oibus perſōiſ
equaliter cōueniāt appꝛopꝛ̄at tam̄
pr̄i potētia. filio ſapia. ſpūi ſcō bōitas. ⁊
hoc ꝑꝑ excluſionē carnalis intellectus.
ne vꝫ pr̄ rōe antiq̄tatis credat ipotēs fi
lius rōe iuuētutis credat inſipiēs. ſpūs ſā
ctus rōe ipetuoſitat credat crudeliſ hec
rō pertiet ad ſimplices. ſ. ꝙ potētia na
turaliter pꝛecedit ſapiaꝫ ⁊ vtraq̄ꝫ bonā
uolūtatē. De attributis itaq̄ꝫ ē loq dupl̄r
aut ſecūdū rē. ⁊ ſic oio idē ſūt nec appꝛoꝑ̄
antur. aut ſecūdū rōeꝫ. ⁊ ſic eoꝛū quedā
appꝛoꝑ̄ātur. quedā nō. nā appꝛoꝑ̄atio ni
hil aliud ē q̄ꝫ ſpālis attributio rōe alic⁹
cōfoꝛmitatis cū ꝓꝑ̄io alicuius ꝑſone. ſi
cut potētia hꝫ ſilitudinē cū pr̄e q ē pri
muꝫ vniuerſale ⁊ ſapia cū vbo. ⁊ boni
tas cū amoꝛe. Pꝛedictā appꝛoꝑ̄ationeꝫ
hēt cōſuetudo ſcripturarū que opa ma
nifeſtatiue potētie attribuit pr̄i. ſapie fi
lio. bonitatis ſpūi ſcō. Alia ē appꝛoꝑ̄atio
Hylarij. Eternitas in pr̄e q nō hēt ꝑ̄nci
piū iceptionis i ſe. nec pꝛicipiū eſſēdi ab
alio. Spēs i imagine. i. i vbo. q̄ꝛ ſūme pul
chrū. vſus i munere. hoc ē i ſpū ſcō. q̄ꝛ
ſūme ꝓſicuū ⁊ cōicatiuū ē. Iſtud ꝑ alia
verba ſic iſinuat. Aug. in pr̄e vnitas in
filio equalitas. i ſpū ſcō equalitatiſq̄ꝫ cō
coꝛdia. Conuenit āt pr̄i vnitas. q̄ꝛ ſicut
vnitas a nullo deſcendit. ⁊ ois plalitas
ab ea defluit. ſic deuſ pr̄ a nullo ē ⁊ alie
ꝑſone ab ipſo ſūt. Preterea ſicut vni
tas de ſe gignit vnitatē. ita de ſe pr̄ gig
nit alterū ſe. i. filiū. In filio vo dr̄ eē eq
litas quo equatur pr̄i. nō ſolū i potētia.
ſapia. ⁊ bōitate. ſꝫ ēt i hoc q̄ꝛ ſicut pr̄ dat
ſuā bonitatē alteri ꝑſone. ſic ⁊ filius. In
ſpū ſcō aūt ē vnitas. equalitatiſq̄ꝫ cōcoꝛ
dia. ſeu cōnexio. q̄ꝛ ē amoꝛ amboꝛū. i. pr̄iſ ⁊
filij. itē quarta appꝛoꝑ̄atio ē ꝙ i pr̄e ē rō
pꝛincipādi ⁊ originādi. q̄ꝛ ſūme pꝛicipiū
In filio vero rō exēplādi q̄ꝛ ſūme pul
chrū. ſed in ſpū ſancto rō faciēdi. q̄ꝛ ſū
me bonum. De potentia dei Cap. 27

p Otētia dei duplex ē. ſ. abſoluta.
⁊ oꝛdinata. Multa vo pōt. ꝑ̄mo
mō. que nō pōt. ſcðo mō q̄ꝛ multa ſubſūt
ſue potētie que nō cōueniūt ſibi. ut face
re mala poſſꝫ tn̄ ea cōgruētia. ⁊ ſic poſſꝫ
ea facere. Deus pr̄ oia pōt oibus mōis.
q̄ꝛ pōt ꝓducere de nō eē i eē. ⁊ hoc ꝑ cre
atonē. Item pōt ex icōpleto cōpletuꝫ fa
cere. ⁊ hoc ꝑ pꝛopagationē. Iteꝫ poteſt
mutare vnū cōpletum in aliud comple
tū ſicut pꝫ i trāſubſtātiationē panis i coꝛ
puſ xp̄i. De talibus dicit Aug. Deus ðo

aliqđ poſſe.⁊ noſ itelligere nõ poſſe. Po
tẽtia di apparet in mũdi initio.medio.ac
fine. In pncipio qdẽ q2 res creauit de ni
hilo. In medio ãt q2 res ne i nihilo vtan
tur ſua potẽtia cõtinet. In fine vero. q2
mortuos mira celaritate ſuſcitabit. Ap/
paret quoq3 potẽtia dei i rebuſ ſpũalib9
q2 cũ diabolus ptãtez hẽat in nob immu
tãdi ſenſũ ⁊ fantaſiã.ãgeluſ ãt hẽt ptãtez
ſup hoc ⁊ ſr intellectũ.Sol9 ãt ds nõ ſo
lũ hẽt ptãtem ſr tria pdicta.ſ3 ẽt põt mu
tare voluntatẽ. Aug.dicit q2 ds nos pue
nit vt velimuſ.⁊ ſubſeqtur ne fruſtra uſ
limus.l3 ds ſit oipotẽs.tñ non attribuũ
tur ei actuſ culpabiles.vt mẽtiri.⁊ male
uelle.nec pẽales.ut metueř ⁊ dolore.nec
corpales.ut comedere ⁊ dormire.niſi for
te tranſũptiue.nec actuſ incõueniẽtes q
pñt eẽ tripſr.prio ſi aliqs actus ꝯtradicit
die potentie.ut ẽ facere maiorẽ ſe.2° ſi
cõtradicit eiuſ vitati.vt ẽ facere aliqd ſi
mul eẽ ⁊ non eẽ.vel q pteritũ ſit futuꝝ.
tio ſi cõtradicit eius bonitati.vt dãnare
Petrũ.⁊ ſaluař Iudã.De his Anſelm9
Q̃olibet incõueniẽs ⁊ minimũ ipoſſibile
ẽ apud deũ.Horũ ãt hec eſt rõ.q2 poten
tia dei cũ ſit perfectiſſima.nec ẽ de nihi
lo.nec ẽ ſub aliquo.vñ non põt deficere
peccãdo.nec ſuccũbere patiẽdo nec ege
re ſubſidiũ in aliqbus querẽdo.ac p hoc
nec culpabilia.nec penalia. nec materia
lia põt. Dicendũ quoq3 q ds põt omia
per ſe.uel p creaturaz illa dico oia poſſe
que ſř potentie.hoc autez iõ dř.q2 poſſe
peccare nõ ẽ potẽtie. ſ3 infirmitatř. deo
at cõpetit perfectũ poſſe.⁊ pfectuz diui
nũ.de quo Dio.Dãnatio ẽ nõ peiore ex
ceſſus.tm̃ ſ3 oium pul.⁊ bo. oimoda ⁊ p
fecta poſſe ſtio.firma ⁊ nõ valens cadere
fortitudo. Notãduz ergo q quedã opa
tiones attribuũtur deo ſecũdũ cãlitatez
⁊ nõ ſecundũ eẽntiaz.vt comedere. cur/
rere quedã ſecundũ eſſentiã.⁊ non ſecũ
dũ cãlitatez.vt iuſtificare.creare quedã
nec ſic.nec ſic ut peccare.

De vtute miraculorũ. Cap.xxviii

Q̃oniã per diuinam potentiã fiunt
miracula.iõ de miraculis ẽ agendũ
Aug.aũt illud vocat miraculũ qcqd ar/
duũ.aut inſolitũ ſupra ſpem vř facultatẽ
admirantis apparet. Ad hoc q aliqđ ſit
miraculũ quattuor requirũř vel concur
rũt.pmũ ẽ q ſit a deo.ſecũdũ q ſit pť na
turã.tertiũ q ſit euidẽs.quartũ q ſit ad
fidei corroborationem vñ ſi aliqđ iſtorũ
quattuor defuerit mirũ dici põt nõ mira
culũ. Nota q quedã ſř ſupra naturam.
quedam contra naturam . quedam pre/
ter naturam.Supra naturam ſunt illa
quibus non eſt ſiĺe in natura.nec in po/
tentia nature ſicut ẽ virginẽ pere. Con
tra naturã ſunt que fiũt uſu ꝯtrario na
ture.tñ terminãtur ad cõformitatẽ natu
re.ſicut ẽ ceci illuminatio.ſ3 preter natu
rã ſunt que fiũt ordine ſiĺi nature. nõ tñ
p pricipiũ nature.vt in mutatione vgaꝝ
in ſerpẽtes.q2 illud potuiſſet fieri ordie
nature p longã putrefactionẽ.vt p3 per
ea que fiunt ſecundũ rões ſeiales.vnz
tñ q2 non fuit. Res qñ3 producit ab agẽ
te ſiĺi ſucceſſiue.hoc attribuiť nature. ⁊
dř naturale.qñq3 producit ab agente diſ
ſiĺi in iſtanti.⁊ hoc attribuiť deo.⁊ dř mi
raculũ. Sciendũ q qñq3 potentia aie ⁊
eius actuſ ẽ naturalis.ſicut viſus ⁊ vide
re qñq3 potẽtia ẽ miraculoſa.⁊ actuſ eiuſ
naturalis.vt qñ cecus illuminatuſ videt
quãdoq3 vtrũq3 eſt miraculoſũ.vt part9
virginis. Nota q miracula vř mira fiũt
quãdoq3 in ente.vt ſtatio ſolis.⁊ eiuſ re
troceſſio. qñq3 fiunt i vegetabili:ſic quã
do virga Aaron floruit.qñq3 in ſenſibili
ſicut fuit in locutõe aſine Balaam:qñq3
in rationali.ſicut fuit in ãbulatõe claudo
rũ.auditione ſurdoꝝ.ſuſcitatõne mortuo
rũ i partu vginis. Ut ãt ſcimus qñ aliqđ
miraculũ ſit. Nota differentiã inť ratõeſ
cauſaleſ.ſeminales.⁊ naturales.q2 ratio
cauſal ẽ potentia paſſiua creature abſq3
oi diſpoſitione nature.vt ſolũmodo dus
ex ea faciat qđ vult.ſicut fuit in partu v
ginis.⁊ in talibus ſimplr eſt miraculum

Ratio ãt ſeialis ẽ potentia paſſiua nate
ſ3 cũ diſpoſitione remota ſicut fuit.i vir
gis de qbus facti ſunt ſerpẽtes.⁊ hoc fa
ctum fuit i inſtãti.natura ãt feciſſ3 idẽ.ſ3
non niſi paulati p longã putrefactionez.
vñ p3 q ea que fiũt ſecũdũ rationes ſei/
nales.ptim ſũt naturalia.ptim miraculo
ſa. Ratio naťalis ẽ potẽtia cũ diſpõne.p
pinqua.ſicut p3 in materia qñ ẽ in vltia
ſui diſpõne.vt formã recipiat.⁊ ſecũduz
hũc modũ ẽ ratio naturalis i grano ſeiã
to ad productionẽ ſegetř ⁊ hoc ẽ miracu
lũ.

De ſcia dei. Cap.29.

Scit deus oia pñtialiter ⁊ ſimul p
fecte quoq3 ⁊ immutabilř.pñtia/
liter dico.hoc ẽ ita limpide.ac ſi cũcta eſ
ſent preſẽtialiter exiſtentia.Simř ẽt ſcit
oia q2 uidẽdo ſe.q ſibi pñs eſt oia uidet.
Perfecte quoq3.q2 cognitio eius nec po
teſt augeri nec minui. Scit ⁊ imutabilitẽ
q2 noſcit oia p naturã ſui intellectus.q ẽ
imutabiĺ.Dicendũ ergo q ds cognoſcit
tpalia eternaliť.mutabilia imutabiliter.
contingẽtia infallibiliť.futura pñtialiter.
depẽdẽtia i dpẽdenť create.Alia
vo a ſe.in ſe.⁊ p ſe. Nota drãm inť ſciaz
dei.xpi.angeli.⁊ hois.q2 deus ſcit oia ſiĺ
uidet.n.multa in vno.i.a.ſe ipo.vñ in vi/
ſione dei nõ differt id qđ uidet.⁊ p qđ ui
det.ſic in hoie q videt p oculũ. q2 videt
ſe p.ſe.⁊.in ſe videt oia.xpſ ãt ſcđ3 q hõ
ſcit oia que ſcit ds ſcia uiſionis.l3 non ita
limpide ſicut ds. Angelus vo deiformẽ
hẽt intellectum cum deo.i.illa que ſcit ſi
mul actu ⁊ ſcia viſionis.ſicut ds.l3 neſci
at oia que ſcit dus.ſ3 hõ vnũ ſolũ ſcit ac
tu.q2 l3 videat multa . illa tñ non videt
vno actu videndi.ſ3 multis.i.p multaſ re
ruz ſiĺitudines: Sapia dei l3 in ſe ipſa ñ
diuerſificeť.diuerſa tñ ſortiť noia. Inq3
tum.n.ſapia dei cognoſciua ẽ paſſibiliũ
dř ſcientia.ſiue cognitio. Itẽ inq3tũ ẽ co
gnoſcitia oium que fiũt in mũdo dř eẽ ui
ſio.inq3tu n ẽ cognoſciua eoꝝ que bñ fi/
unt vř approbatio.inquãtuz ẽ cognoſci
ua futuroꝝ dicitur pũſio.iquantũ eſt co
gnoſciua eorũ que ab ipſo do faciẽda ſř
dicitur diſpõ.inquantũ eſt cognoſciua p
miandoꝝ dř pdeſtinatio:inq3tuz ẽ cogno
ſciua dãnandorũ dř reprobatio.cognitio
dia cuz ſit pſciſſima oia cognoſcit diſtin
ctiſſime ſub oibus ꝯditionibus quaſ res
habent.⁊ pp. hoc futura ſcit futura pre
ſentia.⁊ bona approbãda.malaq3 repro
bãda. Si ãt ſcire volueris qualiť ds co
gnoſcit mala. Notandũ q ꝯtingit aliqđ
cognoſci dupſr.aut p ſpẽm propriã. aut
p ſpem alienã. Primo mõ puatio. Itẽ p
mo modo cognoſcit lu.ſecundo mõ tene
bre.Eodẽ mõ qđ ẽ q pmo mõ cognoſcit
bonu3.2° mõ maluz.ſ.p ſpẽm oppoſiti hi
tus. Nihil.n.ẽ maluz.niſi boni puatio.vñ
dđ ẽ q deus cognoſcit bonũ.p unicũ me
diũ.ſ.p propriã eſſentiã.mala aũt p du/
plex mediũ.nã p eſſentiã ſuaz cognoſcit
habitũ oppõitũ malitie.⁊ illo habitu me
diãte.ut ẽ in ipo deo cognoſcente cogno
ſcit defectũ eius.⁊ iõ dř mala a lõge co/
gnoſceř:vñ pſaĺ.Et alta a longe cogno
ſcit.i.male .

De pdeſtinatione. Cap.30.

Redeſtinatiõis diffinitionis aſſi/
gnanť ab Aug.quattuor. Prima
eſt. Prediſtinatio ẽ preſcia bñficiorum
dei.ſcđa ẽ. Predeſtinatio ẽ alic9 ad glo
riã preordinatio.tertia ẽ. Predeſtinatio
eſt ꝓpoſitũ miſerendi.quarta ẽ. Prede
ſtinatio ẽ pparatio gr̃e in pñti. ⁊ glorie i
futuro.In.prima diffinitiõe notať dia co
gnitio.in ſcđa electio.in. ťtia volũtas.i
quarta directio i finẽ. Predeſtinationis
cã efficiẽs ds eſt q3tum ad effectus nota
tos in noie pdeſtinatiõis. Materialis ãt
cã eſt illa q pdeſtinať.ſed formalis ẽ mo
dus vel ordo pdeſtinatiõis.q2 pmo datur
gr̃a.⁊ opus hoc glia Cã final ẽ vt ſcim9
ſci ⁊ imaculati i cõſpectu di. Nota drãz
inť hec que pñt. Paulus apſs.ſ.vocatõ
nem.iuſtificationẽ.pdeſtinationez.⁊ ma
gnificationẽ. Uocatio.n.retrahit a malo
Iuſtificatio ſpicit initiale bonũ gr̃e.pre
deſtinatio reſpicit gr̃e bonũ finale.Ma

gnificatio vero ē bonū glorie future.uel
dicas ꝙ predeſtinatio ꝑ grām gloriā p̄
parat. Vocatio grām offert. Juſtificatio
illā cōfert. ſed magnificatio ꝑ grām glo
riam multiplicat. Sciendū ꝙ duplex ē
actio in diuinis: ſicut in naturalibꝰ. Una
ponit aliqd i rē extra ut calor ignis. Alia
nō ut viſio ⁊ ſic viſio in diuinis ē duplex
actio. Alia vero. vt predeſtinatio. que nō
infert rebus neceſſitatē. ſicut verbi grā
Deus ſcit ſi iſte ſit comeſturus hodie. uł
nō nihilominus iſte hꝫ ptāt comedēdi.
⁊ manuꝫ ad os porrigendi. qꝛ ſi prede
ſtinatio rebus neceſſitatē iponeret mul
ta ſequerent incōuenientia. nā fruſtra ꝓ
ponerent bonis p̄mia. ⁊ malis ſupplicia.
Itē iniuſte remuneraret boni. ⁊ puniren
tur mali. Itē malorū noſtrorū deus auc
tor eſſet. Item nec ſperādi aliquid. nec
ſupplicandi ulla eēt ratio. Itē euacuare
tur libertas arbitrij que ſe hēt ad vtrū
ꝗ. Item nec bona facientes eēt lauda-
biles nec mala facientes vituperabiles.
Sciendū tamenꝗ hoc eſt duplex. Si de
us preuidet hoc. hoc neceſſario eueniet.
quia cōiunctiꝫ ē vera. diuiſim falſa. ⁊ eſt
ibi neceſſitas cōſequentie. non cōſequētis
qꝛ licet ibi ſit hitudo. ſiue illatio vniꝰ ca
thegorice ad aliā. nō tamen neceſſe eſt ꝙ
ipſi termini ſint actu. verbi grā. Si hō ē
animal eſt neceſſitas eſt cōſequentie nō
conſequentis. nā hoc poteſt nō eē cū ma
teria. tam̄ ſtabit. ⁊ de hoc habemus exē
plū. Boetij in libro de conſo. Si aliquis
videt aliquē facientē rotā. neceſſe eſt ꝙ
iſte faciet rotā. nec tn̄ viſus eius ē cā illi
us factōis. ſic deus uidet mala illius opa
nec tam̄ ē cā quare male opetur verūtn̄
fiet ſi preuiſū ē. Item bonū exēplū. Si
aliquis hꝫ oculū tāte pſpicacitatis. ut ui
deret futura. nō ideo ligaret res ad euē
tū. Item artifex i materia nodoſa bn̄ vi
det defectuꝫ effectus. nihil tn̄ eſt cā effe
ctus. Itē due ſūt pagine libri vite. Una
ē p̄ſētis iuſtitie a qua pōt qs deleri. Alia
eſt diſpōnis eterne d̄ qua nullus delebi

tur. Dr̄a eſt iter predeſtinationē ⁊ p̄ſcie
ntiā: qꝛ predeſtinatio ē precognitio bono
rū cū cāſitate eorūdē. ſed p̄ſcientia dicit
precognitionē malorū ſine cāſitate que
potius reſidet penes liberū arbitrium.
Cū dr̄ a ſanctis ꝙ p̄deſtinatio orōnibus
adiuuatur. nō ē ſic intelligendū ꝙ t p̄ale
cauſet eternū. ſꝫ hoc q̄ītū ad effectū pre
deſtinationis iuuat orō. ſ. quātū ad grām
⁊ gloriā. qꝛ ſecundū illa bn̄ coopatur li-
berū arbitriū predeſtinatōi. vn̄ ſicut ds
aliquē ſaluādū preuidet. ſic ⁊ modū quo
ſaluari debeat ꝓꝑ quod ſtultus ē q dicit
Volo facere qd̄ placuerit: qꝛ ſi ſaluari d̄
beo ſaluabor. uel ſi dānari dānabor. Si-
cut ſtultus eſſet īfirmus qꝛ diceret. Uo
lo comedere ⁊ bibere qd̄ placuerit. qꝛ ſi
curari debeo curabor. vel ſi mori debeo
moriar. ſic. n. inutiles eēnt ⁊ medici ⁊ me
dicine. Sane ſi deus ꝑmittit liberū arbi
trium ꝙ ſe habeat ad vtrūlibet in ma-
lū cadere. hoc nō ꝑmittit. niſi iuſte. Rur
ſus ſi per grām preueniat nulli facit in
iuriam. Cū ergo deus malos dānat ⁊ re
probat opatur ſecūdū iuſtitiā. qn̄ vero p̄
deſtinat agit ſecūduꝫ grām ⁊ miſericor
diā que nō excludit iuſtitiā. Uoluntate
aūt p̄ma uult deus omnē hominē ſaluū
fieri inquātū hō eſt. Uoluntate aūt ſecū
da non uult iuſtū hominē reprobū. iquā
tū ipſe eſt talis. Uoluntas igitur antece
dens reſpicit ordinē nature in fineꝫ pro
ut a deo condita eſt. volūtas vero conſe
quenſ reſpicit ordinē perſone. prout ē li
bero arbitrio ſuo vel alieno i finē diſpo
ſita. Hec de realitate dicta ſūt. ſed logice
loquendo cū ſaluatio hominis ſit cōtin
gens de neceſſitate determinari nō po
teſt quod enim poteſt eſſe ⁊ non eſſe cō
tingens non neceſſarium. ſicut philoſo-
phus dicit in libro ſecundo perimen. Si
uero queritur quare deus hunc prede-
ſtinauit ſiue elegit. et non illum. hoc iex
plicabile eſt in hac vita mortali. Per
hoc. n. exclamat Apꝰ Ro. xi. ca. O alti
tudo diuī ſa. ⁊ ſ. dei. q̄ꝫ i cō. ſi ui. ⁊ i. u. eꝰ

Si eni dicimus ꝙ reprobi repellunt gra
tiam hoc verū eſt. ſꝫ ſi eēnt predeſtinati
nō repellerēt finaliter vn̄ Aug. li. d̄ p̄de.
ſcō. Grā inqt que occulte humanis cordi
bus attribuit a nullo duro corde reſpuit
ideo qppe tribuitur vt duritia cordiū au
ferat. De preſcia ⁊ reprobatōe. Ca. 31.

r Eprobatio ē vt ait Aug. preſcia
iniquitatis quorūdam ⁊ p̄paratō
dānationis eorūdē. vn̄ nota ꝙ i reproba
tione tria ſūt vnum ē preuiſio iniqtatis
ab eterno alterū. obduratio. i. ſubtractio
grē i p̄ſnti. tertiū ē preparatio pene etne
in futuro. Si ergo querit vtruꝫ reproba
tio hēat cām ex parte hois quātū ad p̄
mum meritū hominis nō eſt cā qͦ ad. ſe
cūdū cā eſt. meritoria ⁊ effectiua. ecōtra
in p̄deſtinatione ſūt tria ꝯtraria. ſꝫ in hꝰ
eſt differētia. qꝛ p̄deſtinatio p̄parat glori
aꝫ ſecūdū beneplacitū. ſed reprobatio p̄
parat penā ſecūdū exigentiā meritoruꝫ
De obduratiōe ſciendū eſt ꝙ trāſlatiue
dr̄ ſecūduꝫ ſimilitudinē obduratiōis i cō
poribus. Duritiā āt corpoꝝ ſequitur tri
plex ꝓp̄etas. primū eſt ihabilitas ad ſu
ſcipiēdum ipreſſionē. ſecūdū ē ſtabilitas
ad permanendū in ſe. tertiū ē fortitudo
ad reſiſtendū. His mōis dr̄ cor obdurari
tripl̄r. vno mō ꝑ inhabilitatē ad ſuſcipien-
dā gratiā. ſecūdo mō per firmā adheſio
nem ad peccatum. tertio mō per rebelli
oneꝫ diuinarū inſpirationuꝫ ⁊ mandato
rum dei. vn̄ querendū ē vtrum p̄ſciti a
deo poſſint demereri. ⁊ ecōtrario. ad qd̄
dō ꝙ ſcia dei cōparatur ad res creatas
ſicut ars ad artificia. vn̄ ſicut ars non ſo
lū eſt cognoſcitiua. ſꝫ ēt factiua eoꝝ que
ſecūdū arteꝫ fiūt. eorū do quibus ab ar-
tis regulis deuiat ē cognoſcitiua tātum
ita ut ſcientia dei ē cognoſcitiua ⁊ facti
ua oīum bonorū. malorū āt nō. ſiue pccō
rum que ſūt deuiatiōes quedā ab eterna
lege ipſiꝰ. Scia di ē cognoſcitiua tm̄. nō
autē cāſatiua. ⁊ ſic patet ꝙ boni q per gra
tiā iuſtificant. non ſolū ſunt ab eterno co
gniti a deo. ſed etiā ad gratiā habebam

Peccatores āt neqꝫ iuſtificātur per gra
tiā. nec ſunt electi vel p̄ordinati a deo ad
culpā. ſed ſoluꝫ p̄ſciti ꝙ non ſūt gratiam
hituri. ſed ſue nature relinquēdi. ⁊ qꝛ nō
omne agens pōt in id quod ē ſupra ſe na
tura ſibi relicta nō poteſt in actuꝫ merito
riū qui ē ſupra facultatē natuř. poteſt āt
in actū peccati qui eſt demeritorius. ſic
⁊ in aliqd infra naturam humanā exiſtēs
homo. n. peccando deſcendit a dignitate
ſue nature. ⁊ ſic patet ꝙ preſciti poſſent
demereri facilius q̄ꝫ mereri.

De voluntate dei. Cap. 32.

u Oluntas dei duplex eſt. ſ. volun
tas ſigni ⁊ bn̄placiti. voluntas
beneplaciti eſt duplex. ſ. antecedens. de
hac vide. ſupra caplo proximo. que ſepe
expletur: ⁊ per cōſequens hec nunquaꝫ
remanet iexpleta. Alia eſt volūtas ſigni
⁊ hec qn̄qꝫ remanet inexpleta. huiuſmōi
ratio eſt qꝛ voluntas dei pōt ſumi dupli
citer vł proprie. ſic accipitur volūtas bn̄
placiti vel metaphorice. ⁊ ſic accipit vo-
luntas ſigni. Primo mō dr̄ deus aliqd
velle. ⁊ hoc velle ipſe deus ē. ſecūdo mō
metaphorice ē ad modum volētis ſe hē
re. ⁊ hoc velle nō eſt deus. hec igit diui
ſio nō rei. ſed vocis eſt. ſicut ire pōt dici.
vel proprie motꝰ ire. vel metaphorice ſi
gnū ire. volūtas beneplaciti dei ꝯñs eſt
recta ⁊ efficax. ⁊ irreprehenſibilis. vnde
quia eſt recta. nullus eſt rectus. niſi con
formetur ei. Item quia eſt efficax nihil
ſine illa poteſt effici. nihil contra illaꝫ po
teſt fieri. per nullum poteſt impediri. itē
quia irreprehenſibilis eſt. nihil precipit.
aut permittit. niſi iuſte. nihil agit. aut cō
ſulit niſi bene. Signa beneplaciti ſūt qn
qꝫ ſcilicet preceptio. prohibitio. conſiliuꝫ
permiſſio. ⁊ operatio. quorum numerus
ſic accipitur. voluntas diuina proprie lo
quendo. aut preſentium. aut futurorum
eſt. Si reſpū preſentiū aut id eſt bonū
⁊ ſic ē impletio aut malum. ⁊ ſic eſt per
miſſio. Si reſpectu futurorū ſic ē triplex
aut eſt malū. ⁊ ſic ē prohibitio. aut bonū

neceſſarium. ⁊ ſic eſt p̄ceptio.aut bonū
ſupererrogationis.⁊ ſic eſt conſiliū.Con
tra tria p̄ma poteſt aliqd fieri.qꝛ ſe hn̄t
ut in fieri.ſed cōtra duo vltima.ſ.promiſ
ſionē ⁊ operationē nihil poteſt fieri qa ſe
hn̄t vt in facto eē.⁊ qđ perfectū eſt non
poteſt nō fieri.De his ſignis nota ꝙ p̄ce
ceptū dicit obligationē ad faciēdū bonū
prohibitio dicit obligationem ad vitan
dū malū conſiliū dicit doctrinā ꝑ quā ſci
mus ꝙ id qđ cōſuliter ſi fiat affert p̄miū
ſi nō fiat affert ſuppliciū permiſſio dicit
priuationē cohibitionis.⁊ ē ſignū diuine
uoluntatis.nō reſpectu mali qđ ꝑmittiť
ſed reſpectu boni qđ ex malo ꝑmiſſo.dr̄
Nō.n.permittit deus malū fieri.niſi ex
ſe ipſo aliqđ bonuꝫ eliciat.ut pꝫ in tēta
tionibus diaboli que proſūt multiplr̄ ſā
ctis. Preterea ſi nō eſſet malū nō eēt i
bono pulchritudo. niſi abſoluta. Nunc
vero ꝑꝑ cōparationē ad malū clari⁹ elu
ceſcit. Operatio notat factionē i re per
quā refert creatura ad creatorē. De con
formitate voluntatiſ noſtre ad deū ſcien
dum eſt ꝙ duplex ē conformitas.ſ. pro
portionis.⁊ proportionalitatis. Primo
mō eſt cōformitas voluntatū in ſe ſcđꝫ
rationē eſſentie.⁊ ſic ē ipoſſibile.hoc mō
qꝛ finiti ad ifinitū nulla ē ꝓportio.ſcđo.
modo ē conformitas que ē ſcđm ſilr̄ ſe
hr̄e qđ fieri poteſt.poſſibile ē.n.ideꝫ vo
litū eſſe.al̓ vtrobiqꝫ. vt.ſ.homo velit id
quod deus ſcđꝫ uelle quo vult nos velle
deus.qđ ſi humane attendim⁹ in forma
volendi.tūc ſi volumus hēre mercedeꝫ
nr̄i corporis oꝫ ꝙ ſemꝑ conformemur ei
in forma volendi. Si autē querit᷑ vtrum
abſolute teneamur.dicēdū ē ꝙ conformi
tas eſt quedā in actu ad quā ū tenemur
niſi habita charitate.⁊ nec tūc niſi ꝓp̄e
⁊ loco ut qū quis cogitat dei veritatē.ſ.
articulos fidei teneť credere.qū cogitat
dei bonitatem teneť diligere. Eſt alia cō
formitas in habitu ad quā non tenet qs
niſi quādo actu dei bonitatē recogitat.
qꝛ tūc teneť ſe ad charitatē dei ꝑparare
De conformitate āt i uolito ſciendū qđ

volūtate ſeſ:alitat⁊ ū tenemur cōforma
ri volūtati diē nec i uolutio nec in forma
volendi. Voluntas ſenſualitatis tm̄ eſt
animātis.unde qūtū ad hoc nos hac volū
tate non peccaremus.ſi rō huic uolunta
ti iūcta non foret.cuius eſt alteritatē re
primere.ſed volūtate rationis deliberā
tiua tenemur deo conformari in volito
quod conſtat nobis deū abſolute uelle.
ut ſalutem nr̄aꝫ.vel congruit nobis uel
le.Si vero ū congruit nobis qūuis bonū
ſit in ſe ū vult de⁹ id nos velle.vn̄ hoc
non tenemur uelle niſi inq̄tū eſt volituꝫ
a deo vnde ſi ſcio deū velle mortē p̄ris
mei.tn̄ poſſū vitam velle ⁊ laborare ad
hoc.qꝛ ū vult deus velle me p̄ri meo cō
trariū. Item volūtate conditionata non
tenemur dō conformari.ut qū pluit uel
lemus ꝙ non plueret ſi deus uellet. qa
volendo coditionaliť non diſcordamus
a uolūtate dī.qꝛ hoc ū eſt velle ſimpliciť
Iteꝫ id qđ de⁹ non vult ſimplr̄ ⁊ abſolu
te.ut iniam cōminatōis quā aliqū mutat
qū merita mutāt ū tenemur velle. Con
formitas diē volūtatis quadruplr̄ pōt
conſiderari ſecūdū ſitudinē quatuor
cāꝝ.prio.ſecūdū cāꝫ matiālē.ut qū idē ē
uolitū quod ſe hꝫ ut materia circa quā ē
actus volūtatis.⁊ iō iſta cōformitas ē ſe
cūdū qd tm̄.⁊ ū ſimplr.qa eē ſimplr̄ ū ē
a matia vel forma.ſcđo mō accipiť cōfor
mitas ſecūdū cāꝫ efficiētē.ſicut qū aliqs
uult hoc quod deus uult eū uelle. qꝛ de
us hāc volūtatē i eo facit.deus.n.unam
quāqꝫ volūtatē i bonum ordinauit.⁊ hoc
uult nos uelle ťtiā ſcđm cāꝫ finalē.ut qū
qs in gloriā dei ſua facta ordinat propť
quā ⁊ deus facit omīa. ⁊ in his duobus
eēntiali.oīs cōformitas cōſiſtit.quarto ſe
cūdū cām formalē ut.ſ.ex charitate ue
lit qs quod vult ſicut ⁊ deus ex charita
te vult oīa.⁊ i iſto cōſiſtit perfectio con
formitatis.vt.ſ.actus volūtatis nr̄e tan
to ſit uolūtati diuine cōformior quāto eſt
melior ⁊ perfectior. Ex predictis col
lige quod perfecta ſeu completa confor
mitas ad deū cōprehēdit quattuor. P⁹

vt velimus qđ deus vult.ſecūdo vt veli
mus qđ uult nos velle.tertio vt velim⁹
ꝑꝑ qđ uult.quarto ut velimus eo modo
quo uult.Sed cōformitas nō plena ē tri
pliciter.p̄mo ſi cōformatur qs deo in vo
lito tm̄.ſicut ⁊ iudei conformes erāt deo
in morte xp̄i.ſecūdo ſi conformetur qs in
uolito ⁊ in fine.ſed nō in modo.vt qū qd
non ſit ex charitate.tertio qū quis cōfor
matur in uolito ⁊ in mō.ſed non i fine.ut
cū ad alium bonū finem tm̄ retorqueať i
tentio. De iuſtitia dei. Cap.33.

Iuſtitia dī tribus mōis ſumiť.p̄mo
modo qū redditur alicui qđ meru
it.ſecūdo modo qū promiſſū ſoluitur.ter
tio modo qū iperfectū ꝑficitur.p̄mo mō
remuneratio bonorū ⁊ punitio reprobo
rū ē opus iuſtitie.ſecundo mō incarnatio
xp̄i opus ē iuſtitie.quia promiſſū fuit hoc
per prophetaſ.tertio mō dr̄ opus iuſtitie
qū deus peccatores iuſtificat cum ſe ad
gratiaꝫ habilitāt.faciēdo qđ in ſe ē. No
ta ꝙ in oībus operibus dī inuenitur iuſti
tia ⁊ miſericordia.ſꝫ iuſtitia quādoqꝫ ē oc
culta.⁊ miſericordia manifeſta.vt i iuſti
ficatione impij.⁊ in primo aduētu xp̄i ali
quando ē econtrario.ſ. aperta iuſtitia. ⁊
occulta miſericordia.vt in punitione par
uuloruꝫ ſine baptiſmo decentiū.⁊ in ſecū
do aduentu xp̄i.Aliūde vtrumqꝫ ē occul
tū vt in tribulatione quorundā.licet iu
ſtorū innocentiū.ſicut fuit in Iob ⁊ i iſir
mitatibus paruulorum.aliqū vtrumqꝫ ē
apertum.vt i remuneratione iuſtoruꝫ.⁊
damnatione reproborū.qꝛ illos remune
rat ſupra meritū.⁊ iſtos punit citra cōdi
gnum.qđ eſt miſericordie. ſed vtriſque
retribuit ſecūdum merita.hoc eſt bonis
bona.⁊ malis mala.qđ eſt iuſtitie. Si uis
ſcire qua iuſtitia puniať homo ꝓ peccato
momentaneo eternaliter.vide p̄mo auc
toritates Iſaie.66.Vermis eorū nō mo
rietur.⁊ ignis eorum nō extingueť. pſal.
48. Ibunt in ꝓgenies patrum ſuorum
⁊ vſqꝫ in eternū non videbūt lumē. Ma
th.25. Ite maledicti in ignem eternum.

Apoca.8. Aſcēdit fumus eorū in ſecula
ſeculorum. Itē Grego.in quarto dialo
gorū. Si deus plus nō attenderet cor q̄ꝫ
facta iniuſta poſſet dici talis iuſtitia. ſed
qꝛ deuſ intuetur cor.iuſtū eſt vt ſine ſine
puniantur q nunq̄ꝫ vellēt viuere ſine pec
cato. Rōibuſ idem oſtēditur.qꝛ.n.homo
peccauit in ſuo eterno.merito punietur
i eterno dei. Itē materia ignis ē eterna.
ſ.macula peccati.ergo ⁊ pena. Itē pecca
tū eſt contra illū qui eſt iſinitus.ergo pe
na debet eſſe iſinita.ſed hoc nō poteſt eſ
ſe acerbitate.vnde oportet ꝙ ſit diutur
nitate. Itē cū homo peccat erat in infini
tū quodāmodo rōnalis. iraſcibilis. ⁊ con
cupiſcibilis qū finitum p̄ponit infinito il
la qdem iudicādo.iſta adherēdo.⁊ ultia
appetendo. vnde cōgrue debet eē pena
infinita. Itē mala voluntas reproboruꝫ
eterna ē.ergo ⁊ pena. Item oſtenditur
exēplis.quia venditio momentanea dat
ius poſſidendi perpetuū vulneratio mo
mentanea cicatricem infert perpetuam
Item caſus in foueam tēporalis eſt diec
tio perpetua. Itē effoſſio oculorū tēpo
ralis eſt.⁊ cecitatē operatur perpetuam
Itē crimen leſe maieſtatiſ tp̄ale eſt ſeruiť
t⁹ ꝑpetua. Itē potio ueneni momētanea
mortem operať perpetuaꝫ. Dicit Aug⁹
ꝙ reddit deus mala pro malis hoc ē pe
nā ꝓ peccatis ꝓ iuſtitia.qꝛ iuſtus eſt. vł
reddit bonū pro malis.hoc eſt grāꝫ iniu
ſtus.qm̄ bon⁹ ē.vel reddit bona ꝓ boniſ
hoc ē grām ꝓ grā qꝛ iuſtus ⁊ bonus ē nū
q̄ꝫ reddit mala pro bonis.qm̄ iniuſtus nō
ē. Aliqs punit in p̄nti ꝑꝑ ſeipſū.vt pec
catū preteritū in eo purgeť. Io.v.Ecce
ſanus fact⁹ es vadē ⁊ ā.nō.pec.⁊c̄. Itē vt
ꝑꝑ peccatū ꝑpetuo cruciet.tā hic q̄ꝫ i fu
turo. Exēplū hēs de Herode ⁊ dē Anthi
oco. Itē vt culpa declineť vt i Paulo q
cecat⁹ fuit ꝑſecutor vt p⁹ illuminareť m
dicus p̄dicator.ii.ad cor.xi. Ne magnitu
do re.ex.me.⁊c̄. Iteꝫ ut glīa in futuro de
tur. Actuū.xiiii. Oportet nos ꝑ multas
tri.it.⁊c̄. In p̄mis duab⁹ cauſis exercet

deus iuſtitiam.in duabus ſequentib⁹ mi
ſericordiā.qn̄to punitur quis ꝓpter deū
ſ.ut glorificetur. Jo. Neqȝ hic peccauit.
neqȝ parētes eius ⁊c̄.6⁹ pūitur quis ꝑꝑ
proximū.ſ.ut edificetur.ſic fuit punitus
Thobias.ut alijs daretur exēplū ſpatiē
tie.ſic puniūtur etiā innocētes pueri .ne
videatur incōueniens peccatorib⁹ ſi qn̄qȝ
tribulantur. Juſto dei iudicio puniuntur
q vel cōceſſus abutūtur.ut. Adam vl' ꝯ
ceſſa rapere conant̄. ut luciſer.

De miſericordia dei.

Cap. .34.

Miſericordia ſecundū ethimologi
am dr̄ tribus modis. Primo dici
tur miſericordia quaſi miſeriā cordis di
uidens ſicut dr̄ in auctoritate. Celi nō in
digent miſericordia.qȝ in eis nulla ē mi
ſeria:ſecūdū hunc modū miſeria ſoluȝ
mō ē i terra.ſcd̄o modo dr̄ quaſi mittēs
ſeorſum cordis rigorē.ſicut accipitur ibi
Miſericordia ⁊ veritas obuiauerūt ſibi
nā veritas ꝑ rigorē procedit:ſed miſeri
cordia hūc rigorem tēperat remunerāſ
ſupra meritū.⁊ puniens citra condignū
ſic eſt miſericordia etiā i iferno.tr̄tio mō
dr̄ miſericordia quaſi mira ſuauitas ri
gans corda.ſic miſericordia maxime eſt i
celo.ſȝ deus ſit iuſtus.ſicut ⁊ miſericors
tamē dr̄ ei propriū eſſe miſereri poti⁹ q̄ȝ
eſſe iuſtū.qȝ nihil reqritur ad conplēduȝ
opus miſericordie.niſi voluntas eius .ſȝ
ad conplendum opus iuſtitie reqritur ēt
aliquid ex ꝑte hoīes exigentia.ſ.merito
ruȝ. Miſericordia dei pȝ in effectib⁹ di
uinorū beneficiorū . dat.n.reis veniā di
mittendo tam peccati reatum q̄ȝ peccati
ſequelas.de qbus duobus pſal.cii. Qui
propiciat̄ oībus iniquitatibus tuis . quo
ad primū. Qui ſanat oēs infirmitates tu
as.quo ad .2. Item largit̄ iuſtis gratiam
dando.ſ.virtutis habitū ⁊ v̓tutis motuȝ
ut per primū faciat hoīem deo gratū ac
vita eterna dignū:ſed per.2.augeatur ei
meritū. De his duobus.pſal.cii. Qui co
ronat te i miſericordia.quo ad pmū ⁊ mi
ſerōnibus.quo ad.2.⁊ loqtur de corona
gl̄e. Itē confert ſanctis gloriā. ⁊ hoc du
plr̄.quia nunc in ſpe.⁊ tādē i re. De his
pſal.cii. Qui replet in bonis deſiderium
tuū.quo ad pmū. renouabitur vt aqu le
iuuētus tua.quo ad. 2. Itē ex miſericor
dia deus patienter expectat peccatores
benigne reuocat.vlciſci diſſimulat.d' mī
tis periculis liberat.grām liberaliter do
nat.datam multiplicat.multiplicatā con
ſeruat.conſeruatā in celo premiat. Iteȝ
ex miſericordia deus peccatorem ad' ſe
redeuntem hylariter ſuſcipit.ad penitē
dum cor emolit.offenſam cito remittit
iniurie poſt remiſſionem non meminit .
Item ex miſericordia dat deus aduerſa
ut pecc̄m purget.dat ꝓſpera.vt ad amo
rem prouocet.dat ſacramenta.ut meri
tum cumulet . dat precepta vt premio
ditet. Item ex miſericordia errātes ad
ſe reducit.euntes ad ſe cōducit.cadētes
erigit ſtantes tenere non deſinit. perue
nientes in gloriam introducit.

Explicit liber primus. Incipiunt.
Capitula ſecundi.

De ipſa rerum creatione. Cap .i.
De diſtinctione creaturarum in generali. .ii.
De diſtinctione orbium tam celeſtium q̄ȝ elementorum. 3
De natura celorum ⁊ ſupernorum corporum. iiii
De natura ſtellarum incōi. v
De luce. vi
De planetis i ſpecie. 7
De natura quattuor elorum. 8
De impreſſionibus aeris. viiii
De tēpore. 10
De angelis. .11
De diſtinctione celeſtium hierarchiarū. 12
De proprietatibus angeloruȝ i communi. 13
De proprietatibus ⁊ officijs āgelorum in communi.⁊ ſingulorū ordinū. 14
De cognitiōe ⁊ motu angeloꝝ. 15.
De prelatione.angeloruȝ. 16.
De confirmatione angelorū. 17.
De cuſtodia āgelorum. 18.
De locutione angelorum. 19
De ſpālibus noib⁹ angelorum. 20
De caſu angeli. 21.
De ſpeciali caſu. 22.
De locali caſu. 23.
De reſtauratione ruie āgeloruȝ. 24.
Quare peccatum diaboli ſit irremiſſibi le. 25
De proprietatibus demonū. 26
De militia diaboli cōtra nos. 27
De lucifero ſpāliter. 28
Quid ſit anima ſecundū diffinitionē. 29
Quid ſit aīa ſecundum rem. 30
Quid ſit anima ſecūdum nomē. 31
De triplici anima. 32
De potētia aīe vegetatiue. 33
De potentijs anime apprehenſiuiſ. 34
De ſenſibus particularibus. 3v
De ſenſu cōmuni. 3vi
De vi imaginatiua. 3vii
De vi extimatiua. 3viii
De fantaſia. 3viiii
De memoria xxxx
De ui ſenſibili motiua. xxxxi
De potentijs anime rōnalis. xxxxii.
De diuiſione potētiarum. xxxxiii
De differentijs potētiarum ipſius anime. xxxxiiii
De modo cognoſcendi. xxxxv
De intellectu agēte ⁊ poſſibili. xxxxvi
De intellectu ſpeculatiuo ⁊ practico. xxxxvii
De ratione ⁊ ꝑtibus eius. xxxxviii
De voluntate. xxxxviiii
De anime motiuis. 50.
De ſynderesi. 51
De conſcientia. 52
De operibus anime. liii
De quantitate anime. liiii
De imortalitate anime. lv
De libero arbitrio. lvi
De natura corporis hūani. lvii
De philoſonomia. lviii
De regulis generalis phiſonomie. vliiii
De toto homine. lx
De proprietatibus hominis. lxi
De pmis parentibus. lxi
De preceptis Ade.datis. lxiii
De paradiſo. lxiiii
De caſu primi hominis. lxv
De ordine tentationis i nobis. lxvi

De ipſa rerum creatōe. Cap.pm

Summe bonitatis tri
plex effluxio eſt.ſ.per
generationē. per ſpi
rationem. ⁊ per crea
tionem. due priores e
manationes ſt̄ ab eterno.tertia ē ex tpe.
de qua nūc eſt agēdum. Inter creare.ge
nerare.⁊ facere differentia ē.qȝ res d' ni
hilo exiſtit in eē ꝑ creationē.ſed exiri eſ
ſe de aliquo ꝑ factionem.qȝ facere eſt o
perari d' aliena materia.ſed de ſubſtātia
exit in eſſe per generationem. Deus ē
rerum triplex cā.ſ.efficiens.exemplariſ
⁊ finalis.ſed nullo modo materialis. In
ter operari dei.⁊ creature differentia ē
quia deus operatur in inſtāti.angeluſ au
tem repente.ſed natura paulatim. Pre
terea rerum principia ſunt a deo.⁊ ime
diate.effectus vero conſequentes ſt̄ ab
ipſo mediante natura. nihil autem eſt a
deo immediate tantum. Circa mūdi cre
ationem quattuor erant errores. Quidā
dicebant mundum eternum. Alij dice
bant munduȝ qdem factum. ſed habuiſ
ſe materiale pncipium.⁊ non eſſe de nihi
lo. Alij dicebant deum ſuperiores crea
turas ꝑ ſe produxiſſe.ſȝ iferiores ꝑ mini
ſteriū āgeloꝝ. Alij ponebāt duo pncipia
ſicut manichei. vnū.ſ.ſūme.bonū.⁊ aliud
ſumme malum.dicentes incorruptibilia eſ
ſe a bono principio. corruptibilia a malo
Hos omnes errores excludit Moyſes
primum cū dicit. In pricipio ſecūdū ibi

Creauit.3.quãdo dicit deus.4.cũ ſeqꝰ
tur.Celũ ⁊ terrã. Tenendũ ẽ etiã ꝙ de
us oĩa ſimꝰ creauit.nec aliquã nouã ſpẽʒ
poſtmodũ addidit quõ prius nõ fecerit.
vel i ſe.vel in ſuo ſiſi.vt hoium animas
vel in ratione ſeminali.ſicut patet in hiſ
que naturaliter introducũtur in eẽ.⁊ hec
eſt quod dicitur deum die ſeptima quie
uiſſe non quidem a labore.vel ab opere
ſed a nouarum ſpecierũ conditione.De
operibus vero ſex dierũ dicũt quidam
nunquã in illis debere intelligi ordinem
temporis.ſed nature.qꝛ dicunt omnia ſi
mul tempore fuiſſe facta.creata.⁊ diſpo
ſita.ac in ſuis ſpeciebus diſtincta.Alij di
cunt omnia ſimul creata in materia.ſed
non in tali forma ſicut in diebus ſequen
tibus receperũt.⁊ hec opinio magis ſeq
tur vltimã litteram.ſed prima magis ſe
quitur rationeʒ. Deus.n.dupliciter op
atur.aliqua nãqȝ facit mediante natura
⁊ hec fiunt ſucceſſiue.aliqua facit per ſe
immediate.vt creare.peccata dimittere
gratiam infundere ⁊ huiuſmodi.⁊ talia
fiunt incontinẽti.⁊ perfecte.⁊ complete
Cũ ergo deus primordiales res non pro
duxerit mediante natura.ſed imediate.
⁊ per ſe vr̃ ꝙ in inſtanti fecerit eas ꝑfec
tas.⁊ cõpletas.tam in materia qȝ in for
ma.Coeue ſũt quattuor.he primitiue re
rũ creature.Celũ empireum.angeli.ma
teria mundi.⁊ tempus.

De diſtinctione creaturarum
i generali. Cap. 2.

C Reatura mũdi triplex ẽ .ſ.corpo
ralis tm̃.vt elementa. ſpũalis tan
tũ vt angelus.compoſita tantum ex his
vt hõ.corporalis quoqȝ natura diſtingui
tur i corpora lucida.vt ſydera.⁊ opaca.
vt terra ⁊ metalla.⁊ huiuſmodi.atqȝ per
ſpicua ſiue diaphana. vt aer ⁊ aqua.cre
ature quedã ſecũdũ.Grego.hñt eẽ tãtũ
vt lapides quedã viuere.vt arbores que
dã ſentire vt animalia.quedã intelligere
vt homines ⁊ angeli. Diſtinguitur aũt
mũdus triplex.ſ.architypus i.deus ⁊ dr̃
ab archos quod ẽ princepſ.⁊ typus qđ ẽ
figura.i.principaliſ figura qꝛ ipſe ẽ exem
plar mũdi ſenſibilis. Itẽ eſt mundus q
dr̃ macro coſmus.i.maior mundus.vt ẽ
iſte mũdus ſenſibilis.Itẽ eſt mũdus qui
dicitur micro coſmus.i.minor mũduſ.vt
ẽ hõ.De his tribus. Job.In mũdo erat
ecce primuʒ.Et mũdus per ipm factuſ ẽ
ecce ſecũdũ.Et mũdus eũ non cognouit
ecce tertiũ. Differentia ẽ inter elm̃ ⁊
elementatũ.⁊ quintam eſſentiã.Elm̃ eſt
primũ cõpoĩbiliũ:⁊ ñ compoſitũ.vñ nec
terra nec aqua.nec aer.nec ignis purum
elm̃ eſt.⁊ ſimplex apđ nos.qꝛ iter ſe inui
cẽ iſta cõmiſcẽtur.⁊ maxime in ea parte
vbi ſe contingũt. Elementatũ eſt quod
lȝ corpus cõpoſituʒ ex quattuor elemen
tis. 5.eẽntia eſt corpus ꝑ ſe differens ab
oĩbus elementis:⁊ elementatis.tã in ma
teria qȝ in forma.tam in natura quã in v̾
tute nõ hñs i ſe contrarietatẽ.vnde nec
cãm corruptionis. Opera ſex dieꝝ put
Moyſes diſtixit moraliter ſic hñtur:Si
gnificant.n.res create de nihilo ipĩj iuſti
ficationẽ.Firmamenti operatio.boni ꝓ
poſiti confirmationẽ.Aquaꝝ cõgregatõ
cordis adunationẽ. Syderũ ꝑfectõ exẽ
plũ bone operationis. Piſciũ ⁊ auium
formatio.ſtatũ actionis ⁊ cõtẽplationis.
Hois plaſmatio rectitudinẽ intentionis
Poſt hoc vero ſequitur ſeptia dies eſ
nitas.ſ.requieſ. Eſt locus ſũmus.i.celũ
vbi ſola letitia.⁊ ẽ infimus.i.infernꝰ.vbi
ſola triſtitia.⁊ eſt medius.i.mũdus i quo
ſũt ſũma ſperãda.⁊ ifima metuẽda.Dia
bolus igr̃ a ſũmo corruit.⁊ in infimum d̾
turſus eſt.qꝛ repãdus non erat.Homo
v̾o a ſũmo non cecidit.⁊ i medio colloca
tus eſt vt eẽt ei locus quo aſcenderet ꝑ
iuſtitiam vl' deſcenderet per culpã.Itẽ
Vgo de ſcõ vic.dicit ꝙ eſt aliqs locus i
quo ſolũ ⁊ ſummũ bonum eſt.ſ.celuʒ.ali
quis in quo ſolum ⁊ ſummũ malũ eſt.ſ.in
fernus aliquis in quo ſolum malum eſt
ſed non ſummũ ſ.purgatorium.aliquis i
quo bonum ⁊ malum eſt:ſed neutrũ ſum
mum.ſ.mundus iſte.

De diſtinctione orbium tam celeſtium
quam elementorum. Cap. 3

C Orporalis mundi machina tota
conſiſtit in duobus.ſ.i natura cele
ſti ⁊ in natura elemẽtali.Celeſtis ãt diſti
guitur in tres celos ꝑicipales.ſ.in celũ
chriſtalinũ.⁊ empireũ.⁊ firmamẽtũ.In
tra firmamẽtũ quod ẽ celũ ſtellatũ cõti
nentur.vii.orbes planetaꝝ q ſũt.Satur
nus.Jupiter.Mars.Sol.Venus.Mer
curius.Luna.nomine ãt celi criſtalini.ſi
ue aquei intelligiṫ illa pars materie ꝑme
que ſcdm phm̃ formata ẽ in duos orbes
quoꝝ prior eſt primũ mobile.Iſtorũ or
biũ natura eſt ꝙ oẽs mouẽtur excepto
empireo quod qetũ eſt. Natura v̾o ele
mẽtalis in quattuor ſperas principales
diſtinguiṫ.ſ.Ignis.Aeris.Terre ⁊ aque
Spera ignis tria habet interſtitia.ſ.ſup
mum.quod vocaṫ igneũ.⁊ medium ⁊ infi
mũ quod vocatur olympiũ.Similiter a
er tria habet iterſtitia.ſ.ſupremũ quod
vocaṫ ethereũ.⁊ mediũ ac ifimũ qđ vo
catur aereũ.⁊ in ſupremo ẽ calor lux ꝑꝑ
ſolis ꝓpinqtatem.Similiter ẽ in intimo
.ſ.propter radiorũ repercuſſionem a ter
ra.In medio autem interſtitio ad quod
non pertigere põt repcuſſio radiorũ eſt
frigiditas ⁊ obſcuritas in quo dñr hitaṫ
demones q detruſi ſunt in hunc aerẽ ca
liginoſũ. Ibi ẽt fiũt tẽpeſtates tonitrua
grando niues.⁊ ſilia.Ex his collige ſeꝑ
tẽ orbes terrã ⁊ aquã ambientes qui om
nes pñt vocari celi.Iſtos aũt excellit ce
lũ trinitatis ipſe deus q ẽ in oibus ⁊ ſup
oĩa.Diſtantia dictorũ orbiũ ⁊ planetaꝝ
hec eſt.A terra vſqȝ ad lunam ſũt milia
rio.15625.hec ſunt ſtadia.1260.a luna vſ
qȝ ad Mercuriũ ſunt miliaria.79 2.⁊ ſe
miſſe.a Mercurio vſqȝ ad Venerẽ tãtũ
dẽ A venere vſqȝ ad Solẽ ſũt 24433.
A Sole vſqȝ ad Martẽ.ſunt miliaria
15625. A marte vſqȝ ad Jouem.6812.A
Joue vſqȝ ad Saturnũ tantundem. A
Saturno vſqȝ ad firmamẽtũ 24427.
Ex his colligitur ꝙ a terra vſqȝ ad celũ
ſtellarum ſunt miliaria.19375.

De natura celorũ et ſuꝑnorũ corporuʒ
Cap iiii

C Elũ eſt corpꝰ purũ natura ſimpli
ciſſimũ eſſentia ſubtiliſſimũ.icorru
ptibilitate ſolidiſſimũ.quãtitate maximũ
qualitate lucidũ dyaphanitate ꝑſpicuũ.
materia puriſſimũ.figura ſpericũ.ſitu lo
cali ſupmũ.ãplitudine creaturaꝝ i ſe ali
quarũ cõtẽtiuũ.Iſte ꝓprietates tã celo
cõueniũt ẽpireo. qȝ primo mobili. Sed
ꝑmũ hoc ẽ celũ ẽpireũ a motu eſt extra
neũ btõrũ ſpirituũ hitaculũ ſpãliter ſe
des nũcupatur.Celo ãt criſtalino cõueit
ſpũaliter qđ eſt motu velociſſimũ. ac in
iferiora v̾tutis influxiuũ.Eo ẽ mõ dicẽ
dum ẽ de firmamẽto qꝛ plurime ſibi cõue
niũt de proprietatibus ſupradictis. ⁊ in
ſup ẽ aquarũ cluſtuũ ac ſtellis decoratũ
Corpora celeſtia diuidũtur i lucẽtia.⁊ ñ
lucentia ⁊ dyaphana.Nã corpus lucens
ẽ ſol q ſolus inter ſidera lucet. ſed nõ lu
centia ſũt cetere ſtelle ⁊ planete que lu
men ſuũ a ſole mutuant.corpora v̾o dia
phana ſunt omnes ſpere celeſtes. Iteʒ
ſpere celeſtes cũ mouent nõ mutãt locũ
ſȝ mouentur i locis ſuis.ſuꝑiora ifluunt
in iferiora v̾tutẽ motiuã.vegetatiuã.ſen
ſitiuã.ac oium gñabiliũ productiuã. Itẽ
lȝ careãt qualitatibus elementaribꝰ.nõ
.n.ſũt calida vel frigida ſicca vel humi
da.tñ nõ influũt ſuꝑ libeꝝ arbitriũ. nec
hñt virtutẽ imutãdi hoīs volũtatem.lȝ
bene imutent atqȝ diſponãt cõplexioneʒ
hominis aliqñ que volũtatẽ nõ hñt coge
re ſed magis ⁊ minus i diuerſis hoibus
inclinare. Oꝑantur quoqȝ corpora ſuꝑ
iora diſtinctiuã cognitionẽ dierũ ſecũdũ
lumen ſolis diſtinctionẽ menſiũ ſecũdũ
lumen lune.ac diſtinctionẽ annorũ ſcdm
motũ ſolis in aliquo circulo atqȝ diſtinc
tionem temporum ſecundum variarum
curſum planetarum diſtantiam ⁊ curſũ
aſcenſum ⁊ deſcenſum retrogradationẽ
et ſtatum. Circulus quidem eſt in ſpe
c

ra interſequens equinoctium qui inter
ſecatur ab eodem i duas partes equales
⁊ vna medietas declinat verſus ſeptem
trionem.alia verſus auſtrum ⁊ dicitur il
le circulus zodiacus.a zoi quod eſt vita.
nam ſecundum motū planetarum ſub il
la omnis vita ſub rebus inferioribus eſt.
vel dicitur a zodias quod eſt animal.quia
cum diuidatur in.12.partes equales.que/
libet pars appellatur ſignū.⁊ habet no
men ſpeciale a nomine animalis propter
proprietatem aliquam conuenientē tā
ipſi ꝙ animali.vel propter diſpoſitionē
ſtellarum ſitaꝝ in illis partibus ad modū
animalis.Iſte vero circulus dicitur lati
ne ſignifer.quia fert ſigna vel quia diui
ditur in ea.ab Ariſtotele vero in hoc de
generatione dicitur circulus obliquus.
vbi dicit ꝙ ſecundum acceſſum ⁊ receſ
ſum ſolis in obliquo circulo fiunt genera
tiones ⁊ corruptiones in rebus. Nomina
vero ſignorum.⁊ ordinatio.⁊ numerus i
his verſibus notantur.Sunt aries.thau
rus.gemini cancer.leo virgo.
Libraque.ſcorpius.architenens. caper.
amphora.piſcis.

De natura ſtellarum in cōi. Cap. v

S Telle ſupreme in firmamento
figuntur.⁊ cum illo ſemper mo
uentur.materia ſūt puriſſime.figura ſpe
rice.quantitate magne. apparentia par/
ue.qualitate lucide.radiorum diffuſiue.
rerum inferiorum generatiue.a ſole illu
minationem receptiue.tenebrarum expl
ſiue.quanto nox obſcurior. tanto plꝰ ſui
manifeſtatiue in preſentia ſolis ſui lumi
nis occultatiue.tempeſtatis ⁊ ſerenitatiſ
concitatiue.viarum nauigantium direc/
tiue quanto ſoli coniunctiores.tanto i co
muni lucidiores.ſed ſingule minus appa
rentes.vt patet in galaxia claritate.ꝙ
titate.differunt ac virtute.Galaxia eſt
multitudo paruarum ſtellarum quaſi cō
tiguarum illi loco orbis vbi diffunditur
lumen ſolis.Fit autem eclypſis cum ſe
ſoli luna ſubnectit.vt tenebras efficiat.
Nota ꝙ omnes ſtelle eclypſantur. ⁊
hoc vel a ſeipſis.vel a terra.vel a plane
tis. Planete enim dicuntur quandoq
retrogradi.quandoque progreſſiui. quā
doque ſtationarij.prout in eclypſibus ſu
is diuerſi mode mouentur. Planete ſūt
ſydera inter celum ⁊ terram errantia.fir
mamento contrarium curſum agentia.
curſu quem habent ab influxu primi mo
bilis mouentur directe.ſed curſu propo
mouentur oblique, non ſintilant. ſinguli
ſuos colores ⁊ circulos habent.⁊ tamen
circulos aliorum ingrediuntur ⁊ iſtorū
participant qualitatem.cum ſole mican
tes occultantur.quanto terre propinqui
ores.tanto circulos habent minores .ꝙ
to ſunt altiores.tanto curſus eorum na
turalis videtur eſſe tardior.Corpora eo
rum non ſunt lucida. vel perſpicua.ſed
opaca. Alioquin non eclypſarentur ſe in
uicem.Motus primi mobilis ſcilicet no
ne ſpere ab oriente in occidentem redi
ens iterū in orientem dicitur rōnalis ad
ſimilitudinem motꝰ rationis in microcoſ
mo quando fit conſideratio a creatore p
creaturas rediens in creatorē.⁊ ibi ſiſtē
do.Secūdꝰ motus firmamenti ⁊ planeta
rū eſt huic contrarius ab occidente i ori
entē rediens in occidentem.qui dicitur
irrationalis.ſiue ſenſualis ad ſimilitudi/
nem microcoſmi qui eſt a corruptibilibus
ad creatorē.⁊ iterū rediēs ad corruptibilia

De luce. Cap. vi.

L Ux eſt ait phūs ſcdo de aīa actus
lucidi.ſcdō quod lucidū.vn̄ ſciendū
eſt ꝙ lux eſt qualitas actiua corporis lu
minoſi.ſicut calor ignis. Lux quoq dat
eē intentionale corporibus vel coloribꝰ
ſicut itellectus agēs fantaſmatibꝰ dat eſ
ſe itellectuale. Ipa ē mediū differēs oīa
que a celo i nos dſcēdūt ipa quoq mutu
at cōpus nō lucens a lucido. Ipſa ē ſecū
dum philoſophum celi purpura . male
ficiorum inimica . nauigantium directo
oculus noctis facies omnium rerum.
Lux vt ait. Augꝰ. rectū habet inceſſū
vt nullo mō icedat p curuū.hec oibus re
bus ⁊ decorē tribuit . ⁊ abſq illa cuncta
ſunt ignota.et abſcondita.motus.n. eius
eſt ſubitus.q: ſine mora replet oīa. Hec
in ſuperficie eſt corporis umbroſi nō ſe p
fundit niſi in corpore diaphano. vnde ſe
cūdum corporis groſſitudinē vel ſubti/
litatē magis ⁊ minus pticipatur. lux eiꝫ
ſine ſui diminutione vndiq ſe diffundit.
Pſes proprietates lucis habes ſupra d
ſole que illi cōueniunt inquātū lucet.Sci
endū eſt ꝙ lux uocat in corpore luīoſo
lux ſed lumen prout eſt cōicans alijs.

De planetis in ſpe. Cap. vii.

S Aturnus eſt a nobis remotiſſimus
frigidus ⁊ ſiccus.hoc intelligas i
effectu ſicut in alijs planetis.Ex vicini
tate eius calor ſolis remittitur.Ex cōiūc
tione eius cū Ioue clarus efficitur.cum
naturaliter ſit palidus nociuus eſt. Ipſo
dn̄ante tantā hꝫ virtutē ut ſi iſluat in iſe
riora.fetus naſcitur mortificatus aut d
bilis. Plus nocet retrocedendo ꝙ proce
dendo. Moratur in quolꝫ ſigno.30. men
ſibus.ex quo ſequitur ꝙ curſū ſuū cōplet.
.ſ.30.annis. Iuppiter eſt clarus.⁊ quaſi
ad inſtar lactis candidus in qualitatibus
eſt bene tēperatus.quia calidus ⁊ humi
dus In ſupiori parte aſſidue tēpat ma
litiam ſaturni cū aſcenderit in circulū ſa
turni.contrahit palorē. lꝫ ſit clarus. In
quolꝫ ſigno moratur p annū.⁊ ita cōplet
curſum ſuū in.12.ānis Mars calidus eſt
⁊ ſiccus ⁊ ideo nociuus ex proprietatibꝰ
ſuis homies incitat ad bellandū ⁊ inter
poſitione veneris et Iouis eius nocui/
tas reprimitur. Igneꝰ apparet ⁊ radio
ſus. In quolꝫ ſigno moratur.xl. diebus.
Sol dicitur octies maior terra ſed ſcdōꝫ
ptolomeū eſt.c. lx. vicibus maior terra
calidus ⁊ luminoſus. eclipſim patit.cōis
eeſt obius.nube celatur ſolus p ſe lucet.
quod nulli ſideri magis competit. vnde
nomen accepit ſtellas illuminat.⁊ tam
eas per ſuā preſentiā ab apparentia ſui
luminis priuat . medius ē planetarū. odio
ſus egris oculis.ſed amabilis puris.tem
pora diſtinguit.locis immūdis nō inqui
tur terreſtria cōſolidat.gelida reſoluit.
flores aperit. fructus maturat corpora
diaphana penetrat.nō regeſcit.viſū re/
tūdit. vapores eleuat.hemiſperia uiciſſi
perluſtrat appropinquans nobis eſtatē
facit recedens vero hiemem effecit.ocu
lus eſt mundi in quolꝫ ſigno moratur .
30.diebus.⁊.10.horis curſū per annū fa/
cit motu proprio.ſed diē pficit motu pri
mi mobilis. Venus ē lucidus calidus ⁊
humidus malitiā Martis tēperat.ſemp
comitatur ſolē.ſed cū precedit dr̄ lucifer
quando ſequitur dr̄ veſper colorē habet
candentē ⁊ refulgentē electro ſimilem .
Inter ſidera plus ſplendet.cōplet curſū
ſuū in.348.diebus.Mercurius ſemper
cū ſole gradiftur.nūq ab eo plus.30.gra
dibus diſtans.colorē habet radiantē . ra
ro pp vicinitatē ſolis cernitur eloquētia
ſub ipſo eſt ags dr̄ dn̄ari.⁊ preeē ſemini
bus curſū cōplet.358.diebus.Luna noc
tem illuminat.lumen mutuat. augmētū
patitur.⁊ detrimentum. Infima ē inter
planetas eclipſim patitur.⁊ efficit macu
las habet propter coniunctionem eius
quam cum inferioribus habet.ſ.cum ter
ra. Item corniculata interdum apparet
ex eo ꝙ pars eius non illuminata a no/
bis abſconditur. Item regina celi appel
latur.quia ſol tanquam medius planeta
rum participat proprietates omnium
⁊ eas ad lunam cum lumine ſuo tranſmit
tit. Ipſa enim luna quecunq a ſole ſicut
recipit ita influit. Unde quia per eaꝫ ta
li modo virtutes planetarum recipimus
merito. Regina celi vocatur. His viſis
patet ꝙ quando luna prima intenditur
optimū eſt ſemina iacere.quia tunc vir
tutes planetaꝝ quas i iferioribꝰ iſluit col
ligit frigida ē ⁊ hūida.ſolē pcedēs minuit

ſed ſequens creſcit.⁊ ab eo elõgat acceſ
ſus ⁊ receſſus maris ꝑ eam cauſatur.Si
gna aũt zodiaci quolibet menſe percurrit
De natura elementoꝝ Cap.8.

i Gnis conſumit ⁊ interminat i ſi
militudinem ſuã ſibi appropinq̃
tia conuertit.motũ facit ð cẽtro ad circũ
ferentia.ardet ⁊ lucet in materia aliena
ſed nõ in ſua ſpera. Inferiora reducit ad
ſuperiora.q² reſoluit terrea in aquoſa.a/
quoſa in aera.aera i ſe. Mollificat dura
⁊ induerat.mollia ſubtiliat.vt pȝ in reſo
lutione glaciei ⁊ condẽſat. lutũ depurat
vt rubiginem in auro.⁊ corrũpit ſicut ea
que conſumit.frigefaciat.per accidẽs.ut
pȝ in aceto.eſt ⁊ penetratiuus.cõicatiuꝰ.
⁊ diuiſiuus. Item ignis in ſpera ſua non
lucet .quia cõpactus non eſt. Nullum.n.
corpus dyaphanum lucet.ſed potius eſt
illuminabile. Sed etiam ignis i ſpera cõ
pactus eſſe eclypſaret omnes ſtellaſ que
ſupra ipſum ſũt. Ignis vero hic lucet a
pud nos propter materiaȝ coadunatam
in qua eſt.hoc pȝ.quia vna candella alte
ri oppoſita vmbram facit. Aer eſt ſubti
lis.mobilis perſpicuus per iſpirationem
⁊ reſpirationem. Caloris cordis tempe/
ratiuus.decoratur volatilibus. locus im
preſſionum.manſio ſpirituum dãnatorũ
eſt ⁊ alterabilis.leuis atq; rarus.non lu/
cet.ſicut nec aliquod corpus dyaphanũ
ſed eſt illuminabilis. Aqua ſuper celos
eleuatur.piſcibus decoratur.tẽpeſtatibꝰ
ſubijcitur omnis fõtes ⁊ flumina ad ma
re continuantur.ad locum vnde venerit
reuertuntur. Aeri prebet aqua informa
tionem volatiliũ ornamentum ⁊ vegeta
libus nutrimentũ.⁊ optime.eſt termina
bilis termino alie nõ.ſȝ minie ĩmino ꝓpo
Aqua corpus eſt diaphanum oibus eſt
comunis in chriſtallum cõgelatur:tridez
vel toni in nubibꝰ cauſat.ſordes purgat
ortos irrigat. febriſcitãtes ſua frigidita
te ⁊ humiditate delectat.naues uehit.lu
men recepit.ad ſuũ principium recurrit
loca vacua ſubicit.lapides cauat.ignem
extinguit.⁊ olim mundũ purgauit. In
mari rubro ꝑpł̃o dei ceſſit de latere chri
ſti fluxit.hãc xp̃s in unũ mutauit.ac de ip
ſa baptiſmi materiã ordinauit. Terra in
ter alia elẽa eſt infinita.nigra magis dſpe
cta.ponderoſa.rotunda. elementis alijs
circundata.mater fructuũ radix plancta
ruȝ.nutrix aialium edificioꝝ fundamen/
ta.mortuorũ receptaculũ.machine mun
dialis centrum.cõcludit in ſe infernũ fri
gida.ſicca.opaca.corporis humani mate
ria. Seruat metalla cẽtro.motum centri
ex vaporibus ſuis cõcutitur.incluſis hẽ
bis ⁊ floribus albet.⁊ decoratur. contra
eã motu circulari celũ cum ſideribus uo
luitur.ab hoibus ⁊ iuuentis calcatur.ho
rũ terre quedã cõpetunt ſcðm eẽ ſuum
quedã ſecðȝ ſitum.quedã ſcðȝ contem/
ptum quedã ſcðȝ ornatũ.quedã ſcðȝ uti
litatem.

De impreſſionibꝰ aeris. Cap. ix.

c Ommetes lȝ appareat quaſi ſtel
la.nõ ẽ tamen aliud q̃ʒ vapor iſlã
matus a vicinate ignis. Hic comas luis
fundit.et dr̃ ſignare mutationẽ regum.
aut bella.aut peſtilentias. Corona ẽ albꝰ
circulus.qui q̃nq; apparet circa ſolem uſ
lunam.aut ſtellas alias.⁊ cãtur ex aliqs
nubiuȝ ꝑ planetarum radios attractis ⁊
illuminatis.talis ẽt circulus figura ẽ ſe/
renitatis: Aſſub duplex ẽ aſcendens .ſ.
⁊ deſcendẽſ.aſcendens ſit ex vaporibuſ
inflãmatis in ſupremo aeris. ⁊ ur̃ aſcen/
dere ſicut ſi euolarent ſintille de fornace
Aſſub vero deſcẽdens eſt ignis retẽtuſ
in nube.q tamen expellitur obuiãte nu/
be frigida.⁊ cadit continue propter qð
re q; ſtella cadens ſit' longa.q² reliquit
eiꝰ veſtigia poſt ſe. Nubes fiũt quando
a ỽtute ſolis extrahuntur hũore.ſeu ua
pores de aquis ac plaudibus.⁊ locis hũi
dis.⁊ ferunt ſurſuȝ. Nebula eſt id quod
ex nubibus aquã pluẽtibus relinqtur. ⁊
iõ nebula ſcðm Ariſto.ſignum ẽ ſereni/
tatis. Caligo.eſt vapor tenebroſus. que
vulgo appellatur nebula. Iſte vapore
non eleuat.ſȝ priuſq̃ʒ cõuertatur ĩ nubeſ
vel i pluuiaȝ deprimitur.⁊ remanet iux
ta terrã. Ros eſt id quod deſcendit ex
vapore paruo.⁊ in deſcenſu ſuo tardat
in ꝑuis minucijs. pluuia eſt aqua deſcen
dens ex nubibus reſolutis. velocitatem
habens ſue deſcenſionis.⁊ hoc guttatiȝ
Pruina ex vapore rorido que congela
tur anteq̃ʒ ex ipſo reſoluatur aqua. Nix
generatur in nube calidiſſima.cuius con
gelatio ſimul ſit cum cõuerſione in aquã
⁊ ideo partes eius ñ inſpiſſant. Grando
generatur ex nube calidiſſima virtute
ſolis multũ eleuata.que poſtq̃ʒ in aquaȝ
reſoluitur.tũc demũ in medio interriſti/
tio congelatur. Tonitruum eſt ſonus
uaporis ſicci egredientes de nubes hũi
da vel in nube frigida ⁊ humida ⁊ ſc n/
dit quidqd inuenit. Iris eſt lumen ſolis
receptum in nube concaua ⁊ aquoſa ac
ſoli ex aduerſo oppoſita. Glacies ẽ aqua
congelata. Uentus ẽ vapor terreus ſup
iora tranſcẽdens.⁊ aerem fortiter ꝑcuti
endo ipellens. Uenti ſũt quattuor prin
cipales.ſ. Subſolanus ab oriente tẽpe/
ratus habens a dextris vulturnũ deſicã
tem.⁊ a ſiniſtris currum nubes generan
tem. Itẽ meridie. eſt auſter calidus qui
flumina gignit ⁊ pluuias largas.habens
a dextris affricũ calidũ.⁊ a ſiniſtris no
tũ temperatũ quidẽ. ſed peſtilentias in
ducẽtẽ. Itẽȝ a ſeptẽtrione ẽ aquilo frigi
dus habens a dextris grecũ niues faciẽ
tem ⁊ grandines a ſiniſtris boreã nubes
conſtringentẽ ac pluuias prohibentem.
Item eſt zephyrus flores producẽs ha
bens a dextris circiũ tẽpeſtates . ac plu
uias a tonitrua generantem a ſiniſtriſ fa
uonũ in oriente nubila.ſed in meridie ſe
rena facientem. Turbo ẽ ventus egredi
ens de nube in ſeipſũ.⁊ egrediẽs vl duo
venti lateraliter ſibi orientes.ſe ſeq; iux
ta terrem orbiculr̃ iuoluẽtes. Terremo
tus eſt vapor groſſiſſimus extractus de
ꝓfundo terre non potens exire propter
ſuperficiẽ terre ⁊ illius ſoliditatẽ ſicque
coartatus in interioribus cõcauitatibus
terram concutit.

De tempore Cap . .x.

t Empus ẽ mẽſura motꝰ primi mo
bilis.⁊ hoc pȝ.q² hic eſt tempus.⁊
nõ in celo ſecũdũ ſuã ſubãȝ.quia hic mu
tatur oia.⁊ non ibi hic ẽ.n.nunc hyems
nũc eſtaſ.nũc pax nũc diſcordia.nũc trã
qlitas.nũc tempeſtas. Mutabilitas reꝝ
oſtẽditur in hoc q; ea que ꝑcipue mũdeſ
ãplectitur.ſ.ſapientia ⁊ potentia i orien
tem ceperunt.⁊ terrã habitabilem ꝑcur
rerunt vſq; ad occidentem in ſignum q;
omnia tendunt ad occaſum. Nam ſtudiũ
ſapientie cepit in Egypto.poſtea fuit in
grecia.poſt hoc Rome deinde in Fran
cia.⁊ in Anglia. Silr̃ regna ꝑmo fuerũt
in oriente poſt in Grecia.poſt apud Ro
manos.nũc poteſtas imperij reſidet in
germania. Propterea.Iacobus c õpat
vitam noſtram. ⁊ hec mutabilia vapori
Salamon ſõne. Iſa.baculo harũdineo
⁊ liber regum aque dilabenti. Dr̃a eſt in
ter tẽpus.⁊ euũ.⁊ eternitatem. Nam tẽ
pus habet principium et finem Euũ ca
ret fine.ſed non principio. Eternitas ca
ret vtroq; termino . quia eſt menſura in
terminata. Iſte ſunt etates mundi. Pri
ma eſt ab Adam vſq; ad Noe hñs iuxta
hebreos annos.1656.ſed ſecundum.72
interpretes hñt.2242. Secũda ẽ a Noe
vſq; ad Abraham.hñs ſecũdum hebre
os annos.292.ſed ſecũduȝ.72.1072. Ter
tia eſt ab abraham vſq; ad Dauid .hñs
annos ſecundũ Hebreos.972.ſȝ ſcðm.
72.1130. Quarta eſt a Dauid vſq; ad trã
ſmigrationem Babilonis.habens ãnos
ſecundum hebreos.473.ſed ſecundum
72.485. Quinta ẽ a trãſmigrationeȝ
Babilonis vſq; ad chriſtum.hñs annos
ſecundum hebr̃.585.ſed ſecundum . 72.
578. Igitur ab exordio mundi vſque
ad chriſtum ſecundum hebreos hẽmuſ
annoſ.3952.ſed ſecundum Hieronymuȝ

ē hec computatio.ſecundum vero.72.
quos greci ſequunī.5508. Euſebius aūt
quem Horoſius ſecutus ē inter vtroſqȝ
incedens numerat ānos.5198.quos pene
oēs latini ſequūtur.Sexta etas ē a xpo
vſqȝ ad finem mūdi.Septima ē quieſcē
tium.ꝛ cōcurrit cuȝ ſexta.Octaua eſt re
ſurgentiū. Porro ſecundum hebreos i
prima etate ſūt generationeſ.10.In ſcda
10.In ttia.14.In.4.17.quas tm̄ Ma
th.gra myſterij.13. ponit. In.6.13.Eta
tes hoīs iſ iſte.ſ. Prima eſt infātia a na
tiuitate vſqȝ a.1.7.annos.ſecūda eſt pueri
tia vſqȝ ad.14.annos.tertia ē adoleſcen
tia a.14.ānos vſqȝ ad .28.4.eſt iuuentꝰ
a.28.vſqȝ ad.49.5. eſt ſenectꝰ a.50.vſ
qȝ.ad.78.6.eſt decrepitaſ ab anno.79
quouſqȝ vita finitur.Dignitas dñici diei
notatur in hoc ꝙ fuit pima dierum.Itē
vt dicitur erit vltima dies. Itē nox illaȝ
nō preceſſit. Item nox illi non ſuccedit.
Item celum ꝛ terrā in ea ſūt creata.iteȝ
angelus in ea cōuerſus eſt ad deum. Itē
primo data ſunt in ea filijs Iſrahel man
data.vt dicit.Origines. Itē in ea chriſtꝰ
natus eſt. Itē chriſtus in ea ſurrexit. Itē
in ea ſpiritus ſanctꝰ datus eſt aplīs. Itē
omnes i ea reſurgemus atqȝ iudicabimur
Item in ea continuandum ē perpetuo in
laude dei.

De angelis in cōi.
Cap xi.

a Angelus eſt ſecundum Damaſce
num ſubſtantia intellectualiſ ſem
per mobilis arbitrio libera icorporea dō
miniſtrans. immortalitatem ſuſcipiens
ſecundum gratiā non naturam .Subſtā
tia ponitur in hac diffinitione pro genere
ꝛ ponitur hoc ad differentiā accidentis.
Intelligitur etiaȝ ſubſtantia qualitercū
qȝ compoſita ex eo ꝙ eſt ꝛ quo ē. Intel
lectualis dicitur potius ꝙ rationalis. qa
ratio eſt virtus collatiua cauſe ꝛ cauſati
ꝛ ideo compoſita.vt omiſ homo animal
ſor.ꝛc̄. Sylogiſmus nihil aliud eſt ꝙ diſ
curſus a cauſa in cauſatum. Intellectus
eſt de ratione ſui.nec compoſitioneȝ ha
bet ꝛ collocationem.ſed eſt ſine inquiſitō
ne ꝛ compoſitōne.ꝛ ideo competit natur
magis ſimplici pro dīa.vt eſt angelus.
Nō aūt dīa eſt nature minus ſimplicis.
ſ.hoīs ſemper mobilis.non dico de loco
ad locum ſed mobilitas dicit hic triplicē
mobilitateȝ in angelo.ſ.nature.intelligē
tie.ꝛ voluntatis. Mobilitatem enim hȝ
nature.qꝛ omne creatum vtibile ē i nihi
lum.niſi manu omnipotentie diuine cōti
neatur.Mobilitatem intelligentie hēt.
quia licet in angelo nō ſit viciſſitudo itel
ligentie . quo ad ſcita in verbo.cum de
formem habeat itellectum ſecūdū Dio.
poteſt tamen in eo eſſe viciſſitudo intelli
gentie.quo ad cognitionem rerum in ꝓ
pria natura.ꝛ quo ad diſcenda. ꝛ hoc eſt
quod dicit Aug.ꝙ omne creatum hēns
intellectum itelligit vnū poſt aliud. Itē
i voluntate mobilis eſt angelus. quia nō
ſimul vult hoc ꝛ illud. Item poteſt dici
mobilis motu dilectionis. Arbitrio libe
ra hoc nō dicitur propter deflexionē ad
bonum indifferēter.ꝛ ad malum. ſed ꝓ
pter liberam electionem eorum que vo
luerit.vnde bonus āgelus ſemper eligit
libere bonum ꝛ angelus malus liberē ꝛ ſi
ne coactione elegit malum. Incorporea
ſubſtantia dicitur.quia angelus habet ꝓ
prietatem corporis.nō naturam ſcilicet
in loco contineri Cum enim corpus ſit i
loco. circūſpectiue ꝛ diffiniue ē āgelꝰ diſ
finitiue i loco.Deo miniſtrās.Miniſteriū
hic pōitur pro quocūqȝ obſequio.ꝛ ſecū
dum huuc modum tam.aſſiſtentes ꝙ mi
niſtrantes ꝙ etiam demones miniſtrāt.
Immortalitatem ſuſcipiens ſecundum
gratiam nō naturam.quia rediret in ni
chilum. niſi per gratiam cōſeruationis
detineretur. Angelo attribuuntur quat
tuor.ſ.eſſentie ſubtilitas intellectus per
ſpicacitas.liberi arbitrii facultas.diſcre
tio perſonalis. In primis tribus conue
nit anima cum āgelo. In quarto nō.quia
anima nō ē perſona hēt ēt alia tria āgelus

.ſ.vertuoſitatē in operando officioſitatē
in miniſtrando imutabilitatem poſt elec
tionem.ſiue in bono.ſiue in malo. Diffe
rentie quattuor aſſignātur inter angelū
ꝛ animā. Prima ꝛ principalis eſt penes
eē naturale.qꝛ anima eſt vnibilis corpi.
ēt actu ſepata.āgelus nō.ſecūda ē penes
eē logicū.i.diffinitionē.qꝛ anima rōnalis
ē.ſed angelus itellectualis. Aīa.n. appre
hendit inquirendo ꝛ cōferendo angelis
vero intuendo.tertia ē penes eſſe meta
phiſicum.i.ſeparatū a materia.ꝛ a motu
qꝛ angelus non habet paſſibilitatē.niſi re
ſpectu ſuperiorū.aīa vero reſpectu infe
riorū. qꝛ inuantur a ſenſibilibuſ.quarta
eſt penes eſſe theologicū.qꝛ aīma verti
bilis ē a bono in malum . ꝛ econtrario.
angelus vero nō quia manet in eo ad qđ
ſe conuertit.ſiue bonum ſit ſiue malum.
Angeli.n.ſꝫ oēſ ſiles i eo ꝙ imortaleſ iui
ſibiles.idiſſolubiles.ſimplices.diſcreti ꝑ
ſonis.incōmutabiles.icōicabiles ſūt alte
ri nature.ſed diſſimiles ſunt in doniſ grē
et nature. Preterea dicit. Dioꝰ.ꝙ in oī
natura ſpirituali creata.aliud eſt eſſentia
aliud eſt virtus.aliud eſt operatio.

De diſtinctione coleſtium hierarchia
rum Cap. 12

b Ierarchia triplex eſt.ſ.ſuperce
ſtis.celeſtis.ꝛ ſubceleſtis. Super
celeſtis eſt in tribus perſonis.ut qdaȝ di
xerunt.ꝛ male.qꝛ ſecūdum. Dioꝰ.hierar
chia dicit ordinem.ꝛ ille abſolute nō eſt
in tribus.perſonis.ſed tm̄modo ordo na
ture. Celeſtis eſt in ordinibus angelicis
Subceleſtis in hoībus ſcīs. Porro hie
rarchia celeſtis diuiditur in ſuperiorem
mediā.ꝛ inferiorem. Superior continet
tres ordines.ſ.cherubin.ſeraphin.ꝛ thro
nos.quorum primi conſiderant dei boni
tatem.ſecūdi dei veritatem.tertij dei eq
tatem. Iteȝ in primis deus amat vt cha
ritas. In ſecundis noſcit.vt veritas . In
tertijs.ſedet.vt equitas. Media conti
net dñationes.principatus. ꝛ poteſtates
quorum primi regunt officia angeloruȝ
ſequentes capitibus preſunt ꝑpſorum .
Vltimi ptātem coercent demonū. Item
in primis deus dominat̄ . vt maieſtas in
ſequentibus regit. vt principatus.in vl
timis tuet̄ vt ſalus. Inferior hierarchia
ſimiliter continet tres ordines. ſcilicet.
virtutes.archaugeloſ.angelos.ad quoꝝ
priores pertinet miraculorum operatio
Ad ſecundos maiorum negociorū denū
ciatio. Ad tertios humane cuſtodie ſolli
citudo. In primis deus opatur vt virtuſ
In ſecūdis deus reuelat. vt lux. In tijs
mittit vt inſpirans. Hec dicta ſunt ſcōȝ
beatū. Gre.ꝛ ſecūdum Ber.ſed ſecūdū
Dio . Virtutes ſunt medius ordo ſecun
de hierarchie.ꝛ principatus primus or
do tertie hierarchie. Hic attēdenduȝ ꝙ
in qualibet triū hierarchiarū premiſſaꝝ
notat trinitas diuinarū perſonarū.ut pȝ
i celeſti hierarchia. tam ſuperiori.ꝙ me
dia.ꝙ etiam inferiori.

De proprietatibus angelorum.
Capīm. 13

a Angeli ſecūdum Iſidoruȝ.ſūt ſpū
ali ſubā facti ante omnē creaturaȝ
creati natura mutabiles conditi.ſed cōtē
platione imutabiles facti animo ipaſſibi
les.mente rōnales .felicitate ſecuri. futu
roꝝ preſcij.iuſſi mūdū regūt.miſſi corpo
ra aerea ſumūt in celeſtibus cōmorātur
Ber.de eodem. Inueſtigemus iueſtiga
bilia.ꝛ primo ſpūs eſſe potenteſ glorioſꝰ
beatos diſtinctos in perſonis diſpoſitos
in dignitate ab initio ſtanteſ i ordine ſuo
ꝑfectos in grē ſuo.imortalitates ꝑpetu
os.mēte puros.affectu benignos religio
ne pios. vnanimitate idiuiſos.pace ſecu
ros.diuinis laudibus ꝛ obſequijs dditos
Itē ſecundū Ber. In angelꝭ ē dignitas
creatōis grā.cōfirmatōis.amor creatoriſ
viſio diuinitat̄.ē ēt i angelo ꝑ oīa. ſicut
ſupradictum ē eēntie ſubtilitas. itelligē
tie perſpicacitas . liberi arbitrij facul
tas.agilitatis velocitas prompte om
nes obediunt . maiores ſine elatione
preſunt . minores ſine vitio ſubſunt.

qui ad exteriora exeunt.ab interiori cōtē
platione non recedunt.oēm veritatem i
feriorum ſuperiores participant.non e/
contra.Qui excellunt i natura precedūt
in gratia ⁊ gloria. In eodē ordine alij eē
alijs digniores duplicem habent viſionē
.ſ.maturam ⁊ veſpertinam. Illuminatio
nes quas a ſuperioribus recipiūt alijs tri
buunt. De proprietatibus ⁊ officiis ſin/
gulorum ordinum.

Cap. 14.

P Roprium eſt ſeraphin in amore ar
dere.alios ad incendium diuini a
moris promouere.⁊ deum ordinare.for/
mam diligendi tribuere. Iſti immediate
deo iunguntur.⁊ ideo purius ⁊ ſanctius i
ipſos operationes theophanie deferunt
ad aliud quoqꝫ extra amatum non diuer
tunt.Cherubi quoqꝫ primo ⁊ p̄ncipaliter
relucēt diui luminis radio pro eo ꝙ vici
nius diuine ⁊ prime veritati iunguntur.
Horum officium eſt promouere homies
ad diuinam cognitionem.ideo dr̄ pre ce
teris lucere.quia plenitudinem luminis
quam ſuſcipiunt alijs inferioribus comu
nicando tranſferunt.Throni dicūtur eo
ꝙ in eis dn̄s ſedat.⁊ iudicia ſua ꝑ eos de
terminat. In his ergo precipue relucet
rectitudo diuini iudicij.Hi quoqꝫ verita/
tem dei quā ſupra ſe accipiunt ad inferio
res tranſfundunt. Dominatiōes dr̄ eo
ꝙ ceteris angelis dominantur ⁊ ab omni
oppreſſione ſūt liberi.⁊ nulli inferiori ſbi
iciuntur.Horum officium cōm Grego.
eſt in bello ſpirituali inſtruere quali' opō
teat prelationis officiū exercere.⁊ qualit'
debeant ſubditis dominari.Horum offi
cium ē ſecundum Dio.timore ſeruili de
poſito in deū moueri.⁊ inceſſanter ei ſa
mulari. Principatur ſubditis āgelis pre
ſunt.⁊ eos ad miniſteriū diuinum explen
dum diſponunt. Ad hos pertinet ſecun/
dum Dio. vniuerſale regimen vnius re
gni ⁊ gentis ducere ad ei ſimilitudinem.
Miniſterium quoqꝫ eorum ē ſecundum
Grego.docere hoies.exhibere reueren
tiam vnicuiqꝫ ſecundum gradum ſuum.
Horum ēt officium eſt promouere homi
nes.vt non propter vtilitatem propriaꝫ
ſed propter ſolius dei amorē ⁊ honorem
faciant iuſtitiam. Poteſtatibus ſecūduꝫ
Iſido.virtutes aduerſe ſubiecte ſunt ne
mūdo tantum noceant quantuꝫ cupiunt.
Horum officium ſecundum Grego.ē il/
los qui in ſpirituali certamine deſudant
confortare.⁊ ne ſpirituale regnum amit
tant defendere.Et ſecunduꝫ Dio.ad ip
ſos ſpectat angelos inferiores quantum
poſſibile ē diuine potentie cōformare.vir
tutes ſunt infatigabiles ad excutionē fa
ciendorū ⁊ robuſti ad perceptioneꝫ mu
nerum.Horuꝫ officiū eſt ſecunduꝫ.Dio.
docere prelatos vt facile ⁊ perſeuerāter
ad officiuꝫ prelationis ꝑtinet exequātur
⁊ ſpiritualia onera ſuſtineant patienter.
Item per iſtos fiunt.⁊ virtutes faciendi
mirabilia perfectis conceduntur. Archā
geli ſūmi nuncij nuncupantur.⁊ ſumma
nunciant. Horum officium ē ſecundum
Greg.de his que pertinent ad promotiō
nem fidei.vt de natiuitate xp̄i.⁊ de factiſ
eius hoies expedire.⁊ demoneſ ab homi
nibus remoueri.ſecundū Dio.propheciaſ
reuelare. Iſti illuminationes quas a ſuꝑ
ioribus ſuſcipiunt inferioribus ānunciant
⁊ per eoſdem nobis. Angeli ſūt in celeſti
diſpoſitione vltimi ⁊ hominibuſ magis ꝓ
pinqui. Angelus nomen ē officij.non na
ture. Iſti minora nunciant.⁊ hoies ad di
uinam cognitionem ducūt.⁊ vt iuſte vi/
uāt inſtruunt.Hi ſe ſurſum extendūt per
dilectionē dei.⁊ in ſemetipſis firmantur
ꝑ cuſtodiaꝫ ſui.ac ſub ſe progrediunt ad
auxiliuꝫ ꝓximi. Nos autē aſſimilari debe
mus ſeraphin ꝑ charitateꝫ. cherubin ꝑ
cognitionem thronis ꝑ equitatem.dn̄atiōi/
bus carnē ſpiritui ſubiungando.p̄ncipati
bus reuerentiā maioribuſ exhibendo.po
teſtatibus tētationibus diabolicis reſiſtē
do. Item debemus aſſimilari virtutibus
ꝑ compaſſionē.archāgelis per inſtructio
nem.angelis ꝑ obſequij exhibitionem.

De cognitione ⁊ motu angelorum.

Cap. xv.

A Ngeli cognitionē habent matuti/
nam.hoc eſt cognitionem rer̄ i vē
bo. Item veſpertinam.i.cognitionem re
rum in ſe. Item meridianā .i. aptam dei
viſionem.Eſt ⁊ alia cognitio angelica. ꝓ
ut maiores indicant minoribus que ꝑ di/
uinaſ theophenias perceperit. Theophe
nia vero ē oſtenſio alicuius cognoſcibiliſ
de deo per illuminationē de deo venien
tem.⁊ hoc pōt eſſe.vel in ſymbolis.vl' fa
cie ad facieꝫ. Nota ꝙ angelus i cognitio
ne rerum in ꝓpria natura cognoſcit plis
ſimul habitu.non actu.Circa incarnatio
nē ⁊ paſſioneꝫ xp̄i ſciuerunt āgeli ſubāꝫ
facti.ſed non oēs circunſtātias. vt quare
vl' quō. Preterea quecūqꝫ angeli cogno
ſcunt remota ſicut ꝓpinqua.qꝛ cognitio
eorum non per ſenſuꝫ.ſed per intellectū
eſt.Status angeli triplex eſt.ſ.inocentie
grē.⁊ glie. Diſtinguitur motus angelorꝫ
tripliciter ſecūduꝫ Dio.circularis rect⁹
⁊ obliquus.Circularis ē ab eodem in idē
⁊ contra ideꝫ centrū imobilem.hunc mo
tum habent angeli q immediate recipi/
unt illuminationes a deo.⁊ ꝑ illas reuer
tuntur ad deū. Iſtud āt conuenit ſuꝑiori
hierachie tantum. Itē motu recto mouē
tur quando procedunt ad prouidentiam
ſubiectorum recte oia tranſeuntes.⁊ ibi
non reuertuntur ab eodē in deum. ſed d
vno ad aliud. Item ē in angelis mot⁹ ob
liquus qn̄.cognitionem inferiorum qbuſ
prouident reflectunt in deū principium
⁊ finē pulchri ⁊ boni. Nota drām inter
aſſiſtere et miniſtrare.quia aſſiſtere eſt fa
ciem contemplari.ſic aſſiſtunt omnes bo
ni angeli. Item aſſiſtere ē immediate re
cipere illuminationes a deo. ſic aſſiſtunt
tm̄ tres primi ordines. Item aſſiſtere eſt
appropinquare deo ⁊ extraneum eſſe ab
exterius miſſione ſic aſſiſtunt quattuor p̄
mi ordines. Miniſtrare vero ē nunciare
pro tēporis opportūitate.vel operari ſe
cundum officium.eſt.n.miniſtrare nuncij
vel officij. Erratuꝫ eſt circa motū angelo
rum tribus modis. Dicebant.n.quidam
phi ꝙ angeli nūqꝫ mouētur:ſed mouent
ſperas.⁊ per eas volūtates hominū. Itē
dixerunt quidā alij ꝙ angelus ſit in plu
ribuſ locis etiaꝫ vbicūqꝫ ſi voluerit. Itē
dixerunt alij ꝙ angelus ſic venit de fine
ſpacij ꝙ non tranſit media.ſed tranſilijt
Illud quoqꝫ pretermittendum nō eſt ꝙ
vnuſquiſqꝫ ordo ab eo denominat' ſecun
dum ꝙ reſpectu inferiorum ordinuꝫ ali
quid excellentius accedit in munere.
De prelatione angelorum.

Cap. 16.

P Reſunt quidā angeli regionibus
vt dr̄ Daniel.7°. Princeps gre
coruꝫ ⁊ p̄nceps ꝑſarum.⁊c. Quidam do
p̄ſūt eccleſijs. Apoc.ſcdo. Angelo ephe
ſi eccleſie ſcribe. Item alij preſunt ꝑſoniſ
Actuum.12. Angelus petri credebat' ad
hoſtiū ſtare.quidaꝫ etiam ſpiritus mali/
gni dr̄ uitiis preeſſe. vn̄ vocat' aliquis
ſpiritus ſuperbie ⁊ luxurie.⁊ huiuſmodi
Qd autem ꝑlationes permaneant.vl' ꝙ
ceſſent poſt hanc vitam. Sciendū eſt ꝙ
hierachie ſemper ſtabūt quantuꝫ ad in
ſtantiā beatitudinis.⁊ q̄ntum ad gradum
dignitatiſ.⁊ nobilitatem doni gratuiti ac
nature. Ceſſabūt prelationes āgelice ad
hois ⁊ ad āgelos.quo ad actū regiminis
ſcōꝫ gubernationē mundi ⁊ electoruꝫ ſe
cūdum viā ad pr̄iam. Prelatio āt in de/
monibuſ.quo ad offm̄ inſultandi ⁊ irridē
di.⁊ ſcōm ꝙ vnus ꝓuocat alterum i ma
litia ⁊ hoc nō deſtruet.pſal' lxxiii. Super
bia eorꝫ q te oderūt aſcendit ſemꝑ.nec d
ſtruetur quo ad malitiā ⁊ naturā. Ceſſa
bunt āt eorꝫ prelationes quo ad offm̄ ten
tandi eos q ſunt in via. In hoibus ēt pre
latiōes euacuabunt.qꝛ erunt decani cen
turiones cyliarche.⁊ huiuſmōi. In crea
turis ſimiliter ceſſabūt p̄lationes.qꝛ ſuꝑ
iora non mouebūt tūc inferiora ſicut mō
De cōfirmatione angelorꝫ. Cap.xvii.

C Onfirmationē hꝫ angeluſ ex trib⁹
.ſ.ex natura.grā.⁊ glīa.Ex nata.ꝙ

natura ſpiritualis ſemel tātū vertibilis
eſt vl' in bonū vl' in malū niſi ex unione
vnius cū altero. ſicut pȝ i aīa. que dū eſt i
corpore poteſt mutari ſepius de bono i
malū. ⁊ cōtra. ſoluta vero ñ. Huius aut ē
ratio eſt. qꝛ natura ſpiritualis pp ſuā ſim
plicitatem ſe totam cōuertit ad id quod
elegit. quod nō facit natura vnita. quia
habet corpus retrahens. Ex gra ſilr hȝ
cōfirmationē: qꝛ ſi aliquid cōnectitur ſta
bili eterno vinculo ppetuo illa cōnexio
ſemper manet. Sic angeli colligati ſunt
ſtabili eterno. ſ. de hoc vinculo indiſſolu
bili. ſ. charitatis. Ap⁹. xiii. Charitas num
ꝙ̄ excidit. Ex gloria quoqȝ hūt eā. qꝛ cuȝ
habeāt per gloriam qui ē forma cōplecti
ua āgelici deſiderij nō vagāt extra ipſuȝ
ut querāt quicꝙ̄ illo melius vel deſidera
bilius atqȝ iocūdius. Nihil. n. i creaturis
īueniūt quod poſſit eos a fōte die dulce
dinis auertere. Tenēdū eſt itaqȝ ꝙ āge
li hōi ex libertate arbitrij ad deū. cōuer
ſi ſtatim fuerūt per grām ⁊ gloriam: i vo
lūtate cōfirmati fideles ac felices effec
ti. atqȝ i rōne illuſtrati. ut nō ſolū cognoſ
cerēt res i proprio genere. ſed etiā i arte
hoc eſt i verbo. filius. n. dr̄ eſſe ars pr̄is p
quā opatur. Acceperūt autem i ſe pfec
tionem i virtute operatiua. ſiue exequāt
illaȝ aſſūpto corpore. ſiue aliaſ. atqȝ pfec
tionem i virtute cōtēplatiua qua quoqȝ
mittātur itra deum currūt.

De cuſtodia angelorum.
Ca. 18.

a Ngeli nobis ad cuſtodiā deputa
ti tenēt nos ſtātes ne cadamus. ⁊
cadētes nos adiuuāt vt ſurgamus. nec
unꝙ̄ nos deſerūt etiā peccātes quin ſint
ſemper pati auxiliari ſi volumus. Hoc
tamē fallit i obſtinatis a quorū cuſtodia
deſiſtit angelus actualiter. paratus ē tñ
cuſtodire ſi redire voluerit qꝛ nūꝙ̄ deſe
ritur hō ex toto ab āgelo nota ꝙ chriſt⁹
nō habuit deputatū ſibi angelū qꝛ aīa
eius ſuperior fuit oī angelo. ſed antixp̄s
hēbit queȝ lȝ pp nimiā ſuā obſtinationē
ſuā nimiā ñ ſit hitur⁹ ſcda pmotōeȝ hē
bit tñ ad accuſatiōem Effectus aūt ange
lice cuſtodie multiplex ē. Primus ē ipe
dimenta boni ⁊ occaſiones mali ⁊ actōes
peccandi remouere. Exodi. xxiii. Mittā
angelū precurſorē qui exijciat. Jebuſeū
Secundus eſt tētatiōes mitigare Dañ.
tertio. Angelus dñi deſcendit i fornacē.
⁊c. Tertius eſt cōtra hoſtes viſibiles ad
iuuare. quarto. Regū. Heliſeus vidit ca
ſtra angelorū. Quartus ē orationes no
ſtras ⁊ elemoſynas dō preſētare. ⁊ p no
bis orare. Thobie. 12. Quādo orabas cū
lachrymis. ⁊c. Quintus ē viam oſtēdere
Thobie. 5. Ego ſanū ducam ⁊ reducam
⁊c. Sextus eſt i agēdis docere. zacharie
ſcdō de angelo qui inſtruxit eū d fabris.
Septimus eſt ſe ipſum ⁊ alia ſecreta re
uelare. Thobie duodecio. Ego ſum ra
phael āgelus. Octauus eſt a peccatis ex
citare Actuū. iii. Surge velociter. No
nus eſt ad feruorem excitare. tertio. Re
gum. 19°. Surge comede grādis eim ti
bi reſtat via. Decimus ē conſolari. Tho
bie. 5. Forti animo eſto i proximo ē ut a
deo cureris. Vndecimus eſt de peccatis
icrepare. Judith. Dixit āgelus populo
Iſrael. Cur cōtra deum feciſtis. Duode
cimus eſt cōtrarias poteſtates arcere. ne
tātum nocere valeant quantum uelint.
Thobie. octauo. Qualiſ angelus aſmo
deum ligauit angeli ſeruiūt nobis ppē
tria. ſ. pp ruine ſue reparationē. qꝛ hōieſ
ſaluādi itrabūt i locū cadētiū āgeloruȝ.
Itē pp meriti accidētalis cumulatione
qd augetur i eis vſqȝ ad diē iudicij. Iteȝ
propter amoris erga nos demonſtratio
nē. Diony⁹ attribuit angelo tres actus.
ſ. purgare illuminare ⁊ pficer. Purgāt
itaqȝ āgeli remouendo fantaſmata que i
pediunt illuminationem quam angelus
intendit facere in nobiſ. Vnde tria remo
uēt ab anima ſcilicet ignorātiā ⁊ nubila
fantaſiarū ac falſas opiniones phicaruȝ
rōnum reuelationi ꝯtrariarū. Illumināt

vero animam tripliciter ad ſenſū. vt pȝ
qñ aliquid manifeſtatur in aſſumpto cor
pore. ⁊ hanc ptātem ēt habet diabolus.
Item ad intellectū. ⁊ talis illuminatio ſo
lū perfecta. eſt Notandū autē ꝙ angeluſ
ñ illuminat intellectū efficiendo nouā co
gnitioneȝ in aīa qꝛ non pōt intellectu no
uā ſpēm creare nec hitum noui luminis
creare vel excitare. ſȝ nec eius intētionē
quo uult cōuertere pōt. qꝛ hoc ē contra
naturā liberi arbitrij. Hec. n. tria requi
runtur vt intellect⁹ nr̄ intelligat aliquid
. ſ. ſpecies qua cognoſcatur. ⁊ lumē in quo
cognoſcat ⁊ itētō qua ꝯuertat ſe itellect⁹
ſuper ſpeciē. Illuminat āt angelus intel
lectum nr̄um excitando ⁊ diſponendo ⁊
lumē diuinum in nobis trāſferendo. Fa
cit. n. ut dictū eſt in fantaſia tranſmutatō
nem ſpecierum cōponendo ⁊ diuidendo
ſecūdum exigentiā rei quā vult reuelare
Item irradiat lumē intellectus ſui ſup il
las ſpēs vt moueant itellectuȝ nr̄uȝ. ⁊ ſic
plura ⁊ ſuptiliora uidere pñt in lumie du
plicato. Iteȝ excitat intētionem aīe aliq⁹
motu vt ipa cōuertat ſe ſuper illa fantaſ
mata obſtrahendo ſe ab alijs. Proficiūt
aūt. i. promouent ad melius. Sȝ vtruȝ an
gelus accēdere poſſit affectū humanum
tripliciter poteſt itelligi. ſ. efficiendo vel
mouendo vel excitādo ⁊ adiuuando. Pri
mo modo ſolus ds̄ poteſt iflammare affe
ctum. ſ. per effectū. Secundo mō ipſum
deſideratū iflammat. ſ. excitādo ⁊ iuuan
do. Tertio mō poteſt angelus affectū no
ſtrū incēdere p motum. De iſtis hēmus
exemplū in naturis. qꝛ primo ignis accē
dit ligna. Secundo modo ligna incēdunt
ignem. Et tertio q ligna igni apponit in
cēdit ignem. Differentia ē inter mittere
cogitationē ⁊ incēdere. ⁊ mētem illumia
re. qꝛ cogitationem imittere eſt vt dicit
Beda intus creare ⁊ facere cognitionē
ſed incēdere eſt cogitationē iam factam
inflāmare. Illuminare vero ē dare reue
lationem d aliquo occulto intelligibili.
De locutione angelorum.

u Erbum. triplex ē. ſ. mentis oris ⁊
operis. verbo mentis loquiť deus
āgelo. ⁊ econtrario. Itē deus anime ⁊ e
conuerſo. Itē deus diabolo ⁊ ecōuerſo
cuius tñ intētio deum latere nō poteſt. Ver
bo aūt oris loquitur homo hōi corpore
viſto anime. Angelus vero hōi in corpo
re aſſumpto. ſȝ verbo operis loqtur de⁹
diabolo. ⁊ āgelus diabolo. De locutiōe
itaqȝ angelorum. Nota ꝙ angelus loquiť
deo cū ex viſis in motū admirationis ex
urgit vel cuȝ effectus ſuos ei preſentat.
quos tñ eū latere minime dubitat. Ange
lus vero loqtur angelo uerbo mētis ſue.
ſpecies oſtendendo mediāte illuminatōe
quedā ſpirituali irradiāte ad ipſo. Itē an
gelus facit coram āgelo. quo facto itelli
git qd non intelligebat. Et ſic loquūtur
omnes omnib⁹. ſ. maiores iferioribuſ ⁊ e
conuerſo. Item loquitur angeluſ angelo
per cōicationem diuini luminis ipſū iſtru
endo. Sic non loquunť oēſ omibus nec oia
ſȝ tm̄ ſuperiores inferioribus de hiſ que
per diuiſas theophoniaſ pceperunt Loq
tur aūt āgelus hōi dupliciter. pmō mo
verbo vocali in aſſumpto corpore. ſȝ tūc
ſicut non profert ſonum in organis maſ
ialibus ſecundū naturaȝ. ita nec circulari
ter imutat mediū quēadmodum in voce
naturali. vñ nō auditur niſi ab illo ad quē
ordinatur. ⁊ ſimile eſt in apparitionibus
angelorum quos quidam vident. ⁊ alij e
que propinqui nō vident. vt apparet in
Heliſeo ⁊ puero eius. Dicunt tamen ali
qui ꝙ angelus nunquaȝ apparet vel ap
paruit. aut loquitur homini in ſubiecta
creatura. ſed intentionem ſiue ſimilitudi
nem imponit in oculo eius. vel intentio
nem vocis ponit in aure ei⁹. ⁊ ita recipit
ſenſus comuni ſpecieſ illas. ac deide pro
ueniunt ad imaginationem. poſt hec ad i
tellectum. ⁊ hoc eſt ꝙ angelus dicitur ap
parere vel loqui homini. Secūdo modo
loqtur āgelus hōi p iſſionē rex ſēſibiliū

moto inſtrumente imaginis. ⁊ ſic loquit vigilantibus ⁊ dormie'tibus. Item loq tur angelus diabolo. 'dēs ſui intellectus ei ſiue aliqua illuminatione oſtendendo. Item loq̈itur diabolus hōi dupliciter. Primo modo ſenſū imutando ⁊ hoc uł imaginationem alicuius rei imprimēdo inſtrumento viſus vel obijciendo viſui ſimilitudinē alicuius rei. Secundō modo loqtur diabolus homini per impreſſio/ nem rerum ſenſibiliū in inſtrumēto ima ginis. ⁊ hoc facit quā'oq; vigilantibus q̄nq; dormientibus. ⁊ ſic imittit cogitatō nem mali cogitationem malā non poteſt imittere que tñ mala ſit per cōſenſum. Eſt ⁊ locutio aiarum q₂ anima loquitur deo ꝑ deſideriū cuius affectiones nude ſūt. ⁊ apte oculis dei. Anima ſimilr an/ gelo loquitur. ſeꝫ hoc ꝑ voces. corporis quas hñ ꝑcipit angelus ſicut ⁊ alia ſenſi bilia vnde exiſtens in anima in corpore alia ſpāli potāte loquendi ad angelos nō indiget. ſed hanc habebit exuta a corꝑe Item aia loquitur diabolo. q₂ ſimilitudi nes affectionum' imprimūtur ſenſibus vbi diabolus legit eas.

De ſpiritualibus noibus angeloruꝫ
Capitulum. 20.

d E Michael ⁊ Gabriel ⁊ Rapha el nominibus. Sciēdum ē ꝙ hec ſunt propria nomina archangelorū licꝫ eorū interpretationes cōueniant excel/ lentius. Michael interpretatur qs ut d̄ ns. Hic eſt de ordine principatuum ⁊ at tribuūtur' ei quattuor. ſ. eſſe prepoſitum paradiſi. i. eccleſie. ſicut ⁊ olim fuit prin ceps ſynagoge. Item deferre aias ipa/ radiſum ſed hoc intellige ꝙ glorioſus d̄ ferat q̄ alii. Item pugnare cū dracone i. diabolo ſicut legitur in Apoc. xii. factū prelium magnū. Michael ⁊ angeli eius preliabantur cum dracone. Itē veniri i adiutoriuꝫ populo dei. Gabriel interpre tatur fortitudo dei. Hic eſt de ordine ar changelorum ⁊ merito quia magna nun ciauit. Raphael' interpretatur medicia dei. ⁊ de ordine angelorum eſt. qui vnaꝫ perſonam cuſtodiunt.

De caſu angeli. Cap. 21.

o Mnes angelos fecit deus bonos non tñ ſūmos. ſed medios inter ſū mū bonū ⁊ bonum cōmutabile quod eſt creatura. ita ꝙ ſi cōuenerētur ad amādū deū qui ſupra ſe erat aſcenderent ad ſta tū gre ad glorie. Si vero auertarentur ad bonum cōmutabile quod fuit infra ſe hoc ipo irruerent in ma[lum] culpe ⁊ pene. q₂ non ē dedecus peccati ſine decore iu/ ſtitie. De ſpirituali caſu. Cap. 22.

c Aſus diaboli duplex fuit ſ. ſpiritu alis ⁊ localis. Spiritualis. q₂ ceci/ dit de nature puritate. de flexibilitate li beri arbitrij ad cōmutabile bonū d̄ luce in tenebras de ſcia ad ignorantiā. de in nocentia ad culpā de felicitate ad penaꝫ d̄ dilectione in odiū. Poſt caſū. n. factus eſt ipenitens ⁊ obſtinatus i malo ⁊ exce catus a vero ⁊ deordinatus in bono. ⁊ in firmatus in virtute. ⁊ excluſus a dei cō/ templatione. Preterea volūtas eius im pia conuerſa ē ad hōis odiū ⁊ inuidiam. vnde toto conatu nititur ad eius ſubuer ſionē per tentationem multiplicem.

De locali caſu. Cap. 23.

c Aſus etiaꝫ diaboli localis fuit: q₂ vel in infernū uel in caliginoſum aerē q ē in medio. i. iterſtitio aeriſ corruit Demones. n. nō ſūt in ſupiori ꝑte aeris ne lumie gaudeant. nec ſūt in ꝑte iferio ne nimis cōtra nos ſeuiāt. Vñ notādū ē ꝙ in demonib⁹ ē tria cōſiderare. ſ. natu rā officiū ⁊ peccatū. Et nature qdē cōue nit locus ſūmus. i. celū i quo tāq; in loco cōgruo ſūt creati. ⁊ poſtmodū in natura ſi ſtetiſſēt ꝑficiendi. Offō vero qd̄ hñt exercēdi hoies cōuenit locus medius. i. aer caliginoſus ubi ⁊ ſatis propinq ſunt nobis tētādū. ⁊ tñ nō hñt lumē ad gaudē dū. Sꝫ pccō cōuenit locus īfimus. ſ. ifer/ nus. Vñ ⁊ demōes poſt finē mūdi qñ ceſ ſauit eoꝝ offm̄ d̄trudēt ſimł i iſernū. di/ cūt qdā ꝙ ā[n]gel⁹ cecidit 1c[un]da die. ſꝫ cōior ē opinio ꝙ prima de ſubito poſt creatio nē ſuā ceciderit. Dicit̄ cōiter ꝙ dicimus chorus āgelorum ceciderit. ſed hoc non dr̄ ꝙ decem ordines angelorum fuerūt ſed ꝙ tot de ſingulis ordinibus cecidert ꝙ poterant facere chorū unum. Noueꝫ ordines angelorum. ſi. quilibet ordo ha/ bet ſuas legioneſ. Legio aūt angelorum hēt. 6666. vnitates. Tot āt in ſingulis ordinibus ſunt legiones quot in legiōe ſunt vnitates.

De reſtauratiōe ruine.
Cap. .xxiiii.

a Ngeloruꝫ ruina reſtaurabit̄ ſal uandos. Dicit āt Aug. ꝙ tot ſaluabūtur hoies quot angeli ceciderūt. Gre. vero dicit ꝙ tot homines ſaluabuntur quot ā geli perſtiterunt. Dixerunt ēt quidā ꝙ duo parietes erūt in celo. ſ. vnus homi nū ⁊ alius angeloꝝ ⁊ ꝙ ruina āgelica re ſtaurabitur per v[ir]gines. ⁊ de alio parie te tot ſunt ſaluandi quot in alio pariete ſunt virgines ⁊ angeli. Cur peccatū dia boli ſit irremiſſibile.

Cap. .xxv.

q Vare peccatū diaboli ſit remiſſi bile aſſignāt plurime rōes. Pri ma ē q₂ ſecundū Aug. nullo ſuggerente peccauit. ⁊ ideo nullo reparāte redidit. ſe cunda eſt ſecūdū Dama: q₂ contra d̄iffor mem intellectum peccauit. Quanto aūt nobilior ē cognitio tanto peior eſt error Io. xiii. Seruus. n. ſciēs uolūtatē dñi ⁊c. Tertia ſecūdum eundem Dama: eſt qa angelus non ē ſuſceptibilis penitētie un de nec venie. Quarta ē quia in diabolo extincta ē ſidere ſis quantū ad boni pro motioneꝫ. Quinta ē quia natura ſpiritu alis ſemel tantū uertibilis eſt eo ꝙ tota ſe conuertat. qd̄ non facit homo q₂ caro ſemper repugnat ſpiritui. Status aūt ā geli mali triplex ē vt patere potuit ex p̄ dictis. Primus. ſ. nocentie. Secūdus cul pe. Tertius pene ⁊ miſerie.

De proprietatibus d̄emonū.
Capitulum. 26.

d Emones aūt ſunt ſpiritus impu ri hūani generis inimici. mente rōnales. in nequitia ſubtiles. cupidi nocē di. per ſuperbiam tumidi. ſemꝑ in fraud̄ noui imutant ſenſus. inquināt affectus. vigilantes turbant. dormiētes per ſom nia inquietant morbos inferunt tempe ſtas concitant. in lucis āgelos ſe trāſfor mant. Semꝑ infernum ſuuꝫ ſecum por tant: in idolis diuinuꝫ officium ſibi vſur pāt. ſuper bonos dominari appetūt. ma gice artes ꝑ eoſ ſiunt. bonis ad exercitiū dantur. ſemper ſini hōis inſidiant̄. Tri plici acumine vigent demones. Primo ſubtilitate nature. ⁊ hoc ꝑ cognitionem veſpertinā. Secūdō experientia tēpoꝝ Tertio reuelatione ſuperioꝝ ſpirituuꝫ. Primo modo intelligūt naturalia p̄ſen tia. Secūdo mō futura naturalia. Tertō modo cognoſcūt voluntaria. Multipli citer vero diabolus nominatur per qd̄ ⁊ proprietates ſue cognoſcuntur. vocat̄ enim diabolus. qd̄ interpretatur d̄fluenſ q₂ defluit. i. corruit ſpūaliter ⁊ localiter ſicut dictum ē grece interpretatur dia bolus clauſus ergaſtulo ⁊ hoc ſibi conue nit. q₂ non ꝑmittitur tantum nocere quā tū vellet. Preterea ſecūdum ethimolo giam diabolus dicitur a dia quod ē duo ⁊ bolus quod ē morſelus. q₂ duo occidit ſ. corpus ⁊ aiam. Item vocatur demon. i. ſanguineuſ. ⁊ hoc ꝑꝑ peccatum. vel ſci ens. q₂ viget triplici ſcientia ſicut dictū eſt. Iteꝫ Bellial qd̄ interpretatur abſ/ q; iugo. vel abſq; domio q₂ pro poſſe cō tra eū pugnat cum deberet eē ſubiect⁹ Itē Belzebub qd̄ interpretat̄ uir muſ carū. i. aiarum peccatricuꝫ. q₂ relinquūt verū ſponſū xpm. Itē Sathanas. i. ad uerſariuſ vñ. Pe. ca. v. ⁊c. Iteꝫ Behe moth. i. beſtia q₂ facit homies beſtiales. Itē Leuiathan. i. additamētum eorū q pccā peccatis cumulant.

De militia diaboli contra nos. Cap. 27.

d Iabolus nocet homini multi pliciter. quia ꝑ violentiā. ⁊ h[oc]

qn̄qꝫ exterius corpus ledēdo ſicut fecit
Iob quādoqꝫ intra mēbra ledendo ſicut
in obſeſſis. ⁊ pp hoc datur paruulis an
gelus bonus ne diabolus in hiſ ledat eoſ
⁊ excedat. Item nocet per ipreſſionē ia
ginum mala ſuggerendo vel p cōmotio
nem ſanguinis ad pccm̄ accedendo. vel
ſen ius exteriores per obiectionez falſa
rū formarū decipiendo. De his ⁊ ſimili/
bus dicit. Gre. Aut opprimendo rapit.
aut inſidiando circūuolat. aut ſuadendo
blanditur. aut minando terret. aut dſpe
rando frangit. aut permittendo decipit.
Dabolus decipit homies quattuor mo
dis. Primo ſuadendo bonū. ⁊ hoc ꝓpt
malū vt cū homini [illegible]bili ſuadet igreſ
ſū religionis. ⁊ hoc ut poſtmodū apoſta
tet. Secundo modo ſuadendo malum. ⁊
hoc ſub ſpe boni. vt plurare pro reb⁹ al
terius obſeruandis. Tertio mō diſſuadē
do bonū tanqꝫ nociuū ut cū diſſuadet bo
no viro religionis ingreſſū ne de hoc pe
niteat ⁊ egrediens confundatur. Uel
quando diſſuad.t alicui orationem vel
elemoſynam. ne per hoc incurrat vanam
gloriam. Quarto diſſuadendo malnz ut
ducat ad peius. ut quando diſſuadet tē/
perantiam in uictu ⁊ ſomno. vt p hoc ſn
ducat ad indiſcretā abſtineutiā quod pe/
ius eſt. Impeditur diabolus in effectu
ſue malitie multis modis. ſ. qn̄qꝫ per ter
minū ſue poteſtati a deo ipoſitum. Itez
quandoqꝫ per reſiſtentiam bonorū ſpi
rituum. Habet. n. quelz anima duos an/
gelos. vnum bonū ad cuſtodiā. alium ma
lū ad exercitiū. Item p arbitriū homis
nō conſentientis. Item p peccati abo/
minationē. Qꝛ quandoqꝫ demones nobili
oris nature peccata vilia deteſtantur.
Itē pp cautelā omittit facere mala vt
peius fiat. ſicut modo nō vexat excōmu/
nicatos ut minus timeant tales ſētentiaſ
Utrum virtus tentationis minuantur i
diabolo quando vincitur diuerſe ſunt
opiniones. Dicunt enim quidam ꝙ ſupa
tus in vno vitio ipſum victorem nō poſ
ſit amplius tentare de eodem vitio. ſed
alius diabolus poteſt. Alij dicunt ꝙ ſu
peratus de vno vitio nullum de illo vi
tio poſſit āplius tētare ꝺ cetꝰ. Data ē po
teſtas demonibus exercēdi magicas ar
tes multiplici ratione. Primo ad fallen
dum fallaces ſicut egiptios ⁊ ipſos ma/
gos. Unde etiam que ipſi per talem mo
dum acturi ſunt quaſi communicando
predicunt ut ibi. Creſus perdet alium
tranſuectus maxima regna. Secundo
ad monendum fideles. ne. ſ. tale quid pro
magno deſiderent. cum videant etiam
malos facere huiuſmodi. Tertio ad pro
bandam et exercendam patientiam ⁊ fi
dem iuſtorum. De lucifero.

Cap. xviii

d E lucifero ſciendum eſt quod
fuit de ſupremo ordine ſuper/
ioris hierarchie. ac in illo ordine ſuper
num gradum tenuit. cui tanquam prin
cipi de ſingulis ordinibus magna multi/
tudo adheſit. quos omnes ſecum tra
xit. dictus eſt lucifer. quia pre ceteris lu
xit. ſueque pulchritudinis conſideratio
eum excecauit. Primum hominem
tentauit. ⁊ uicit. Secundum ten/
tauit. ⁊ victus eſt. Poteſtatem tunc
amiſit quam vltimis temporibus recu
perabit nunc religatus eſt et in fine
ſoluetur. Peccatum luciferi fuit ꝙ
ſe ⁊ ſuum bonum priuatum dilexit ex
cecatus de altitudine habita preſump
ſit. ac propriam excellentiam abnuit
quaſi habiturus fuerit ex ſe. non ab alio
⁊ ſine meritis habere uoluit ſtare vel
ſperare cum poſſet. quonſqꝫ grana ap/
poneretur dei ſimilitudinem concupi/
uit. non quidem cauſa imitationis. ſed
poteſtatis. i. ſubditos habet voluit ⁊ nul
li ſubiectus eſſe concupiuit. Quid ſit
anima ſecundum diffinitionem.

Cap. xviiii.

p Oſt naturā corpoream i corporeā
dicendū eſt de natura ex vtriſque
cōpoſita Sed primo ex parte mentis. ſe
cūdo ex parte corporis. tertio ex parte
totius hois. De aia igitur videndum eſt
quid ſit ſcdm̄ diffinitionem. Porro a q/
buſdaz diffinitur vt ſpūs. a qbuſdaz ut
aia. a quibuſdā vero vt ſpirituſ ⁊ aia. In
quantum igitur aia naturam hēt ſpirit⁹
diffinitur ab alexandro in libro de motu
cordis. Ab Aug. ſic. Anima ē ſbā incōpo
rea intellectualis illuminatiōis capax vl
tima reuelatione perceptiua. vltima di/
co qꝛ mediantibus angelis percipit. Ex
hac diffinitione cognoſcimus ꝙ ſpirituſ
humanus q eſt anima inter oēs creatu
ras poſt angelos imediate illuminatiōis
diuine ſit perceptiua. Aia vero inquan
tum aia ſic diffinit a Remigio. Anima ē
ſubā incorporea regens corpus. Ex hac
diffinitione hēmus ꝙ anima ſit corporꝭ
rector ⁊ motor. Item aia' inquantuz aia
diffinitꝛ a phō i libro ſcdo de aia ſic. ani
ma eſt endelchia. i. actus corporis phici
organici potentialiter uitā habetis. En
delchia formam vel actus ſignat. ⁊ dicit
hic actus primus ſiue perfectō. Ex hac
diffinitione hēmus ꝙ anima vnibilis eſt
corpori non omni ſꝫ ſolo organico ⁊ phi
co. i. naturali ad ſuſceptionem aie ratio/
nalis diſpoſito. Item anima inquantū ē
ſpiritus. ⁊ anima ſic diffinitur ab Aug°.
anima ē omniū ſimilitudo. Hec diffinitō
data eſt per cōparationem aie ad creatu
ras. anima enim ex ſui natura ad ſuſcipi/
endas omniuz rerum tā corporaliū qꝫ ſpi
ritualium ſimilitudines apta ē. Sed ſciē
dum ē ꝙ quedā intelligi habent p oppo
ſita. vt tenebre per preſentiā lucis. incor
poralia p corporalia. ⁊ ſic dicitur ſuſcipe
re anima ſpiritualiter rerū ſimilitudies.
Item anime deſcriptio talis eſt Anima
eſt deiforme ſpiraculum vite. Hec deſcri
ptio datur ſecundum ꝙ anima compara
tur ad deum prout non ex traduce vel ſe
minali ratione propagatur. ſed a deo cor
pori creando infunditur. ⁊ īfundendo cre
atur. Item Seneca. ſic diffinit animam.
Anima eſt ſpiritus intellectualis ad bea
titudinē in ſe ⁊ in corpore ordinatus. hec
diffinitio eſt in reuelatōne anime ad finē
ſecundū ꝙ non ſolum ſeparata beatiſica
tur in ſe ſicut angelus. imo i corpore glo
rificato ipſi beatitudo ampliatur.
Quid ſit anima ſecundum rem.

Cap. xx.

q Uid ſit anima ſcdm̄ rez. diuerſas
videntur ſentētias philoſophi ꝓ
tuliſſe. Plato enim dicit animam nume
rum ſe ipſū mouentē. Ariſtoteles endel
chiam. Pitagoras armoniam. Hippocra
tes ſpiritū tenuem. Rabbanus lucē. De
mocrytus ſpiritum ex athomis compoſi
tum. Acconomius hypereus igneum vi
gorem. Parmenides dicit eā de terra ⁊
igne eſſe. Epicurrus autez ex aere ⁊ igne
Inter has diuerſitates nos ſequimur di
cta ſanctorum ⁊ catholicorum magiſtro
rum dicētium ꝙ anima eſt ſubā ſpiritua
lis ⁊ rōnalis ad viuificandum corpus hu
manum de nihilo creata. Creata eſt inqꝫ
anima perfectibilis. ⁊ imperfecta qn̄tum
ad ſciam ⁊ virtutes. perfectiſſima tn̄ eſt
qn̄tum ad potentias naturales. Et quia i
ē ſenſui non ē ſubiecta. neque ſecundum
dimenſionem eſt extenſiua. Quantitatē
enim habet anima vt dicit Aug⁹. nō di/
menſiuam. ſed poteſtatiuam ⁊ virtualez
Et quia ſimplex eſt anima. ideo nec aug/
menti. nec detrimenti eſt ſuſceptiua. qa
nec in corpore maiori maior. nec in mino
ri minor reperitur. vt dicit Au⁹. Multi
tudo potentiarū in anima non ponit ma
ioritatem in anime natura. ſed multiplicē
effectum. anima etiam eſt vita ꝑpetua.
ſ. per memoriam. intelligentiam. ⁊ volun
tatem. ad imaginem dei facta capax vir
tutꝭ ⁊ vitij. ſuſceptibilis pene. vel premij
arbitrio libera. potentiis ⁊ habitibus ⁊ ef
fectionibus decorata. caret pondere. ⁊
figura ⁊ calore paſſibilis ⁊ mutabilis
eſt eo magna eſt quo capax eſt.

eternitatis.eo recta quo naturaliter appetens ē bonitatis.eo bona quo ꝑticeps eſt diuinitatis.

Quid ſit anima ſecundum nomen. Cap. 31

a Nima dr̄ inquātū corpus aīat ⁊ viuificat. Mēs ī quātū recolit. Animus dū vult. Rō dū recte iudicat. Spūs dū ſpirat vel.qꝛ ſpūalē naturā hꝫ. Senſus dū ſentit. Memoria dū recordatur. Voluntas dū conſentit. Hec noīa diuerſa ſūt aīe non ꝓp eēntie pluralitatē.ſed ꝓp effectus multiplicitatē ⁊ operationē. Dr̄ anima ab a qđ ē ſine.⁊ nemes quod ē ſāguis.eo ꝙ ſit ſine ſāguine. vl' dr̄ ab an qđ eſt tribuere.eo ꝙ anima vitam tribuit.

De triplici anima. Cap. 32.

a Ctus aīe triplex eſt.ſ.vegetare. ſētire.⁊ ratiocinari.⁊ ſcđꝫ hoc diſtinguitur anime potētia tripliciter.ſ. vegetabilis ſēſibilis.⁊ rōnalis. De qbus dicit Ambroſ⁹.ꝙ aīa vegetabil' appetit eē.ſēſibilis bn̄ eē. rōnalis aūt optime eē.⁊ iō nūꝗ̄ quieſcit donec optimo cōiūgatur.⁊ ꝓp hoc vi amoris mouetur in deū vt ī ipſo ſumme delectetur. Hec tres potētie in diuerſis ſubſtantijs tres anime dici pñt. Naꝫ vegetabilis ē anima in plantis ſenſibilis in brutis. rōalis vo in hoībus. In hoīe aūt predicte tres aīe vna ſūt eſſentia ſed differūt in potentiis.nec obſtat ꝙ in hoīe ſucceſſiue.ac diuerſis temporibus manifeſtantur.hoc.n.eſt a vtute formatiua que rationaliter prius diſpōit ad vitam ꝙ̄ ad ſēſū.⁊ prius ad ſenſū ꝙ̄ ad rōem preſertim cū natura nō ſubito ſꝫ paulatī ⁊ ſucceſſiue opereť. Cū autem aīa rationalis infūditur corꝑi ꝑdicte primo infuſe nō hn̄t actiōes ſuas deinceps a virtute formatiua.ſed ab ipſa aīa. Anima quoq; duas primas potētias.ſ. vegetabilē.⁊ ſenſibilē exercet tātū in corpore. Anima vegetabilis ⁊ ſenſibilis nō dēbet dici anime ī hoīe ſed potentie.nec aīa vegetabilis in animali dicenda ē anima ſed potentia. Aīa aūt vegetabilis in plāta dicenda eſt anima.non potentia.

De potentia anime vegetatiue cap. 33

a Nima vegetabilis tres hꝫ potentias.ſ.generatiuā.nutritiuā. ⁊ augmentatiuā. Prima eſt ad ſpēi cōſeruationē. Secunda eſt ad cōſeruationē indiuidui. Tertia eſt ad perfectionē ſubiecti. Virtuti autē nutritiue quattuor deſeruiunt.ſ. virtus attractiua que aſſumit neceſſaria in nutrimento. Itē digeſtiua q̄ ſepat conueniens ab inconuenienti in alimento. Itē retentiua que cibū tā diu retinet in vno loco,donec debitā recipiat alterationē. Item expulſiua que expellit quod ſuperfluū ē in nutrimento. ſed ante omnes has eſt appetitiua.

De potētijs aīe apprehēſiuis. Ca. 34.

a Nima ſenſibilis duplicē hꝫ potentiā.ſ.apprehenſiuā ⁊ motiuā. Apprehenſiua diuiditur in apprehenſiuā de foris.⁊ apprehenſiuā de intus. Vires apprehenſiue de foris ſunt quinq; ſenſus particulares.ſ.viſus.auditus.⁊c vel potētie exteriores. Vires autē apprehenſiue d' intus ſunt quinq; potentie interiores ſēſibiles.que ſunt cōis ſenſus.imaginatio eſtimatio. fantaſia.⁊ memoria. Tradūt. Peripathetici oēs vires iſtas organicas eē.⁊ ꝙ per inſtrumenta corporalia ſuas operationes perficiūt eo ꝙ ſint circa particularia tantum. Omnis.n.forma particularis in materia aliena eſt quoniā forma ſine oī materia accepta vniuerſalis eſt,circa quam operatur intellectus. Iſta facile eſt videre ī ſenſibus particularibus.quoniā illi nō apprehendūt niſi per rei ſenſibilis pñtiam. De virtutibus autem interioribus que ſūt imaginatio. eſtimatio.fantaſia id ē eſt.quoniā in illis omnibus eſt apprehenſio forma ſingularis ſecundum ſitum ꝓprium ⁊ lineamēta ⁊ quantitatem. Oēs iſte potentie paſſiue ſunt.⁊ patiuntur a formis et indiuiduis que ſunt principia cognitionis ſenſibilis ſenſibilis dico quia duplex eſt cognitio

nis ſenſibilis.ſenſibilis dico quia duplex eſt cognitio intellectualis que orit ex eo ꝙ ꝓprie per itellectū habet dignoſci. vt forme cōuenientes ⁊ huiuſmodi. Sēſibilis que ꝓuenit ex indiuiduis ⁊ obiectꝭ ſenſuum particularium que ſunt principia cognitionis ſenſibilis. Sciendū preterea ꝙ nulla potentia apprehenſiua ſenſibilis retinet id qđ apprehēdit.imo qđ vna apprehendit alia retinet. Notandū ergo ꝙ alia virtus eſt que bene tenet:alia que bene recipit.⁊ iſta que bene tenet ꝑficit ſicco ⁊ frigido.ſed illa que bene recipit perficitur humido.

De ſenſibus ꝑticularibus. Cap.35.

ſ Enſus ꝑticularis in quinq; diuidit.ſ.in viſum.auditū guſtū. odoratum ⁊ tactū.q in multis conueniūt.⁊ in multis differunt. Conueniūt.n.quinq; ſenſus in hoc ꝙ ſunt vires paſſiue. Sentimus eni intra ſuſcipientes:non extra mittentes. Senſibile.n.poſitū ſupra ſenſum nō ſentitur.ſcđo de aīa. Omnes ſenſus ſunt ꝑceptibiles ſingulariū non vliū.ad quēlibet ſenſum extendūt nerui duo.vn⁹ ad ſentiendum qui agit contra exteriora.et alius ad motū voluntariū qui agit vt iuſ aīe interior:⁊ ad organū dirigit intentionem. In omni ſenſu oꝫ eſſe proportionē ſenſibilis ad ſenſum.qꝛ in mediīs delectātur.⁊ in extremis corrumpunť. Ad ſentiēdum aliquid oportet eē obiectū preſens ⁊ medium deferens:⁊ organū ſanū atq; conueniens.⁊ aīe intentio actualis. Oēs ſenſus vnā habent originē ſcđm ſenſum cōmunem a quo velut a centro quaſi lineę quedā exeunt. Differunt etiam ſēſus particulares in multis.nā quilibꝫ habet ſpāle inſtrumentū. Differunt etiā in obiectis.differunt in medio differentie. qꝛ tactus ⁊ guſtus habent mediū intrinſecus.⁊ alii extrinſecus. Differunt in velocitate apprehendi.qꝛ viſus ē citiſſime apprehenſionis.⁊ remota apprehendit. Differūt ſitu qꝛ viſus ē ſuprem⁹. Poſt auditus.deinde alii per ordinē. Differūt vtilitate.qꝛ guſtus ⁊ tactus maxime ſūt neceſſarij ad cōſeruationē idiuidui ⁊ ſpeciei. Guſtus.n. diſcernit cibum ꝑ quem ſeruat animal a nociuo.⁊ tactus diſcernit qualitates ſenſatoꝝ.ſicut calide ⁊ frigidē ⁊ huiuſmōi vt aīal declinet extrema talium qualitatū ne corruptionē incurrat. Differunt generalitate.qꝛ tactus ē generalior.cū non hēat organū determinatū.ſed in oībus membris ſit. Differunt ēt in ipreſſionū retentione. ſenſus enim groſſiores fortius retinēt ſuas ipreſſ.oēs ſicut patet in tactu. Nota ꝙ videm⁹ viſu ⁊ oculo.ſed differenter.nā viſu videmus effectiue.ſiue formaliter. ſed oculo videmus inſtrumentaliter. Eodē mō dicendū ē de ceteris ſenſibus. Anima alienatur a ſenſibus tripliciter. Primo in ſomno.2. in extaſi magis.3. in morte maxime.

De ſenſu communi. Cap. 36.

ſ Enſus cōis eſt potentia que oium ſēſuū particulariū obiecta apprehendit. vt dicit phi.2.de anima. Omnes enim ſenſus exteriores a ſenſu cōi exteriori velut a centro ꝑticulariter exeunt ⁊ ſenatoꝝ ſuorum ſimilitudines ad ſenſum cōem reducunt quo mediante d' ſingulorum ꝓprietatibus iudicant ⁊ diſcernunt. Unde ſciendū ꝙ ſenſus cōmūis ē fons ex quo oēs ſenſus oriuntur ad quē omnis motus ſenſibiliū refert ſicut ad vltimū finem. Hec potentia quedā hēt inquantum eſt ſenſus.⁊ quedā inquantū cōis eſt.inquantū.n.ſenſus eſt habet recipere reꝝ ſpēs ſine materia:⁊ tamen ꝑſente materia.inquantū cōis eſt hꝫ duo quorum vnū eſt iudicium ſenſibiliū ꝑ quod nos apprehendimus nos videre qn̄ videmus:⁊ audire qn̄ audimus,⁊ ſic de aliis. Si enim hoc iuditium non eēt ī aīalibus.nō ſatis eſſet videre ⁊ audire vtile.⁊ ſcđm alios ſenſus apprehēdere. Secundū eſt cōparare plura ſenſata dicendo vnū eſſe dulce.⁊ aliud dulcius eē ⁊ hoc iō ſēſus cōis hꝫ.qꝛ ad ipſū referūť

omnium propriorum ſenſuum ſenſata.
Hec virtus in āteriori parte cerebri po
nitur in loco vbi cōcurrunt nerui ſenſiti
ui quinqꝫ ſenſuum qui locus meduloſus
⁊ humidus eſt. De vi imaginatiua.

Cap. xxxvii.

v Irtus imaginatiua ē potentia ap
prehenſiua.in qua imagines reꝝ
ſenſibiliū reſeruantur.Hec virtus plus
abſtrahit q̄ꝫ ſenſus.qꝛ ſenſus nō accipit
formā .niſi pn̄te re.illa aūt reſeruat for
mā etiam re abſente.In hoc etiā imagi
natio differt a ſenſu cōi. qꝛ ſenſus cōis
pn̄tia rei exterioris indiget ſicut ſenſus
particularis.Iſta aūt virtus.ſ. imagina
tio theſaurus formarū vocatur. qꝛ in ea
ſicut dictū eſt forme a particularibus ſē
ſibus recepte retinētur.hec potētia i an
teriori parte cerebri ſeu interiori.ſicut ⁊
ſenſus cōis ponitur. et hic maior ē duri
cies ex frigiditate cerebri proueniēſ.vbi
et imaginatiua retinet impreſſiones a ſē
ſu cōi receptas. De vi eſtimatiua.

Cap. .xxxviij.

e Stimatiua virtus que a forma ac
quiſita intētiones elicit que a ſēſu
nō percipiūtur.ſcꝫ quā ouis fugit lupū
et lupus miſeretur filio ſuo.hoc aūt non
poſſet fieri niſi lupus hr̄et cognitionem
eius indiuidui.et ꝙ hoc idiuiduū ſit na
tus eius.ſicut et ouis apprehendit lupuꝫ
ſibi nociuū. Iſta vero nō pn̄t fieri per ſē
ſum.Eſtimatiua differt ab imaginatiōe
qm̄ imaginatio ſolū retinet formas app̄
henſas per ſenſum cōem.et ad imagina
tionē ſolā non ſeqtur affectꝰ miſerie vl̄
triſtitie.vel fuga.vel inſecutio. Ad eſti
mationē aūt ſtatim ſeqtur qōlibet iſtoꝝ
vn̄ ſicut intellectus practicus ſe hēt ad
ſpeculationē.ita ſe habet eſtimatiua ad
imaginationē.⁊ propt̄ hoc eſtimatiua nō
penitus apprehenſiua ē. ſed etiā motiua
per hoc ꝙ determinat ad quid moueri
debeat aial.⁊ a quo fugere.cū.n. animal
mouetur ad cibū oꝫ imaginē cibi in aiali
eſſe.Sed eſtimatiua non ſolum mouet.i
mo ēt apprehendit. Oportet igitur aial
hr̄e eſtimationē qua moueatur. Officiū
eſtimatiue eſt apprehēdere intentiones
nō quidē rōnis.ſed nature.Cū nō appre
hendit quid ſit ſimilis.aut nomē.aut ver
bū.vel amicitiā.vel inimiciciam.cōmode
vel incōmode.ſicut dictū ē. Hec virtus
ponitur i pria parte medie cellule cere
bri que calida eſt ex motu multi ſpūs ad
ipſam. De fantaſia. Cap.xxxix.

f Antaſia eſt potētia cōponēs ima
gines cū imaginibus. ⁊ imagines
cū intētionibus.Cōponit inquā fantaſia
imagines cū imaginibus.vt ē apprehen
dere aliquid eē albū vel nigrū.vel diuer
ſas formas cōponere vel fingere chime
ras.Cōponit ēt imagines cū intētionibꝰ
vt cū apprehendit ouis formā lupinam
eſſe fugiendā.Componit ēt intentiones
cū intētionibus.vt pꝫ in oue que appre
hendit nato ſuo prebēda eē vbera ⁊ alie
nū eē repellendū. Per fantaſiaꝫ maior
hr̄ cognitio que pōt hr̄i i aia ſēſibili que
ē in brutis.per hāc.n.non ſolū ſcit pn̄tia
ſed ēt prouidet ſibi in futurū. Per hāc
eni quedaꝫ aialia faciunt ſibi caſas. ⁊ de
cibo ꝓuident in longinquū.per hanc de
illo ſcit qō ſit.idē ⁊ de alio ꝙ ſit aliud. et
ſic de eo oi ō quo ſnia profertur per mo
dū affirmationis et negatiōis. Per hāc
quoqꝫ videmus aliquid eligere aialia. et
aliquid refutare. Ad electionē ⁊ refuta
tioneꝫ preexigitur ſcia et diſcretio. et iō
multi dixerunt ꝙ fātaſia ē aliquid rōnis
ſed dicimꝰ nō eē veraꝫ electionē aie ſen
ſibilis.ſed aliquid ſimile. Hec a vulgo in
hoie vocatur cogitatiua. cū tn̄ cogitare
proprie ſit rōnis.Fantaſia operatur i ſō
no ſicut in vigilia.Qō aūt in ſōnis res ui
dētur eē pn̄tes.hoc eſt qꝛ ſit reuerſio ad
ſenſū cōem. Iſta potētia qn̄ ꝯiuncta eſt
rōni ſicut ē in hoie.tūc accipit agendi et
operādi regimē a rōne.Sed qꝛ rō diuer
ſificatur ſcōm diuerſitatē eoꝝ de quibꝰ

ratiocinatio fit.ideo per operationes fā
taſie multiplicantur in hoie valde. Ubi
autem fantaſia non eſt cū rōe.vt eſt in
brutis tunc regitur ſolū ſecūdum inſtin
ctum nature.Et qꝛ natura vno modo ē
i habētibus ſpeciem vnam.iō conceptio
fantaſie operatur in talibus vno mō.Et
inde eſt ꝙ ois hirundo facit vno modo
nidum ſuum.Dixerūt quidā philoſophi
ꝙ iſte virtutes in brutis potius agūtur
q̄ꝫ agant.ſed in hoie potius agūt q̄ꝫ agā
tur .qꝛ bruta mouentur ſcōm impetum
⁊ impulſum appetitus naturalis. Motꝰ
autem hūani regulantur ſecundū regi
men rōnis. Notandū ꝙ melanconici
⁊ infirmi ⁊ amantes.multas habent fan
taſias.ſꝫ hoc nō eſt ex illuſtratione que
fit per imagines reꝝ ſenſibiliū.ſꝫ ex paſ
ſionibus nature ⁊ confuſione ſpirituū a
ſcendentiū ad cerebrū ⁊ caput turbanti
um.Tales.n.ſpūs diuerſarū imaginū in
uolutiones faciunt ⁊ generāt horribiles
viſiones ⁊ conceptiōes Preterea ſci
endum ꝙ bruta citius recipiunt influxꝰ
primi motoris q̄ꝫ hoies.ſicut patet i for
mica que qn̄ cibum colligit infra tres
dies non pluit.Et gallus cantū ſuū per
tempus variat.qꝛ imutationē aure ex in
fluxione primi motoris preſentiūt.Huiꝰ
dicti hec eſt ratio.qm̄ homines multum
occupantur circa cōceptiones ſuas cōfe
rendo ⁊ cōponendo ⁊ diuidendo.quare i
fluxiones primi motoris nō percipiūt ita
cito ſicut bruta que non ſic occupant in
ſuis cōceptionibus:nec ſcōm illas opan
tur.ſꝫ tantū ſcōꝫ intellectū nature.Iſta
vis.ſ.fantaſia plurimū impedit itellectū
eo ꝙ minus occupat aiam cōpoſitione ⁊
diuiſiōe imaginū:nō ſolū acceptarū a ſē
ſibus.ſed etiā fictarum.maxime āt impe
dit intellectū qn̄ aliquid de celeſtibus et
diuinis imprimitur ei.⁊ hoc iō. qꝛ cōcep
tiones tales intellectus non poteſt ferre
nec ſunt ſimiles imaginationibus ⁊ ficti
onibus fantaſie .Fantaſia vero ponitur
in medio medie cellule cerebri tanquam
centrum inter memoratiuā ⁊ imaginati
uam.qꝛ fantaſia conuertit ſe taꝫ per for
mas quas accipit imaginatiua per ſenſū
q̄ꝫ ſuper intentiones quas reſeruat me
moria.⁊ tunc iſtas formas ac intentiōes
diuidit ac componit.

De memoria. Cap. 40.

m Emoria autem eſt repoſitorium p̄
teritorum. Reſeruat enim memo
ria intētiones per eſtimationē a figuris
rerum elicitas.Anima per memoriā me
diantibus rebus ſenſibilibus in ipſas rd
dit res ſenſibiles que ſunt extra ipſam.
⁊ propter hoc oportet actum memorie
duas precedere operationes.quarū vna
eſt hoc eē receptū.⁊ hec eſt operatio ſē
ſus cōis.⁊ in hoc memoria incipit. ſecun
da eſt hoc eē cōſeruatū apud nos quod
fit per imaginationem . Oportet etiam
ꝙ ante memoriā quedam virtus operet̄
que ex figuris rerū diuidat reruꝫ inten
tiones ſingulares.Differunt imaginatō
⁊ memoria.quia iſta cōſeruat ſpēs rerū
hec cōſeruat itētōes ſpēꝝ. Sciēdū quo
q̄ꝫ ꝙ memoria differt a reminiſcentia .
qꝛ memoria diſcrete ⁊ diſtincte reuertit̄
ad res componendo intentiones diſtin
ctas cum imaginibus. Reminiſcentia ſi
ue recordatio ē motus quaſi interceptꝰ
⁊ abſciſſus per obliuionē.⁊ eſt cū collati
one temporis ⁊ loci ⁊ huiuſmodi. Remi
niſcentie enim modus nō eſt vniformis
ſed cauſatur i pluribus pricipiis circū
ſtātibus id cuius ꝓprie eſt remiſcibilitaſ
cum ſit priciptū multorū prius memora
torū.Cum eim per memoriā fiat rerum
apprehēſio quod eedem res prius fuerīt
i ſe vel i ſēſibus alijs cognite.patet ꝙ ſi
quis rē totaliter oblitus eſt n̄ poteſt per
memoriam recordari ſe eē oblitū . Sed
ſi oblitus eſt i parte.tūc per id qō remā
ſit poteſt reminiſci .ſed quandoqꝫ ſciuiſ
ſe ſ ꝑ collectōeꝫ r̄miſcētie pt ēt ad id qō
oblitus eſt redir̄ cum illius adiutorio qō
remāſit mēorie. Alia ē dr̄a iter mēoriaꝫ
⁊ reminiſcentiam.quia memoria multu

pant aĩalia. ſed reminiſcentia eſt ſolius
rõnis.q2 reminiſcẽtia ẽ quedaꝫ inueſtiga
tio que ſine ordine rõnis nõ eſt.ac ſine ꝯ
liberatione ꝑ que antecedẽs ordinat ad
ꝯñs. Sane cũ quis reminiſci voluerit ea
que nõ eo mõ quo per ſenſũ.ſꝫ per intel
lectũ apprehendit hoc nõ fit per memo
riã.q2 memoria talia nõ reſeruat.ſed itel
lectus cõuertit ſe ſuper ea que hꝫ apud
ſe.⁊ ea reducit ad actum que hꝫ in hitu.
Iſte aũt habitus manet actualiter apud
intellectũ potentialẽ qui ẽ locus ſpẽruꝫ
vniuerſaliũ. vnde ⁊ vniuerſalia ſpecula
ta remanent apud ipſum tãq̃ʒ in loco ſue
ꝯſeruationis etiam actu quando illa nõ con
ſiderat. Intellectus autẽ potentialis ad
hãs ſpẽs quas ſic habet apud ſe conuer
tit.vel ab eis auertitur quãdo voluerit.
Ultimo notandũ ꝙ memoria ponitur
in poſteriori parte cerebri qui locus eſt
ſiccus propter neruos motiuos qui oriũ
tur ex ipſo.

De vi ſenſibili ⁊ motiua.
Cap. .xxxxi.

S Equitur de vi ſenſibili motiua.
hec mouet quoq̃ʒ ſpiritualiter.quã
ꝙ corporalit̃. Primo mõ dr̃ appetitiua
que mouet dupliciter.aut diligendo. aut
odiendo.⁊ diuiditur in cõcupiſcibilem et
iraſcibilẽ per quas appetit aĩa bonũ. vel
inſurgit contra malũ. Ab his vero duo
bus.ſ.iraſcibili ⁊ concupiſcibili oriuntur
quatuor affectiones.ſ.gaudium ſpes.do
lor.⁊ timor. Nam ſi pñs eſt qđ cõcupiſci
mus gaudemus ſi abſens eſt ſperamus.
Similiter ſi pñs eſt de quo iraſcimur do
lemus.ſi abſens eſt timemus. Senſuali
tas aũt eſt vis anime ſenſibilis motiue.
⁊ ad idem mouet ad quod cõcupiſcibilis
⁊ iraſcibilis. Senſualitas enim appetit.
que delectabilia ſunt corpori. ac nociua
refugit. Differt autem ſenſualitas a con
cupiſcibili ⁊ iraſcibili.quia ſẽſualitas ma
gis coniungit̃ corpori.⁊ ſicut i brutis ita
in homie nulla lege ſtringitur.quin ſem
per in appetitus rerum ad corpus perti
nentium moueatur. Sed cõcupiſcibilis
⁊ iraſcibilis iungitur rõni.⁊ prout ſunt in
homine frenant̃ rõni. ac regunt̃ virtuti
bus que fundant̃ in ipſis. Eſt.n.temperã
tia in cõcupiſcibili. ⁊ fortitudo in iraſcibi
li.⁊ ſic de aliis ſcđ.n ꝙ vis motiua ſenſi
bilis mouet corporaliter.ſic diuidit̃ i vir
tutẽ naturalẽ.vitalẽ.⁊ aĩalem. quarum
prima ſitũ ſuum hꝫ in epate vt in proxi
mo pricipio.cũ primũ principiuꝫ eſt cor.
Secũda in corde.tertia in capite. vt i p
ximo principio.tñ primũ principiũ ẽ cor.
Uirtus naturalis eſt motiua humorũ. vi
talis motiua pulſuũ.aĩalis eſt motiua mẽ
brorum. Dicimus ꝙ virtus naturalis ẽ
motiua humorũ mediantibus artheriis
⁊ venis que radicant̃ in epate ſcđm Ga
lienũ.ſꝫ ſcđm Ariſtotelẽ radicant̃ in cor
de.⁊ hoc per ſpũm naturalem. Eſt autẽ
virtus naturalis ſubſtãtia ſubtilis ⁊ aerea
vi caloris in corde gñata hec ſanguineꝫ
ad ſingula mẽbra impulſat.ex quo corp9
vegetatur. Uirtus vitalis ẽ motiua pul
ſuuꝫ mediantibus artheriis que radicãt
in corde. Spũs autẽ vitalis eſt idem qui
⁊ naturalis. Idem dico in ſubſtantia.ſed
differẽs in virtute.hic per artherias ad
mẽbra corporis ſe diffundens viuificat
ipſum corpus tãq̃ʒ inſtrm. Uirtus aĩalis
ẽ motiua mẽbroruꝫ mediãtibus neruis
qui radicãt in capite.⁊ hoc per ſpũm aĩa
lem. Eſt aũt ſpũs aĩalis idẽ qui ⁊ natura
lis.⁊ vitalis.ſed aĩalis dr̃ cuꝫ ad cerebrũ
deuenerit.hic ceteris ſubtilior per ner
uos ad organa ſentiendi dirigitur vt ſẽ
ſus ⁊ motus ſcđm locũ ex inde generet
in corpore aĩalis. Circa vires iſtas de
niq̃ʒ ſciendũ eſt ꝙ cũ virtutes aĩales itẽ
duntur.tũc naturales remittunt̃. ꝓpter
hoc in hoie dedito ſtudio. vel meditatio
nibus minus operatur virtus nutritiua
⁊ generatiua.⁊ augmentatiua.ex quo pꝫ
ꝙ cõcupiſcentia carnis domatur i viro
ſtudioſo. Unde ait Hieronymus. Ama
ſciam ſcripturarũ.⁊ carnis vitia nõ ama
bis. Preterea quãdo virtutes aĩales re
mittunt̃.naturales incendunt̃.ſicut patet
in ſomno q̃ deſcribitur eſſe quies virtu
tum animalium cũ intẽtione naturaliũ.

De potentiis anime rationalis.
Cap. .42.

T Ria ſunt in aĩa ut ait ph9. 3° de
aĩa.ſ.potẽtie.hitus.⁊ paſſiões. Po
tentie quidem ſũt inate.hitus autẽ ſunt
acquiſiti vel infuſi.paſſiones vero ſunt il
late vel innate. Hitus.n.ſunt acq̃ſiti. vt
pꝫ in ſcia ⁊ virtute pollitica. Nã ex fre
quẽti ſtudio hõ acquirit ſciẽtiã et ex fre
quenti bñ agere fit hõ bonus bonitate vir
tutis pollitice. Sunt ⁊ hitus quãdoq̃ʒ nõ
ꝑ acquiſitionẽ ſꝫ ꝑ infuſionẽ.ſicut ſapia
fuit infuſa. Salomoni.⁊ virtutes theolo
gice auferũt quotidie puulis i baptiſmo
⁊ ẽt penitentibus i iuſtificatione ⁊ ex ac
tibus nõ gñant̃ tales habitus.ſed poti9
ecõuerſo ex talib9 hitib9 elicitũt boni ac
tus ex potentijs. vnde in hitibus acq̃ſitꝭ
ſequit̃.quales ſũt actus tales ſũt hitus.
ſꝫ in habitibus infuſis ẽ contrariũ.ſ.qua
les ſunt habitus tales ſũt actus. Eſt tñ
neruꝫ ꝙ ſicut hitus acquiſiti gñantur p
actus.ita ⁊ generant̃ ꝑ actiones.ſed non
meritorias inquantũ tales. Paſſiones
autẽ ſunt illate ab extriſeco. vocat autẽ
paſſiones ph9 receptões obiectoꝝ. Sũi
tur ⁊ aliter paſſiones ut dicãtur affectio
nes ſicut dolor timor.ſpes ⁊ gaudium.

De diuiſiõe potentiarũ aĩe. Ca. 43

N Unc ad diuiſionẽ potẽtiaꝝ aĩe ac
cedaꝫ9. Ph9 3° de aĩa igr̃ diuidit
principalit̃ aĩe potentias in cogitatiuam
⁊ motiuã.quas theolog9 appellat itellec
tũ ⁊ affectũ.ipm ãt affectũ intelligit vo
luntatẽ. Potentiaꝝ ãt aĩe quedã ſũt ſeꝑ
ate a corꝑe. vt velle.⁊ intelligere. ſcđm
quas aĩa non vtit̃ corpore.ſed vtit̃ utẽte
corꝑe. ſ.fãtaſia que ſic hꝫ ſe ad itellectũ
ſicut color ad viſũ. vt ait ph9 ſcđo ꝺ aĩa
Quedã vero ſũt vires inſeꝑabiles a cor
pore. vt vegetabiles.⁊ ſenſibiles quãtũ
ad operationẽ.⁊ quãtũ ad eſſẽtiã.ut i bru
tis. Sed in hoie ſeparant̃ vires iſte a cor
pore quãtũ ad eſſentiã.licꝫ aĩa operationeſ
eoꝝ exercere nõ poſſit extra corpus. In
brutis vero ſimpliciter pereũt quãtũ ad
utrũq̃ʒ. Itẽ aĩa potentias quaſdã hꝫ con
uenientes cũ brutis. ut eſt ſenſualitas. ſen
ſus ꝑticularis. ſenſus cõis imaginatio e
ſtimatio. mẽoria. Quaſdã hꝫ nõ cões cũ
illis. vt ẽ rõ.⁊ intellectus.⁊ h9mõi. Item
aĩa hẽt vires quaſdã quo ad ſe.ut eſt rõ.
volũtas.liberũ arbitriũ.quaſdã hẽt q̃b9
corpori ꝑmiſcet̃. vt ẽ vis naturalis. vita
lis.⁊ aĩalis. de quibus dictũ ẽ ſupra cap.
41. Ex iam dictis pꝫ ꝙ potentie quedaꝫ
ſũt organice.quedã nõ. Itẽ ex predictis
collige ꝙ aĩa rõalis oẽs potẽtias hẽt aĩe
vegetabilis ⁊ ſẽſibilis.ſed nõ inquãtum
rõnalis ẽ. Uerũ inquãtũ rõalis ẽ addit i
tellectũ ⁊ liberũ arbitrium.⁊ h9mõi. Et
hoc qđ dicit. Grego. Ois inquit creatu
re aliquid cõe hẽt hõ. Hẽt nãq̃ʒ hõ cõe eſ
ſe cũ lapidibus. viuere cũ arboribus. ſẽ
tire cũ aĩalibus itelligere cũ ãgel. Quic
quid.n. virtutis aut nobilitatis hr̃e ꝓñt
nature inferiores. hñt ⁊ ſuperiores.ſꝫ ꝑ
fectiori mõ ⁊ nobiliori ꝓꝑ hoc manifeſta
tuũ ẽ ꝙ oẽs vires q̃bus cõicam9 cũ brutꝭ
differũt ſpecie. prout ſũt i nobiſ ⁊ i brutꝭ

De differentiis potentiarum ipſius ani
me. Cap. xxxxiiii.

Q Uattuor aſſignãtur differẽtie vir
tutis itellectiue. Prima dat̃ ſcđm
differentiã nature ſic intellectus diuidit̃
in agẽtẽ ⁊ poſſibilẽ. ſcđa. datur ſcđm dif
ferentiam obiecti.⁊ ſic diuiditur itellec
tus in ſpeculatiuũ ⁊ practicũ. tria aſſigna
tur ſcđm differentiã dignitatiſ.⁊ ſic diui
ditur rõ in ꝑtem ſuperiorẽ ⁊ iferiorem.
quarta datur ſcđm cõparationẽ ad actũ
⁊ ſic diuiditur itellectus in hitum ⁊ i ac
tum. in habitũ quidẽ cũ põt itelliger̃ q̃n
uult. In actũ vero cũ actualiter ad intel
ligibile ſe cõuertit. Differentia vero in
tellectus in effectu ⁊ eius qui dr̃ adept9
ſumitur ſcđm maiorẽ ⁊ minorẽ ꝑfectio
nem ipſius intellectus poſſibilis. Nã cuꝫ
intellectus poſſibilis recipit ſpẽs cum lu
mine intellectus agẽtis tũc dr̃ intellect9

i affectu. ⁊ etiã in bitu. Intellectuſ uero
cũ recipit ꝑfecte lumen ſcḋz formalẽ con
iunctionem. tũc vocatur intellectus ade
ptus. Diligenter aũt notandũ eſt ꝙ oẽs
differentie intellectũ iã predicte ſumunt
uel ſecũdum actũ. vel ſcḋm habitũ ·vel
ſecundũ modũ intelligẽdi. ⁊ nulla ſumit
ſecundũ diuiſionem potẽtie cognitiue. ni
ſi prima tñ. ſecundũ quã diuiditur in a/
gentem ⁊ poſſibilem.

De modo cognoſcẽdi. Cap. 45

r Es cognoſcit aliter dſ. aliter ange
lus. aliter hõ. Ipſe quoq͡ hõ aliter
cognoſcit deũ per intellectũ. aliter p cre
aturas. Intellectus. n. diuinus cognoſcit
res ex ſe ipſo. Intellectus aũt angeli co/
gnoſcit res p ſpecies ſibi cõcreatas que
ſũt ſimilitudines rerum. Sed intellectuſ
humanus cognoſcit res p ſpecies abſtra
ctas. a rebus particularibus per ſenſum
prius cognitis. Unde ſciendum ꝙ ſicut
ſenſus cognoſcit res preſente obiecto.
⁊ ſicut imaginatio cognoſcit abſente ob
iecto. ⁊ tñ cum appenditijs materie ita i
tellcũs cognoſcit ſine appẽditiis mãie
ſub itentiõe vniuerſali. Aia igitur per in
tellectum aliqualiter cognoſcit oia ⁊ atti
git. Cognoſcit. n. deum ſupra ſe. ⁊ ſeipſaȝ
in ſe. ⁊ angelos iuxta ſe. ⁊ quicqd celi ãbi
tu continet infra ſe. Quid ſit aũt modus
cognoſcendi deũ. nota ꝙ intellectus hu/
manus nõ cognoſcit deum p abſtractõeȝ
ſicut alias res. ⁊ hoc iõ eſt. qꝛ ſimilitudo
abſtracta ſimplicioꝛ ẽ illo a quo fit abſtra
ctio. deo aũt nihil ſimplicius eſt. Alia rõ
eſt quia in abſtractione opȝ eſſe particu
lare ⁊ vniuerſale. particulare quidẽ a q⁹
fit abſtractio. vniuerſale aũt. ſ. ſeipſũ ab
ſtractum. ſed nihil horũ cadit in deũ. Sci
endum preterea ꝙ per ſenſuȝ cognoſci/
mus particularia. ſed p intellectũ vniuẽ
ſalia. ⁊ qũdo ſe intellectus conuertit ad p
ticulare ut ipſũ apprehẽdat. tũc ſimilitu
do abſtracta a particulari erit vniuerſal
⁊ non particularis. Itẽ nihil venit in itel
lectum niſi per ſenſũ. ⁊ hoc fit duob⁹ mo
dis. ſ. vel ſimpliciter. vel per accidẽs. ſim
pliciter quidẽ ut quãdo itelligimus ſen/
ſibilia prius per ſenſũ apprehẽſa. Per
accñs aũt. vt qñ intelligimuſ inſenſibilia
per effectũ. Notandũ eſt etiã ꝙ aliud ẽ
rem per cognitionẽ in intellectũ venire
⁊ aliud eſt i re iam itellecta uerſari. qꝛ tẽ
cognitio rerũ per ſenſum. venit in intel/
lectum. ſicut dictũ eſt. ſed cũ intellectus
iã apprehẽdit. tunc delectatur ⁊ negocia
tur in illa. etiã ſine ſenſus adminiculo. ad
cognoſcẽdum iſta plenius nota vtrũque
verũ eẽ. ſ. ꝙ ꝑticlaria cognoſcũt ꝑ vniuer
ſalia ⁊ ecõtra. uniuerſalia cognoſcũt p ꝑti
cularia. iſtud ſic pȝ. quia duplex eſt vniuẽ
ſale. vnũ. ſ. prout ẽ abaſtractũ. ⁊ aliud cõ
fuſum videlicet ſcḋ. u ꝙ eſt in ꝑticulari.
Dicimus ergo ꝙ ad cognitionẽ vniuerſa
lis abſtracti venim⁹ per particularia. hẽ
pȝ in pueris in qbus prius operatur ſen
ſitiua qȝ intellectiua. qꝛ prius cognoſcunt
particularia p ſenſum ⁊ poſtea vniuerſa
lia per itellectũ. Sic ⁊ philoſophi iuene
rũt modũ argumentandi per inductionẽ
qꝛ ex multis ꝓpoſitionibus ꝑticularibuſ
vnã concluſionẽ faciunt vniuerſalẽ hoc
mõ. Socrates ẽ aial. Plato eſt aial. Cice
ro. eſt aial. ergo ois homo ẽ aial. Ecõtra
rio eſt in uniuerſali cõfuſo. qñ per talem
vniuerſalem venimus in cognitionem p
ticularium. ſicut pȝ qñ videmus hoieȝ a
remotis. tũc non cognoſcimus. niſi eius
ſubãm corporeaȝ. ſȝ poſtea per motũ cer
nitur eſſe aial. dũ vero magis appropin
quat cernit eſſe hõ. tandẽ cognoſcitur eẽ
petrus. Nota ꝙ ſecundũ phm̃ in libro ḋ
ſenſu ⁊ ſenſato plura ſcire poſſumus. ſed
vnũ ſolum intelligere. qm̃ ſcire dicit hi/
tum p quẽ plura ſcimuſ. intelligere ãt. di
cit actũ q non poteſt in intellectũ eẽ du/
plicatus. intellectus. n. ad unũ ſoluȝ ſe po
teſt actualit conuertere. ⁊ hoc pȝ qꝛ quã
do qs agit duos actus rõis ſimul vno tẽ
pore vnus ẽ intellectus ⁊ alius memorie
ſiue cõſuetudinis. Vbi grã. Aliquis dicit
horas ⁊ querit in libro cõcordantias. uel
numerat denarios. vnũ illorum. ſ. querere
cõcordantias ẽ actus intellectus. ſȝ aliud
ſ. dicere horas ẽ actus memorie. ſicut ẽt
aial brutũ ſine regimine intellect⁹ vadit
ad domũ ad quã ſepe viuit. Iteȝ nota ꝙ
ad intelligentiã rei nõ requirit pñtia rei
intelligibilis. ſed pñtia ſimilitudis eiuſ tã
tum. qꝛ res nõ cognoſcũtur eẽntia. ſed p
ſimilitudinẽ. ⁊ inde ẽ ꝙ intellectus app/
hendit remota ſicut propinqua.

De intellectu agente ⁊ poſſibili.
Cap. xxxvi.

n Unc de intellectu agente ⁊ poſſi
bili ſpãliter ẽ dḋ. Intellectus igr
agens ẽ qui abſtrahit ſpẽs ab imagine ſi
ue fantaſia. ⁊ ſua irradiatione facit vni/
uerſales. ac ponit res i intellectu poſſibi
li. nam ſicut ad viſũ corporalẽ exigit lux
abſtrahẽs intentioneſ colorũ. i. ſimilitudi
nes a colorato. ⁊ ponit eas in aere. nõ q
dẽ ſcḋm eẽntiam. ſed ſecũdũ intẽtionem
i. ſilitudinem. Sic intellectus agẽs qui ẽ
lux aie ponit ſpẽs abſtractas a fantaſia
i intellectu poſſibili. nõ quidẽ actualiter
ſed ſcḋm intẽtionẽ. i. ſimilitudinẽ. Qua
re ãt inter imaginationem ⁊ intellectum
poſſibilẽ nõ ſũt potentie eiuſdẽ ſpẽi hec
eſt rõ qm̃ altera ẽ potentia aie ſenſibilis
altera aie rõalis intellectus ãt poſſibilis
dr. qꝛ põt recipere tales ſpẽs. ſed nõdũ
ſuſcipit eas c⁹ exẽplũ ẽ tabula nuda nllã
hñs picturam potẽs ẽ ãt hẽre quãcũqȝ.
Sane cũ intellectus poſſibilis taleſ ſpẽs
receperit tũc ſicut hẽs ſupra ca. xxxiiii
vocat intellectus i effectu vel in habitu
Cũ vero illuſtratur multitudie ſpẽrum
ſenſibiliũ tũc ẽ itellectus adeptus. Qua
liter autem iſte ſpẽs remaneãt i intellec
tu poſſibile vł qualiter ad eas fiat p rmi
niſcentiam ↄuerſio ⁊ reuerſio hẽs ſupra
in ca°. xl de memoria. Porro intellec
tuȝ agens ⁊ poſſibilis differunt. ſicut lux
⁊ illuminatũ ſicut perficiẽs ⁊ perfectibi
le quia vt dicit ph⁹ intellectus agens ẽ
omnia facere. ſed intellectus poſſibiliſ ẽ
fieri. Et vt plenius innoteſcat notandũ
ꝙ ſicut ad hoc per ſpeculum aliquid vi
deatur. tria ſunt neceſſaria. ſ. ſpeculum
quod aptũ natũ recipere ipreſſioneȝ cor
porum obiectorũ. coloꝛ autẽ in corpibus
obiectoꝛ. ⁊ lux qua moueatur coloꝛ cor
porũ obiectorum que ſine luminis influ
xu quãtũcũqȝ obiiciantur nõ ſũt recepti
biles a ſpeculo. ſic ſiliter ad hoc vt aliqd
in intellectu videãus oȝ ꝙ ſit itellectus
poſſibilis qui aptus natus ẽ recipe ſpẽs
quemadmodũ dictũ eſt de ſpeculo oȝ ẽt
ꝙ ſint ſpẽs ſpeclate apud intellectũ poſ
ſibilem qui hẽt ipſas habitu. cũ ſit locus
ſpẽrum vniuerſaliam. Sed ſicut coloꝛ i
corpore non mouetur nec ſpecies niſi
mediante lumine imprimũtur in ſpecu
lo. ſic nec fantaſmata erunt actu intelli
gibilia. niſi intellectus agens irradiet ⁊
diffundat ſuper eũ lumen ſuũ ſicut lux
ſuper colores ut ſic ſecundum actum in
telligibilia efficiantur.

De intellectu ſpeculatiuo ⁊ practico. Cap. xxxvii.

ſ Equit de intellectu ſpeculatiuo ⁊
practico qui ãbo in cognitione cõſi
ſtũt. Sed in hoc differũt qꝛ intellectus
ſpeculatiuus cognoſcit uerũ in ratiõe ve
ri practicus ãt cognoſcit verũ i rõe boni
Item intellectus ſpeculatiuus vocat co
gnitio ſpeclatiua. ſȝ practicus dr cogni
tio affectiua. iteȝ finis ſpeculatiui eſt ve
rũ finis ãt practici eſt opus. iteȝ p ſpecu
latiuũ itelligimus recte. ſȝ p practicũ re
cte viuimus. intellectus practicuſ uocat
opatiuus. qꝛ dr a praxi ꝙ eſt opatio. iteȝ
itellectus practicus diuidit i rõeȝ. ⁊ ſyn
dereſiȝ. Rõ ãt diuidit i ꝑtem ſuperioreȝ
⁊ inferiorem de quib⁹ p ordieȝ dḋ eſt.

De rõe ⁊ partibus eius. Cap. xxxviii.

r Atio ãt eſt uis anime. nõ ſolũ co
gnitiua. ſed etiam motiua. Ideo
ãt cũ iudicat aliquid eſſe bonũ vel malũ:
⁊ ibi ſiſtit tũc dr cognitiua. Si ãt ꝓcedit
ãplius ⁊ iudicat bonũ vt fiat ſic dr moti
ua. ſi vo ad hoc vltimũ ꝓcedit vt ñ ſolũ
iudicet eẽ bonũ ut fiat. ſed ẽt id appetit.
ſic dicitur liberum arbitrium. qm̃ liber

arbitriũ apprehẽdit rõem ⁊ voluntatẽ.
Rõ.prout ſe hȝ ad bonũ particulare di
uiditur in partẽ ſuperiorẽȝ ⁊ inferiorem
Superior pars diuinis ⁊ eternis intẽdit
Inferior aũt de tranſitorijs iudicat.⁊ ea
diſponit. Itẽ ſuperior pars accipit rões
per leges diuinas. vt hoc eſt faciendum
qđ deus precepit. Pars ãt inferior acci
pit rões per leges humanas.ut hoc eſt
faciendũ qđ honeſtũ eſt vel q̃ expedit
reipub. Itẽ ſuperior pars rõis dr̃ uis.ga
hȝ uſqȝ ad contemplationẽ eternorꝫ.ſe ex
tendat difert tñ ab intellectiua.q̃ intelli
gẽtia negociatur in eternis per modum
rõnis vel intentionis. Rõ autẽȝ non ſic:
ſȝ conferendo ⁊ rõcinando. Dr̃t autem
rõ alio modo ab intellectu qm̃ intellectꝰ
apprehẽdit eſſe rei abſolute.rõ autẽ cuȝ
colſone vnius ad alterũ.inferior vo ps
rõnis dicitur multiplicit̃ que circa reſ cõ
porales verſat̃ coniuncta ẽ ſenſualitati.⁊
ſepe allicitur ab ea.videt eniȝ ſemꝑ por
rigi pomũ ſibi.i.illecebrã vicinam. Rõ
tñ inferior ⁊ ſuperior idẽ ſunt in eẽntia.
ſed differunt in officiũ. Exemplum in o
culo ſurſum ⁊ deorſum aſpiciẽte.

De aĩe motiuis. Cap. 49

U Irum motiuaꝝ anime rõnalis eſt
diuiſio. Diuiditur eni vis motiua
in imꝑatiuaȝ ⁊ cõſiliatricẽ. ⁊ effectiuam. Uis i
⁊ cõſiliatricem ſimul ⁊ effectiuam. Uis im
peratiua ẽ liberũ arbitriũ ⁊ ſynderefis.
Conſiliatrix eſt ipſa vero que diuidit̃ in
partẽ ſuperiorem ⁊ inferiorem. Uis affe
ctiua eſt volũtas que diuiditur in thele/
ſyn.⁊ bulyſim. Uis que ſimĩ cõſiliatrix ẽ
⁊ affectiua eſt ipſe itellectus practicus.

De voluntate. Cap. 50.

I Nter dictas potẽtias prio dđ eſt
de volũtate que inter ceteras mo
tiuas eſt ꝓcipuaicũ ſit generalis motor oĩ
um viriũ. Cũ.n.itellectus apprehẽdit ali
quid vt bonũ. voluntas imperat viribuſ
affixis ipſis organis.ſicut viſui ad viden
dum.auditui ad audiendũ.⁊ſic de alijs ſẽ
ſibus. Similr̃ in motu locali volũtas im
perat virtuti animali que eſt in neruis ⁊
in muſculis.⁊ ita mouet ad ambulãdum
vel currendũ.⁊ ad huiuſmodi ſimilia. ſȝ
fallit iſtud in potẽtijs anime vegetabilis
in quibus voluntas ſuũ imperiuȝ non ex
ercet. Nutritiua ⁊ generatiua.⁊ augmẽ
tatiua.non ſecundũ noſtrum arbitriũ. ſȝ
naturaliter operantur. Uolũtaſ autẽȝ in
duas diuiditur partes.ſ in thelesiȝ.⁊ bu
liſim.i.uolũtatem naturalẽ. ⁊ deliberati
uam.quarum prima.ſ.volũtas naturalis
dirigitur ꝑ ſinderefim.ſecõa vero.ſ.deli
beratiua per rationẽ. Nota q̄ voluntas
proprie ⁊ ſtricte eſt tm̃modo rationabili
um.ſed large dicitur etiam brutorũ eſſe.
improprie vero quaſi methaphorice.dicit̃
etiã eſſe uegetabiliũ.vnde volũtas pri
mo mõ ſũpta.ſ.prout eſt rõnabilium pro
prie volũtas dicitur. 2° modo prout eſt
brutorũ vocat̃ proprie deſideriũ. 3° mõ
prout eſt vegetabilium vocat̃ appetituſ
inter potentias nulla ẽ liberior q̃ȝ volun
tas.quia nec obligat̃ organo ſicut imagi
natio ⁊ eſtimatio. ⁊ huiuſmõi nec cogit̃
a bono. ſicut itellectus cogitur a vero.
Uires autẽ affixe organiſ i mutãt neceſ
ſario imutato organo.qbus omnibus uo
luntas caret. vnde ait Aug. Nihil adeo
in noſtra ptãte eſt ſicut voluntas. Si aũt
ſcire volueris quare voluntas non cogi
tur a bono ſicut intellectus a vero.hec
eſt ratio.q̃ citra primũ.nihil ita bonum
qđ non aliqd imperfectioniſ hẽat.ſed ali
quid ita verũ eſt.q̄ nihil falſitatis hȝ.ut
in hac propoſitiõe qđlibet totum maius
eſt in ſua parte. vñ tali vero cogitur itel
lectus aſſentire.ſed uoluntas nulli bono
creato cogitur adherere.itẽ uoluntas ui
detur interdũ cogi per iordinatum appe
titum.prout voluntas quãdoqȝ trahit ho
minem.⁊ aillicit vt bonũ ſpernat et incõ
mutabile.⁊ rebus mutabilius adhereat.
ſed huiuſmõi coactione libertas quedam
eſt. vnde Augꝰ. Omne peccatũ adeo eſt
voluntarium.quod ſi nõ eſt voluntariuȝ
non eſt peccatum.

De ſyndereſi. Cap. 51.

S Indereſis vis eſt motiua que ſem
per nata eſt ſigi in ſuperioribꝰ na
turaliter mouẽs ⁊ ſtimulans ad bonuȝ.⁊
abhorrẽs malum.⁊ in iſtis nũq̃ȝ eſt erraſ
neque ſecundũ ſindereſim ẽ peccar̃. Sci
endum q̄ oĩs ſindereſis nunq̃ȝ extinguit̃
totaliter.etiaȝ in diabolo ⁊ in dãnatis re
manet in illis aliquis actus. Sindereſis
n.quantũ ad inſtinctum boni.⁊ q̃tum ad
diſplicentiã mali culpe abſolute cõſydera
te extincta eſt in diabolo ⁊ in dãnatis.ſe
cundã uero q̄ culpa cõparatur ad penã
ſic nõ eſt extincta in illis ſindereſis etiã in
hunc modũ remanet in pena. Iſa.ca.66
Uermis eoꝝ non morieẽ. Dñt igitur diſ
plicentiã mali in cõperatõne ⁊ collõne ad
penam.

De conſcientia. Cap. 52

H Ec nomẽ conſcientia cõponitur
ab hac propoſitiõe.cũ. ⁊ hoc noie
ſcientia. vnde conſcientia dicit duo.ſ.ſciẽ
tiam.⁊ ſecundum hoc conſciẽtia eſt habi
tus naturalis.non ſolũ cognitiuus.ſed ẽt
motiuuſ.inclinat.n.aiam ad proſecutionẽ
boni.⁊ fugam mali.alio modo dicit cõſci
entia acceptionem ex parte rõnis.qđ no
tatur in hac ꝑpoſitione cũ. Primo igit̃
mõ prout ꝯſcientia includit ſcientiã in ſe
hȝ ſe ſicut ſuperius. ⁊ coniungit̃ ſyndere
ſi.⁊ ſemper ẽ recta.2° mõ coniungit̃ ma
gis rõni.⁊ ſic ſe hȝ ſicut inferius. hoc mõ
recipit errorẽ.⁊ conturbationẽ.in cõſci
entia.n.ex parte inferiori bene põt acciđ
re error. Nã ratio cum conſcientia parti
inferiori iungit̃.et hȝ verſari circa parti
cularia in quibus ſepe contingit errare.ſi
cut pȝ in ſigillo conſcientie in quo ſinđre
ſis ꝓponit maiorẽȝ ſic.nullũ malum eſſe
faciendum.2° aſſumit minorẽ.ſ.hoc ẽ ma
lum conſcientiã concludit. ergo nõ eſt fa
ciendũ. Circa ꝑmam nõ eſt error. Circa
ſecundam q̃nqȝ eſt error.⁊ ex hoc falſitaſ
in cõcluſione quãdoqȝ oritur. Cauenda ẽ
conſcientia nimis larga ⁊ nimiu ſtricta.
Nam prima generat preſũptionẽȝ.ſcõa
deſperationẽ.itẽ prima dicit ſepe maluȝ
bonũ. ſcõa econtra bonũ malũ.item prĩa
ſepe ſaluat damnãdũ.ſcõa ecõtra dãnat
ſaluandũ.nota q̄ aliud eſt conſcientia.ali
ud eſt tior conſcientie.tũc.n.eſt cõſcientia
qñ quis ſententialiter iudicat aliqd eẽ fa
ciendũ vel vitandũ.⁊ cõtra talem conſci
entiã facere.etiã ſi ſit erronea peccm̃ eſt.
Sed cõtra timorẽȝ conſcie facere non ſẽ
per eſt peccatũ.q̃ talis timor non ẽ ſem
per ex diffinitiua ſnia rõis per quaȝ iudi
cet ſe teneri ad aliqd.ſȝ ex eo q̄ uacillat ſ
ter dubia ſciens qđ ſit melius. vel ad qđ
teneatur potius.cũ tñ non omitteret qđ
qđ ſciret eſſe placitũ diuine uolũtati. De
conſcia quoqȝ faciẽdũ q̄ q̃nqȝ reſpicit ꝑ
teritum q̃nqȝ pñs.quãdoqȝ futurũ. nã cõ
ſcientia acuſat de ꝑterito.remunerat de
pñti et precauet futuro. Preterita nãqȝ
reſpicit vt quãdo ꝯſcientia mentẽ repre
hendit de malo cõmiſſo.vl̃ de bono omiſ
ſo preſentia aũt reſpicit contradicẽdo ei
cuius ꝑ conſciam hũmus oppoſitum. Fu
tura quoqȝ reſpicit. vt quãdo inſtruit ⁊ſti
mulat mentẽ ad ea facienda. vel vitãda
ad que conſcia ipſa iudicat nos teneri.qđ
autem cõſcia ſe extẽndat vt dictũ eſt tã
ad facta q̃ȝ ad ſienda põt colligi ex diffi
nitionibꝰ conſcie que tales ſũt. Ioãnes
Dama. Conſcia eſt lex intellectus noſtri
Baſilius. Conſcia eſt rõnale iudicatoriũ
Diffinitiones magiſtrales ſũ iſte.conſcia
eſt cognitio ſui ipſius.itẽ conſcientia ẽ ha
bitus animi agendorũ.⁊ non agendoruȝ.
itẽ conſcientia eſt habitus mẽtis boni ⁊
mali diſcretiuus.itẽ conſcientia eſt credu
litas intentionẽ ad aliquid faciendum.uĩ
non faciendũ animi đliberatione firma
ta. Error conſcientie octo modis cauſat̃
Primo ex ignorantia quando ſcilicet ne
ſcit quicquid ſit eligendum vel declinan
dum. De tali errore dicitur ſecundo pa
ralipo.20.cum ignoramuſ quid agere đbe
amus hoc ſolum reſidui habemus ut ocu
li noſtri ad te dirigantur.ſecũdo ex negli
gentia vt cum quis negligit conſciam di

ſentire. vel ſi neſcit ſe expedire negligit tamen ab alijs querere. 3° ex ſuꝑbia vt q̄ſi quis hūiliat intellectū ſuū vt melioribus ⁊ ſapientioribus ſe velit crederē. Cō tra qḋ Ap⁹ ſcḋe corīth. io. Captiuantes oēs intellectū veſtrū in obſequiū chriſti hoc ē ꝙ q̄libet in credendis plus dꝫ cōſētire fidei q̄ ſibi. ⁊ in agendis plus dꝫ aliſ credere q̄ ſibi. quarto ex ſingularitate qua hō ſequens ſenſū propriū nō cōformat ſe aliis nec ſequit vias cōes bonorū De his numeri caplo. x. Extrema caſtrorū cōſumpſit ignis. 5o. ex affectu in ordinato q̄ ſepe inclinat cōſciam ad id qḋ hō ſuc appetit ⁊ ſic facit eā a ſua rectitudīe deuiare. Seneca. Perit omne iudicium cū res tranſit in affectū. 6⁹. ex puſillanimitate qua quis timet nō timenda ſcḋm rectū iudicium rationis. Iſa. ca. xxx. Dicite puſillanimes cōfortamini ⁊ nolite timere. 7. ex ꝑplexitate qua hō ſe. credit eſſe poſituꝫ inter duo peccata. quorū alterū ſit īpoſſibile declinare. Sed ſciendum ꝙ ꝑplexitas nihil ē ſimpliciter. pōt tamen quis eē perplexus ſcḋm quid. i. ſcḋm erroneā conſciam qua depoſita erit libera tus. 8. ex humilitate. ⁊ cordis puritate. Gregorius bonaꝝ mētium ē ibi culpas agnoſcere vbi culpa non ē. Error primis ſeptē modis acceptus reprehenſibilis ē nono vero mō laudabilis eſt imo nec error dici debet. ſed humilis ſuorū defectuum recognitio dūmodo nō ſit nimia.

De operibus anime.

Cap. 53.

a Nima ſcḋm diuerſas potentias multas. ⁊ diuerſas hꝫ opationes. Ipſa. n. cognoſcit verū ꝑ intellectū ſpeculatiū affectat bonū ꝑ intellectum practicū. Diſcernit āt conferēdo inter bonū ⁊ malū verum ⁊ falſum ꝑ rōem. Diſcernit ſit ⁊ elegit ꝑ liberꝫ arbitriuꝫ. Cōſētit ꝑ volūtatem. Inuenit medium ꝑ igeniū ſtimulat ad bonū ꝑ ſynderēſim. Aia etiā in actibus ſuis ordinē hꝫ. nam qḋ ſēſus ꝑcipit imaginatio repſitat. cognitio format ingeniū inueſtigat. rō iudicat. memoria ſeruat. intelligentia apprehēdit. ⁊ ad contemplationē adducit. Aia preterea cognoſcit res pñtes ꝑ ſenſū. abſentes uero per imaginationem res āt in materia ꝑ pñtiam ſui. In ſemetipſa autem ſeipm per reflexionē ſui ſupra ſe. Anima alios hꝫ actus ꝑtinentes ad corpus. ſicut ē vegetare ꝑ vtutem naturalem ſentire per uirtutem aialem. ⁊ viuificare ꝑ virtuteꝫ vitalem. de q̄bus oībus dictū eſt ſupra.

De quantitate anime.

Cap. .liiii.

a Nima cū ſit ſimplex nō hꝫ quātitatem dimēſiuā ſed virtualē. vnde pꝫ ꝙ aia ſcḋꝫ eſſentiā nō ē in toto corpe ſꝫ in pte corpis determinata. ⁊ tñ vtutē influit toto cōpi ⁊ ad hoc pōit. Calcidi⁹ exēplū de aranea que i medio telle ſue reſidens ſentit quemlibet motū. ſiue interius ſiue exterius in tella factū. Eodē modo aia in centro cordis poſita ſine ſui diſtentione totū corpus ſibi vnitū ſenſificat viuificat. atq̄ mouet nec contra ſimplicitatē anime ē ꝙ dñr tres aie. eſſe. ſ. vegetabilis. ſenſibilis. ⁊ rōalis cuius intelligētia ſupius ē expſſa. Aia quoq̄ lꝫ ſit ſimplex tamē ſcḋm Boetiū dīt in eo ꝙ eſt. ⁊ quo ē ſicut ⁊ āgelus ⁊ oē creatū. que oia differūt ſcḋm rōem vniuerſalis ⁊ pticularis

De immortalitate anime.

Cap. .lv.

a Nimā eē imortalē oſtēdit auctoritate ⁊ rōe. Sapie 3°. Iuſtorū aie in ma. dei ſūt. ⁊ īfra. Et ſpes ī lorū imortalitatem plena ē. Itē i euāgelio. Querent hoies mortē ⁊ non inueniēt. Itē. G. loq̄t de malis ī ermi. Ibi mors ſemꝑ viuit ſinis ſemper incipit. ⁊ defectus deficere neſcit. Item ioānis. vi. Qui manducat me. car. ⁊ bi. m. ſan. hꝫ vitā eternā. Item ꝑ rōnes. Prima talis ē. Ois corruptio ex cōtrarietate cāt nihil autē ē qḋ ſube anime contrarietur. Itē aia capax beatitudinis ē ſꝫ deus ut ait Aug. igēti liberalitate replet oēs creaturas ꝑ captu earū ergo confert aie beatitudinē. ſed ad beatitudinem ſpectat vita eterna ⁊ ꝑpetua gloria. Preterea ſi aia moreret cum corpore hō nō timeret mortuus. ſicut nec lupus. nec canis mortu⁹. ergo relinq̄tur aliquid uiuens poſt mortē hoīs quod timet ⁊ hoc eſt aia. item cū deus iuſtus ſit hēbunt iuſti premiū. ⁊ mali penaꝫ. ſꝫ hoc nō ſit i hoc mūdo Cū mali videāt florere ducentes in bōis dies ſuos. vt dicit Iob. Boni ergo vbi florebunt? ſiet e2°: ergo ſiet alibi. ſꝫ hoc non pōt eſſe niſi aia ſit immortalis. Aug. Tranſeūt in pñti tri. ⁊ proſpera cū tempore. ſed cācellatis manibus more iacob eadē redeunt ſine ſine menſura. vt hic tribulati ⁊ afflicti ſine ſine gaudeant. iocundi vero ⁊ ditati penas eternas ſuſtineāt. iacobus ca. i. Oē gaudiū exiſtimate fratres. cū in varias tētationes incideritis. Beda ſuper iſto vbo Ne indignemini. frēs mei ſi mali in mundo florēt. ⁊ vos patimini. q2 non ē chriſtiane dignitat̄ in tpalibus exaltari. ſꝫ dpri mi. Mali nihil hñt in celo. uos nihil i mūdo. Sed ſpe illius boni ad qḋ tendit̄ gaudere debetis. Hie quia in via ꝯtingat gauder debetis. Hieronymus. Difficile imo impoſſibile ē vt pñtibus quis fruatur ⁊ futuris. vt hic ventrem illic mētē reficiat. vt de delitijs ad delitias trāſeat. vt in celo ⁊ i terra appareat glorioſus. itē deus fecit aiaꝫ ad imaginem et ſimilitudinē ſuam. ſed deus eſt immortalis ergo ⁊ aia.

De libero arbitrio. Cap. 56

l Iberum arbitriū eſt vt ait Aug⁹. facultas rōis ⁊ voluntatis qua eligitur bonū gratia aſſiſtente. maluꝫ vero gra deſiſtente. in hac diffinitiōe ſimul ponitur rō ⁊ voluntas. Rō quidē vt cōſiliarius. voluntas autē imperator. nam rō dicit aliquid eſſe bonū vel malū. Voluntas dicit fiat fiat. nota libertas liberi arbitrij eſt libera a coactione ſufficienti. ſed nō libera a coactiōe efficienti. nulla. n. coactio exterior ē cā ſufficiēs vt aliquid fiat. ſꝫ quandoq̄ ſit efficiens. vt pꝫ in multis qui coacti ſunt negare xpꝫ per tormēta. qm̄ in huiuſmōi coacta volūtas. Voluntas eſt ut ait Aug. Oñ pccōr retrahitur a gr̄a tunc nō deſtruitur libertas liberi arbitrij. q2 cecus. uel feſſus. uel claudus in foueā cadens quādo extrahitur nō ſit eo inuito. Libertas liberi arbitrij triplex eſt. i. a neceſſitate a peccato a miſeria. Prima libertas eſt nature. ſcḋa gr̄e. tia glorie. item prima eſt bonoꝝ ⁊ maloꝝ. ſecunda tm̄mō eſt bonoꝝ. tertia eſt in celo regnantium. Ex hiſ patet ꝙ libertas maiorum eſt uelle peccare. ſꝫ libertas in paradiſo fuit poſſe nō peccar. nec poſſe turbari. Pꝫ ergo ꝙ liberum arbitriū ē tā i bonis q̄ in malis. q2 in boniſ eſt tm̄modo ſeruitus miſerie i malis aūt eſt ſeruitus miſerie ⁊ pcci ſꝫ i pma eſt liberrimū. qm̄ ois talis ſeruitus deſtruit. Nō ꝙ lꝫ ds ñ poſſit male facere. ⁊ ſimilr angelus ⁊ aie bone. uel beate. tñ eſt i eis liberū arbitrium. q2 bonū eligunt ⁊ malū declinant. nō ex infirma neceſſitate. ſꝫ libera uoluntate. Eodē mō dō eſt de diabolo. q2 hēt liberū arbitriū. bonū tñ ſp̄ reſpuit. ⁊ malū eligit. ſꝫ hoc non facit in eo uiolenta coactio. ſed uolūtaria obſtinatio. Liberū arbitrium hꝫ ſe in q̄buſdā idifferent ad bonū et ad malū. ut in ꝑmis ꝑentibus aū ſa pſiū. In q̄buſdā plus ſe hꝫ ad malū q̄ ad bonū. ut i generbtis poſt baptiſmum. In quibuſdam ſe habet ad bonum: q̄ ad malum ſcificatis in utero. In q̄buſdaꝫ ſe hēt neceſſario ad malum. ut in infidelib⁹ non regeneratis. In quibuſdā ſe habet neceſſario ad bonum. vt in confirmatis. ſicut fuit beata u rgo poſt conceptionē filij.

De natura corporis hūani.

Capitulum. 57

Omo grece ātropos dicitur. i. arbor euerſa. habet enim caput cū capillis ad modū radicis. brachia uero cum cruribus ſunt quaſi rami. Solus hō eſt lōgi ⁊ lati corpis. ſolus ēt hō

erecti corporis . ꝛ huiuſmodi rō duplex
eſt.ſ.naturalis ꝛ moralis. Naturalis rō ē
quia in aliis aialibuſ abūdat in capite ma
teria terrea deprimēs.ꝛ deficit calor eri
gens qđ nō eſt in hoie. Eſt ꝛ ratio mora
lis. vt.ſ.rectitudo ſtature corpis atteſtet
rectitudinē mētis ſurſū ad celeſtia tēdē
tis. Accidentia aie trāſmutat corpus . qꝛ
forma delectabilis imaginata mouet cor
pus ſicut triſtabilis.ꝛ iō. Auic.ait.ꝙ mul
tū triſtis ac leprā timēs:erit aliqñ lepro
ſus.ſicut ecōuerſo ꝙ corporis paſſiones
redundāt in aie turbationē.ſicut pꝫ i ſō
no. Itē ptes corporis hūani hñt ſimilitu
dinē totius mūdi.qꝛ tanta ē diſtantia in
ter extremitatis duorū lōgorū digitorū
vtriuſqꝫ man⁹ quāta eſt a vertice capitis
vſqꝫ ad plantā pedis.ſicut tanta ē diſtan
tia a cenith capitis ad oppoſitū tropium
in celo quāta ē ab oriente i occidentem.
Corpus humanū ex quattuor elemētis
cōpoſitū ē.ſed apparet terra in oſſibus.
ꝛ in carne. Aqua vero in hūoribus.ſ.ſan
guine.ſlumate.collera.melāconia. Aer ꝯ
tinetur in pulmone.ꝛ hoc pꝫ.qꝛ ſemꝑ in
motu ē.nā pulmo uētilabrū cordis.eſt ne
nimio calore diſſoluatur. Sꝫ ignis conti
netur in corde ꝛ iō inferius ē latū .ꝛ ſup
ius acutū quā formā ab igne retiet. Mē
bra corporis triplicia ſūt. Sūt.n.quedā
redicaria. vt cerebrū.epar.cor genitalia
inter que tria prima ſunt de eē indiuidui
in quibus vt ſupradictū ē ſedē hēt ſpūs
naturalis vitalis.ꝛ aialis.ſed mēbra ge
nitalia ſt ad cōſeruatianē ſpēi.alia ſt mē
bra deſeruientia. vt vene artherieꝛ ner
ui p que vehitur ille triplex ſpūs. vt hē
tur ſupra alia ſūt mēbra officialia vt ma
nus ꝛ pedes ꝛ huiuſmōi. Sūt ēt mem
bra tā artificialiter ordinata . vt mutuo
deſeruiāt.nā ſuperiora inferioribus āmi
niſtrāt ſubuentionē.ut pꝫ in oculis. Itē
inferiora prebēt ſuperiorib⁹ ſupporta
tionē. vt pꝫ in pedibus ꝛ cruribus que to
tū pōdus aliorū mēbrorū ſuſtinēt. Item
media ipertiūtur vtriſqꝫ defēſionē ꝛ ne

ceſſariorū acquiſitionē. vt pꝫ in manibuſ
ꝛ brachiis. Itē ſic ſt ordinata vt mutuo
ſibi condoleāt. Iā ſi vnū mēbrum dolet
condolent ei oia mēbra.ꝛ hoc ꝑꝑ cōnexi
onē ꝛ colligationē. Itē ſic ordinata ſt vt
qñ mēbrum deficit alia mēbra eius defe
ctum ſupplēt:vnde videm⁹ aliquos carē
tes manib⁹ comedere cū pedibus ꝛ alioſ
carētes pedib⁹ cū māib⁹ āmbular. Itē ſic
ordinata ſunt vt vnū mēbrū periculis ſe
exponat pro alio vt pꝫ in capite pro cui⁹
defenſione alia mēbra periculis ſe expo
nunt. Item magnus dolor in vno mem
bro facit minorē in alio non ſentire. Itē
mēbra quoꝝ mot⁹ ſubeſt libero arbitrio
tā promptā obedientiā ſeruāt. vt iter im
perium voluntatꝭ ꝛ executionē opis qua
ſi nulla mora videatur.ꝛ hāc obedientiā
videmus ſeruare oculū i uidendo. līguā
in loquendo.os in comedendo.manus in
operando ꝛ huiuſmodi.

De phyſonomia hominis.
Cap. .58.

d Iuerſe mēbrorum diſpoſitōes ſe
cundum artē phyſonoie diuerſoſ
affectus ac mores indicāt in hoie.non ꝙ
iſta ſigna neceſſitatē iponāt moribuſ ho
minū.ſed oñdāt inclinationē nature que
tamen retineri poteſt freno rationis. Se
quamur igitur in hoc tractatu huius ar
tis magiſtros auctores.ſ. Ariſtotelē.aui
cenam Conſtam. Philomenem. Loxiu
um Palemonium incipientes a comple
xionibus. Melāconicos triſtes ꝛ graues
eſſe dicimus ſanguineos vero oppoſita
habere videmus. Collerici faciles ſunt
ad iras ꝛ fleumatici pigri ſunt. ꝛ ſomno
lenti . Phyſonomie textus dicit qđ ma
ſculinus vehemens eſt ad impetus ſtu
dioſus ꝛ animoſus. Femine autem miſe
ricordes ſunt et timide. Capilli molleſ ꝛ
rari habes ingenium proloquūtur. Itē
capilli criſpi ꝓnūciāt tumidū.ꝛ lucri cu
pidū. Itē capilli depreſſi nimiū ꝛ fronti
iminētes ferum declarant animū.ꝛ his

cōcordat capitis vrſini capillatura. Iteꝫ
capilli flaui ꝛ groſſi ꝛ albi indicāt indoci
les. Capilli vero ſubnigri ſi ſint modera
te tenues mores indicant bonos. ꝛ bonā
hois indicant cōplexionē. Caput nimis
magnum ſtoliduꝫ indicat. Caput aūt glo
boſuꝫ ꝛ breue eſt ſine ſapia ꝛ memoria.
Item caput humile ſuperius et quaſi
planū inſolētie et diſſolutionis dat indi
cium. Item caput oblongū aliquātulum
et malleo ſimile hominē circūſpectuꝫ ac
prouidum indicat. Frons anguſta nimis
indocilem et voracem declarat.lata ve
ro paruitatem ſignat diſcretionis . Sed
rotunda deſignat iracundiam. Item hu
milis et demiſſa ſignat verecundiam:et
non admittentem turpia. Item quadra
ta ꝛ moderate magnitudinis magne ſa
pientie ꝛ magnanimitatis eſt indicium.
Supercilia arcualia que coniunguntur
vſqꝫ ad cornu naſi ſignant ſubtileꝫ ꝛ ſtu
diolum in omnibus operibus ſuis. Si
autem ibidem coeunt triſtem homineꝫ
ꝛ parum ſapientē demonſtrant. Si autē
arcuoſitas declinat ad tempora: ꝛ ad gi
boſitatem gēnarum ſignant negligentē
Item ſupercilia ſi ſint longorū ꝛ multo
rum pillorum ſignant ferū ꝛ magna me
ditantē. Oculi qui tanqꝫ guttule nitoris
relucent mores cōpoſitos indicāt quan
do varie mouentur vt mō currant. mo
do quieſcant.ſignant mala reuolui iam
in aio.ſed nōduꝫ eſſe perpetrata ſignāt.
Oculi glauci ſplēdor tm̄ micātes ſignāt
audacē ꝛ peruigilē ad maliciā. Oculi ni
gri tremētes.ꝛ obſcuri deſignāt potato
reꝫ vini.ꝛ intēꝑantiam veneris. Oculi
pure nigri ſignant imbecilē.ꝛ ſine virtu
te animū ꝛ lucri auidū.quāt guttule ru
bentes aliqꝫtulū ibi ſunt ꝛ tamen nigre
apparent animū iuſtum probū ꝛ ingeni
oſum oſtendunt. Ubi aūt in nigris ocu
lis guttule vehemēter rubent. ꝛ alique
tendunt ad quadraturā.ꝛ quedam ſunt
palide.quedam glauce.ꝛ circuli qui fori
ſecus ambiunt pupillas ſunt ſanguino

lenti.ꝛ ſunt magni oculi ꝛ nitor pupilli
moueatur vt mouetur palpebra tales i
quātum oculi ſignant animū qui omniū
excedit more ferarū.quicqđ.n. nefando
rum cogitari pōt talibus oculis ꝑpetra
bile eſt.nec etiā a domeſtico ceſſabūt ſā
guine. Oculi nimiū prominētes rubicū
di.ꝛ parui linguam declarāt effrenataꝫ
ꝛ corpus inſtabile. Oculi acute intuēteſ
ſi ſunt humidi indicant hoiem veridicū
ac inagendis velocē prouidūqꝫ. Oculi q
frequēter claudunt.ꝛ frequēter reſerāt
timidū ac imbecilē declarant. Oculi mī
te aptionis ſignant ſtultū ꝛ inuerecūdū.
Si aūt multe clauſure ſunt ſignant mo
bileꝫ ꝛ incōſtantē i oibus factis ſuis. Au
res prominentes ꝛ valde magne ſignāt
ſtoliditatē ꝛ garulitatem.ꝛ iprudentiaꝫ.
ſed valde parue malignitatis ſunt indi
cia. Aures nimiū rotunde indocilem ſi
gnant. Aures oblonge ꝛ anguſte inuidie
ſigna ſunt. Aures iacēteſ et ſupra caput
applicate pigritiā deſignāt. Gēne graſ
ſe ſignant ignauiaꝫ et ſonolentiā. nimiū
autē tenues malignitatem. Gēne rotun
de inuidie arguunt. Nares patule ala
critatis et fortitudinis dāt indicium . lō
ge vero tenues mobilitatis ſignū hñt.
Narium autē pars que iuxta frōtem ē.
ſi nec alta nec hūili.ſꝫ equali linea deſcē
dat virile ſignū eſt.et ꝯſtantiam demon
ſtrat ſiue prudentiā. Nares minores de
bito furibus aſignantur. Ois vultus cū
plenus ē et craſſus ignauum et volup
tatib⁹ deditum ſignat. vultus dependēs
cogitatorem ſubdolum indicat . Labia
tenua in ore maiori ſi ſuperius labiū ali
quātulum exuperet ſuper iferi⁹ magna
nimum indicat et fortem. Tenua vero
et parui oris imbecilem animū et verſu
tum indicant. Labia vero ſoluta aliquā
tulum ab ore dependētia inertem dmō
ſtrant. Nam in aſinis et equis antiquis
hoc ſignum inuenitur. Os paruum con
uenit tam vultibus mulierum qꝫ hoib⁹
effeminatis. Os quod vltra modum di

latatur vozacem· indicat.⁊ imite. ⁊ ipiū
Talis.n.oꝛis ritus marinis monſtris con
uenit. Mentū prolixum aliquantulum d̄
monſtrat minus iracundū ⁊ minus ꝑtur
batū. Qui paruū ⁊ bꝛeue mentū habēt
imites ſunt ⁊ inuidi . Hoc.n.plato ad ſer
pentes pertinere referebat. Uilius eſt
mentū cōmenſuratum : ſcd̄m aliquid ad
quadraturā accedens . Mentū ſi iꝑroli/
xum oſtendatur dolis aſſuetū oſtendit.
Uox exiēs ſimilis voci ouiū aut capꝛarū
ſtultitie hꝫ indiciū. Q̄ d̄ āt in modū auiū
de facili fiunt leues. Uox tenuis quaſi la
gubris triſtē indicat ⁊ ſuſpicioſū.quoꝛuꝫ
vox in nares incurrit.ita vt nares conſo
nent mendaces ſunt ⁊ maliuoli .ac malis
alienis gaudentēs. Ceruix longa ⁊ tenu
is eum ſignat qui maligna meditatur .
Ceruix rotunda ꝓbat virtutem animi ⁊
coꝛporis humilitatē. Ceruix bꝛeuis indi
cium ē eius qui cū temeritate audax eſt .
Ceruix nimis erecta inſolentē ⁊ contūa
eē dicit. Pectus quidē multis carnibus
congeſtum indociles ⁊ ignaros indicat .
Pectus qd̄ longius ē ꝙ venter pꝛuden
tem indicat. Pectus ſi nimietate pilloꝝ
cū ventre tegaē ſignat hoiem inſtabileꝫ
⁊ animū ſine religione ⁊ pietate . Cuꝫ āt
ſolū pectus capillos pꝛefert animoſū de
ſignat. Humeri tenues ⁊ qui in acumine
acumine erecti ſunt inſidioſum indicant
hominem. Brachia q̄ñ in tanta prolixi/
tate extenduntur vt erecto coꝛpoꝛe ex/
tremitas medii digiti appꝛopinquat ad
genu.licet foꝛte menſura quattuoꝛ digi/
torum deficiet humiles dicit homines
⁊ foꝛtes : cum autem prolixitas . hec ad
femur definit. vel parū vltra declarat
homines maliuolos ⁊ ma is alienis gau
dentes. Manus nimiū bꝛeues ⁊ exigue:
foꝛtes deſignat ⁊ ſagaces. Craſſe manuſ
ſi digitos bꝛeues ⁊ vltra modū habent d̄
clarant tergiuerſoꝛē inſidioſum ⁊ furem
Manus indomite:ideſt intoꝛte ⁊ tenues
loquaces ſignant ⁊ voꝛaces. Angue s a
bi ⁊ plani ⁊ molles ac tenues ac obru b
tes ⁊ bene perlucidi optimum ingenium
indicant . Ungues influxi ⁊ c urui im
pꝛudentes indicant ⁊ rapaces . An/
gues bꝛeues nimiū declarant malignuꝫ
Digiti collecti ⁊ globati auarū dicunt et
malignū. Digiti parui ⁊ tenues ſtultum
demonſtrant. Digiti vero parui ⁊ groſſi
inuidum indicant ⁊ audacem. Latera te/
nua ⁊ anguſta ⁊ depꝛeſſa timiditatem in
dicant. Latera refecta carnibus ⁊ dura
oſtendunt hominem indocilem. hec eniꝫ
ad ranas ſecundum platonem referun/
tur. Pars croris que ſub genu eſt que
vocatur ſura quando plena ē ⁊ quaſi gra
uida intemperatum hominem ſignat et
impꝛudentem. molles ſure effeminatis
aſſignantur . Pedes groſſi ⁊ bꝛeues val
de infirmū hominem indicant. Pedes
nimium prolixi pertinent ad hominem
doloſum. Pedes pertenues ⁊ bꝛeues ꝓ
dunt hominem malignnm . Qui longis
paſſibus incedunt magnanimi eſſe ſolēt
⁊ efficaces.qui celeriter incedendo ſe cō
pꝛimit ⁊ vultu deducit atq̄ꝫ totum coꝛpꝰ
implicat ſignat timidum parcum ⁊ ver/
ſutum. Qui bꝛeues paſſus habet eūdoq̄ꝫ
accelerat malignus eē dicitur ⁊ imbecil
Coloꝛ cutis niger verſutū idicat. Coloꝛ
albus rubenſq̄ꝫ foꝛtes animoſoſq̄ꝫ oñdit.
Coloꝛ vehementer albus cum paloꝛe d̄
fectum virtutis ſignat ex nimia victoꝛia
fleumatis. Coloꝛ ignitus lucentibus ocu
lis ad inſaniam vergit. Coloꝛ medius in
ter nigrum ⁊ album qui declinat in bꝛu/
num ſi clarus eſt oſtendit virum bonum
ingenii ⁊ bonorum moꝛum.

De regulis generalis phyſonomie.
Capitulum. 59.

g Eneraliter igitur tenēdum eſt ꝙ
membꝛa que in pꝛopoꝛtione natu
rali ſunt quo ad figuram.coloꝛem ⁊ quan
titatem.ſitum.⁊ motum indicant mentiſ
bonam habitudinem naturalem. Mem
bꝛa vero que non habent pꝛopoꝛtioneꝫ
debitam i figura.quantitate.ſitu.⁊ motu
qualitatem peruerſam mentis indicāt.

Propterea plato dicebat. ꝙ quecūq̄ꝫ ſi
militudo aialiuꝫ aliquoꝛū in hominibus
eſt tales hoīes etiā taliuꝫ imitātur mo
res. Nota iſuper ꝙ licet per ſigna mē
bꝛoꝝ naturaliū moꝛes hominū cognoſcā
tur.nō tamē iponunt neceſſitatē. ſed tm̄
oſtendunt inclinationē nature.nec ſēpeꝛ
denunciāt affectus hominū. ſed frequē
tant pꝛobabiliter. Itē propter ſigna ꝓ
ferenda exterioꝛa.de quibus dictū ē nō
ſtatim pꝛoferendū eſt iudiciū. qꝛ foꝛte ſi
gnum ē per accidēs.⁊ nō per naturaꝫ.et
foꝛte victū eſt per ꝯtrariam ꝯſuetudinē
⁊ freno rōnis tenetur. vñ narrat Ari.ꝙ
diſcipuli hippocratis detulerunt Phi
lomeni excellēti phyſonomo figurā hip
pocratis.qui pꝛonunciauit de ipſo ꝙ eēt
vir luxurioſus. Illis autē indignantibuſ
⁊ culpātibus Philomenē.ꝙ de optimo
viro taliter iudicaſſet retulerūt hoc hip
pocrati q confeſſus ē philomenē hoc re
cte iudicaſſe. ſed ex amoꝛe philoſophie
⁊ honeſtatiſ ſui coꝛdis cōcupiſcētiā dixit
ſe viciſſe ⁊ accepiſſe per ſtudium qd̄ na
ture fuerat denegatum . Deniq̄ꝫ ſciē
dum eſt ꝙ ſigna exterioꝛa nō referuntur
niſi ad eas paſſiones que naturaliter in
ſunt hoī. ſicut ē ira.cōcupiſcētia. ⁊ huiuſ
modi.nō autē ad eas que ſunt aīe ſolius
ſicut ē muſica.geometria.⁊ ſimilia. Sci
endum quoq̄ꝫ ꝙ in oculis ꝑncipaliter cō
ſiſtit oīs perfectio phyſonomie: ⁊ ſi ocu
lorum iudicium cōfirmat ceteroꝝ mem
bꝛoꝛum iudicium.tunc ratum dixit Ari.
eſſe iudicium. vt in lepꝛoſis. Si autē con
trariantur.tūc pꝛeualent iudicia oculoꝝ
propter qd̄ omnes phyſonomi affirma
uerīt oculum eſſe verum coꝛdis nunciuꝫ

De toto homine. Cap. .lx.

p Oſtq̄ꝫ expeditum eſt de homine
ex parte mentis. et ex parte cor
poris.nunc dd̄ eſt de ipſo pꝛout eſt cōpo
ſitus ex vtroq̄ꝫ ubi ſpāliter oñdit dei po
tentia.qꝛ naturas tā diſtātes cōiunxit in
vnā perſonā ſ.naturā coꝛpoꝛeam ⁊ icoꝛ
poꝛeam que maxime diſtant in pꝛedica
mento ſubſtantie. Preterea cū eēt vna
ſola creatura que hēbat intus cognitio
nem ꝑ intellectū . vt angelus . ⁊ alia que
habebat cognitionem foꝛis per ſenſum
vt qd̄libet aial brutū fieri debuit c̄atu
ra ad cōpletionem et decoꝛem vniuerſi
ꝓpt̄ perfectioneꝫ vniuerſitatis que hac
duplici cognitione eſſet pꝛedita. vt poſſꝫ
legere i libꝛo ſcripto itus et foꝛis. hoc ē
in creatoꝛe et in opere ſuo . Unita eſt
aīa coꝛpoꝛi multiplici rōne.licet ſēperata
dignioꝛ videret. Prima rō eſt vt per cō
iunctionē tam diſpariū naturarū erige
retur mens ad ſperandā illam vnionem
que erit iter aīam et ſpūm increatum.
Alia rō eſt. vt aīa ſeruiēdo deo in coꝛpo
re hēat maius meritū. qꝛ vbi maioꝛ pu
gna.ibi maioꝛ victoꝛia.et per ꝯñs maioꝛ
coꝛona. Difficultas.n operis multū va
let ad efficaciam merēdi. Tertia rō ē ꝓꝑ
cōplementū vniuerſi. Cū.n.ſicut dictuꝫ
eſt quedam eēt creatura pure ſpūalis.
quedam pure coꝛpoꝛalis.cōueniens fuit
fieri creaturam mixtam.ſ.parti ſpūaleꝫ
et parti coꝛpoꝛalē. Quarta ē qꝛ ſicut cō
pus vnū valet ad fructum pnie. ſic poſt
moꝛtem reſuſcitatum valebit ad confir
mationem ſtole duplicate. qꝛ non ſolum
aīa.ſed etiam coꝛpus pꝛemiabitur dote
ſua. Quita rō eſt qꝛ hō ex dfectu coꝛpo
ris multaꝫ hēt materiam humiliationis
iuxta id. Humiliatio tua i medio tui. Si
cut aīa ex cōiunctione ad coꝛpus pl̄a cō
ſeqtur bona.ſic et multa.contrahit incō
moda. Primo pcci oꝛiginalis iquinatio
nem. Job.13°. Quis poteſt facere mun
dum de imundo ſcie cōceptum . 2° pcci
pꝛonitatem. Gen. viii. Proni ſunt ſēſus
hoīs ad malū ab adoleſcētia ſua. 3° ope
rādi bene difficultatē. ꝓuer. xxiiii. Per
agrū hoīs pigri trāſiui et ecce totū ſuffo
cauerāt ſpine. 4° itellectꝰ hebetudinē.
Sapie. 9°. Coꝛpꝰ qd̄ coꝛrūpit agḡuat aī
mā. 5° ꝯtinuā ipugnatōeꝫ. gal. 5. caro ꝯcupi

ſcit aduerſus ſpūm ⁊c̃.ſexto curarū ſol/
licitudinē.Math.ſexto.Di.vo.ne ſollici
ti ſitis aīe vr̃e ⁊c̃.ſeptio paſſionū multi/
plicitatem.Job.iz. Hō natus ꝺ muliere
breui viuens tempore repletus multis
miſerijs.octauo glorie retardationē glo
riā.n.percipere non poſſum⁹ q̄diu i cor
pore detinemur pp hoc Ap⁹. cupiebat
diſſolui ⁊ eē cum xpo.

De proprietatibus hoīs. Cap.61.

P Roprietates hoīs ſunt diſcerne
re inter honeſtum ⁊ turpe.vn̄ ⁊
ſolius hominis ⁊ honeſtū proſequi cum
oia bruta niſi vtilia ⁊ delectabilia pſeq̄s
tur.Jtē paſſiones ordinare ad inuicē ra
tione.Supra mūdum per intellectū ele
uari.⁊ ideo qn̄ aliquis per adheſionem
in terrenis ſe mūdo inferiorē facit iam
quaſi honore humanitatis exutus prop
etatez accipit beſtie ita ut dicatur fieri p
cōcupiſcentia porcus.p iram canis. per
rapinā leo:⁊ ſic de alijs.qđ plato uocauit
ſecdam aīarum incorruptionez qđ qui/
dā male itelligenteſ crediderūt platonē
dixiſſe q̄ anime exeunteſ de corpe intra
bant beſtias qđ falſum eſt. Amicitiam
hr̃e ſecūduz oē genus aicitie ⁊ i hoc diſ
fert a brutis que non hn̄t aicitie ſpeciez
niſi que delectationis ē vel cum nutriti
ua:⁊ huiuſmōi. Jntellectibus theoricis
eminentibus ſpeculari ⁊ delectari in ta
libus .verecundari in turpi perpetrato
pp quod inemēdabiles dnr inuerecūdi
q2 in aliquo mutati ſunt a rōis honore
peccorinā naturaz aſſumētes. Perfec/
te eſſe cōiugale aial eo q̄ legibus ordia
tas faciant honeſtates nuptias. Ciuile
aial eſſe.quia diſtributiōes ⁊ cohabita/
tiones ⁊ federa pugnas pfectas hz vrba
nitatibus ordinataſ. Diſcipline eſſe pce
ptibile pp rationis vſum. Eſſe aial mā
ſuetuz. Nam propter ciuilitatem hz eſſe
aial riſibile. Eſſe animal glorioſū propt̄
perfectaſ gaudendi rōes que ſoli conti
gunt.hōi. Eſſe microcoſmuz.i.minorez
mundum eo q̄ de oibus creaturis aliqd
habeat hō.vz eſſe cum lapidibus.vege
tari cum arboribus.ſentire cūz animali
bus itelligere cum āgelis.ex duplici na
tura compoſituz eſſe .ſ. corporali a ſpiri
tuali creaturarū eſſe digniſſimā. Eſſe
animal ratiōale ⁊ mortale. Humana fra
gilitas i hoc conſiſtit q̄ in homie eſt aſ
ſiduitas deficiendi. ipoſſibilitas ſtandi.
facilitas cadendi.difficultas reſurgendi
vilitas naſcendi icertitudo moriēdi.De
fectus humanus ē q2 quicqd habemus
aliunde habemus impfecte habemus i
ſuper amittere poſſumus. Jn hoīe.quo
q̄z eſt moriendi neceſſitas.⁊ hec vel illa
ta neceſſitas.ſicut fuit in adā.uel innata
ſicut eſt i nobis.vel aſſumpta ſicut fuit
in chriſto.

De primis parentibus. Cap.62.

S Umma bonitas volens cōicar̄ bo
num ſuū cum alijs fecit creaturā
rōalez que ſūmū bōum itelligeret itelli
gendo amaret.amādo poſſideret. poſſi/
dendo beata eē. Fecit autem deus ho
minem formādo corpus ei⁹ per miniſte
rium angelorum de limo terre i agro da
maſceno. ⁊ inſpirauit in faciem ei⁹ ſpira
culū vite.i.animā creauit quam corpori
facto vniuit.factus ē autem hō ad ima
ginē ⁊ ſimilitudinez dei potiꝰ q̄z angel⁹
conuenientiam habet hō cum deo intus
⁊ extra.qđ non habet angeluſ. Jntuſ.n.
habet cōuenientiam ſecundū memoriaz
intelligentiam.⁊ voluntatem.ſicut ange
lus. Nam ſicut a patre ē filius.ſic ab ho
mine homo eiuſdem nature. Preterea
ſicut deus platus eſt omni creature ſim
pliciť.ſic hō in ſuo vniuerſo.ps 9. Oia
ſubiecisti ſub pe.⁊c̃. Jtē ſicut deus vbiq̄z
eſt ſic anima vbiq̄z eſt i ſuo habitabili.
ideſt i corpore.nō quidem per eſſentiaz
ſed per potētiam. Dignitas humana ē
in hec q̄ deus fecit hoiem ratione ſapi
entem.vita innocētem dn̄o potentē: pri
mum notatur in hoc q̄ homo factus eſt
ad imaginem dei.ſecundū q̄ ad dei ſimi
litudinem.tertiū q2 propoſitus ē homo
electis animātibus.⁊ alijs creaturis que
omnia ſibi ſeruiūt. Et nota q̄ voluntati
bonorum hominum n̄ ſolum ſubditur cre
atura.ſz ēt ipe d⁹.ps.cxxxiiii. Voluntatē
timentiū ſe faciet.⁊c̃. Jtem angeli qui ꝺ
putātur ad cuſtodiā. Jtem demones qui
dātur ad exercitiū bonorū. Jtem hoies
boni qui ſūt ſocij tribulationē. Jtem ho
mines mali qui bonos magis promouēt
perſequendo q̄z poſſēt facere ſeruiendo
Corpus tale dedit deus pmo hoi q̄ aie
ſubiectū eſſet vt eſſet obtēperans ſine
rebellione eſſet propagabile ſine libidi/
ne.eſſet vegetabile ſine mortalitate.eſſz
proportiōabile quo ad cōplexionē equa
lem eſſet quoq̄z aie cōforme vt ſicut aia
erat innocens.⁊ tamen poterat peccare
ſic corpus eſſet impaſſibile.vt tamē poſ
ſet imortalitatem incurrere.⁊ ideo pote
rat mori.⁊ nō mori.poterat hr̃e ſufficien
tiam ⁊ indigentiam.poterat obtempera
re ⁊ rebellare.⁊ hoc fuit ratiōe nature ꝺ
fectiue ex nihilo create nec per gloriaz
confirmate. Fuit tamē corpus ita cōditū
vt in eo eſſet nulla pugna rebellionis nſ
la pronitas libidinis. nulla diminutio vi
goris.nulla corruptio mortis. Hec autez
imortalitas corporis. Ade principaliter
fuit ab anima.ſicut ab influēte a corpore
pro equali cōpoſitione ſicut a diſponēte
a ligno vite.ſicut a vegetāte.a regimine
vero diuine potentie.ſicut ab interius ꝯ
ſeruante.⁊ exterius protegēte. Factus ē
itaq̄z homo abſq̄z oi culpa ⁊ miſeria .nec
ad culpam hūit fomitis icitamētū. Jnſu
per datū ē ei quadruplex adiutoriū. Pri
mū ad recte volendū . qđ eſt conſcia. ſe
cūdum fuit ad murmurādum cōtra ma
lum.⁊ ad ſtimulandū ad bonū qđ eſt ſyn
dereſis.tertium fuit ſcia illumināns intel
lectū ad cognoſcendū deum ſuū ſeipm.
⁊ mūdū iſtum qui factuſ fuerat pp ipſū.
quartū fuit charitas accendēs affectuz
ad diligendū deum ſuper oia ⁊ proximū
ſuum ſicut ſeipſo. Prima duo pertinēt
ad perfectionē naturaliū.alia duo ad per
fectionem gratuitorū quorum vnū fuit
gratie gratis.date.ſ.ſcia. reliquū gratie
gratuz facientes.ſ.charitas. Accepit ho
mo triplicez oculū.ſ.carnis quo videret
mūdum rōnis quo videret animū.⁊ con
templationis quo videret deū. Et ſic o/
culo carnis videt hō que extra ſe ſūt o/
culo rōis que ſunt intra ſe.oculo cōtēpla
tionis que ſunt ſupra ſe. Notitiam dei
hūit cuius pn̄tiam quadā interiori aſpi/
ratione. cōtemplabatur nō ita excellen
ter ut in patria nec i.a in enigmate ut in
via. Res etiam factas nouit qbus oibuſ
noia impoſuit. Notitiā quoq̄z ſui habuit
quia qualis factus erat ſciuit.⁊ quid age
re quid cauere deberet intellexit. Fuit
quoq̄z ſine penalitatibus q2 nec eſuriuit
nec ſitiuit. Jtem frigus vel eſtus, labor
vel infirmitas eum nō leſit nec mortem
expectauit.q2 viuus erat ad gloriam trā
ſferendus. Veſtibus nō eguiſſ:t ⁊ nud⁹
verecundiā nō ſenſiſſet.natura in eo que
ad deformitatem membrorū nō erraſſz
Cōceptus fuiſſet ſine pudore. ⁊ partus
ſine dolore fuiſſet. Motus membrorum
etiam ſubiecti volūtati fuiſſent.

De preceptis Ade datis.
Cap. .63.

A Dam factum deus tranſtulit i pa
radiſū. ⁊ ibi de coſta dormientis.
Euam ſibi ſociam formauit. Hāc non fe
cit de capite ne viro dominareť nec ꝺ pe
dibus ne cōtemneretur:ſed de latere vt
amoris vinculum probaretur. Duplex
bonum illis deus preparauit.vnum tem
porale.aliud eternum.primum dedit.ſe/
cundū promiſit. Jdeo duplex preceptuz
primis homo habuit. vnum nature ad
cuſtodiendū bonum datum. Aliud diſci
pline ad promerendū bonū promiſſuz.⁊
hoc nō poterat mereri melius q̄z per me
rā obedientiam.que tunc mera ē quādo
preceptū ex ſe ſolo obligat. ⁊ nō ex alia
cā.⁊ tale dicitur preceptū diſcipline:qa
per ipſū diſcitur quāta ſit virtꝰ obediētie
Unde ⁊ diſcipline preceptum dicitur.

qꝛ vitare lignū ſciētie nō ſuadebat nā
tura.ſꝫ diſciplina. Preceptū vero natu
re duplex fuit. vnū de conſeruatione in
diuidui. vt ibi gene.ꝫ. De omni ligno pa
radiſi comede. Inter que ligna in medio
paradiſi fuit ſpāliter nominatuꝫ lignum
vite. ⁊ ſic dictū eſt ab effectu. quia corpo
ra primorū parentum debebat cōtinue
vegetare. Aliud fuit preceptum nature
per conſeruationem ſpeciei vt illud.
Creſcite ⁊ multiplicamini. Circa primuꝫ
.ſ. preceptū diſcipline. nota φ aliqd pro
hibetur quia malū. Exodi.20. Non fur
tum facies. Aliquid qꝛ occaſio mali. Ma
th.v. Non iurare omnino. ſic prelatꝰ ml
ta prohibere poteſt que tñ non ſunt ex
preſſa in ſua regula. Aliquid ad probatō
nem obedientie ⁊ tale fuit preceptum d
ligno vite.

De paradiſo. Cap. 64.

Homo predictꝰ fultus auxilijs ac
cepit locū paradiſi t̄reſtris i habita
tionem tranquillam Fuit autem locus il
le vtait Damaſcenus exaltationis vni
uerſe promptuariū qui terra excelſior ē
poſitus. ⁊ tēperato ac puriſſimo aere cir
cūfulget. plantis ſemper ⁊ floribus orna
tus eſt. bono odore plenus. nullūqꝫ irrō
nabiliuꝫ aīalium ibi hītat precipue hr̄e in
gene.ii. φ a dn̄o paradiſus plantatur fon
te qui diuiditur i quattuor capita irrigat
ligno vite ac ſcientie boni ⁊ mali decora
tur. Per cherubin ⁊ flāmeum gladium
cuſtoditur. Notandum inſuper φ ibi nul
le ſunt tempeſtates. Due quoqꝫ hyemes
ſūt ibi ⁊ due eſtates. ⁊ bis fructificant ibi
arbores. In vtroqꝫ ſolſtitio hn̄t hyemeꝫ
temperatiſſimā. ⁊ in vtroqꝫ equinoctio e
ſtatem. huiuſmodi ratio ē. quia paradiſꝰ
ſub circulo equinoctiali ſitus ē ⁊ ſemper
habet equinoctium.

De caſu primi hoīs. Cap. lxv.

Inuidens ergo. diabolus felicitati
hominis i ſpecie ſerpētis ipſaꝫ mu
lierem tāqꝫ fragiliorem aggreditur ten
tandam quā cum in reſponſione dubitā
tem cerneret fortius inſtitit. ⁊ vincens il
lam tandem virū illa mediante deiecit.
Proceſſit ergo ſic. Primo. ſ. querendo
cur precepit vobis d̄s ⁊c̄. 2° aſſerendo fal
ſum. nequaq̄ moriemini. 3° promittendo
eritis ſicut dij ſcientes bonuꝫ ⁊ malum.
Proceſſus iſte fuit magne verſutie. quia
proceſſit experiendo īpellendo ⁊ alliciē
do. Experientiam enim accepit in inter
rogatione. īpulit in mēdacij aſſertione. al
lexit in falſa promiſſione. allexit ꝯo dia
bolus mulierem ꝑ triplex appetibile. ſ. ꝑ
ſcientiam que ē appetibilis rōalis per ex
cellentiā ad modū dei que eſt appetibilis
iraſcibilis. ꝑ ſuauitateꝫ que eſt appetibi
lis cōcupiſcibilis. Igitur vir peccauit. qꝛ
lignum vetitum guſtauit. vn̄ ad penā ac
cepit vt in ſe ſudore vultus ſui pane ſuo
veſceretur. Mulier āt in duobus pecca
uit. Nā ſuperbiuit ⁊ vetituꝫ comedit. vn̄
⁊ duplicem maledictionem habuit. ſ. ſub
viri ptāte eris. ⁊ hoc ꝑꝑ primum. Item i
dolore paries. ⁊ hoc ꝓpter ſcd̄m. Diabo
lus ꝯo in ſerpente inuidit mentitus ē de
cepit. vnde ꝑꝑ primum dictum ē ei gen̄.
iij. Supra pectus tuū gradieris. propter
ſecundū terram comedes. ꝑꝑ. tertiū ipa
conteret caput tuum. Si ſcire volueris
qs eoꝝ plus peccauit. ſ. vir vel mulier.
dicendum eſt φ plus peccauit mulier q̄
tum ad aliqua. ⁊ quātum ad aliqua ipſe
vir. Nā mulier plus peccauit quo ad pe
ioris finis intētioneꝫ. voluit. n. fieri ſicut
dn̄s. ſed vir itendebat nō contriſtare d̄li
cias ſuas. item mulier peccauit in plēs.
qꝛ i ſe in deum ⁊ in proximū. item mulier
dānoſius peccauit. quia plēs maledictio
nes ıcepit. Uir āt peccauit plus q̄tū ad
originē qꝛ ex certa ſcīa. iteꝫ uir peccauit
maiori igratitudīe. Querūt multi cur d̄s
hoīem fecerit q poſſet peccare. ⁊ ad hoc
aſſignantur plurīe rōes. Prima ē vt oñ
datur dīna potētia qui ſolus imutabil' ē
oīs aūt creatura mutabilis ē. ſcd̄a vt de
claretur dei ſapiā que de malo fit elicer
bonū. qđ non potuit fieri niſi d̄s creaturā
feciſſet vertibilē in malū tertia vt mani
feſtetur dei clementia qua xp̄s per mor
tem ſuā hominē ꝑditum liberauit. quar
ta. vt oſtendatur dei iuſtitia que nō ſolū
reddit bonis premia. ſed etiam malis ſup
plicia. quinta vt homo nō ſit peioris cōdi
tionis q̄ alie creature quas oēs d̄s ſic am
miniſtrauit. ut eas proprijs motibus a
gere ſinat. vn̄ ⁊ hoīem i proprio arbitrio
relinquere debuit. ſexta eſt laus hūana.
Laus eſt enim viri iuſti q potuit trāſgre
di. ⁊ nō ē trāſgreſſus ſeptima ē decū vni
uerſi. quia oppoſita iuxta ſe poſita magis
elugeſcūt. ita mali bonos cōmendat ad i
uicem cōparati. octaua rō eſt quia boni
exercitantur ⁊ probāt per malos. Adam
⁊ Eua poſt peccatum de paradiſo expul
ſi ſunt ſic lucifer de celo. ⁊ in hac valle
miſerie habitantes facti ſūt mortales.
Nā ſicut in celo ē nō poſſe mori. ſic in in
ferno ē ſemꝑ mori. In mūdo medio poſ
ſe viuere ⁊ poſſe mori. Ex his pꝫ φ p̄mꝰ
ſtatus hoīs fuit innocentie. ſecūdus grē
tertius culpe quartus penitentie quintꝰ
glīe. Dū. n. inordinate. erexit ſe ſupra ſe
cecidit miſerabiliter infra ſe. ſ. a ſtatu in
nocentie ⁊ grē in ſtatū culpe ⁊ miſerie
Itē qꝛ factus ē inobediens ſuo ſuperio
ri iuſto dei iuditio factum ē vt ſibi fieret
inobediens ſuū inferius. ſ. caro. ⁊ maxie
circa mēbra virtuti gñatiue d̄ſeruientia

De ordine tentationis i nobis. Ca. lxvi.

Ordo tentatōis q fuit in primis ꝑ
entibus ēt in nobis cōpletur. Nā
ſicut ſerpens vbi ſuggeſſit. mulier dele
ctata eſt vir comedit. ſic in nobis ſecūdū
Greg. diabolus gregit ſerpentis officiū
ſenſualitas vero que in carne ē officium
mulieris ⁊ rō tenet locū viri ꝑ conſēſū.
vel dicas ſcd̄m Aug. ſuggeſtio ſerpētis
eſt primus motꝰ ex fomite. comeſtio ve
ro mulieris eſt delectatio cogitationis
. ſ. per inferiorē ꝑtē rōnis. ſꝫ comeſtio ui
ri eſt conſenſus rōis. ſ. ſuperioris ꝑtis.
Per hec. n. tria. ſ. ſuggeſtionē delecta
tionem. ⁊ cōſenſū hō in tentatione ducit
qꝛ tentatio ꝑ ſuggeſtionē inchoat. ſꝫ per
delectationē progredit. per cōſenſū aūt
conſumatur ſūt autē alia tria ꝑ que quis
in tentationē detinetur. ſ. opus paruum
conſuetudo. ⁊ deſperatio. Sciendū eſt
φ tentatio ē triplex. ſ. a prima ē a diabo
lo. vel per modū ſuggeſtionis. vel ꝑ mo
dū afflictionis. ſcd̄a ē a mūdo qui volup
tate ac vanitate allicit. uel perſecutione
frangit. t̄tia eſt carnis que ꝑ ſenſualita
tem ac fomitē ad peccatū īpulit qbus rō
cōſētiēs ꝑficit peccatū. Due ſūt ſpēs ten
tationis. Prima. ſ. diaboli ſcd̄a mundi. ⁊
ſūt extra nos. ⁊ nō hn̄t pccm̄. vn̄ Augꝰ.
Tentatio cui nō cōſentitur nō ē peccatū
ſed materia exercēde virtutis. 3ꝰ mun
dus tentādi ē intra nos. ⁊ ē peccatū ve
niale quin p̄mus motus eſt tm̄. ſed mor
tale ē ſi conſenſus aduenerit. Cōtra pre
dictos tentatores dedit nobis dn̄s tria re
media. qꝛ cōtra diabolū hēmus ſpūs an
gelicos qui ad bonū nos ſtimulāt. ⁊ cōtra
inſultus diaboli defendūt. Item contra
mundū hēmus exēpla ſanctoꝝ. quos nō
alliciebāt mūdi blādimēta. nec terrebāt
ſupplicia. Itē cōtra carnē hēmus bona
naturalia. ſ. ſynderēſim ⁊ uim iraſcibileꝫ
que naturaliter nos docēt nō ageſcere
carni. ſed ſpūi. Hēmus ēt gratuita. ſ. cha
ritatē. tēꝑantiā. ⁊ hꝰmōi qbus carnis ui
tia mortificamus. Eſt āt differētia inī tē
tatōes que ſſ a diabolo. ⁊ que ſūt a carne
Tētatōes. n. que a diabolo ſſ ſepe oriunt
ꝓter rōeꝫ. ut cū uuꝑ ſ̄ciatꝰ famē patit ⁊
pꝰ lōgā dormitionē ſōno grauit. tentatō
nes uero que ſūt a carne frequēter ſur
gunt propter neceſſitatē. ſed interdum
excreſcūt in ſupfluitatē: ut ſi cibus poſt
ieiunium immoderate appetit uel in cō
medēdo menſura ⁊ modus nō tenetur.
Tētatio multiplex ē quedā ē probatōis
hec ē a deo ſcd̄m φ dn̄s tētauit Abrahā
quedā exaīatōis: hec ē ab hoīe. quedā ꝑci
pitatōis. hec ē a diabolo q p̄mos ꝑentes
tentauit quedā d̄lectatōes: hec ē a carne
quedam cōſenſus. hec ē rōis. Tentatio
nū quattuor ſſ ſpēs. Pria ē aſꝑa. hec fit

de laboribus inconſuetis in pricipio con
verſiõis. Secũda eſt vana ⁊ oritur de ſpi
ritualibus proſperitatibus. vt cũ quis d
virtutum ſucceſſibus gloriaṫ. Tertia eſt
dubia. vt qñ quis ambigit quid certũ d
aliqua re tenere debeat. vnde accidit ꝙ
ſenior quiſq; ad bonum reddiť qñ id qd
agit bonum eē dubitatur. ⁊ ꝓnior fit ad
malũ quando malum eſſe neſcit. Quar
ta eſt fraudolẽtia. vt qñ diabolus i ange
lum lucis ſe transfigurat ſub ſpecie vir
tutum inducẽs vitium. hec fit qñ ſuadẽ
do honeſtatẽ inducit ſuperbiam. vel diſ
ſuadendo diſcretũ. obſequium idučit ni
mium carnis commodũ. vel ſuadendo iu
ſtum iudiciũ inducit crudelitatẽ. vel ſua
dendo miſericordiã inducit remiſſionez
⁊ negligẽtiã. vel ſuadendo largitatez in
ducit prodigalitatez. ⁊ ſic de alijs. In ta
libus aũt periculoſiſſimuz eſt. periculoz
non videre. Primam pſ. appellat timo
rem nocturnũ. per noctem. n. adverſitaſ
deſignatur. Scdam appellat ſagittã vo
lantez i die. quia p diez proſperitas deſi
gnatur. Tertiam appellat negociũ per
ambulans i tenebris. ⁊ hec propter du
biũ perplexitatis. Quartã vocat demo
nium meridianũ. vnde dicit. Nõ timebiſ
a ti. no. a. ſa. vo. i. di. a nego. perã. i. te. ab i
cur. ⁊ demo. mere. De his quattuor ge
neribus tentationuz idem ait. Sup aſpi
dem quo ad primum. ⁊ baſiliſcuz. quo ad
ſecundũ. ⁊ conculpabis leonem. quo ad
terciũ. ⁊ draconem quo ad quartũ. Pro
pter predictas tentationes vel deceptio
nes diaboli nõ ſunt etiam licita facienda
⁊ hec in quinq; caſibus. Primus ē ſi ſua
det homini aliqd bonum nõ faciendũ ne
videamur ſuis cõſilijs conſentire. vnde
xpũs ipſo ſuadente voluit facere panem
d lapidibus. qd tamen opus bonum fuiſ
ſet. Secũdus ſi proponatur aliqd bonũ
contra legem dei. Unde Machabei no
lebant comedere carnes quas tpe neceſ
ſitatis comedere licuiſſet. Tertius quan
do bonum ſit cum ſcandalo aliorũ pria
Corinth. viij. Peccantes in frẽs ⁊c̃.
loquitur de idolaticis. Quartus eſt quã
do bonũ fit p oſtẽtationẽ Job. ca. xxxvi.
Si oſculatus ſum manũ meam que ē ini
qtas maxima. ſuper qd dicit. Gre. Ma
num ſuã oſculatur qui laudat qd facit. ⁊
hec eſt iniquitas maxima. Quintus cum
ipedit obedientiã ſuperioris. quia lʒ pro
pter mandatum prelati nũq; maluz obe
at fieri. põt tamen bonũ aliquando ꝓpſ
obiam remitti. Remedia cõtra tentatio
nes memoria diñice paſſionis. mortifica
tio carnis. utile exercitium. declinatio oc
caſionum. conculcatio principij tentatio
num.

Explicit liber ſecundus. Incipiunt ca
pitula libri tertij.

De malo in genere. Cap. i.
De peccati diffinitione. 2
Quid ſit peccatũ ſcdm rem. 3
Quid ſit peccatũ ſcdm nomẽ. iiii
De origine peccati. v
De viſione peccati. 6
De effectu peccati. vii
De peccato originali ſcdm rem. viii
De peccato originali. ſecundum no
men. viiii.
De primis motibus. 10.
De moroſa delectatione. ⁊ conſenſu pec
cati. xi
De peccato veniali. 12
De effectu pcci venialis: 13
De ſeptem vitijs capitalibus in ſpẽ. xiiii
De ſuperbia. xv
De inuidia. xvi
De ira. xvii
De accidia. xviii.
De auaritia. xviiii
De gula. 20.
De luxuria. 21
Quomodo ſeptẽ vitia ſunt venialia vel
mortalia. ⁊ primo de ſuperbia. ſive vana
gloria. 22
De inidia quõ ſit mortale vl̓ vẽiale. 23
De ira quõ ſit mortale vl̓ vẽiale. xxiiii
De accidia quomodo ſit mortale vel ve
niale. 25
De auaritia quomodo ſit mortale vel ve
niale. xxvi.
De gula quomodo ſit mortale vel ve
niale. xxvii.
De luxuria quomodo ſit mortale vel ve
niale. xxviii.
De peccato in ſpũm ſcũm. xxviiii.
De peccato cordis. 30
De peccato oris. 31
De peccato operis. 32
De peccato omiſſionis. 33

Expliciũt capitula. Incipit liber terti⁹
De malo in genere. Cap. i.

m
Alum triplex ē. ſ. culpe
pene. ⁊ dãni. quod oppo
nitur triplici bono. ſ. ho
neſto. delectabili. ⁊ vtili.
Nã culpe opponitur ho
neſtũ. pene opponitur delectabile. dãno
opponitur vtile. Malũ ē vtile multis
mõis. Primo pp ſuã ordinationẽ. qr per
vilificationẽ ponitur i loco iferiori i v..i
verſitate rerũ. vñ ⁊ bene ordinãtur. ⁊ ſi
cut ⁊ ordinate ponitur diabolus in infer
no. ⁊ fur in patibulo. ſcdo modo vtile eſt
pp ſuã coactionẽ. Amaritudo. n. cõſciẽ
tie cogit hoiem a peccato recedere. Je
re. ſcdo. Arguet te malitia tua. ⁊ auerſio
tua increpabit te: item in eodẽ. Uide q̃
malũ ⁊ amarũ ē te dereliquiſſe dñm de
um tuũ. tertio ē vtile per ipſius mali con
ſiderationẽ. ex eo. n. ꝙ hõ malũ videt na
turaliter ꝓficit. qr ſicut hõ naturaliter
bonum appetit. ita naturaliter horret
malum ⁊ fugit.

De peccati diffinitione. Cap. 2.

p
Oſt malũ in genere ſeqtur de ma
lo culpe i ſpecie. Diffinitur autez
peccatũ multis modis. Primo ſic ab Aug.
Peccatũ eſt volũtas retinẽdi vel conſe
quendi qd iuſtitia vetat. Itẽ ab eodem.
Peccatũ ē dictũ vel factũ. vl̓ cõcupitũ
contra legẽ dei. Itẽ Ambro. peccatũ eſt
ꝑuaricatio legis diuine ⁊ celeſtiũ inobe
dientia preceptorũ. Itẽ Aug. pccm̃ ē ſp̃
to icõmutabili bono rebus mutabilibus
adherere. prima diffinitio datur ſecũdũ
cãm efficientẽ. ſecũda ſcdz cãm materia
lẽ. tertia ſcdz cãz fo[r]malẽ. quarta ſcdz cãz fi
nalẽ. In quarta diffinitõe nota ꝙ i pccõ
duo ſunt. ſ. auerſio a creatore. ⁊ ꝯuerſio
ad creaturã. quoꝝ primũ ē quaſi forma
le ſcdm quaſi materiale. Et i actione nõ
ē peccatũ rõe cõuerſiõis ſi nõ ſiſtat i crea
tura. ſed rõe auerſionis i qua ē deformi
tas ⁊ cõtẽptus. Quod ãt rõe cõuerſionis
nõ ſit peccatũ principalr̃. pʒ qr põt fieri
venialr̃ qñq; vt qñ quis delectatur i cre
atura plus debito. ſed tñ circa deũ. qñq;
ẽt poteſt quis dlectari i creatura ſine oi
peccato vt cũ delectatio naturaliſ ē tm̃
ſecũdum ꝙ viſus delectatur in viridi. ⁊
guſtus in dulci. ⁊ ſic de alijs. Interdũ põt
ẽt quis delectari meritorie. ſ. qñ ad deuz
refertur vnde pſ. 91. Delectaſti me dñe
in factura tua. ⁊c̃. Sed tũc ſumitur dele
ctatio pro motu. nõ pro paſſione

Quid ſit peccatum ſecundũ rẽ.
Cap. 3.

t
Enendũ ē de peccato ꝙ nõ ē ſbã
vel res aliqua ſʒ defectus ⁊ corru
ptela. Et dicitur pccm̃ nihil pp tria. Pri
mo pp dfcm̃. qr pccm̃ nõ ē aliqua res na
turalis. ſed corruptio boni. Secundo pp
effectũ. qr peccatũ ãnihilat hoiem. ⁊ de
ficere facit a vero eẽ. Tertio pp deſpec
tũ. qr vilẽ facit hoiem ⁊ indignũ pmio.
Circa predicta tñ ſciendũ ē ꝙ aliud eſt
peccati actus. ⁊ aliud habitus ⁊ aliud ma
cula peccati actus aliquid eſt. ſed nõ hʒ
amplius eſſe adueniẽte gr̃a. ſed pcci hi
tus qui relinquitur ex malis actibus ali
quid eſt ⁊ remanet interdũ ẽt ceſſantib⁹
actibus. ⁊ poſt infuſã grãm ⁊ peccati re
miſſionem. peccati vero macula nihil eſt
ſecũdũ rẽ. ⁊ tñ deformat animã nõ p mo
dum paſſionis ſed ꝑuationis ſicut trũca
tio membri deformat corpus ⁊ maculat
Dicit autez Aug. ꝙ abſtinẽtia nulla ſbã

ē.⁊ tñ ex ea corpus lãguet. Ita peccatū
non ē res aliqua vel ſ. ã aliqua. ex eo tñ
natura corrumpit. ſed deletur ꝑ gratiaꝫ
Notandū p̄terea ꝙ peccatū qñq; tranſit
actu. ⁊ remãet reatu. ſicut patet in pccō
originali poſt baptiſmū qñq; tranſit ac
tu ſimul ⁊ reatu. ſicut peccatū actuale
poſt pñiam perfectã. qñq; remanet actu
⁊ reatu ſicut pccm̄ origiale añ baptiſmū

Quid ſit peccatū ſcd̄ꝫ nomē. Ca. 4.

p

Eccatū enī habet multa noīa. vo
catur macula. ⁊ hoc q2 imaginem
anime deformat. Itē reatuſ. qm̄ ad penã
eternã obligat. Itē pollutio. ⁊ hoc q2tuꝫ
ad contagionē contractã ex terrena dle
ctatione. Itē vocatur pena. inq̄tum reſ
picit peccatū primi hoīs. in quo natura
nr̄a fuit corrupta. Itē delictū. ſcd̄m ꝙ ē
receſſus a dignitate grē habite. Itē vo
catur culpa prout reſpicit penã. Itē offē
ſa. ⁊ hoc quia cōtra diuinã legem. ⁊ boni
tatem. Item preuaricatio. ⁊ hoc inquan
tū mandatū dei reſpuitur. Itē vitium. i.
defectus bonorum naturalium. Itē pec
catum prout ē conuerſio ad bonum com
mutabile. Itē vocatur ſcelus. pp iniuriã
dei magnã. Itē nefas prout ē illicitum ꝑ
ſone. perpetrãti. Itē vocatur crimē. put
ē dignū accuſatione ⁊ pena.

De origine peccati. Cap. v.

q

Uamuis peccatū ſit cōtrariuꝫ ipi
bono. nō tñ habet eſſe niſi in bono
quod qdem bonum eſt liberū arbitrium.
ac voluntas. a qua peccatū ſicut a prima
origine. ⁊ in qua ē ſicut in ꝓprio ſubiec
to. Uolūtaſ igitur eſt cauſa peccati. cã di
co non efficiens ſed deficiens. Uoluntas
enim ſecundum ꝙ habet reſpectum ad
ſuū principium a quo ē. ſ. ad deum nō eſt
nata elicere ex ſe niſi bonū. ſed ſecūduꝫ
reſpectum ad p̄cipium ex quo ē quod ē
nihilū. inclinatur ad maluꝫ. cū ipſa volū
tas ſit ex nihilo tēdit ad defectum. Si er
go nolumus ſcire vnde ſit malum culpe
materialiter. dicemus ꝙ ex abſentia dbi
ti boni. i. ſpēi. modi ⁊ ordinis. Sed ſi vo
lumus ſcire vnde ſit originaliter. dicem⁹
ꝙ a voluntate ſiue libero arbitrio. De
progreſſu peccati. nota ꝙ pccm̄ initiaẗ
primo i cogitatiōe. procedit ⁊ creſcit i de
lectatione. perficit in conſenſu. Circa ꝓ
greſſum pcci ſciendum ꝙ quedam añce
dunt ipſū peccatuꝫ quedaꝫ ſequuntur q̄
dam circūſtant. peccatum añcedunt ali
qua ex parte euerſionis. aliqua ex pte cō
uerſionis. Ex parte auerſionis ãtecedūt
ipſum peccatū iſta. ſ. Contempt⁹. Omiſ
ſio. Ingratitudo. In obedientia. Preua
ricatio. Illa vero que pccm̄ antecedunt
ex parte cōuerſionis ſunt hec. ſ. Cogita
tio. Libido. Cōcupia. Delectatio. Per
uerſa intentio. ⁊ cōſenſus. Alia ſunt que
ſequūtur peccatū. ſicut ē macula. i. dfor
matio imaginis dei. ⁊ reatus. i. obligatio
ad penam eternã. Sunt adhuc alia que
pccm̄ comitantur. vt ſunt peccatoꝝ cir
cunſtantie que peccatū aggrauant. ⁊ di
minuunt que notanẗ in hoc verſu. Quiſ
quid vbi per quos. quotiēs cur qūo quã
do. Actio enim deprauatur etiam ꝑ pec
catum. etiam illa que de genere bonorū
eſt quandoq; in principio. quandoq; i me
dio. qñq; in fine, ⁊ hoc ꝑ malã itentionē
vel ꝑ negligētiã vel ꝑ vanã gloriam. U
num peccatum dicitur maius altero. mł
tis modis ſcilicet cauſalitate. vt peccatū
luciferi. vel generalitate vt peccatum
Ade. vel deformitate. vt peccatum. Iu
de. vel difficultate vt peccatum in ſpiri
tum ſanctum. vel periculoſitate. ſic pec
catum ignorantie. vel inſeperabilitate
vt peccatum cupiditatis. vel pronitate
vt peccatū carnis. vel offenſione. vt pec
catum idolatrie. vel expugnandi diffi
cultate. vt peccatum ſuperbie. vel men
tis cecitate. vt peccatum ire. Circa pec
cati grauitatem nota ꝙ nihil eſt peccatū
viro perfecto ꝙ non ſit peccatum in im
perfecto. niſi in hiis que nouit. Nam per
fectio nō mutat genus peccati. ſed quãti
tatem auget.

De diuiſione peccati. Cap. vi.

d

Iuiſio peccatorum multi
plex eſt. Alia eſt enim. ſecū
dum cãm efficientem ſcd̄m
ſe vt hec. pctōrū aliud ē ex ipotētia ali
ud ē ex ignorãtia. aliud ex malitia. Alia
ſūiẗ ſcd̄m cãm efficientem ratione ãne
xi ſecūdum quã ſumitur hec diuiſio. pec
catorum aliud eſt ex amore male accedē
te. aliud ex timore male humiliante. hoc
eſt ꝙ homo potius vlt peccatū cōmitte
re: q3 amato carere. aut malū pene quod
timet icurrere. Sumūtur peccatorū ēt
diuiſiones ſecundū cãm materialē circa
quã ⁊ ſcd̄m cãm formalē circa q3 primo
ſumitur hec diuiſio peccatorū. aliud eſt
cordis. aliud oris aliud operis. Itē hec.
Peccatorum aliud locutionis aliud co
gitationis aliud operationis. Scd̄o mō
ſūitur ſic. Peccatoꝝ aliud eſt in deū. ali
ud in ſe ipſum aliud in proximū. In deū
dividitur ſic. aliud in patrem. aliud in fi
lium. aliud in ſpiritum ſanctum. Aliſ tri
bus modis peccatur. ſ. male per ifidelita
tem de deo ſentiendo. Item blaſphe
mando. Itē ſacramenta dei indigne trac
tando. Alio⁹. peccat quis in deū. ſ. ipſum
tentãdo. ⁊ hoc ſit tripl̄r. Nã quãdoq; ten
tat quis di potentiã vt cū ſigna petit qñ
q3 dei iuſtitiam ut cū ꝑ cãdens ferrū vel
ꝑ duellū vel ſilia quis iudiciū querit qñꝫ
dei miſericordiam. vt cū quis dei bonita
tem examinans cōmittit ſe ſtultis pericu
lis. In ſeipſū peccat quis trib⁹ modis ſil̄r
ſ. neceſſaria ſibi ſubtrahēdo. Itē ſup̄flua
ſumēdo. item vltra vires quicpiã aggre
diendo in proximū peccat ēt quis tripl̄r
ſ. proximo ſua auferendo. Itē ſibi in ne
ceſſitate non coicando ſua. Itē malo exē
plo illū ad pccm̄ trahēdo. Sumūt prete
rea diuiſiones peccatoꝝ ſcd̄m cãꝫ forma
lē. ⁊ hoc tribus modis. qñq; naturaliter
ſcd̄m qualitatē l ſcd̄m q̄titatē vl ſcd̄m
relationē. Scd̄m qualitatem ſumiẗ hec
diuiſio peccatoꝝ aliud ē cōmiſſi. aliud eſt
delicti. quorū primū ē preuaricatio pre
ceptorum negatiuorū ſcd̄m ē pͧuaricatō
preceptorum affirmatiuorū. Item pre
dictum pccm̄ ē duplex cōtra duas ꝑtes
iuſtitie que ſūt declinare a malo. ⁊ facere
bonū. item alia diuiſio ſūitur ſecūdū qua
litatem ſic peccatorū quedã ſūt carna
lia quedã ſpūalia. ſed carnalia ſūt maio
res ifamie ſpiritualia vo maioris culpe.
Secundū quãtitatem ſūitur hec diuiſio
peccatorum aliud ē mortale aliud eſt ve
niale. quorū primum dr̄ peruerſio. ſcd̄m
vero inordinatio. quoniam peccatū mor
tale eſt auerſio totalis a bono. cōmutabili
⁊ conuerſio totalis ad bonum icōmutabi
le. Sed peccatum veniale eſt amor vo
luptatum in creatura citra deum. tamen
ſecundum relationem ſumitur hec di
uiſio peccatorum. aliud eſt originale.
aliud actuale. Ultima diuiſio eſt ſecun
dum cauſam finalem. ⁊ hoc dupliciter.
quia vel ſecundum ipſuꝫ appetibile. vel
ſecundum actum hominis appetentis.
Secundum ipſum appetibile ſumitur
hec diuiſio. Omne quod i mundo ē aut
ē ꝯcupiſcētia carnis aut ꝯcupiſcētia ocu
lorum. aut ſuperbia vite quorum primū
eſt appetitus delitiarum. ſecūdū appeti
tus diuitiarū. tertium eſt appetitus ho
norum. Secundum actum hominis ap
petentis diuiditur peccatum in ſeptem
vitia capitalia. Superbiam. Inuidiam
Iram Accidiam. Auaritiam Gulam ⁊
Luxuriam. Nota quod quinq; ſunt ge
nera operum. Nam quedam ſunt ma
la in ſe. vt illa que ſecundum ſuam natu
ram mala ſunt poſſunt tamē per aliquã
circunſtantiam fieri bona vt homicidiū
Quedam ſunt mala ſecundum ſe ut illa
que per nullam circunſtantiam poſſunt
fieri bona ſicut eſt odire deum fornica
ri: ⁊ huiuſmodi. Quedam ſunt bona
in ſe ut que ſunt bona ex genere tamen
pñt fieri mala ex circūſtãtia ſicut ē dare

elemoſynā Quedam ſūt bōa ſcđz ſe. vt
que p nullam circūſtantiam poſſunt fieri
mala. ſicut ē diligere deum ex charitate
Quedā ſunt in dr̄i ı. ut que nec bōa nec
mala ſunt p̄nt tamē fieri vel bōa vel ma
la. ſic eſt mouere pedē ſine liberatione. I
quandoq̄ȝ comedere.

De effectu peccati. Cap. vii.

m Ultra mala facit hōi peccatum. ⁊
ante morteȝ ⁊ in mortem ⁊ poſt
mortem. ante mortē peccatū hec mala o
peratur. Naturalia vulnerat. vt ſignifi
catur in illo q̄ incidit in latrones. Item i
tellectus obſcuratur i cognitione veri.
⁊ affectus tepeſcit i operatione bōi. Gra
tuitis ſpoliat. Tre. quarto diſperſi ſūt la
pides ſāctuarij ⁊c̄. Sȝ ne aliquod bonuȝ
pereat illa bona ōpa que quis peccando
mortificat alijs ſaluādiſ dabūtur. ſicut qñ
corporali morte quis moritur frēs ⁊ pro
pinqui in bōis eius ſuccedūt. aiam macu
lat. Tre. quarto. Denigrata ē ſuper cābo
nes facies eoruȝ. ad penā eternā obligat
Geñ. ſecūdo. Quacūq̄ȝ die comedris. itē
conſcientiā amaricat. Jere. cap. 2°. Uide
q̄ȝ malum ⁊ amarū eſt te dereliqſſe deū
tuum. Cor idurat prouer. ca. xviii. Pec
cator cū in profundū peccatorū venerit
contēnit. Inſenſibilem reddit. Geñ. ca.
19. Uiſus eſt ei quaſi ludens loqui. Simi
le hēs in cane ſubmergēdo qui non ſen
tit lapidem i collo. donec in aquā extra
nauē proijciatur aiam occidit. q2 vera ui
ta i. deo priuat. p°. Reg. 31. Saul irruit i
gladium ſuū. Sed nota q̄ peccatū vēia
le diſponit ad mortem. Mortale vō dat
infert mortem. ſed obſtinatio detinet in
morte. a. ı alii peccata trahit Gre. Pec
catū quod per p̄niam nō diuiditur mox
ſuo pondere ad aliud trahit. Exempluȝ
hēmus in Chaym. qui egreſſus i agruȝ
occidit frēm ſuum. abel. Exemplū hēs i
figura. Coruus egreſſus de archa inter
ceptus eſt aquis. Et dina egreſſa vt ui
dret ⁊c̄. v̄ginitatē amiſit. Et iudas egreſ
ſus xp̄m tradidit. Et p⁹ adulteriuȝ Da
uit ſecutum ē hōicidium. Et ſic pȝ q̄ pecca
tum ē pena peccati. Peccatū. n. ſecūdū
q̄ in ſe ē culpa precedentis pecci dr̄ pēa
⁊ ita dr̄ aliquid ſimul culpa ⁊ pena. ſȝ rō
ne actionis culpa. dicitur vero pena rōe
paſſionis. q2 culpa ē quod facimus. pēa
vero qđ patimur. Licet igit̄ ois culpa ſit
a nobis: non tñ ois pena eſt a nobis. imo
quedam ē a nobis acta. quedā a deo iſlic
ta quedā a p2imiſ parentibus contracta.
Et q2 cū quis facit qđ non dȝ iuſtum eſt
peti qđ dȝ. Ideo ois pena ē iuſta ⁊ a di
uina prouidētia ordinata. Qđ aūt vnuȝ
peccatū naſcat̄ ex alio ſic apparet. Sup
bia que uult oēs excellere dolet ſi aliqs
ei equatur. ⁊ ſic ex ea naſcitur iuidia. In
uidia vero q2 de facili iraſcit̄ ei cui inui
det ideo ex ea naſcitur ira. ſȝ ira cū non
pōt ſe uindicare triſtat̄. ⁊ ideo ex ea naſci
tur accidia. accidia vero cōſolationē que
rens in exterioribꝰ facit auarum. auari
tia aūt quia in t̄p̄alibus abundat pōt ma
gis exercere gulā. Gula vero pp̄ vētris
repletionē de facili ſpumat in libidinem
⁊ ita generat luxuriā. itē bona que ſiūt i
fructuoſa reddit. ⁊ q̄ſtū ad meritum ⁊ q̄ȝ
tum ad premiū. ſicut ramus preciſus ab
arbore nō profert fructū. ſȝ areſcit ⁊ ha
bilitat̄ ad icendiū. De talibus dr̄ deute
ro. cap. xxviii. Maledictꝰ eris igrediens
⁊ egrediens. ſ. eccleſiaȝ materialē ad orā
dum. q2 taliū orō nō ē meritoria. imo di
cit Aug. q̄ ſi tales crucē ſe ſignant potiꝰ
includit in ſe diabolū q̄ȝ excludāt. q2 iam
in eis p effectum habitat. Ex hoie ſin in
fernū facit q2 in pccōre ē ignis auaritie.
fetor luxurie. tenebre ignorātie. vermis
cōſcie. ſitis cōcupiſcentie. demones p ef
fectū. ⁊ huiuſmoi. Itē tandem hoiem re
linquit uacuum. Geñ. cap. i. Terra erat i
nanis ⁊ uacua ⁊ merito. quia mūdo adhe
rentes ſuggūt vbera arida eo q̄ reliqꝫ
runt fontē vite ⁊ venā aquarum viuen
tium ⁊ palludibuſ turbidis ſe ſatiāt. item
fallendo decipit ſic lignū putridum ð no
cte lucens. ⁊ ſic eſca i hammo latens pi

ſcem decepit. Stultū hominē demōſtrat.
quia peccādo quis ſibi onus ad ſe depri
mēdum iponit. ⁊ ligna ſup dorſum ſuum
cremāda colligit. ⁊ illi ſeruit qui eū p ſe2
uitio torquebit. Aug. Stultum eſt in tali
ſtatu viuere in quo quiſ nō audet mori.
Sciendū q̄ peccatū grauat hoiem i mō
te. q2 in morte priuatur hō ſolatio viſibi
liū que dilexit. ſ. cibo. potu. amicis. rebus
lumine. require. ⁊ pp̄rio corpore. qđ nū
quā in tali forma ſuſcipiet imo vellȝ hr̄e
ſic qñ pro dimidia pte corroſuȝ eſt a vmi
bus. q2 ſtupebit aia peccatoris qñ corpuſ
reſumendū videbit. Turbabitur peccatō
in morte qñ videbit concurſū demonuȝ
ad animā parētū ad res. Treñ. ca. i. Oēs
inimici eius apprehēderunt eā inter āgu
ſtias. Poſtremo uidendum eſt qualiter
pccm̄ premat hoiem pꝰ mortem. Confu
ſionem hēbit ex malorū operū denuda
tione. pp̄heta. Naū. ca. 3. Reuelabo pu
denda tua in facie tua. Exprobrationem
xp̄i audiet in iudicio. Mathei. 25. Eſuri
ui enim ⁊ nō dediſtis mihi māducare ⁊c̄
Requie ⁊ luce priuabit. Mathei. 22. Li
gatis manibus ⁊ pedibꝰ mittite eū tene
bras exteriores. Ubi nō valebit ei ille cā
tus. Requiem eternā ⁊c̄. Suffragijs ec
cleſie nō gaudebit Iſa. 66. Uermis eo2
non morietur ⁊ ignis eoruȝ nō extingue
tur in infernū precipitabit. Exēplum de
lapide molari quē angelus in apoc. proie
cit i mare dicēs hoc impetu mittet̄ babi
lon in inferno. Adeo ⁊ electis ⁊ omnibꝰ
bonis ſuperabit. Mathei. 25. ite maledic
ti in ignē eternum. A ſtatu penitendi ca
det Iere. ca. viii. Tranſijt eſtas finita eſt
meſſis. Omis ſpes mie precidet̄. Iſa. c.
30. Non remanebit teſta vt portetur
igniculus. ſ. charitatis de icēdio aut hau
riatur parū aque de fouea. ſ. diuine mie.
Sicut ita p̄ peccatuȝ nocet i peccato exi
ſtenti hac in peccato morienti ſic quoq̄ȝ
multipliciter nocet peccatū ipſū delerē
ti ⁊ de illo penitenti. q2 gloriā prime ino
centie nunq̄ȝ recuperabit ſicut. n. corrup
ta de cetero virgo nō erit. ita ſemel pec
cās nūq̄ȝ ſe non peccaſſe gaudebit. Iſtō
multis oñditur exēplis. Nā poſt ſanatio
nem uulneris ſemp manet cicatrix. Itē
qui ſemel furatur ſemper dr̄ fur. Item
domus eius domus diſcalciati dici pōt.
Itē ſymon quem dñs a lepra mundauit
p° mundationē ſemper vocat̄ ſymon le
proſus. Item tēplum quod reedificatū fu
it pꝰ deſtructionem p̄mi. nullo mō fuit ſi
mile in pulchritudine tēplo p̄ori. Id tpa
lem penā obligat. Unde nō exibit inde
donec reddat nouiſſimū quadrantē Itē
regnū celorum nō intrabit donec ligmuȝ
fenū ſtipulā. i. pena peccatorū tam mor
taliū quā uenialium que in p̄nti ſoluta ñ
eſt ſuper ipm crematur. a gloria retādat
qđ figuratum ē in abſalon q̄ poſtq̄ȝ patri
reconciliatus fuit. tm̄ manſit duobuſ an
nis q̄ faciem eius nō vidit. quia tamdiu
differtur quis a gloria quouſq̄ȝ fiat ſine
omni macula ſicut erat in baptiſmo. Tē
pus amiſſum ⁊ meritū quod ſibi conqui
rere potuit cum premio nunq̄ȝ recupera
bit. Jere. ca. xxvi. Qui vēdit ad id quod
uendidit non reuertet̄. Obſcurat ocultū
cognitionis ⁊ hoc propter trabē que in
tuſerat propter ſtercora hirundinū que
ipſū excecauerāt. vt ſignatur in Thobiā
ca. 2. Unde Augu. Oculis egris odioſa
eſt lux ſicut noctuis ⁊ veſpertilionibus.
Et nota q̄ ad hoc de quodā ceco quē lȝ
dñs illuminauerit nō tñ ſtatim pfecte vi
dit ſȝ vidit hoies quaſi arbores ābulan
tes. affectū reddit trepidum. ſicut in pe2
vulneratus. etiā ſanatus claudicat. ⁊ ar
bor de loco ſua ammota. aliquid virtutis
ammittit. Unde dcm̄ eſt hōi poſt pecca
tum. geñ. iii. Spinas ⁊ tribulos germina
bit tibi dictuum eſt ſerpenti Geñ. tertō.
Supra pectus tuum gradieris. Faſtidi
um homini generat. Numeri. xxi. Ani
ma noſtra nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſi
mo. Augꝰ. Palato nō ſano pena eſt pa
nis. qui ſano eſt ſuauis. Idem de ſe dixit
poſtquam conuerſus fuit. plus ualebis

malū innolitū q̄ȝ bonum inſolituȝ. Ad bñ
operandnm. impedit. Geñ. 19. Uxor. Lo
th reſpiciens retro verſa ē in ſtatuā ſa/
lis quod ſterilē facit terram. Itē in dolo
re paries filios. ſ. bonorū operuꝫ ⁊ ſcōꝝ
Ad reſiſtendū tentationibus debilitat.
Iudic. 16. Sanſon poſt criniū abſciſſiōꝫ
amiſit vires ⁊ arboꝛ leſa per ſecurim ci
to a vento deijcitur. Feruorē minuit cha
ritatis. ſicut eclypſis ſolis diu poſtmodū
nocet terre. eo ꝙ modico tp̄e ſibi virtus
radioꝝ ſoliſ ſubtrahitur. 3° R̄. 1. Rex da
uid ſenuerat ⁊ cū operiret veſtibus n̄ ca
leſiebat. Et aqua caloꝛem ignis innuit vl̄
extinguit. Doloꝛem ⁊ timoꝛē ſemꝑ iſli/
git. doloꝛem quidē. qꝛ certus de ꝑpetra
ta culpa timoꝛē āt quia incertus ē de ve
nia. Aug. Penitens ſemper doleat. ⁊ de
doloꝛe gaudeat. ⁊ nō ſemꝑ doluiſſe dole
at. Per peccatum coꝛrūpitur puritas li
beri arbitrij dupl̄r. ſ. in agēdo ⁊ ſuſcipiē
do. In agendo quidē qꝛ nō poteſt ſemꝑ
facere quod dꝫ vel uitare qd̄ nocet. In
ſuſcipiendo āt. qꝛ gr̄am ſtabilem nō pōt
ſuſcipere i hac vita. Itē coꝛrūpitur ratō
i hac vita dupl̄r. ſ. quātū ad diſcretioneꝫ
iudicij inter bonū ⁊ malū. ⁊ quātū ad deli
beratiōnē conſilij inter expediēs ⁊ inex
pediens. Itē coꝛrūpiter affectus dupli
citer. ſ. in oꝛdine ⁊ in mō. qꝛ nec ſemper ē
oꝛdinatus nec ſemper moderatus. Pec
catuꝫ multis nocet. ſ. ipſi facienti. ps. 50.
Peccatū meū contra me ē ſemꝑ. Hís q
ſūt in purgatoꝛio quos nō p̄nt pccōres
tā efficaciter iuuare. ſicut ſi eſſēt in gr̄a.
Ipſis dānatis ⁊ hoc ꝑ modū cōiunctōis
quāto. n. plures ſūt in iferno tāto maioꝛ
hoꝛroꝛ ⁊ maioꝛ pena. Fallit. n. in inferno
regula illa. Solatiū eſt miſeris ſocios hē
re pēaꝝ. Saluatis ⁊ hoc ꝑ modū abſtra
ctionis. Nam ex conſoꝛtio ⁊ ſocietate glo
rificatoꝛum augetur donū accidentale.
Deniqȝ ipſis viatoꝛibus nocet. tam ꝓ
eo ꝙ acies eorū cōtra demones minuit
in illo qui peccatū ꝑpetrat tū ꝓ eo ꝙ
alios malo exemplo coꝛrūpit ⁊ ſcandali

zat. Multa mala ſimil̄r eueniunt hōi ex
eo ꝙ in peccatū a quo per p̄niam ſurre
xerat recidiuat. Primum eſt. qꝛ hō fit i
potentioꝛ ad reſurgēdū. Heb. vi. Impoſ
ſibile ē eos qui ſemel illuminati ſūt ⁊ gu
ſtauerunt ⁊c. ⁊ pꝛolapſi ſunt iterū reno/
uari. Secundū eſt ꝙ vitium foꝛtificatur
ad impugnandum. Aug. de ſe loquitur.
Plus inquit valebat malū inolitū q̄ȝ bo
nū inſolitum. Tertium ē ꝙ culpa fit dif
ficilioꝛ ad remittendū. Iere. O quamuiſ
facata es nimis iterans vias tuas. ita ēt
nr̄ ꝙ vulnus iteratū tardiꝰ ſanat. Quar
tum ē ꝙ deus fit difficilioꝛ ad placandū.
3°. R̄. de ſemei qui ad primā petitionem
inuenit miſericoꝛdiā eo tñ pacto ꝙ ſtaret
i hieruſalem. ſed quādo ſecundario pec/
cauit ſine vlla miſericoꝛdia occiſus eſt.
Quintū eſt ꝙ diabolus difficilioꝛ eſt ad
expellēdum. Luce ca. xi. Tunc aſſumpſit
ſeptē ſpūs nequioꝛes ſe. ⁊ ingreſſus ha/
bitat ibi. ⁊ fi. no. ho. il. pe. p̄o. Sequitur de
coꝛruptione ſpēi ⁊ mōi ⁊ oꝛdinis. Ubi no
ta ꝙ bonitas naturaliū cōparata ad aiaꝫ
quā ſpecioſā facit dr̄ ſpēs. ſed cōparata
ad opus qd̄ mōdificat dr̄ modus compa
rata vero ad finē. ſ. deum ad quem oꝛdia
tur dicitur oꝛdo. Aliomō. coꝛruptō ſpē ē
diſſimilitudo aīe ad deuꝫ. Nam ſpēs ani
me ē ſimilitudo dei. Coꝛruptio vero mo
di eſt diminutio extenſionis virtualis ſi
ue infirmatio potentie que ex hoc eſt
ꝙ anime nō ſuſtentatur cibo ſpirituali
guſtando quā ſuauis eſt dominus. Coꝛru
ptio autē oꝛdinis ē in anima cū aſpectuſ
⁊ affectus deoꝛſū ē ad creaturas extra
naturalē ſitū. Cū. n. hec duo que ſſ qua
ſi caput anime ſurſū ſunt ad deum in na
turali ſitu ⁊ oꝛdine ſunt. alioquin hō erit
quaſi euerſus. Al̄r priuatio ſpēi ē defoꝛ
mitas ſiue carentia debite rectitudinis
uoluntatis. Rectitudo autem volūtatiſ
ē vt nō declinet a ſuis extremis. ſ. a deo
principio. ⁊ a deo fine. ſ. omnia que hꝫ a
dō principio referat ad deū. Cum enim
quis quod habet ſibi attribuit aut ponit

alium finem q̄ȝ deum. hō iſte curuus eſt
Item pꝛiuatio modi eſt exceſſus pꝛopꝛie
voluntatis. ſ. cū vult aliquid diuine volū
tati contrarium. Itē priuatio oꝛdinis eſt
auerſio voluntatis adeo ⁊ conuerſio ad
creaturā. Itē al̄r creatura rōnalis a ſū
mo bono ē ſecundū triplicem habitudi/
nem. ſ. efficientis foꝛmalis ac finalis et
iō nata ē agere opera ſua a dō ⁊ ſecundū
deum pꝛopter deū. ⁊ hoc ſcd̄m modum
ſpēm ⁊ oꝛdinem ſibi inſitum. Sꝫ qm̄ ea
dē rōnalis creatura. de nihilo facta fuit
q̄tū ad cāꝫ materialē potuit deficere in
ſuis actōibus vt. ſ. operatōes ſue nō eēnt
a deo ac per hoc nec ſecundū deum nec
pꝛopt̄ deum. hoc aūt eſt pccm̄ ipſius ſpe
ciei mōis ⁊ oꝛdinis coꝛruptiuū.

De pccō oꝛiginali ſcd̄ȝ rem.

Capitulum viii.

E xpedito de pccō i genere. dicēdū
eſt de pccō i ſpecie. ⁊ pꝛimo de oꝛi
ginali ⁊ pꝰ hoc de actuali. licet igitur ani
ma non ſit ex traduce. tñ oꝛiginalis cul
pa ab aīa ade tranſit ad aīas poſteroꝛuꝫ
mediante carne per cōcupiam generata
Ita ꝙ ſic ab aīa peccāte īfecta fuit caro
ade. ⁊ pꝛona effecta ad libidinē. ita ſemi
nata caro ſecū trahit infectionē ⁊ vitiat
aīam. Ex quo pꝫ ꝙ peccatū oꝛiginale eſt
in carne ⁊ eſt i aīa. In carne ē mat̄ialiter
⁊ oꝛiginaliter. ⁊ in aīa foꝛmaliter tāquaꝫ
in ſubdō. Sola eniꝫ aīa eſt ſuſceptibiliſ v̄
tutis ⁊ vitij. ⁊ tamē ſic dictū eſt ex coniū
ctione ad coꝛpus coꝛruptiuum trahit ad
vitiuꝫ. ſic quādo cadit qs in lutū fedatur
⁊ maculatur. Talis aūt infectio aīe nō tā
men ē pena. ſꝫ etiā culpa. Ipſa vero cul
pa que macula ē delet̄ in baptiſmo. Pe
na āt que fomes appellatur ſiue peccan
di pꝛonitaſ remanet. poſt batiſmū. Licet
eni curetur in baptiſmo culpa q̄tum ad
reatum dānationis eterne. tñ remanet
ipſa pena quantū ad actum ⁊ motū ꝯcu
pie. cū qua nos opꝫ quamdiu viuimus
pugnare. niſi extinguat̄ cōcupiſcentia ꝑ
gr̄am. qd̄ tamen raro cōtingit in aliquo

hoīe. qd̄ dico pꝛopter beatā mariam vir
ginem in qua fuit extincta in cōceptione
filij ꝑ gr̄am ſingularē. Ex pꝛedictis pꝫ ꝙ
perſona coꝛrumpit naturā. econtra natu
ra coꝛrupta coꝛrumpit perſonā. Nā per
peccatum pꝛimi hoīs coꝛrupta eſt hūa/
na natura. ſed natura ſic coꝛrupta coꝛrū
pit alias perſonas. Notādum āt ꝙ coꝛru
ptio perſone ē reatus mētis. coꝛruptio
vero nature ē infectio carnis. pꝛout eſt
p̄ncipium ad carnem alterā. Deniqȝ nul
lo modo dꝫ imputari deo infectio aīe. lꝫ
eam creando īfundat ⁊ vniat cū carne i
fecta qm̄ oꝛdinatiſſimū fuit vt humana
natura cōdiretur. ita ꝙ condita pꝛopaga
retur ⁊ ꝓ pccō puniret̄. vñ ſic in cōditio
ne ſeruatus ēꝰ oꝛdo nature. ſic i punitiōe
dbuit ſeruari oꝛdo iuſtitie. Et ita pꝫ ꝙ n̄
eſt cōtra diuinam eq̄tatē. ſi ad poſteros
culpa tranſmittitur. Dicēdum igitur ꝙ
oꝛiginalis culpe tranſfuſio vel tranſmiſ
ſio non ē a deo nec a natura condita. ſed
a vitio pꝛimi hoīs perpetrato. Et hoc ē
quod ait Augꝰ. ꝙ peccatuꝫ oꝛiginale nō
tranſmittit ad poſteros ꝓpagatio ſed li
bido. Sic eni conditus ē homo vt ſpiritꝰ
preeſſet coꝛpoꝛi. ⁊ coꝛpꝰ ſubeēt ſpiritui
ſcilicet quamdiu ille obediret ſuo cōdito
ri. Et econtra ſi ſpiritus nō obediret dō
iuſto dei iudicio coꝛus inciperet rebella
re ſpritui. Sic ut ergo ſi adā ſtetiſſet coꝛ
pus ſuum obediēs ei fuiſſet ⁊ tale ad po
ſteros tranſmiſiſſet. ſic adam ex quo pec
cauit ⁊ caro eius facta eſt rebellis oꝫ ꝙ
talem ad poſteros trāſmittat. ⁊ ꝙ deus
ſecundum inſtitutionem pꝛimariā animā
infundat coꝛpoꝛi. Ex hoc patet ꝙ pater
eſt cauſa oꝛiginaliſ peccati in filio. ſꝫ cau
ſam hic intellige in genere cauſe efficiē
tis. Omnes per cōcupiſcentiā nati na/
ſcuntur filij ire pꝛopter qd̄ incurrimus
multiplicem defectum tam coꝛpoꝛis q̄ȝ
anime ad quos ſubſequimur penā moꝛ
tis. ⁊ penam carentie viſionis diuine. ⁊
amiſſionis gloꝛie celeſtis. non ſolum in
adultis. vez ēt i ꝑuulis n̄ baptiȝatis qui

pena mitiſſima inter ceteros puniuntur
qꝛ ſolã penam dãni hñt ſine pena ſenſus
Originale peccatũ ſic curatur ꝑ baptiſ
mũ i ꝑente ꝙ nichilominus ab eo qui cu
ratus eſt tranſmittitur in ꝓlẽ. ſic vide
mus ꝙ circũciſus gñat filiũ cũ preputõ
⁊ granũ nudũ ſeminatũ gñat granũ cuꝫ
palea. Et hec ẽ rõ. qꝛ hõ gñat filiũ nõ ſe
cundũ quod creatus ẽ i mente. ſ; ſcðm
qð corruptus ẽ in carne nõ ſecũdũ quod
ſpiritualis. ſed ſecundum quod carnalis.

De pccõ originali ſcðm nomẽ Ca vi.

o Riginale peccatũ hꝫ multa noĩa
⁊ hoc multiplici de cã. Scðꝫ. n. ꝙ
originale pccm̃ cõꝑatur ad aiam vocat
infirmitas. qꝛ reddit aiam ipotẽtẽ ad re
ſiſtendũ motibuſ. Jtẽ feditas. qꝛ ꝑ ipſuꝫ
aia maculat. Jtẽ pronitas ꝑꝑ cõtinuã in
clinationẽ appetitus ad malũ. Jtẽ corru
ptio. qꝛ ducit ad nihilũ. i. ad pccm̃. Jtẽ vi
tiũ. qꝛ diminutio ẽ bonoꝝ naturaliũ. Jtẽ
lãgor nature qꝛ durat i natura corrupta
S; ſecũdũ ꝙ cõꝑatur ad corꝰ vocatur
lex carnis eo ꝙ lege diuina carni ſit iflic
tũ. Jtẽ lex mẽbroꝝ. qꝛ mouet organa ad
opꝰ cõcupie. Jtẽ tyrãnus ꝑꝑ dãnatiõem
quã hꝫ quaſi violẽtã i ipſa carne cõcupiſ
cibili. Jtẽ fomes. qꝛ ſic cinis fouet ignẽ
ita per ipm̃ fouet pccm̃ i carne ſecũdum
actũ nutritiue ⁊ gñatiue. Jtẽ ſtimulꝰ car
nis. qꝛ ſtimulat carnẽ ad primos motus.
⁊ aiuꝫ ad cõſẽſũ. S; ꝓut cõꝑatur ad ac
tꝰs delectabiles vocatur cõcupia que ſo
nat vitiũ in actu ꝓut ẽ i adultis. Jtẽ con
cupiſcibilitas que ſonat vitiũ ipotẽtia ꝓ
ut ẽ in ꝑuulis. Scðm vero qð ꝯꝑatur ad
pmũ hoiẽm a quo cõtrahit uocat pccm̃
originale qð ẽ carẽtia debite iuſtitie hoiſ.

De primis motibus. Cap. io.

e Am pccõrũ aliud ſit actũ aliud cõ
tractũ ipꝫ pccm̃ actuale frequẽter
a pmis motibus hꝫ ortũ. Vñ ſciendũ ꝙ i
ſtatu inocẽtie nõ mouebat ſẽſualitas ni
ſi ſcðꝫ motũ rõnis. Jõ ſtãte pmo hoie in
eodẽ ſtatu nõ potat i eo eẽ pccm̃ ẽt veni
ale. Primi motus ⁊ ſi ꝑticulariter ⁊ ſi
ſigillatim poſſit declinari. tñ nullo mõ omẽs
poſſunt caueri: quia tot ſunt peccata:
quot ſũt ẽt pene pcci. ⁊ iõ merito dñr vel
alia. qꝛ hoc ipõ ſũt digna venia. Primꝰ
motus ſic deſcribit. qꝛ ẽ motus ſẽſualita
tis ſcðm ipulſũ fomitis ipetuoſe tẽdẽtiſ
ad fruitionẽ creature delectabilis. Dupl̃r
primus motus. diſtiguitur q̃tũ ſpectat
ad ꝑtẽꝫ materiã. ſ. primo. pmuſ q ẽ natu
ralis ⁊ ſcðo primus q ẽ ſenſualitas. Cuꝫ
ergo loquimur de primis motibuſ ꝙ ſũt
pccã itelligendũ ẽ de ſcðo primis que ſũt
ſenſualitatis. qꝛ primo pmi ñ ſunt pccã
cũ ſint naturales ⁊ extra genus moris
qð pꝫ ꝑ hoc ꝙ tales nõ ſequũtur imagi
nationeꝫ ſed ſolummõ naturaliũ qualita
tũ actionem. Motus aũt ſecundo primi
ſũt peccata quia ſunt actus iordinati in
gñe moris qð pꝫ per hoc ꝙ tales motus
ſũt ſenſualitatis qa ſubiacent aliquo mo
do dñio volũtatis. Volũtas ãt ẽ principi
um moraliũ ſicut habetur. vii. ethicoruꝫ
Hinc ẽ ꝙ genus moris i principio icipit
vbi inuenitur dominiũ volũtatis. hoc ãt
ẽ in ſenſualitate. Quãuis autẽ per rõem
predictam ſit in ſenſualitate peccatũ. uõ
tamẽ erit mortale ſed tãtũmõ veniale. qꝛ
voluntas non hꝫ plenũ dominiũ ſuꝑ pri
mos motus qui ſũt ſenſualitatis ſic eſt i
illis actibus qui ex imperio voluntatis.
procedunt. ſed hꝫ in eis dominiũ icõple
tum ſicut in illis actibus qui non per im
perium rationis procedunt. ⁊ tamen uo
luntas tales motus. ſenſualitatis impedi
re poterat ⁊ ideo ſunt peccata venialia.
propter hoc dic. Aug. ꝙ peccatũ adeo ẽ
voluntarium. ꝙ niſi ſit voluntariũ nõ eſt
peccatum. Primi quoq; motus ideo ſẽ
ſualitati aſcribuntur. quia talium motu
um principiũ ⁊ ſubm̃. Dicenduꝫ ergo
ꝙ primi motus ſecundum predicta ſũt
peccata venialia triplici rõne. Primo
quia mouent ad illicitum. Secundo qa
ſunt quodammodo volũtarij nõ ſecũdũ
ſẽ. ſ; qꝛ ſic dictũ ẽ nõ ipediũtur a volũta
te vel ẽt ꝑꝑ precedentem appꝑhenſionem
Tertio ꝑꝑ delectationẽ ãnexã. Cuꝫ eni
anima ꝑ delectationeꝫ cõiungitur crea
ture obtenebratur ⁊ peiorat. ſicut quan
do coniũguntur deo illuminatur. ⁊ melio
ratur. Nota ꝙ homo pronior eſt ad ma
luꝫ q̃ȝ ad bonum. ⁊ hoc multis decauſis.
Primo qꝛ ſicut dr̃ Sap. iiᵒ. Corpus qð cõ
rumpitur aggrauat aiam trahens illam
ad malũ. ⁊ non ſic erigẽs ad bonum. Se
cũdo. quia ſicut dicit Aug. pluſ valet ma
lũ innolitũ q̃ȝ bonum iſolitum. Tertio qꝛ
naturaliter facilius ẽ deſcendere q̃ȝ aſcẽ
dere. ⁊ vnus magis trahit deorſuꝫ decẽ
ſurſum. Quarto qꝛ incitans ad malũ de
lectatio pñs eſt ſemper. ſ; ſinis virtutũ
incitãs ad bonuꝫ abſcẽs eſt. Delectabile
auteꝫ apprehẽſum per ſenſum vel ima
ginationem quaſi de neceſſitate mouet
concupiam. Quinto qꝛ plures circunſtã
tie requirũtur ad bonũ q̃ȝ ad malũ. Sex
to qꝛ tendimus ad nr̃uꝫ principium. ſ. ad
nihilum. Septimo qꝛ fomes qui mouet
ad malum ſemꝑ intra nos ẽ. gloriam vo
quã querimus extra nos eſt. Octauo qa
vires aie ſunt actiue ad diligendum tpa
lia. ſed paſſiue ⁊ materiales ad ea que ſũ
gratie ⁊ glĩe. vnde verſus. Quicqd ha
bet meriti preuentus gratia donat. Nil
deus in nobis preter ſua dona coronat. qꝛ
non poſſunt haberi virtutes ꝑ modum
acquiſitionis ſed per modũ receptionis.
Vnde malũ poſſumus facere ꝑ nos. ſed
non poſſumus facere bonũ ſine grã ad
iutrice.

De moroſa delectatiõe. Cap. ii.

d Electatio carnalis moroſa pecca
tum ẽ mortale. ſed nulla dr̃ moro
ſa niſi quando ex conſenſum ratõnis eſt.
Unde nõ intelligitur hic mora tpis ſ; cõ
ſenſus. Sciendum ẽ ergo quia delectatõ
ſi ſiſtit citra cõſenſum ueniale peccatum
ẽ. ſi vero procedit vlterius ita ꝙ homo
vult interius delectatione uoluptari. nec
tamen vult in opus procedere. talis con
ſenſus eſt intra mortalia cõputãduſ. qð
maxime dhet intelligi in carnalibus pec
catis verumtñ iſte cõſenſus in illecebra
duplex ẽ. quia conſenſus i illecebra aliqñ
eſt ſubitus nõ per prehabitã deliberatõ
nem. ſed ex ſola corruptione carnis qui
precedit appetitus ſenſualitatis in prio
motu. Talis aũt conſenſus dicitur ſubre
ptio. ⁊ eſt peccatum veniale. alius cõſen
ſus ẽ in delectatione motuũ carnis qui ẽ
cum deliberatione rõis. ⁊ iſte eſt peccatũ
mortale vt dcm̃ eſt. Si autẽ ratio. conſẽ
tit. cũ deliberatione que ſit per rõnes di
uinas hoc mõ. quia omne lege dei ꝓhibi
tum ẽ vitandum. tũc dicitur peccatuꝫ eſ
ſe in ſuperiori ꝑte rationis: ſed ſi delibe
ratio ſit per rõnes humanas vel natura
les hoc mõ omne in quo tranſgreditur
mediũ virtutis ẽ vitandum. tũc dicetur
peccatum eẽ in inferiori parte rõis. Et ſi
adhuc procedit conſenſus vlterius. quã
do. ſ. proponit opus cõſumare. tunc volũ
tas pro facto reputatur. ẽt ſi facultas de
ſit perficiendi ipſum opꝰ. ſi vero cõſequi
tur cõſenſus ⁊ opus i hiſ que diuina lege
ſunt prohibita peccatũ eſt mortale cõſu
matum. Ex predictiſ collige diſtinctiõeꝫ
qꝛ delectatio duplex. eſt. ſ. naturalis. ⁊ vo
lũtaria. Jn delectatione pure naturali.
nec eſt meritum nec demeritũ. Volunta
ria duplex ẽ. quia alia eſt i creatore. alia
in creatura. Delectatio que i creatore ẽ
bona eſt. de qua pſ. 75. Memor fui dei ⁊
delectatus ſũ ⁊c. Que aũt in creatura ẽ
duplex ẽ quedam eni eſt ꝑꝑ deum. ⁊ hec
bona eſt. ſ; hic ſumitur delectatio pro o
peratione rationis. nõ ꝓ paſſione. de qua
pſ. 91. Delectaſti me dñe in factura tua
quedam ẽ contra deuꝫ. ⁊ hec ſilr duplex
eſt quia quedam non ẽ contra deum. ſed
preter deum. ⁊ hec peccatũ veniale. que
dã vero ẽ contra deum ſimplr que frã
gitur dei preceptũ. ⁊ hec ẽ peccatuꝫ mõ
tale.

De peccato veniali. Cap. 2.

p Eccatuꝫ veniale minoris ẽ culpe
Nã in paruuliſ poſt baptiſmũ pri
mo ſurgũt venialia. poſtea mortalia. Ve

Veniale aũt peccatũ eſt vt ait. Aug. qđ
hoiem vſq; ad reatũ perpetue mortis
non grauat. ſed penã meretur. ⁊ ſic faci
le indulgetur. Peccatũ veniale ſp eſt a
volũtate. ad hoc mouẽte vł pmittente ł
non prohibente. Peccatũ aliqđ ẽ venia
le tribus modis. Primo mõ ex gñe. ſic
verbum ocioſum ẽ veniale. Secũdo ex
euentu. ſecundũ q per pñam đ mortali
fit veniale. Tertio ex cã ut. qñ; fiunt que
dam ex īfirmitate vel ignorantia que lz
qñq; ſint mortalia. tñ dñr venialia. ſiue re
miſſibilia ex cõpatione ad peccatũ quod
fit ex certa malitia. qđ eſt irremiſſibile:
⁊ hoc verũ ẽ niſi aliquod ſit mortale ex
ſuo gñe. ſicut eſt fornicari. quia tale ẽt ſi
fiat ex īfirmitate mortale eſt. Sciendũ
q peccatũ veniale. nũq; poteſt fieri mor
tale. Ita. ſ. ſi intelligatur idẽ Secũdũ ſub
ſtantiã. qꝛ prius veniale mortale. ſiet ſnũ
q; põt. ⁊ hoc nec quãtũ ad actũ. nec quan
tũ ad maculam. Et rõ huiuſmodi eſt. qa
nulla res põt mutare ſuam ſpẽm. Pec
catũ autem, veniale ⁊ mortale ſunt diuer
ſe ſpẽs peccati. Verũtamẽ actus qui ex
ſe eſt de genere venialis põt fieri morta
lis quattuor modis. Primo ex cõſciẽtia
quia quicqd fit. contra conſcientiã edi-
ficat ad gehennã. ẽt ſi fit contra cõſcien
tiam erroneam. ⁊ hec eſt ratio qꝛ cum in
peccato duo ſunt. ſ. auerſio ⁊ conuerſio.
penes primũ iudicatur peccatũ. qñ auer
ſio a deo ẽ quaſi formale. ⁊ conuerſio ad
creaturam quaſi materiale. Quamuis
ergo leuare feſtucam vel calamũ đ ter
ra leue ⁊ idifferens. tamẽ quãdo fit con-
tra conſcientiam peccatũ eſt. qꝛ ſperni
tur bonũ incõmutabile. ⁊ ita fit auerſio
a creatore. Secundo ex cõplacẽtia. Vñ
Aug. Nullũ peccatum adeo eſt veniale
quod non fiat mortale dũ multũ placet.
Tertio ex diſpoſitione. qꝛ frequenter p
lapſum in uenialia diſponit hõ ad morta
lia. ⁊ hoc ſecũdum illud. Grego. Vitaſti
ſaxa grandia vide ne obruaris arena. ⁊
hoc ideo dicit. quia ſepe de minimis pec
catis venitur ad magna. ſicut de modica
ſintilla qñq; ſurgit magnus ignis. Ecc.
19. Qui modica ſpernit paulatiz decidit
Quarto ex progreſſu. qꝛ quãdo ſurgit
veniale ſi non prohiberetur poſſet pgre
di vſq; ad mortale. non qꝛ ipſũ veniale i
ſubã poſſet fieri mortale. ſed qꝛ ex ipſo
occaſionaliter põt fieri progrediẽdo vſ
q; ad mortale. Et ſtud pz in primis mo
tibus qui inter venialia cõputantur. ſed
quando delectatio cõualeſcit in tm̃ q cõ
ſenſus accedat iam peccatum mortale ẽ
Differentia eſt inter peccatum mortale
⁊ veniale quia peccatũ veniale ẽ libido
ſiue voluptas i creatura circa deũ. Mor
tale autem eſt libido ſiue voluptas i cre
atura ſupra deum vel eque deo. Rect9
ordo eſt ut bonũ incõmutabile preferat
bono cõmutabili. ⁊ honeſtum vtili ⁊ vo
luntas dei voluntati nr̃e ⁊ ratio ſenſuali
tati quãdo iſte ordo peruertitur. tũc pec-
catum cõmittitur. Vtrũ aliquis poſſit eſ
ſe vel viuere ſine peccato veniali dum
eſt in hac vita pñti. Dicendũ eſt quod ſi
loquimur de tota vita hominis q perue
nit iam ad etatem adultam de excellenti
⁊ ſpeciali grã eſt quod talis ſine veniali
peccato ſit ſicut beatus. Aug. dic de bea
ta virgine. Si aũt loquimur de aliqua p
ticula uit e pñtis ſic põt eſſe aliquis ſine
peccato veniali. Iſtud pz per exemplũ
quia nauta poteſt ſingula foramia nauis
ad horam obſtruere ne aqua intret. ſed
non poteſt ſił omnia obſtruere ut aqua
nuſq; intret. vnde charitas etiam perfe
ta non facit q peccatum veniale non ad
ueniat. ſed facit q nõ durz. Quemadmo
dum caminus ignis nõ facit vt gutta a
que ſibi non apponatur. ſed facit vt ap
poſita citius extinguatur. Perfecta eiz
charitas ſtatim inflãmat hominẽ vt de
peccato veniali doleat ⁊ peniteat quod
non facit charitas impfecta. vnde i imp
fectis aggregantur multa venialia. per
que fit ad proſtrationez maior diſpoſitio

De effectu peccati venialis.

Effectuſ peccati vẽialeſ multiplex
eſt. primus qꝛ ad penã obligat. nõ
aũt determinate neq; preciſe obligat ad
penã eternam vel purgatoriã vel pñtis
ſatiſfactionis. ſz ad aliquam illarũ pena
rum quã ſcđm forum eccleſie pñtis ſatiſ
faciat hõ leuiter ſcđz foz purgatorij pu
nietur grauius. ſcđm vero forũ inferni
punietur hõ grauiſſime pro veniali. quia
eternaliter ſi cum veniali ⁊ mortali deceſ
ſerit. Exemplũ habemuſ de hec. qꝛ men
ſura vini que in vno loco valet. vi. dena-
rios ſi ducatur ulterius valet. xvi. ⁊ ſi du
catur adhuc ulterius valet duos ſolidos
pena tñ illata pro veniali in inferno in cõ
parabiliter minor ẽ q; illata pro mortali
Vnde ſolet dici q pena illata in inferno
pro mortali ẽ ſicut ſoliditas. illata vero
pro veniali ibidem eſt ſicut ſuperficies.
Illata pro veniali i purgatorio ẽ ſicut li
nea. illata p veniali in pñti eſt ſicut pun
ctuſ. Vnde ſic iſta quattuor ſũt impropõ
tionabilia. ita iter pdictas penas, magna
ẽ dñã. Secundus effectus ẽ q peccatuz
veniale aiam maculat. ⁊ ponitur tale exẽ
plum. aliquãdo enim denigratur aliqua
imago depicta in tm̃ ut uideri non poſſet
aliquãdo vero ſic obſcuratur ut uideri q
dem poſſit. ſed nõ plene diſcerni. ⁊ ideo
propter talẽ dñam dicit gregorius q veni
ale obſcurat. mortale obtenebrat. De
macula vero iſta dr̃ q in ſaluandis omẽ
peccatum veniale deletur a gratia fina-
li. ⁊ hoc q̃tuz ad culpã ⁊ non q̃tũ ad pe
nam imo illa ſoluetur i purgatorio. De
let autez peccatuz veniale gratia finalis
in ipſa diſſolutione corporis ⁊ aie ex vir
tute cõplexionis ⁊ ſui ſtatus q̃uis nõ ſit mo
tus cõtritionis ad illud directus. ſecũduz
hoc intelligitur. verbũ Aug. q dicit. q in
purgatorio põt eſſe abſolui a pena. nõ a
culpa. hoc ab ãtiquis dictum ẽ. ſed nunc
cõiter tenetur q peccatum veniale hic
deferatur a multis. ⁊ q quantum ad cul
pam in purgatorio ẽt purgatur. quia do
minus dicit de quibuſdam peccatis q nõ
remittuntur neq; in hoc ſeculo. neq; i fu
turo. Exponit grego. q uenalia dimitten
tur. ſ. i futuro q ſi intelligatur quantum
ad penam tantuz tũc expoſitio Gregorij
nulla eſt. quia etiam mortalia quo ad pe
nã purgantur. que hic ſoluta nõ eſt. Ter
tius ẽ. quia minuit feruorem charitatis
ſicut aqua in igne proiecta. licet ignẽ nõ
extinguat. feruorẽ tamen illius tẽperat
Quartus eſt. qꝛ potentias aie in bonis o
peribus laſſat. ſicut qñ ponitur pondus
ſuper equum minus erit promptus ad a
bulandum. Quintus ẽ. qꝛ retardat a glo
ria. qꝛ homo qui deberet ⁊ poſſe ſtatim e
uolare ad celum p9 mortem. cogitur pp
uenialia ad tempus in purgatorio expec
tare Nunquaz enim ab aliquo facius ibi
uidebitur. donec ſoluat minimũ quadrã
tem uenialium peccatorũ. ſ. per penã. O
portet. n. quẽlibet ita mundum eſſe ante
introitum paradiſi. ſicut fuerat in innocẽ
tia baptiſmali. Sextus eſt q bona glorie
celeſtis diminuit. nõ quidem illa que iaz
debent ⁊ que iam hẽmus ibi per meritũ
repoſita. ſed que deberentur ſi uenialia
non fierẽt. qꝛ medio tempore poſſent ali
qua bona fieri i qñ illa fiunt. propterea p9
perpetrationẽ uenialiuz opz nos opera
quedã cõuertere ad ſolõnẽ huiuſmõi đbi
torꝝ. p que nobis deberet creſcere cumu
lus eterni pmij. Septimus effectus ẽ. q
uenialia ſepe ſit occaſio mortaliũ pccõꝝ
⁊ hoc quattuor mõis. ſicut hẽs ĩ ca° pro
ximo. ubi dr̃ q actus q ex ſe uenia lis eſt.
põt fieri mortalis quattuor mõis. Hoc ẽ
etiã ſingu ariter aduertendũ q ſic ad re
miſſionẽ pcci mortalis exigitur dſertio ac
tus peccadi cũ uoluntate in poſterũ abſti
nẽdi. ſic quoq; pccm̃ ueniale in pñti nõ di
mittit niſi actuũ pppoſito dſeratur. De
ſeptẽ uitijs capitalibus in ſpe. Ca. xiiii.

P Eccatorum actualiũ. unum eſt ini
tium. duplex radix. triplex fomẽ
tum. ſeptiforme caput unum inu-
tium dicitur ſuperbia iuxta illud. ecci ca
pitulo. x. Initiũ omnis peccati ſuperbia

Duplex radix eſt timor male hūilians . ⁊
amor male accendēs tamē ois timor or/
tū hȝ ab amore.nullus.n. timet aliquid
perdere niſi q amat illud hatere.Triplex
fomentū.ſūt tria que ſūt i mūdo.ſ.cōcu
piſa carnis.cōcupiſcia oculorū ⁊ ſupbia
vite.Septiforme caput ſunt. Supbia.
Inuidia. Ira. Accidia. Auaritia. Gula. ⁊
Luxuria. Inī que ſūt gnq; ſpūalia. duo
vero carnalia.Sufficentia hoꝝ vitioruȝ
ſic pōt colligi. Volūtas nr̄a deordinatur
aut qꝛ appetit nō appetendū.aut qꝛ refu
git n̄ refugendū.Si pmo mō aut ē interi
us.⁊ ſic ē vana glīa,aut exterius.⁊ ſic eſt
auaritia aut iferius.⁊ ſic ē delectabile .
Sed illud delectabile aut eſt ad cōſerua
tionē indiuidui.⁊ ſic ē alimentū qđ appe
titur in ordinate a gula.aut eſt ad cōſer/
uationem ſpēi.⁊ ſic ē coit⁹ qꝛ appetit a lu
xuria.Si āt volūtas nr̄a deordinat quia
refugit q̄ nō eſt refugendū . hoc pōt eē
tripl'r.aut.n.refugit qđ nō eſſe refugēdū
ſcđm peruerſū inſtinctū rōalis.⁊ ſic eſt i
uidia.aut ſcđm inſtinctū pūerſū iraſcibi
lis.⁊ ſic eſt ira.aut ſcđm peruerſū inſtin
ctū cōcupiſcibilis.⁊ ſic ē accidia. Ex his
pȝ q̄ quatuor ſūt appetibilia ⁊ tres ſūt
vires ſecūdū quarū inſtinctū eſt fuga.⁊
ideo tm̄ ſūt.vii. pccā capitalia. Pecca/
ta que dicta ſūt qnq; ſe publice oſtdunt
vt qn̄ directe fiunt.qnq; vero ſub quadā
ſpē paliata decipiunt. Unde ſupbia qnȝ
dic ad hoc volo preeē vt poſſim pdeſſe
Ira dic nō debent illata mala tollerari
ne cōſueſcant inferri. Inuidia dicit alijs .
bona nō cupio.ne in ſucceſſibus eleuent
Accidia dic ad hoc in laboribus mihi p
co ne temeritate indiſcretionis arguar.
Auaritia dic. Ad hoc ſunt multa cōgre
ganda ne pp iopiā cōmittatur furtū vel
rapina.Gula dic ad hoc eſt corpus cibis
⁊ potibus delicatoribus nutriendū vt ſit
forti⁹ad dō ſeruiēdū.luxuria dic ad tēp⁹
dȝ quiſq; ad libitū viuere.vt poſſit poſt
ea fortiter penitere. Septē vitia compā
tur ſeptem beſtijs.Superbia cōparatur

peccata paliã ẽ multis modis

leoni. Inuidia cani. Ira lupo. Accidia aſi
no. Auaritia ericio. Gula. vrſo. Luxuria
porco. Alio cōpatur: vii.infirmitatibus.
Supbia compatur inflatōi. Inuidia lep̄.
Ira freneſi. Accidia litargie. . Auaritia
hidropiſi. Gula epilentia. Luxuria f ebri
Septem vitia chriſti paſſione curantur
Capitis inclinatio in cruce curat ſupbiā
Oratio pro inimicis irā. Apertio lateris
inuidiā. Portatio crucis accidiā : Tradi
tio ſpūs patri corporis cruci.mr̄is diſci
pulo.veſtiū crucifixoribus.hec curant a
uaritiam . Flagellatio luxuriā. Potatio
fellis gulam.

De ſuperbia. Cap . 15.

n Unc dicendum eſt de.vii.vitiis ca
pitalibus in ſpē.⁊ primo de ſupbia
que ē regina oium vitiorum ⁊ mater.Eſt
autem ſupbia vt ait . Aug⁹ . pūerſe cel/
ſitudinis appetitus. Unde ſicut idē Aug
ait. Supbia oibus inuidet.ſ. maioribus.
qꝛ eis non equatur: Inferioribus qꝛ ei e
quari timet paribus qꝛ ei equātur.Sup
bia dr̄ initium ois peccati triplici rōne .
Prio pp cām que inuenit in omni pccō
quia in oi peccato inuenitur cōtemptus
dei qui ē quedam cā peccati. Idem autē
cōtemptus ē auerſio a creatore que i oi
peccato ē vbi preponitur bonū cōmuta
bile bono incōmutabili.quia ſic ſine cha
ritate alie virtutes nihil ſunt.ita ſine ſu
perbia alia vitia nihil.abſtrahe ſuperbi
am ⁊ habebis grām.qꝛ ſuperbis deus re
ſiſtit hūilibus autem dat gratiā. Cōnexū
.n.inquantū humiſ non ē receptiuū . ſed
cōcauū. Secūdo qꝛ pmū pccm̄ fuit.hoc
enim gn̄e peccauit diabolus in celo. Iſa.
ca.ix. Ponam ſedē meā in aglōne ⁊ ero
ſi al. Et pmus. hō in paradiſo Gn̄ .ca.3.
Eritis ſic dii ſcientes bonum ⁊ malū.3°.
quia ex ea naſcūtur alia vitia ſcđm pus
⁊ poſterius.hoc ē mediate vel imediate
ſic hētur.ā.c°.de effectu vitioruȝ.Eſt āt
inter ſuperbiam ⁊ vanam gloriā dr̄a .qa
lȝ vtrobiq; ſit appetitus proprie excel/
lentie.tn̄ ſuperbus ſibi appet magnus i

tus.ſed vanaglorioſus appetit apparere
in ore aliorū per laudē exteriorem. Diuer
ſa pccā dn̄r radices et initia ſiue cauſe
aliorū peccatorū ſȝ diuerſis reſpectibus
Supbia dr̄ initiū ois pcci pp tres cās ſu
perius enarratas .libido āt dr̄ cā ois pec
cati ſic ait Aug.⁊ hoc pp delectatōem cre
ature que in ordinate trahit aiaȝ ⁊ auer
tit a ſūmo bono. Eſt.n.libido iprobā vo
luptas qua mouetur aia rōnalis ad hoc
qđ delectetur i creatura. Cupiditas etiā
dr̄ radix oiuȝ malorū ſic dic apſſ.i.ad thi
vi.⁊ hoc propter eandē rōem ſicut libido
Eſt.n.cupiditas ex amore inordinato ad
creaturā. Luxuria āt ſcđm Caſſianū dr̄
radix ois pcci.qꝛ carnales delectationes
nobis ſunt naturales ad naturalia āt pm
pti ſumus ⁊ difficulter reſiſtimus. In an
nis glīe ſeptē ſūt filie ſcđm Gre. Prima
ē iobedientia.qꝛ vanaglorioſus in nullo
vult vid ri iferior quod fieret ſi faceret
mandatū.ſecūda ē cōtentio qꝛ vult vin
cere cū clamore.⁊ hoc propter apparere
Tertia eſt iactantia qua quis ennarat bo
na ſua. vt laudabilis appareat. Quarta ē
hypocriſis que querit in exterioribus
hoibus apparere. Quinta ē pertinacia
que factū ſuū vel dictū malū defendit .
ne erraſſe videatur.ſexta ē diſcordia que
cōtra oē dictū ſuſtinet vel aſſumitur cōtra
riū propter vanā glīam.ſeptima ē noui/
tatū pſūptō qua quis noua vel dic vel in
uenit ut laudetur. Quattuor ſūt ſpēs ſu
perbie quas aſſignat. Greg.32° .moralis .
Prima eſt cū hō a ſe ipſo eſtimat hr̄e bo
nū qđ hȝ.ſcđa ſi deſuper datū credit p
ſuis tn̄ meritis accepiſſe ſe putat. Tertia
cū iactat ſe hr̄e bonū qđ nō hȝ. Quarta
qn̄ ceteris dſpectis ſingulariter vult vi
deri. Per primā ⁊ ſecūdā ſpēm iniuriat
hō deo in ſe.qꝛ per pmā ponit ſe hō totā
cām ſui boni.ſed i ſecunda pōit ſe cāȝ pn̄
cipalē. In tertia vero ſpe iniuriatur hō
deo in proximo . In quarta āt iiuriatur
hō deo in eo qđ nō hȝ. Gradus ſuperbie
ſecūdū ber.ſūt.12.qui ſūt. Curioſitas. Mē

tis leuitas. Inepta letitia. Iactātia ſingu
laritas. Arrogantia preſūptio pccōrum
defenſio ſiſata cōfeſſio. Rebellio. Liber
tas peccandi cōſuetudo. Nūerus iſtoruȝ
ſic accipitur. Hō p ſuperbiā iiuriatur dō
⁊ hōi deo cui dȝ eē inferior hōi cui dȝ eē
par.ſex primi gradus accipiūtur ſecūdū
iiuriā que ſit hōi cui dȝ eſt par. Quattu
or alii ſecūdū iniuriā que ſit hōi ſupiori.
vt plato. Duo vltimi determinātur pro
prie q̄tū ad iniuriā que deo imediate ſit
hoc iō dicimus.qꝛ ⁊ ſuperiores gradus i
deū redūdāt ſed mediante pxio. Grad⁹
āt vocatur.qꝛ ſit a minori pgreſſus ad
ius. Prius.n.malus ē.ſecundus peior
⁊ ſic ſcandendo inuenitur q̄ vltimus eſt
peſſimus. Un̄ iiuria que ē reſpectu paris
ē minor. Illa vero que ē reſpectu ſupio
res ē maior.ſed illa que eſt reſpectu dei
ē maxia propt q̄ ⁊ iſti gdus talr ordinan
tur. Supbia facit mlta mala. Pmo id
qđ dei ē uſurpat.ſ.gloriā. Iſa.4.2.gloriā
meā alteri nō dabo. In bōis.n.opib⁹ que
facimus duo ſūt.ſ.honor ⁊ vtilitas.ſed p̄
mū dn̄s ſibi reſeruat.aliud nobis tribuit
Unde debemus deo ſuā partē relinque
re ſi nr̄a parte nolumus ſpoliari. Scđo
perfectos viros ipugnat. Superbia ē.n
quaſi turris babilonis que vſq; ad celos
ſ.vſq; ad viros celeſtes debebat ptinge
re.ſuperbia āt bōis operib⁹ iſidiatur ut
pereāt. Unde ſuperbia inexpugnabilis ē
ſic caſtrū in alto mōte ſitū.tertio gratia
dei hoiem denudat Iaco.iiii. ſuperbis d̄
us reſiſtit.⁊c.2°. Reg.i. Mōtes gelboe
nec ros nec pluuia veniat ſuper uos. Un̄
ſcđm naturā cōnexū nō ē receptiuū ſed
cōcauū.quarto āt hoiem dō priuat. Ugo
de ſcō Uictore ſuperbia aufert mihi de
um. Inuidia proximū. Ira me ipm. Super
bia āt deo odibilis. Ecc.io.⁊ pū. Tria ſūt
que odit deus pauperē ſuperbū.⁊c. De
um ipugnat.qꝛ vexillū inimici ſui.i. diabo
li pōit icaſtro ſuo ⁊ dpōit vexillū chriſti
.ſ.crucem quā debet ſēper hō portare
iuxtra illud.cap.ie. Qui vult veire poſt

me diabolo hoiez aſſimilat Ipſe ē.n.rex
ſup oēs filios ſupbie. Vñ ſicut dñs ait de
charitate luc.xiii. In hoc cognoſcēt oēs
q diſcipuli mei eritis ſi dilectionē hūeri
tis ad inuicē. Ita pōt diabolus dicere de
ſuperbia. In hoc cognoſcent ꝛc. Hoiem
ſtultū demonſtrat. q ācillā ornat ꝛ dñaz
nudā relinqt. Item q magnū pro modi
co vēdit.i. pro laude hūana. Itē q credit
ſe poſſe cū ſupbia illuc attingere. vbi dia
bolus exiſtēs non potuit cū ſupbia rema
nere. Hoiem deijcit. q ſcandētes ī altum
de facili cadūt. ꝛ qui ſe eleuāt ſub hoſtio
humili de facili caput ledunt.

De inuidia. Cap. 16.

Inuidia ē ut ait Aug. odiū felicitatꝭ
aliene. vel ſecūdū Ioānem damaſ.
Inuidia ē triſticia de alienis bonis. Dr̄ āt
inuidia a nō videndo. q nō pōt uidere bo
na alioꝝ. Vnde diſplicētia boni que ē inui
dia pōt notari per uiſionē interiorē ꝛ ex
teriorē ſicut vult Seneca dicēſ. Quicqd
mente fugimus igeſtum oculis vix uide
mus. Inuidia hēt qnqꝫ filias ſcōm Gre.
Pria eſt odiū qd eſt velle malū alicui ꝛ
nolle bonū. Scōa ē exultatio i aduerſis
proximi. tria ē afflictio i proſpis proximi
quarta ē ſuſſurratꝰ que ē detractio latenſ.
quinta ē detractio. hec aūt fit in operato
quia intendit melior apparere illo cui de
trahit. Inuidia multa mala facit. De lu
mine facit tenebras. de vidente cecū. q
proximi bōa videre nō pōt. Vñ inuidus
cōparatur noctue ꝛ veſpertilioni. Aug.
Egris oculis odioſa ē lux que puriſ eſt a
mabilis. De uita morit̄. G. Paniſ uitam
fortiū roborat ꝛ paruuloꝝ necat. Vñ iui
dus cōparat̄ fabricitāti cui ēt hōi cibi ſt̄
cōtrarii. Deo cōtrariatur. q tā bonus eſt
deus vt ait Aug. vt ēt de mal bonū elici
at. ſꝫ econtra tā mali ſūt iſti. vt de bonis
malū eliciāt. Itē diuina bonitas oīa ſua
cōicat. iſti uo nō. Item deo placet bonuz
hoīs. ac malū diſplicet. iſti āt ecōtra bo
nū gr̄e ꝛ nature peruertūt. Vñ ſicut oīa
mūda mundis. ſic iſtis oia ſūt imunda. Et
ſicut bonis mala cooperant̄ in bonū. ita i
nidis bona cooperāt in malū. Vnde talet
aurū conuertūt in cuprū gēmas in lutuz
granū in paleā. uinum in aquā. mel in fel.
diem in noctē. gaudiū in merorē. roſam i
paliurum balſamū in ſterqlinium. electua
riū in venenū. Hoiem maledicit. Iſa.5.
Ve q dicitꝭ bonū malū ꝛc. Stultū effi
cit. Nimis errat q idcirco ſibi vult vnuz
oculum erui. vt alii ēt vnus eruat̄. ſicut
facit inuidus ꝛ diabolusq per hoc q aliiſ
inuidēt ſibi magis nocet. Auctorē ſuum
torquēdo ledit. Sene. Vtinā inuidi in oī
bus ciuitatibus oculos ꝛ aures hērent.
Proximū fraudulēt̄ decipit. Vnde inui
dus cōparatur cani q blanditur i facie ꝛ
mordet a tergo. Itē qui oſculo xp̄m tra
didit. itē hōi perfido q ledit hominē qui
eū nunq̄ moleſtauit.

De ira. Cap. 17

Ira eſt vt ait Aug. ulciſcendi libi
do. ꝛ Caſ. Ira eſt motus ai cōcitatus ad
penam. hec ē diffinitio ire per vitiū non
per zelū de qua ē hic agendū. Ira igitur
duplex eē hꝫ. ſ. nature et mortis prout er
go deordinat ab optimo habet eē morta
le qd vitium ē quia ira non ē peccatuꝫ ra
tione pure paſſionis. imo pena. ſed cū hꝰ
dicit quandam actionē per quam de oadi
nat hominem. ꝛ q̄tum ad deum. ꝛ quan
tum ad proximū. Vult eni a ſe expetere
vel a iudice a deo conſtituto ꝛ ſub deo.
Vtrū teneatur quis remittere iniuriā ini
mico petenti. Nota diſtinctionem. q ex i
iuria ſolent oriri tria. Primū ē rancor in
affectu. Secūdum eſt rancoriſ ſignum in
effectu. Tertiū eſt actio contra iniuriātē
Primū tenetur quis ſtatim remittere. ꝛ
ſi non rogetur. Secundū teneť remittere
veniā veraciter petenti. i. parato emēda
re ſecundū facultatem ſuā. Tertium ſi te
netur remittere. Si vero volueris ſcire
vtrū ille cui facta eſt iniuria debeat ami
ticiam querere ſciendum q duplex ē de
bitum. primum eſt neceſſitatis ſine quo
non eſt ſalus. Secūdum ē perfectionis.
Quātū ad primū debitū non tenetur qſ
recōciliationem querere ſiue amicitiam
Sed de ſcōo dic Chriſoꝰ q debꝫ quere
re recōciliationeꝫ vt duplicē coronā con
ſequatur. vnā q iniuriā paſſus ē. Aliam
q prior rogauit. Dñs autem ponit tres
graduſ circa reatū ire cū dic Ma.5. Om
nis qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudi
cio. Qui aūt dixerit rachareus erit cōci
lio. Qui autem dixerit fatue reus erit
gehenne ignis. De his dicendum eſt q
vbi creuit gradus culpe creuit ꝛ ordo pe
ne. Vnde recte ira ſine voce punienda ē
iudicio ira cū voce concilio ira cū ſermo
ne cōtumelie gehenne igni mancipatur
Secūdū Augu. In primo eſt ira tātuꝫ
In ſecundo ira ꝛ uox. In tertio ira eſt ꝛ
ſermo ꝛ cērta expreſſio irriſionis. Dicit
autem Grego. q iudicium ē cauſe diſcuſ
ſio. concilium ſententie diffinitio gehēna
ignis ſue executio. Notandum q redde
re malum pro malo eſt fragilitatis. ſicut
fecit Ioab quando interfecit. Abner. ſ.
interfectorem fratris ſui aſael. Sꝫ red
dere malum pro bono eſt peruerſitatis.
ſicut fecit iuda tradendo xp̄m. Reddeř
bonum pro bono eſt equitatis ſicut fecit
aſſuerus quando Mardocheū honora
uit. Reddere bonū pro malo ē perfectō
nis ſic fec btūs. Stephāus qui p īimicis
ſuis exauit. Filie ire ſecūdum Greg. ſūt
ſex. prima eſt rixa. hec eſt audax volun
tas vīdicandi iiuriā factā p ſe. Secūda ē
tumor mētis. hec eſt volūtas vindicādi
cauſa fugiens aduerſantem ne cū eo col
loquiū habeatur pp extimatas inimicici
as. Tertia ē contumelia que eſt volūtas
ſe vindicans per exprobationē malorū.
Quarta ē clamor que eſt volūtas ſe vin
dicans in exaltando vocem per vituperi
um exprobratum ꝛ ad aliorum per veni
ens aures. Quinta eſt indignatio que
ē uoluntas ſe vindicans per ſignum mo
leſtie exterius declaratum. ſexta ē blaſ
phemia que eſt voluntas ſe vindicans
per opprobrium deo vel ſanctis illatuꝫ
Ex ira veniunt multa mala. Hoſpiti
um ſpiritus ſancti turbat. Gregorium
Dum ira animum pulſat ſpiritui ſan
cto hoſpitium ſuum turbat. Nam ſi
cut in pace factus eſt locus dei. ſic in
diſcordia locus diaboli. Tales ſunt e
tiam incendiarij domus dei pſal.73.
Incenderunt igni ſanctuarium tuum
domine ꝛcetera. Vnde iſti ſunt ſimiles
draconi qui emittit ex ore igneꝫ. Quod
dei eſt ſibi vſurpat ſcilicet vindictam.
prouerbi.xii. Mihi vindictam ꝛ ego
retribuam. Talis ſe fecit iudicem. ꝛ
deum volit eſſe tortorem ſicut dic Au
guſtinus. Dic enim malus in orationibꝰ
ſuis. Domine occide malum inimicum
meum. Reſpondet ei dominus. queꝫ
veſtruꝫ? Ambo eſtis mali imortalis vult
eſſe actor ꝛ iudex in eadem cauſa. Stul
tum ſe demonſtrat. quia per cor ſuum
immittit gladium vt ledat tunicam inimi
ci. immo ſi ſapienter faceret prius ſe de
ſe ipſo vindicare deberet. iram. ſ. per ce
lum aduerſus iram ſuam per vitium aſ
ſumendo. Limam purgationis cōuer
tit in rubiginem deprauationis. aduerſi
tates enim que ipſum deberent a pecca
to purgare per impatientiam magis in
quinant ꝛ fornax probationis mutat ei
aurum in cuprum. ꝛ flagellum ex gra
no facit paleam. Duram ſententiam tal
in iudicio expectabit. Cum enim domi
nus improperabit quibuſdam. Nudus
fui ꝛ non cooperuiſtis me. Math.25.
Quid dicturi ſunt illi qui non ſolum nu
dos non veſtiunt. ſed etiam veſtitos ſpo
liant. Bellum mundi carnis ꝛ diaboli
contra ſe inſtaurant. ſed ſapientes ſedāt
minores guerras pp maiores que iminēt

Malam faciunt cōmutationē3.q꞉ auferē
do paliū bone fame dāt tunicā innocen
tie. Remedia ire ſūt.ꝓuer.26. Soleurij
obſeruatio.ꝓuer. Cū deſecerit ligna
extinguet ignis.q꞉ ſicut ex colliſiōe duoꝝ
corporū elicitur ignis.ita ex amaris ver
bis aliquoꝝ ira concitatur.ꝓuer.15. Re
ſponſio mollis frāgit iram, ſermo dur⁹
excitat furorē. Ibi dē. Quaſi q canē3 au
ribus ꝛc. Dñice paſſionis ꝯſideratio. G.
Si paſſio dñi ad memoriā3 reuocatur ni
hil a deo durū eſt qđ non equanimiter
tolleret. Hoc figuratū eſt nūeri.21. Ubi ī
ſpicientes ſerpentē eneum ſanabat. Itē
ꝓmiū tollerantie aīaduerſio. Uñ cōſide
ratio ꝓmiū minuit vim flagelli.

De accidia. Cap. 18.

Accidia ē de virtutū laudabili exer
citio vtriuſqꝫ hoīſ lāguida delectō.
Item accidia ē diffidentia de ꝓpriis vi
ribus ꝛ de mādato dei iplendo ardua tri
ſtitia. Duo noīa ſunt huiuſ vitii ſ. Triſti
tia ꝛ Accidia. Horū aūt noium hec eſt rō
q꞉ in iſto pccō ē euerſio a ſpūali bono qđ
eſtimatur greue.ſicut ē ieiunare ꝛ huiuſ
modi.ꝛ rōe huius dr̄ triſtitia. Eſt ēt ibi cō
uerſio ad creaturā.ſ.ad quietē3 q̄ eſtimaꝛ
leuis ꝛ ratione huius dr̄ accidia. Pȝ er
go ex his ꝙ hoc vitiū ꝓut vocatur tri
ſtitia opponitur letitie ſpūali que eſt i ex
ercitio ſpūali. Sed ꝓut uocatur accidia
opponitur fortitudini que cōſiſtit i aggre
diēdis arduis. ꝛ ſuſtinēdis aduerſiſ. Ac
cidia denominatur ab accēdine. q꞉ ꝑ ea3
aīa tedium hȝ de oī ſpūali difficili. Acci
dia ſecundū. G. habet ſex filias. Prima
vocatur malitia que ſcḋ3 Aug. eſt volun
tas machinandi malū alicui. Cū enim qs
ſiuriatur aliī tūc iraſcitur ꝛ poſtea triſta
tur. ſcḋa diſperatio q꞉ diffidentia merito
rum mr̄ ē diffidentie ꝑmiorꝫ ex qua ire
rum oritur triſtitia. tertia puſillanimitas
que naſcitur ex diffidentia ꝓueniēte ex
conſideratione ꝓpe infirmitatis. vel o
peris arduitatis. quarta ē rācor qui ē in
ueteratū odiū. Sic enim ex charitate ſꝫ
opera bona ex qubus ē cōfirmatio chari
tatis. ita ex ira ē accidia ꝛ ex accidia uetu
ſtas ire. quinta torpor circa ꝑcepta. i. que
dā inſenſibilitas ꝑꝑ quā hō non pōt indu
ci ad executionem mādatorum dī. ſexta
ē euagatio mentiſ circa illicita. hec aūt e
uagatio quādoqꝫ ē particularis ꝛ certā3
hēt materiam. ꝛ ſic conuēit oībus vitiis.
qñqꝫ ē generalis ꝛ icerta. ꝛ hec ē ꝓprie
euagatio accidie. Qui.n. ē abſortus triſti
tia. non hñs i ſe vñ delectetur euagaꝛ ad
omnia querēs delectationē. Ex accidia e
ueniunt multa mala. Preceptū domini
negligitur. Geñ. 3. In ſudore vultus tui
veſceris pane tuo ꝛc. Maledictio dei in
curriſ. Exemplum de ficu cui dñs male
dixit. q꞉ folia tm̄ habuit. Mathei. 21. Di
ſcrepat a ceteris creaturis. Exemplū3 i
corporib⁹ inaīatis. ſicut in ſole ꝛ luna qui
quotidie ſurgunt ꝛ perficiūt curſū ſuum
Idē pȝ in corporib⁹ aīatis. ſicut ſūt arbo
res ꝛ herbe que lȝ in hyeme nude ſint. tm̄
virtutem ſeruāt. ꝛ in tpe ſuo redeūt ad ꝯ
ſueta. Idē oñditur in ſenſibilibus. ꝓuer.
6. Uade ad formicā o piger ꝛ conſi dera
vias eius. Precioſū tps perditur. q꞉ eo
nihil precioſius ē quo breui hora poſſet
obtinere ueniam grām ꝛ glīam. Et tm̄ ut
ait Ber. Nihil vilius reputatur. q꞉ dicūt
hoīes ocioſi. eccl. vi. Uenite ꝛ fruamur.
Spūale lucrū negligitur. q꞉ qui nō mer
catur i nūdinis poſtea ñ hēbit. ꝓuer. 21.
Propter frigus piger arere noluit. men
dicabit ergo eſtate ꝛ nō dabiſ ei. Incita
mēta vitiorū colligit. ꝓuer. 24. Per a
grū hoīs pigri tranſiui ꝛ ecce totū repleue
rāt vrtice ꝛ cooperuerāt ſuperficiem ei⁹
ſpine. Nō ꝙ aqua corrūpit quiete. ꝛ ferꝝ
cōtrahibit rubiginē. ꝛ porcus mactādus
permittiſ inquietē pingueſcere. Locum
diabolo prepat. q꞉ hō ocioſus ē quaſi pul
uinar diaboli. ꝛ in ollā tepidam libenter
muſce inſidiant que feruētē fugiunt. Tē
tationib⁹ pȝ. Uñ legiſ in collatiōibus pa
trū ꝙ monachū opantē demō vnus pul
ſat. ocioſū in nūeri demones tētāt. Eſt.n.
hō accidioſus quaſi vrbs abſqꝫ murorū
ābitu ꝛ quaſi ſignū poſitū ad ſagittā. mo
res peruertit. q꞉ vult metere ꝛ nō ſemi
nare. ſicut gattus q libēt piſces comedit
ſed nō eos libēter capit. Seneca. Incer
tū eſt in quo loco quomō mors te excipi
at. ꝛ ideo tu illā in oī loco ꝛ tēpore expec
ta. Furem fodientē parietē nō repellit.
q꞉ mors fur ē. ꝛ quotidie tollit vnū aſſe
rem. i. vnū diem. Mathei. 24. Si ſciret
vtiqꝫ paterfamilias qua ho. ſ. ve. vi. vtiꝫ
ꝛc. Receptaculū ſordiū ſe facit. Ber.
Omnium tentationū ſentina ē ocium. Ipm
.n. eſt occaſio luxurie. ii. R. xi. Factū ē eo
tpr̄ quo ſolēt reges ad balnea procede
re. ſimiliter occaſio nugarum. Actuſ. 6. A
thenienſes ad nihil aliud vacabant ꝛc.
Item occaſio curioſitatis. i. thi. i. Diſcūt
circuire domos. ſtultitiam oſtendit. q꞉ to
nitrua audiens non ſurgit. Tonuit autē3
chriſtus i predicatione tonabit etiam in
die iudicii. Item ſtultus eſt qui immunditi
as de oculo non eiicit. Mathei. 7. Hypo
crita eiice primū trabē ď oculo tuo. Ad
celeſtia, venire negligit quia vix ad locū
quis venit qui vnum pedem hodie mo
uet ꝛ poſt annum aliū. ſic ꝛ illi quoꝝ mo
tus eſt pes intellectus. ꝛ nō pes affectus
cum tamē ſit affectibus ambulandum.

De auaritia. Ca. 19.

Auaritia vt ait. Tullius ē imodera
tus amor hñdi. Item ſcḋm Ber.
Auaritia ē quarūlibet rerū inſatiabilis
ꝛ inhoneſta cupido. ſcḋm aplm̄ Eph. v.
Auaritia ē idolorū ſeruitus quia hō aua
rus exhibet creature qđ debet creatori
ſ. fidem ſpem ꝛ charitatem. hec.n. auari
exhibent pecunie. In hoc ergo ſpecialiꝛ
reprehendūtur iſti qui rei viliſſime amo
rem ſuū exhibēt. ſ. pecunie que de terra
tollitur quam natura infimā3 ordinauit.
Eccl. x. Dicitur in ecc°. ꝙ auaro nihil ē
ſceleſtius ꝛ hoc ꝑꝑ quattuor cauſas. pri
ma quia fere omnia ſcelera perpetrātur
pro auaritia. ut furta. ꝑiuria. homicidia ꝛ
huiuſmodi. ſcḋa q꞉ ē contra legem natu
re. Luce. 6. Quecūqꝫ multis vt faciant
nobis ho. hec eadem facite illis. ꝛc. Ter
tia q꞉ eſt contra legem ſcriptā. Luce. vi.
Eſtote miſericordes. ſicut ꝛ pr̄. veſter. ꝛ
cetera. Quarta q꞉ eſt contra legē vtilem
que eſt in oībus rebus que cōpellūtur ſe
dare. Auarus.n. quaſi captas detinet res
ne ſe cōicare poſſint. vtrū autem cuiqꝫ li
ceat theſauros cōdere. notandū ꝙ ē the
ſaurizare vno ex affectu auaritie abſqꝫ
intentiōe neceſſitatis ꝓprie vel aliene
ꝛ hoc modo theſaurizare oībus eſt ꝓhi
bitum. alio modo ē theſaurizare ex ꝓui
dentia. ꝛ hoc vel conſideratio neceſſita
tis ꝛ ſic cōceditur ꝑentibus ſecularibus
ob neceſſitatem filiorum educandorum
vel filiarū coniugio tardendarū nō a mē
dicandarū. ſed ſeruato modo vel ſtatu ꝑ
ſone alio modo ē theſaurizare ex conſide
ratio publice vtilitatis. ſ. regni defenden
di vel cultus dei ampliandi. ꝛ ſic cōceſſū
eſt regibus theſaurizare perſoniſ autē3
eccleſiaſticis ꝓpe nūquā theſaurizare
licet nec pecunia etiā tenere intentione
ſeruandi. Ambroſius. Aurum habet ec
cleſia non vt ſeruet ſed vt eroget. Ex ꝑ
dictis patet ꝙ duplex poteſt eſſe amor
pecunie vel temporalium. ſiue reſpectu
neceſſarii. ſiue reſpectu ſuperflui. cōtra
primum ꝓhibet dominus ꝑfocantē
ſolicitudinem. Cōtra ſcḋm ꝓhibet the
ſaurizationem. Ex auaritia ſequūtur mlͣ
ta mala. Primo quia a deo maledicitur
Aug. Maledictuſ diſpēſator auaruſ cu
ius largus eſt dominus. Semper eget.
Hieronymus. auaro tam deeſt quod hēt
quā quod non habet. Stultus mercator
eſt qui regnum celorum immo ipſū chri
ſtum vendit pro paucis denariis. ꝛ i hoc
ſepe peior eſt auarus homo quā ipſe. Iu
das qui vendidit chriſtum triginta dena
riis. Iſte autem interdum pro vno dena
rio. Corpus euiſcerat quia diuitie acqui
runtur cum labore poſſidentur cum ti
more. amittuntur cum dolore. vnde ipſi

laborant ⁊ alij in labores eoꝝ ſepe intrāt
ſcilicet fures vel latrones vel certe filij
mali. Iſti ſimiles ſūt aranee que faciēdo
telam pro capiendo muſcas ſeipſam euiſ
cerat. Mentē ſuffocat. Aug. Naufragi
um fugis ⁊ plumbū amplecteris. vnde
Soc. maſſam argenti proiciens in mare
dixit. Mergam tene mergas me. Inqui
nat. Exo. xxiiij. Filij iſrael ſeruiebāt i luto
⁊ latere. Excecat. Exemplū in Thob. q
excecatus fuit ſtercore hyrundinū. Cor.
dilacerat. vnde diuitie cōparantur ſpinis
Mathei. iij. Inſatiabilem facit. vnō cō
parantur ſacco pertuſo ⁊ inferno q nūq̄
dicit ſufficit. Et mari cui oīa flumina influ
unt. ⁊ tamen nō redundat. Et hydropico
q quanto plus bibit tanto plus ſitit. Filie
auaritie ſunt ſex ſcd̄m Greg. Prima eſt
obduratio cordis que fit omittendo ele
moſynā. iſtā filiam vocat Iſidorus i hūa
nitatem. ſecūda eſt violentia hec fit nocē
do alicui palam affecta mala quaꝫ vocat
Iſidorus rapacitatē. tertia ē inquietudo
hec eſt appetitus lucri. quarta ē periuriū
qd̄ ſepe incidit in emptionē ⁊ venditionē
quīta eſt falacia que fit per verba decipi
entis in occulto. ſexta eſt fraus hec ē de
ceptio perfecta ⁊ hoc in p̄ntia illius qui
decipitur. ſeptima proditio que eſt idē qd̄
deceptio que fit in abſentia decepti.

De gula. Cap. 20

G Ula vt ait Aug. ē imoderata cibi
auiditas. Itē Gula eſt vorax eda
citas nature finibus non cōtenta. Quin
q̄ modis peccatur circa gulam. vt dicit.
G. Primo cū quis horā comedendi pre
uenit. ⁊ hoc fit per impatiam expectādi tē
pus debitū. ſecundo cū quis querit ciba
ria preciosa ⁊ delicata de quibus Ouidi
us. Eſt virtus placitis abſtinuiſſe cibis. iꝫ
cōtra hoc fecit diues ille qui epulabatur
quotidie ſplēdide. tertio qn̄ quis menſurā
excedit. ſ. nimis comedendo. Sciendum
tamen q2 quod uni nociuū eſt alteri eſt ſe
medium. ſic ⁊ qd̄ vni eſt menſura debita
alteri eſt exceſſiua. Quarto non conſiſtit men
ſura in cibi quātitate. ſed in comedendis
qualitate. verūtamen quidā ieiunium ſu
um recōpenſant poſtmodū nimietate ſu
perflua. ſed hoc quid aliud q̄ꝫ dare duos
obolos pro vno denario. Quarto quan
do nimis ardenter ac feſtine quis comedit
Non enim vſus ciborum ſꝫ concupiſcen
tia in vitio. Quinto quando quis cibaria
ſua nimis ſtudioſe preparat. vnde Ber.
Non ſapores. ſed fames excitet appeti
tum. In oibus his ſumenda ſunt nō que
voluptas. ſed que requirit neceſſitas. Cō
tingit etiā peccatum eſſe circa diminutiō
nem cibi. ſicut circa ſuperfluitatem. Filie
gule ſunt quinq̄ ſecundū Gre. prima eſt
ſcurrilitas. q2 gula mouet ad verba ſcur
rilia. ſecūda multiloquiū. ſ. detractio. vitu
peria. ⁊ alia verba inania. Tertia inepta
letitia. i. laſciuia carnis ſiue geſtus corpis
inordinatus. laſciuiā mentis demonſtrās
Quarta imunditia que ſolet puenire
ex gula ut ē vomit⁹ ⁊ eructationes fetide
⁊ luxuria. quīta ē ebetudo mētis. i. ſubuer
ſio rōnis. Gula duo complectitur. ſ. com
meſſationem ⁊ ebrietatē. ⁊ proprie loquē
do per ſimonia opponitur cōmeſſationi. ⁊
ebrietati ſobrietas. Gula nocet multiplr
De paradiſo eicit hominem: exemplum
in Adam. Spūalia bona perdit exemplū
in Eſau. qui pro cibo vendidit primoge
nituram. diabolo domum preparat. Ma
the. viij. ſi eicis nos hinc mitte nos i por
cos. Seruū ſuū 9tra ſe animat. Prouer. 29
Qui delicate nutrit ſeruum ſuuꝫ poſtea
ſentiet illum contumacem. Luxuriam
inducit: exemplum de Loth. Homici
dam perficit. exemplū de Ioanne bapti
ſta. qui conuiuio periit. Inducit morteꝫ
nature. Ecci. 37. Propter crapulam
multi perierunt Gen. ſecundo. Quacum
q̄ꝫ die comederis ex eo morte morieris.
Inducit mortem culpe prima thi. quar
ta. vidua in delitiis viuens mortua eſt.
Inducit mortem gehenne. Luce. 16. Di
ues epulo ſepultus eſt in inferno. Reme
dia gule ſunt quattuor. primum eſt ſpiri
tualiū ciboꝝ frequens ſumptio. Math.
4. nō in ſolo pa. vi. ⁊c. ſcd̄m futura carnis
nr̄e cōſidera°. Hiero. Faci le cōtēnit oīa
qui ſe ſemp cogitat moriturū. tertiū ē eter
ne cene 9ſideratio. Lu. 14. Hō qdā fec ce
na. quartū ē famis xp̄i ⁊ ſuorū penſatio
Tre. Recordare paupertatis mee abſci
thij ⁊ fellis.

De luxuria. Cap. 21

L Uxuria eſt ex immūdis deſideri
is veniens lubrica mentis ⁊ carnis
proſtitutio. Itē luxuria eſt libidioſe volup
tatis appetitus. ⁊ intelligas hic appetitū
q eſt ex conſenſu rōnis: q2 talis ē pccm̄
mortale. ⁊ dr̄ pccm̄ mortale qn̄ rō n̄ phi
bet huiꝰ appetitum cū poſſꝫ. Filie luxu
rie ſunt 8. prima eſt fornica° que ē ſolu
ti cū ſoluta. ſcd̄a meretriciū. quod fit du
pli. ſ. per vagam libidinē cū diuerſis ſec
tando vel cū publice venali cōcubendo. ſ
tia ē adulteriū quo cōiugal' thor⁹ violat
quarta ē ſtuprū quo v̄ginalis integritas
corrūpitur. quinta ſacrilegiū quo conti
nētia deodicata leditur ut in clericis ⁊
religioſis ſacris ordinibus ſublimatis ⁊
in his. qui emiſerunt votū continentie.
ſexta eſt inceſtus quo vinculū 9ſāguini
tatis l' affinitatis vl' cōpaternitatis corrū
pit. ſeptima ē pccm̄ cōtra naturā ſiue ſo
domia quo naſalis vſ⁹ puertit notādum
āt q aliquid ē cōtra naturā ſpēi. ⁊ aliqd
ē cōtra naturā gn̄is. pmo mō oē pccm̄ mō
tale ē cōtra naturā. q2 i rōnali creatura
remurmurat ſynōreſis cōtra oīe pccm̄
ſꝫ ſcd̄o mō pccm̄ ſodoie ē 9 naturā gn̄is
q2 n̄ ſolū in hoie ſed ēt in brut' diuerſi ſe
xus i coitu cōueniūt. vn̄ ſi aliquo mō fit 9
tra naturā gn̄is ē. Octaua ē libidioſus
coit⁹ cōiugalis q multiplex ē. coit⁹. n. con
iugal' ali⁹ licitus ali⁹ fragil' alius ipetuoſ⁹
licitus tripliclr̄ fit. ut qn̄ cā p̄lis. l' ad am
pliādū cultū dei l' cā reddēdi debitū l' cā
uitande fornicatōis n̄ i ſe ſed in coniuge
primus ē pietat'. Scd̄s iuſtitie. Tertiu ſ
cautele. In his nullū dr̄ pccm̄ eē. Fragi
lis eſt qn̄ fit cā delectationis. ⁊ tūc diſti
guitur: q2 ſi amor illius delectatōis ppo
nit deo mortale pccm̄ eſt. ſi vo poſt pōit
veniale. Impetuoſus ē qui ex ſola libidi
ne pueniēs metas honeſtatis ⁊ rōis trā
ſcendit. q fit quīq̄ modis. primo cū ſatiā
di libidis p meritricias blāditias. ſcd̄o cū
fit cōtra naturalē modū. tertio cū fit tp̄e
p hibitionis. quarto qn̄ fit i loco prohibi
to. qnto qn̄ accedit ad mulierē p̄gnātem
vicinā partui l' que ē i fluxu mēſtruo. Fi
lie luxurie ſunt 8. ſecūdū Greg. pria eſt
cecitas mētis. q2 ſcd̄m. Aug. in ope luxu
rie tota rō abſorbet. ſecūda eſt icōſidera
tio mort'. ſ. inferni. tertia iconſtātia. ſ. ad
cogitādū deſiderādūq̄ꝫ nūc iſtud nūc il
lud. quarta āor ſui. ſ. quo aliqſ ōſiderat lō
gā uitā ad hoc ut expleat uoluptatē ſuā
quīta pcipita° qua qſ curriꝰ precipitāt ad
peccādū exponēs ſe piculo mort' pp lu
xuriā faciēdā. ſexta ē odiū dei q fit. q2 ꝺ
us abſtrahit ⁊ punit eoſ q ſequūt carnis
delitias ad quas iclinat luxuria. ſeptima
affect⁹ p̄ntis ſeculi. ſ. appetit⁹ honoꝝ di
uitiaꝝ ſāitat' huiꝰi p que luxurioſ⁹ finē
ſuū cōſeqtur. octaua ē deſpatio futuri ſe
cl'i que eſt diffidentia glorie vel venie
conſequende. ⁊ hec eſt filia luxurie con
ſumate. Luxuria nocet multipliciter.
deo eſt contumelioſa quia templum ei⁹
inquinat Demonibus placita Iob. 16.
behemat dormit in locis humentibus.
ſubiecto proprio nociua. prima corin:
vi. Qui fornicatur in corpus ſuum pec
cat. Proximum ſcandalizat. Oſee quin
to. Facti eſtis laqueus ſpeculationi. ⁊
rethe expanſum ſuper montem thabor
Animam propriam damnatur. ſecundo
R. 12. non recedet gladius de domo tua
hoc dictū fuit ad dd̄ pp pccm̄ berſabee
viliſſimo domino ſe ſubiicit. ſcilꝫ carni ⁊
ſenſualitati. Geneſis. 3. Quia obediſti
voci vxoris tue: maledicta terra in

in opere tuo. Mentē infatuat. Oſee. 4.
Vinū ⁊ mulieres auferūt cor. Remedia
luxurie ſūt. Occaſiones fugere. Job. iz.
Pepigi ſedus cū oculis meis vt nec co/
gitarē de vgine. prouē. iz. Qui tetigerit
picem coingnabitur ab ea. Mortis extre
ma cogitare. prouer. vii. Memorare no/
uiſſima tua ⁊ in eternū nō peccabis. De
ſe nō preſumere. qꝛ cecidit Dauid ſāctiſ
ſimus. Salamon ſapiētiſſimus. Sanſon
fortiſſimus. Frequenē ſe occupare. Hie.
Semper aliqd boni facito. vt te diabol⁹
inueniat occupatū. Tentationi in pncipio
reſiſtere. Gen. z. Ipſa cōteret caput tuū
Carnē domare. Marci. 9. Hoc genus dē
monij non eijcitur niſi in orōne ⁊ ieiunio.
Quomodo ſupbia ſit mortale vl' vēiale.

Capitulum. 22.

o Mnia pdicta q̄uis ſemp ſint pec
cata. nō tn̄ ſemper ſunt mortalia. Vnd vi
dendum eſt quādo vnūqdq3 mortale ſit.
⁊ quando veniale. Vana gloria igitur ex
ſuo genere eſt veniale. qꝛ genus operis
ſumitur ex obiecto Vanū autem ſcdz ſe
non eſt obiectū peccati mortalis. ſed vēi
alis. Vnde cū vana laus ſit huius pecca
ti obiectum. patet ꝙ non ſemp ē peccatū
mortale. Erit tamen vana gloria mortal'
dupliciter. ſ. rōne finis propter quē laus
appetitur. Opus namq3 tale eſt quale ē
id proter qd appetitur. Itē ratione ope/
ris in quo laus queritur. Circa primū di
cendum eſt ꝙ quadruplici fine laus que/
rit. Primo ad vitandum malū infamie ſi
cut Semel ſe laudauit. i. R. Secūdo pro
pter aliquam utilitatem ſpiritualē. vt eſt
gloria dei vel edificatio proximi. ſic pau/
lus ſe commendauit. z. Cor. ii. Tertio pp
lucrum auaritie ſicut phariſei qui deuo/
rant domoſ viduarum lōgas orationes ſi
mulantes. Mathei. 23. Quarto propter
aliquem actum venialis peccati. ſicut q̄ñ
do qs laudari vult eo ꝙ venialiter in lau
de delectetur. Primū eſt prudentie. Se
cundū eſt charitatis. Tertium eſt morta
le. ⁊ idem intelligendum eſt quando cū
qs laus ponitur finis alicuius operis. quā
tum eſt ueniale. Sequitur ſecunda cauſa
quare vana gloria ſit peccatum mortale
ſcilicet ratione operis per quod laus que
ritur. hoc ē āt pōt fieri tripliciter. qꝛ laus
quādoq3 per opa illicita. quandoq3 per o
pera ex ſe indra. quādoq3 opera vtutum.
Si primo mō. ſic tale eſt pccm̄ quale ē id
illicitum. ſ. mortale vel veniale. Si ſcdo
modo. ſic ē peccatū veniale. vt hr̄e diuiti
as vel veſtes precioſas cū ab vſu talium
in laude. Verumtn̄ ſi talia ſūt de ſe ior/
dinata vt ſint occaſio pcci mortalis. ſecū
dum ꝙ mulier cuz ornatu meretricio ad
aias capiendas pparatur. vel ſi ſcdm̄ illud
eſt illicitū ex prohibitione ſupioris. vt tō
neamentuz ⁊ huiuſmōi. cum excaderet p
ceptum eccl'ie ſic ſunt peccata mortalia.
ſi tertio mō. i. ſi laus queratur per opa v
tutum, hoc ē dupliciter. vel qꝛ appetitus
laudis adiungit operi virtutis tanq̄3 inci
dens. ſic contingit in cātu vel in predica/
tione q̄ñq3. ⁊ tunc eſt veniale. vel laus eſt
finis pncipaliter preſtitutus opi virtutis
⁊ operanti. ita ꝙ ibi cōſtituit finem vlti/
muz. ⁊ ſic eſt mortale. qꝛ tunc ihereret ei ut
fini ultro. Nota ꝙ maius eſt peccatū glo
riari de bonis ſpūalibus q̄3 de tp̄alibuſ. qꝛ
minus hn̄t meritum eo ꝙ minus appare
ant extra q̄3 temporalia.
Quomodo inuidia ſit mortale vl' veniale.

Capitulum. 23.

i Nuidia ex ſuo genere eſt peccatū
mortale. qꝛ cū inuidia ſcdz Remi/
giuz ſit dolor de alieno bono cōtrariatur
directe charitati que nō emulatur. ſz con
gaudet veritati. prima Cor. iz. Charitati
vero nihil eſt contrarium niſi peccatum
mortale. Tamen illud qd ex genere ē mō
tale poteſt eſſe veniale uel prout in ſuo
pmo motu conſiſtit vel extra ſuam ratio
nem trahitur. Dolor ergo de alieno bo/
no eſt quadrupliciter. uel quia eſt primo
primus motus extra veniens. ſic quidam
naturaliter inuidi ſūt. ⁊ hoc nullū pecca/
tum eſt cum nullo ſit in poteſtate noſtra.
uel ē. ſecundo primus mot⁹ quando appe
titus ſine cōpleta deliberatiōe tali paſſio
ne afficitur. ⁊ ſic eſt veiale peccatum vel
eſt actus uoluntarius deliberatiue. ⁊ ſic ē
mortale uel trahitur per intentionem ex
tra ſuā ratōnem ut qn̄ dolor de alieno bo
no ſurgit cuiq3' ex cauſa bona. ſic quando
dolz aliquis de bono tp̄ali alterius. quia
uidet illud redeūdare in detrimentū aie
illius. uel etiā in detrimentū cōitatis ⁊ ta
lis dolor bonus ē. quia maius bonū ſemp
eſt appetendum. Notādum ergo ꝙ p do
lorem boni comprenditur gaudiū de ma
lo quod ex ipſo cauſatur.
Qūo ira ſit mortale uel ueniale.

Capitulum. 24

i Ra ex ſuo genere eſt peccatū mō
tale. qꝛ ſecundū Iſidorum. Ira eſt
ſinus concitatus ad penam prouocāti inſe
rendam. Talis āt motus contrariat cha/
ritati que non irritatur nec congitat ma
lū. i. corinth. iz. Ira igitur uel dicit irā ze
li que ē deteſtato uitij. ⁊ hoc non ē pecca
tum. ſed eſt perfectiōis. Poteſt ēt quis
ſibi per hūc modum iraſci. ſicut dicit glo.
ſuper illud ps. Iraſcimini ⁊ nolite pecca
re. Quid. ē inquit hō penitēs niſi iraſcēs
ſibi' vel dicit remiſſionē affectus circa
proximum p quam hō non dolet de ma
lo proxi. nec gaudet de bono eius lz n̄ do
leat de bono. nec gaudeat de malo ei⁹. ſz
eſt idifferens ei. ⁊ ſic nō eſt mortale. ſed i
perfectio charitatis. uel dicit actualem i
patientiā abſq3 appetitu uidicte. talis mo
tus etiā deliberatus ē peccatum ueniale.
qꝛ habet incōpletam rōnez ire. ſicut ex ſu
pradicta pz diffinitione. uel dicit. ipatien
tiā cū appetitu uindicte. ⁊ hoc ē tripliciť
quādoq3 hoc eſt a naťa. ſicut eſt in melan
conicis in quib⁹. ſcdm̄ phm̄. quarto. eth.
cōtinue mordeť naťa pp qd ſemper ſunt
turbulēti. ⁊ ſic nullū eſt pccm̄ cū ſit mot⁹
naturalis. q̄ñq3 ē ab appetitu indelibera
to. ⁊ ſic ē ueniale. ſicut alij pmi motus. q̄ñ3
eſt a uolūtate deliberatiua. ⁊ tūc ē pecca
tum mortale.
Quomodo accidia ſit mortale uł' uēiale.

Capitulum. 25.

a Ccidia ex ſuo genere ē pccm̄ ueni
ale. qꝛ ſcdm̄ Aug. accidia ē tediuz
interni boni. hic āt nō opponiť charitati.
ſz dicit diminutionem feruoris charitať
in quo conſiſtit oē ueniale. Iſtud ergo te
diū. uel eſt motus naturalis. ⁊ ſic nullū ē
peccatū. uel eſt motus appetitus cōtri/
ſtati de ope ſpūali laborioſo. ⁊ ſic ē venia
le. q̄3nis etiam illa appetitus naturaliſ ſit
deliberatus. qꝛ conſēſus in ueniale nō eſt
niſi ueniale. accidia vero ex genere ⁊ per
ſe ueniale ē. uel hoc tediū redūdat i omiſ
ſionem eoꝝ qua ſunt neceſſaria ſaluti. vt
frangere pcepta dei uel eccleſie ſine cau
ſa rōabili. ⁊ tūc eſt mortale. ſi āt tediuz il
lud ex omiſſione bōi ⁊ difficultate aggre
diendi bonū ducit in deſperationē. tunc
iā accedit ad peccatū in ſpūz ſcm̄. Et ſi
tediū illud creſcit qd etiā ducit in tediuz
uite in tantū ꝙ inijciat ſibi manus. tūc iā
ſimilis ē Jude qui laqueo ſe ſuſpēdit.
Quō auaritia ſit mortale uel ueniale.

Capitulum. 26.

a Varitia ſcdm̄ Tullium eſt imode
ratus amor hn̄di. hec igr̄ aut cōſi/
ſtit i appetendo. uel i acquirēdo. uel i re
tinendo. ſi pmo mō hoc ē quinq3 mōis. pri
mo qꝛ appetit aliena appetitu cōpleto g
procedaret in op⁹ ſi adeſſet facultas. ⁊ ſic
eſt pccm̄ mortale. ſecundo qꝛ appetit illi
cita uolūtate cōpleta ut ſi aliqs indignus
conatur bn̄ficiū eccleſiaſticū adipiſci. ſic
iterum ē mortale. 3°. ſi appetit talia. ſiue
ſint illicita. ſiue aliena cū uolūtate cōditō
nata. ſ. ſi poſſet hr̄e ſiue offēſa dei ac iniu
ria pxi. ⁊ tūc uel nullū. uel ueniale eſt ſi/
ue talē cōditionem actualiter addat ſiue
hitualiter eā intēdāt. quarto ſi ſimpliciť
appetit hr̄e ſupflua ⁊ hoc appetitu ſuf
focante mentē. ſ. a cura ſui ⁊ cōſideratiōe
diuinorū. ⁊ hoc ē peccatū mortale. quito.
ſi ſuperfluo amore ihereret tp̄alibus. tn̄ in
fra dei amorē hoc eſt uēiale. ſi āt auaritia
cōſiſtit in acqrendo hoc ē tripl'r qꝛ uel ac

quirit iniuſte quocūq; mō ⁊ tūc eſt mor
tale. vel acquirit per tale opus aut artē
aut officiū. qđ per ſe ē pccm̄ mortale. ſi
etiam eſſet ſine lucro vt procurare aliqđ
fornicari. ⁊ tūc eſt mortale. ve acquirit
talia p opera illicita que ſūt veniale pec
catū. vt cū aliquis verba iocoſa cōponit
ad lucrū ſalua tm̄ honeſtate. ⁊ hoc ē veni
ale. niſi pp delectationem diſſolutiōis to
taliter ſe det talibus tūc. n. mortale eſt.
Dico aūt pp delectationē. qꝛ ſi aliquis ꝓ
pter neceſſitatē p talia ſibi ſuſtentationē
cōquireret cū aliā artez lucroſā neſciret
non reputarē eū i ſtatu dānatorū. Si āt
auaritia conſiſtit in retinēdo hoc pōt eē
quinque modis. Primo qꝛ retinet ſcien
ter ea que reſtituere tenetur. ⁊ aio reti
nendi. eſt peccatum mortale. ſcđo qꝛ re
tinet ea que ad neceſſitatem ſuā ⁊ ſuorū
pertinēt vel ad cōſeruationē ſtatus ſui.
⁊ ſuorū ſcđm decētiā ſuā. ⁊ hoc nō ē pec
catū. tertio qꝛ retinet ſuperflua reſpectu
vtriuſq; iam dictorū. ⁊ hoc tēpore extre
me neceſſitatis alicuius ſic ē peccatum
mortale. quarto qꝛ retinet ſuperflua etiā
citra extremā neceſſitatē ex inſaciabili
cupiditate. ſic ē peccatū mortale. Preci
puū antē ſignū talis affectus eſt qꝫ quis
res potius ſinit putreſcere penes ſe quā
vtiliter alijs diſpenſet. quinto qꝛ retinet
ſuperflua quedā ex inordinato amore tē
poraliū p quē modicū deficit a medio lar
gitatis ſaluo tamē ſtatu virtutis. ⁊ ſic eſt
veniale. Nota qꝫ auaritia ex ſuo gn̄e eſt
mortale. quā Apl's idolatrie cōpat. non
qꝛ ſit de ſpe illius peccati. cū nō hēat ac
tuz eius. ſed qꝛ facit aliquid ſimile idola
trie ſeruiēdo creaturē potius q̄ʒ creatori.

Quō gula ſit mortale vel veniale.
Cap. 27.

Gula ex gn̄e ſuo ē peccatū venia
le. qꝛ appetitus comedendi ex ſua
rōe non ſubiacet dn̄o volūtatis Gula ē
imoderatus appetit⁹ cōedēdi. qđ pōt eē
quinq; modus. Primo ſi eſt ibi ſolus ap
petitus cibi. ⁊ hoc nūquā ē pccm̄. nec ēt
delectatio cꝫ ſi conſequēs eſt peccatum
iquantū ordinaē cōtra defectū cibi ꝯtra
riū hec. n. ſunt pure naturalia i quibus
nec eſt meritū nec demeritū. ſcđo ſi ap
petitui neceſſitatis adiungiē appetit⁹ de
lectatōis ⁊ voluptatis i cibo. ⁊ hoc ē pec
catū veniale. tπo ſi ē ibi trangreſſio pre
cepti ut cū aliquis ſine neceſſitate ſoluit
ieiunium eccleſie. vel qn̄ religioſus come
dit carnes. cū hoc in ſuo ordine ſit prohi
bitum. ſ. ſub p̄cepto ſic ē mortale. quarto
ſi appetitus edendi ē cum libidine. ut qn̄
nimio. ⁊ finali affectu in heret delectatōi
cibi. ⁊ hoc eſt pccm̄ mortale. quinto ſi du
citur i conſuetudine talē que facit totā
vitam hōis delectationibus huiuſmodi
deputari hec tm̄ ſunt vicina pccō morta
li eo qꝫ ebrietas ab apſo inter pccā morta
lia cōputatur. Ebrietas tamen qn̄q; eſt
peccatum veniale. ut qn̄ vltra neceſſita
tē quis accipit ſecundum menſurā tamē
perceptibilē. Quādo vero quis egrediē
a menſura perceptibili ſcđm rōnem beū
ordinatā ad diſcernēduz ⁊ hoc in tali mē
ſura in qua euertitur ſtatuſ mentis effre
nata libidine qn̄ hoc deo preponit tunc
peccat mortaliter. ſi aliquis aūt inebriat
aliū ita ſcilicet inuitans eū ad potū vt i
tendat ſtatū mentis eius euertere. ⁊ hoc
facit eius nocumentū peccat mortaliter
qꝛ aufert ei plus quā ſi auferret aliquod
bonū tēporale. quia vſū ratiōis aufert ei

Quō luxuria ſit mortale vel veniale.
Cap. 28.

Luxuria ē ex ſuo genere peccatum
mortale. qꝛ ē contra illud. Nō' me
caberiſ. Cōcupiſcentia luxurie diſtingui
tur in ſex modis. prius ē cū cōcupiſcētia
cōſiſtit in p̄mo motu tantū. ⁊ ſic eſt pccm̄
veniale. ſecūdus ē cū ſeqtur conſenſus
vſq; in delectationē. licet nō i opus ⁊ ſic
ē mortale tertius ē cū cōſentitur ēt in o
pus. ⁊ ſic ē iterum mortale. quartus ē cū
cōcupia non ſolū tenetur corde. ſed etiā
paſcitur viſu. ⁊ ſic iterum eſt mortale.
Math. quinto. qui viderit mulierē ad ꝯ
cu. eam iam mechatus eſt eam in corde
ſuo. ideſt ſi animo ⁊ ſine attendat mulierē
vt concupiſcat eam. quia ſecundum Au
gu. hoc non eſt iam titillari. ſed plene con
ſentire libidini. bene autem dicitur ad cō
cupiſcendam eam. quia ſi aliquis uideret
mulierem ut rem pulchrā. ⁊ ulterius non
procederet. tunc nullum peccatum eſſet
uel ſolum peccatum curioſitatis. quintus
modus eſt in ſtultiloquio. ut cum qs mu
lierem precatur. uel propter libidinē ha
bet ſecum familiaria colloquia ⁊ eſt mor
tale. ſextus modus uocaē ab apſo. turpi
tudo. Glo. ut i oſculiſ ⁊ i āplexibus hoc ē
peccatum mortale. ⁊ tanto grauius pec
catur. quanto magis libido per talia accē
ditur propter nimiā approximationem
ad ignem. Notandum vero qꝫ tangere
mulierem preter intentionem non eſt
peccatum. ſimiliter cum intentione tan
gere. ſed ex neceſſitate non eſt pecca
tum. ſed tangere ex libidine uel oſculari
ad non pertinentē peccatum mortale eſt
ſeptimus modus eſt concupiſcentia pro
cedit in opus ⁊ hoc conſtat eſſe mortale
Nota qꝫ differentia ē inter primos mot⁹
generatiue ⁊ nutritiue. quia primus mo
tus in generatiua ſemper eſt peccatum.
niſi per ſacramentuz matrimonii excuſe
tur. ſed non ſemper in nutritiua. qm̄ potē
tia concupiſcibilis non tantum corrupta
eſt in nutritiua ſic in generatiua. De hac
materia require ſupra titulo proxio. vbi
agitur de ſpeciebus luxurie.

De peccato in ſpūm ſcūm. Cap. 29.

Quamuis omne peccatum genera
liter ſit contra deū trinum ⁊ unū
appropiate. tm̄ dr̄ aliqđ pccm̄ in patrem
aliqđ i filiū aliqđ in ſpūʒ ſcūm. In patrē
enim peccatur ex impotentia. In filium
ex ignorantia. In ſpiritum ſanctum
ex malitia certa hoc eſt quādo voluntas
poteſt ⁊ ſcit reſiſtere alicui malo. ⁊ tm̄ ex
ſola malitia illđ eligit. peccatū in ſpiritū
ſanctum mere procedit ex libera volun
tate ⁊ improba ⁊ directe impugnat gra
tiam ſpiritus ſancti. ⁊ ideo non habet co
lorem excuſationis. quia quantum eſt de
ſe directe eſt impugnatiuum medici ⁊ re
medii. per quod fieri habet remiſſio pec
cati. peccatum in ſpiritum ſanctum dicit
irremiſſibile in hoc ſeculo ⁊ in futuro: nō
quia dimitti non poſſit ſed quia uix dimit
titur. aut in hoc ſeculo quantuʒ ad culpā
aut in futuro quantum ad penam. Item
quia non legitur dimiſſum propter quod
dicitur irremiſſibile. ſicut Melchiſedech
dicitur ſine patre quia non legitur de ei
us patre. Item quia aduerſatur fonti re
miſſionis ſcilicet ſpiritui ſancto. Item ꝓ
pter impotentiam hominis: quia vix ſe
poteſt preparare ad gratiam quem tāta
moles peccati premit. ſciendum eſt qꝫ ac
cipitur hoc nomen irremiſſibile tripliciter
ſcilicet negatiue. ut quia nullo modo
poteſt remitti. hoc modo peccatuʒ ange
li ⁊ damnatorū eſt irremiſſibile. Itē p̄ua
tiue. ut qꝛ nō hʒ cōgruentiā de ſe ut rmit
ti debeat lʒ ex cōgrua uolūtate dei poſſit
oē pccm̄ d mitti. hoc mō oē pccm̄ morta
le ē irremiſſibile. Itē cōtrarie ſcđʒ qꝫ hʒ
aliqua culpa cōtrariā diſpoſitioneʒ ad re
mittendū. hoc mō pccm̄ in ſpūm ſcūm ē
irremiſſibile. qꝛ cōtrariaē gr̄e remittēdi
pccm̄. ⁊ hoc p diſpoſitionē. uel p̄ſumptio
nē uel alias ſpēs h⁹ pcci. ſex ſū ſpēs pcci
in ſpm̄ ſcm̄. vʒ. deſperatio. p̄ſumptio. ipu
gnatio ỽitatis agnite. Inuidētia charita
tis fraterne. obſtinatio. finaſ ipenitentia
hoꝝ numerus ſic accipiē. In remiſſione
tria ſū. ſ. ipſe remittēs ⁊ ille cui remittitur
ac diſpoſitio remittēdi i eo cui remittiē.
In ipſo remittēte duo ſū. ſ. miſericordia
⁊ iuſtitia. ꝯtra p̄mū ē deſperatio. ꝯtra ſe
cūdū ē p̄ſuptio. In eo cui remittiē duo ſū
ſ. dolor de ꝯmiſſio. ⁊ ꝓpoſituʒ de n̄ ꝯmit
tēdo. cōtra p̄mū ē obſtinatio ſcđʒ ē finaſ
ipenitētia. p̄ſea diſpō remittēdi i eo cui
remittiē duplex ē. ſ. cognitio ueri. ⁊ amor
bōi. ꝯtra p̄mū ē ipugnatio ỽitatſ agnite.
ꝯtra ſcđʒ iuidētia charitatſ fratne. d fina
li pn̄ia nō qꝫ ſi diē ꝯtinuatōʒ pcci uſʒ i finē

ſic in omni peccato in quis decedat eſt ſi
nalis pñia prout autē eſt vna ſpēs pecca
ti in ſpiritum ſanctum ſecundum q bic
ſumitur ſic propoſitum nō penitendi.

De peccatis cordis. Cap. 30.

p Eccata cordis ſunt hec cogitatio
delectatio conſenſus. deſiderium
mali. volūtas peruerſa. infidelitas. inde
uotio. preſūptio. deſperatio timor male
humilians amor male accedens. ſuſpitio
ira. inuidia. odiū. timeř ſeruiliter exultatō
in aduerſis proximi. cōtēptus pauperuz
vel peccatorū perſonarum acceptio. pſi
dia. affectus pentum carnaliū inepta leti
tia. ſeculi triſtitia. impatientia. auaritia.
ſuperbia perplexitas. obſtinatio mali. te
dium boni. accidia inconſtātia pena pñie
dolor q non facit āplius malū. hyprocri
ſis amor placendi timor diſplicendi vere
cūdia de bono opere amor priuatus. ſen
ſus ſingularis ambitio dignitatum vana
gloria de bonis nature. vel gratie. vl for
tune. verecundia de pauperibus amicis
cōtēptus āmonitionū. inmiſericordia.

De peccatiſ oris. Ca. 31.

p Eccata oris ſūt hec. Crebra iura
tio. Periurium. Blaſphemia. no
men domini irreuerenter aſſumere. Ve
ritatem ipugnare. De mendacio τ vāis
alios inſtruere. Cōtra deū murmurare.
Irreuerent er horas dicere. Detractio.
Adulatio. Mēdacium. Vituperiuz. Ma
ledictio. Infamatio. Cōminatio. Impu
gnatio ỽitatis agnite. Impugnatio cha
ritatis fraterne. Seiatio diſcordie. Pro
ditio. Falſum teſtimonium. Mala cōſilia
Deriſio. Contradictō obedientie. Inuer
tere facta bōa. In eccleſijs placitare Ad
iram hoiem ꝓuocare. Reprehēdere ꝓ
ximum in aliquo qđ ipſe facit. Vaniloqui
um. Stultiloquiū. Proferre verba oci
oſa. vel ſuperflua. uel curioſa. Iactantia
Verborum politio. Peccatorum defen
ſio. Clamor. Riſus. Chachinus. Turpi
loquium. Lenocinium, Cantare cantile
nas ſeculares. In cātu diuino magis ſtu
dere vocem frangere q̄z deuote pſallere
Murmurare. Verba ſcurilla proferre.
In iiuſta cā aduocare. Malū cōmēdare.

De peccatis operis. Cap. 32.

p Eccata operiſ ſunt hec. Gula. Lu
xuria. Ebrietas. Symonia. Sorti
legium. Violatō dierū ſolenniū. Sacrile
gium. Indigne cōicare. Votorum frac
tio. Apoſtaſia. Diſſolutio in diuino offi
cio. Scandalizare ſuo malo exēplo ꝓxi
mum τ corrumpere. Ledere hoiez in re
bus vel in perſona. vel in fama. Furtum
Rapina vſura. Deceptio. Ludus. viden
do iuſtitie. Exactio indebita. Thelonea
iniuſta. Auſcultaro mala. Ioculatoribus
dare. Neceſſaria ſubſtrahere. Supflua
ſumere vltra vires proprias gdnam ag
gredi. Conſuetudo peccandi. Recidiua
tio. Simulatio. Tenere officium ad quod
non ſufficit vel quod ſine peccato nō agi
tur. Correiʒare. nouitatem inuenire. Ma
ioribus rebellare. Minores opprimere.
Delinquere viſu. auditu odoratu guſtu.
τ tactu. Lucta. oſculis. Muneribus. Iti
neribus. Nutibus. Mandatis ſcripturis
Circūſtātias aggrauantes omittere que
ſunt tempus modus numerus. perſona
mora ſcientias etas. Tentationem preue
nire ſe ipſum ad peccatum cogere.

De peccatis omiſſionis Cap. 33.

p Eccata omiſſionis ſūt he. De đo
non cogitare ipſum nō timere vl
amare. Gratias de beneficiis non agere
Opera que quis facit ad ipſum referre.
De peccatis ſicut debet non dolere. Ad
gratiam percipiendaʒ ſe non preparare
gratia accepta non vti nec eam ſerua
re ad inſpirationem diuinam ſe non con
uertere voluntatem ſuam voluntati diui
ne non conformare. Ad orationes dicen
das ñ attendere. Orōnes debitas omit
tere. Ea que teneř ex voto. vel ꝓcepto uł
officio negligere. Eccleſias τ ꝓdicatiōes
fugere. Tentationi nō reſiſtere. Penitē
tias iunctas negligere. τ negligēter face
re. τ que ſtatim faciēda ſunt differř. Bo
nis proximi non gaudere. Malis nō con
dolere. Iniuriaſ non remittere. Fidē pro
ximo non ſeruare. τ bñficijs eius non re
ſpondere. Delinquētes nō corripere. Li
tes non ſedare. Ignorātes nō inſtruere.
Afflictos non ꝯſolari. Ammonitionibus
non acquieſcere.

Explicit liber tertius. Incipiunt capitu
la quarti libri.

De incarnatione xp̄i. 1
De ſalutatione angelica. 2
De reſponſione virginis 3
De ſanctificatione materna. 4
De conceptione diuina. 5
De rōnibus incarnationiſ xp̄i. vi
De modo incarnationis. 7
De vnione τ natura aſſumpta. 8
De vtilitate incarnatiōis. 9
De mirabilibus circa incarna
tionez. 10
De natiuitate xp̄i. 11
De circuncifione domini. 12
De baptiſmo domini. 13
De plenitudine grē chriſti. xiiii
De plenitudine ſapie xp̄i. xv
De merito chriſti. xvi
De voluntate chriſti. xvii
De defectibus quos xp̄s aſſumpſit. xviii
De paſſiōe chriſti. xviiii
De effectu paſſionis chriſti. 20.
De cruce chriſti. 21
De deſcēſu xp̄i ad inferos. 22.
De reſurrectione chriſti. 23
De aſcenſione chriſti. xxiiii
De aſcenſu chriſti ad dextram. 25

Expliciūt capitula. Incipit liber quart⁹.

De icarnatione chriſti. Ca. i.

S Icut deus ē rerum pn
cipium effectiuū in cre
atione. ſic τ refectiuum
i redemptione. τ perfe
ctiuum in retributione. qm̄ ſicut př omia
creauit per verbū increatū. ſic oia recre
auit τ renouauit per verbū incarnatum
Porro circa incarnationē xp̄i talis fuit
ordo. Salutatio angelica. reſponſio vir
ginis ſanctificatio materna. conceptio di
uina. de quibus nūc per ordinē ē agendū

De ſalutatione angelica.

Capitulum. 2

m Iſſus eſt angelus gabriel q fuit đ
ordine archangeloꝝ ad beatam ỽ
ginem. cui apparuit viſione corporali. q̄ſ
uis loqueretur locutione ſpūali. Ad il
lud notabilitate faciēʒ nuncius debuit ēe
āgelus pp tria. Primo ꝓpter cognitio
nem ỽginitatis ad angelicā naturam. ſe
cūdo pp ordinem perditiōis hūane. q ſi
cut ibi uenit diabolus in ſerpente ad mu
lierē. ita hic deus venit p angelum ad ỽ
ginem. vt ſic ex oppoſito medicina reſpō
deat morbo. τ reparatō lapſui. τ remedi
uʒ nocumēto. tertio quia ſicut illa gratia
fuit reparatio nature humane ſic fuit τ
ruine āgelice. vnde cōi beneficio vtraq̄
natura cōiter debuit miniſtrare angelica
.ſ. τ humana. Diuiditur āt ſalutatio btē
virginis tres partes. primā partem ice
pit angelus dicēs. Aue gratia plena. d. t.
b. t. in. m. Scđam ſubiunxit heliſabeth.
cum ait. Et bñdictus. f v. tui. Tertiā ap
poſuit eccleſia vt in reuerētia nom̄ Ma
rie hēretur. nam Maria nō eſt de textu
Iſta ſalutatio cōmendabilis eſt i quattu
or. primo pp auctorē. quia miſſus ē ange
lus a deo. ſecđo ꝓpter nūcium. nō. n. hō
fuit dignus nūciare. ſed angelus. nec qui
libet angelus. ſed gabriel. tertio ab ea q̄
ſalutatur. quia virgo. nec quelibet uirgo
ſed Maria. quarto ab ipſo modo ſalutan
di qui indicat innocentiam uirginis. cum
dicitur gratia plena. Item excellentiam
conceptionis. cū dicitur dominus tecum
Item priuilegium prerogatiue ſingula
ris. cum dicitur benedicta tu in mulieri
bus. Salutationes quedam inueniuntur
optatiue ſalutis. ſecundo Regū. 16. Sal

ne rex. quedā gratie. Ap⁹ in pl'ibus locis
gra vobis ꝛ pax quedam gaudii. Thobie
5. Gaudiū tibi ſemp ſit. quedā benedic/
tionis. Ruth. ſcdo Benedicat tibi dñs.
Hec autē ſalutatio āgeli ex oībus predi
ctis cōflata vr. Cōtinet.n. ſalutē cū dicit
Aue. Item gratiā cū dicit gratia plena.
Item gaudiū cū dicit dñs tecū. Itē ben
dictionē cum dicit. benedicta tu in.m.
Preterea i hac ſalutatione notatur tri
plex prerogatiua beate virginis. ſ. natu
re cū dr Aue gratie. cū dr gratia plena.
glorie cū dr. benedicta tu in.m. Nota de
niq3 ſex in angelica legatione. Primo q̄
reuerenter beatā ꝟginem ſalutauit cum
dixit. Aue. g.p. ſcdo q̄ excellēter cōmēda
uit ibi. Benedicta tu ꝛc. 3ª. q̄ dulciter ꝯ
fortauit ibi. Ne timeas. m. 4° q̄ elegan
ter modū expoſuit ibi. Spūs ſcūs ſuper
ueniet in te ꝛc. 5⁹ q̄ diligenter ſuā lega
tionē cōpleuit ibi. Ecce cōcipies ꝛ paries
vi. q̄ cōuenienter ꝓlē naſciturā deſcripſit
ibi. Ideoq3 qd̄ naſcetur ex te ſanctū vo
cabitur filius dei.

De reſponſione virginis.

Cap. 5

d Uos legimus i ſcriptura dialogos
vnū iter Euā ꝛ diabolū quo mors
cōcludebatur. Alterū iter Mariā ꝛ āge
lū quo vita oriebat. Uide aūt tria que fe
cit beata virgo in ſalutatione angeli. ſ. co
gitationē ſeu deliberationē. q2 cogitabat
qualis eēt iſta ſalutatō. Interrogationē
q2 querit quō fiet iſtud. Cōſenſū. q2 reſ
pondit. Ecce ancilla domini. ꝛc. Nec in
deliberatione fuit ſubita ſicut Eua. nec
i interrogādo dubia ſicut zacharias. nec
in conſuetudo tarda ſicut Serra. In reſ
ponſione cōſenſus beate virginis quattu
or verba inuenies. que quattuor virtuti
bus maxime redolēt. Ait.n. Ecce quod
ē obedientie ꝓmpte. Ancilla dñi quod ē
humilitatis pfecte. Fiat mihi quod ē cha
ritatis inflāmate. Scdm verbū tuū. qd̄
ē fidei deuote. Septē verba hec loquta
eſt beata virgo i euāgelio. Primū fuit.
Uinū nō habēt ſcdm ſibi qd feciſti nobis
ſic tertiū. Quodcūq3 dixerit nobis facite
quartū qn̄ ſalutauit Heliſabeth. quintū
Quomō fiet iſtud. ꝛc. ſextū. Ecce ācilla
dñi. ſeptimū Magnificat aīa mea domi
nū. Uerbū primū fuit pietatis. ſcdz cha
ritatis. tertiū inſtructionis. quartū cōſo
lationis. quintū di. cret ōis. ſextū hūilita
tis. ſeptimū orationis ꝛ gratiarū actiōis
Et nota q verba predicta fuerunt bre
uia preter vltimum.

De ſanctificatione materia.

Cap. 4.

ſ Anctificatio triplex ē. quedā cōis
que fit p ſacramēta. quedā ſpiritu
alis que fit per gratiā ſpūs ſcī. quedam
ſpecialiſſima que fit p gratiaz ſingularē
Prima remouet culpā ꝛ confert gratiā
remanet tamē fomes ideſt ꝓnitas ad pec
candū. ꝛ talis eſt baptiſmatis. ſcda remo
uet culpā ꝛ pronitatē peccādi mortaliter
ꝛ talis fuit ſanctificatio. Joānis baptiſte
ꝛ Jere. in vtero tertia remouet culpam
originalem ꝛ pronitatem ad peccandum
tā venialiter quā mortaliter. ꝛ talis fuit
in beata virgine. Et ſciendū q licet gra
tia ſanctificationis in vtero ſit maior q̄
tum ad eſſentiā quā gratia ſacramētalis
tamē quantū ad aliquos affectus maior
eſt gratia ſacramentalis. q2 baptiſmus i
primit caracterem. ꝛ apt ianuā celi. ꝛ hi
litat hoiem ad alia ſacramēta quoruz ni
hil facit ſanctificatio in vtero ex ſe. Ue
runtamen gratia ſanctificationis in vte
ro precel it in hoc gratiam baptiſmalē.
quia taliter ſanctificatus non poteſt mor
taliter peccare. ꝛ ad venialia minus icli
nat eum fomes. Preterea minora ꝛ pa
uciora venialia cōmittit. ꝛ talis gratia fu
it in Joanne baptiſta. ꝛ ideo ne in vanū
gratiā dei re ciperet fugit hominū ſocie
tatē ꝛ artiſſimā i ſe pñitētiā tenuit ne le
uis ſaltez maculare vitam fam e poſſet.
patet igitur q in ſanctificatione i vtero
cōfert gratia media inter gratiā ſacram
talē. ꝛ grā3 plene ꝯfirmati: is i pria que
habet coniunctū ſibi finem vltimuz. Ad
confirmationē en m perfectam. tria per
tinēt. Primū ē inſeparabilis adheſio ra
tionis ad deū. ſecundū eſt indeflexibilis
ſubiectio infirmarū potentiarū aie ſub i
perio rōnis. tertiū eſt indiſcōtinualis con
uerſio actualis totius hois in deum quan
do hō diuina dulcedine affectus ex toto
corde ꝛ ex tota aia. ꝛ ex hoibus viribus
ſemper actu tendit in deū. ꝛ in q̄cunq3
aliud in quo relucet deus. primū horum
hēt gratia ſanctificatōis ſimplr. vt ſ. nul
lus qui particeps ei⁹ fuerit nō poſſit pec
care mortaliter. ſcdm hūit beata virgo.
ꝛ iō nec venialiter unq̄ peccauit. ſicut di
cit Aug. tertiū āt non poteſt cōuenire gra
tie vie eo q illud ex fruitione dei cauſet
que tantum eſt in pria. Tres fuerunt ſā
ctificationes mris dei. prima fuit ſcifica/
tio in vtero. ꝛ hec tres habuit effectus.
ſ. originalis culpe expiationem. ꝛ gratie
infuſionē. ꝛ fomitis tantam reſtrictionez
vt non poſſet in mortale peccatū duci li
cet fomes maneret ſecundū eſſentiaz. ſe
cunda ſanctificatio fuit in ſpūs ſancti ob
umbratione. ꝛ filii dei conceptiōe qua tri
bus ꝓmiſſis duo ſemper addidit. ſ. omni
modā fomitis extinctionem. ꝛ cōfirmatō
nem i bono. ita q que prius poterat tm̄ n̄
peccare iam nō poſſet peccare. Hos duos
effectus expreſſit angelus. Luce. i. Spūs
ſcūs ſuperueniet in te quo ad primū. Et ꝟ
tus altiſſimi obūbrabit tibi. quo ad ſcd3
Iſta cōfirmatio nō fuit liberi arbitrii ab
latio. ſ3 eius per grām cōpletio. p̄terea
ſpūs ſcūs ſuperuenit in eā. non ſoluz ad
ſcificandum. ſ3 et ad fecundandū. cui⁹ ꝟ
tute virgo concepit. virgo peperit. ꝛ poſt
partum virgo permāſit. tertia ſcificatio
fuit in filii dei inhabitatione qui nouē men
ſibus in vtero eius māſit. Ex his oībus ꝓ
dictis duos effectus addidit. Unus fuit
q oēs diſpoſitiones fomitis ſublate fue/
runt. ſicut qn̄ morbus curatus adhuc in
dum remanent reliquie curande. Secun
dus fuit dedicatio ad diuina. ita q etiam
licitis vſibus mūdanis. ſ. naturalibus ap
tare eam eēt impoſſibile. q2 tunc non ſo
lum mens. ſed etiā corpus luce diuinitatis
reſplenduit. vt ſignatum ē Ezechi. 43.
Ex predictis collige q fomes ꝛ perſonā
infecit ꝛ natu: ā. perſonā qdem q2 ad ma
lum pronam facit. ꝛ ſtimulat ad peccatū.
Naturā. vero q2 carnez inficit ꝓut ē pn
cipium ad alterā carnem. S3 beata vir/
go in pma ſanctificatione que fuit i utero
mundata fuit ab originali peccato. inquā
tum fomes reſpicit perſonā ſuā. q2 nihil
i perſona ſua purgādum remanſit. In ſe
cūda vero ſcificatione que fuit qn̄ ſpūs
ſuperuenit i eam purgata fuit a fomite
prout ipſe fomes reſpicit naturā in cōpa
ratione ad prolē propagādam. nō opere
nature. ſ3 opere ſpūs ſcī. Remotus. n. fu
it eēntialiter propter qd̄ pars ab ea ſepa
rāda in corpus xp̄i de fomite nihil hūit
ſicut nec mater. Nota ſimiliter ex pre
dictis ꝛ ex ſequentib⁹ q beata virgo ex
prima ſanctificatiōe excellebat puritate
omnes baptizatos ex ſanctificatione. ſe
cunda excellebat puritatem. ade quam
habuit ante pccm̄ per confirmationem
excellebat angelos. qm̄ nec illi creſcere
poſſunt in premio ſubſtātiali ſiue eſſentia
li. ſicut nec decreſcere. ſed beata virgo p
ficere potuit in merito ꝛ non deficere. pu
ritas matris dei fuit quadruplex in qua
nulla creatura ſibi poterit comparari. pri
ma puritas ſanctificatōis in vtero. Om
nis enim rationalis creature puritas. vel
eſt nature. vt angelus. vel eſt gratie gra
tis date ut fuit innocentia primi ſtatus
hominis. vel eſt gratie gratum facientis
ꝛ iſta eſt maior aliis duabus. vnde cum
in illa ſpecie gratie ſanctificatio matris
dei fuerit ſuprema. patet q uincit purita
tem omnis pure creature. ſecunda ē pu
ritas innocentie in vita in qua ſimiliter
oēs excellit. q2 btā ꝟgo vixit ſine oī pccō
ꝛ hoc oportuit eē marie gre q̄ n̄ ſolū ipi

naturam perficeret.ſed eã ſupra legem
nature coꝛrupte extolleret.tertia ẽ puri
tas virginee caſtitatis in qua excellit . ⁊
angelos.⁊ hoies. Angelos quidẽ qꝛ ſcõꝫ
Hieronymũ .hec retinuit per virtutem
caſtitatis qđ fuit in angelis neceſſitatis
nature. Item excellit homines in hoc.qꝛ
primũ exẽplar fuit huius itegritatis.ps
xxxiiii. Adducẽtur regi ꝟgines poſt eã
Preterea oñditur illud alia rõne.qꝛ ſũ/
ma eſt hec puritas.que potius põt ſuum
cõtrarium ſecũ pati q̃ʒ poſſit violari.⁊ ta
lis fuit virginitas dñe nr̃e.que gaudium
matris hʒ cũ virginitatis honoꝛe.iđ nec
primã ſimilẽ viſa eſt.nec hr̃e ſequentẽʒ
quarta eſt puritas ſãctificationis ex ſup
uẽtione ſpũs ſancti ⁊ preſentie dei i qua
excellit oẽm creaturã. Cũ.n.eſſe matreʒ
dei ſit dignitas ſuperioꝛ que pure crea /
ture cõicari poſſit neceſſe ẽ grãm ad hoc
diſponentẽ eſſe maiorem oĩ gratia pure
creature. Opoꝛtet ego p̃uilegium ſancti
ficationis ſue in hac pte oẽm ſanctifica /
tionem excedere aliorum.

De conceptione diuina . Cap. v.

m Ox vt virgo beatiſſima aſſenſũ
angelo prebuit dicens. Lu.i. Fiat
mihi ſecũdum verbũ tuũ. Spiritus ſcũs
ſup eam venit.ac filiũ dei concepit. Hec
autẽ tria ſimul fuerunt tpe non natura .
tunc ipleta ſt̃ preambula figurarũ. ⁊ do
cumenta ſcripturaꝝ.⁊ deſiderta propbe
tarum pp quod ẽt aduentus xp̃i dr̃ pleni
tudo temporis. Quare at chꝛiſtus nec
p⁹ nec poſterius venerit.nõnulle ſt̃ rões
Prima eſt vt oꝛdinẽ vniuerſi deus nõ
turbaret. Singula nãqꝫ ſuis fiunt tẽpoꝛi
bus quãto magis in maximo dei ope ſ.fi
lij incarnatione.ſcđa ne fides ⁊ ſpes đ ꝓ
miſſa incarnatione.⁊ nimis tardata peri
rent. Si.n.tardaſſet venire quotidie de
creuiſſent hoies in fide ⁊ tepuiſſent. ſed
prius venire non fuit neceſſe.qꝛ nõ pꝛo/
deſt medicina ſpiritualis ſine affectu reci
pientis.tertia. eſt ut ſupreme infirmita
tis culpe imediate ſuccederet melioꝛatõ

ſicut ſummũ doloꝛẽ acute febꝛis ſanatõ.
Quarta vt hõ lege naturali ⁊ ſcripta ꝯ
uinceretur ſicut ait. Aug.qꝛ ſi ſtatim ve
niſſeʒ diceret homo.qꝛ per legẽ natura
leʒ ſaluari poterat.⁊ ſuperfluũ crederet
aduentũ chꝛiſti. Similit̃ dicere poterat
de lege ſcripta ſed cõperto ꝙ nec ſic nec
ſic ſaluari poterat tunc venit ipſe.qꝛ tũc
erat tẽpus miſerendi.quinta vt ſicut pri
mus hõ conditus fuit.ſexta die ad toti⁹
mũdi cõplemñtuʒ ſic ſcđus hõ fieret i ſex
ta etate ad totius creature perfectionẽ
ſexta.n.etas apta eſt ad exercitiũ ſapie .
ad remiſſionem culpe ad meritũ vite et
ne.⁊ ad tranſitũ de ſtatu miſerie ad ſtatũ
gloꝛie.⁊ iſta notantur i ſexta etate rõne p
fectionis ſenarij.6.qꝛ chꝛiſtus non debu
it venire in p̃cipio tp̃is.qꝛ aduentu⁹ eiuſ
nimis fuiſſet feſtinus.nec in fine vltimo.
quia tunc nimis fuiſſʒ tardus. ſed đcebat
ſaluatorem inter tp̃s moꝛbi.⁊ tẽpus iudi
cij introducere tẽpus remedij ſeptima qꝛ
decebat ducem pfectuʒ tunc ſe oñdere .
cũ eẽt oppoꝛtunitas currendi ad braiuiʒ
hoc eſt in fine tempoꝝ ⁊ tam añ terminũ
vt p timoꝛem iudicij ſtimulati per ſpem
p̃miũ attracti.⁊ per exẽpli pfectõem aia
ti ſequi poſſemus efficaciter ducem no /
ſtrum.octaua qꝛ decebat meditoꝛẽ quoſ
dã mẽbꝛorũ ſuoꝛuʒ ip̃m precedere quoſ
dã ipſum ſeqni. Incarnatõeʒ chꝛiſti mul
te figurẽ preceſſert̃ ⁊ pꝛophetie de quib⁹
aliquas aſſignemus. Abꝛahaʒ deſcendit
i Egyptũ vt pegrinaret̃ ibi. Lapis preci
ſus eſt de mõte ſine manibus. Fluuius e/
grediebat̃ de loco voluptatis ad irrigan
dum padiſũ. Sapia edificauit ſibi domũ
excidi colũnas ſeptẽ. Thronũ fecit ſibi
Salomõ de eboꝛe grãdẽ. Nouum faciet
dñs ſup t̃ram feia circundabit virũ. Jo
nas i mare pꝛoiicit̃.⁊ mare ſedatur. Stil
labunt mõtes dulcedinẽ. Deſcẽdi i oꝛtũ
meum vt viderẽ poma cõuallium. Vellus
gedeonis roꝛificat̃. Mãna ſeruat̃ in urna
aurea. Virga Aaron floret. Flos de radi
ce eius aſcendit. Emittitur colũba de ar

cha noe. Mittitur lignũ i aquas marath
Paradiſus plantat̃. Moyſes ponitur in
pyxcellam cypreã. Iſrael iduit. Joſeph.
tunica polimita. In ſole poſuit taberna /
culum ſuũ. Duo viri ferũt in vite botꝛ
đ terra ꝓmiſſionis. Mittit̃. Joſeph in ci
ſternam. Urbs foꝛtitudis noſtꝛe ſyon ſal
uator ponetur in ea mur⁹. Emitte agnũ
dñe. Rorate celi de ſuper.⁊ nu.plu.iu.
Aſcendet dñs ſuper nubẽ leuẽ. Miſeri
coꝛdia ⁊ viri.ob ſi. Gẽma carbũculi i oꝛ
namento auri. Simul in vnũ diues ⁊ pa
uper. Ego primus ⁊ nouiſſim⁹. In chari
tate perpetua dilexi te. Mittitur. Dani
el in lacũ leonũ. Apparet i camino.quar
tus ſimilis filio hois. Umbꝛa deſcendit i
hoꝛologiũ.io.gradibus. Ignis apparet i
rubo nõ cõburens. Eze.32. Solem nube
tegam. Quid lucidius ſole: ⁊ hic deficiet
pſal.18. A ſummo celo egreſſio eius.

De rationibus incarnatiõis . Ca.6.

p Er verbũ igr̃ incarnatum facta ẽ
humani gñis repatio.nõ qꝛ aliter
ſaluari nõ poterat.ſed qꝛ nullus ali⁹ mo
dus fuit ita cõgruus ipſi repatoꝛi ⁊ repa
bili ac reparationi. Congruebat inqꝫ iſte
modus repatori quem decebat ſuã potẽ
tiam ſapiam ⁊ bonitatẽ oñdere. Quid ẽt
potentius quã cõiungere extrema ſũme
diſtantia.hoc ẽ creatorẽ ⁊ creaturã. Ma
gna.n.potentia fuit in cõiunctõe diſpari
um elementoꝝ. Maior in cõiunctiõe illo
rum ad ſpm creatũ. Maxia i coniũctiõe
iſtorũ oium ad ſpm̃ increatũ. vbi ⁊ maxi
ma diſparitas ẽ. Quid vero ſapientius
quã ꝙ ad perfectionẽ totius vniuerſi fie
ret cõiunctio primi ⁊ vltimi.hoc ẽ verbi
dei.qđ oium principiũ ⁊ humane creatu
re que in operibus ſex dierũ fuit vltima
oium creaturarum. Quid ẽt beniuolen
tius quã ꝙ creator rerũ cõicare ſe volu
it rebus creatis.⁊ hec benignitas magna
fuit in cõicatione ſui oibus rebus p p̃nti
am maior qꝛ cõicauit ſe bonis per grãm
maxima qꝛ cõicauit ſe hoĩ per vnionem
⁊ per cõſequens gñibus ſingulorũ i vni

tate perſone. Fuit ẽt iſte modus cõgruẽ
tiſſimus ipſi repabili.qꝛ hõ per peccatuʒ
corruit in ĩfirmitatem ⁊ ignorantiã ⁊ ma
litiam per que ineptus factus eſt ad vir
tutem diuinã imitandã. ⁊ ad veritatẽ co
gnoſcendam.⁊ ad bonitateʒ diligendam
Jđ dus factus eſt hõ per qđ ſe reddidit
hoĩ imitabilem.cognoſcibilẽ.⁊ amabilẽ.
Fuit ẽt iſte modus cõgruentiſſimus nr̃e
repationi.qꝛ dñs in foꝛma ſerui pꝛocura
uit ſalutẽ ſerui. Sũt ⁊ alie rões quare
fuit cõueniens deũ incarnari. Pꝛima eſt
qꝛ preuaricatoꝛ abſtulit nobis deũ. vnde
cõueniens fuit ut reparatoꝛ reddere no
bis deũ.ſcđa qꝛ humilitas decuit deum.
ſed non potuit hũiliari vſqꝫ ad penas in
natura diuina.opoꝛtuit ergo ꝙ i alia ter
tia vt pꝛophetias ipleret. Iſa.52. Ego q
loquebar ecce adſum. Abbacuch.ii. Ap
parebit in finem ⁊ nõ mentiet̃.ſi moram
fecerit expecta eũ.qꝛ ueniens veniet. vt
ſ.doceret potius vincere per iuſtitiã quã
p potentiã.quarta pp vitandũ incõueni
ens qꝛ ſi deus incarnari non potuit vel
neſciuit. vel noluit videtur in eo eẽ ipo
tentia uel ignorantia vel inuidia qđ ab /
ſit.quinta ut tanta eſſet humilitas in re /
demptore. quãta fuit ſuperbia in preua
ricatore.quia ſuperbia tanta fuit vt ho
mo vellet eſſe vt deus . vnde humili /
tas tanta debuit eẽ.ut ds fieret hõ.ſexta
vt noſtrũ amorẽ excitaret.⁊ noſtrã ſpeʒ
erigeret.ſeptia ut exemplũ imitãde vir
tutis nobis daret in foꝛma viſibili ⁊ hu
mana. Quamuis opera trinitatis ſint in
diuiſa ita ꝙ quicquid operatur vna per
ſona operetur ⁊ alia tamen ſolus fili⁹ ac
cepit carnẽ ⁊ non pr̃ vel ſpiritus ſanct⁹
Et habemus exemplum in tribus domi
cellis induentibus.tertiam ipſaruʒ đ qui
bus poteſt dici quicquid facit vna, facit
alia vna tamen ſola induitur. Eodeʒ mo
do dicendum ꝙ incarnationis opus quã
doqꝫ attribuitur patri.ut ibi. At vbi ve
nit plenitudo tp̃is mi.deus fi.ſuum quã
doqꝫ attribuitur filio ut ibi. Exibi a p̃re

meo.⁊ veni in mũdum.quandoq; ſpiritui
ſcõ.vt in ſymbolo. Qui conceptus eſt de
ſpũ ſcõ.Sed hec iõ dr. q opus incarna
tiõis fuit maxime potẽtie.ſapie.⁊ boni/
tatis que tribus perſonis attribuit. Sũt
autem multe rões quare filius incarna
tus ſit.⁊ nõ pater uel ſpiritus ſcũs. Pri
ma ut per eandẽ ſapientiam qua mundũ
condiderat fieret reparatio.ſcða vt q fili
us ẽ in deitate eẽt filius in hũanitate.ter
tia ne idẽ eſſet ⁊ pater ⁊ filius ſi pater de
homine naſceretur.quarta q congruen
tius mittebatur qui eſt ab alio q̃ qui ẽ a
nullo.quinta pp confirmationem heredi
tatis promiſſe.ne ſ.poſſemus dicere pa/
tri. Domine tu habes filiũ cui competit
hereditas quã homini pmiſiſti.Sexta ut
pris ergo nos oñderetur charitaſ.Jo.ter
tio. Sic deus dile.m. vt fi.ſu.vnigenitũ
daret. Septima vt oſtendatur q deus
pater nihil. habet quod non ſit nobis pa
ratus dare cum filium ſuum unigenitum
dederit. Octaua ut ſicut dei filius factus
eſt homo. ſic homo fieret filius dei.apo
ſtolus ad gal.ca.4.Miſit deus filium ſu
um vt adoptionem filiorũ reciperemus.
Nona vt eẽt occaſio ſalutis qui dr occa
ſio ruine.Decima q imago debuit p ima
ginem reparari. Undecia q ſicut verbũ
mentis mediante groſſiori natura emitti
tur per vocẽ.ſic verbũ eternũ per aſſũ/
ptionem nr̃e nature.12.quia medius inter
pſonas debuit eſſe mediator dei. ſ. ⁊ ho/
minum.13.q ſapientia pris repare debuit
appetitorẽ ſapientie.Geñ.2°.Eritis ſicut
dij ſcientes bonũ ⁊ malum.xiiii.q decen
tiſſime cõiungitur humilitas ⁊ ſapia.pro
uer.xvi.vbi humilitas ibi ⁊ ſapia. vñ fili
um dei pcipue decuit incarnatio. 15. quia
idee nõ ſunt niſi ſapientia dei que filio ap
propriatur. vñ cũ ſingule idee ſingulorũ
ſint cauſe.tũc demum oia perfecta ſũt ⁊
cõpleta cũ per unionem ad ſuum pncipiũ
redierit.xvi. quia ſi pater fuiſſ; incarnat⁹
tunc nulla perſona ſine pncipio fuiſſ;. 17
q oportuit incarnatã perſonã tanq̃ ſacẽ
dotem ſupplicare p natura aſſumpta.ſ;
magis decuit filium ſupplicare pri q̃ e/
cõtra.18.q ſi ſpiritus ſcũs fuiſſet icarna
tus.tũc duo eſſent filij.19.q nullũ decet
magis reducere ad diuinã cognitionẽ q̃
verbũ quo pater ſe declarat. qđ eſt vni
bile carni.ſicut ⁊ verbũ voci.20.quia nul
lum decet magis reducere hominem ad
filiationem adoptiua; q̃ filium naturalẽ
De modo incarnationis.

Capitulum. vii.

i

N cõi reparatiõe omniu; decẽſ
erat vt fieret cõcurſus triũ d tri
plici hyerarchia.ſ.diuia ãgelica.⁊ hũana
vnde in miniſterio incarnationis fuit con
curſus angeli nunciantis ⁊ virgiſ concipi
entis.ac verbi dei carnẽ aſſumentis.Cũ
filius dei mittitur in mundũ non fit loci
mutatio ſed nature hũane aſſumptio. ga
ipſius mitti eſt eſſe vbi priuſ fuit. ſed altr
ibi eſſe q̃ prius fuit.⁊ hec alteritas non
eſt ex parte eius qui ẽ cum ſit imutabiliſ
ſed ex parte eius iu quo ẽ q vnitur nr̃e
carni vt non ſit imutatio ex parte ſui.ſed
ex parte nr̃i. Preterea in mutatione loci
exigitur non ẽſſe ubi gs prius erat.ſ; nec
hoc eſt in filij miſſione.q poſt incarnatõ
nem fuit in pr̃e ſicut ſemper.Chriſtus aſ
ſumpſit naturã noſtram qnq; mõis.ſ.mi/
ſericorditer.Ap⁹ ad Titum 3⁹. Secũdũ
ſuã miſericordiã ſaluos nos fecit.vtiliter
.ſ.pro ſalute noſtra ps.Operatuſ eſt ſalu
tẽ in medio terre. Sapient q aſſumpſit
bonũ nature rprobãdo malũ culpe. Iſa.
vii.Butirum ⁊ mel co.vt ſci.re.ma. ⁊ e.
bonum. Fortiter q ſic ſuſcepit naturam
hũanã q nunq̃ depoſuit eam.q poſt mor
tẽ vnita fuit diuinitas carni in ſepulchro
⁊ aie in inferno.Mirabilit q cõiuncta ſt
ĩn carne ſumnum ⁊ immum.hoc eſt deus
⁊ limus.Verbũ caro factum ẽ qnq; mõis
.ſ.ſecundũ veritatẽ carnis.Iſa.53.Vere
lãgoreſ nr̃os ipſe tulit.Preter carnẽ.ga
preẽ carnis operationẽ Math i. Qđ in ea
natum ẽ de ſpũ ſcõ eſt. Supra carnẽ. ga
meritis nr̃is non exigentibus.Ap⁹ ad Ti

tũ 3ª.Nõ ex opibus iu.que. fecu.pp car
nẽ.q ad ſaluãdã carnẽ.⁊ hoc q̃tũ ad fidẽ
les efficacit.ſ; quãtũ ad oẽs ſufficienter
Math.i.Vocabis nom̃.Jeſũ ipſe.n.ſalu
um facit populũ ſuũ.Cõtra carnẽ.q ad
maiorẽ dãnationẽ infideliũ.Jo.15°.Si ñ
veniſſe;.⁊ locutus eis non fuiſſẽ pccm̃ ñ
hẽrent.Opus aſſũptionis hũane natur̃
nõ aĩatio ſ; incarnatio noiatur.cũ tam̃ a
digniori reſ pſueuerit noiari.hoc ãt ẽ pp
quattuor rões.ſ.ut fiat expreſſior noiatõ
⁊ vt profũdior explicetur dignatio miſe/
rẽtis. ⁊ q nobis magis nota ẽ ps carnis
⁊ vt maior hũiliatio exprimat eo q ma
gis a deo diſtat caro q̃ aia ⁊ q caro ẽ a
parẽtibus ppagata anima a deo creata.
De vnione ⁊ natura aſſumpta.

Cap. viii.

ſ

Icut in diuitate vna ẽ eſſentia . ⁊
tres perſõe ita in xp̃o ẽ e contra vna
perſona.⁊ tres eẽntie.ſ.deitas aĩa: ⁊ caro
hoc ẽ eternũ nouũ ⁊ ãtiquũ.q ditas ẽ et
na.ſ; aĩa eſt noua q in aſſũptione carnis
creata caro do antiqua.q ab Adã ppa
gata.⁊ xp̃s ſcõm naturã deitatiſ ẽ genit⁹
ſcõm aia; do creatus:ſ; ſcõ; carnem na
tus potius ſcũs. Unio fuit triplex i xp̃o:
ſ.deitatis ad aiam ⁊ ecõtra.⁊ deitatis ad
carnẽ.⁊ ecõtra.⁊ aie ad carnẽ ⁊ econtra.
Due prime uniones ſẽper manſerũt.t̃tia
ſepata fuit in morte. Unio ergo deitatis
ad hũanã naturã ñ eſt i vnitate nature .
ſ; pſone nõ dico pſone hũane:ſ; diuine
hoc ẽ nõ aſſũpte.ſ; aſſumtis. nec perſõe
cui libet. ſ; ſolius dbi. qm̃ ipoſſibile ẽ q
natura dĩa cõcurrat cũ alia.ſic ps ad p
ſtitutionẽ tertiũ.vl q ipſa trãſeat i aliam
vl alia i ipſa pp ſimplicitatẽ ⁊ vnitatem
ipſius pfectiſſima; ppterea diuinitas ⁊
humanitas non vniũtur in vnitate natu
re ſed perſone. Et ſic intelligitur illud in
ſimbolo Attanaſii. Nam ſicut aĩa ratiõa
lis ⁊ caro vnus eſt hõ ita deus.⁊ hõ vn⁹
eſt chriſtus. Ibi nãq; ponitur ſimilitudo
q̃tũ ad vnitatem pſone nõ nature.q ca
ro ⁊ anima dicũtur in hoie q̃tũ ad eſſen
tiam ⁊ conſtituũt tantũ vnã perſonã . ea
dẽ inter diuinitatẽ ⁊ humanitatem chri
ſti ẽ differentia.⁊ tñ ẽ ibi vnitas in pſoa
Et q diuia natura i nullo ſuppoſito põt
ſubſiſtere preter q̃ in ppria hipoſtaſi.
ideo vnio illa nõ põt eẽ in propria pſõe
hois ſed dei.⁊ ppterea đs in vna perſo
narũ ſuarũ fecit ſe ipſũ ſuppoſitũ huma
ne nature. vnde tãtũ ẽ ibi vna pſonalis .
⁊ vnitas pſonalis.ſ.ex pte aſſumẽtis Ad
eẽ nãq; pſone triplex exigitur diſtictio
ſ.ſingularitatis.⁊ naturalis icõicabilitas
ac excellentia dignitatiſ pp primũ nullũ
vnibile ẽ pſona propter.ſcõm aia nõ ẽ p
ſona. S; pp tertiũ xp̃s ſecũdũ q ẽ hõ ñ
ẽ perſona. Ex his p; que ſint vera vel
falſa iter has quattuor propõnes.prima
perſona aſſumpſit pſona.ſecñda natura
aſſũpſit perſonã.tertia natura aſſumpſit
natura;.quarta pſona aſſũpſit naturam
prime due ſimplr̃ ſt falſe.tertia vno mõ
ẽ falſa.alio modo ẽ vera. Si.n.ſumatur
natura prout eſt cõis tribus perſonis ſic
eſt falſa. Si uero ſumatur natura prout
eſt in perſona filii ſic eſt uera.quarta aũt
prepoſitio ſimpliciter eſt vera . Ad in
telligentiã horum nota q tres fuerunt
opiniones de incarnatione chriſti pri/
ma opio dicebat q filius deĩ aſſumpſit
hoiem. Secũda dicebat q aſſumpſit hu
manã naturã. Tertia dicebat q aſſũpſit
hoiem vt veſtem . prima opinio non te
netur:q ponit q in chriſto ſunt due per
ſone quod eſt falſum. Scða cõis eſt ⁊ ve
ra.q ponit q chriſtus eſt vnũ ſolũ.lic;
ſit aliquid ſcõm q hõ. Itẽ ponit q aſſu
mens nõ ẽ aſſũptũ. Itẽ q ille homo diui
na ẽ eẽntia.⁊ econtra. Itẽ q ois proprie
tas filii dei ineſt ei ⁊ ecõtra. Tertia opio
tãq̃ heretica reprobatur q ponit ñ eẽ i
vna pſona xp̃i duas naturas ⁊ q due ſb
ſtãtie hũane nature.ſ.⁊ diuie ñ ptinẽt ad
pluralitatẽ filii dei. Dicimus ergo q tã
ta ẽ ibi vnio.ut quicquid dicitur de filio
dei dicatur de filio homis ⁊ ecõtra. His
tam̃ exceptis in qbus exprimit vnio ve

clauditur negatio.ſ.vt fiat vocabulum in
quo aliqua repugnantia includitur. ſicut
eſt vniri.incarnari.aſſumi.aſſumere in q
bus includitur reſpectus vnionis vnius
nature ad alterā.ꝛ tunc non tenetur pre
dicta regula.Similiter nō tenet ſi in vo/
cabulo includitur negatio alicuius cuius
oppoſitum alteri nō competit. ſicut icipe
re eſſe creari ꝛc̄. Nota ꝙ proprie loquen
do cōpoſitio eſt corporū coniunctio ē cor
poris ꝛ aie. vnio eſt diuine nature ad hu
manam.tn̄. ponitur vnum q̄nqꝫ pro reli/
quo. Quinqꝫ fuerūt ſtatus p̄mi hominis
ꝛ de quolibet ſtatu recepit xp̄s aliqd. pri
mus innocētie de quo xp̄s accepit pcci i
munitatem. ſecūdus gr̄e de quo accepit
plenitudinem gratie:tertius culpe ꝺ quo
accepit recompenſationem pene. quart⁹
penitentie de quo accepit paſſionē dolo
ris ꝛ triſtitie.q̄ntus glorie de quo accepit
plenam fruitionē.Corpus chriſti ſecūdū
Damaſce. formatum fuit ex ſanguine be
ate virginis.non ex carne. Nā vere ma/
tris eſt ſcōm phos materiam tantummō
miniſtrare. ſꝫ dare virtutē formatiuam
que actiue naturam ſeu materiā format
eſt patris ꝛ non matris.Cum igr̄ beata v̄
go proprietatē vere matris habeat opor
tet ꝙ materiā contulerit que ſecundū na
turam ſit materia conueniēs humano cō
pori.ꝛ tamen integritatem virginale nō
polluat.Talis āt materia non eſt caro.qꝛ
dicit philoſophus p̄mo de ge.ꝛ cor. ꝙ id
qđ eſt pars actu non eſt materia genera
tionis cū non ſit in potentia totum.Caro
autem eſt pars actu.vnde nō eſt materia
generationis.Talis quoqꝫ materia nō fu
it ſemen femineum.quia hoc puritati v̄
ginis non conueniebat.nec etiam ſecūdū
philoſophū eſt neceſſariū ad generatio/
nem quia alique mulieres cōcipiunt ſine
ſeminationē.Talis ergo materia fuit ſan
guis.quia ipſe ſecundū philoſophum eſt
in nobis materia generatiōis.Quod aūt
dicit Ap⁹ ad ro.p̄mo. Qui factus ē ei ex
ſemine Dauid intelligendum eſt origina
liter non materialiter.Virtus aūt forma
tiua in beata virgine nō fuit ex p̄re carna
li.ſed ex virtute altiſſimi.

De utilitate incarnationis.
Capitulum. 9.

a Miſimus per peccatum propri/
am excellentiam.mentis innocenti
am. ac dei amicitiaꝫ. Hec autem recupe
rare oportuit per beneficiū ſaluatoris.
Excellentiā.n.recuperare non potuimꝰ
niſi per excellentiſſimū recuperatorem.
quia ſi per aliquam merā creaturam r̄pa
rati eſſemus.tūc oporteret nos eſſe ſubie
ctos illi creature.Innocētia enim repara
ri non poterat.niſi per ſatiſfactorem ſuf/
ficientiſſimum q eſſet deus ꝛ homo.de⁹
quidem qui ꝓ hoīe ſatiſfacere poſſet.hō
vero de genere ade qui peccauerat.Ille
namqꝫ congrue ſatiſfacit qui p̄t ꝛ dꝫ.ſed
non pōt niſi deus.nec dꝫ niſi homo. Amici/
tia ſir̄ non poterat reformari niſi per me
diatorem conuenientiſſimum.q. ſ. vtriqꝫ
parti cōformis eſſet.ꝛ vtriqꝫ parti amicus
hoc vero xp̄o conuenit q eſt deo p̄ri ſiſis
per diuinitatē.ꝛ hōi lapſo per humanita
tē.Venit ergo deus in icarnatione tanqꝫ
dn̄s ad ſeruos vt eos corrigeret. tāqꝫ ma
giſter ad diſcipulos. vt eos iſtrueret tan
qꝫ medicus ad egrotos vt eos ſanaret. ꝑ
primū oñdit deus potētiā.ꝑ ſcōm ſapien
tiā ꝑ tertiū bonitatē. Quattuor fruct⁹ in
carnatiōiſ pōit Ber. dicēs. Māna ꝺ celo
deſcendit vt gaudeāt eſurientes.Vinea
celi botrus erūpit ut gaudeāt ſitiētes.O
leum effuſū ē vt gaudeant egrotātes. la
pis ſine māibus de monte p̄cioſus ē vt ti
meāt negligentes.xp̄o homini p̄ſes act⁹
conueniūt nobis multū ſalutiferi pp qđ
diuerſis r̄bus naturalibus ꝛ artificialib⁹
cōparat̄. Ipſe namqꝫ xp̄s dr̄ caput nr̄um
pp ſenſū ꝛ motū ſp̄ualē quē ſuis mēbris
mīſtrat. Mediator qꝛ ꝑticipat ꝓꝑetates
diue ꝛ hūane nature.ꝛ iō int̄ deuꝫ ꝛ nos
efficaciter pōt mediare.Fūdamentuꝫ ꝑꝑ
fidē qua in nobis illumiat itellectū. Ho/
ſtiū pp charitatē.qꝛ ꝑficit affectum. Pa
ſtor ingr̄tū incorporat nos eccl̄ie ꝑ ſacra
mētorꝫ ꝑticipationē. Hoſtia qꝛ ſoluit obli
gationem contractam per peccatū origi
nale ꝛ actuale. Sacerdoſ.qꝛ ipſe ſe rogat
ipſe ſe exaudit.ipſe ſeruus le rogat dn̄ꝫ
ꝛ ipſe deus exaudit le hoiem. via exem/
plo vita in premio. Itē Ber. enumerat
quattuor vtilitates ad ventus dn̄i dicēs.
Venit medicus egrotos. Redēptor ad
venditos via ad errantes. vita ad mortu
os. Oſtendūtur adhuc multe vtilitates
incarnationis chriſti. qꝛ deus factus eſt
hō vt fieret hō deus dn̄s factus ē ſeruuſ
vt fieret ſeruus dn̄s. d̄s ꝺ celo ad terras
deſcendit vt hō de terris ad celos aſcen
deret d̄s fc̄ūs ē filius hois. vt hō fieret
filius dei. Immortalis factus eſt mortal̄
vt mortales fierent imortales. diues in/
nocens factus ē pauper. vt pauperes fie
rent diuites Obſcurata eſt lux. vt nos il
luminaret. Eſuriuit panis. vt nos reſice
ret. Sitiuit fons. vt nos inebriaret. Tri/
ſtata ē letitia. vt nos letificaret pauebat
fiducia. ut nos confortaret. Laxata ē via
ut iter noſtrum ad celeſtia dirigeret.

De mirabilibus circa incarnationē dn̄i.
Capitulum. 10.

e Xcellebat incarnatio chriſti noſtrā
cōceptioneꝫ in pluribus ꝑ que ap
paret ꝙ ibi natura ſua perdidit iura. In
ueniūtur.n. multa tam ex parte mr̄is qꝫ
ex parte prolis. ꝛ quā ex parte modi. que
nō ſunt ſcōm viā nature. ſed ſcōm potē
tiam virtutis infinite que ſolius dei eſt.
Mira igr̄ fuerunt in matre que ſecūdū
Ber. ſine pudore fecūda. ſine grauamie
grauida. ſine dolore puerpera. Ibi porta
uit ſtella ſolē. palmes vitē. riuus fontem
filia p̄rem creatura creatorē fuit inquā
mater patris. ac filia nati. fuit quoqꝫ ꝓle
poſterior cōtēto minor mr̄ ꝛ virgo fuit ꝛ
cū deo filium cōem hūit maledictionem
legis euaſit ubi maledicte fuerunt virgi
nes ꝛ coniugate. Virgines quidē qꝛ non
genuerūt cōiugate vero qꝛ i dolore pep
erūt. ſed vtrūqꝫ beata virgo euaſit qꝛ v̄
go genuit. ꝛ dolorē nō ſenſit Aug. ſpecu
lū nō rūpit radius ſolis. ꝛ ita integritatē
virginis ingreſſus. aut egreſſus dei viola
re nō potuit. Mirabilia quoqꝫ fuerunt i
prole. qꝛ in illa fuit ibi ſāguinis ſepatio
cōſolidatio. figuratio. aiatio deificatio. ꝛ
ꝙ iſta nō fuerunt ſucceſſiua pꝫ ex ſcrip
tura. Iere. 31. Feia circūdabit uirū. pꝫ ēt
ex virtute agēte ſp̄us ſancti cuius eſt ſu
bito opari quāuis āt mēbra corporis chri
ſti fuerunt incōceptione cōpleta atqꝫ ꝑfe
cta vſqꝫ ad aie ſuſceptionē ipſorū tamē
membrorū diſtinctio ſecūdū Aug. tā par
ua ꝛ tenuis fuit ꝙ humano viſui vix poſ
ſet ſubiici. qꝛ in tanto fuit minus corpus
illō quā alius cōceptuſ cū formatur quā
tum augeri poſſet in utero ifra. 46. dieſ
Vnde miraculoſū fuit ꝙ in tam ꝑuo cor
pore recepta fuit aia. ſed hoc ideo factū
fuit in conceptio chriſti q̄ntum ad temp⁹
manendi in vtero nō eſſet noſtre concep
tioni diſſimilis. preterea ab inſtāti cōcep
tionis ſciuit oia ēt ſcōm ꝙ hō. Itē i frui
tione fuit perfecta aia eius. vnde q̄ntum
ad hoc non ſolū fuit viator. ſed ēt cōpre
henſor item mundus fuit ab omni pecca
to ꝛ plenus oi gratia ꝛ virtute. Hūit quo
qꝫ patrē in celis. ꝛ matrem in terris. ſed
patrē ſine matre. ꝛ matrem ſine p̄re. Itē
ꝑ incarnationē ipſe dn̄s fc̄ūs eſt ſeruus.
Eternus fc̄ūs eſt t̄p̄alis imenſus fc̄ūs eſt
ꝑuulus ſit ſummus imus incōprehēſibil̄
ſit localis ſimplex fuit cōpoſitus. Dicit
Aug. Videtur iuiſibilis palpatur impal
pabilis immortalis occiditur item Aug.
Quis vnquam extimare poſſet vt por
taretur manibus femineis portabor oiū
panis angelorū māducaretur ſeu alaret
virtus celorum infirmaretur. vita oium
moreretur. Hic quoqꝫ notandum eſt ꝙ
ſicut in diuinis eſt trinitas perſonarum
in vnitate eſſentie ita in chriſto eſt trini
tas eſſentiarum ſeu naturarum in vnita
te perſone quia ſicut in diuiniſ per diuer
ſas perſonas non diſtinguitur eſſe ſic in
chriſto per diuerſas naturas nō diſtigui
tur perſōa Deniqꝫ chriſti incarnatio fu
it mirabilis ex modo. quia eum tres mo

di producēdi hominē. Primus vȝ nec ꝺ
viro. nec de muliere. ſicut. Adā ſcđs ꝺ ui
ro ſine muliere. ſicut in Euan. tertius de
viro ⁊ muliere: ſicut in oībus cōcupiſcibi
liter natiſ. Ad cōplemētū decuit vniuer
ſi quartū modū introduci. vt. ſ. hō de mu
liere fieret ſine viro ꝑ virtutē opatoris
In cōceptione ergo filij dei ſimul cōcur
rūnt virtus innata. iſuſa. ⁊ increata. Vir
tus inata miſericordiā miniſtrauit. Vir
tus infuſa purificādo ad vnionem verbi
adaptauit adoptione dico cōgrue nature
Virtus increata ſubito ꝑfecit qđ natu
ra non potuit niſi ſucceſſiue.

De natiuitate domini. Capitulum. .ii.

n Atiuitas xpi duplex eſt. ſ. diuina.
hūana. ⁊ gratuita. Prima ē ex pa
tre. ſcđa ex matre. tertia fuit in mēte. De
patre naſcitur eternaliter. de matre tēpora
liter. In mēte ſpūaliter. Et iſte tres nati
uitates ſumunt ſecundū tres ſubſtantiaſ
que ſunt in xpo. ſ. ipſius diuinitas. caro ⁊
ſpūs. Nā ex patre naſcitur deus. ex ma
tre caro. ex mēte naſcitur ſpūs. ſ. ꝑ grām
Ex patre naſcit̄ ſemper ex matre naſcit̄
ſemel. In mente naſcitur ſepe. Scđȝ na
tiuitatem diuinā xps habet prēȝ ſine ma
tre. ſecđm humanā hēt matrem ſine pře
ſcđm gratuitā habet patrē ⁊ matrē. ſcđȝ
illud. Qui fecerit voluntatē patris mei.
ipſe. p. m. ⁊ mr̄ mea eſt ⁊c̄. Math. iz. Has
tres natiuitates repſentat eccleſia i die
natiuitates ei⁹. primā. ſ. diuinam in miſſa
que cantatur i nocte. Eſt. n. nobis hec na
tiuitas occulta. ſȝ. Generationē eius qs
enarrabit? Secūdam in miſſa que canta
tur in aurora. quia natiuitas humana per
tim fuit occulta. parti manifeſta. Occul
ta qdem quantū ad modū. qꝛ natus ē de
virgine. ſȝ manifeſta quantū ad ſcm̄. ter
tiam. ſ. gratuitā in miſſa que cantat̄ in die
qꝛ natiuitas gratuita eſt manifeſta in qua
xps per affectū cōcipit̄. per effectū. naſci
tur. per ꝑfectū nutritur. Iſa. 26. A timo
re tuo cōcepimus. ⁊ perperimus, ſpūȝ ſa
lutis. De diuina itaqȝ generatione habe
tur primo li°. ſed nūc de hūana proſequē

dum ē. Nota itaqȝ ꝙ ſcđȝ verba apli ubi
ait. ad tituȝ. 3. Apparuit gratia d. ſal. n. o.
ho. eru. noſ ⁊c̄. Natiuitas xpi fuit gratio
ſa. glorioſa. copioſa fructuoſa. Gratioſa
qꝛ apparuit gratia. Glorioſa qꝛ ſaluatoris
noſtri dei. Copioſa qꝛ oībus hoībus. fru
ctuoſa qꝛ erudiens nos. Iſte fructus nati
uitatis xpi duplex eſt. ſ. reſpectu tp̄is pn̄
tis ⁊ futuri. Itē reſpcū tp̄is pn̄tis duplex
eſt fructus. Primus ē declinatō mali. ibi
vt abnegantes ipietatē quo ad malū qđ
eſt cōtra fidē ⁊ ſecularia dſideria quo ad
malū qđ eſt contra bonos mores. 2⁹ fruc
tus ē operatio boni ibi. ſobrie quo ad noſ
iuſte quo ad proximū. ⁊ pie quo ad deum
Itē reſpectu futuri tēporis duplex ē fru
ctus. primus ē ſpei i reſurrectione ibi. ex
pectantes btām ſpem. 2⁹ gaudij i glorifi
catione ibi. ⁊ aduētum magni dei. appuit
n. in natiuitate xpi benignitas ⁊ hūanitaſ
de triplici latibulo. ſ. de ſinu patris in quo
celabatur ꝺ vmbra legis i quo figuraba
tur. ꝺ vētre matris i quo formabat̄. Iſte
nāqȝ agnus ſoluit ſignacula libri ſignati.
Natiuitas xpi fuit honeſta. vtilis ⁊ iocū
da. Quid āt utilius ſalute hoīs? Vocabiſ
inqt Luc. 2. nomē ei⁹ Ieſū q. ſaluū faciet
pplꝫ ſuū. certe a formidie tioniſ. ab imani
tate lāgoris. a detētione carceris. a ſubiu
gatōe hoſtis. Quid hōeſti⁹ ꝯtu vgis? ubi
vgo ē que gn̄at. ds ē q gn̄atur. ſpūs ſcūs
q operat̄ i generatōe qd iocūdi⁹ ortu dei
⁊ hoīs. Gauiſi qdē qui ꝓceſſerūt. ut abra
hā q exultauit ut videre diē dn̄i. Ioā. 8°
Itē q ſequūt̄. q ſ. i d. ſep. ad phili. 8. itē q
pn̄tes erāt vt āgeli dcātantes. ⁊ paſtores
vidētes. Ioā. i vło ſētiēs. ⁊ Symō āple
xās. ſȝ marie vgo ipſū gn̄ans luce. ſ. Et
exultauit ſpi. m. i. d. ſa. m. ꝓtulit in natita
te nobis btā vgo. fructū q fuit ſeiatus in
ꝯceptiōe germinauit i natitate. collect⁹ in
pānoꝝ iuolutiōe. ad domū illat⁹ i purifi
catione. flagellat⁹ i ſtipite. vēnlatus i fal
ſoꝝ teſtiū accuſatōe. imolatus i paſſione.
purgatus i reſurrectōe. comedet̄ i quoti
diana eucharistie ſuſceptōe. ⁊ i celeſti fru
tione. btā itaqȝ virgo ē celū que xp̄m ro

rauit. Ipſa nubes que xp̄m pluit. Ipſa t̄
ra que xp̄ꝫ germinauit. In natiuitate dn̄i
fuit beata virgo terra de c⁹ limo forma
tus ē uetus adā terra de qua orta ē veri
tas terra de qua ortus ē fructus t̄re ſubi
limis. terra bona i qua ſemen cecidit. ter
ra fluēs lacte ⁊ melle t̄ra germinans her
bā uirentē terra de qua oriebatur fons
irrigans uniuerſam ſuperficiem terre.

De circunciſione domini. Cap. iz.

c Ircūciſionē accepit chriſtus mul
tiplici rōe. primo ut legē quā dedit
aliis ⁊ ipſe cōpleret. Secūdo vt humili
tatē oñderet. qꝛ enim cerimonialibus ad
que nō tenebatur ſe ſubiecit ipſe namqȝ
dn̄s legis fuit. tertio ut ſanguinē ſuū pro
nobis nō ſolū i etate virili. ſed ēt i īfātia
fūderet. quarto vt nos circūcidendos fo
re ſpūaliter oñderet. quito vt hereticos
cōfūderet q dixerunt eū nō veꝝ corpus
ſed fantaſticū hūiſſe. ſexto ut iudeis ſa
tiſfaceret qui ſcādalizati fuiſſet ſi circun
ciſiōem nō accepiſſet. ſeptimo legē vete
rem approbaret que vſqȝ ad ipſū obſer
uanda fuit. Legalia. n. ſcđm Aug. fuerūt
añ paſſionē viua. ⁊ poſt paſſionem domi
ni mortua. ſed poſtquā per mūdū claru
it euāgeliū ſepulta. Circūciditur ieſus ñ
ſolū circūciſione legali. ſed ēt circūciſiōe
ſpūali. Unde poſſum⁹ circūciſionē qua
druplicē aſſignare. prio circūcidit eū pr̄
cultello paupertatis i natiuitate. ſecūdo
circūciderūt eū parētes eius octano die
cultello penalitatis. tertio circūcidit̄ i oī
vita ſua cultello hūilitatis. quarto circū
ciderūt eū iudei in paſſiōe cultello cru
cis ⁊ hoc per milites pilati circūcidit ēt.
Ieſus in ſuis quadruplr̄. prio ꝑ detrac
tores q auferūt āicos ⁊ famā. 2°. ꝑ rap
tores q auferūt bona tp̄alia. tertio ꝑ he
reticos q auferūt aīaȝ. quarto ꝑ tyrānos
q auferūt corpus circunciſio noſtra ſpū
alis duplex ē. pria mētis i pn̄ti a culpa. ſe
cūda corporis in futuro a pena. prima ſi
gnificata ē per circūciſionē ſolēnē que
facta ē in Egypto ⁊ hec triplex. ſ. ē icipi

entiū a vitiis cultello iuſtitie. Itē ꝓficiē
tiū a ſupfluis cultello miſericordie. Itē
ꝑfectoꝝ a mūdialib⁹ crucis cultello cha
ritatis perfecte ſcđa ſignificata ē per cir
cūciſionē factā i galgalis i terra ꝓmiſſio
nis. qꝛ in octaua reſurrectōis per petrā
xp̄m circūcidimur ab oībus miſeriis. Ex
quo pȝ ꝙ efficatior ē noſtra cirūciſio ſpū
alis qȝ iudeoꝝ carnalis. qꝛ illoꝝ circūciſio
licet pccm̄ originale tulerit tn̄ ianuā pa
diſi ñ apuit. ſȝ noſtra vtrumqȝ facit. In
hac materia duo tāgunt̄. primū ē xpi hu
militas i circūciſione. ſcđm eius ſublimi
tas i noīs ipoſitōe. Vocatū ē iquit nomē
eius ieſus. Dignitas aūt huius noīs mul
tiplex ē. Eſt. n. ab eterno cōſecratū. vt
dicit Ber. Ab antiquis prefiguratū. ſ. in
Ioſue. a ꝓphetis deſideratū. Iſa. Nom
tuum in deſiderio aie. a ſcis patribus ꝓ
pheratum. Salomonis oraculo. a deo no
minatū. Ap⁹ ad philip. tertio. Dedit illi
nom ⁊ cetera ab āgelo prenunciatū. Lu
ce primo. Sanctuȝ nomen eius. ab Apo
ſtolis magnificatū Actuuȝ quinto. Ibāt
apoſtoli gaudentes ⁊ cetera. a martyri
bus teſtificatum qꝛ pro nomie paſſi ſunt,
a confeſſoribus collaudatū. ps. iiš. Lau
date pueri dn̄m ⁊ ceta. a ſanctis virgini
bus preguſtatū. Cant. i. Oleū effuſū no
mē tuū Ieſus ē mel in ore melos in aure
iubilus in corde ab oī bus ſcis exaltatū.
pſal. 33. Magnificate dn̄m mecū. et ex. n.
e. in id ipm. Petrus actuū quarto. Non
ē alid nom̄ ſub celo in quo oporteat nos
ſaluoſ fieri in hoc noīe ieſus ſunt quinqȝ
littere que poſſūt eē initia iſtaꝝ dictōuȝ
iocūditas merētiū. Eternitas viuētiū. ſani
tas lāguētiū. Ubertas egentiū ſatietas
eſuriētiū. Et hec nom̄ ye[ſ]⁹ xpo ꝯuenit
tripliciť. prio rōne nature ut q ex diuia
nata erat ſaluator auctoritate ex hūana
natura fieret ſaluator miſterio ut vendi
caret ſibi nomē ſaluatoris. ſcđo rōne de
centie. qꝛ decuit ut ex re nom hēret. vñ
quia ſaluat a pccō a diabolo ⁊ ab infer
no merito nomē habet illi bñficio ꝯgru
ens. tertio rōne efficacie qꝛ xps nos ſua

paſſione ſaluauit.

De baptiſmo domini.
Capitulum. xiij.

A baptiſmo dñi notatur ipſius hũi
litas. ⁊ noſtra vtilitas. Ipſius hũi/
litas notaẜ i quattuor. Primo q̃ vẽit Je
ſus. ſ. dator ſalutis. ⁊ nõ idigẽs ſalute. 2°.
q̃ ad iordanem vbi creator elementorũ
ſubiecit ſe hũili elemento aque. 3°. q̃ ad
hominẽ. i. Joãnem. ſ. dñs ad ſeruum. rex
ad ſcutiferum. ſol ad luciferũ. 4°. vt bap
tizaretur ab eo. ſ. fons a riuo. plenitudo a
ſtilla. auctor baptiſmi a baptiſmi miniſtro
Utilitas noſtra notaẜ i quattuor que cir
ca chriſtum baptizatũ euenerũt. Primo
q̃ cũ chriſtus baptizatus fuit confeſtim
aſcendit de aqua per qđ notatur in nobiſ
gratie infuſio. hõ enim per batiſmũ libe/
ratus a culpa ad virtutẽ ſtatim aſcendit.
2°. apertum eſt celũ per quod notaẜ per
baptiſmũ aſcendentis euolatio. 3°. deſcẽ
dit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie ſicut
columba in ipſũ. per quod notaẜ q̃ baptiſ
mus facit hominem templũ ſpũs ſancti
4°. vox patris facta ẽ. Hic eſt filiuſ me⁹
dilectus in quo notatur q̃ per baptiſmũ
de filio ire fit filius gratie. In baptiſmo
xp̃i notãtur ſubſtãtialia baptiſmi noſtri. ſ
baptizans ⁊ baptizãdus. materia. forma.
⁊ intentio. Baptizans fuit Joãnes i quo
miniſtri ſanctitas deſignatur. Baptizã
d⁹ fuit chriſtus. noſtrũ baptiſmuz conſe
crans. quia tactu ſue mundiſſime carnis
vim regeneratiuam cõtulit aquis. Mate
ria fuit aqua magis ꝯueniens ⁊ cõmuniſ
ceteris liquoribus ad baptiſmũ exñs. for
ma vero notatur ꝑ teſtimonium trinita/
tis. Fuit eñi ibi pater in voce. filius in car
ne. ſpũs ſanctus in colũbe ſpecie. Inten/
tio conſequiẜ formam. Uoces enĩ vt ait
phũs. primo ꝑ ierminea ſigna ſunt earũ
que ſunt in aĩa paſſionum. Per vocẽ pa
tris q̃ audita ẽ in baptiſmo xp̃i notantur
q̃nq̃ dignitates et excellẽtie xp̃i. Cuz. n.
dr̃ hic eſt cõmendatur xp̃s a vera eẽntia
q̃ ſolus deus hẽt verũ eſſe. Oẽ enim eẽ
a forma eſt. deus ãt forma eſt ſine materia
vt dicit Boecius. Cũ dr̃ filius cõmenda
tur xp̃s a ſimilitudinis paterne cõuenien
tia. ex eo namq̃ dr̃ filius. quia ſit vt ille ꝓ
pter quod filiuſ dr̃ imago pr̃is potius ẽt
q̃ ſpiritus ſcũs ꝑ rõnem quã habes li°
primo. Cum dr̃ meus cõmendatur a ſub/
ſtantie indifferentia. dr̃ enim meus. i. mi/
hi ſubãlis. Cum diciẜ dilectus cõmendaẜ
ab amoris beniuolentia. Ideo pater dili
gĩt filiũ. ⁊ oĩa que hẽt dedit in manu eiuſ
Cum dr̃ in quo mihi cõplacui cõmendaẜ
a ſpãli complacentia. Sʒ nota q̃ placituz
eſt quieta uoluntas. vñ complacui. i. cum
ſpũ ſancto in filio ſecundũ naturam aſſũ
ptam quieui

De plenitudine gratie xp̃i.
Capituluz. xiiii.

P Oſt hoc cõſiderandum ẽ verbuz
incarnatum q̃tum ad plenitudinẽ
chariſmatũ ſpũalium que ſũt plenitudo
grẽ in effectuz. plenitudo ſapie in intelle
ctu. ac plenitudo meriti in ope ⁊ effectu.
Circa primũ notandum ẽ q̃ in xp̃o a ſui
conceptione fluit plenitudo gratie q̃tuz
ad grãm perſone ſingularis. ⁊ quantũ ad
grãm capitis. ⁊ quantũ ad gratiam vnio
nis. ⁊ hec triplex grã. eſt eadẽ in eſſentia
ſed differunt in effectu. Grã. n. perſone
ſingularis ẽ gratia hitualis quã habuit ꝯ
pletiſſime ⁊ pleniſſime xp̃s. excepta fide
⁊ ſpe quas virtutes nõ hũit. ſed id qđ eis
ſuccedit i patria. q̃ fidei ſuccedit cognitõ
ſpei. vero ſuccedit comprehenſio rei. ſci
endum ãt q̃ predicta grã perſone ſingu/
laris exuberat in xp̃o ita q̃ influit in mẽ/
bra corporis ſui miſtici ſenſum ⁊ motum
ſpũalem ſcõm / fontalem plenitudinẽ oĩs
gratie in ipo habitãtis diciẜ grã capitis.
vñ nota q̃ xp̃s ſcõm vtrãq̃ naturã dr̃ ca
put eccl̃ie. q̃ nõ ſolũ inq̃tũ deus. ſʒ ẽt in
q̃ntũ hõ influit ſenſũ ⁊ motũ ſpũs ⁊ gra
tie in oẽs q adherent ei. vel ꝑ fidem rec/
tã. vel per fidei ſacramẽtum. Sed inquã
tum hõ influit eã per modũ meriti. ⁊ illud
meritũ qđ non ſolũ ex cõgruo. ſed ẽt con
digno meriti influit mẽbris grãm. ⁊ hoc
hũit ex vnione ad verbuz. Ex predictis
collige q̃ xp̃s inquãtum hõ dr̃ caput ec/
cleſie triplici rõne. Primo ꝑ influentiã
gratie ſicut dictũ eſt. 2°. ꝑ conformitatẽ
nature quã hʒ caput ad membra q̃ licet
xp̃s excellet mẽbra ſua quãtum ad natu
ram diuinitatis. tñ conformis eſt illis i na
tura humanitatis. 3° dicitur caput meta
phorice. q̃ ſicut corpus xp̃i verũ conſtat
ex puriſſimis mẽbris. ita corpus eiuſ mi
ſticum ex puris fidelibus. Nã de plenitu
dine eius oẽs accipiũt beneficiũ gratie ⁊
ſpiritus q ad eum accedũt. uel ꝑ fidem re
ctã. vel per fidei ſacrm̃. Alia rõe ſecũdũ
q̃ hõ dr̃ caput. ſ. ꝑ nature cõfirmitatez
quam caput hẽt ad totũ corpus vt ſupra
dictum ẽ. preterea ſecundũ q̃ eadem grã
ſingularis pſõe habilitauit humanã natu
ram xp̃i ad vnionem Ubi. vt vʒ digna eſ
ſet vniri tante celſitudini. vocatur gratia
vnionis per quã xp̃s non tantũ felicitate
glorie. verum ẽt adoratiõe latrie dignus
fuit. Attamen inquãtũ eſt cõſtructio trã
ſitiua. cũ dicitur grã vnionis eſt unio hũa
ne nature ad diuinã naturã que gratis ⁊
ſine meritis data ẽ humanitati xp̃i. Sic
enim differt grã hitualis a grã perſonali
⁊ a grã capitis ſic unio differt a grã hitua
li. ꝑ quod dicitur in Joãne. 20. q̃ ſpũs ſã
ctus datus ẽ ei non ad mẽſurã qđ dupli
citer exponitur. primo ſic nõ ad menſurã
i. totaliter ⁊ non ꝑticulariter. vt q̃c q̃d po
tuit dẽs ei de ſpiritu ſcõ dare dedit ei. Se
cũdo ſic non ad menſurã. ideſt ſuper oẽz
portionem reſpectu alioruz hoĩum. De
hoc qđ dicit Joãnes. i. plenũ gratie ⁊ ve
ritatis. nota q̃ multiplr̃ diſtinguitur ple
nitudo. prima ẽ ſufficiẽtie que ĩ quolibet
iuſto reperitur. ſcõa eſt copie que fuit in
aplĩs ⁊ i Stephão. Actuũ. 7°. Stepha
nus ãt ple. grã ⁊ for. tertia ẽ vniuerſitatiſ
que ẽ in eccl̃ia cui nulluz donũ deeſt. quã
ta eſt excellentia que fuit in btã virgine
q̃ oẽs ſcõs excedebat i grã. Eccl̃. 24°. In
me oĩs grã. Luce. j. Aue grã ple. q̃nta ſu
perfluentie que fuit in xp̃o. Joan. p°. ple
nũ gratie ⁊ veri. circa inocentiã xp̃i hoc
ſciẽdum ẽ q̃ habuit immunitatẽ oĩs culpe.
⁊ quantũ ad actũ. ⁊ quantũ ad poſſe. q̃a
nõ peccauit nec peccare potuit. nec pccm̃
originale a patre traxit. q̃ patrem nõ ha
buit carnalẽ nec a matre hũit pccm̃ quã
ſpũs ſanctus totaliter a fomite libauit.

De plenitudine ſapientie chriſti.
Capitulum. xv.

S Icut in xp̃o fuit oĩs plenitudo grẽ
ita ⁊ oĩs plenitudo ſapie. non ſoluz
quantũ ad cognitionẽ. verũ etiam quan
tũ ad modos ⁊ differentias cognoſcẽdi q
ſũt quinq̃. primus ẽ cognitio ſempiẗnalis
ex parte diuitatiſ. ⁊ hoc mõ cognoſcit oĩa
ſiliẜ. ſ. finita ⁊ ifinita. q̃ apđ deũ oĩs ifini
taſ ẽ finita. De⁹. n. videt mlta i vno. i. ĩ ſe
ipſo. vñ non differt qđ videt. ⁊ per qđ ui
det. q̃ uidet ſe ꝑ ſe. ⁊ in ſe videt oĩa. non
ſolũ que fecit. ſʒ que facere põt que ſunt
infinita. ſcõs modus eſt cognitio ſenſuali
tatis ex ꝑte carnis. iſte modus ẽ cognitõ
ꝑ experiẽtia qua xp̃s non ſenſit oĩa ſimul
q̃ ſenſus non ẽ ꝑticeps rez niſi ad pñtiã
obiecti. 3⁹ modus eſt ſpũalis ex ꝑte men
tis. ⁊ iſte triplex fuit. ſ. per naturam. per
grãm: ⁊ per gloriã. ꝑ naturã eſt igr̃ terti⁹
modus cognoſcẽdi quo xp̃s cognouit oĩa
que ſpectãt ad vniuerſi cõſtitutiõe. ſʒ lon
ge excellẽtius quã adã ẽt exiſtẽs in natu
ra iſtituta. quartus modus ẽ ꝑ grãm hoc
mõ xp̃s cognouit oĩa que ſpectãt ad hũa
ni generis redẽptionẽ. longe tñ excellen
tius q̃ aliq̃s ꝓphaꝝ. uel ẽt angeloꝝ. Nõ
ſolũ enim hũit xp̃s ſciam ꝑ hituz. vt adã
⁊ angeli. ſed ẽt ꝑ hitum infuſũ velut ſci
ꝑ graz illũinati. cognitiõez nõ hũit ꝑ ha
bitũ aq̃ſitũ q ꝓpter ipfectionẽ in xp̃o nõ
fuit. 5⁹ mõus ẽ per gloriaz hoc mõ cogno
uit oĩa xp̃s finita q̃dem cognitione actua
li infinita non niſi cognitione hituali vel
exceſſiua. anima enim chriſti per gloriaz
cõprehenſioniſ capiebat quecunq̃ cape
re poteſt natura finita vnita infinito. ſci
endum ergo q̃ res dupliciter hẽt cogno

ſcđ in arte.ſ.ł ab ipſo artifice vel ab alio
artē cōtēplante. vtroqꝫ mō cognouit xp̄s
res. Primo modo ꝑ naturā diuinitatis.
ſcđo modo ꝑ naturā cōprehēſoris. Pre
terea igitur ex premiſſis quinqꝫ diſte cogni
tionū que erant i chriſto. Per primū.n.
modū hūit cognitionē. vt deus.ꝑ ſcđm
vt hō per tertiū vt viatorꝫ quartū ut il
luminator per quintū ut cōprehēſor. xp̄ſ
ſcđm vtrāqꝫ naturā dr̄ lux. qꝛ ſcđm diui
nitatē illuminat intus aiam ⁊ ſcđm hūa-
nitatē iformat exteriꝰ vitā. ⁊ hoc tripl̄r
ſ. miraculis predicationibus. ⁊ exemplis
Primū eſt potētie ſcđm ſapientie. terti
um bonitatis. Nota preterea ꝙ ſcientia
chriſti hōis lipiſſima ē inter ſcias crea
tas. qꝛ nihil hēt āmixtum de ſuo contra
rio vel actu. vel potentia ꝑſertim cū non
poſſit aliqd ignorare pꝑ ſui vnionē ad ꝟ
bum. tn̄ qꝛ aia chriſti creatura eſt nō eſt
ſcia eius ita lipida ſicut dei q̄uis ſcit oia
ſicut deus. Quod dr̄ Jeſus ꝓficiebat ſa
pia ⁊ etate corā deo ⁊ hōibus. nō ē intel
ligendū ꝙ in ſe profecerit. qꝛ ab inſtan
ti cōceptionis ſapia plenus fuit. Sed po
tius in aliis ꝗ doctrina ſua ⁊ exēplo pro-
fecerūt ⁊ hoc corā deo. i. ad gloriā dei ⁊
hōibus. i. ad vtilitatem hominū. proficie
bat tn̄ Jeſus ēt in ſe cognitione experi
mentali ⁊ ſenſuali qꝛ ſcđꝫ Apoſtolū ad
hebreos. Didicit ex his que paſſus eſt
obedientiam.

De merito chriſti. Cap. 16.

Simul fuit xp̄s viator ⁊ cōprehen
ſor ab inſtāti cōceptionis ſue. Ex
tunc.n. cepit mereri ⁊ frui. Meruit autē
inquātū viator nō inquantum cōprehen
ſor. perfectio ⁊ plenitudo meriti chriſti
notat̄ in iſtis. primo quātum ad eū ꝗ me
rebatur. qꝛ n̄ tm̄ hō. ſed ēt deus. ſcđo quā
tū ad tēpus quo merebat̄. qꝛ ab inſtanti
cōceptionis ſue vſqꝫ ad horā mortis. ter
tio quātū ad id ꝑ quod merebat̄. qꝛ ꝑ hi
tum perfectiſſime charitatis. ⁊ per exer
citium perfectiſſime virtutis. quarto quā
tū ad eū cui merebat̄ qꝛ nō tm̄ ſibi. ſed ēt
nobis. Omibus.n. operibus que procede-
bāt ex libero arbitrio meruit ſibi vitam
eternā iā habitā ⁊ nobis hn̄dā. quinto quā
tū ad id qđ merebat̄ nobis. qꝛ veniā gra
tiā ⁊ gloriam ſtolā quoqꝫ carnis ⁊ aper
tionē ianue celeſtis. Ante incarnationem
enim xp̄i diabolus hūit manū attrahētē
⁊ manū impellētē. attrahentē dico potē
ter in culpā. Impellētē aūt ſine obſtacu
lo ad limbū i penā. Sꝫ xp̄s primā manū
ſuo merito debilitauit. ſcđam vero peni
tus āputauit. Igit̄ i merito chriſti radica
ta ſūt merita noſtra ſiue ſatiſfactoria pe
ne ſiue meritoria vite eterne. qꝛ nec ob
offenſa creatoris digni ſumus abſolui.
nec imēſitatē premij que deꝰ ē digni ſu
mus aſſequi niſi ꝑ meritū hōis dei. 6ꝰ
quātum ad id qđ merebatur ſibi. qꝛ lꝫ n̄
mereret̄ glorificationē mētis quā iam hē
bat meruit tn̄ ſibi per humilitatē paſſio
nis accelerationē reſurrectionis glorifi
cationē ſui nois ⁊ dignitatē iudiciarie po
teſtat̄ ſicut ait Apꝰ ad philip. ſcđo. Chri
ſtus fcūs eſt pro nobis obe. u. ad mor. ⁊ ſe
quitur propter quod et deus exal. ił. quo
ad primū ⁊ dedit illi nom̄ ⁊c̄. quo ad ſecū
dū ut in noie. Jeſu oē. g. f. ⁊c̄. quo ad ter
tiū. 7ꝰ quantū ad modū quo merabat̄.
Dicitur.n. mereri ꝗs tripl̄r. ſ. de indebi
to faciendo debitū vł de debito magis ď
bitū vel de debito vno mō faciēdo debi
tū alio mō premiſſis duobus modis me
ruit nobis ⁊ nō ſibi. qꝛ nō poterat facere
ſibi de indebito debitū vel de debito ma
gis debitū cū a principio fuerit ſanctiſ
ſimus. nec in ſcitate potuerit perficere.
tertio vero mō meruit ſibi. qꝛ bonū glie
quod ſibi fuit debitū per gratiā vnionis
fecit ſibi debitū alio mō. ſ. per virtutē bo
ne operationis meruit.n. ſibi vitam eter
nā iam habitam ſicut nobis habendam.

De voluntate chriſti.

Capitulum. xvii.

Voluntas in xp̄o duplex fuit. ſ. cre
ata ⁊ increata de qua ſupra dictū
eſt ſed creata voluntas eius duplex fuit
ſ. rōis ⁊ ſenſualitatis adhuc volūtas rōis
duplex ē. ſ. rōis. ut rō eſt. ⁊ rōis ut natura
ē. voluntate rōis ut rō eſt conformauit ſe
in oibus voluntati icreate. ſꝫ volūtate rō
nis vt natura eſt ⁊ volūtate ſenſualitatiſ
voluit aliquid ꝓpriū. qđ noluit volūtate
rōnis ut rō eſt. ſ. nō mori. ⁊ in hoc iſte vo
luntates nō fuerunt ſibi contrarie. lꝫ voli
ta contraria fuerūt. qm̄ ſcđm voluntate
diuinam qđ iuſtum erat voluit. ſꝫ volun
tate rōnis iuſte cōſenſit. ſecundū vero vo
luntatē carnis penam recuſauit. ⁊ ſic una
queqꝫ volūtas qđ ſuum erat tenuit. ſ. vo-
luntas diuina iuſtitiam. volūtas rōis obe
dientiā. voluntas carnis naturā. i. pene re
cuſationem. Vn̄ pꝫ ꝙ aliquid velle eſt illi
citū ſenſualitati. ſic fuit in xp̄o velle n̄ mo
ri. quāuis volūtas nō moriendi fuerit cāli
ter a ſenſualitate. fuit tamē occaſionali
ter a rōe. qꝛ xp̄s ſicut voluit fecit illud hō
ribile venire in imaginē ⁊ eſtimationē hꝰ
facto naturaliter mortē refugit. hoc āt vo-
luit pꝑ nr̄am iſtructionē. ⁊ ſic rō ꝓ ſēſua
litate aduocauit dicēs. pat̄ ſi fieri pōt trā
ſeat a me calix iſte. ⁊ hec petitio fuit tā ſē
ſualitatis quā rōis. ſꝫ ſenſualitatis fuit tā
quā affectantis. rōis āt tāquā ꝓponētis.
⁊ hoc xp̄s fieri voluit ad triplicē inſtruc-
tionē noſtrā. pria ē ut ſcimus nō eſſe pec
catū aliqd velle ex ſenſualitate. qđ eſt cō
trariū voluntati diē. ſcđa eſt ut martyris
xp̄i nō ſe deſperent ſi mortē horreāt. cū
illā ēt filius dei horruit. tria ē ut diſcamꝰ
diſcrete patere. ſ. ſupponēdo volūtatem
nr̄am voluntatis diue. ⁊ hoc notat̄ in ꝯdi
tione appoſita ſi fieri poteſt. ⁊ ibi. verūtā
en nō ſicut ego volo.

De defectibus quos xp̄s aſſūpſit.

Capitulum. .18.

Non ſolū xp̄s aſſūpſit humanā na
turā ſꝫ ēt defectꝰ circa naturam
quos vꝫ ipſū decuit aſſūere. vn̄ pene ſint
excitatiue ꝟtutiſ ꝑfecte ⁊ teſtificatiue hu
mane nature n̄ ſimulate aſſūpſit penalita
tes tā corꝑales quā ſpūales que recipiūt
noſtrā naturā i cōi. ſicut famē. ſitim ex ab
ſcētia alimēti: triſtitiā ⁊ dolorē i pn̄tia no
cumenti: ⁊ huiuſmōi. ut ē calor. frigus. laſ
ſitudo ⁊c̄. Nec oēs ďfectus corꝑales aſſū
pſit. ſicut ſūt defectus egritudinū multi-
formiū. nec oēs ſpūales. ſicut ſūt peccatū
ignorātia. rebellio carnis ad ſpūm. preterea
qꝛ nullus inocens dꝫ inuitus penā ſuſtie
re: cū hoc eſſꝫ ꝯtra ordinē diuine iuſtitie.
xp̄s ſic penalitates ſuſcepit. vt tn̄ pati nō
poſſet inuitē. qꝛ paſſio ſua nec fuit cōtra
ordinem diuine volūtatis. nec contra or
dinem rōis. licet cōtra volūtatem ſenſua
litatis ⁊ carnis. Dicimus etiā ꝙ xp̄s vere
timuit. ⁊ vere doluit. ⁊ vere triſtis fuit. ꝓ
ut iſta notant propaſſionē. Differt āt pro
paſſio a paſſione qꝛ tunc affectio dicitur
paſſio quādo aia afficitur ꝙ tamē oculum
mētis nequaqꝫ turbat. ſꝫ paſſio dr̄ qn̄ af
fectio ē ita fortis ꝙ mentē turbat. ⁊ facit
a rectitudine. vel a cōtemplatōe dei dei
are. ⁊ tūc rō leditur ⁊ patitur: vn̄ differt
iſta duo ſicut diſpoſitio ⁊ hitus.

De paſſione xp̄i.

Capitulum. 19.

Circa paſſionē dn̄i cōmendemus i
ꝑe patiētiam iſuperabilē. i mō hū
litatem admirabilē. in cā charitatē ineſti
mabilē. Circa corpus nota ꝙ xp̄s ſuſtinu
it clauorū aſperitatē in tactu. In auditu
opprobriorū ꝯfutationem. In guſtu ace
ti ⁊ fellis amaritudinē. In oculis lachry
marū effuſionem. i corde timorē. De mō
patiendi tenendū ē ꝙ xp̄s paſſus eſt paſ-
ſione gn̄ali. qꝛ ſcđm oia mēbra corꝑiſ. Iſa.
53°. Vidimus eum non hn̄tem ſpeciem ne
qꝫ decorem. Item paſſione acerba. Tre.
.i. O vos omnes qui tranſitis per viam.
Fuit chriſti. paſſio maxima, tū ratione in
tentionis propter optimā diſpoſitionem ip
ſius patientis. tum propter innocentiam
eius: tū propter honoris eius excellentiā
Honorabilis enim ſi confunditur plus le
ditur precipue inter ſuos. Item grauis
fuit eius paſſio propter ipſius virtuoſita
tem quia hō vilis ď morte ſua dolere nō
debet. cū turpitudo ſua tūc finem capiat

Itē pp ignominioſā paſſionē que attēdit
in patibulo crucis que fuit ſupplicium
peſſimorum. ⁊ in cōſortio iniquorū. ſ. la/
tronū cū qbus erat dānatus. Curat autē
xpš paſſione gnali infectionē vniuerſalē
paſſione acerba libidinē paſſiōe ignomio
ſa ſuperbie preſūptionē. In cā paſſionis
attenditur charitas maxīa qua nos libe
rauit ab inferno veniā dādo qua mundū
renouauit grām largiēdo qua celū apuit
glīam cōferendo. Hec tria notant in titu
lo crucis. Nā pp primū dr̄. Jeſus pp ſe/
cūdū dr̄ nazarenus q interpretatur candi
dus. pp tertiū rex iudeoꝝ. xpš ſanguinē
ſuū fudit quinqꝫ vicibꝰ viuus ⁊ ſel mortuꝰ
ſ. in circūciſiōe. in orōne. i coronatōe. i fla
gellatione ⁊ i crucifixōe i lāceatōe. Per
primū docemur pccā abiicere. p ſecūduz
mētis anguſtiā p ſalute noſtra tenere p
tertiū aīam noſtrā virtutibus ornare per
quartū carnē nrāz dōare. Per quītū mē
bra mandatis dei ligare per ſextū vulne
ratū cor amore dei hēre. Poſtremo qꝛ
iſte paſſiones nō attingebāt diuinā natu
rā. ſꝫ hūanā. iō i morte xpi facta ē diuiſio
aīe a carne vt tñ ſalua eēt vnio tā carnis
ꝗ̄ aīe ad diuinitatē. Hoc ēt ſciendū eſt q
chriſtus ſi paſſus fuiſſet tñ ſenio defeciſ
ſet ꝗ̄tū pertinebat ad cōditionē humāe
nature in ſe cōſiderate ſine vnione. ſed i
poteſtate nature vnite fuit vel ſic defice
re. vel non deficere.

De effectu paſſionis chriſti.

Capitulum. xx.

Effectus paſſiōis chriſti multiplex
eſt ſicut pꝫ in his quinqꝫ verſibus
Paſſio debilitat ſpoliat informat hono
rat. Excitat inflāmat repat pacē dat ⁊ ar
mat Sanat viuificat ducit dulcorat obū
brat. Ad culpa reuocat reſerat illuminat
ornat paſſio debilitat virtutē demonuz.
Job. 40. Quaſi i hamo capiet. Leuiatā
Spoliat infernū. Iſa. viii. Uoca nom̄ eiꝰ
ſpolia detrahe. Informat p exēplū pria
Petri. 4. Chriſtus paſſus eſt p nobis
nobis re. exēplō. vñ chriſtus ē quaſi liber
poſitus in pulpito crucis vt diſcamꝰ obe
dientiā patientiam. humilitatē ⁊ charita
tē. Diſce āt quō ſe hūit ſpāliter in caplo
q ſibi tenebatur. vnde Ber. Stetit Je
ſus corā pſide iclinato capite. vultu placi
do. ſermone raro voce ſubmiſſa. defixis
in terraz aſpectibus. patus ad opprobria
⁊ ad verbera promptus. Honorat imita
tores ſuos. Heſter. viii. Sic honorabitur
quē rex voluerit honorare. Excitat ad
pugnā ſpūalez. i. Macha. 6. Oſtenderūt
elephātibus ſāguinem. Inflāmat ad di/
ligendū Ber. Super omnia te mihi red
dit amabilem bone Jeſu calix quez bibi
ſti. opus redemptionis noſtre. Repat na
turam āgelicam. Ipſe enim chriſtus eſt
lapis āgularis qui fecit vtraqꝫ vnū. Pa
cem dat inter deum ⁊ hoiem. ⁊ inter āge
lum ⁊ hominē. ⁊ inter hoiez ⁊ hominez.
Eccl. xliiii. In tēpore iracūdie factus eſt
recōciliatio. Armat contra mūdum car/
nē ⁊ diabolum. vnde ſignatur per clype
um quem leuauit. Joſue cōtra haym. Sa
nat mentis vulnera. Numeri. xxi. Aſpicien
tes in ſerpentem eneum ſanabātur. Ui
uificat ſpiritualiter. Apꝰ ad ro. Cuz eſſe
mus mortui peccatis conui. ⁊c̄. Auguſti.
Mortuus eſt unicuius ne maneret vni/
cuius. Ducit per mare huiuſmodi. Exo.
quarto. De vga Moyſi Dulcorat exodi
De ligno miſſo in aquis Marath. Obū
brat. Cañt. ſcōo. Sub vmbra illius quem
deſi. ſadi. A culpa reuocat. Iſa. 53. Attritꝰ
eſt propter ſcelera noſtra. Reſerat celū
Iſa. Dabis clauem dauid. i. crucem ſup
humerum eius illuminat. vnde crux eſt
quaſi candelabrū tabernaculi. Itē. Tho
bie xi. Illuminatus eſt per fel piſcis. Or
nat vnde dixit beata Agnes ⁊ ſanguis
eius ornauit genas meas. Chriſtus paſ/
ſione ſua vicit diabolum quē ligauit iſer
nū quē ſpoliauit mortem quā ſuperauit
mundū quē cōtempſit. ſuppliciū quod p/
tulit celum quod aperuit. Paſſio chri/
ſti tollit. 7. vitia capitalia. Tollit enim
ſuperbiam capitis inclinatio per quam
videbat fugere titulū crucis. in quo ſcri/
ptū erat rex iudeoꝝ. Inuidiā brachiorū
extenſio quaſi ad āplexum inuitās auari/
tiā multorum errogatio que i paſſiōe tra
didit Ber. Diſce hō inqꝫtū debes dilige
re deuz q nobis carnē ſuā in cibum. ſāgui
nē in potū. aīam in preciū. veſtē crucifixori
bus. corpus diſcipulis. matrem Joāni. ac
cidiā feſtinatio ad paſſionē Iram mollis
reſpōſio. Gulā fellis ⁊ aceti potatio. Lu/
xuriā lateris vulneratio. In redēptione
nrā fuit grā mirabilis. Pmo ex parte mo
tiui. qꝛ charitas dei vidit q nec p aīcos.
nec per pcium poteramꝰ nos redimere.
ppterea frēm nrm ſe fecit noſtrā naturaz
aſſumēdo. vñ ps. 24. Redime me domine
⁊ miſerere mei. qꝛ vnicuius. i. non hñs aī
cos. ⁊ pauper. i. non hñs pcium ſum ego.
ſcdo ex parte redimētis q cum liberare
poſſet ex potentia fecit hoc potius ex mi
ſericordia vt ad amorē nos cōſtringeret
ſuū. ⁊ iuſtitie ipſius ſatiſfaceret. tertio ex
parte redēpti q opprimebat crimīnū ſer
uitute. ⁊ detinebat in carcere. Sed cōtra
pmū magnū erat q filiꝰ ſeruꝰ fieret. vt
ſeruꝰ fieret lib. cōtra. ſcōz magnū fuit q
dñs ad carcerē limbi dſcēderet. vt ſeruꝰ
ī celo aſcenderet. 4° ex pte iuſtitie. qꝛ nul
la iuſtitia dictabat vt inocens puniret p
reo. 5° ex parte excellentie diue. qꝛ meru
erat q impciabile ponebat ſub pcio vilis
creature. ſexto ex parte pcij dati. Si. n.
redimiſſet nos ſole adhuc ad grās tenere
mus. nūc āt redemit nos aīa corpore ⁊ vi
ta. vt nihil horū ſibi ſubtraheremus. cir
ca paſſionē dñi nota ſeptem ſuauitates.
ſ. Inclinationē capitis ad oſculū in ſignū
noſtre recōciliationis. Brachiorū exten
ſionem ad āplexum in ſignum receptiōis
in grām de peccato. Lateris apertiōem
pp effuſionez pcij noſtre redemptiōis ⁊
ablutionis. Exiuit. n. ſanguis ⁊ aqua. Cla/
uorum i manibus ⁊ pedibus infixionē pp
memoriā nrē recordatiōis. Iſa. 49. Nū
qd obliuiſci pōt mulier infantē ſuū. Cor
poris denūdationē in exēplum noſtre cō
feſſionis que dꝫ eſſe nuda. Crucis porta
tionē in exēplum noſtre imitatiōes. Coro
ne ſpinee ipoſitionē in figuraz noſtre glo
rificationis. De effectu paſſiōis dñi Au.
Per redēptoris noſtri mortē d tenebr. ſ
ad lucem. d morte ad vitā. de corruptōe
ad incorruptionē. de exilio ad patriā. d lu
ctu ad gaudiū. de terril ad celeſte regnū
vocati ſumus. Itē dicit q xpš fuit ſacer
dos per quē recōciliati ſumus. fuit tēplū
in quo recōciliati ſumus. fuit deus cui re
cōciliati ſumus. xpš fuit mediator ppl̄i iu
daici ⁊ gētilis. ⁊ ſcdm hoc dr̄ lapis angu/
laris. Itē hominum angelorū. ⁊ ſcdm hꝰ
dicitur pacificus. Itē dei ⁊ hoium. ⁊ ſecū
dum hoc dicitur redēptor. Ber. Quid
vltra debuit facere ⁊ nō fecit? Abſoluit
vinctum. Illuminauit cecū. Reduxit er
roneū. Reconciliauit reum. Itē Augꝰ.
Ecce pro impio pietas flagellat. pro ſtul
to ſapiens illuditur. pro mēdace veritas
negatur. pro iniquo dānatur iuſtitia. pro
crudeli miſericordia affligitur. p miſero
ſinceritas repletur aceto. Dulcedo felle
imbuitur. pro mortuo vita morit. Chriſtꝰ
pro noſtra infirmitate medicinas accepit
in ſe. curauit eni nos per dietam quando
ieiunauit quadragita diebus ⁊c̄. per ſudo
rem qñ factus eſt ſudor eius ſicut gutte
ſanguinis. per minutionem quando fuit
clauis ⁊ lancea vulneratus per potionē
quando guſtaui acetū cum felle mixtum
per emplaſtrum quando eius facies fuit
ſputis illita. per electuarium quando cor
pus ⁊ ſanguinem dedit in cena diſcipulis

De cruce domini.

Capitulum. xxi.

In cruce chriſti notātur hec ſup
plicium quo nullum maius. Tre
primo. O vos omnes q tranſitis per viā
⁊c̄. Nullum maius dico ex eo q paſſus ē
ipſe iuſtus pro iniuſtis ex iniuſtis cauſis. ſb
iniuſtis iudicibus ⁊ iniuſtis penis. Oppro
brium quo nullū vilius. Sapientie. tertō
Morte turpiſſima condemnemus eum.
Precium quo nullum conuenientius. qꝛ

ſicut per lignū vēit culpa.ſic ⁊ per lignū
redēptio. Myſteriū quo nullū ꝓfūdius.
Eph 3ᵒ. Ut poſſitis cōprehendere cum
oibus ſanctis ⁊c̄. quod expoſuit Augu.
de cruce. Exemplū quo nullū perfectius
.i. Petri.iiii. xp̄s paſſus ē pro nobis ⁊c̄.
Crux multis rebus cōparatur. Ipſa eſt.n.
clauis celi. Uectis arche. Nauis maris.
Arbor dan el. Palma fructū. Salomo
nis. Baculus Jacob quo tranſiuit iorda
nē. Speculū imitationis. Scala aſcēſio
nis. Hamus quo Leuiathā capitur. Tor
cular quo xp̄i ſāguis exprimitur. Cytha
ra qua demon ſaulis cōpeſcitur. Palus
quo ſerpens eneus ſuſpenditur. Thau
quo frontes fideliū ſignantur. Candela
brū quo tabernaculū illumiatur. Lignū
aquas marath dulcorās. Uirga Moyſi
p mare rubrū pplm dei ducēs. Gladius
ipſum. Goliā decapitans. Uexillū ad pu
gnā ſpiritualē colligēs. Cathedra diſci
pulos chriſti erudiens. Equus dei āicos
honorās. Clypeus Joſue hain ipugnās
Liber myſteria profūda cōtinens. Alta
re acceptiſſimā oblationē recipiens. Se
ptē verba xp̄s in cruce protulit. primum
pr̄ ignoſce illis ſcōz. Hodie mecū eris in
paradiſo tertiū. Mulier ecce filius tuus
quartū. Sitio quintū. Hely. Heli lamaza
batani ſextū. Pr̄ in manus tuas cōmen
do ſpiritū meū ſeptimū. Cōſumatū eſt.
Per primū docemur iniurias dimittere
per ſcōm petētes exaudire. Per tertiū
parentes honorare. Per quartū ſalutē no
ſtram deſiderare. p qntū ad deū i neceſſi
tatibus clamare. p ſextū auxiliū noſtrum
in deo ponere. per ſeptimū vitā nr̄am fi
ne debito cōſumare. Quattuor brachia
crucis ſignant quattuor virtutes quibuſ
extendi debȝ hō noſter interior. Signat
.n. p ſuperior charitatē. Inferior humili
tatem. A dextris obedientiā. A ſiniſtris
patientiā. Itē i quattuor brachijs crucis
notantur beneficia crucis. Signat.n. p
ſuperior ianue celeſtis aptionē. Inferiō
inferni deſtructionem. A dextriſ gratie
collationem. A ſiniſtris peccatorum re
miſſionē. Quattuor ligna fuerūt i cruce
ſicut dīc magiſter i h.ſtoria. pes nāqȝ cru
cis de cedro. Stipes de cypreſſo. Tranſ
uerſale de palma. Tabula de oliua. Si
gnat.n. cedrus altitudinē cōtēplationis.
Cipreſſus famā bone opinionis. palma
fructū iuſtitie. Oliua lenitatem miſeri
cordie.

De deſcenſu chriſti ad inferos.

Cap. 22

a Alma chriſti poſt mortē deſcēdit
ad infernum. ſiue ad limbū ad libe
rationē eoruȝ qui chriſti mēbra exiſten
tes de hoc ſeculo tranſierunt. Diabolus
enim dū manus i eū extēdit in quo nihil
iuris habebat merito amiſit in alijs pote
ſtatem. Alia cā quare chriſtus ad iferos
deſcendit ē vt tantus eſſet deſcenſus q̄
tus eēt liberandorū caſus. primus.n. hō
ſic in ſtatera liberi arbitrij poſitus erat
vt poſſet ad vitam eternā aſcendere vel
ad mortē deſcendere ꝓut veller. Sed
pccō pacto ſic alterū brachiū ſtatere per
onus culpe depreſſū eſt. vt eſſet in imo i
ferni. alterū vero in ſūmū celi. Nō autē
aſcenderet depreſſum nīſi deſcenderet
brachiuȝ aliud. Deſcendit ergo dominus
vſqȝ ad infernū vt hominē captiuū ele
uaret vſqȝ ad celum. Tertia rō eſt quare
chriſtus deſcendit ad infernū.ſ. vt ſicut
viuus fuerat lumē mūdi per preſentiaȝ
corpalē. ita mortuus eſſet inferni lumē p
diuinitatis maieſtatē. quarta rō ē vt idē
chriſtus hoc exequeret per efficaciā qđ
paſſione ſua meruerat ſecūdum ſufficen
tiam. Duo quippe meruit per ſuam paſ
ſionem.ſ. ſatiſfactionem. ⁊ ianue apertiō
neȝ. ⁊ ideo hec duo efficit in deſcēſu ſuo
ad inferos. qr per ſatiſfationem ſoluta ſūt
iam vincula captiuitatis per apertionē
autem ianue facta eſt illuſtratio ipſius
carceris ēt ſecūdum lucem exteriorem.
Liberauit autem chriſtus omnes illos q
meriti ſui capaces eſſe poterāt. ſicut fue
rant ſancti patres qui non propter rea

tū perſone. ſȝ pp reatum nature tm̄ deti
nebantur. Dānati āt huius meriti capa
ces non ſūt. neqȝ pruuli in limbo detēti qr
de corpore xp̄i non ſūt. nec per fidē nec
per fidei ſacramētum. Dicendū eſt ergo
ꝙ aīa xp̄i per triduum mortis ſue cū ſa
ctis patribus in limbo fuit. Ibidem fuit ⁊
latro cui dn̄s dixit. Hodie mecū eris i pa
radiſo. qr nomine paradiſi intelligitur dī
fruitio. qr peracta dei paſſione. tā ipſe la
tro q̄ȝ alij qui erāt in limbo viderunt deū
per eſſentiam. Ad quē āt infernum deſcē
derit ſi ſcire uolueris. nota ꝙ infernus ſu
mitur dupliciter ſcilicet pro pēa. ⁊ pro lo
co pene. ſecundum primum dicitur ꝙ de
mones infernum ſecum portant ſemper
Item prout ſumitur pro loco pene infer
nus quadrupliciter diſtinguitur. Unus
eſt infernus damnatorum in quo eſt pe
na ſenſus. ⁊ damni ac tenebre interiores
⁊ exteriores ideſt abſcentia gratie. Iſte
ſemper habet luctum. Super hunc locū
eſt purgatorius in quo eſt pena ſenſus ⁊
damni. ⁊ ad tempus. ⁊ ſunt ibi tenebre ex
teriores. ⁊ non interiores quia habēt gra
tiam lucem interiorem quia vident ſe eſ
ſe ſaluandos. Supremus locus inī hec ē
limbus ſanctorū patruȝ vbi fuit pena dā
ni ⁊ non ſenſus. ⁊ fuerunt ibi tenebre ex
teriores. ⁊ nō tenebre ꝑuatiōiſ gratie. ad
hunc locum xp̄s deſcendit. ac ſuos inde li
berauit. ⁊ ſic infernū momordit. qr partē
abſtulit. ⁊ partē reliquit. mortē vero quo
ad electos penitus deſtruxit. ſic dicitur.
Oſee.13. O mors ero mors tua. ero mor
ſus tuus. o inferne in. hic quoqȝ locus ſi
nus Abrahae dicebat. qr Abrahā ibi fuit
Sed nūc celuȝ empireū ē ſinus abrahae
qr iam eſt ibi abrahā. A nullo predictorū
locoꝝ eſt trāſitus ad aliū. niſi ꝙ olim a ſe
cūdo fuit tranſitus ad quartum. hoc ē a
purgatorio ad limbū ſcōrum patruȝ. Ex
eā predictis pȝ quaꝛ cātamus libera aīas
omniū fideliū defunctorum de penis in
ferni. ⁊ de profundo lacu. qr infernus ibi
ſumitur pro purgatorio. ſicut ⁊ ibi ſumiē
pro limbo qn̄ dicitur xp̄s ad inferos dſcē
diſſe. Ex predictis collige ꝙ xp̄s mortuꝰ
corpore deſcendit ad inferos in aīa. ⁊ ſur
rexit in vtroqȝ. Dicenduȝ eſt ꝙ xp̄s illo
triduo totus fuit i ſepulchro. ſȝ non totū
et totus fuit in iferno. ſȝ nō totum. qr to
tū. qr totus dicit perſonā. totū vero dicit
naturam. Similiť dicendum ꝙ cuȝ vnio
aīe cum corpore faciat hoīum. xp̄s in illo
triduo n̄ fuit hō lȝ aīa ⁊ caro vnita eēnt
cū vbo. De reſurrectione chriſti.

Capitulum. 23.

c Riſtus reſurrexit tertia die a mō
tuis reſumēdo corpus nō tale qua
le prius hūit. ſed impaſſibile ⁊ immorta
le. Caro enim xp̄i que in natiuitate floru
it in paſſione aruit. p gloriam reſurrectio
nis refloruit. ⁊ renouata eſt vt aquile iu
uentus. tūc leo catulum ſuū ſuſcitauit. et
vt fenix reuixit. tunc ſicut dicitur Jere.
xviii. Figulus ex eodē luto fracti vaſis fe
cit uas aliud ſicȗ placuit i oculis eius. Tūc
Jonas dō vētre ceti illeſus exiuit. tūc ve
ſtitū ē cādelabꝝ auro. tūc ſuſcitatū eſt ta
bernaculū dō qđ cecidit. tūc refulſit ſol
q prius erat i nubilo. tūc viuificatum eſt
granū frumenti qđ cadēs in terrā mortu
uȝ fuerat. tūc ceruus reſūpſit cornua tūc
Sanſon tulit portas cū poſtibus. tūc Jo
ſeph eductuſ dō carcere tondet ⁊ cōſtitui
tur dn̄s Egypti. tūc cōſciſſus ſaccꝰ circū
datur letitia. Dn̄s probauit reſurrectiōȝ
ſuam eē verā p angelos q nō mentiūtur
Math.28. Rn̄dens āt āgelus dixit mlie
ribus. Itē p inimicos quoꝝ validiſſimuȝ
ē teſtimoniū Math.27. ecce qdā dō cuſto
dibus uenerūt i ciuitatē ⁊ nūciauerunt
ꝑncipibus ſacerdotū ⁊c̄. Itē ꝓbauit eam
nō arte magica factā. ⁊ hoc p comeſtiōm
Itē non eē fātaſtici corporis. ⁊ hoc p tac
tū. Itē probauit in eodē corpe quo paſſꝰ
eſt factam. ⁊ hoc p oſtenſionem circatri
cum. Item probauit eam fuiſſe in corpo
re glorificato vnito deitati. ⁊ hoc per in
greſſum in domum ianuis clauſis. Itēȝ
probauit eam multis apparitionibus.

Apparuit.n. ipſa die reſurrectionis 'qui
quies. Primo. Marie magdalene. Jo.
xx. Mulier quid ploras. ſcdo mulieribus
redeuntibus a monumēto. Math. vltio
tertio Petro. ſed nō inuenitur modus.
quarto duobus diſcipulis eūtib⁹ i ema⁹
Luce vltio. q̄nto diſcipulis ↄgregatis pp
metū Judeorū q̄n Thomas non fuit cū
eis. Jo.20. Itē apparuit p̄ter reſurrectio
nem ⁊ aſcēſionē quinqes. Primo Tho
me cū alijs. Jo.20. ſcdo diſcipulis piſcātī
bus ad mare thyberiadis. Jo.21. tertio
diſcipulis in monte thabor. Math. vltio
quarto in Hieruſalē. quinto q̄n comedit
cū diſc pulis. Mathei. ⁊ luce vltimo. ⁊ ac
tuū.i. Multis de cāis ſurrexit dn̄s. ſ. vt
ſcripturas ipleret. q̄n.n. dominus dixit.
Ecce aſcendemus hierſlm̄ ⁊c. Luce.18.
ſubiunxit in die tertia reſurget. vt nos
ad ſurgendū ſpiritualiter ꝓuocaret. q̄
turpe ē ut ſedeat ſeruus q̄n corā eo ſur/
git dominus vt futurā reſurrectionē in
ſe probaret. vt potentiā ſue diuinitatis
oſtenderet. q̄ mortuos ſuſcitare nō ē opus
nature. ſed diuine potētie. Non eſt.n. re
greſſus a priuatione ad habitū. vt nos ad
contēnēda terrena pro adipiſcenda glīa
animaret. Surrexit xp̄s velociter. q̄ ter
tia die. Nam ſicut ianuis clauſis ad diſ/
cipulos intrauit. ⁊ ſicut ſalua virginitate
de vtero matris exiuit. ſic eum mortuū
nec petra in qua iacuit. nec militū cuſto
dia potuit retinere. Integraliter. q̄ i cor
pore ⁊ aīa ſocialiter q̄ multa corpora ſā
ctorum qui dormierant ſurrexerūt. Eter
naliter. Ap⁹ ad Ro.6°. Chriſtus reſur
gens ex mortuis iam non moritur ⁊ce.
Similiter ſurgendū ē nobis ſpiritualit̄
ſicut eis modis reſurgemus i die iudicij
corporaliter. Reſurrectio chriſti ē cā ⁊
figura noſtre reſurrectionis ſpiritualis
cauſa dico motiua. ⁊ hoc dr̄ quia cā moti
ua eſt in cōparatione noſtri. Dum.n. conſi/
deramus gloriā reſurrectiōis chriſti mo
uemur ad ſurgendū i nouitate vite. Itē
cā motiua ē in conſideratione dei patris
q̄m pater deus reſurrectionem filio mo
uetur ad dādam eādem gloriā fratribus
ſuis ſicut rex q̄n facit filiū ſuum militem
mouetur amore filij vt cū eo faciat mul
tos milites. Figura vero fuit q̄ ſicut xp̄s
ſurrexit in nouitate vite. ita ⁊ nos in no
uitate vite ambulemus. Itē ſicut diē re
ſurrectionis xp̄i preceſſit dies mortis in
paſceue. ⁊ dies quietis in ſabbato ſequē
ti Ita ⁊ noſtram glorioſā reſurrectionē
precedit in nobis mortificatio vitiorum
⁊ quies cōtēplationis eternorū. nota q̄
ſicut duplex eſt mors. ſ. aīe per culpam.
⁊ corporis per extinctionem. ita duplex
eſt reſurrectio. ſ. anime p gratiā ⁊ corpis
per gloriam. Et ſicut anime mors cauſa
fuit mortē corporis ſicut habetur Gen̄.
tertio. Ita econtra reſurrectio aīe cauſa
bit reſurrectionē corporis glorioſā. Sci
endū q̄ qdā reſuſcitātur ficte ſicut. Sa/
muel qui licet vere. Sauli apparuerit.
vt habetur primo Regum 27⁹. non tñ
vere reſuſcitatus fuit quidam iperfecte
ſicut Lazarus iterum moriturus. quidā
perfecte ſicut chriſtus ſemper victurus
Prima reſuſcitatio ſignificat cōuerſio/
nem ſiue penitentiā hypocritarum. Se
cunda recidiuantium. Tertia perſeuerā
tium.

De aſcenſione chriſti. Cap. 24.

d Ifferentia ē inter aſcenſionē ⁊ aſ
ſumptionem, ⁊ euolationem quo/
niam aſcenſio pertinet ad chriſtum. Aſ
ſumptio ad beatam virginem. Euolatio
autem ad alios ſanctos. Et rō huiuſmōi
eſt quoniam aſcenſio fit propria virtute
aſcendentis. Aſſumptio autem virtute
chriſti aſſumentis qua filius obſequitur
matri. Euolatio vero fit miniſterio ange
lorum. Alia eſt dr̄a q̄ locus euolantium
eſt ſecundum diſtinctionem chorū. Lo/
cus vero aſſumpte virginis eſt ſup cho
ros angelorum. Locus chriſti aſcēdentis
eſt ſupra vel vltra locum aſſumpte vir
ginis. Circa aſcenſionem chriſti octo ſūt
conſideranda que circunſtāt aſcenſionē
⁊ colliguntur ex officio de aſcenſione. pri
mū ē q̄ eleuatus ē videntibus diſcipulis
vt deſiderū veniendi ad ipſū excitaret
in eis. ſecūdum eſt q̄ nubes ſuſcepit eū
ab oculis eorū. p vmbrā nubis ſignatur
q̄ in hoc mortali corpe. Jeſum in altum
videre ñ poſſumus. 3. ē q̄ eleuatis mani
bus ferebat in celū. Eleuauit manus pp
duo. ſ. ut ſuos patri offerret ⁊ vt inimi/
cos manu alte retracta pcuteret. quartū
eſt q̄ bñ dixit eis vt eos contra hoſtem
muniret ⁊ bonis celeſtibus augeret. q̄n
tum ē q̄ aſcendit in iubilatione q̄ refert
ad vocē iocūditatis redemptorū aſcēdē
tiū cū ipſo qui prius voce lachrymabili
in portis inferni clamauerunt. Adueniſti
deſiderabilis quē expectabamus. ſextū
ē q̄ aſcendit i voce tube. q̄d refertur ad
ſonū p̄dicatōis apoſtolorū qui ſonus fu
it eis iniunctus dicente dn̄o. Luce. ix. Eū
tes in mūdum vniuerſū predicate euan
geliū oī creature. Math. vltimo. Ex tūc
enim i omnem terrā exiuit ſonus eorum
ſeptimū ē q̄ aſcendens in altū captiuā
duxit captiuitatē ideſt captiuos i captiui
tate iferni quos ſecum victor eduxit. oc
tauū ē q̄ dedit dona hoībus. q̄ omia bo
na noſtra deſurſum ſūt quo chriſtus aſcē
dit. Horū prima duo habētur ex epiſto
la. ſed tertium ⁊ quartum ex fine euāgelij.
Luce vltimo. quintum ⁊ ſextum ex pſal:
ſeptimū ⁊ octauum ex epiſtola pauli ad
ephe. quarto. Aſcēdit chriſtus egreſſus
ad celum multipliciter. ſ. tanquam verus
obediens completa obediētia quo ad pa
trem tāq̄ bonus mediator facta pace ⁊
concordia quo ad homines tāq̄ ſtrenuus
ꝓpugnator contra demones. Aſcendit
chriſtus pluribus de cauſis. ſ. ad ꝗeſcen
dum poſt labores quibus fatigatus fuit
triginta tribus ānis nobis ſeruiēs. Ad in
tercedendū p amicis, p q̄bus vtilit̄ labo
rauit. Ber. Securū acceſſū habes o hō
ad deū vbi habes filium mediatorem. ⁊
matrem mediatricē. Filius oſtendit patri
latus ⁊ vulnera. Mater oſtendit filio
pectus ⁊ vbera ibi nulla poteſt eē repul
ſa vbi tot occurrūt amoris inſignia. Chri
ſtus ergo optim⁹ aduocatus ē qui tot ha
bet linguas ꝓ nobis loquentes quot pro
nobis vulnera accepit. ad cōquerēdum
de inimicis pro quibus vires ſuas in vti
liter expēdit. Iſa. xlix. In uacuum labo/
raui item aſcendit chriſtus vt nobis locū
prepararet. Jo.16. Vado uobis parare lo
cū vt fiduciā hoc ipſū ſperādi nobis tri
bueret vt in corporalē poſſeſſionē et ne
hereditatis nos mitteret. Jo.13. Si enī
nō abiero paclytus nō ue. ad vos. Vt de
ſideriū noſtrū poſt ſe traheret. Cant.i.
Trahe me poſt te. Vt viā nobis ad celū
oſtēderet. q̄ ſicut dixit Lucas. 24. Edu
xit dn̄s prius diſcipulos ſuos foras ciui
tatē in Bethaniā vt ipſa eductōe cogno
ſcerent hic nō habere manētem ciuita
tem. Quod autē in Bethania eduxit
eos prius que interpretat̄ domus obedi
entie ſignat q̄ per bonū obedientie trā
ſituri eſſent ad celeſtia. poſt hoc tranſire
fecit eos in montē oliuarū vt p mōtem
intelligat̄ eminētia ſpūs i cōtēplatiōe p
oliuas aūt pinguiſſimi pectoris deuotio.
Vlterius vero poſt iſta ñ reſtat niſi ſalt⁹
aīe in celū. Exaltatus fuit xp̄s tripl̄r. ſ. i
terra p vite meritū. ſup terrā p crucis ſu
ſpendiū. ſup celos p aſcēſiōis iubilū. Aſ
cenſio chriſti fuit āgelis mirabilis. Iſa.
63. Quis eſt iſte qui venit de edon tictis
veſtibus de boſra. demonibus terribilis
.i. R.g⁹. Non fuit tantū gaudiū heri et
nudius tertius. Vhe nobis. Hec ſūt ver
ba philiſtinorū q̄n vociferabant filii Iſ
rael. dū aduceretur archa federis de ſy
lo in caſtra ut per eam haberent diuinū
adiutoriū i prelio. Hoīb⁹ ſalutaris ſicut
apparet ſupra ex multiplici aſcenſione
chriſti. Aſcendit chriſtus multipliciter.
ſ. potēter. q̄ eleuatis māibus ferebatur
in celum patenter q̄ videntibus illis ele
uatus eſt. Gaudenter quia aſcendit in iu
bilatione. Dicenter quia cū duabus tur
mis regrediebatur. ſ. hominum. ⁊ angelo

rum. Non ãt dico q ibi fuerit angeli i ad ſutoriuȝ neceſſitatis. ſȝ in obſequiũ digni tatis. Hoies quoq; illos dico quos de iſe ris liberauit. ⁊ q poſt reſurrectionẽ mor tui ſũt de numero ſaluãdorũ. nec purga torio ulterius indignẽtes. Clementer ga bũdixit eis. xp̃s nõ ſtatiȝ p⁹ r̃ſurrectionẽ celũ aſcendit triplici rõne. Prima q2 dif ferenda erat aſcẽſio vt mul tiplicit ꝓba retur reſurrectio. vt dr̃ Actuũ. j. In mul tis argumentis apparẽs eiſ per dies. 4o. ſcõa ẽ ut patientiam nr̃am informaret qua mercedẽ debemus equanimit̃ expec tare. ſicut agricola nõ ſtatim p⁹ ſeiationẽ metit. ſȝ fructuũ maturitatem expectat. tertia ẽ pp diſcipuloꝝ cõſolationẽ. vt di cit gloſa. Act. j. ſicut. 4o. fuerũt hore mõ tis xp̃i. ita. 4o. diebus cũ eis cõuerſatus eſt poſt reſurrectionẽ. q2 ꝯſolatio diuina excedit triſtitiã humanã. Nota q xp̃o cõ uenit deſcendere de celo tm̃modo ſcõm diuinã naturã. q2 deus illuc venit dicitur vbi ſpãli effectu apparet. ſȝ aſcendere ꝓ prie ei cõuenit ſcõm humanã naturaȝ. q2 ſcõm illam ſolũmodo mutat locũ. nõ ſe cundũ diuinã naturã.

De aſcenſu xp̃i ad dexteram. Ca. 25.

a Scendẽs xp̃s in celũ ſedet ad dex terã dei p̃ris oipotentis. Duo itel liguntur p dexterã. Primũ eſt equalitas maieſtatis ad quã xp̃s ſedet ſcõm diuini tatẽ. De hac dextera loqtur Ap⁹ ad he. 8. dicens. Talem hẽmus pontificẽ q cõſe det in dextera maieſtatis in excelſis. ſcõȝ ẽ q per dexterã intelligũtur potiora bo na glorie in qbus xp̃s ſedet ſecundũ hũa nitatem. qm̃ collatum ẽ ei a deo qcqd' con ferri potuit. ⁊ licet ab inſtãti cõceptionis xp̃s acceperit bõa gr̃e ⁊ glorie in aia ea dẽ tamen bona fuerũt in aſcẽſione mani feſta. ⁊ in loci cõgruẽtia cõpleta. De hac dextera dr̃ ad colo. 3°. Que ſurſũ ſũt que rite vbi xp̃s eſt i dextera dei ſedẽs. vbi di cit glo. que ſurſũ ubi ſedet xp̃s ſunt potõ ra bona gr̃e ⁊ glorie. Dicimus ergo q a ſcenſio xp̃i fuit tã ad locum q̃ȝ ad dignita tẽ. Inquantũ qu'dẽ fuit ad locũ ſic aſcen dit ſup oẽs celos vſq; ad dignilſimũ locũ celi ẽpirei. ſiue ad altiſſimã eius partẽ eo q nobiliſſimo eius corpi xp̃i congruit lo cus talis. Non ẽ tn̄ dicendũ q corpus ſu uȝ ſit obligatuȝ ad locũ illum. ſȝ q2 locus ille ſit ibi ſcõm cõgruentiã deputatuſ. In quantũ autem aſcẽſio fuit ad dignitatem ſic ſedet ad dexterã p̃ris. non tn̄ quo ad ſi tum q patri nõ cõuenit. ſed quo ad excel lentiam duplicẽ ſicut dictũ eſt q2 p dexte raȝ intelligit̃ equalitas maieſtatiſ que cõ petit xp̃o ſecundũ diuinitatem. vel pfec tio premij q̃ ſibi cõpetit ſcõm humanita tẽ. Preterea dicendũ quoq; nõ eſt q credim⁹ xp̃m ad dexterã dei p̃ris ſedẽtẽ. Stepha nus ãt vidit eũ ſtantẽ a dexteris dei quia nos credimus eũ regnantẽ ⁊ quieſcenteȝ qđ notatur i ſeſſione. ſȝ Stephanus i tri bulatõne poſitus hũit propugnatorẽ ⁊ ſu ſceptorẽ. vñ vidit eũ ſtantẽ. Merito xp̃s dr̃ ſedere ad dexterã dei. Sedere quideȝ q2 laborauit. ps. 87. In labo. ſui a iu. mea ad dexterã aũt. q2 din fuit i ſiniſtra aduer ſitatis. ps. 3vii. afflictuſ ſum ⁊ hu. ſum ni. Dei quia poſt abiectionẽ merito dȝ cõſe qui gloriam. quia q ſe humiliat exaltabit

Explicit liber quartus. Incipiunt Ca pitula libri quinti.

De virtutibus ⁊ origine gr̃e. 1
De bono. 2
De diſtinctiõe grãrum. 3
De effectu gr̃e. iiii
De virtutibus. ⁊ primo quid ſit virtus. v
De perfectione virtutũ. vi
De equalitate virtutum. vii
De cõnexione virtutum. viii
De cõmendatione virtutũ. ix
De effectione virtutum. 10
De merito virtutum. ii
De bilitatione virtutũ. i2
De operibus meritorijs. i3
De fine actionis. xiiii
Quid mereamur. xv
De diffinitionibus ⁊ differentijs virtu tum. 16
De differentia virtutum cardinalium ⁊ theologicarum. xvii
De virtutibus theologicis i genere. 18
De fidei virtute. xviii
De effectu fidei. 20
De articulis fidei. 2i
De ſpe. 22. De charitate. 23
De differentia inter charitatem ⁊ alios mores. 24
De effectu charitatis. xxv
Quibus rebus charitas aſſimilet̃. xxvi
De excellẽtia charitatis. 2vii
De ſignis dilectionis. 28
De gradib⁹ amoris 29
De ordie charitatis. 30
De dilectione ꝓximi. 3i
De dilectione inimicorum. 32
De virtutibus cardinalibus i gñe. 33
De prudentia. 3iiii
De temperantia. 35
De fortitudine. 3vi
De iuſtitia politica. 37
De donis in communi. 38
De timore in communi 3viiii
De timore ſeruili. xl
De timore initiali. xli
De timore filiali. xlii
De dono pietatis. xliii
De dono ſcientie. xliiii
De dono conſilij. xlv
De ſapientia ⁊ intellectu. xlvi
De btitudinibus in genere xlvii
De prima beatitudine. xlviii
De ſecunda. xlviiii
De tertia. l
De quarta. li
De quinta. l2
De ſexta. l3
De ſeptima liiii
De octaua. lv
De ſenſibus ſpiritualibus. lvi
De fructibus ſpiritualibus. i2. lvii
De dulia ⁊ latria. lviii
De preceptis in genere. lviiii
De primo precepto. lx
De ſecundo. lxi
De tertio. lxii
De quarto. lx3
De quinto. lxiiii
De ſexto. lxv
De ſeptimo. lxvi
De octauo. lxvii
De nono ⁊ decimo. lxviii
De conſilijs in genere. lxviiii
De conſilijs euangelicis. lxx

Explicũt capitula. Incipit liber quintus.

De virtutibus ⁊ origine gratie. Capitulum. 1.

Quemadmoduȝ de celis deuſ nõ deſcendit p eſſẽ tiam ſuã icõmutabilem ſed p influentiã ab ipſo manãtẽ. ita nec ſpũs rõnalis eleuatur ſu pra ſe p ſitũ localẽ. ſed p hitum dei for mẽ. vnde neceſſe ẽ ſpũi rõali ſi dȝ eẽ di gnus eterne beatitudis q ꝑticeps ſiat influentie bonitatis diuine.

De bono Cap. 2

a D bonũ gratie nõ põt quis per ſe venire cũ hec n̄ ſit ſcõm limites nature. ſed ſcõm iſluẽtiã largitatis diuie. Sicut n. creatura ꝓ ſua defectibilitate ſuo pri cipio ſemp eget. vt ſit in eſſe nature. ſic idẽ ꝑncipiũ p2o ſua bonitate influere nõ ceſſat creature rõali vitã ſpũalem. ut hñ ſit ei i gratia quã nõ põt hr̃e ſine deo lar gitore. Verũtñ inexcuſabilis ẽ hõ ſi gra tiã gratũ faciẽtẽ nõ recipit. q2 gr̃a grat̃ data ſemp preſto eſt liberũ arbitriũ ex citare ⁊ ꝯmouere cui⁹ ẽ huic ãmonitioni cõſentire ⁊ hoc ẽ q in ſe eſt facere. quo facto põt hõ ad gratiã gratũ facientẽ ſe preparare. Quãuis n. gr̃a hẽat̃ di dono efficiẽte nõ tñ ſine libero arbitrio cõſen tiẽte. q2 ſicut ait Aug. Qui creauit te ſi ne te non ſaluabit te ſine te. Itẽ gratia gratũ faciẽtes a trib⁹ ẽ. ſed aliter ⁊ alit̃. Eſt. n. a deo efficiẽte a gratia gratis da ta liberũ arbitriũ excitãte ⁊ mouẽte ⁊a

libero arbitrio cōſentiente. q̄uis .n. cui li
berū arbitriū nō poſſit gratiā efficere in
hoie pōt tn̄ ſe ad hoc abilitare ⁊ ꝑparare
vt heat. Sicut aliqs non pōt illuminare
domum. poteſt tn̄ aperire feneſtram quo
facto ſol intrat ⁊ domū illuminat. Nō āt
dico de libero arbitrio conſentiente itel
ligo de adultis. qꝛ in ꝑuulis fides parētū
⁊ ſacramentū eccleſie. ⁊ meritū xpi ſuffi
cit. ⁊ excuſat eos in potētia ſui. Sciendū
ē q̄ habilitatio ſiue preparatio ad grām
triplex eſt. ſ. efficiēs formalis. ⁊ materialꝭ
Prima eſt a deo. ſcd̄a a grā gratis data.
tertia a nobis. Aīa hēt facultatē
⁊ inſtinctū cognoſcēdi ⁊ diligendi deum
ex natura. ſed non hꝫ cognitionē verita
tis ⁊ ordinē dilectionis niſi ex gratia. Ad
opera bona tria nos incitāt. ſ. lex nature
que ſcripta ē in corde hois dicens. Que
uultis vt faciāt vobis hoies ⁊c̄. Nō que
dicit ea eſſe delectabilia. vtilia ⁊ honeſta
Gratia que dicit ſeruiendum eſſe deo. qꝛ
ſūme bonus. ſubueniendū proximo. qꝛ di
filius. quia imago dei. qꝛ in btitudine ſoci
us. Grā non datur ei qui ſe nō habilitat
ad grām. ⁊ de hoc multa hēs exempla. ſ.
in illo qui ad largientem manū non extē
dit. qꝛ deus quātū in ſe ē dat omnibus af
fluent. In illo q̄ contra lumē oculos clau
dit cum deus facit oriri ſolē ſuum ſuꝑ bo
nos ⁊ malos. In illo qui fontē reperiēs ſū
dum vaſis ſurſū erigit. qꝛ deus ſicut ait.
Aug. ingēti liberalitate. ac libertatis ubē
tate repleuit oēs creaturas pro captu ea
rū. In illo q̄ domum ſuā cingit ſpinis ne
ingrediatur aicus. Ipſe vero dn̄s ſemꝑ
ſtat ad hoſtiū ⁊ pulſat. In illo q̄ cātabruꝫ
⁊ ziʒaniā non extirpat de agro ſuo ꝑꝑ qd̄
fructus proficere non pn̄t. In illo q̄ ligna
igni ſubtrahit. qꝛ tūc ignis dficit. In illo
qui ad ſumendū cibū negligit os aperire
qꝛ talis dꝫ merito fame mori. In illo qui
tpe pugne arma proijcit. qꝛ talis ſepe ca
pitur ⁊ vulneratur. In illo q̄ mouere ne
glig t remos tpe tempeſtatis. qꝛ talis ſub
mergitur. In illo qui exn̄s in egritudine

medico cōtradicit. Gratia nobis procedit
a deo ſicut radius a ſole. ſicut germē a ra
dice. ſicut mel a flore. ſicut riuus a fōte. ſi
cut imago ab artifice. ſcd̄m exēplar inte
rius ⁊ facturam exterius.

De diſtinctiōe grāꝝ. Cap. 3.

Gratia dr̄ triplex. Primo generali
ter. ⁊ ſic grā ē adiutoriū diuinum
creature gratis īpenſuꝫ ⁊ inderēt ad quē
cūqꝫ actū qꝛ ſine huiuſmōi adiutorio gra
tie nihil poſſumus facere. īeo nec in eſſe
durare. ſcd̄o dr̄ gratia ſpāliter. ⁊ talis grā
dicitur gratis data. ſ. donū quo ſe hō pre
parat ad ſuſcipiendū donum ſpūs ſci. Hu
ius enim grē eſt reuocare liberū arbitriū
a malo. ⁊ excitare ad bonū ſine qua null⁹
facit ſufficienter quātū in ſe ē vt ꝑparet
ſe ad ſalutē. tertio dr̄ gratia ꝓprie. ſ. do
nū datum diuinitus ad merendū. qd̄ qui
dē donum gratia gratū faciens appellatꝛ
Sine iſta gratia nullus pōt mereri. nec i
bono proficere. nec ad gloriā ꝑuenire. iſta
gratia triplex īuenitur ⁊ inuitur ex vbis
Apoſtoli vbi ait. ad cor. iſ. Grā dei ſum
id qd̄ ſum. ecce pⁱma. ⁊ grā eius in me va
cua non fuit. ecce ſecūda. ſed gratia eius
ſemꝑ in me manet. ecce tertia Preter ꝑ
dicta dr̄ gratia gratis dās. vt eſt ds̄. Itē
gratia gratie ſignū vt eſt prophetia ⁊ po
teſtas faciēdi miracula. Gratia gratū faci
ens diſtinguitꝛ in operātēꝫ. ⁊ cooperantē
Gratia opans dicitꝛ ꝑueniens. ⁊ incipiens
ac liberās. qꝛ peccatū expellit. Gratia coo
perans dicitꝛ ſubſequēs. ⁊ proficiēs ac di
uinās. qꝛ liberum arbitrium adiuuat. ⁊ ei
cooperatur i merito. Multipliciter diſti
guitur bonū. eſt enim bonū per eſſentiaꝫ
⁊ hoc ē deus. Unde nemo bonus niſi ſo
lus deus. Eſt ⁊ bonū per participationeꝫ
⁊ illud diſtinguitur in bonū nature. Und̄
Aug. Oē qd̄ eſt in q̄ꝫtum ē bonū ē Gen̄.
ſecūdo Uidit deus cuncta que fecerat. ⁊
erant valde bona. Item eſt bonum in ge
nere. hoc eſt bonū in obiecto ſicut elemo
ſyna. Nam ibi eſt actus in dbita materia
etiam ſi deſit forma ſubſtantiarum. Iteꝫ

eſt bonū ex circūſtantia. hoc eſt qn̄ bonū
gnē veſtitur debitis circunſtātijs ſicut ē
dare elemoſynā indigenti tēpore debito
ex cōpaſſione ⁊ huiuſmōi. Itē eſt bonuꝫ
virtutis. ⁊ hoc eſt qn̄ additur operi perfe
ctio ex ꝑte operantis que eſt ꝑ hituꝫ mē
tis bene cōſtitute. Itē eſt bonū meritori
um hoc ē qn̄ additur operi ipſi debiti fi
nis intentio ſuꝑ motū naturalē Item eſt
bonū gratie vt eſt ipſe hitus gratū deo
faciens. Item eſt bonū glorie vt bonuꝫ
remunerationes eterne.

De effectu gratie. Ca. 4.

Effectus gratie ē quod excitat libe
rū arbitriū ad bene cogitandū. ⁊
ſanat ipm̄ mutando affectū ipſūqꝫ robo
rat perducendo ad actū. Itē gratia ho
minē deo reconciliat. a peccato quoqꝫ li
berat ⁊ penā eternam in temporalē con
mutat. Itē gratia opera noſtra merito
ria noſtra meritoria facit. ⁊ bona ꝑ pccm̄
cōmiſſa reſtituit atqꝫ ſtabulū in palatium
conuertit. Item per grām efficitur auia
ſponſa chriſti filia regis eterni. ⁊ templū
ſpiritus ſancti. Item grā ipſā aīam pur
gat illuminat ⁊ perficit. Item grā mēteꝫ
eleuat deo aſſimilat. ⁊ ſpūali ſolatō cibat
Nota q̄ oīs virtus gratuita ſimul īſit
aie cū gratia nō tn̄ hꝫ effectum ſuū tā ci
to ſicut gratia. qm̄ effectus gratie ē face
re gratū deo. ⁊ facere dignū vita eterna
⁊ hic effectus ſtati ineſt puero poſt bapti
ſmū. Uirtutis autē effectus elicere actū
meritorium de potentia ⁊ hic effectus n̄
ſtatim ineſt puero poſt baptiſmū. hoc āt
nō eſt ꝑꝑ defectū virtutis ſed ꝑꝑ ipoten
tiam nature agētis. Puer. n. nō ē aptus
ad actus voluntarios. Unde ſciendū q̄
triplex ē perfectio. Prima eſt grē ⁊ cau
ſat gratuitū. ſcd̄a ē virtutis ⁊ cauſat bo
nū actū. tertia eſt opis virtutis. ⁊ cāt me
ritū. prima ꝑfectō ꝑficit aiam. ſcd̄a perfi
cit aie potentias. tertia ꝑficit ipſos act⁹.

De vtutib⁹. ⁊ primo quid ſit virtus.
Capitulum. 5.

Nunc virtutibus ē agendū ⁊ primo
quid ſit virtus. Uirtus ē vt ait. A
ug. bona qualitas mentis. qua bn̄ viuitur
qua nullus male vtitur. quā ſolus deus
in hoie operatur. Hec diffinitio datur in
cōparatione ad agentē Itē Aug. Uirtus ē
hitus mētis bene inſtitute. hec datꝛ in cō
paratione ad bonū in quo ē. Itē phūs ꝑ
mo ethi. Uirtus eſt hitus voluntarius ī
medietate cōſiſtens quo ad nos termina
ta rōe ꝑut ſapiēs determinabit. Hec da
tur i cōparatione ad actū i quē eſt. Itē phi
loſophus. 7⁹. phicoꝝ uirtus eſt diſpō per
fecti ad optimū hec datꝛ ſcd̄ꝫ cōparatōeꝫ
ad finem. Iteꝫ Iſidorus. Uirtus ē animi
habitus nature decus vite ratio moruꝫ
pietas cultus diuinitatis honor hominis
eterne beatitudinis meritum hec datur
i cōparatione ad effectū. Diffinitō Aug.
ſic exponitꝛ. Uirtus ē bona qualitas. hic
ponitꝛ qualitas ꝓ gnē bona vero ad drāꝫ
malarū qualitatū aie. Dicitur queqꝫ bo
na qm̄ a bono deo datur. ⁊ bonos tm̄ ibi
tat. ⁊ bonos facit ⁊ ad bonū ꝑducit. men
tis ponitur ad differētiā qualitatum que
ſunt i corpore qua bene viuitur ponitur
ad differentiam qualitatum quibus rec
te intelligitur. ſicut eſt ſcia qua nullus ma
le vtitur ponitur ad differentiam quali
tatum quibus bene ⁊ male vti poſſumus
quam ſolus deus operatur in homie pōi
tur ad differentiam virtutum cardinali
um que hn̄tur per acquiſitionem. Circa
aliam diffinitionem Aug. notandū eſt q̄
ibi ponitur hitus mentis bn̄ inſtitute. ⁊
hoc ad ſimilitudinem regni. quod tūc be
ne inſtituitur quando recte conſulitur ⁊
bene imꝑatur ⁊ iuſte obeditur. Eodē mō
bn̄ inſtituta eſt mens ſi rō recte cōſulit.
ſi voluntas bn̄ iꝑerat. ſi ſenſualitas debi
to mō obtemperat. Ethimologia virtu
tis hec eſt. Uirtus. n. dr̄ quaſi vis intus.
⁊ hec vis conſiſtit in aggreſſione arduo
rum in tollerantia aduerſorum ⁊ in abſti
nentia placitorum. Item dicitur virtus
quaſi uiror nitens. Item dicitur virtus

quaſi vi ñ tuens. Itē dicitur virtus qua
ſi uiribus nitēs. Item dr̄ virtus quaſi vi
ri ſtatus.

De perfectione virtutū. Cap. 6.

c Um virtus in medio cōſiſtat ſcdʒ
phm̄. illud mediū eſt in tribus. ſ. in
agendis. i. intra. ſupra. ⁊ citra modū. ap⁹.
Rōnale obſequiū veſtrū. Ro. xi⁹. In ha
bēdis. ſ. inter ſuperfluū ⁊ indigentiā. pro
uer. 30. Diuitias ⁊ paupꝑtates ne dederis
mihi. In ſuſtinendis. ſ. inter eleuari in ꝓ
ſperis. ⁊ deiici i aduerſis. vñ illud. Nō de
clinetis a dexteris neqꝫ a ſiniſtris. Multi
plex ē perfectio. ſ. ſufficientie. hāc habēt
oēs exiſtentes in charitate. Ordinis h⁹.
propriū eſt ſeruare continētiaʒ. Religio
nis huius propoſitum ē renunciare oībus. ꝑ
lationis ad hāc ptinet ponere aiam ꝓ oui
bus ſuis. Securitatis huius propꝛium eſt
hēre mortem in deſiderio. ⁊ vitā in patiē
tia. ad pmam perfectionē tenetur q̄libet
ad vltimā vero nullus tenet. Sed ad tres
medias tenentur aliq ex voto. ex officio
⁊c̄. Uirtus cōparatur multis rebus: ſ. au
ro. Eccl. 3. Aurū probat fornax. Theſau
ro abſcōdito Math. 13. Simile ē re. celo
the. abſcon. Gēmis Eccl. 47. Quaſi vas
auri. ſo. o. la. preci. Armis. 2° Re. i. Quo
modo ceciderūt fortes in ꝑlio. ⁊ perierūt
ar. bel. Arboribus. Math. 7°. oīs arbor
bona fru. bo. f. de hoc Ugo de ſcō victor
arbor ſapie per timorē ſeminatur. ꝑ grāʒ
irrigatur. ꝑ fidem radicatur. per deuotio
nem germinat. per deſideriū creſcit per
charitatē roboratur. per ſpē viret. ꝑ cir
cunſpectionē frondet. ꝑ diſciplinaʒ floret
per doctrinā fructificat. per patientiā ma
tureſcit. per mortē carpitur. Item virtus
cōparatur floribus. Cant. 2°. Fulcite me
floribus. Fontibus. Cant. 4. Fons ortorū
puteus aquarū. Semitis. prouer. Uie ei
us vie pulchre. ⁊ omnes ſemite eius paci
fice veſtibus. ps. xliiii. Aſtitit regia a dex.
t. i ve. deau. Stellis. Baruch. 3°. ſtelle au
tem dederūt lumē in cuſtodijs ſuis. Pig
mentis. Cant. Que ē iſta que aſcendit ꝑ
deſertū ſicut uir. fu. ex aro. mir. ⁊ vni. pul.
pig. Cibarijs. vnde dñs in euangelio. Jo.
4°. Meus cibus ē vt fa. vo. eius qui mi.
me. Alijs. ps. 54. Quis dabit mihi pennas
ſicut co. Tres ſūt bone cōditiones virtu
tis que ſunt tentatiōis remotio. actuum
multiplicatio. ⁊ in bono delectatio. primū
ipſam virtutem firmat i radice. ſcdʒ qua
ſi floribus decorat. tertiū ſapore fructuū
delectat. Similiter dicendū eſt ꝙ ad con
ſumationē virtutū quattuor iſta concur
runt. ſ. diſpō preparās. habitus iformans
operatio probās. pmium coronās.

De equalitate virtutū. Cap. vii.

n Irtutes omnes in eodē homine ſi
equales. lʒ inter ſe ſiut diſtincte ꝑ
proprias excellētias. ⁊ hec equalitas in
multis cōtingit. Equales nāqꝫ ſūt virtu
tes. Primo quantū ad eſſentiā. q2 oīs v
tus ſimplex eſt. ſcdo quantū ad equalē ra
dicationē in aia ſecūdū ꝙ in ipſis ē. tertō
quantū ad relationē ad eundē finem. qa
omnes pp deum operant. quarto q̄ntum
ad equalē effectū. q2 equaliter faciūt di
gnū vita eterna. 5° quantum ad equaleʒ
facilitatē ad actus ſuos quantū in ipſis ē
niſi impediantur. ſicut virtutes equales
ſūt predictis mōis ita inequales ſūt alijs
modis. Primo quātū ad vſum. q2 ſūt ſic
arma. ſʒ ſicut miles nō pugnat equaliter
cū oībus generibus armoꝝ ſic eſt de vir
tutibus. ſcdo quantū ad auctoritatē. quia
ſcdm hoc maior ē oībus charitas. Et que
libet virtus pōt eſſe maior alia ſecdm ali
quā prerogatiuā quam hʒ ſecundum ali
quē effectū. 3° quantū ad feruorē q2 una
virtus feruentius opatur. ſciendū eſt ꝙ
eadē virtus nūero nō eſt equalis ſibi ſeꝑ
Creſcūt. n. v̄tutes multis mōis. ſ. quantū
ad intenſionē. quantū ad radicationē. quā
tum ad potentiā v̄tutis. quantū ad maio
rem expreſſionē diuine ſimilitudinis. ⁊ q̄
tū ad diuturniorē pmanentiā. Preterea
creſcente vna virtute creſcūt oēs. ⁊ hēs
exēpluʒ in cythara in q̄ ſi debet eē dedi
ta proportio ſonorum. neceſſe ē vt quan
do vna chorda tendit. ēt omnes alie ten
dātur. ne i armōia fiat diſſonātia. Quaſ
āt poleat aliqs vſu vnius virtutis poti⁹
q̄ alterius multe ſūt rōnes. Prima ē qa
deo ſic placet qui dator ē v̄tutis. ſcda eſt
natura cōplexionis que magis ē cōſona
opibus vnius virtutis q̄ alterius. tertia ē
vſitatio q2 exercitauit ſe quis magis cir
ca vnā virtutē q̄ circa aliā. quarta ē qa
min⁹ ipugnatur a uitio cōtrario illi vir
tuti. quinta ē q2 maiorē hēt diſcretionē i
opibus vnius virtutis q̄ alterius. Que
libet n. virtus habet ſuas ꝓprias rōes.
ſexta ē difficultas ſtatus. q2 cū de nouo
quis cōuertitur licet hēat maiorē chari
tatē q̄ alius qui diu fuit in charitate. nō
tn̄ ē ita bñ expeditus ad bñ agendū ſicut
ille pp reliquias pccōrum que adhuc in
herent. Magnitudini ſcientie reſponde
re debet magnitudo virtutis. ⁊ hoc mul
tiplici rōne. i. rōe exēpli diuini. Jo. i. Ple
nū grē ⁊ veritatis. Luce vltimo. potens
in opere ⁊ ſermone. Act. i. Cepit Jeſus
fa. ⁊ do. rōne exēpli angelici qui quanto
plus cognoſcunt tāto plus diligūt ratōe
exempli humani. Math. v. Qui autem
fecerit ⁊ do. hic ma. uo. ⁊c̄. rōne exempli
naturalis quoniā lux ⁊ calor i ſole ꝓpor
tionātur rōe obligationis. Luce. 12. Ser
uus ſciens uo. do. ſ. ñ. fa. plagis ua. mltis.

De cōnetione virtutum. Ca. 8.

c Onnexe ſūt ſibi uirtutes ⁊ coor
dinate ita ut q unā hēt. hēt ⁊ oēs.
prima rō ē largitas dei dātis. q2 ñ dat u
nā ſine alia. ſcda rō ē q2 ſicut unū mēbrū
idiget alio ſic ē in virtutibus. tertia rō ē q2
ſicut i cythara ſi defuerit una chorda ñ
erit armonia pfecta ita nec i aia erit ſpū
alis melodia niſi adſint oēs v̄tutes. quar
ta rō ē q2 cōtra ſingula vitia ſūt alique
virtutes. Uñ oportet oēs v̄tutes hrē ut
oia vitia ipugnēt. qnta rō ē q2 ſicut ſtelle
ſupſūt i ſpis ſuis. ita ⁊ virtutes i aie ſeō
eē debēt. ſexta rō ē q2 aia ē ſicut vas ſo.
ornatū oi lapide ꝑcioſo. i. uirtutibus. ſep
tia rō ē q2 aia ē ſicut ortus nobil cui ñ de
eſt decor virtutis: octaua q2 aia ē ſicut ap
potheca cui deeſſe nō dʒ oīs uirtual me
dicina. ea que d̄ ꝯnexiōe uirtutū dicta ſū
itelligi dēbent de uirtutibus gratuit que
oēs quo ad hitus ſūt ꝯnexe ſicut que. ad
act⁹ meritorios ſūt equales. Et lʒ ſiles
ſint uirtutes tñ alique dn̄r mr̄es uirtutū
nō ꝙ hitus uirtutis generet hitū ſʒ mo
tus motū ſicut dicit Ber. Idcirco inqt
parit cognitionē cognitō amorē amor fre
qnētiā frequētia. familiaritatē familiari
tas. fiduciā fiducia. ipetratio ipetratiōeʒ
ſcdm hūc modū quattuor dn̄r eē mr̄es
uirtutū. ſ. fides origine. q2 ex motibus ſi
dei ſurgūt motus aliaꝝ uirtutū. Chari
tas educatiōe prudētia rgimie. Hūilitas
cōſeruatōe. uitia uero nō ſū cōnexa ſicut
uirtutes rō h⁹mōi ē. q2 uitia ſunt in nob
ex opibus nr̄is que ſimilia ñ ſūt. uirtutes
āt theologices non ſūt i nobis ꝑ acquiſi
tionem: ſed per infuſionem. Alia ratio
ē quia uitia ſū oppoſita ad iuicē ſicut aua
ritia ⁊ ꝓdigalitas qd ñ eſt in uirtutibus

De cōmēdatione uirtutū. Cap. ix.

u Irtus ꝯmēdabilis ē. primo a cā ef
ficiente que ē deus. Ipſā enim ut
ait Aug. ſolus ds in hoie opatur. ſcdo a
cā materiali in qua ē. q2 ñ niſi in bonos in
bitat nō ē ſicut d̄ bōis naturalibus ⁊ fortui
tis. q2 talia pluit ds ſup iuſtos ⁊ in iuſtos
tertio a cauſa formali. q2 eſt decor ſpūa
lis pſal. Omnis glīa eius filie regis ab
intus ⁊c̄. 4°. a cā finali Aug. premiū uir
tutis ē ipe q uirtutē dedit. virtus ē bona
multiplr. primo i ſe. q2 ſicut ait Aug. vir
tus eſt bona qualitas mentis. Nam bōa
poſſeſſio eſt que propinqua eſt ciuitati
hoc autem eſt intra ciuitateʒ quia in am
ma. ſecundo in cōparatione. Hebr. 13°.
Optimum eſt gratia ſtabilire cor. tertio
in operatione quia bonum facit hominis
opus quod non eſſet meritorium niſi ex
virtute procederet. Gregorius. Ni
hil habet uiriditatis ramus boni o
peris niſi manſerit in radice charita
tis: quarto in commutatione. quia de

lupo facit agnū.ꝛ tenebras conuertit i lu
cē. Malū.n.culpe in bonū grē cōmutat.
5° in diſtinctione.q2 p virtutes diſtinguū
tur filij dei a filiis diaboli. Jo.15°. In hoc
cognoſcent oēs ꝙ diſcipuli. m.e.ſi.di.ha.
ad inuicē. 6° i exēplificatiōe.q2 oēs ſci ſtu
debant virtutibus. Un comendamus in
Abel innocentiā. In Abrahā obediētiaȝ
In Moyſe māſuetudineȝ. In Dauid hu
militatē.ꝛ ſic de aliis. Laudabilis ē virt9
pp multa. Q2 magne dignitatis. chriſtū
.n.doctorē hūt. vnde Math.ii°. Diſcite
a me.q2 mitis ſū. ꝛ humilis corde. Quia
magne ſublimitatis. Tullius. Uirtus una
ē altiſſimis defixa radicib9. Quia magne
iocunditatis. ps. Ecce q̄ȝ bo.ꝛ q̄ȝ io. Quia
magne retributionis. ps. In cuſto ill.r e.
mul. Q2 magne utilitatis. Boe9. Nunq̄ȝ
ſine pena ſſ vitia.ꝛ nūq̄ȝ ſine premio ſunt
Ⱳtutes. Quia magne ſecuritatis. Tulliuſ
hoc donū ſapie eſt vt oia tua in te poſita
eſſe dicas. Cōmēdabilius eſt ſtudiū uirtu
tis ſtudio ſcientie rōe exēpli.q2 ſci hoc fe
cerūt. rōe auctoritatis. Aplus. Nō in ſer
mone ē regnuȝ dei.ſȝ in virtute. Prima
cor.3°. rōe effectus.q2 virtus pccm̄ expel
lit.ſcia nō. ratiōe originis.q2 virtus a deo
īfunditur.ſcia per ſtudiū acquiritur. rōne
finis.q2 finis virtutis ē gloria ꝛ non ſcie.
rōne obiecti.q2 virtutis obiectū eſt bonū
ſcientie vero nō. rōne materie in qua eſt
q2 virtus nō niſi in filiis dei.ſcia non ſem
per. rōne ſecuritatis.q2 ſecuriuſ ē eſſe bo
nū q̄ȝ eſſe phm̄ rōne honeſtatis.q2 maior
gloria eſt ſeq deū q̄ȝ Ariſtotelē. rōne uitā
di mali.q2 primi parentes ſi extendiſſent
ita manū ad liguū uite ſicut ad lignū ſcie
non icurriſſent tot mala i ſe.ꝛ in poſteris.
ſicut incurrerunt.

De effectu virtutum. Cap. 10.

V Irtutis gaudiū precellit gaudium
mūdi ſcilicet in duratione. prouer.
15°. Secura mens quaſi iuge gaudiuȝ. ſed
gaudium hypocrite ad inſtar puncti. Job
20. In puritate conſcie ſicut mundus re
queſcitur in floribus q̄ȝ in luto. In digni
tate. Glo. ad gala. Elatio animi d̄ his que
digna ſunt gaudiū mundi de indignis eſt
In ſalubritate. Sap. 8. Nihil vtilius i vi
ta hois. econtra gaudiū mundi. puer. xiiii
Extrema gaudii luctus occupat. In liber
tate. Ad gala. 4. Qua libertate xps nos
liberauit. Peccator āt ligatus eſt. puer.
5°. Iniquitates ſue capiūt impiū ꝛ funi
bus pccōrum ſuoꝝ conſtringit. In diuina
pñtialitate. Aug. Tale bonū eſt deus vt
nemini eū deſerēti bñ ſit.ſȝ nota cōtrariū
in malis. Uirtus operat̄ mira multiplex.
ſ.in celo cui uim facit. Un̄ Math.ii°. Re
gnū celorum vim patit̄ violēti capiūt il
laȝ. In mundo q2 cuſtodit hoiem ne com
burat̄ igne concupiſcētie. ꝛ ne mergatur
i aquis voluptatis.ꝛ ne inqnetur. luto in
continētie.ꝛ ne laceretur ſpinis auaritie.
In corde humano.q2 vulneratū ſanat.ꝛ
inquinatum mundat. mortuū viuificat. ex
cecatū illuminat. In inferno. quia ignis i
fernalis non pōt incendere Ⱳtuoſuȝ. ſicut
nec ignis materialis ſalamādram. Uirt9
rōnalem illuminat ad cognitionē veri. cō
cupiſcibilē excitat ad amorē boni. Iraſci
bilem cōfortat ad deteſtationē mali. Itē
deo aſſimilat.q2 patri per Ⱳtutis vigorē
filio per virtutis ſplendorem. ſpūi ſancto
per charitatis feruorem. Angelis cōfor
mat. Hiero. In carne eni preter carnem
viuere nature eſt angelice non humane.
Mentē iocūdat. ornat. ſublenat. honorat
ſanat. viuificat. cibat ditat. mūdat. Itē Ⱳ
tuſ mala preterita expellit. pñtia ipugnat
in futuris premunit. itē uirtus mentē be
ne inſtituit. dilectū deo hoiem efficit. fru
ctum tam premij q̄ȝ meriti adducit. tem
poralia diſcrete diſponit. opera que in ſe
indifferentia ſunt bōa facit. Sicut ea que
dicta ſūt declarant nobis effectus virtu
tum generales. ita ſunt ſingularuȝ virtu
tum effectus aliqui ſpāles. Sicut ē ꝙ hu
militas deo ſubiicit. pñtia reducit. iuſtitia
deducit. obedientia conducit. patientia p
ducit. perſeuerantia introducit. puritas
iungit. charitas deo vnit.

De merito virtutum.
Capitulum. 11.

M Eritū eſt boni operis efficacia ad
obtinendū illud qđ non habetur
vel ad habendum iuſtius quod habet̄. va
de per meritū de non debito fit debitum
ꝛ ipſum debitū fit magis debitū. Sic rex
dat equū quem miles non meruit. ſȝ per
vſum equi meret̄ eundē equū iam datuȝ
ad itelligendū p̄dicta ſciendū ꝙ Triplex
diſtinguitur meritum ſcilicet congrui. di
gni ꝛ condigni. Merituȝ congrui eſt per
quod diſponitur ſubiectum vt poſſit reci
pere grām ſecōm rōnem diuine iuſtitie.
Iſtud vocatur diſpoſitio materie. ſ. dum
quis facit qđ in ſe eſt. Meritum digni di
cit idoneitatem opantis ad aſſequendū il
lud quod meret̄. Meritū condigni dicit
equalitatem meriti ad remunerationem.
Dico āt equalitatem nō arithmeticā. ſed
geometricam. i. nō quātitatis. ſed propor
tionis. Et hoc pȝ q2 deus ſemp remune
rat ſupra meritū ſicut punit citra condi
gnum. Un̄ non eſt inter meritū ꝛ pmium
equalis quātitas. ſed proportio. q2 apud d̄
um non ē iuſtitia cōmutatiua. cum nulli d̄
beat aliquid. ſȝ diſtributiua. Uocatur aūt
iuſtitia cōmutatiua iuſtitia fori qua datur
unuȝ panis pro vno denario. vel vlna pā
ni pro ſolido. iuſtitia vero diſtributiua eſt
pricipium qua diſtribuūtur dona ſecōm
proportionē ad merita. ꝛ iſta eſt apud de
uȝ. Un̄ Ap9 ad Ro.3. Unuſquiſq̄ȝ ppaȝ
mercedem accipiet ſecōm ſuum laboreȝ
dicendū ergo ꝙ nullus meretur ſibi pri
mam grām ſcilicet merito digni ꝛ condi
gni. ſed tantūmodo merito cōgrui. Simi
liter exiſtens in charitate nō poteſt alte
ri mereri primam grām merito condigni
ſed merito digni.ꝛ merito cōgrui. poteſt
autem exiſtens in gratia mereri ſibi aug
mentum gratie ex cōdigno. ꝛ per conſe
quens merito digni.ꝛ merito congrui. p
ut ſuperius expoſita ſunt prefati treſ mo
di merendi generaliter habetur. vnde ſi
alii inueniuntur ad eoſdeȝ tres reduci po
terūt. Cū ergo d̄r ꝙ beata uirgo meruit
portare chriſtū. intelligendū eſt cōparati
ue. i. quia ipſa potius debuit portare quā
alia. vel pōt intelligi de merito condigni.
itē mali dicuntur mereri tpalia.q2 nulluȝ
bonum irremuneratum ſicut nullū malū
impunituȝ. ſed hoc d̄r improprie.q2 opera
in mortali facta non ſunt directe bona. cū
non ſint informata charitate. tamen quia
talia opera aliqd boni hñt. dñs interpre
tatur ea vt bona.ꝛ aliquid dat pro eis. itē
pccōr quandoq̄ȝ meret̄ occaſionaliter. ga
pauperes obtinēt bona interdū benefac
toribus ſuiſ. quaꝝ precium occaſio ſūt ele
moſyne. item ſatiſ improprie ſumitur me
ritū. vbi d̄r. Felix culpa que talē ac tantū
meruit hr̄e redemptorē. ibi enim ponitur
meruit pro exigebat.

De habitatione virtutum.
Capitulum. 12.

Q Uamuis nullus ſibi mereatur pri
mam grām. ſcōm ꝙ dictū eſt. pōt
tamen peccator ſe habilitare ad gratiam
faciendo quod in ſe ē.q2 nulli talium grā
denegatur. Hoc aūt non eſt ex merito di
gni vel condigni. ſed congrui. Hec Ⱳo cō
gruitas multo magis eſt ex parte di gra
tiam conferentis q̄ȝ ex parte hois ſe ad
grām habilitantis. quia in pparatione ad
grām ꝛ in infuſione gratie habet ſe aīma
ad modum materie. ipſe vero deus ut p
mum mouens ꝛ efficiens. alia rōne pȝ ꝙ
huiuſmōi congruitas ē magis a deo quā
ab hoie. quia hilitatio que ē ex parte ho
minis ſolūmodo dat locum diuine miſeri
cordie. vt ſalua iuſtitia poſſit alicui cōfer
ri gratia. quia iniuria fieret diuine iuſti
tie ſi tali daretur gratia in quo eēt obex.
ideſt voluntas peccandi. Sufficiens igi
tur habilitatio ad gratiam eſt. ſi homo fa
cit quod in ſe eſt. Facere autem quod in
ſe eſt tria complectitur ſcilicet vt homo
actum peccandi. ꝛ voluntatem peccādi
deſerat ꝛ conetur in bonum prout eſt ſi
bi poſſibile. Nota ꝙ omne meritum vel

demeritum acquiritur in hac vita. Unð
non facere bonū.ſed facere bene lauda
bile eſt. Non.n.verbis.ſed aduerbiis me
remur.

De operibus meritorijs.
Capitulum. ix.

O Pera meritoria totaliter ſunt a
gratia.⁊ totaliter ſunt a libero ar
bitrio licet principaliter a gratia. qꝛ gra
tia cōparatur ad liberum arbitriū.ſicut ſeſ
ſoꝛ ad equū quem dirigit.ita gratia diri
git liberū arbitriū exercitio virtutum.
Per nos.n.malū facere poſſumus. ſed
nō bonū. Ad efficaciā merēdi tria valēt.
Primum eſt difficultas operis quod pꝫ
in martyrio. Scðm promptitudo volun
tatis. Apꝰ.i.ad coꝛ.ix. Hilarem.n.da.di.
deus. Tertium eſt magnitudo charitatis
Ipſa.n.pondus ſanctuarij ſcðꝫ ꝙ omnia
que erant in tēplo ponderabantur. Ad
hoc ꝙ aliquod opus ſit meritoriū tria re
quiruntur. Primū eſt ꝙ ipſum opus ſi
at in charitate quia opa que fiunt extra
charitatem mortua ſunt ſicut carbo ex
tinctus. Secundum ꝙ fiat ex charitate.
multa enim fiunt in charitate que nō ſūt
meritoria ex eo ꝙ nō fiūt ex charitate.i.
qꝛ non referuntuꝛ ad finē debitū. Tertiū
ꝙ idem opus ſit referibile: hoc ideo dico
quia mala nō poſſūt bona intentōe fieri.
alioqui ſequeretur abſurditas ꝙ idē opꝰ
eſſet meritorium ⁊ demeritoriū. Atten
duntur aūt tria in merito ex pte hoīs
.ſ.ſubiectū hoc eſt aīa. Itē liberū arbitri
um. Itē intentō finis. His tribus rñdent
tria ex pte dei.ſ.gratia.virtus charitas.
Et gratia quidē reddit ſubm̄ deo gratū
Uirtus aūt hilitat liberū arbitriū. Cha
ritatis vero dirigit intentionē in debitū
finē. Dicit.n.Aug.ꝙ meritū conſiſtit pe
nes liberum arbitriū occaſionaliter.hoc
dicit qꝛ liberū arbitrium facit ad meritū
ſed nō ſufficit penes virtutē foꝛmaliter
hoc dicit.qꝛ ex virtute tāꝗ ex foꝛma pꝛo
cedit motus.⁊ elicitur de potentia pene
virtutum motū eſſentialiter. hoc dicit
quia motus eſſentialiter eſt meritū pe
nes gratiam efficaciter.hoc dicit.qꝛ ſine
gratia nullus motus ē meritorius penes
opus inſtrumentaliter.hoc dicit.qꝛ opus
exterius eſt cā inſtrumentalis ipſius me
riti. Nota generaliter quod nō meremur
ſine gratia neqꝫ paſſionibus inquātū paſ
ſiones.neqꝫ motibus nature. Dicit enim
philoſophus. Natura neqꝫ boni neqꝫ ma
li ſumus neqꝫ inuiti. Augꝰ. Nemo inuitus
bene facit etiam ſi bonū ē quod facit.ne
qꝫ libero arbitrio ligato. Quiſquis enim
nō habet vſuꝫ rōis ⁊ liberi arbitrii nō me
retur vel demeretur.ſicut ſunt infantes
doꝛmientes.inſani ⁊ alia bruta.

De virtute cardinaliū ⁊ theologica
rum. Cap. xiiii.

Q Uia meritū vel demeritum circa
finem actionum attenditur. ideo
nota regulas de hac materia. Ex fine dr̄
actus bonus vel malus.malus actus nō
fit ex fine bonus. Una intentio multos
actus infoꝛmat. Unde ſi aliquis intendit
vnum ſolidum dare ꝓ deo ita ꝙ quoti
die det vnum denariū ſi qn̄qꝫ obliuiſcit.
⁊ non refert in deū dationem hꝰ denarii
tamen datio eſt meritoria pꝛopter ipſaꝫ
intentionem primā. Finem ſub fine pōt
quis ponere. verbi gratia. Aliquis inten
dit ire ad forum ⁊ hoc intendit vt emat
medicinas.⁊ ad hoc emit eas ut curetur
ab infirmitate et ad hoc curari deſide
rat ut deo melius ſeruiat. In iſto vltimo
precedentes volūtates omnes ſunt me
ritorie pꝛopter vltimam.ſecundum eniꝫ
vltimum finem omnes precedentes vo
luntates iudicantur bone vel male. ma
xime quando pꝛiores actus ſunt indiffe
rentes. Diuerſi fines non ſunt faciendi
quorum vnus non ſit ad alium referibi
lis verbi gratia. Aliquis intendit ire ad
vnam domuꝫ vt luxurietur: ad hoc vult
luxuriari vt ſanioꝛ ſit ad hoc vult eſſe
ſanus vt ſeruiat deo. Iſte finis vltimus
illā voluntatem que ē luxuriari nō infor
mat. ſed potius econtra illa voluntas
iſtam intentioneꝫ defoꝛmat.qꝛ vna itērio
peruerſa plures dpꝛauat volūtates. No
ta ꝙ actio coꝛpalis pōt referri ad finem
tēpoꝛalem dūmodo referatur poſtmodū
ad deum. Actio āt ſpūalis vt pꝛedixi non
poteſt referri ad finem tēporalem etiam
ſi illud tēpoꝛale referatuꝛ ad deū. Et hoc
eſt quod dicit Aug. Debemus manduca
re vt euangelizemus nō euangelizare ut
manducemus.ſi āt in actionibus finis ꝓ
ximus ponat deus.⁊ finis vltimus aliqð
tempoꝛale malū eſt. Bene āt licet conſti
tuere duos fines.ſ. tēpoꝛalem.⁊ eternuꝫ
ita tamen ꝙ eternus ſit finis ultimus.

Quid mereamur.
Cap. xv.

O Pera bona ſūt meritoꝛia triū.ſ.ui
te eterne augmēti gratie. ⁊ remiſ
ſionis pene.pmū.ſ.pmiū ſubāle uite etne
rñdet radici opis.ſ. charitati.⁊ hoc ē pre
mium ſubāle vite eterne: pꝛemiū uero ac
cidentale rñdet operi.ſicut ⁊ augmentuꝫ
grē.qꝛ operibus excellētibus. ⁊ ſuperro
gationis meremur magis augmentū grē
quā aliis opibus. Remiſſio āt pene rñdet
penalitati opis.qꝛ opa que magis ſūt pe
nalia magis ſunt meritoꝛia remiſſionis
pene. Eſt eni regula i theologia ꝙ pena
pene reſolutoꝛia ē. Nota igr̄ ꝙ licet tota
uis merēdi vitam eternā.⁊ etiā alia conſi
ſtat in charitate.nō tamē totus effcūs.qꝛ
effectus merēdi cōſiſtit in magnitudie o
peris.ſicut pꝫ in merito remiſſionis pene
qð nō ſolū cōſiſtit i charitate.ſꝫ ēt in opi
bus penalibꝰ. Et huiuſmōi exēplum ha
bemus i xp̄o ꝗmeruit nobis apertioneꝫ
ianue padiſi cū effectu.hoc āt meritū nō
erat ex ſola charitate.ſed in charitate ⁊
excellentia operis.i.in ſua paſſione.ſcien
dum eſt ꝙ de pmio ſubāli meret hō tan
tum ꝑ unū actum quantū ꝑ mille manen
te eadē radice ⁊ non creſcēte ualent tn̄ o
pera huiuſmōi ad multa alia.vn̄ B. Iocū
dat mentē.virtutes ſtabilit.meritum au
get.ſ.meritū accidētalis pꝛemii. peccata
remittit quātū ad penā que dimiſſa ſunt
quo ad reatū per grām. Debilitat fomitē
remouet accidiā.excitat hoīeꝫ in aſſueſa
ctione bōi.atqꝫ repellit tentatiōes diabo
li. Nota ꝙ pꝛimā grām nullus pccōꝛ pōt
mereri pꝛope.⁊ hoc multiplici rōne.pria
qꝛ talis nō habet radicē merendi.i.grām
ſcða ꝓꝑ ſtatus indignitatē.qꝛ pccōꝛ non ē
dignus pane quo veſcit̄.tertia qꝛ nullius
hoīs opus placet deo niſi placeat ipſe pri
us.vn̄ pꝛius reſpexit deus ad abel quam
ad munera eius. vt dr̄ Gen̄.quarto.quar
ta qꝛ naturaliter ātecedit cā ſuum effcūꝫ
ſic ⁊ grā cū ſit cā meriti pꝛecedit meritū.
Ipſa eni ſcðm Aug. voluntatē noſtraꝫ ꝓ
uenit vt uelimus.⁊ ſeqtur ne fruſtra veli
mus. grā ſicut ſupꝛa dictū ē per bonū uſū
eius ⁊ merito condigni meretur augeri i
via vt aucta mereatur perfici in patria.⁊
hoc a deo cuius eſt grām infundere auge
re.⁊ perficere ſecundum cooperationeꝫ
voluntatis noſtre. Nam ſicut deus eſt ip
ſius grē fontale pꝛincipiū influendi ſic ip
ſe ſolus eſt pncipium augendi per modū
influentis.grā uero per modum meriti ⁊
dignitatis. ſed liberum arbitriū per mo
dum cooperantis.ſicut liberum arbitriū
per gratiaꝫ meretur merito cōdigni aug
mentum gratie in ſtatu vie.ſic etiā mere
tur merito condigni ipſius cōplementuꝫ
iu ſtatu patrie: quare autem mereamur
ex condigno vitam eternam multe ſt̄ cau
ſe.pꝛima eſt efficacia doni ſpiritus ſancti
cooperantis in merito.ſcða veritatis di
pꝛomittentis.tertia perſuaſibilitas liberi
arbitrii conſentientis ⁊ finaliter perſeue
rantis.quarta difficultas ſtatus merēdi
quinta dignitas xp̄i capitis noſtri interue
nientis qð gloꝛificari debet in membris
ſuis.ſexta liberalitas dei tribuentis queꝫ
non decet paruꝰ reddere. ſeptima eſt ob
ſequium fideliter ſibi optemperantis: oc
taua nobilitas operis quod ex charitate
procedit. quod tantum ponderatur in
conſpectu iudicis quantum amoꝛ ex quo

ꝓcedit ⁊ iõ nõ põt ſufficient niſi a ſũmo bono remunerari. Opa que nõ fiunt in charitate.i.cũ pccõ.lʒ non valeãt ad vitã eternã. valent tñ ad alia multa. vnde verſ⁹. Aptat.ſ.coꝛ ad ſuſceptionẽ gratie mi nuit.ſ.penã que deberet ſi nõ fieret illud opus nõ illã que iã debetur. Et dat bona terre.ſ.tẽpoꝛalia occupat.ſ.ne ſit hõ inte rim ocioſus vel operi malo deditus. Aſ ſueſcit.ſ.ad bene operandum delectat.ſ. mentẽ. Mitigat.ſ.fomitẽ. Arcet.ſ.fluxũ peccati. Ultimo ſciendũ ꝙ nullũ malum impunitũ. ⁊ nullũ bonũ irremuneratum.

De diffinitionibus ⁊ differentijs vir tutum Cap. xvi

Uirtutes ſcđm Macrobiũ dñr qñ qꝫ politice.qñqꝫ purgatorie.qñqꝫ purgati animi.qñqꝫ exẽplares. Primas docet Salomon i prouerbijs. Secundas in eccleſiaſtes. Tertias i canticis. Quar tas in deo legimus. Politice nãqꝫ dñr ſe cundum ꝙ regũt vitã humanã quo ad opera exterioꝛa. ⁊ ſcđm ꝙ pugnãt contra vitia. Purgatorie dñr ſcđm ꝙ iã ſunt in victoria vitiorum ⁊ reſpiciũt ꝑtim inte rioꝛa.ꝑtiʒ exteriora. Purgati animi. dñr qñ deuictis iã vitiis poſſeſſoꝛ virtutũ ge eſcit raro inſurgentibus ꝑmis motibus: Exẽplares dñr que in mente diuina con ſiſtunt. Nã idee virtutũ i deo ſũt ⁊ ipſe rerum oium eſt exẽplar. Ariſtoteles di uidit virtutes intellectuales ⁊ conſuetu dinales. Intellectuales diuidit i pruden tia. Artẽ intellectũ ſciam ⁊ ſapiam uirtu tes moꝛales diuidit i principales que ſũt tẽperantia foꝛtitudo ⁊ iuſtitia ⁊ in adiun ctas que ſunt manſuetudo humilitas. ⁊c̃ Et hic ordinant nos ad deum. qꝛ ſophya regit affcũm intelligentia intellcm̃ ſʒ fro neſis vtrũqꝫ. prudentia eũ ſpiritus regit cogitationes ⁊ affectiões. virtutes vero conſuetudinales diuidit in honeſtatẽ : ⁊ liberalitatẽ. Hec duo oꝛdinãt nos ad hoi nem. qꝛ honeſtas oꝛdinat hoiem quo ad ſe ipſum liberalitas quo ad proximũ. itẽ philoſophia moꝛalis diuiditur i ethicam hiconomicã. ⁊ politicã. Harum pꝛima mo res quo ad ipſũ hoiem ſiue quo ad ſe ipʒ iſtruit. ſecũda familiã diſponit. tertia vr bes ⁊ regna gubernat ⁊ regit. Circa vir tutes hoc tenendũ eſt cũ ſit vna gr̃a gra tificans animã ſeptẽ tñ ſũt virtutes qb⁹ humana vita regitur. Tres quidẽ theo logice. ⁊ quattuoꝛ cardinales ⁊ licet he virtutes ſint gratuite ꝑ infoꝛmantẽ gra tiam. pñt tamẽ fieri infoꝛmes ꝑ culpã. ⁊ iterũ infoꝛmari per pñiam adueniente gratia que ẽ hituũ virtus oꝛigo. finis. ⁊ foꝛma. Nã cũ hitus aliarũ virtutũ hñt ſine gratia ⁊ charitate in quibus cõſiſtit vita virtutũ dñr infoꝛmes cuʒ ãt gratia ſuperuenerit. tũc foꝛmant ⁊ decorantur ⁊ deo fiunt acceptibiles. Unde virtutes infoꝛmes ſunt ſicut colores in tenebris. ⁊ ſicut carbones extincti ⁊ ſicut rami ari di ⁊ ſicut ale moꝛtue ⁊ ſicut auruʒ obſcu ratũ ⁊ ſicut gẽme conuerſe in ſcilices. E contra virtutes foꝛmate ſicut colores ſũt in luce viſibiles qdẽ aſpectui cõplacẽtes ⁊ ſicut carbones ardentes. ⁊ ſicut rami virentes ⁊ ſicut ale viuentes ac valẽtes ⁊ ſicut aurum fulgens ⁊ ſicut gẽme vas aureum decorantes. differentia ẽ inter virtutes ⁊ ꝑcepta ⁊ dona ⁊ fruct⁹. ⁊ bea titudines. qꝛ uirtutes potentias diſponũt precepta opa reſpiciũt dona virtutibus perfectionẽ addunt fructus ſpũi ſiue gu ſtui ſaporẽ ſpiritualẽ apponũt beatitudi nes ipſis virtutibus ſtatũ. ſiue vie. ſiue patrie cõtingunt. Alia eſt differentia. qꝛ virtutibus bene opamur dõis expedite beatitudinibus perfecte operamur. ſed fructibus fruimur deo

De differentia virtutuʒ cardinalium ⁊ theologicarum. Cap. 17

Differentia virtutũ theologicarũ ⁊ cardinalium hec eſt quia theolo gice mouent ad fineʒ ſed cardinales mo uent ad ea que ſunt ad finem. Alia dif ferentia eſt. quia theologicarum virtu tũ finis et obiectũ eſt ipſe deus. ⁊ non obiectum pꝛoprie. Item virtutes theologice habentur ꝑ infuſionẽ. cardina les vero ꝑ acquiſitionem. Itẽ theologi ce mouent ad opa ex rationibus ſumptis a iure diuino. ſʒ cardinales a iure natura li. Item virtutes theologice attendũtur qñtum ad actus interioꝛes. cardinales ve ro quantũ ad opa exterioꝛa. itẽ theologi ce non habent ſine donis. cardinales vo haberi pñt ſine donis. itẽ theologice ſunt diſcretiue actuũ in deũ. cardinales vero in pꝛoximũ. itẽ i theologicis ſic ẽ ꝙ hitus generat actus. ſʒ in cardinalibus eſt econ tra. qꝛ ibi actus generat hitus. vnde phi loſophus. Quales inqt ſunt actus. tales ſunt habitus.

De virtutibus theologicis in genere. Capitulum. 18.

Anima quantũ ad ſuperioꝛẽ parteʒ in qua cõſiſtit imago trinitatis rec tificari hẽt per tres ꝟtutes theologicas vñ ſicut imago creatoꝛis conſiſtit in trini tate habituũ cũ vnitate gratie. ſic ꝑ hoſ tres habitus uirtutũ anima fertur in ſũ mam trinitatẽ ſcđm tria appꝛopꝛiata trib⁹ perſonis. ita ꝙ fides dirigit in ſũme veꝝ credendo et aſſentiẽdo. Spes vero in ſũ me arduum innitendo ⁊ expectãdo. chari tas autẽ in ſũme bonũ deſiderãdo ⁊ amã do. Uirtutes theologice differũt inter ſe multipliciter. pꝛimo ſcđm actus pꝛopꝛios. Nã fides facit deo aſſẽtire. ſpes in deo cõ fidere. charitas facit deum amare. Scđo differunt rõe ſubiecti. qꝛ fides ẽ in ratio nabili. ſpes i iraſcibili. charitas in cõcupi ſcibili. i. ãbe ſunt in volũtate que pꝛopter ſimilitudinem actuũ accipit noia harum potẽtiaruʒ. Tertio differũt rõne obiecti Nã fides eſt circa uerũ. ſpes circa arduũ charitas circa bonũ. Quarto rõe effect⁹ Nã fides in pñti deũ ſequitur. ſpes in ce lũ comitatur. charitas perenniter ãplexa tur. Quinto differũt rõne finis. qꝛ per fi dẽ cognoſcitur deus vt veritas. per ſpeʒ habet vt eternitas. ꝑ charitatem diligit vt bonitas.

De fidei vtilitate. Cap. xviii

Fides eſt ſubã ſperandarũ rerũ ar gumentũ nõ apparentũ ſcđʒ apl̃m ad hr̃. xi. In hac diffinitione fides dicitur ſubã. i. fundamentũ ſubſtãſ edificio ſpũa li qđ eſt gratia ⁊ gloꝛia. ipſa nãqꝫ fides fa cit aliqualiter res ſperãdaſ i nobis ſubſi ſtere per gratiã. ⁊ faciet tãdem per glori am. qꝛ ipſa ẽ pꝛimus hitus virtutũ pꝛim⁹ dico nõ tẽpoꝛe. ſʒ natura. Rerũ ſperãda rũ dicitur qꝛ fides per aſſenſuʒ facit i no bis ſubſiſtere res ſperãdas. argumentuʒ dicit. i. arguens mentẽ. qꝛ fides inclinat i tellectũ ad credẽdum id quod nõ appa ret. ⁊ ꝑꝑ hoc dicit potius argumẽtum qꝫ cõcluſio. qꝛ fides pꝛobat de nõ apparenti bus ꝙ ſit. ⁊ nõ pꝛobatur. Nõ apparẽtũ di citur. qꝛ fides ſuã ꝟtute ⁊ luce mãifeſtat ea que nõ apparent tã ꝑterita qꝫ pñtia. ⁊ qꝫ futura preterita qdẽ qꝛ ſcđm apoſtolũ ad he. xi. Fide itelligimus aptata eẽ ſecu la. pñtia vero ſic ait Aug. demus deo ali qd poſſe. ⁊ nos itelligere ñ poſſe. Futura ãt qꝛ ꝑ fidẽ credimus reſurrectionẽ moꝛ tuoꝛũ ⁊ huiuſmõi. Fides dr̃ multipliciter. ſ. hitus infoꝛmatus charitate. illuminãs mentẽ ad credẽdũ. act. 15⁹. Fide purificãſ coꝛda eoꝝ. Equalitas ifirmiſ. Jac. 2⁹. Fidẽ ſine operibus moꝛ. ẽ Motus fidei Aug. Fides eſt credere qđ nõ vides. Facilitas credẽdi. Mat. 8°. Nõ inueni tantã fidem in Iſrael. Deuotio fidei. Math. 15. Mu lier magna ẽ fides tua. articulus fidei. vñ i ſymbolo athanaſij. Hec ẽ fides catho lica ut credamus ⁊ cõfiteamur. Sicut in aliqua ſcia quedã ſũt antecedẽtia vt ſup poſitiões quedã vero cõſequentia ut con cluſiones. quedã quaſi media vt ꝑpoſitio nes pꝛobãtes. Ita i doctrina fidei quedã ſũt ibi ad modũ ſuppoſitionũ ut uniuerſa lia añcedentia articulos. ſ. ꝙ ſcriptura ſit cõdita ⁊ expoſita inſpiratione ſpũs ſci. et ꝙ vera ſũt que loqtur dominus i ſcriptu ra. per ſanctos ſuos. ⁊ huiuſmodi. quedaʒ ad modum cõcluſionum. vt ea que ad mo res pertinent ſcilicet foꝛnicationem eſſe moꝛtale peccatum. ⁊ huiuſmodi. quedam

ad modū propoſitionū; vt articuli fidei.
Et nota ꝙ fides eſt quaſi media iter opi
nionē ⁊ ſciam. qꝛ opinio ſe habet ad vnā
ꝑtem cōtradictionis cū formidine alteri
us partis ⁊ ſine cauſe cognitione. Scien
tia vero ſe hēt ad aliam ꝑtem contradic
tionis ſine formidine relique ⁊ cū cauſe
cognitione ac per media neceſſaria. vnō
ſcia ē neceſſariorū. ⁊ ita pȝ ꝙ fides ꝑtici
pat cū vtraq;. Ad fidei perfectionē ſeptē
ꝑtinent. Primū eſt ꝙ prime veritati in
nexa ſicut fides Moyſi q ſe negauit fili
um filie Pharaonis magis eligens affli
gi cū populo dei q̄ȝ tpalis pcci hr̄e iocun
ditatē ſcōm eſt ꝙ ſit charitate formata
ſicut Magdalena quam fides ſaluā fecit
q cui dimiſſa ſunt peccata multa. quoniā
dilexit multū. tertiū ē ꝙ ſit deuotiōe fer
uidā ſicut illius mulieris cui dixit dñſ. O
mulier magna ē fides tua Mat. xv. quartū
ꝙ ſit bonis operibus ꝓbata. ſicut fides
cornelii. quintū ꝙ ſit fortitudine robora
ta. ſicut fides Stephani Laurentii. ⁊ alio
rū martyrū qui ꝑ fidē fortes facti ſūt in
bello. ſextū ꝙ ſit obedientia decorata. ſi
cut fides Abrahe. ſeptimū ꝙ ſit humili-
tate ſubiecta ſicut fides beate Vginiſ que
ait, Luce. i. Ecce ācilla dñi. Nota quod fi
des magis initit auctoritati q̄ȝ rōi qꝛ ſcōȝ
Gre. Fides nō hēt meritū cui hūana rō
perhibet experimentū intellige ſufficiēſ
quis enim fides rōibus firmet. tñ nec ta
libus. nec experimento ſenſibili dȝ quis
credere cōtra fidē ſicut pȝ in eucharijtia
vbi ⁊ viſus. ⁊ guſtus. ⁊ tactus dicit eē pa
nē ⁊ vinū. ſed fides dicit eſſe corpus ⁊ ſā
guinem dñi nr̄i Jeſu chriſti vnde Aug.
Qō itelligimus debemuſ rōi quod credi
mus debemus auctoritati qō opiamur
debemus errori. Nota ꝙ duplex ē cogni
tio de deo. ſ. naturalis ⁊ accidentalis. Na
turalis cognitio duplex ē. ſ. añ pccm̄ qua
hō cognoſcebat apte deum i creaturis.
⁊ poſt pccm̄ ⁊ hoc eſt ꝑ ſpeculum i enig
mate. Accidentalis cognitio triplex eſt.
Prima eſt acqſita ꝑ rōnes naturales q̄ȝ
hūerūt phi. ⁊ hec dr̄ ſcia. ſcōa ē que hr̄
teſtimōiū ſcripturaꝝ ⁊ miraculorū. ⁊ hec
cognitio dr̄ fides informis. tertia eſt que
hr̄ ꝑ infuſionē grē gratū facientis. ⁊ hec
dr̄ fides formata ⁊ per talē cognitionem
aſſentit aīa ꝑme veritati ꝓꝑ ſe. ⁊ ſupra
oia. Qua ea adueniēte pereūt oēs alie co
gnitiones accidentales ad minus quo ad
actū. Cū enim alie cognitiones ueniūt in
aia tunc fides tanq̄ȝ velocior preoccupat
motus oium. Cū fides ſit nō de apparen
tibus ⁊ difficile ſit oculta credere. duo ſūt
neceſſaria ad hoc ut firmiter credatur.
Primū eſt illuſtratio veritatis aias ele
uans. ſcōm eſt rectificatio auctoritatis i
ſtruentis aiam quorū primū eſt ꝑ fidem
ſcōm ē per ſcripturā autenticā. ⁊ ꝑ ſpm̄
ſcūȝ ediuā. Auctoritas ergo prebet fulci
mentū fidei. ⁊ fides aſſentit auctoritati.
vtrūq; vero ꝑ chriſtū eſt ꝓꝑ quod ⁊ ſplē
dor ⁊ verbū dicitur. qꝛ mentē per fidem
illuminat. ⁊ veritatem ꝑ doctrinam oſtē
dit. Hoc quoq; ſciendū ē ꝙ vna eſt fides
tantū tam in preteritis q̄ȝ i preſentibus
⁊ futuris licet magis clara ſit in eis ⁊ ex
plicita qui ſequūtur chriſtū quā i eis qui
preceſſerunt eius aduentū. ſicut nouum
teſtamentū clarius eſt quā vetus. Quod
enim nos credimus eē factū ātiq patres
credebant eē futurum exceptis iſtis que
adhuc reſtant cōplenda. ſicut eſt reſurre
ctio mortuorum ⁊ iudicium extremum.
⁊ remuneratio bonorum. ⁊ punitio re-
proborum.

De effectu fidei.

Cap. x.

f Ides multa bona facit. ſ. homines
ſaluat. Unde dictum eſt Magda
lene. Fides tua te ſaluam fecit. Mentes
purgat. Actuum. xv. Fide purificauſ cor
da eorum. Contra mūdum pugnat. He-
br̄. xi°. Sancti per fidē vi. re. Poſtulata
impetrat vnde illud. O mulier magna ē
fides tua fiat ſicut petiſti. Perſeueran
tiā dat Apꝰ. Tu añt in fide ſtas. Tēpora
lia contemnit. Hebr̄. xi°. Fide Moyſes
grandis effectus eſt negauit ſe filium eſſ
ſe filie pharaonis. Juſtificat. Ro. quar
to. Credidit Abrahā dō ⁊ re. eſt ei ad iu.
Beatificat. Jo. xx. Quia vidiſti me Tho.
credidiſti. b. qui nōn ui. ⁊ cre. Super fun-
damentū fidei quidam edificāt aurū con
templationis. quia q contemplanī ſine ti
de quaſi videntur videre ſolem ſine ocu
lis. quidā argentum predicationis. qꝛ qui
predicat ſine fide non loquitur eū qui ſe
cundū deum ē fidelē ſermonē quidam la
pides precioſos bonorū operum. quia qui
bene operatur ſine fide eſt ſicut qui facit
ſtructurā ſuper arenam. Jtē alii edificāt
ligna ſcilicet amorē ardentiorem tpaliū;
alii fenū ſcilicet fumū delectationū carna
lium. alij ſtipulam. ſ. ocioſorū uerborum ⁊
operū infirmorum. Jſti quidē ſaluantur
merito fundamēti. ſic tñ quaſi per ignem
purgatorij exuretur edificiū non idoneū
tanto fundamēto. Fides habet quoſdam
effectus eſſentiales ⁊ principaleſ. ut eſt fa
cere filios dignos uita eterna. ⁊ facere ſi
miles deo. ⁊ purgar̄ aiam a tenebris pec
cati ſiue infidelitatis. Jſti effectus ſunt a
deo. alios hȝ effectus uoluntarios. ⁊ ſecū
darioſ. vt eſt creder̄ ⁊ dirigere opera alia
rum virtutum. ⁊ imperare omnibus ſuo
modo. Et iſti effectus a libero arbitrio ſī.

De articulis fidei.

Capitulum. xi.

f I reſpectus hēatur ad eos q ſym
bolum ediderunt. tūc articuli ſunt duode
cim ad numerum duodecim apoſtoloru;
Si autē cōſideremus q̄ radicaliter ſunt
credenda. tunc articuli ſunt. xiiii. quoꝝ. vii
ſpectant ad diuinitate;. ⁊. vii. ad xp̄i hūa
nitatem. ⁊ hec ſignata ſūt in. vii. ſtellis. ⁊ i
vii. cādelabris aureis in quorū medio fili
us hois ābulabat. Sūt ergo ſeptē articu
li fidei q pertinent ad diuinitatē. Primꝰ
ē credere unū eſſe deū q ibi notatur. cre
do in deū. Scōs eſt prem eſſe deū. ibi. pa
trē oipotentē. 3ꝰ ē filium eſſe deū. ibi. Et
in Jeſum xp̄m filiū eius. quartus ē ſpūm
ſcūm eſſe deū. ibi. Credo in ſpūm ſcūm.
Sic pȝ ꝙ predci quattuor articuli ſūt de
vnitate diue eſſētie. ⁊ trinitate ꝑſonaru;
5ꝰ eſt credere remiſſione; pccōru; his q
ſūt in eccl̄ia. ibi. Scām eccleſiā ca. ſ. co. r.
pccōrum. ſextus ē mortuorū reſurrectio
ne;. ſeptimus ē credere bonꝝ remunera
tionē ſub qꝰ cōprehendiī ⁊ maloꝝ punitō
ibi. Uitā eternā. Et iſti tres articuli a diui
nitatē pertinent. qꝛ uirtute diuinitatis ſit
pccōrum remiſſio que ē aie viuificatio ⁊
corporum reſurrectio. atq; corꝑis ⁊ aie ſi
mul glificatio. alij ſeptē ſunt q pertinent
ad hūanitatē xp̄i. primus ē credere filiu;
dei eſſe cōceptū de ſpū ſcō: ibi. Qui cō. ē
de ſpū ſancto. ſcōs eſt filiū dei natum ex
Maria Vgine. ibi. Ex maria uirgie. 3ꝰ fi
lium dei ꝓ nobis mortuū i cruce. ibi. paſ
ſus ſub pō. pi. cru. mor. ⁊ ſepl. quartus ē fi
lium dei deſcēdiſſe ad inferos ſcōm aia;
ibi. deſcendit ad inferna 5ꝰ eſt filium dei
ſurrexiſſe a mortuis. ibi. Tertia die re. a
mor. ſextꝰ ē eūde; aſcēdiſſe ad priſ equa
litatem. ibi. aſcēdit ad ce. ſe. ad dex. d. p. o.
ſeptimus ē filiu; dei iudicaturū viuos et
mortuos. ſiue bonos. ſiue malos: ibi. inde
vē. eſt iu. vi. ⁊ mor. iſti. xiiii. articli colligū
tur ex ſimbolo quē apoſtoli ediderūt arti
culū primū ⁊ ſecundum de diuinitate po
ſuit petrus tertiū ādreas. Bartholome
us. quartū qntum. Simon. Tadeus. ſextū
ſeptimū: Mathias. ite; ꝑmū articulu; d
hūanitate xp̄i poſuit iacobus maior. ſecū
dum ⁊ tertiū ioānes quartū Thomas. qn
tū Matheus. ſextū iacobus minor. ſepti
mū: philippus. Tria ſūt ſimbola. primu;
apoſtolorū. ſecundū nicēnij cōcilij. tertiū
atthanaſij. primū factu; eſt ad fidei iſtru
ctionem. Secundū ad fidei explanatio-
nem. Tertium ad fidei defenſionem. No
ta ꝙ aliud eſt credere deū. ⁊ aliud crede
re in deum. ⁊ aliud credere deo. Quoniā
credere deū ē credere ipſū eſſe credere
āt in deū ē credendo ipȝ amare. ⁊ creden
do in deū ire. ac mēbris eius incorporari

Credere vero deo ē credere verbis eius;

De ſpe. Capitulum. xxii.

S Pes eſt certa expectatio future
beatitudinis ex dei gr̃a ⁊ meritis
propriis proueniens. In hac diffinitōne
nō ſumitur certitudo rationis qua plene
uni parti conſentitur. ſed certitudo opi-
nionis qua vnice parti conſentitur. quia
rōne probari videtur. nec tamē oino ſʒ
cū formidine. Pº aūt expectationis cā pn
cipalis eſt gratia dei ⁊ nō noſtra merita
ꝙ opera noſtra non ſunt meritoria niſi
ex dei gratia. Sine meritis tamē ſpare
aliquid nō eſt ſpes ſicut ait Grego. ſed p̄
ſūptio in predicta diffinitione diffinitur
motus ſpei ⁊ non virtus. ſed virtus ſpei
diffinitur ſic. Spes ē audacia mentis de
largitate dei accepta habendi vitā eter
nā per bona merita. Inter fidē ⁊ ſpeʒ ta
lis ē differentia. Fides. n. ē de preteritis
⁊ futuris. Spes aūt de futuris tantum.
Fides de bonis ⁊ malis. Spes āt de bo
nis tm̄ eſt. Fides de bonis tam ſibi q̄ȝ ali
is eſt. Spes autem de bonis ſibi tantuȝ
Cōueniunt tñ in hoc ꝙ taȝ fides q̄ȝ ſpes
eſt de inuiſibilibus. Certitudo ſpei orit̃
ex tribus. ſ. ex diuina largitate ex abun
dantia meritorū. ⁊ ex preguſtatione eter
norum. Nota ꝙ ſpes ꝓut eſt viatorum
ſic eſt cū certitudine opinionis vt dictū
eſt. Spes aūt illorum q̄ ſunt in purgato
rio. ⁊ qui fuerūt in limbo ē cū certitudie
ſcie ⁊ nō opinionis. ut ē illa viatorū. Un
de declinat aliquo modo a ſpe proprie di
cta ſpes vero que fuit in Stephano qñ
vidit celū apertum. ⁊ que fuit in Paulo
qñ dixit. ſcio cui credidi ⁊c. ⁊ que fuit in
Adā ante peccatum fuit cū certitudine
viſionis tamē ſatis debilioris q̄ȝ in celo.
Unde ſpes ſic ſumpta adhuc eſt minus
proprie dicta. Ex his pȝ ꝙ in patria non
eſt ſpes premii q̄z beatitudo ē oium bo-
norū ſimul tota ⁊ perfecta poſſeſſio. vn
de ibi nihil futurum ē qđ ſperetur. Et li
cet ſanctis adhuc ſit futura reſurrectio
corporum ſcđm rem. tñ p̃is eſt ſcđm co
gnitionē. Spes autem ſic futurum reſpi
cit ꝙ priuat tam p̃ntiā rei q̄ȝ cognitionis
ꝓut ſpes ꝓprie ſumitur. Duplex ē ſpes
ſ. ſuffragii ⁊ auctoritatis proprie. Pria
poſita eſt in ſanctis. ſcđa i ſolo deo. ⁊ hec
triplex ē. ſ. uenie pſal. 30. In te dn̄e ſpaui
n̄ cōfundar i eternū. Gr̃e. ps. 31. Speran
tes autem in dño miſericordia circunda
bit. Glorie prouerbi. 28. Qui ſperat i dō
ſaluabitur. Effectus ſpei multiplex ē A
tribulatione liberat. ps. ſeptio. In te ſpe
rauerunt patres noſtri ſperauerūt ⁊ libe
raſti eos exemplū de Suſāna ⁊ Daniele
Cōfortat. 2. Macha. 7º. Pereuntes ſep
tē filios ſubunius diei tp̄e cōſpiciens mr̃
bono aio ferebat ꝓꝑ ſpē quā in deum hē
bat. Mētem eleuat. Iſa. 40. Qui ſpant
in dō. mutabūt forti. aſſument pēnas. ⁊c.
Saluat pſal. 11. Qui ſaluos facit ſpantes
in ſe. Tēporalia miniſtrat pſal. cxliiii. O-
culi oium in te. ſpe. d. ⁊c. Spes cōpatur
multis rebus. Dr̃ enim galea. i. Theſa.
5º. Induti galeam ſalutis Anchora. he
br. 6º. Qui confugimus ad tenēdā ꝓpo
ſitam ſpem quam ſicut anchoram hēm⁹
aie tutam ac firmam. Medicina pſal. 9.
Sperās i. dō. n̄ in firmabor. Gēma pro-
uerbi. 17º. Gēma gratiſſima expectatio
preſtolātis ſolatiū. hebr̃. vi. Fortiſſimuȝ
ſolatiū hēamus q̄ confugimus ad tenen
dā propoſitā nobis ſpē. Clauis. Glo. ſup
illud pſal. 61. Sperate in dño. Per ſpē
intratur ad illud vidēdum quod credit.
Lignū vite. Sapie. 3. ſi corā hoibus tor-
menta paſſi ſunt ſpes illorū imortalita
te plena eſt.

De charitate. Cap. 33.

C Haritas ſcđʒ Apoſtolū ſic diffinit̃
.i. Thimo. i. Charitas ē finis p̄cep
ti de corde puro ⁊ ꝯſcia bona ⁊ fide non
ficta. Et ſumit̃ finis conſumationis quia
charitas eſt conſumatio ſiue ꝑfectio om
nis precepti poteſt ēt dici finis termīa
tiōis oium preceptoꝝ q̄z oia oꝑa que ſūt
i precepto tēdunt ad charitatem vt ma
gis ac magis habeat̃. De corde puro. i. dē
itellectu puro dicit glo. Et ſumitur hic ī
tellcūs pro actu intelligendi ſcđm quem
cāutur motus charitatis. Quāto. n. qs ma
gis intelligit tāto magis diligit. niſi alias
impediat̃. Et hic iſta prepoſitio de deno
tat efficientē. Et cōſcia bona. i. ſpe. q̄z qui
purā conſciam hēt ſecure ſperat. Et fidē
nō ficta. i. ſimulata. ⁊ nō fragili. ſed inter
aduerſa forti. Proſper in libro de vita ꝯ
tēplatiua deſcribit charitatē ſic. Chari-
tas eſt vt mihi videt̃ recta voluntas ab
oibus terrenis preſētibus ac futuris ꝑr
ſus auerſa. Iuncta dō iſeꝑabiliter ⁊ vni
ta igne quodā ſpūs ſci a quo eſt ⁊ ad quē
refertur icēſa. Inquinamēti ois extranea
corrūpi neſcia nulli vitio mutabilitatiſ ob
noxia ſuꝑ oia que carnalit̃ diligūt excel
ſa affectionū oium potentiſſia. diuine cō
tēplationes auida. In oibus ſemꝑ inuic
ta. ſūma actionū bonarū. ſalus morū. fi-
nis celeſtiū p̄ceptorum morꝭ criminū vi
ta virtutū. virtus pugnātium palma vic
torum. ſāctarū mētium arma cā meritoꝝ
bonorum p̄miuȝ ꝑfectorum. ſine qua nul
lus deo placuit cū qua nullus vnq̄ȝ pec
care potuit. fructuoſa in penitētibus. le
ta in proficientib⁹ gl'ioſa i ꝑſeuerantib⁹
victorioſa in martyribus oꝑoſa in oibus
oino fidelib⁹ ex qua qcq̄d ē boni oꝑis vi
uit. Charitas āt quātum ad actum diffi
nitur quattuor modis. Primo ſit tertio
libro ſn̄iaruȝ. Charitas ē dilectio qua di
lectio deus ꝓꝑ ſe. ⁊ ꝓximus ꝓꝑ deum. ⁊
in deo. ſcđo ſic. Quid eſt charitas niſi vi
ta copulās amātem cū amato. 3º. ſic ſcđȝ
Aug. Charitas eſt virtus qua videre de
um ⁊ per frui deſideramus. quarto ſic ſe
cundum Aug. Charitas ē virtus que ai
mi noſtri rectiſſima affectio ē. Haruȝ dif
finitionū prima datur i cōꝑatiōe ad deū
ſcđa in cōꝑatione ad eius poſſeſſorē. ter
tia in comparatione dilecti ad dilectum.

De differentia inter charitatem ⁊ alios mores. Cap. xxiiii.

A Mor triplex ē. ſ. naturalis gratui
tus. ⁊ vitioſus. Amor gratuitus ē
laudabilis q̄z virtus eſt. ⁊ hēt principalē
finem. ſ. bonum incōmutabile. Hic diuidi
tur in aicitiā ⁊ concupiſcentiā. ſcđm ami
citiā diligit quis deum puriſſime nō reſ
piciens vtilitatem ſuā. ſʒ bonitatē amati
hoc mō plus diligit hō deū q̄ȝ ſe ipſuȝ ſe
cūdum vero concupiſcentiā diligit quis
deum. q̄z remunerationem i eo expectat
Amor naturalis. nec laudabilis ē. nec vi
tuperabilis ⁊ habet finem indigentiā uel
vtilitatem propriā. Iſte ſimiliter diuidit̃
in amicitiam ⁊ cōcupiſcētiam ſcđm ami-
citiam diligimus hoc amore nos ⁊ nr̃am
ꝑfectionē ⁊ nr̃am cōſeruationē. ⁊ magis
ea que ſūt pl⁹ neceſſaria. ut caput ꝓ quo
totū corpus exponimus hic cōis ē nobis
⁊ brutis. ſcđm cōcupiſcentiā vero diligi
mus deuȝ. q̄z neceſſitati nr̃e uel ſubuenit
q̄z hoc amore nō diligitur res ꝓꝑ ſe. ſed
ꝓpter vſum eius. vnde hoc amore plus
ſe diligit hō naturaliter q̄ȝ deū. Amor vi
tioſus uituperabilis eſt. q̄z pcc̄m eſt. ⁊ ha
bet finem voluptatem ſiue delectationē
in creatura hic diuidit̃ in amicitiam ⁊ cō
cupiſcentiā. ſcđm amicitiā diligimus hoc
amor delectationē creature ꝓꝑ ſe q̄ȝuis i
nobis nō habeat̃. ſcđm cōcupiſcentiā ve
ro diligimus voluptatē creature ꝓpter
nos. Amor iterum multiplex ē. ſ. naturalẽ
erga ſe plus erga parentes iocundus er
ga ſocios. iuſtus erga amicos violentus
erga inimicos ſanctus erga deum. Item
differentia eſt inter amorē dilectionem
⁊ charitatem. q̄z amor ꝓprie ē nature. ⁊
dr̃ amor quaſi aioruȝ vnio. q̄z quietat ap
petitum in re amata. Dilectio eſt amor
proximi ⁊ dicitur dilectio quaſi duo ligāſ
ſociat. n. amātem cum amato in amore.
ut ſe mutuo diligant. Charitas eſt amor
in deum hec amicum determinata ⁊ idi
cat omnibus cariorem valde dr̃ charitas
quaſi cara vnitas vel carum deo faciēs.
Alia eſt dr̃a inter predicta. quia amam⁹
deum propter ſe diligimus eum ſuper
omnia propter ſua beneficia q̄z dilectio
eſt diuerſorum electio charitas vtrumȝ
cōplectit̃. ſ. ſuper omnia. ⁊ propter ſe di

ligere deũ in hoc differt a dilectione pro
ximi.qꝛ diligere deũ eſt velle ei bonũ qꝺ
hꝫ.ſ.ꝙ ſit oĩpotẽs.⁊ſũme bonus.⁊ huius
modi. Jtẽ diligere deũ eſt velle precepta
eius ſeruare cũ intentione fruẽdi eo. Jtẽ
diligere deũ eſt eũ velle poſſidere. ⁊ ab
ipſo poſſideri. Jtẽ diligere deũ eſt volun
tatẽ dei uolantati ſue in oĩbus ꝓferre. Di
ligere vero proximũ eſt velle ſibi bonũ
non ꝑ eſſentiã.ſed ꝑ grãm. Jtem diligere
proximũ eſt idem velle. ⁊ idẽ nolle in bo
no. Jtẽ diligere proximũ ẽ ſucceſſum bo
nũ ei optare ⁊ querere. Jtẽ diligere pro
ximũ eſt velle ei qꝺ ſibi. Eſt iterũ dr̃a in
ter dilectionem dei ⁊ proximi. qꝛ deuꝫ di
ligimus in ſe ⁊ ꝑꝑ ſe. proximũ vero dili
gimus in deo ⁊ ꝑꝑ deum. Quãdo dicim⁹
duplicem eſſe charitatẽ.ſ.dei ⁊ proximi.
hec duplicitas nõ intelligitur q̃tuꝫ ad hi
tus.ſꝫ quantũ ad actus.qꝛ vno hitu cha
ritatis diligitur deus ⁊ proximus. Chari
tas quãdoq; dicit habitũ: Ro.5⁹. Chari
tas dei diffuſa ẽ in cordibus noſtris.qñq;
dicit motum. Cañt.2°. Ordinauit in me
charitatem.quãdoq; ſignum. Unde Jo.
15⁹. Maiorẽ charitatẽ nemo habet.i.ma
ius ſignum charitatis quãdoq; tertiam ꝑ
ſonam in trinitate.j. Jo.quarto. De⁹ cha
ritas eſt.⁊ ſic ſumitur ꝑſonaliter.quando
q; ſumitur eſſentialiter.⁊ tote trinitas dr̃
charitas.quandoq; ſumitur pro feruore
charitatis. Unde Luce.7°. Dimiſſa ſũt
ei peccata multa.quoniã dilexit multũ.

De effectu charitatis.

Cap. 25

C Haritas pctm̃ expellit. vñ ꝺ Mag
dalena dicit. Luc.vii. Dimiſſa ſũt
ei peccata multa qm̃ dilexit multũ. Legẽ
cuſtodit. Ro.13°. Qui diligit proximũ ſu
um legẽ impleuit. Deuꝫ hoĩ iungit.j. Jo.
quarto. Qui manet in charitate i deo ma
net.⁊ deus in eo. Mentem virtutibus or
nat.j. Cor.13°. Charitas patiẽs ẽ. bẽigna
eſt ⁊c̃. Perfectionẽ adducit. Apoſtolus
ad cor.12. Adhuc excellẽtiorem viã vobiſ
demonſtro. Gloriã tribuit. Joã.2°. Si qs
diligit me ⁊c̃.⁊ ſequit.ad euꝫ ueniemus ⁊
manſionem apud eũ faciemus: Dilectiõe
dei dignũ facit. Joan.16°. Si quis diligit
me diligetur a patre meo.charitas in cor
dibus diffundit cũ ad proximum dilatat
Effunditur ꝑ predicationẽ.⁊ per oꝑa mi
ſericordie. Jnfunditur ꝑ illuminationem
gratie. Superifunditur per oꝑa perfec
tionis ⁊ ſupererrogatiõis. Per charita
tem venit deus ad hoĩes incarnationem
⁊ in hoĩes in gratie collatione.per ipſam
charitatẽ currunt hoĩes ad deuꝫ bona o
peratione.⁊ perueniũt ad eum in glorifi
catione. Amoris penetrantia.qꝛ itima cõ
dis penetrat. Cañt.2⁹. Uulnerata chari
tate ego ſum. Languidũ facit.⁊ hoc per
deſiderium eſſendi cum amato. Cañt.5⁹.
Nuncietis dilecto meo.qꝛ amore lãgueo
Jnebriare.qꝛ ſic tendit in amatum ꝙ ſui
ipſius ⁊ omniũ rerũ preter ipſũ obliuiſci
tur. Cañt.5°.comedite aici mei. ⁊ bibite.
⁊ iebriamini cariſſimi. Liquefacere.quia
cor in diuina dulcedie ſic reſoluitur ꝙ ap
petens cuꝫ appetibili mirabili amicitia
vnitur. Cañ.5⁹. Anima mea liquefacta ẽ
vt dilectus loquitur mihi.amor hẽt vim
diffuſiuam i bona oꝑatione. vnitiuam in
proximi dilectione.trãſformatiuã in iuſti
ficatione. Jtẽ aliter hoc oñditur ꝙ habet
vim diffuſiuam.vt pꝫ in creatione. vniti
uam vt patet in chriſti incarnatione.trãſ
formatiuaꝫ vt in glorificatione.

Quibus rebus charitas aſſimiletur.

Capitulum. 26.

C Haritas eſt bonoꝝ principium. qa
a deo ipſa ẽ. Bonorũ mediũ. quia
ſecũdum deum ipſa eſt. Bonorum finis
quia propter deum.charitas dicitur bõe
operationis principiũ,quia mouet ad id
Grego. Charitas operatur ſi eſt. Dicitur
etiam mediũ.quia opera informat. Dici
tur quoque finis. quia opera dirigit ⁊ ad
debitum finem perducit. Quomodo cha
ritas dicatur finiſ.ſciendum eſt ꝙ triplex
eſt finis ſcilicet conſumptionis. conſuma
tionis.⁊ terminationis.primo modo cha
ritas ẽ finis peccatorum qꝛ ea conſumat
ſcꝺo modo ẽ finis preceptorum.qꝛ ea ꝑfi
cit.tertio modo tam vita eterna q̃ ipẽ ꝺ
us eſt finis noſtri laboris ſed vita eterna
finis ẽ quo quieſcitur. ſed deus terminuſ
in quo quieſcitur. ſed deus terminus in
quo quieſcitur . charitas dicitur forma
virtutũ multipliciter.primo quia mouet
oẽs virtutes ad exteriora opera per que
perficiuntur virtutes ⁊ merentur auge
ri. Secũdo qꝛ omnes virtutes mouẽtur
ad fineꝫ. Charitatis.ſ.ad bonũ, charitas
eni hẽt bonũ ꝓ fine ⁊ obiecto. Alie virtu
tes hñt bonũ.nõ pro obiecto.ſꝫ pro fine
tm̃ ⁊ ille finis virtutũ ꝑfectionẽ denotat
3⁹.charitas auget virtutũ delectationeꝫ
⁊ tollit faſtidiũ.⁊ alleuiat onera ꝑꝑ ipiuſ
deſiderium.quarto qꝛ cõponit aiam . ⁊ ꝑ
ficit . nõ qdem in eſſe nature.ſed in eſſe
gratuito ⁊ meritorio Charitas mſtis re
bus dr̃ ſimilis qꝛ cõpatur auro qꝺ fornax
tribulationis probat. Aurore quã ſeqtur
dies eternitatis. Arche Noe in qua q nõ
fuit inuentus periit. Arbori bonos fruc
tus ꝓferenti. Ale ad celeſtia ſubleuanti
Bitumini aiam deo contũgẽti. Claui ce
lũ aperienti.corone mẽtem decoranti ca
piti ſenſũ ⁊ motũ influenti charitas eniꝫ
influit ſenſũ i.rõnẽ merẽdi aliis virtuti
bus.⁊ motũ.i.affcm̃ mouendi meritorie
mentẽ deo illuminãte. Ebori thronũ ꝺo
exhibenti. Firmamento aquas volupta
tis ab aquis eternitatis diuidenti. Fonti
mẽtem irrigãti. Gẽme aiam ornãti. Gla
dio flãmeo paradiſũ cuſtodienti. Jgni af
fectũ accendẽti. Jugo ſuauiter ꝑmenti .
Mãne de celo deſcendenti. Roſe rubẽ
ti. Radice humorẽ gratie quẽ a ſummo
trahit ad virtutes trãſmittendi vt ſic nu
triãtur ⁊ conſeruentur in bono. Soli fulgẽ
ti. Theſauros latenti. Uinculo oẽs rões
diligendi in dilecto colliganti. Uino ĩne
brianti. Ueſti pccõrũ turpitudinẽ coopi
enti. Unguento vulnera letalia curanti.

De excellentia charitatis.

Ca. 27

C Haritas excellit alias virtutes in
multis.primo in die conformitate
Jo. diligemus dñꝫ qm̃ ipẽ prius dilexit
nos.ſecundo in ſpãli dignitate. Ricard⁹
Charitas eſt regina virtutũ.tertio i ſpe
cioſitate.qꝛ eſt planeta veneris ⁊ anime
pulchritudo.qꝛ ſicut pulchritudo exteri
oris hominis eſt ex decenti membrorũ
ordinatione ⁊ venuſtate coloris ſic pul
chritudo anime eſt ex decenti ordinatõe
actuum ⁊ habitu venuſto.hoc facit cha
ritas in anima cuius actus ordinatus ẽ ⁊
venuſtus habitus.quinto in ſupportatio
ne laboris. Aug. Omia grauia ⁊ imania
leuia facit amor. ſexto in vigoroſitate.
cañt.8. Fortis eſt ut mors dilectio.ſeptio
in vtilitate. Aug. Habe charitatem ⁊ fac
quod vis.octauo i delectatione quia cha
ritas ſecundum actum ſuum facit delec
tare in deo non ſolum in patria ſed etiã
in via.

De ſignis dilectionis.

Capitulum. 28

S Igna dilectionis ſunt hec quia a
micus amicum libenter audit li
benter de ipſo loquitur . Sepe de ipſo
cogitat ſine tedio ſibi obſequitur.corpus
⁊ res pro illo exponit . Offenſam cauet
offenſum placat. congaudet proſperita
ti condolet aduerſitati. Gaudet de ſua ꝑ̃
ſentia dolet de ſua abſentia . Diligit ⁊ o
dit hoc quod ille conatur ei placere ti
met diſplicere. Trahit alios ad eius ami
citiam. Munera ab eo data non alienat
Conſilijs ſuis acquieſcit petit ab eo fidu
tialiter . Qualiter poſſit quis ſcire vtrũ
habeat charitatem. Nota quod quidã
ſciunt ſe non habere charitatem vt qui
ſunt in actu peccandi vel in propoſito .
Quidam dubitant ſe habere charitateꝫ
quia rationes habent pro vtraq; parte .
vt ſunt illi qui incipiunt facere quod
in ſe eſt. Quidam putant ſe habere
charitatem . ſicut qui multa bona fe
cerunt ⁊ diu abſtinuerunt a peccato .

adhuc tñ ſuſtinent motus tẽtatõis ⁊ ima
ginant turpia. Quidã experiuntur ſe hr̃e
charitatẽ. ut illi q guſtant diuinã dulcedi
nẽ in qbus fomes fere extinctus ẽ. ⁊ qua
ſi ſemꝑ vel bona faciũt. vel affectant. qui
dã certi ſunt ſe hr̃e charitatẽ. vt quibus
deus reuelauit. qualis fuit paulus. cui do
minus dixit. Sufficit tibi grã mea.

De gradibus amoris. Cap. 29

g Radus amoris ſũt iſti. Prim⁹ eſt
cum diligo me ꝑꝑ me. Iſte amor
nõ eſt bonus. Scõs eſt cũ diligo deuz ꝑꝑ
me hic eſt mercenarius. ſed tũc eſt bonũ
ſi principalis finis ẽ deus. Tertius ſt cum
diligo deũ propter ſe. i. q bonus. Hic eſt
valde bonus. q talis amor vno tãtũ ocu
lo. i. dextero reſpicit deũ. Quartus ẽ cũ
diligo me ꝑꝑ deum. hic ẽ optimus q i ta
li amore nihil ẽ ꝙ querat hõ de ſuo ẽt in
ſe ipſo. ſed que dei ſũt. Super oia diligẽ
dus eſt deus. q cũ ipſe ſit principiũ. ⁊ hoc
ipſo eſt ſummũ. ⁊ hoc ipſo qd ſummũ eſt
ſũme bonum ẽ: ⁊ hoc ipſo qd ſumme bo
nũ eſt ſumme btm̃ eſt. ⁊ hoc ipſo qd ſum
me btm̃ eſt. ſũme beatificũ eſt. ⁊ hoc ipſo
ẽ ſũme fruendus. ⁊ hoc ipſo eſt ſũme per
amorẽ ei inherendum. ⁊ in eo tanq̃ i fine
quieſcendũ. Tria generaliter diliguntur
. ſ. vtile. delectabile. ⁊ honeſtũ. Propter
primũ diligẽda eſt tribulatio. q vtilis. ꝓ
pter tertiũ diligenda eſt virtus. q hone
ſta. Sed propter. ſcdm̃ diligẽdus eſt. dus
q delectabilis imo ꝑꝑ hec oia diligẽdus
eſt deus. q ipſuz diligere ẽ vtile. delecta
bile. ⁊ honeſtũ. Gradus amoris vel cha
ritatis i quibus tollit peccatum ſunt iſti.
Primo tollit pccm̃ mortale. nõ quantuz
ad hitum. ſed quãtũ ad actum. liberat. n.
a pccõ mortali. ſed non a ptãte cadendi i
illud. Scdo modo tollit pccm̃ quantũ ad
actum ſt quantũ ad hituz. ſed neutro mõ
veniale. ſicut pz in aliqbus ſanctificatis.
Tertõ mõ charitas tollit pccm̃ utroq; mo
do. ⁊ veniale quantũ ad actũ. ſed nõ quo
ad habitũ. talis fuit in beata uirgine ante
conceptionẽ chriſti. Quarto modo tollit
vtrumq; vtroq; modo. ſicut fuit in beata
uirgine in cõceptione chriſti ⁊ poſt. tũc. n.
fuit in ipſa ſublatus fomes peccandi tota
liter. Quinto modo tollit vtrũq; vtroq;
modo: ⁊ inſuper omnẽ miſeriam ⁊ hoc ſi
et in patria. perfecta ẽ charitas qñ eſt ha
bitu magna motu interiori directa. opere
exteriori ſolicita. radice. ſtabilita. feruore
diſcreta. dulcedine conſolatoria. Diligit
deus toto corde. i. intellectu ſine errore.
tota aia. i. uoluntate ſine contrarietate. to
ta mente. i. memoria ſine obliuione.

De ordine charitatis.

Capitulum: 30.

o Rdo charitatis ſcdm̃ Aug. eſt di
ligere primo qd ſupra nos eſt. i. de
um deinde qd nos ſumus. poſt hoc qd iu
xta nos ẽ. i. proximus. vltio: qd intra nos
eſt. i. corpus noſtrum propriũ. In eodem
gradu contineri dz corpus chriſti. q utrũ
q; tenet rõnem inferioris boni reſpectu
ſpus noſtri. Secũdũ Ambro. diligendus
eſt pmo deus. 2°. parentes. deinde filij po
ſtea domeſtici. vltio inimici. ſed hoc d ex
hibitiõe qdam intelligunt. Aliquis diligi
tur magis ab altero multipliciter. ſ. maio
ri affectu ſic ſuꝑ oia diligendus eſt deus;
ſed inter hoies magis diligendi ſũt parẽ
tes q̃ filij deinde conſanguinei ſecunduz
gradus cognationis. Maiori affectu dili
gendi ſunt filij quam parentes. ſed eque
pertinẽtibus ꝑus ſucurrendũ ẽ magis in
digenti. Ad differentiam magis diligen
di ſunt q ſe magis ad grãm preparãt ⁊ ha
bilitant ad gloriã ſic diligendi ſunt ſecũduz
gradus participãdi bonum gratie. Nota
ꝙ idem ordo dilectionis ẽ nature ⁊ gra
tie: hoc excepto ꝙ dilectione naturali ho
mo ſe magis diligit quam deũ. ſed ecõtra
in dilectione gratuita. Preterea ſciẽduz
eſt ꝙ idem eſt ordo charitatis qui ſecdm̃
Aug. eſt in via erit etiam in patria. quia
cum gloria perficiat naturam quicquid
non erat imꝑfectionis in natura manebit
in gloria.

De dilectione proximi.

Cap. 31

m Utuo ſe debẽt hoies diligere q
oẽs membra vnius corporis my
ſtici xpi. q vno ſpũ ſcõ viuificãtur ſpũa
liter ⁊ vniũtur. q vnã fidẽ hñt. q vnũ
baptiſma receperunt quia vnum patrẽ
habent ⁊ dñm. q ad vnũ regnũ tendũt
Delectionẽ proximi ſuadet ius nature.
Math. 7°. Omnia quecũq; vultis vt
faciãt uobis hoies. ⁊ uos facite illis. Ius
ſcripture. Mth. 22°. Diliges proximuz
tuũ ſicut te ipſũ. Exemplũ creature. q
omne ſimile diligit ſibi ſimile. Melius ẽ
diligere q̃ diligi quadruplici ratiõe. p⁹
q quod diligimus ſcimus. ſed qd diliga
mur neſcimus. ſed credimus. ſcdo. q dili
gere proprie virtutis ẽ. ſed diligi aliene.
tertio q cũ diligim⁹ alios nobis obliga
mus. cũ vero diligimur alijs obligamur
quarto q cũ diligimus meremur; nobis
cum autẽ diligimur alij merentur ſibi ꝑ
dilectionẽ proximi efficimur imitatores
xpi. Jo. 17. Hoc ẽ preceptũ meũ ut di. i.
ſ. di. Diſcipuli ſaluatoris. Jo. 13. In hoc
cognoſcẽt oẽs ꝙ diſcipuli mei e. ⁊c. Spe
culatores dei. i. Jo. 2°. Qui diligit fratrẽ
ſuũ in lumine permanet ⁊ videt deum.
Societas fraterna vtilis ẽ rõe ſubleua
tionis. eccl. quarto. Ve ſoli. q ſi cecide
rit nõ hẽt ſubleuãtez. Rõe conſolatõis.
pſal. ecce q̃ bonum ⁊ q̃ iocundum. Rõe
exhortationis. Seneca. Semꝑ añ oclos
tuos ponẽdus eſt aliquis cuius exemplo
ꝓficias. q niſi ad regulã praua nõ corri
ges prouerbi. A modica ſintilla augetur
ignis.

De dilectione inimicorum.

cap. 32.

c Irca dilectionẽ inimicoꝝ nota ꝙ
alia ẽ dilectio affcũs. ⁊ alia affcũs. dilectõ
affcũs duplex ẽ. q alia ẽ innocẽtie. ⁊ alia
bñficẽtie. Dilectõne inocentie tenemur
diligere inimicos q ñ debemus eis opta
re malũ inquantũ malum. ſed inquãtum
eſt eis expediens vel reipu. Affectus di
lectionis bñficiente duplex eſt. ſ. pricipa
lis ⁊ ſecundarius. Affcũs pncipalis ẽ vel
le ⁊ optare inimicis bona ſpũalia ſicut ẽ
gratia ⁊ gloria. hoc mõ tenemur ꝑ affcm̃
diligere inimicos. Affectus aũt dilectõis
ſcdarius eſt optare inimicis bona tpalia
hoc mõ nõ tñmur ſemper diligere inimi
cos. q nõ ſemꝑ expedit eis bona tẽpora
lia. Eodẽ mõ diſtinguendũ ẽ de dilectõe
effectus qui ẽ ſimiliter inocentie ⁊ bñfi
centie. prio mõ tenemur oẽs diligere ii
micos q tenemur eis nõ inferre mala ni
ſi ꝑꝑ bonũ perſone vel reipu. ſcdo modo
diſtinguenda ẽ dilectio bñficentie. q ſi ẽ
bñficium ſpũale ad ſalutẽ neceſſariũ tũc
tenemur illud inimicis ipendere. ſicut o
rare pro eis ñ quidẽ i ſpãli. ſed in gñali.
ita. ſ. vt nõ excludamus eos ab orõnibus
cõibus. Si vo ẽ bñficiũ tẽporale. ad hoc
tenemur niſi in caſu neceſſitatis. Nota
tñ eſſe duplicẽ inimicũ. ſ. perſone noſtre
⁊ eccleſie. Igr̃ inimico perſone bñfacere
perfectionis ẽ. niſi inquãtum ſibi vel al
teri bñficiuz nociuũ eẽt. q in tali cãu bñ
neficium ſubtrahere vtile ẽ. Inimico ãt
eccleſie bñficium ſubtrahere ꝑfectius ẽ
melius niſi inquãtũ per bñficum ſꝑatur
recõciliãdus eccleſie. Ex predictis pz ꝙ
optare bona tpalia inimicis eccleſie imꝑ
fectionis ẽ niſi per accñs. ſ. qñ creduntur
per hoc cõuerti. Inimico vero ꝑſone op
tare bona temporalia ꝑfectionis eſt niſi
per accñs. ſ. qñ putantur ei fore vel alijs
nociua. Nota ꝙ licet amicum diligere ſit
magis debitũ tamẽ diligere inimicũ ma
gis ẽ meritorium remiſſionis pene. ⁊ ad
alia multũ valet. primo. q magis accedit
ad perfectionẽ virtutis. Maioris enim
perfectõis vel maior virtus ẽ q magis
gratuituz ẽ. ſcdo q motus charitatis di
ligendi inimicum magis meritorius ẽ re
miſſionis pene. ⁊ hoc rõe difficultatis. li
cet i amicum ſit magis meritorius vite
eterne rõe itentionis. Amor eni naturaſ
feruentionem facit motum charitatis ſi
cut diſpoſitio materialis confert forme
tertio quia inimicum diligere expreſſius

ſignum charitatis ē.q: contra motū natu
re ē. vnde valde diffi:ile eſt. niſi adſit gra
tia p quā vincat natura. Nota q illa cui
iniuria facta ē non debet reconciliationē
querere ex debito neceſſitatis. ſed ſi facit
cōplet debitū perfectōis. vnde dicit Chri
ſoſto. q taliſ debet recōciliationē querere
vt duplicem gl'iam conſequatur. Vnā q:
iniuriam paſſus. alterā q: prior rogauit.

De virtutibus cardinalibus.

Capitulum. 33

P Er virtutes cardinales aīa rectifi
catur in ſuis viribus. Nā prudenti
a rectificat rōnalem. Fortitudo iraſcibilē
Temperantia concupiſcibilē. Juſtitia ve
ro rectificat omnes vires prout nomē iu
ſtitie cōprehendit non ſolū ſpecialez iuſti
tiā que ē in cōmutationibus vel diſtribu
tionibus. ſed ēt legalem que eſt oīs virt⁹
prout eius actus ad proximū ordinat. Et
iuſtitiam gn̄alem que eſt oīs virtus prout
eius actus pertinet ad debitū obedientie
preceptorū. Ipſa eni iuſtitia generalis cō
prehendit virtutes ordinantes ad proxi-
mum. vt ē equitas. 7 liberalitas. 7 ordinā
tes ad ſeipſū. ſicut ē innocentia. 7 penitē
tia. 7 ordinantes ad deū. ſicut. ē latria. pie
tas. 7 obedientia. propter hoc iuſtitia dr̄
circuire oēs virtutes. 7 q non tantum eſt
virtus ſpecialis. ſ; etiam generalis cōpre
hendens totius aīe rectitudinem cū ipſa
dicatur rectitudo volūtatis. Itē per vir-
tutes cardinales iſtruitur hō in operib⁹ 7
contra vitia armatur. Primū ſit dupli-
ter. q: inſtruitur quo ad ſe per prudentiā
7 quo ad proximū per iuſtitiā. Secundu;
etiam ſit dupliciter. q: homo armatur in
proſperis p temperantiā. 7 in aduerſis p
fortitudinem. Itē dicit Aug. q prudentia
eſt in eligendis. fortitudo in tollerādis. tē
perantia i vtendis. iuſtitia in diſtribuēdis
Itē dicit q prudentia ē in precauendis i
ſidijs. iuſtitia in ſubueniēdo miſeris. forti
tudo i perferēdis moleſtijs. temperātia i
coercendis delectatiōibus prauis. Aug.
ait i muſica ſua q ſuccedit prudētie cōtē
platio. fortitudini firmitas ad herētie tē
perantie mēſura delectationis. iuſtitie de
bita ordinatio ad deū 7 proximū. iſte quat
tuor virtutes appellant cardinales. q: ſi-
cut hoſtiū vertitur i cardine. ſic in his v̄
titur 7 regitur vita hoīs. Vocātur etiam
politice. q: ordinatur i his vita ciuilis. Di
cuntur ēt humane. q: hūano ſtudio acqui
runtur niſi diuinitus infundāt. Appellan
tur ēt conſuetudinales. q: nō ex vno actu
ſed ex cōſuetudine naſcuntur. vel q: ho-
neſtas hūana ſe magis exercitet i iſtis. ſi
cut ſcōrum deuotio ſe magis exercitat in
virtutibus theologicis. Nota q pruden
tie eſt ſcire qd poſſit. temperātie eſt nō p
ſumere quod nō poſſit. iuſtitie eſt velle in
oībus quod equū ſit. fortitudinis ē velle
pluſ q̄ȝ poſſit. Iſte virtuteſ hēnt ſuos gra
dus perfectionis ſecōm quos aliter poſſi
dent incipientes. aliter proficientes. alitē
perfecti. Dicuntur etiam virtutes politi
ce quandoq; ſecūdum q regunt vitaz ho
minis quo ad opera exteriora. 7 prout pu
gnant contra vitia. 7 hoc modo ſunt inci
pientium. purgatorie dicuntur ſecundu;
q iam ſunt in victoria vitiorum. 7 conſi-
ſtunt partim intra. parti; extra. 7 ſic ſunt
proficientium. Dicuntur etiam purgati
animi ſecundum iam deuictis vitijs quie
ſcit homo. ita q raro primi motus inſur-
gunt 7 hoc modo pertinent ad perfectoſ
Exemplares dicuntur prout ſunt in mē
te diuina. Nam ſicut omnium rerum de-
us exemplar eſt. ita 7 idee virtutum in ip
ſo conſiſtit.

De prudentia.

Capitulum. 34

P Rudentia ſecundum q eſt vir
tus politica eſt vt ait Macro
bius ad rationis normaz que cogitat que
cunque agit vniuerſe dirigere ac nihil
preter rectum velle vel facere. Pruden
tia vero ſecundum q eſt virtus purgato
ria eſt vt idem ait. 7 munduz 7 omnia que
in mundo ſunt diuinorum contemplatio-
ne deſpicere. 7 omnem anime cognitionē
i ſola diuina erigere. prudētia aūt prout
ē virtus purgati aī eſt ſola diuina noſcer
7 ea tāquam nihil aliud ſit intueri. prudē
tia lane exemplaris ē ipſa mens diuina cui
omia nuda ſunt 7 aperta. parteſ pruden
tie ſcōm Tullium .i. offōrū ſūt intelligē
tia prouidentia. Memoria. Intelligentia
vero ē per quam aīmus proſpicit ea que
ſunt prudentia āt virtus eſt. ut idem ait
per quam videtur aliqd futurū ātē q̄ȝ ſit
Memoria ſcōm eūdem ē per quam rpe
rit quis ea que fuerunt. Nota q duplex
eſt iudiciū rationis diſcretiuū. ſ. 7 diffini
tiuū iudicium diſcretiuū eſt quo ratio iu
dicat aliqd eē faciendum vel non facien
dum. Circa tale iudicium ē ſcientia 7 non
virtus iudiciu; vero diffinitiuū ē quo rō
imperat aliquid fieri uel non fieri. 7 circa
iſtud ē virtus. Unde i primo iudicio ſe
habet ſcientia ad operationes bonas vt
conſiliarius in ſcdo vero iudicio ſe hab;
virtus ut imperator. prudentia habet re
gere ceteras virtutes i actibus ſuiſ ſecū
dum omnes partes philoſophie moralis
que ſunt ethica, ſiue monaſtica. hycono
mica 7 politica quarū prima mores quo
ad ſe ipſum iſtruit. ſcda familiam diſpōit
tertia vrbes 7 regna regit. triplex ē pru
dentia. prima ē cordis. 7 hec ē i diſpoſiti
one preſentium 7 recognitōne preterito
ru; 7 preuiſione futurorum. Deutrono.
32°. Utinam ſaperent. ſ. preterita. 7 itel
ligerent. ſ. preſentia ac nouiſſima prouidē
rent ſcilicet futura. Scda ē oris 7 hec ē
i moderatōe ſermonum proue. 4. Qui
moderatur labia ſua prudentiſſimus eſt
pſal. pone dn̄e cuſtodiam ori meo. tertia
ē operis 7 hoc conſiſtit ut ait tullius i fu
ga mali. 7 electōne boni. pſal. 33. Declina
a malo 7 fac bonū. Nota q alia ē prudē
tia mundana alia humana. alia diuina.
prima ē i temporalibus acquirendis. ſe-
cūda in commodo carnis. tertia i obſequi
is diuiniſ. Officiū prudentie ē actus alia
rum virtutū dirigere ſicut ſupra dictu;.
ē. Ber. Diſcretio nō ta; virtus q̄ȝ auri
ga virtutū eſt. Nolle fallare nec falli. vt
dicit Seneca eſt res ſecūdū veritatem
extimare idē. ſic per rōnem recte viues
ſi diuina prius. eſtimes. ſi dignitatem rex
non ex opinione multorum. ſed ex earu;
natura coſtituas nobis conmiſſa ad dei
gloriam 7 proximi edificationem diſpen
ſare. Luce. Quis putas eſt fideliſ ſeru⁹
7 prudens 7c̄. Mutabilitatem fugere.
Seneca. Scito te i quibuſdam perſeue
rare debere quia cepiſti quedam nec in
cipere.

De temperantia.

Capitulum. 35

T Emperantia ſcōm Macrobium
prout eſt virtus politica ē nihil ap
petere penitendum in nullo legem mode
ratōis excedere ſub iugo rōnis cupidita
tem domare temperantia prout ē virtuſ
purgatoria eſt omnia relinquere inquan
tum natura patitur. que corporis uſuſ re
quirit temperantia prout eſt virtus pur
gati animi eſt terrenas cupiditates non
ſolum reprimere. ſed penitus obliuiſci.
Temperantia prout eſt virtus exempla
ris eſt quedam in ſe perpetua intentione
conuerſio. Partes temperantie ſecun
dum Tulliu; ſunt. Continentia. Clemen
tia. 7 Modeſtia. Continentia ſecundum
eumdem Tu. eſt virtus per quam cupi-
ditas conſilij gubernatione regitur. Cle
mentia eſt per quam motus animi in odi
um alicuius concitati comunitate vl' hy
laritate continentur ſeu retinentur. Mo
deſtia ē virtus per quam pudor honeſt⁹
parat 7 ſtabilem auctoritatem compat.
Speties temperantie ſunt. Sobrietaſ cō
tinentia 7 modeſtia. Prima conſiſtit cir
ca guſtum in quo ponit modu; ſobrietas
ſecunda eſt circa tactum quantū ad uim
generatiuam quia ibi ponit modum ca
ſtitas. Habet enim homo vehementē
appetitum conſeruandi ſe in eſſe indiui
dui per nutritiuam. 7 conſeruandi

ſe in eſſe ſpẽi per generatiuã. Iſti aũt ap
petitus reſtringuntur per ſobrietatem
ꝛ cõtinentiam. tertia in dictis ꝛ factis. Fa
ctum autẽ prout hic accipitur ptinet ad
tres ſenſus. ꝛ circa propas eorum materi
as. ſ. viſum. aud. tũ. olfatũ. pertinet ẽt hoc
factum ad tactũ. non qdem q eſt in gene
ratiua. ſʒ ad alios tactus quaꝝ organa ſſ
manus ad pcutiendum. vel capie aduʒ. ꝛ
pedes ad ãbulandũ. In oibus iſtis modũ
ponit modeſtia Dignitas temperãtie in
hoc ẽ ꝙ aiam decorat. qꝛ ſicut in naturis
forma decẽtior eſt materia ſic ꝛ in moribꝰ
plus cõmendatur modus ꝙ̃ ipſa actio. p
pter hoc temperãtia cõparatur ſoli q me
dius planetarum ẽ. ꝛ decentior inter oẽs
Meritũ cumulat. qꝛ mediũ tenuere bea
ti. vñ dicitur ꝙ verbis nõ meremur. ſed
aduerbijs. i. non eo ꝙ aliqd facimus. ſed i
eo ꝙ bñ facimus. Iſtud pʒ in illa vidua q̃
obtulit duo minuta. ꝛ magis cõmendata
eſt ꝙ̃ qui magna miſerunt i gazophilatio
Uitioſos appetitus refrenat ſicut ſupra
dictum ẽ. vñ comparatuꝛ freno. ꝛ remo. ꝛ
lime que ſuperfluũ tollit rubiginis ꝺ fer
ro. Actiones tẽperat ſcðm ꝙ apoſtolus i
ſtruit dicens. Rõnale obſequiũ veſtrum
Mediũ ſeruat. Ber. Tene mediũ ſi non
vis perdere modũ. De hoc medio dicit
Medio tutiſſimus ibis. Iſtud mediũ vo
luit dñs nos tenere qñ fecit non de capi
te. vel de pede mulierẽ. ſʒ ꝺ coſta. Et quã
do fecit hoiem partim corporalẽ. ꝛ parti
ſpiritualẽ. vt dignitate nature eẽt ſub na
tura ãgelica. ꝛ ſup corporeã. Chriſto aſſi
milat qui ſtetit in medio diſcipulorũ. ſedit
in medio doctorum. ſuſpenſus ẽ in medio
latronũ locatus ẽ in medio duoꝝ anima
liũ. viſus ẽ a Ioãne i apoca. iſ. In medio
cãdelabrorũ aureorum. Naturam cõſer
uat. quia natura in medijs delectatur. ꝛ p
extrema corrũpitur. Uñ phũs. 2° de aia
Excellentia ſenſatorũ corrumpit ſenſus.
Ferculis eternis cibat. Uñ temperantia
cõparatur ligno vite quod erat in medio
paradiſi.

De fortitudine. Cap. 36

Fortitudo ſcðm Macrobiũ prout
ẽ virtus politica. ẽ animũ ſupra me
tum periculi agere nihiloꝫ niſi turpia ti
mere tollerare fortiũ aduerſa vel proſpera.
Fortitudinis purgatorie eſt aio nõ terre
ri a corpore recedente nec altitudine ab
horrer. Fortitudinis purgati ai eſt paſſio
nes ignorare. nõ metuere vt neſciat ira
ſci ꝛ nihil cupiat inhoneſtũ. Fortitudinis
exemplaris ẽ eſſe imutabilẽ. quia ſemper
idẽ ẽ. nec aliquãdo mutatur. Partes for
titudinis ſecũdum. Tulliuʒ ſũt quattuor
Magnificẽtia. Fidutia. Patiẽtia. ꝛ Per
ſeuerantia. Magnificentia ſcðm eundeʒ
eſt magnarum ꝛ excelſarum rerũ cũ am
pla quadã animi propoſitiõe cogitatio at
ꝙ miniſtratio. Fidutia ẽ virtus per quaʒ
in magnis ꝛ honeſtis rebus multum in ſe
animus ex ſpe certa fidutie collocat. Pa
tientia eſt honeſtatis ꝛ vtilitatis cauſa re
rum arduaꝝ. atꝙ difficiliũ voluntaria ꝛ
diuturna perpeſſio. Perſeuerantia ẽ vir
tus in rõne bene conſiderata. ſtabilis ꝛ p
petua permanſio. multi ſunt effectus for
titudinis Primus ẽ qꝛ de hoſtibus triũ
phat. Math. 4°. Uir fortiſſimus. 2ꝰ qa
hoi ſua bona cõſeruat. Luce. xi. cũ fortis
armatus ꝛc. 3ꝰ qꝛ ditat prouerbi. Manꝰ
fortis diuitias parat. quartus quia regnũ
celorum expugnat. math. xi. Regnuʒ ce
lorum vim patitur. quintus qꝛ ornat. pro
uerbi. Fortitudo ꝛ decor indumẽtum eius
ſextus qꝛ in extremis aſſecurat. prouer.
Leo fortiſſimus beſtiarũ ꝗ nullius pauet
occurſu. ſeptimus quia remunerationem
expectat. prouer. mulierẽ fortem quis in
ueniet ꝛc. Fortitudo conſiſtit in quinꝙ. ſ.
in aggreſſione arduoruʒ. ps. xxvi. Uirilit
agite ꝛ conſortetur cor veſtrum In con
temptu terrenoruʒ. Hebre. xi. moyſes ne
gauit ſe eſſe filiũ pharaõis ꝛc. In ſuſtinẽ
tia tribulationum. Cant. octauo Fortis ẽ
vt mors dilectio. In reſiſtentia tentatio
num. Apoſtolus. j. thi. 2°. Non coronabi
tur niſi qui legitime certauerit. In impu
gnatione vitiorum. Iob. 7°. militia ẽ vi
ta hominis ſuper terrã. multa iuuant for
titudinem. primum eſt exortatio pruden
tium. Unde legitur de Iuda machabeo
ꝙ armauit ſocios non clypei vl haſte mu
nitione: ſed ſermonibus optimis. ſcðm ex
emplum robuſtorum. Uñ legitur de Ele
azaro ꝙ elegit fortiter mori pro paternis
legibus. exẽplũ virtutis ꝛ fortitudinis po
ſteris relinquens. Tertium exercitatio in
pugnis. vnde legitur i Ioſue ꝙ dominus
non deleuit hoſtes filiorum Iſrael ſtatiʒ
oẽs. ſed reliquit aliquos ut haberent con
ſuetudinem preliandi. quartũ ẽ ſpes rmu
nerationis. 2°. paralip. cõfortentur manꝰ
veſtre. ꝛ non diſſoluãtur. eſt enim merces
operi veſtro. quintum hoſtium debilitas
Grego. Debilis ẽ hoſtis q non põt uince
re niſi volentem. ſextus orationis adiuto
rium. Nu. 20. cũ eleuaret manus moyſes
vincebant filij Iſrael. ſeptimum armoꝝ
ſpiritualiũ apparatus. vñ Sanſon vince
bat philiſteos in mandibula aſini. i. tẽpe
rantia ꝛ ſimplicitate octauũ memoria do
minice paſſionis qꝺ ſignatũ eſt in Dauid
qui cõtra Goliam uenit in baculo ꝛ fũda
nonũ cibus ſpũalis. ps. panis cor hois cõ
firmet. 3°. R. Ambulauit helyas in forti
tudine cibi illius ꝛc. vnde ꝛ petrus pota
tus ſpiritus ſci gratia confortatus eſt di
cẽs. Oportet deo obedire magis ꝙ̃ hoi
bus. Idẽ vero Apꝰ ante talẽ confortatõ
nem dixit. Neſcio hoiem hunc.

De iuſtitia politica. Capitulum. 37

Iuſtitie politice ſcðm Macrobium
ẽ ſeruare vnicuiꝙ qꝺ ſuum ẽ. Iuſti
tie purgatorie ſcðm eundẽ eſt ad vnam
cuiuſꝙ propoſiti viã uniuſcuiuſꝙ virtut
officium conſeruare vſꝙ ad vltimum de
ſcendendo. Iuſtitie aũt purgati animi eſt
ita cum ſuperna mente ſociari vt ſeruet
cum ea fedus perpetuũ imitãdo. Iuſtitie
exemplaris ẽ ꝙ perenni lege ſempiterna o
peris ſui cõtinuatione nõ flectitur. partes
iuſtitie ſcðm Tulliũ ſũt ſex. ſ. religio. pie
tas. grã. vindicatio. obſeruantia. veritas.
Religio ſcðm eundẽ Tulliuʒ eſt virtus
que ſupioris cuiuſdã nature quã diuinam
vocãt curam cerimoniãꝙ affert. pietas ẽ
per quam cõiunctis ſanguie ꝛ beniuolẽ
tia officiuʒ ꝛ diligens tribuitur cultus.
Gratia ẽ in qua amicitiarũ ꝛ officiorũ al
terius memoria. ꝛ remunerandi uoluntas
continetur Uindicatio eſt per quã vis ꝛ
iniuria. ꝛ oẽ quod ob futurum defendẽdo
atꝙ vlciſcendo propulſat. Obſeruantia
ẽ virtus per quam hoies aliqua dignita
te antecedẽtes cultu quodã ꝛ honore di
gnantur. veritas ẽ virtus per quã imuta
ta ea que ſũt. aut fuerunt. aut futura dicu
tur. Nota ꝙ iuſtitia nõ tam ẽ virtus ſpã
lis ꝙ̃ generalis. vt hẽs ſupra de virtutibus
cardinalibus i genere. Iuſtitia vt dr̃ in li
bro ſapie ẽ perpetua multiplici rõne pri
mo qꝛ perpetuat aiaʒ ſtabilĩẽdo eam in ꝺ
bito loco. ſ. ſub deo ꝛ ſupra corpales cre
aturas. ſcðo qꝛ manebit in pr̃ia ſcðm eẽn
tiam ꝛ vſum. Alie ãt virtutes cardinales
ꝛ ſi maneãt in pr̃ia ſcðm eſſentiã nõ tamẽ
ſcðm oẽm vſum. Temperãtia. n. non rfre
nabit motus illicitos. prudẽtia non caue
bit ab inſidijs. Fortitudo nõ aggredietur
terribilia. Iuſtitia peruertitur triplicit
. ſ. amore pſone. vel pecunie. Iſa. vii. vbe
qui iuſtificatis impiũ pro munere. Timo
re euangeliũ. Nolite timere eos qui occi
dũt corpus. Rancore. Idẽ. ſciens ꝙ per
inuidiã tradidiſſẽt eũ. plura mouẽt ad re
ctitudinẽ iuſtitie. primũ ẽ rectitudo hũa
ni corpis. qꝛ indecẽs valde ẽ in recto cor
pore curuũ hr̃e aium. ſcðʒ ẽ naturalis in
clinatio. qꝛ vt ait Aug. Iuſtitia ẽ in corde
hois naturaliter. tertium qꝛ bruta aialia
docẽt multa que ptinent ad iuſtitiã. vt ẽ
innocẽtia. cõcordia. ꝛ huiuſmoi. quartũ ẽ
ſcriptura. eccl. 4. vſꝙ ad mortẽ certa p
iuſtitia. effectus iuſtitie ẽ quia beatificat.
math. quinto. Beati qui eſuriunt ꝛ ſiti
unt iuſtitiam. petrus. Si quid patimini p
pter iuſtitiaʒ beati. Quia exaltat. eccl. ſcðo
Qui operatur iuſtitiaʒ exaltabitur. quia

appetitum cõcupiſcentie refrenat. Iſa.
xi. Erit iuſtitia cingulũ lũborũ eius q2 lo
cũ deo preparat pſal. 88. Iuſtitia ⁊ iudi
ciũ preparatio ſedis tue q2 a morte eterna
liberat prouer. Iuſtitia vero liberabit
a morte. Quia coronat Thimo. 4. Re
poſita ē mihi corona iuſtitie. Quia remu
nerat. ps. xvii. Retribuet mihi dñs ſcd3
iuſtitiam meam. Iuſtitia conſiſtit in fide.
Ap9. 2. Credidit Abrahã deo. ⁊ reputatũ
eſt ei ad iuſtitiam. Item in orõne pſal. 33.
Clamauerũt iuſti. ⁊ do. ex. e. In ſacta me
ditatione. Eccl. Beatus vir q in ſapiẽtia
morabitur. ⁊ in iuſtitia meditabit. In hũi
liatione Math. Sic decet nos implere
omnem iuſtitiã. Glo. Perfecta iuſtitia ē ſub
dere ſe minore in eruditõe prouer. Semi
nanti iuſtitiam merces fidelis.

De donis in cõ

Ca. 38.

Licet oẽs habitus dati diuinitus poſ
ſint dici gñaliter dona dei. Spãli
ter ⁊ appropriate ſeptẽ ſunt dona ſpũſ ſã
cti que per ordinem. Iſa. xi. cap. Enume
rat a ſũmo icipiens vſq3 ad vltimũ dſcẽ
dendo. Septem igr̃ ſunt dona multiplici
rõe. Primo vt per hec ſeptẽ expellãtur
vitia ſeptẽ. ſ. ut timor expellat ſuperbiã3.
Pietas inuidia3. Sciã irã que ē quaſi que
dam iſania. Fortitudo accidiam. Conſili
um auaritiam intellectus gulã. Sapiẽtia
luxuriam. ſcdo dicũtur eē ſeptem dona
pp expediendas vires naturales. Nã ira
ſcibilis indiget expediri tam i proſperis
q̃ i aduerſis i proſperis quidem per tio
rem. In aduerſis autem per fortitudinẽ.
Concupiſcibilis indiget expediri quantũ
ad effectũ reſpectu proximi. quod fit per
pietatem ⁊ quantũ ad effectum reſpectu
dei qd̃ fit per guſtũ ſapientie. Ratiõalis
vero indiget expediri i veritatis ſpecula
tione quod fit per donũ intellectus. ⁊ in
veri electõe. quod fit p conſilium donũ
atq3 i electi executõe quod fit p ſcientiã.
per hanc enim recte ↄuerſamur i medio
natõis praue ⁊ peruerſe. tertio dicuntur
eſſe ſeptem dona propter regimẽ actiue
⁊ contẽplatiue vite. Cõtemplatiua ſiqui
dem tria dona d3 hr̃e. ſ. timorẽ ad reuerẽ
tiam maieſtatis. itellectũ ad itelligẽtiam
veritatis. Sapiẽtiam ad guſtum bonita
tis. Actiua vero habet pietatem ad agẽ
dum fortitudinem ad ſuſtinendum ſcien
tiam ad diſcretionẽ pietatis conſiliu3 ad
diſcretione3 fortitudis. plurima ergo do
na ſunt ad itellectum ſpectantia. quia lux
cognitio nis multum valet ad recte uiuẽ
dum propter eandem cauſam fit donoꝝ
cõbinatio ubi quaſi ſemꝑ adiungitur unũ
directiuum cum alio quod ſpectat ad ac
tionem vel paſſionem. Unde. Grego. ſu
per Ezechi. Dicit ꝙ ſumus per ſapiẽtiã
maturi. per itellectum prouidi. per cõſili
um cauti per fortitudinem animoſi. p ſciẽ
tiam diſcreti per pietatem miſericordes
per timorem humiles.

De timore in cõi. Cap. 39

Timor eſt ut ait Augu. fuga mali.
Spẽs timoris ſũt ſex. primus ē na
turalis quo quilibet naturaliter timet no
cumentum nature iſte non eſt meritori9
neq3 demeritorius. q2 nõ ſubiacet libero
arbitrio ⁊ dr̃ naturalis non a natura iſti
tuta ſed deſtituta. q2 iſte timor eſt ꝑ pec
cato primorũ parentum inflictus hoc ti
more xp̃s naturaliter mori timuit. Secũ
dus eſt timor humãus quo quis nimis ti
met pelli ſue iſte timor naſcitur ex nimio
amore pñtis vite. ⁊ ē quandoq3 mortalis
actus eius. ſ. cum prius qs peccaret mor
taliter q̃3 amitteret vitam ſuam qñq3 eſt
venialis. ut cũ qs faceret prius peccatu3
veniale q̃3 permitteret ſe occidi. Tertius
eſt timor mundanus quo quis nimis ſuis
rebus inheret. Hic naſcitur ex nimis a
more rerũ temporalium ⁊ eſt quandoq3
mortalis quandoq3 venialis penitus eo
dẽ modo quo dictum ē d̃ humano. quar
tus ē timor ſeruilis quo quis timet pec
care principalit̃ pp penã. quint9 ē timor
initialis quo timet quis penã ⁊ dei offen
ſam. Unde quaſi duos habet oculos:
vnum ad penam. alium ad deum. ⁊ hic eſt
principalior. Sextus eſt timor filialis quo
quis timet offenſam dei. vel ſeparationẽ
a deo. Numerus predictorum timorũ ſic
accipitur. Aliquis timor ē a ſpiritu ſancto
⁊ cum ſpiritu ſãcto. ſicut timor initialis ⁊
filialis. Aliquis a ſpiritu ſancto eſt ⁊
non cum ſpiritu ſancto eſt. ſicut timor ſer
uilis. Aliquis eſt cum ſpũ ſancto. ⁊ non a
ſpũ ſancto. ſicut timor naturalis. Aliquis
nec a ſpũ ſancto. nec cum ſpiritu ſancto
ſic timor humanus ⁊ mũdanus. quos nec
ſpiritus ſancti gratia ſecũ compatit. nec
per ſpm̃ ſanctum dantur. Eſt adhuc ali
us timor reuerentie qui ſolus inter timo
res erit i pñã. ſicut dic̃ pſ. 16. Timor domi
ni ſanctus permanet in ſeculum ſeculi. re
uerẽtia vero ē reſilitio a conſiderata ma
gnitudine dei in propriã paruitatẽ. Timõ
domini multa bona facit. Primo quia ex
pellit peccatũ. eccl. j. Timor domini expel
lit peccatum. Sapientiã gignit. eccſ. pmo
Qui timet nihil negligit. Mentem ſtabi
lit. prouer. Niſi i timore domini tenueris
te inſtanter cito ſubuertetur domus tua
Spiritualiter ditat. ps. Non ē in opia ti
mentibus eum. Bona opera cumulat. ec
cl. 15. Qui timet deu3 faciet bona. Cor de
lectat. eccl. Timor domini delectat cor. vi
tam prolũgat. eccl. j. timor domini appõit
vitam. Deuotionem irrigat. eccl. primo.
timor domini fons vite. eternaliter remu
nerat. eccl. j. timenti deũ erit in extremis.

De timore ſeruili.

Capitulum. xl.

Timor ſeruilis donũ ſpiritus ſancti
ē. non tamẽ eſt cum ſpiritu ſãcto. ſicut au
rora ē a ſole non tamen ē cu3 ſole. Timor
ſeruilis ſpũi ſancto locũ preparat. vt eu3
ſicut ſeta filium introducat. Seta filiũ in
troducẽdo ipſum precedit. nõ tamen cu3
ipſo permanet. ſicut ait Aug. timor ſerui
lis ē bonum quo nemo bene utitur. quia
licet habitus timoris ſeruilis bonus ſit in
ſe ſcdm̃ ꝙ donum ſpiritus ſancti ē, tamẽ
eius actus quandoque peccatum eſt. Ti
mor itaq3 ſeruilis duo facit. primum eſt
ꝙ preparat uiam charitati. Secundum ē
ꝙ retrahit a peccato motu pene tantum
Ratione primi bonus eſt. ſed ratione ſe
cundi diſtinguitur. Unde notandũ eſt ꝙ
vſus timoris ſeruilis duplex eſt. ſ. cum qs
vtitur eſſentia habitus tantum. vel cum
quis vtitur ſeruilitate. primo modo vſus
eius bonus eſt. Nam vſus ille abhorret
penas eternas. quod bonum eſt. cum ſit e
tiam i timore initiali. Secũdo modo vſus
eius malus eſt. quia uſus eius vitare ma
lu3 ex coactione per penam. cuius tamen
affectus habetur in uoluntate. ⁊ ſequere
tur effectus ſi ſperaretur impunitas. ut
ait Aug. et intelligitur dictu3 eius qui ait
ꝙ timor ſeruilis bonus eſt. non tamen qui
timet ſeruiliter bene agit. quia agere bo
num eſt ex voluntate facti. ſed agere bñ
ideſt meritorie eſt ex voluntate agentis
q agit ex uirtute charitatis ⁊ gratie.

De timore initiali.

Capitulum. xli.

Timor initialis ideo ſic dictum ē.
quia eſt incipientiũ primo peni
tere. Unde Iſa. 26. Domine a timore tuo
concepimus ⁊ peperimus ſpiritum ſalutis
Qui adhuc ſunt in anguſtia pro peccato
quod commiſerunt. ſed ãguſtia hoc foras
mittitur quando cõſcientia ſerenatur ad
plenum. quia perfecta charitas foras mit
tit timorem initialem inquantũ habet na
turam timoris ſeruilis. ſecundum hoc qs
ſcilicet habet oculum ad penam. Timor
enim initialis habet duos oculos. vnum
ad gloriam qui eſt ei eſſentialis. alterum
ad penam qui eſt ei accidentalis. ſed timo
re ſeruili eſſẽtialis. preterea timor initialis
abſtinet a pccõ veniali pp penã purgato
rii in quo cãn põt ↄuenire cũ pfecto q ē

timet penam purgatorij inquantū eſt di
latiua glorie.ſiue ſeparatiua ad tēpus. Du
plex ē amor .ſ. filialis quo deū diligimus
ꝓꝑ ſe tātum ⁊ mercenarius quo nō diligi
mus pricipaliter. ſed ſcd̄ario bito rſpec
tu ad mercedē. huic duplici amori reſpō
det duplex .ſ. initialis ⁊ filialis. Nā filialiſ
timor reſpondet amori filiali initialis ve
ro reſpondet amori mercenario

De timore filiali. Cap. 42

t Jmor filialis proprie timet offen
dere deū. q ⁊ ſi propter pcc̄m non
ſepararetur a deo tn̄ a pccō abſtineret nec
ꝓpm offēderet. Et i hoc timor filialis dif
fert ab initiali qui proprie ē timor ſepara
tionis. qui ꝓꝑ cōſcientiā peccati timet ſe
parari a deo. Timor vero filialis tm̄mo
do timet offendere deū. Alia eſt dr̄a qa
timor initialis eſt iperfectorū. ſꝫ filialis ꝑ
fectorum. tertia eſt dr̄a qꝛ cum in timore
pene ſint duo .ſ. punitō ⁊ cautela. Jp̄a pu
nitio pertinet ad timorē initialē. talis .n.
punitio ē ex cōſcia peccati de quo neſcit
an ſit dimiſſuꝫ. Cautela vero pertinet ad
timorem filialeꝫ ſicut .n. perfectus cauet
peccatum quia deum offendit ita per cō
ſequens cauet penam ſed tamen ꝑ accn̄ſ
timor etiam filialis dicitur ſanctus ⁊ ca
ſtus.

De dono pietatiſ. Cap: xxxxiij.

d Onum pietatis in tribus conſiſtit
.ſ. in cultu dei i veneratione ſacre
ſcripture. ⁊ in proximi honore. Cultus
dei conſiſtit i profeſſione diuine maieſta
tis ⁊ hoc eſt theoſebia. Veneratio ſacre
ſcripture conſiſtit in hoc vt ei firmiter
credatur vt ſollicite cuſtodiatur ⁊ fideli
ter diſpenſetur. Honor proximi conſiſtit
in reuerentia ſuperiorum in conformita
te equalium. ⁊ in ſubuentione inferio
rum.

De dono ſcientie.

Cap xliiii.

ſ Cientie donum ſimilem actum hēt
cum prudentia. quia eſt virtus po
litica. ſed differt in ratione agendi. Pru
dentia .n. procedit ex principijs iuris na
turalis. Scientie vero donum ex princi
pijs fidei. Proprius actus ſcie doni eſt
docere recte conuerſari in medio natōis
praue ⁊ peruerſe. Ad quod requiruntur
tria. Primum eſt ꝙ habeat rationes q
bus ſe defendat ab impugnantibus fidē
ſuam. Secundum eſt ꝙ a malo abſtineat
Tertium ꝙ bene ⁊ prudenter tempora
lia aminiſtret. Propterea ſcientie doni
eſt dirigere opera ad normam rōnis. ⁊
ad conformitatem dei. Jtem per ſciētie
donum ſcitur ne ſub ſpecie boni malum
lateat. Jtem donum ſcıntie regit pietatē
propter quod etiam hec duo cōbinantur
Jtem per donum ſcientie ſcit homo qd
ſit ⁊ a quo ſit. ⁊ ad quid ſit. Sciētie donū
ē ſcientia faciendorum. ⁊ ideo ratiōe ſciē
tie conſiſtit in cognitione ſecundum quā
non virtus. ſed ratione faciendorum cō
ſiſtit in operatione ⁊ ſecundum hoc eſt
virtus.

De dono conſilijs. cap. xlv.

c Onſilium ſumitur tribus modis.
qn̄qꝫ dr̄ conſilium deliberatio d̄ re
bus valentibus ad finē ad quem tēdimꝰ
⁊ tale conſilium pertinet ad prudentiam
vel idem eſt ꝙ prudentia quandoqꝫ dr̄ ꝯ
ſiliuꝫ perſuaſio rerū excellentiū ad quas
nō tenemur ſcd̄m qd̄ dr̄ hoc eē conſiliū
Si uis pfectus eē vade. ⁊ vēde ⁊c̄. qn̄qꝫ
dr̄ conſiliū prudentia valde exercitata i
medio cōtēplatiuorū ⁊ actiuorū donorū
⁊ deliberatio de opibus arduis. ſiue tene
amur ad ea. ſiue nō. ⁊ ſcd̄m hoc ſumit ꝯſi
liū donū. Nota ꝙ ſicut ad ſcie donū ꝑti
net reprobare malū ⁊ eligere bonū. ita
ꝑtinet ad conſiliū cauere pericula que ſt̄
in hoc ſeculo. Jtē ſicut ſcie donuꝫ hēt re
gere pietatē ita donū conſilij hēt regere
fortitudinē. Jn hoc āt differūt cōſiliuꝫ ⁊
ſcientia. qꝛ ſcientia eſt circa bonum ⁊ ma
lum. ſed conſiliū ē circa difficile ⁊ arduū:

De dono ſapientie ⁊ intellectus.

Capitulum. xlvi.

ſ Apientia ⁊ itellectus differunt. qꝛ
ſapia eſt cognitio dei abſolute. itel
lectus vero ē cognitio collocatiue. ſ. in cō
paratione ad creaturas. Jtem alia dr̄a. qꝛ
intellectu cognoſcitur deuſ ꝑ illuminatio
nem de auditis in ſcriptura ſapia aūt co
gnoſcitur ipſo experimēto. Jtem per in
tellectum deum cognoſcimus. per ſapiaꝫ
dulcedinē eius guſtamus. Vn̄ ſapia dici
tur quaſi ſapore uirtutum cōdita ſcientia
Jtē ſicut dicit Gre. ꝑ intellectum ſumus
prouidi. per ſapientiā maturi.

De beatitudinibus i gn̄e. Ca: xlvii.

b Eatitudines ſunt ſeptē ſecundum
diſtinctioneꝫ graduū. quāuis ſint
octo ſcd̄m eſſentiā quas ſaluator enume
rat in ſermōe de mōte. ſ. paupertas ſpūs
mititas luctus. eſuries iuſtitie miſericor
dia. mūditia cordis. pax quarū beatitudi
nū numerus ſic accipitur ſcd̄m integrita
tem pfectionis. Requruntur āt ad integri
tatem pfectionis tria. ſ. receſſus a malo.
ꝓceſſus i bono. ⁊ pfectꝰ ſtatꝰ i optio. ſane
aūt oē malū procedit ex tumore ſupbie:
aut ex rancore malitie. aut ex lāgore con
cupiſcentie. Cōtra hec tria ſūt tres beati
tudines. ſ. paupertas ſpūs contra maluꝫ
tumoris. mititas cōtra malū rancoris. luc
tus contra malū libidinis. Jtē profectus
attenditur ſecōm mutatione que eſt ſcōꝫ
duas vias dn̄i. ſ. miſericordiā. ⁊ veritateꝫ
de qbus in ps. i. Vniuerſe vie dn̄i miſeri
cordia ⁊ veritas. Jtē ſcd̄m has duas viaſ
ſumunt̄ due beatitudies. ſ. eſuries iuſtitie
⁊ affectus miſericordie. ꝑterea ſtatur in
optimo attendit̄ duobus modis. ſ. in ſim
plicia cognitiōe. ⁊ tranqlla affectione. ⁊ ſe
cūduꝫ hoc ſumunt̄ due vltime beatitudi
nes. ſ. mūditia cordis ad deum uidendū
⁊ pax mentis ad pfecte fruēduꝫ. per has
ſeptem beatitudines excluduntur ſep
tem capitalia vitia. paupertas ſpiritꝰ ex
cludit ſuperbiā. Manſuetudo iram. Luc
tus inuidiam. quoniā qui luget pro pecca
tis aliorū non inuidet illis. Eſuries iuſti
tie accidiā. Miſericordia auaritiam. Mū
ditia cordis gulam. qa cordis munditia n̄
ſeruit uentri ad modū bruti animaliſ pax
excludit luxuriam. qꝛ guſtato ſpū deſipit
ois caro. Et ſicut in enumeratiōe donoꝝ
eſt ordo artificialis quo ꝑmo ponunt̄ di
gniora. ita i beatitudinibuſ ē ordo natura
lis ubi digniores ponuntur vltimo.

De prima btitudine:

Capitulum. xlix.

p Aupertas ſpūs ponitur hic ꝓ ab
ſtinentia ab amōe mūdi. i. ab amo
re carnaliū voluptatū ⁊ diuitiarū. ac pro
prie excellētie. Hec tria complectit̄ amō
mūdi. Vn̄ dicitur ſuper Lucā. pauperes
ſūt q nō querūt illecebroſa. Super Ma
th. Grego. pauperes ſpū ſunt humiles ⁊
timenteſ deū. alia gloſa dicit ꝙ pauperes
ſunt q nihil hn̄t ⁊ omnia poſſident.

De ſcd̄a beatitudine.

Capitulum. xlviiii.

m Jtis eſt ſicut dicit Ariſt. qui nec
patitur. nec deducitur. Eſt auteꝫ
mititas eadē cum mā ſuetudine. habetur
.n. in glo. ſuper Math. ꝙ māſuetus eſt q
nullam amaritudineꝫ ſentit. ex quo patet
ꝙ māſuetudo eſt purgati ai et pōt dici ꝙ
manſuetudo ē ſpēs fortitudinis mediāte
patientia. Differunt tn̄ manſuetudo ⁊ pa
tientia. quoniam patientia eſt in ſuſtinen
tia moleſtiarum corporalium. māſuetudo
in ſuſtinentia contumeliarum.

De tertia beatitudine.

Capitulum. La.

l Vctus eſt lugere pro peccato. ⁊
ipſum odire. ita ꝙ iſurgamus ad
deſtructionem ipſius. Lugere autem de
malo vt fugiamus ipſum. inquantuꝫ auer
tit ab amico. ſic lugere eſt ſolius charita
tis. Lugere autem de quolibet malo ſpe
ciali eſt cuiuſlibet virtutis. Quelibet eni
virtus luget de ſuo contrario.

De quarta beatitudine.

Capitulum. Li.

e Suries iuſtitie eſt vehemens de
ſiderium iuſtitie ſiue ſummi bōi. Eſuries

autem iuſtie potius eſt beatitudo q̃ȝ eſu
ries aliarũ virtutũ cardinaliũ.qꝛ per iu/
ſtitiam imediate coniungimur deo quod
nõ fit per alias virtutes cardinales. Iu/
ſtitia.n.ꝓnt hic ſũt cõpꝛhendit fidẽ ſpeȝ
charitatẽ que imediate coniũgũt nos dõ.

De quinta.

Cap. 52.

m Iſericoꝛdia eſt ꝑ quã ꝓ terrenis
celeſtia meremur. Opa miſericoꝛ
die ſũt.14.ſ.ſeptẽ coꝛꝑalia: ꝛ ſeptẽ ſpũa
lia. Coꝛporalia ſũt hec viſitatio iſermo
rũ cibatio eꝛurientiũ. Potatio ſitientiuȝ
Redemptio captiuorũ. Ueſtitio nudoꝝ.
Collectio ꝑegrinorum. Sepultura moꝛ
tuorũ. Prima ſex de iſtis habemꝰ ĩ euã
gelio ſeptimã de thob. Opa ſpiritualia
ſũt hec. Delinquenti ignoſcere. Peccã
tem coꝛripere. Ignorantẽ docere. Titu/
banti conſulere. Meſtũ cõſolari. Pꝛo ſa
lute pꝛoximi exorare. Iniurias ſuſtinere
Et hoc vltimũ pꝛopterea dr̃ opus miſeri
coꝛdie.qꝛ reſponſio mollis ꝛ humilis frã
git iram ꝛ hoc pium eſt.ſ.furoꝛem irati
mitigare.

De ſexta. Cap. 53

m Unditia coꝛdis eſt qua clarificat
coꝛ ꝛ mũdatur ad videndũ deũ ꝛ
ardentiſſime diligendũ. Accipitur autẽ
mũditia coꝛdis hic ñ pꝛo virtute. ſed pꝛo
ſtatu quodã qui eſt purgati animi.

De ſeptima.

Cap. liiii.

p Ax ẽ ſtatus virtutis in quo ẽ dele
ctatio i deo ſine cõtradictione car
nis mundi ꝛ diaboli. vel ſi aliqua eſt ieſſi
car eſt. Unde pȝ ꝙ pax ẽ ſtatus ai purga
tiſſimi. Pacificis ãt magis attribuit eſſe
filios dei q̃ȝ aliis.qꝛ licet miſericoꝛdia ma
xime aſſimilet hoiem deo quãtũ ad oꝑ
exteriora tñ quãtũ ad interioꝛa magis aſ
ſimulat pax.

De octaua. cap. lv.

o Ctaua beatitudo ẽ de qua dr̃ bea
ti q perſecutionẽ patiũtur ꝑꝑ iu/
ſtitiam.qꝛ ipſorũ ẽ regnũ celoꝝ. Hec vtꝰ
.ſ. ſuſtinentia ꝑſecutionũ ꝑꝑ iuſtitie ãne
xa eſt paci.cũ.n.pacificꝰ ſic abſqȝ ꝯtraditiõ
ne carnis mũdi ꝛ diaboli.pȝ ꝙ idẽ ꝑatus
ẽ ſuperare tẽtatõeȝ mortis ꝓ xp̃o in eo
dẽ gradu ẽ.cũ pace. ꝑꝑ hoc diximus ꝙ oc
to ſũt btitudines quantũ ad eẽntiã. ſed tã
tũ ſeptẽ q̃tũ ad diſtinctionẽ graduũ qm̃
ſuper pacẽ non ẽ virtus alia. Dicit enim
Aug. Pax ẽ finis ꝛ cõſumatio oium vir
tutũ. Octaua beatitudo dr̃ redire ad ca/
put duobus modis. primo.qꝛ idẽ pꝛimuȝ
ſibi pꝛomittitur ꝙ prime beatitudini.ſ.
regnũ celorũ.2°.qꝛ oẽs pꝛobant a prima
vſqȝ ad vltimam vtrum vere ſint. Unde
Greg. Qualis vnuſquiſqȝ apd̃ ſe lateat.
illata cõtumelia pꝛobat. Ex his dictis col
ligitur ꝙ habitus virtutũ cardinaliũ ꝑn
cipaliter diſponũt ad exercitium actiue
habitus vero donorum diſponũt ad ac
tus contemplatiue maxime. hitus vero
beatitudinum diſponunt ad perfectõem
vtriuſqȝ.

De ſenſibus ſpiritualibus.

cap. 56

p Er ſenſus ſpirituales percipit ai/
ma ſpiritualia quia videt ſpõſi ſui
pulchritudinem ſub rõne ſplendoris au
dit ameniſſimam armoniam ſub ratione
verbi. Guſtat ſummã dulcedinem ſub ra
tione ſapientie cõpꝛehendẽtis vtriũqȝ.ſ.
verbũ ꝛ ſplẽdorem. Odorat ſũmam fra
grãtiã ſub rõe verbi inſpirati. Tãgit ſũ
mã ſuauitatem ſub ratõe verbi incarna
ti.ꝛ inter nos coꝛꝑaliter habitantis. red/
dentis ſe nobis palpabilẽ. ꝛ oſculabilem
ꝑ ardentiſſimam charitatẽ. Ex predictis
pȝ ꝙ ſenſus ſpũales dicunt conceptiões
mẽtales circa vtutẽ cõtẽplandã que qdẽ
contemplatio incipit a ſenſu. ꝛ peruenit
ad imaginationem ꝛ de imaginatione ad
rationem ꝛ de ratione ad intellectum ꝛ
de intellectu ad intelligentiam ꝛ de intel
ligentia ad ſapiam ſiue notitiã exceſſiuã
que incipit hic i via ꝛ cõſumatur i gloria

De fructibus ſpiritualibus.

Capitulũ. lvii.

f Ructus duodecim ſpirituales nõ
dicuntur nouos habitus. ſȝ ſtatus
conſolationum quibus conſolat ſpũs iu/
ſtoꝝ. ꝛ iſte delectatões cõſequẽtur opera
perfecta. Sunt aũt iſti fructus charitas.
Gaudiũ. pax. patiẽtia. Lõganimitas Bo
nitas. Benignitas. Manſuetudo. Fides
Modeſtia. Continentia ꝛ Caſtitas.

De dulia ꝛ latria.

Cap. lviii.

l Atria ꝛ ſeruitus ꝛ reuerentia deo
exhibita. vñ ſi creature exhibetur honoꝛ
deo debitus eſt idolatria. Latria cõpꝛehẽ
dit quinqȝ.ſ. Fidem. Sapientiã. Reuerẽ
tiam. Sacrificiũ. ꝛ Orationem. Prima
duo ſũt coꝛdis. alia duo ſunt oꝑis. vltimũ
eſt oꝛis. Dulia debetur creature inq̃ȝtum
eſt imago dei. Uñ dulia eſt honoꝛ q debe
tur ſanctis. Unde de beata virgine ſcien
dum ẽ ꝙ inquantũ eſt ꝑſona ſancta debe
tur ei dulia. ſȝ inquantũ mater dei debet
ei yperdulia.i. ſuꝑioꝛ dulia. Sane ſi ꝑſona
cui debetur dulia eſt in pꝛelatione conſti
tuta debetur ei reuerentia que cõſiſtit in
obedientia mandatorum. ꝛ in exhibitiõe
honoꝛum. Si ãt eſt perſona ſimplex debe
tur ei reuerentia tantũ que conſiſtit i ex
hibitione honorum. Iperdulia debet cre
ature excellenti ſicut ẽ caro xp̃i. beata vir
go. crux chꝛiſti. Uñ ſciendũ eſt ꝙ vere li
gno crucis xp̃i in quo pependit ſiue ſit ſi
gurata ſigno crucifixi debet yperdulia qꝛ
eſt inſtrumentũ noſtre redẽptionis. cru/
cibus autẽ factis inquantũ ſũt lignum. ſi
ue res tales nihil debet ſed crucibus fac
tis in ſignũ chꝛiſti crucifixi debetur latria
Imaginibus ãt eadem debetur adoꝛatio
que debetur ꝛ illis quoꝛum ſunt imagies
non inquantum res facte adoꝛantur. ſed
illos quoꝛum ſũt imagines adoꝛamus.

De pꝛeceptis in genere.

Capitulum. lviiii.

p Receptum eſt imperium faciẽ
di aliquid vel non faciendo.
preceptoꝛum alia ſunt affirma/
tiua. Ut honoꝛa patrem. alia negatiua.
vt non occides. precepta affirmatiua ſtri
cte ſumendo dicuntur pꝛecepta. ſed nega
tiua dicuntur pꝛohibitiones. precepta af
firmatiua obligant ſemper. ſed non ad ſẽ
per. Sed negatiua obligant ſemper. ꝛ ad
ſemper. pꝛecepta decalogi poſſũt dici da
ta vel innata. pꝛimo modo tantum perti
nent ad populũ Iſrahelititicum. Secũdo
modo ad omnes ꝛ obligant. quia ꝗcquid
continet decalogus explicite. hoc cõtinet
lex nature que ſcripta eſt in coꝛde cuiuſ
libet implicite. Iſtud enim pꝛeceptum le
gis nature.ſ. quod tibi non vis fieri. aliis
ne feceris. includit hec pꝛecepta. Non oc
cides. Nõ furtum facies. ꝛ huiuſmodi q
decalogus ponit explicite. Quedam pre
cepta traduntur imperatiue ſcilicet illa q
ſunt affirmatiua. quedam indicatiue ſcili
cet negatiua. ꝛ hoc ideo. quia difficilius ẽ
facere bonum q̃ȝ declinare malum. pluꝛes
enim in faciendo bonum requiruntur cir
cunſtantie. In quibuſdam pꝛeceptis
pꝛohibetur actus ꝛ effectus. vt patet in
his. non mechaberis. non concupiſces rẽ
pꝛoximi tui. quia appetitus eſt nimis ioꝛ
dinatus ad illa. In quibuſdam ſolummo
do pꝛohibentur actus. vt cum dicitur. nõ
occides. Hoc dico ſecũdum foꝛmam tra
dendi. non per virtutem intelligendi. qa
omnia precepta negatiua coercent manũ
ꝛ animũ. Multis modis ligamur ſcilicet
lege nature. vt eſt diligere deum ſuꝑ om
nia. ꝛ nulli facere quod nobis fieri nolu
mus. pꝛeceptis diuinis vt legabatur Adã
pꝛeceptis ſibi datis. ꝛ Iudei ſuis. Uotis
quia ſecundum Augu. vouere eſt volun
tatis. ſed reddere eſt neceſſitatis. Unde
quibuſdam conſilia etiam pꝛecepta ſunt
ſicut religioſis qui vouerunt talia decre
tis patrum. vt eſt ieiunare aliquas vi/
gilias. et huiuſmodi. Conſuetudine

ſecundum quod in Fräcia primogenitus
ſuccedit in regno Mandatis prelatoruz
Unde ſuper cathedram Moyſi ⁊c. Cō
ſcientia qꝛ ſcðm Aug. Quicquid fit con
tra conſcientiā edificat ad gehēnā. Nūe
rus preceptorū ſumit ſic. quia quedā or
dināt nos ad deum quedam ad proximū
Quod deus inſinuare voluit qñ in dua
bus tabulis legē dedit. In prima tabula
ſūt tria precepta que pertinent ad deū.
Primū pertinet ad patrē. qꝛ eſt de diui
na vnitate. Scðm ad dei filium qꝛ eſt de
iuramenti veritate. Tertium ad ſpūm ſā
ctum quia eſt de ſpūali vocatione. In ſe
cunda tabula ſūt ſeptem precepta ad p
ximum ſpectantia. Primum ē de exhi
bendis bonis ut eſt illud. Honora prēm
tuū ⁊c. Reliqua ſex ſūt de cauendis ma
lis que inferri poſſunt corde. vel opere.
vel ore. Opere ledimus proximū tripli
citer propter quod dant tria precepta.
Primū eſt nō occides. Secundū nō me
caberis. Tertium non furtū facies. Ore
quoqꝫ ledimus proximum. ⁊ contra hoc
illud nō dices contra proximum tuū fal
ſum teſtimoniū. Corde ledimus p ximuz
dupliciter. Quandoqꝫ reſpectu rei irra
tionalis. de hoc dicitur. Non cōcupiſces
rem proximi tui. Quādoqꝫ reſpectu rei
rationalis. ⁊ de hoc dicitur non concupi
ſces uxorem proximi tui.

De primo precepto. Cap. 60

P Rimū preceptuz tres habet clau
ſulas. prima eſt. non habebis deos
alienos coram me. Ubi prohibemur ado
rare creaturas ſpirituales ſcilicet ange
los. Secunda eſt non facies tibi ſculpti
le hoc eſt imagines fictas que nullus rei
naturalis ſunt repreſentatiue. Tertia ē
neqꝫ omnē ſimilitudinez ſcilicet imaginē
rei naturalis. ⁊ ſequit que eſt in celo d̄ſu
per ut ſolis ⁊ lune. ⁊ que in t̄ra deorſum.
ut hois bouis ⁊ ſimilium Neqꝫ eorū que
ſūt in aquis ſub terra. i. piſciū nō adorab
ea. ſ. actu exteriori. neqꝫ colles. i. affectu
interiori. Ex his pꝫ ꝙ nō reprehendunt
xpiani q faciunt imagines nō quidem ad
adorandū. ſed ad memoriandū. Honor
āt qui exhibet non ē latrie. ſed dulie. Se
cundum rōem allegoricā. prima clauſula
hꝰ precepti oſtēdit iudeos ⁊ ſaracenos
eſſe idolatras qui deos hñt alienos. Iu
dei qdē Meſſiā. Saraceni Maugneth
Cōtra ſecundam clauſulā. ſ. nō facies ti
bi ſculptile faciunt hr̄tici peſſimi qui nō
credunt de deo niſi quod imaginatione
ſua ⁊ fantaſia confingūt. Contra tertiam
faciunt mali qꝛ ſupbi colūt ſimilitudinez
eorū que ſūt ſuper terram. ſ. honores di
liguntqꝫ prelaturas. Auari colūt ſimili
tudinē eorū que ſunt in terra. ſ. pecuniā
⁊ diuitias. voluptuoſus colit ſimilitudinē
eorū que ſunt in aquis ideſt delitias vo
luptatis.

De ſecundo. Cap. 61

S Ecundum eſt. nō aſſumes nomen
dei tui in vanum. Hic prohibet iu
ramentum quod fit ſine cā ⁊ periurium.
Uterqꝫ. n. peccat. ſ. pro nihilo iurans. ⁊
falſo iurans aſſumit nomen dei invanuz
qꝛ primus ſine cā nominat ſummam ve
ritatem. ſcðs autem nominatam ꝯtēnit.
Tribus modis qs peccat in periurio. uel
iurando contra conſcientiam uel iurādo
illicitum vel ueniendo contra iuramētū
preterea ſciendum eſt ꝙ iuramenta que
quis ex certa ſcientia facit uel ſonant in
blaſphemiam ut quando quis iurat per
corpus dei. ⁊ ſimilia uel ſonant irreuerē
tiam ſicut quando iurat p vulnera chri
ſti ſunt pccm̄ mortale vel graue etiam
ſi verum eſt quod iurat iſtud preceptuz
non ſolum intelligitur ſecūdum predic
tam rōem litteralem ſed ſecundum iten
tionem moralem aſſumitur. n. nomē dei
in vanum multipliciter. ſ. corde. ore ope.
corde ſicut mali qui tantum nomine ſine
re dicuntur xpiani qui lꝫ ſacramentū re
ceperūt baptiſmi tamē rem ſacramenti
non habent ideſt grām. Ore ſcilicet ma
la iuratione uoti trangreſſione predica
tione facta vana intētione ⁊ indeuota o
ratōe de qua dr̄ ppl's hic labijs me hono
rat ⁊c. Ope ſcðm ꝙ hypochrite nom̄ dī
aſſumūt in ſimulatione opis exterioris
nō in puritate cordis. Unde ſumūt in va
nū quia receperūt mercedem ſuā.

De ter tio precepto. Cap. lx.

T Ertiuz ē. Memento vt diē ſabba
ti ſanctifices non facies oē opus in
eo in hoc precepto quoddā ē morale. vt
vacatio que ad deū ē orando colēdo me
ditando quoddā cerimoniale vt aſſigna
tio diei ſeptimi qui ſignat tipice ceſſatio
nē peccati. Allegorice quietē corpis xpi
in ſepulchro Anagorice requiez eternā
i celo. Iſtud ergo preceptū pōt triplicit
accipi: Primo gñaliter vt ceſſemus a
vitiis. ſecūdo ſpecialiter vt ceſſemus ab
opibus. corporalibus que īpediunt vaca
tionē ad deū. tertio ſpāliſſime. vt ē in vi
ris cōtēplatiuis q ab oibus mundanis ſe
ſeparant vt totaliter deo vacent. Pria
vacatio ē neceſſaria. ſcða debita. tertia
pfecta. Scðꝫ ergo ꝙ ſabbatū dr̄ requieſ
ſiue vacatio ad deū ſic dies dominica po
teſt dici dies ſabbati ⁊ quelibet dies ſta
tuta ad venerationē diuinā i qbus ceſſā
dū ē ab opeř ſeruili. i. a peccato ⁊ ab ope
re īpediente vacationē ad deū. Opera
enim ſeruilia determinantur ab eccleſia
vt opera mechanica que ſunt agricultu
ra mercatū placita exercita.

De quarto precepto. Cap. lx3.

Q Uartū ē. Honora patrē tuū ⁊ ma
trē tuam. Huic precepto additur
promiſſio. ſ. vt ſis longeuus ſuper terrā
qꝛ iuſtū ē vt conſeruatio vite aliene me
reatur conſeruationē vite proprie. Pr̄
dicitur in hoc mandato qui ē principium
p generationē quo ad eē nature vt pa
ter carnalis vel qui eſt principiū p mini
ſteriū regenerationis quo ad eē grē. vt
pater ſpūalis. Sumitur alio mō pater n̄
ſcðm rōem ppriā. ſed ſcðm rōem pſone
qui dr̄ pař etate vel p rege q dr̄ pater d̄
fenſione. Honor hic intelligit duplr̄. ſ. ex
hibitō corporalis in ſuſtētatōe. ⁊ ſpūalis
in reuerentia ⁊ obia. ſed in obediētia di
uerſificat ſecūdū diuerſitatē patrū quia
patri ſpūali debemus obedire in ſpūali
bus. ſ. prelato ſeculari. ſ. regi in tēporali
bus reipu. patri carnali in diſpoſitione
rei familiaris.

De quinto precepto. Cap. lxiiii

Q Uintuz ē. Nō occides. Hic expli
cite prohibetur homicidiū. ſꝫ im
plicite ois motus ire contra proximū ſi
ue ille ſit tm̄ cordis vt ira ſiue oris vt cō
tumelia. ſiue opis vt percuſſio circa mor
tē vel depillatio. prohibetur hic ois occi
ſio iniuſta que ſit tripliciter. ſ. ex cā ut i il
lo qui occiditur ſine culpa. vel ex ordine
vt cū ille qui non ē miſter legis occidit.
vel ex aio vt qñ miſter legis occidit nō
amore iuſtitie. ſed libidine vindicte. Di
ſtiguitur homicidij genus dupliciter. ſ.
verū quod dr̄ corporale. ⁊ interpretatū
quod dr̄ ſpūale hōicidiū ſpūale fit duo
bus mōis. Uno mō omittendo vt cū qs
videt alium i extrema neceſſitate ⁊ non
ſubuenit ei interpretatiue dicitur eū oc
cidiſſe. Alio mō fit cōmittēdo ⁊ hoc qñꝫ
corde. ſ. odiendo. j. Io. 20. Qui odit fra
trē ſuū homicida ē. qñqꝫ ore. ſ. detrahen
do qꝛ ille cui detrahit occidit in cōſcia il
lius q audit detractorē i qua prius viue
bat p bonā famā. qñqꝫ ope. ſ. malo exem
plo alicui occaſionē ruine pſtādo. ⁊ tunc
interpretatiue dicitur illum occidiſſe.

De ſexto. Cap. lxv.

S Extū ē nō mechaberis. In hoc p̄
cepto ut dicit Aug. prohibet oīs il
licitus cōcubitus ⁊ ois illegitimus vſus
eorū mēbrorū. De hac materia quere
ſupra libro 3º. in cap. de luxuria. ⁊ cap.
ſequenti.

De ſeptimo. Cap. lxvi.

S Eptimū ē. nō furtū facies. Hic ſe
cūdū Aug. prohibet ois cōtracta
tio rei aliene ex cupiditate. Contractatō

rei aliene pōt fieri licite tribus mōis.prio
quando fit nō ex cupiditate.ſʒ ex obediē
tia.ſicut fecerunt filij Iſrael auferendo
vaſa egyptiorꝫ.ſcdo quādo fit ex cautela
vt ſi aliquis furet gladiū furioſi.ne ſibi uł
alijs noceat. Tertio quando.fit ex neceſſi
tate.vt cū aliquis eſuriens ad mortem fu
ratur panem.q2 in neceſſitate ſunt omia
cōia.

De octauo pcepto.

Cap. 67.

o Ctauū eſt. Non loqueris cōtra p
ximum tuū falſuʒ teſtimoniū. Hic
prohibetur oē genus mendacij.ſicut dicit
Augu.qđ determinatur p tres dfas. Eſt
eniʒ mendaciuʒ pernicioſū qđ nocet.offi
cioſum qđ prodeſt.iocoſū qđ delectat. In
cluditur in hoc precepto taciturnitas ve
ritatis tempore neceſſitatis.tñ cauſa 7op
portunitas facit ipſā taciturnitatē verita
tis eſſe licitam.

De nono 7 decimo.

Cap. 6viii.

n Onum 7 decimū preceptum eſt.
Nō cōcupiſces rē proximi tui.nec
deſiderabis vxorē eius. non ſeruū.nō an
cillam.non bouē.non aſinū.nec omia que
illius ſunt. Duo prohibent hic.ſ.concupi
ſcentia carnis in vxore proximi.7 cōcupi
ſcentia oculorꝫ i re aliena. Nā ad hec duo
maxime inclinat natura corrupta.ad unū
pp conſeruationē ſui in eſſe indiuidui. ad
alterum pp conſeruationē ſui in eſſe ſpēi
Hic nō prohibetur appetitus q eſt ex cor
ruptione fomitis.vel ad delectationē ſen
ſualitatis. q2 impoſibile ē q illle concupi
ſcētie non ſint in nobiſ.ſed prohibet habi
tus qui eſt ex cōſenſu rōnis quā uis iſtud
preceptū ad duo tantum determinet. tñ
u? ibi uniuerſaliter oīs concupiſcētia ma
le voluntatis.

De conſilijs in gñe.

Cap. lxviiii.

c Onſiliū prout diniditur cōtra pre
ceptuʒ eſt pſuaſio melioris boni ad
qđ non tenemur. Conſilia in multis diffe
runt a pceptis. Primo quia ad precepta
tenemur.ad cōſilia vero nō.q2 .precepta
ſeruare eſt neceſſitatis. conſilia vero vo
luntatis. Item lex vetus đ precepta.euā
gelia vero conſilia ſuperaddūt. Item con
ſilium pertinet ad pfectos.preceptum ad
perficiendos.ſed pmiſſio ad imperfectos
prohibitio vero ad peruerſos. Itē pcep
ta ſeparant nos ab illicitis. cōſilia vero a
conceſſis. Item p precepta declinamus
peccatum.ſed p conſilia occaſioneſ pecca
ti. Itē per precepta maxime negatiua pe
nam fugimus.ſed p conſilia merita cumu
lamus. Itē conſilia ſeruata afferunt pmi
um.non ſeruata nō adducunt ſupplicium
Itē ad precepta conſtringimur ex debi
to.ſed ad conſilia non niſi ex voluntate.
Item conſiliū per votum fit preceptum.
ſicut ait. Aug. Vouere.ē voluntatis. ſed
reddere eſt neceſſitatis. Itē melius eſt eſ
ſe deuotum in minoribus q̄s in maioribuſ
indeuotuʒ inueniri. Unde melius ē nuda
precepta ſeruare cū đuotione q̄s ſe ad cō
ſilia obligare.7 i his negligentē eſſe. No
ta,q in lege moſayca fuerunt iudicia ceri
monialia.7 moralia. Lex autem euangeli
ca iudicia temperat partem auferēdo. fi
guras euacuat rerū.veritatem exhibēdo
precepta conſumat adijciendo. adijcit au
tem tria.ſcilicet inſtructionem documen
torum promiſſionē premiorum. 7 perfec
tionem ǒcſiltoruʒ. Et ideo dicitur lex mo
ſayca ab euāgelica differre.quia illa figu
rarum eſt.hec ueritatis.illa pene.hec gra
tie.illa litteralis.hec ſpiritualis. illa occi
dens.hec uiuificanſ.illa timoris.hec amo
ris.illa ſeruitutis.hec liberalitatiſ.illa one
ris.hec honoris.

De conſilijs euangelicis.

C.lxx.

c Onſilia que xpſ adiecit pceptis ſt
iſta. Primū eſt paupertas que cō
ſiſtit in abdicatione ppietatis.vñ Luce
14. Qui non renunciauerit omnibuſ que
poſſidet non poteſt meus eſſe diſcipulus
Math.19°. Omnis q reliquerit domum
vel fratres 7c.propter nomen meuʒ cen
tuplum accipiet. 7 vitam eternam poſſi
đbit. De hoc hieronim9. Monachus ha
bens obolū nō valet obol ū.ſcđm ē obe
dientie vnde illud ſuper cathedrā mo.ſe
ſcri. 7 pha.que.di.fa.7c. Math.ultimo..
Si qs vult poſt me venire ab.ſemet.7
tol.7c. Sciendū aūt q duplex ē obedien
tia.ſ.perfecta que ſe extendit ad oia que
non ſūt cōtra deū.ſ contra regulā quam
qs profeſſus ē.7 que diſpenſationi plati
non ſubdit. De hac obedientia Ber.per
fecta obia legē neſcit. terminis nō artat
non continent profeſſionis anguſtia. Ad
hanc nullus tenetur debito neceſſitatis.
ſed ſolū perfectōis ſicut tenemur ſemp
imitari chariſmata meliora. Alia ē obedi
entia perfecta tñ ſufficiens ad ſalutē qua
qs obedit tantū in hīs que ſeruare pmi
ſit vel in illis que in his iplicite continen
tur ſicut ſūt illa ſine qbus religionis per
fectio non ſeruatur ut recipere officia 7
huiuſmodi 7 talis obedientia neceſſitatiſ
ē. Cū ergo dicit beatus Bñdictus i rgu
la q ſi prelatus precipiat aliqd impoſſi
bile tentandū ē facere loquitur de obedi
entia perfecta quam obſeruat ſubdit9 i
his ad que non obligatur ad prelati pre
ceptū conſilii ē 7 magne perfectionis. 7
nō neceſſitatis.ſed ſi ſeruat ad ſimplicem
āmonitionē tale qd ē maioris perfectōis
tertiū ē caſtitas de qua dicit. Sunt eunu
chi q ſe caſtrauerūt pp regnū ce. Ad illđ
pertinet illud Math. Audiſtis q2 dictuʒ
ē antiquis.non mechaberis. Ego autem
dico vobis qui viderit mulierē ad concu
pi.eā 7 ceta.hic oñdit q non ſolū cōſēſus
ē dannabilis ad opus mechationis ſʒ ēt
conſenſus ad delectaudū. nota q concu
piſcere ex ſubito motu veniale ē.ſed con
cupiſcere ex deliberatione. perficiendi
mortale ē.predicta tria conſilia ſūt ſpūa
lia 7 ſubſtantialia oīs perfecte religionis
q2 ſuos obſeruatores elongāt a malo.nō
ſolū quātū ad clpam.ſed etiam quantum
ad cām. Omne nāq3 malū oritur ex tri
plici radice.ſ.ex concupiſcentia carniſ ex
concupiſcentia oclorū 7 ex ſuperbia uite
predicta tria conſilia perfecte nos elon
gant ab hac radice triplici. Quartū con
ſiliū ē charitatis. Diligite inimicoſ ue. Lu
ce.vi. Iſtud quantū ad dilectionem affec
tus ē preceptū.ſed quantū ad dilectionē
effectus ē conſilium. quia inimico velle
gratiam et gloriam ē neceſſitatis.ſed oñ
dere ei ſigna beniuolentie ē perfectiōis
7 conſilii.vnde ad hoc omnes non tenet
ſane negare homini ſigna familiaritatiſ
quando ueniam petit. uel neceſſitas ex
poſcit uindicta ē. uel quando ſe ille q ho
ſtis erat ad familiaritatem ingerit ſi ha
beatur preſumptio q non ſimulate uel
irriſorie faciat. tunc diligendus.7 inter
amicos computandus. ſed q aliquis vl
tro ſe ad familiaritatem inimico ingerat
hoc perfectionis eſt. Unde quod aliquis
iniuriaʒ paſſus reconciliationem querat
7 amicitiam non ē debitum neceſſitatis
ſine quo non ē ſalus ſed ē perfectionis 7
conſilii quo magnum expectatur premi
um. Quintum eſt manſuetudis. Ma
th.5. ſi quis te percuſſerit in unam ma
xillam prebe ei aliam hoc ſic intelligitur
paratus ſis aliam ſuſtinere patienter. 7
iſtud conſilium eſt patientie reſpectu le
ſionis corporis. Sed ad idem pertinet
illud quod eſt patientie reſpectu ablatio
nis rerum ſicut eſt illud. Qui uult tecū
contendere i iudicio 7 tunicā tollere reli
que ei 7 paliū. Nota qđ cōtingit ſua re
petere coram iudice fideli dupliciter aut
cum contentione 7 fraude aut cum cha
ritate. Primum nulli licet. ſecundum
uero licet infirmis 7 imperfectis.perfec
tis autem non. Unde non repetere con
ſilium eſt infirmis perfectis uero prece
ptum. Illis autem qui renunciauerūt
proprietati ñ licet repetere ſua ut ſua ſʒ

vt congregationis.ꝛ nec propter ſe.ſed
pp commune bonum. Sextum eſt miſeri
cordie ꝛ ſupererrogationiſ.vt illud. Om
ni penitenti te tribue.ꝛ illud. Si vis pfec
tus eſſe.vade ꝛ vēde omnia ꝛc̄. Nota ꝙ
dare ſuperfluū eſt neceſſitatis in neceſſi
tate extrema. ſed dare qbus egemus cō
ſiliis. Au. Melius ē minus agere ꝙ̄ plus
hēre. Quod autē dicit dominus. Omia
quecūq; vultis ut faciant vobis homineſ
vos eadem facite illis ſic intelligendum.
Quecūq; uultis rōnabiliter ꝛ dictāte cha
ritate vt faciāt vobis ꝛc̄. Unde ſi petere
mus rē aliquam ꝛ non videremus illō eſ
ſe rōabile.non vellemus iam rōnabiliter
dari nobis. Septimum conſiliū eſt de ſim
plicitate verborū. vt ibi.ſit ſermo veſter
eſt eſt.non non. Cuius ſenſus ē ſi affirma
tio vel negatio ē in ore ſit ꝛ in corde.et ad
ho: conſiliuȝ reducitur illud. Audiſtis ꝙ
dictum eſt antiquis.non periurabis. Ego
āt dico uobiſ non iurare omnino. Nota ꝙ
iurare quantuȝ ad infirmitatem ptinet p
miſſionis eſt. Non iurare autem ꝙ̄tuȝ ad
perſectionem pertinet cōſilij eſt.prohibȝ
dominus iurare p creaturas.ſ.per celum
vel terram.uel capillum. pp idolatriam.
ne.ſ.credamus aliquid muniminis eſſe in
illis, fiunt tamen iuramenta p euangeliū
ꝛ cruces.i.per eū cui hec ſunt dōdicata.oc
tauum ē deuitanda occaſione peccati. vn
de dicitur. Si oculus tuus ſcandalizat te
erue enm ꝛ proiice abs te.ſcōm Aug.nul
lum membrorum eruiſ pcipitur ad litte
ram.ſed occaſio peccandi. Poteſt.n.occa
ſio eſſe ex aſpectu.ꝛ tunc oculus ſcandali
zat. Unde poteſt eē occaſio ex cōtactu. et
tunc manus ſcandalizat. Poteſt inſuper
eſſe occaſio ex alio ꝛ hoc uel a conſiliario
qui dicitur oculus.uel ab adiutore qui di
citur manus.ꝛ ē dextera que ē adiutor in
ſpiritualibus.ſiniſtra in temporalibus.hu
iuſmodi enim ſi ſcādalizant abiiciendi ſūt
quia occaſiones peccādi ſunt abiiciende.
nonū conſilium ē de rectitudine intentōiſ
ac finis. vnde dr̄. Attendite ne iuſticiā ve
ſtram faciatis corā hoibus ꝛc̄. Iteȝ illud.
neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua
Item ſic luceant opa veſtra coram homi
nibus vt glorificant patrē veſtrū ꝛc̄. De
his nota ꝙ contingit cōſtituere duos fi
nes.ſ.temporale.ꝛ eternuȝ. ſed ſi eternus
finis eſt ultimus.hoc bene licet. Actio au
tem ſpiritualis vel predicatio non poteſt
referri ad finem tēporalem.ita ꝙ illud tē
porale referatur ad deum.ꝙ non ſunt fa
cienda mala vt ueniant bona. et quod di
cit Aug. Non debemus euāgelizare vt
manducemus.ſed manducare vt euāgeli
zemus. Nota ꝙ tenemur illos actus rfer
re ad deum quorum habemus dñium ex
imperio rationis. vt ē manducare.cogita
re.eligere.ſimilia.ſed non tenemur actus
referre inobediētes rationi. vt eſt nutri
tiua.reſpiratiua.ꝛ huiuſmodi. Decimum
conſilium eſt de cōfirmitate operis ad do
ctrinam. vt ibi. Alligant onera grauia ꝛ i
portabilia digito antē ſuo nolunt ea mo
uere ꝛc̄. Ad ideȝ.hypocrita eiice priuſ tra
bem de oculo tuo ꝛc̄. Nota ꝙ in predica
tione aſſeritur aliquando tentio generali
ter.ſcilicet de his que pertinent ad ſtatū
ſalutis.aliquando aſſeritur tentio ſecun
dum ſtatum perfectionis. vtpote religio
nis. Primo modo tenetur predicator fa
cere quod dicit.cū aſſerit ad hoc omnes
teneri. Secūdo modo non tenetur niſi p
fectionem illam ipſe nouerit. Utrum aūt
malus peccet predicando.diſtinguitur ꝙ
exiſtens in peccato notorio peccat quādo
predicat.ſiue ex neceſſitate officii hoc fa
ciat.ſiue ex voluntate.quia ſcandilizat.ex
iſtens autem peccato occulto ſi predicat.
ꝛ non ſtudet ex dicto ſuo cōpungi adhuc
videtur peccare. quia videtur cōtemneſ
Undecimum conſilium ē de vitanda ſol
licitudine vt ibi. Nolite ſolliciti eſſe ꝛc̄.ꝛ
ibi. Nolite cogitare de craſtino. Sciendū
ꝙ triplex eſt ſollicitudo. prima eſt lauda
bilis. vt eſt prouidentiē ſpiritualis. Unde
Apoꝰ prima ad cor. vii. Qui ſine vxore ē
ſollicitus eſt que dei ſunt quomodo pla
ceat deo. Item ad Ro.cap.12.de prelatꝭ
Qui preeſt in ſollicitudine. Secūda eſt
tollerabilis ꝛ ē ſollicitudo cure tēpora
lis quo ad corpus. Luce cap.x. Martha
mar.ſolli.es.ꝛ tur. erga plu. Tertia ē vi
tuperabilis ꝛ iſta ē ſuperflue theſauriza
tionis quo ad auaritiam. Eccľ.cap.2.pec
catori autem dedit deus afflictionē peſſi
mam ut addat ꝛ cōgreget ꝛ hec vanitas
ꝛ caſſa ſollicitudo mētis. Sollicitudo pri
ma precipitur.ſcōa tolleratur.tertia pro
hibetur. Duodecimū ē fraterne correc
tionis ut ibi. Si peccauerit i te frater tu
us ꝛ cetera. Nota ꝙ fratrem corripere qñ
ꝙ̄ cōſilium ē.ut quādo corripitur ſup ve
nialibus qñq; eſt preceptū.ut corripere
de mortalibus.de ſcōo mō ad oīs perti
net ꝛ obligat ſemp ſed ñ ad ſemper quia
pro loco ꝛ tpe.ſ.quādo vacat ꝛ videt ꝙ
vtilis eſt correctio. Sciēdum eſt ꝙ tri
plex ē correctio.ſcilȝ amoris. timoris.ꝛ
pudoris. Hūc ordinem fraterne correc
tōis docet dñs in euangelio. Primo eni
inuit fratrem reuocādum eē amore cuȝ
iubet eum ſingulariter corripere dicēs.
Corripe eū iter te ꝛ ipſū ſolū. Sed ſi hoc
ñ valet docet eum eē reuocādū timore
ubi ait. Si te nō audierit adhibe vnum
vel duos tecū.ꝛ ſi hoc ñ valuerit docet
eum eſſe reuocādum pudore vbi dicit.
Si nec illos audierit dic eccleſie. Si aūt
eccleſiam non audierit ſibi tibi ſicut eth
nicus ꝛ publicanus.i. excōicari debet.ꝛ
ſic euitari.ſane predictus ordo fraterne
correctionis intelligitur tm̄ de crimina
libus quia de culpis cōibus ſolēt clauſtra
les ſe in ſuis capitulis accuſare ñ premiſ
ſa tamē ad monitione. Uerūtamē accu
ſans alium caueat diligēter.ne hoc faci
at ad diffamādum ſed ad corrigēdū quo
niam ſi quis ex deliberatione contrari
uȝ faceret mortaliter peccaret

Explicit liber quintus. Incipiunt ca
pitula libri ſexti.

De medicina ſacramētorum 1
De diffinitōibuſ ſacrī. 2
De ſacramentis noue legis. 3
De effectu ſacrorū. 4
De numero ſacramentorū. 5
De poteſtate diſpenſationis ſacramēto
rum. vi
De triplici ſtatu fidelium. vii
De inſtitutōe ſacramentoruȝ. 8
De baptiſmo. viii
De cathecīſmo ꝛ exorciſmo. 10
De confirmatione. ii
De eucharīſta. 12
De dignitate euchariſtie. 13
De mirabilibus que fiunt in eucharī
ſtia. xiii
De dignitate in ſuſcipientibus corpus
xpi. 15
De modis ſumēdi eucheriſtiam. xvi
De abſtinentia a cōione. xvii
De officio miſſe. 18
De negligentijs que fiūt in miſſa. xviii
De penitētia 20
De qualitate penitentie. 21
De effectu penitētie. 22
De partibus penitentie. 23
De contritione. 24
De confeſſione 25
De qualitate ꝛ effectu cōfeſſionis. xxvi
Cui debeat fieri cōfeſſio. xxvii
De ſigillo confeſſionis. 28
De ſatiſfactione. xxviii
De partibus ſatiſfactionis. 30
De iuſtificatione impii. 31
De penitentia venialium. 32
Propter quid dimittitur peccatum ve
niale. 33
De extrema vnctione. 34
De ſacramēto ordis. 35
De qualitate ordinandoruȝ. 36
De acriſo matrimonii. xxxvii

Expliciunt Capitula. Incipit liber
ſextus
De medicina ſacramentorū.
Capitulum primum.

c Eleſtis medicus hūani gene
ris reparatiuus tali mō ſana
uit egrotū ſicut opportune
competebat egrotāti. ⁊ egri-
tudini. ⁊ occaſioni egrotandi.
⁊ ipſius egritudinis curatiōi. Egrotus igi
tur eſt homo. Morbus āt originalis ē cul
pa. Origo iſtius culpe licet pncipalit̄ fue
rit ex cōſenſum rōnis occaſionem tamen
ſumpſit ex ſenſibus carnis. Ad hoc ergo
ꝙ medicina reſpondeat morbo oportuit
ꝙ non tātum eſſet ſpiritualis. ſed aliquid
haberet de ſenſibilibus ſignis. vt ſicut ſenſi
bilia fuerūt aie occaſio labēdi. ita eſſet ei
occaſio reſurgendi. Et propter hoc medi
cina noſtri vulneris, conſiſtit in eccleſiaſti
cis ſacramentis.

De diffinitionibus ſacrī. Cap. 2.

ſ Acramentū ē vt ait Aug. inuiſibi
lis gr̄e viſibilis forma Hec diffini
tio generalis ē. et conuenit ſacramētis tā
noue ꝙ̄ veteris legis. quia tam illa ꝙ̄ iſta
ſunt ex ſimilitudine repſentatiua. ⁊ ex in
ſtitutione ſignificatiua. Sciendū enim ꝙ
eadem diffinitio cōuenit ſacramentis no
ue legis. ſed ſic ſupplēda eſt iia vt eius ſi
militudinem gerat. ⁊ cā exiſtat. quia non
ſolum ex ſimilitudine repreſentant. vl' ex
inſtitutione ſignant. ſꝫ ex virtute diuia ſā
ctificant. ⁊ gratiā conferunt. per quā ani
ma curatur ab infirmitatibus vitiorū. ⁊
hoc eſt qđ inſinuat Aug. in alia diffinitio
ne dicens ſacramentū eſt illud in quo ſub
tegumento rerum viſibilium diuina vir-
tus ſecretius operatur. eſt ⁊ tertia diffini
tio Ugo. de ſcō vic. qui ait. ſacramentū ē
materiale elemētū extriſecus oculis ſup
poſitum ex inſtitutione ſignificās. ex ſimi
litudine repreſentans. ex ſanctificatione
aliquā gratiam cōferens inuiſibilem. tria
tanguntur hic que ſūt de ratione ſacra-
mētī ſtricte ⁊ ꝓprie ſumpti. Primum eſt
naturalis ſimilitudo ex qua habet aptitu
dinem ſignificandi. Secundum eſt actua
lis inſtitutio ex qua habet ordinem deter
minatum reſpectus huius ſignificati. ter
tiū eſt ſpiritualis ſanctificatio ex qua ha
bet virtutem efficiendi illud ſignificatū.

De ſacramentis noue legis.

Capitulum. 3.

ſ Acramenta legis gratie chriſtꝰ
inſtituit tanquam noue legis la
tor in qua vocans ad premia dedit prece
pta. inſtituit ſacramenta. Chriſtus enim
verbum patris cum ſit ſumme veritatis
⁊ bonitatis. ⁊ ſumme virtutis. rōne ſūme
bonitatis promiſit, premia beatificantia.
rōne veritatis dedit precepta dirigentia
rōne virtutis inſtituit ſacramēta adiuuā
tia. vt per ſacramenta repararetur virtus
ad iplenda precepta ꝑ p̄cepta perueniat ad
pmia. Inſtituit āt ſacramenta in verbis ⁊
elementis. vt ait Aug. Accedit verbum
ad elm. ⁊ fit ſacramentum. ⁊ eſt etiam ele
mentum pro materia. ⁊ forma verborū
pro forma. Ad hoc vero inſtituta ſunt ſa
cramenta in verbis ⁊ elemētis. vt habe-
rent euidentiam ſignificandi. ⁊ efficaciā
ſanctificandi. quia dum elementa oculis.
⁊ verba auribus ſe offerunt. qui ſunt duo
ſenſus precipue cognoſcitiui dant eudē
tiam ſignificationis. Deinde verba ſācti
ficant elementa. vt plenior ſiat humane.
creationis efficacia. Inſtituit autem dns
ſacramenta diuerſimode. quedam enim
ſunt ante aduentum ſuū. vt matrimoniū
⁊ penitentia. Sed hec duo confirmauit ⁊
conſumauit in lege euangelica. dum peni
tentiam predicauit. ⁊ nuptijs interfuit. A
lia, quinqꝫ ſacramenta chriſtus initiauit.
Confirmationem quidē paruulis manū
imponendo. Unctionem vero diſcipu
los ad curandum mittendo qui infirmos
vngebant oleo. ſicut dicitur i Math. ſex
to. Baptiſmum vero ſuſcipiendo. deide
formam dando. Ordinem autem pote-
ſtatem ligandi. ⁊ ſoluendi tribuendo. ⁊ cō
ficiendo ſacramentum alterius. Eucha-
riſtiam ante operando comparādo ſe gra
no ſinapis ⁊ conficiendo ac dando diſci
pulis iminēte paſſione ſacramentū cor
poris ⁊ ſanguinis ſui. inſtituta ſunt etiam
ſacramenta multiplici de cauſa. Primo
propter humilitatem qua homo querit
ſalutem inferioribus ſe. Secundo prop
ter eruditionem qua homo per viſibilia
ad cognoſcenda inuiſibilia rapiatur. Ter
tio propter exercitationē qua homo no
xiam declinet occupationem ⁊ ocium.
Quarto propter congruitatem medici
ad medicinā. quia cum medicus ſit deus
⁊ homo congruenter continere medicīa
debet aliquid diuinum. ſ. inuiſibilem gra
tiam ⁊ aliquid humanum. ſ. viſibilem gra
tie formā. Quinto eſt congruitas ex
parte infirmi. quia cum infirmus ſit ho
mo conſtās ex corpore ſpiritu. ſpiritus āt
in corpore non bene capiat ſpiritualia ni
ſi in corporalibus congruum fuit dare m̄
dicamenta ſpiritualia in rebus corporali
bus ſicut pillule in nebula dātur. Sexto
propter augmentationem meriti multū
enim valet ad meritum quādo deo credi
tur in his vbi ratio humana nō poteſt da
re experimentum. Patet ergo ex predi
ctis que ſit ſacramentorū cauſa efficiēs
quia diuina inſtitutio. que formalis. quia
gratie ſanctificatio. que finalis. quia hūa
ne infirmitatis curatio.

De effectu ſacramentorum.

Capitulum 4.

e Ffectus ſacramentorum noue le
gis multiplex eſt. Primo a pecca
to mundāt. Scđo in bono cōſeruāt. Ter
tio corpori xp̄i myſtico icorporāt. Quar
to iuſtificāt. Quinto ad futurā vitā pre-
parāt. Sexto erudiendo illuminant. Sep
timo a malo preſeruāt. Iſta patent i ſep
tem ſacris per ordinem. Nā primū opa
tur baptiſmus. Secūdum confirmatio.
⁊ ſic de alijs. Sacra dicuntur vaſa gratie
⁊ cā. non quod in eis gratia ſubſtātialiter
contineatur. vel cāliter efficiatur. cum ſo
la anima habeant collocari. ⁊ a ſolo deo i
fundi. ſed quia in illis ⁊ per illa gratiā cu
rationis a ſummo medico chriſto opor
tet hauriri. licet non alligauerit poten
tiam ſuam in ſacramentis. quin et per
alias uias gratiam conferre valeat quā
do vult. Sacramenta ſemper habent
ſignificationē veritatis. ſed non ſemper
efficatiam curationis. non propter defe
ctum ex parte ſui. ſed ex parte ſuſcipi
entis. quia gratia nulli datur repugnā
ti gr̄e fonti. Unde et ſacramenta non ſan
ctificant. niſi accedentes digne. ⁊ abſqꝫ
omni fictione. Aliquando vero virtute
ſacramentorum ſit de attrito contritus.
ita quod defectus dignitatis vel prepa
rationis ex parte ſuſcipientis ſuppletur
virtute diuina in ſacramentis contenta
dūmodo non accedat ſciens in mortali
peccato vel in propoſito peccandi. Un
de ſciendum quod quidam ſuſcipiunt
ſacramentum tantum. vt ficte acceden
tes. quidam rem tantum. vt qui per cō
tritionem ⁊ fidei deuotionem recipiunt
gratiam ante quam veniant ad ſacra
menta. quidam ⁊ ſacramentum ⁊ rem
ſuſcipiunt. vt digne accedentes. Sa
cramentum. dicitur a ſacrando. ⁊ hoc
pōt intelligi tripliciter. aut ſanctitatem
efficiendo tantum aut ſanctitatem ſignā
do tantum. aut ſanctitatem ſignando ⁊
efficiendo ſimul. Primo modo conue
nit ratio ſacramenti rebus ſignatis per
ſacramenta tam veteris quam noue le
gis. Secundo modo conuenit ſignis
veteris legis. Tertio modo conuenit
ſacramentis noue legis. Huiuſmodi ex
emplum habemus in naturis. quia me
dicina dicitur ſanare efficiendo tantum.
ſed ſudor ſanat ſignando tantum. ex
ercitatio ſanat efficiendo ⁊ ſignando.
Quinque ſunt que habent iuſtificare
animam. ſed diuerſimode. Deus enim
iuſtificat auctoritate. gratia iuſtificat

formaliter expellendo morbū ſpiritualē
Jmpletio mandatorū iuſtificat. vt dicta.
Sacramenta ꝟo tanq̄ vaſa medicinalia
in quibus cōfertur gratia. Sacerdos aūt
miniſterio. Exemplū horū habemus i cu
ratione morbi corporalis. Deus enim ſa
nat corpus auctoritate. medicia effectiue
dieta conſeruatione vas medici ꝯtempti
ue. Vñ dicitur vulgariter piſcis iſte ſana
uit me. medicus vero ſanat vt miniſter.

De numero ſacramentorum.
Capitulum. v.

ſ Acramenta noue legis ſūt ſeptez
ſecūdum ſeptē diuerſitates ho
minum in eccleſia. Primū ē intrantium
vt baptiſmus. Secunduz ē pugnantium.
vt cōfirmatio. Tertium vires reſumenti
um vt eucariſtia. Quartū reſurgentiū
vt penitentia. Quintū exeuntium. vt ex
trema unctio. Sextū miniſtrantiū. vt or
do. Septimū nouos milites itroducentiū
vt matrimoniū. Sacramenta figurata ſſ
in ſeptē ſigillis. qbus fuit veterū teſtamē
ti pagina ſigillata que agnus qui hēt cla
uez dauid qui claudit. ⁊ nemo aperit reſe
rat. Jtem in ſeptē tubis qbus angeli ceci
nerunt. Jtem in ſeptē ſtellis quas hēbat
ſimilis filio hōis in dextera ſua. Jtem in
ſeptē panibus quibus dñs turbā ſatiauit
Jtem in ſeptē oculis ſuper vnū lapidem
Jtez in ſeptē lucernis tabernaculi ſupra
poſitis candelabro. Jtem in ſeptē lotioni
bus Naaman. Sacramenta ſunt ſeptem
que diſponūt ad ſeptem virtutes haben
das. Nā baptiſmus eſt ſacramentū fidei.
Confirmatio ſpei. Euchariſtia charitatiſ
Penitentia iuſtitie. Extrema vnctio ꝑ
ſeuerantie. que ē fortitudinis complemē
tum. Ordo prudentie. Matrimoniū tem
perantie. Alia etiā rō numeri ſacrorū ē
qui ordināt contra triplicē culpaz. ⁊ cō
tra quadruplicē penaz. Vñ baptiſmus or
dinatur contra pccm originale. penitētia
cōtra mortale. Extrema vnctio cōtra ve
niale. Ordo contra ignorantiā. Euchari
ſtia contra malitiā. Confirmatio contra
impotentiā. Matrimoniū contra cōcupi
ſcētiam quā temperat ⁊ excuſat. Alia ad
huc ratio numeri. qꝛ ſacramēta ſūt cauſa
ſanatiua morbi ſpūalis ad modū corpora
lium. Medicina ꝟo corporalis quadru
plex ē. curatiua. conſeruatiua. preſeruati
ua. ⁊ melioratiua. Simili modo ſacramen
ta curat. Baptiſmus curat ſimul ⁊ totali
ter. Penitentia vero curat paulatim q̄
tū ad penā cuiuſcūq; pene hō debitor ſit.
Extrema vnctio curat a morbis leuiori
bus. ſ. a venialibus. ſicut baptiſmus ⁊ pe
nitentia curāt a letalibus ſic ergo predic
ta tria ſacramenta ſūt quaſi medicina cu
ratiua. Confirmatio ē medicina conſerua
tiua ſanitatis ſpūalis in qua datur ſpūs
ſanctus ad robur ⁊ cōſeruationez gratie
date in baptiſmo. Matrimoniū eſt medi
cina ꝓſeruatiua. Ordo ē medicina melio
ratiua i quo augmētatur grā. euchariſtia
hec oīa ſimul facit. Curat enim venialia.
que ſunt occaſio ruine maioris. cōſeruat
enim gratiam inuentā in hoīe ⁊ augmē
tat. ſicque meliorat. ⁊ nihilominus a pec
cato preſeruat.

De poteſtate diſpenſatiōis ſacrorum.
Capitulum. vi.

p Oteſtates diſpenſatiōis ſacra
mentorum regulariter ſpectāt
ad genus humanū. Jn oībus ſacramentiſ
diſpenſandis neceſſaria ē in diſpenſante
intentio qua quis intendit facere qđ xp̄s
inſtituit ad humanā ſalutem. Vel ſaltem
facere quod facit eccleſia in quo claudit
in generali intentio predicta. qꝛ ipſa eccle
ſia ſicut ſacramēta a chriſto accepit ſic ad
fidelium ſalutem diſpenſat. rurſum quia
ordo dignitatis exigit vt maiora maiori
bus ⁊ minora minoribus comittant. Que
dam reſpiciunt excellentiam dignitatis.
vt ſacramentum confirmationis ⁊ ordi
nis. vnde confirmatio ⁊ ordo conferūtur
ab epiſcopis. Quedam reſpiciunt indi
gentiam neceſſitatis. vt baptiſmus ⁊ ma
trimonium quorum vnum regenerat. al
terum generat ⁊ horum diſpenſatio etiā
perſonis inferioribus conceditur. maxie
in articulo neceſſitatis quod dico ratione
baptiſmi non matrimonij. Quedam autē
ſacramenta ſunt quaſi media. vt euchari
ſtia. penitentia. ⁊ extrema vnctio. et iſtoꝝ
diſpenſatio ad ſolos pertinet ſacerdotes
q ſunt quaſi in medio inter epos ⁊ mino
res pſonas conſtituti. ſacramēta diſpēſa
ri pñt a bonis ⁊ malis. a fidelibus ⁊ infide
libus intra ecclīam ⁊ extra. qꝛ ſi diſpēſa
ri poſſet tantū a bonis nullus eēt certus
de ſuſceptione ſacri. cū nullus ſit certuſ đ
bonitate miniſtri. ſicut nec de propa per
ſona ⁊ ita oporteret iterari. ⁊ malitia vni
us preiudicaret aliene ſaluti. Jdcirco diſ
penſatio ſacramenti cōmittit hoi. nō rōne
ſanctitatis que variat. ſed rōe auctorita
tis diuine que ſemper manet quantū eſt
de ſe. ſciendū autem q in ſacrīs quedam
ſūt ſubſtantialia. quedā vero ſacramenta
lia. Quantū ad ſubſtantialia non plus va
let operatio boni miniſtri q̄ mali. qꝛ deuſ
ibi operatur vt aucto. homo vero vt mi
niſter. ſꝫ in ſacramentalibus ſicut ſūt orō
nes plus pōt valere opatio boni q̄ mali
hoc eſt āt per accidens. non per ſe. ſ. quan
tum ad alios effectus accidentales. nō q̄
tuz ad eſſentiales. quāuis apud hereticoſ
ſint ſacramenta vera. nō tñ recipientibuſ
vtilia niſi ad eccleſie vnitatē redeant. vñ
Aug. eccleſia cōparata paradiſo iudicat
poſſe baptiſmū homines foris recipere.
ſed ſalutē non tenere. Nā ⁊ flumina đ pa
radiſi fonte largitur mānauerunt. non tñ
in Meſopotamia. nec in egypto quo illa
flumina peruenerūt eſt felicitas vite que
de paradiſo cōmemoratur.

De triplici ſtatu fidelium.
Capitulum. vii

t Riplex ē ſtatus fideliū in acie ec
cleſiaſtice hierarchie. ſ. fidei genite
fidei roborate. ⁊ fidei multiplicate. p pri
mū fit diſtinctio fideliū ab incredulis in
baptiſmo. per ſcđz fit diſtictio fortiūz ab
infirmis. ⁊ hoc in cōfirmatione p tertiuz
fit diſtinctio clericorū a laicis per ſacrm
ordinis. hinc ē q hec tria ſacramēta ca
racteres imprimūt quos indelebiliter im
preſſos ſemp diſtingūt. vnde nullatenus
iterari poſſūt Caracter ergo baptiſmaliſ
ē incipiētiuz. Cōfirmatiōis ꝟo proficien
tiū. ſed ordinis pfectorū. predicta triplex
diſtinctio fit ad ſiſitudinez diſtinctiōis ali
cuius exercitus. prima eſt cōis. ſ. totius
exercitus ab alio exercitu ⁊ hec fit pnci
paliter p baptiſmū. ſcđa ē ſpecialis. ſ. mi
litū a popularib⁹. hec aūt fit per cōfirma
tionem. tertia ē ſpecialiſſima. ſ. ducū mili
tum ab vtriſq;. ⁊ hec fit p ſacramentum
ordinis. ꝓterea qꝛ caracter ē ſignuz diſti
ctiuum ſpirituale ⁊ indelebile. ideo nō cō
fertur in ſacramentis que ſolent iterari
ſicut ē pnīa. matrimoniū. ⁊ huiuſmodi. no
tādū ergo q caractē baptiſmalis eſt oīuz
caracterum aliorum fundamentū. ⁊ ideo
illo nō habito non poſſent ceteri impmi.
ac p hoc oportet denuo fieri vt illi carac
teres habeantur. vnde ſi quis ordinatur
nō baptizat⁹ nihil prorſus agit. q̄uis tria
ſacramenta vt dictū eſt pp caracteris im
preſſionem nō iterantur tamen quaſi cōe
eſt hoc oībus ſacramentis. nō iterari cir
ca eandem pſonam ⁊ materiaz. ⁊ ex eadē
cauſa. ⁊ hoc eſt ideo ne fiat cōtumelia ſa
cramēto. ex hoc eniz credi poſſet q ſacra
menta prius diſpēſata eſſent i efficatia ⁊
inepta. licet quedaz ex neceſſitate ⁊ aliis
cauſis iterari poſſint. Quedā ſunt de ſa
cramentorū ſubā. quedam de cōgruentia
ſi ea que ſūt de ſubā omittātur euacuātur
ſacramenta. ⁊ ſūt iterāda. Omiſſio ꝟo
aliorum que ſūt de congruentia non eua
cuat ſacramēta.

De iſtitutione ſacrāmētorum.
Capitulum. viii

a B initio iuſtitia ſunt ſacramen
ta ad curationem hominum. ⁊
ſemper cū morbo cucurrerunt. Jn lege
enim nature fuerunt oblationes ſacrifi

cia. ⁊ decimationes. In lege autem ſcrip
ta introducta eſt circunciſio. ⁊ adiuncta a
expiatio atqꝫ ſuperaddita oblationum ⁊
ſacrificiorum multiformis diſtinctio. In
lege autem noua ſtatuta ſacramenta
numero pauciora. vtilitate potiora vir
tute efficatiora preeminentia digniora.
atqꝫ ſignificatione euidentiora in quibus
eſt impletio ſimul ⁊ euacuatio oīuꝫ predi
ctoruꝫ. ſicut Hugo de ſancto victo. Pri
mi temporis ſacramenta fuerunt ſicut
vmbra. Medii temporis ſicut imago. ſi
ue figura poſtremi vero temporis. ſ. gra
tie ſicut corpus quod intra ſe veritatem
continet ⁊ gratiam quam ſignificatione
repreſentant ⁊ principaliter conferunt
⁊ promittunt. Predicta patent quia ei⁹
dem mūdationis ſimilitudo ē in oblatiōe
legis nature. ſed occulte inuenitur. i circū
ciſione vero euidētius aliquāntulum exꝑ
mitur. per baptiſmū autem manifeſtius
declaratur. item ſacramenta veteris le
gis nutriebant paruulos. exercebant ꝑ
fectos ⁊ duros onerando domabāt. Sed
ſacramenta noue legis conferunt que ve
tera de longinquo monſtrabāt. Unde ꝑo
ra ſacramenta preparauerūt. ⁊ perduxe
runt ad noua ſicut via ad terminū ſicut
figura ad veritatem. item ſacramēta no
ue legis efficiunt quod figurant. ſed hoc
nō faciunt ſacramenta veteris legis. Eſt
⁊ alia differentia ꝙ cōe ē omnibus ſacra
mentis. qꝛ conſiſtunt i rebus ſenſibilib⁹
inuiſibilem tamen gratiam ſignificātibus
ſed ſpāle eſt ſacramentis noue legis ꝙ ꝯ
ſiſtent in ✠bilſ rebus. itē ſacramēta noue
legis iuſtificant. ⁊ quātum ad opus opera
tum ⁊ quātum ad opus operans. ſꝫ ſacra
mēta veteris legis ſolū quātum ad opuſ
opans quia nō valebant facientibus. niſi
quātū illorum charitaſ ⁊ deuotō fidei ex
tendebat. hoc nō itelligitur de circūciſio
ne que cū nō fuerit in lege data nequaqꝫ
inter legalia cputōatur que qꝛ ipſa i pu
lis tollebat originale ⁊ gratiam confere
at ꝙ nō faciebāt legalia. Item legalia
fuerūt ſcdm. Auguſtinum ante paſſionē
domini viua ⁊ ſtatim poſt paſſionēꝫ mor
tua. ⁊ poſtquā claruit euangelīu fuerunt
omnio ſepulta. Noſtra vero ſacramenta
vſqꝫ ad finē mundi ſemper i ſuo vigore
manebunt.

De baptiſmo.

Capitulum. ix.

b Aptiſmus eſt ianua omniuꝫ ſacra
mentorum. quia nulli confertur in
eccleſia aliud ſacramentum ante ipſum.
De ſubſtantia baptiſmi ſūt quinqꝫ. Pri
mum expreſſio forme vocalis a deo inſti
tute que eſt hec. Ego te baptizo. In noie
patris ⁊ filii ⁊ ſpiritus ſancti. abſqꝫ omiſ
ſione additione dictōis vel prepoſteratō
ne ordis vel commutatione nominis. his
.n. quattuor modis forma verborum vio
latur. ſ. omiſſione additione tranſpoſitōe
cōmutatione. i. ſi ponitur loco patris ⁊ fi
lij ſpūs ſancti nomen potentis ſapiētis. ⁊
benigni. qꝛ in quocūqꝫ idiomate baptizet
nō debent poni appꝛopriata tribus ꝑſo
nis. ſed expreſſa nomia perſonarum. Si
militer baptizato nō debet dici imergo
vel intingo. Secundum eſt ablutio ꝑ ele
mentū aque cuiuſlibꝫ vel maris. vel fon
tis. vel flumis. ſiue frigide vel calide i to
to corpore faciēda. vel ſaltem in digno
ri parte ſcilicet in capite. Tertium eſt ꝙ
immerſio iſta fiat ab vno. ⁊ eodem tēpoꝛe
quando forma verborum exprimitur ita
ꝙ nō vnus puerum imergat. ⁊ alius ver
ba proferat. Quartum eſt intētio vl ſpā
lis vel generalis. Specialis autem inten
tio eſt vt ille baptizādus mundetur. Ge
neralis autem eſt facere illud quod facit
eccleſia. Intentio quoqꝫ illius requiritur
qui eſt baptizandus ſi eſt adultus. quia ꝗ
inuiti baptizātur nō recipiunt ſacramen
tum. Quintum eſt fides ipſius bapti
zandi quia in adultis requiritur fides ꝓ
pria. ſed in paruulis aliena quia paruuli
in fide eccleſie baptizantur. Baptiſ
mus merito fit in aqua. ⁊ non in alio li
quore. quia homo cum per peccatum pri
mi parentiſ incurrerit imundītiam. igno
rantiam. ⁊ concupiſcentiam per baptiſmū
ab his tribus liberatur. et hoc notatur in
proprietatibus aque ſcilicet puritate. per
ſpicacitate. ⁊ frigiditate. Nam baptiſma
lis aqua ſua puritate nos mundat. ſua ꝑ
ſpicacitate illuminat. atqꝫ ſua frigiditate
ab eſtu concupiſcentie nos temperat. Itē
baptiſmus fit in aqua ne quem inopia ex
cuſaret. ⁊ ne propter defectum ſalutis
periculum homines incurrerent. ſi i alio
aliquo liquore fieret. ⁊ vt inueniatur apō
omnes communis baptiſmi materia. Tri
plex eſt baptiſmus ſ. fluminis. flamminis
⁊ ſanguinis. Inter hos talis eſt differen
tia. quia baptiſmus fluminis a tota pena
liberat a culpa. ⁊ gratiam in habitu infū
dit. ⁊ caracterem imprimit. Baptiſmus
flāminis debet culpam nō ſemel tantum
ſed pluries. ⁊ habet gratiam in vſu i quo
conſiſtit meritum. Baptiſmus ſanguiniſ
liberat ab omni tentatione. ⁊ confert ſta
tim premium. quia proprium. qꝛ propriū
eſt martyrum ſtatim euolare. ex his pa
tet quis ſit melior inter hos baptiſmus.
quia ſe habent vt excedētia ⁊ excelſa. In
baptiſmo quoddā ē ſacramentum tantū
vt ablutio exterior. quoddā res tantū. vt
gratia interior. quoddā res ⁊ ſacramentū
vt caracter. Octo ſunt de ſolēnitate ba
ptiſmi que nō ſunt de ſubſtantia. Unō. ✠
Sal oleum chriſma cereus chriſmale ſa
liua. Flat⁹ virtutē baptiſmatiſ iſta figurāt
hec cū patrinis non mutāt eſſe. ſed ornāt
In quattuor locis inungitur baptizādus
. ſ. in fronte. vt fidē publice proteſtet. In
vertice vt agenda ab eo ſubtilius intelli
gantur. Inter ſcapulas vt iugū xpi ſuaui
us portetur. In pectore vt dulci corde d
us diligatur. Baptiſmus fuit inſtitutus
materialiter qn̄ xps baptizatus fuit. for
maliter quando dixit. Ite docete oēs gē
tes ⁊c. finaliter qn̄ dixit Nicodemo niſi q
renatus fuerit ⁊c. effectiue quando xps
paſſus ē. effectus baptiſmi duplex ē. Ad
alia ſacramenta ꝑparat. quia baptiſmus
eſt intrantium. A peccato mundat quod ſi
gnatum ē in mari rubro. vbi ſubmerſi ſ
egyptij. ſed filii Iſrael exierunt ſecuri. no
ta ꝙ in baptiſmo deletur originalis pec
cati macula fomes non tollit. ſed remittit
penā relaxat. Unde pueri induūtur veſte
candida. Rationalem illuminatur. Unō
ponitur ſal i ore. Concupiſcibilem ad bo
nū inflāmat. Unde datur candela puero
Iraſcibilem confortat. Unde Iſrael vi
cit Amalech poſt tranſitum maris rubri
Innocētiam tribuit. qō figuratum ē per
columbā que ſedit ſuper Ieſū baptizatū
Caracterem imprimit. hoc ſignatur per
mare vitreū in Apoca. 4°. Fomitē miti
gat qō figurat aque frigiditas. Cōlonem
eccleſie preſtat. ſicut Ieremie circūciſio.
quāuis ſanctificatus fuerit i vtero. A ſā
tiſfactione exteriori liberat. qꝛ non reqrit
gemitum neqꝫ planctuꝫ intellige exterio
rem. nā exterior requiritur in adulto ſcili
cet contritio. poteſtatē diaboli minuit. qō
ſignat exſufflatio. Ianuam celi aperit qō
ſignatum eſt chriſto baptizato aperti ſūt
celi. Et notandum ꝙ paſſio chriſti aperu
it ianuam celi per cauſam meritoriam et
ſatiſfactoriam gn̄alem. Baptiſmus autē
aperit per cām efficientē ſingularē. Os
ad laudandum. ⁊ aures ad audiendū ape
rit. Unō ponitur ſaliua in ore ⁊ aure pue
ri. Templum chriſti efficit. Unde di
citur baptizato. Exi immunde ſpirituſ
⁊ da locum ſpiritui ſancto. Laudabilem
coram deo reddit. Unde balſamus eſt in
chriſmate. Solent pueri baptizandi vſqꝫ
ad paſcha ⁊ pentecoſten. niſi vrgeat ne
ceſſitas. vel timeatur periculum reſerua
ri ad ſignandumqꝫ ꝙ in baptiſmo fit reſur
rectio ſpiritualis. ⁊ ꝙ gratia ſpiritus ſci
datur. Baptiſmus chriſti ⁊ Ioannis cō
ueniunt in materia. ⁊ in modo mergendi

ſed differunt in forma quia baptiſmus
Joannis tradebatur in nomine venturi
Differunt etiam in effectu.quia baptiſ/
mus chriſti viuificat. Joannis autem nõ
Item in fine ꝙ baptiſmus Joãnis ad ba
ptiſmum chriſti inuitabat.

De cathecisſmo ⁊ exorciſmo.

Capitulum. io.

C Hathecisſmus ⁊ exorciſmus tãꝗ̃
preparatorij premittuntur baptiſ
mo ut in ipſo gratia efficacius operetur.
Tribus de cauſis cathecisſmus inſtitutuſ
ẽ. Primo propter inſtructionẽ de articu
lis oibus ad fidei ſuſceptionez. Scdo ꝑꝑ
reſponſionez ad fidei profeſſionẽ. Tertio
propter reſponſionem ad fidei obſeruã
tiam. Quia vero adultus peccatum pro
prium habet requirũtur hec ab eo.⁊ pro
ſe reſpondere debet. Paruulus ãt quia
non habet pccm̃ actuale.nec per ſe reſ/
pondere poteſt. requirũtur hec ab eo ꝑ
vicarium.qꝛ pro ipſo reſpondet de fidei
obſeruantia. Exorciſmus ideo inſtitutus
eſt vt baptizando diaboli poteſtas repel
latur. Nam propter peccatum hominis
diabolus i homine poteſtatẽ accepit.⁊ ẽt
in illa que veniunt in vſum hominis. Vñ
tam adulti ꝗ̃ paruuli exorcizari debent
ad expulſionem diabolice poteſtatis.

De confirmatione.

Cap. ii

C Onfirmatio ſacramentũ ẽ pugnã
tium. ð cuius ſubſtantia ſex ſſ. duo
ex pte ſacramenti in ſe. ſcilꝫ materia chri
ſmatis ⁊ forma verborũ que talis ẽ ſe
cũdũ morẽ magis cõem. Signo te ſigno
crucis.confirmo te chriſmate ſalutiſ. In
nomie patris ⁊ filii ⁊ ſpũs ſãcti. Duo ex
parte miniſtri. ſ. dignitas pontificalis ⁊ i
tentio debita. Duo ex parte ſuſcipientis
ſ. frons in quo debet fieri chriſmatio
⁊ ꝙ confirmandus ſit baptizatus. Vnc
tio chriſmatis triplex fit in tribus ſacra
mentis quorũ diuerſitas ex fine accipiẗ
In baptiſmo fit in uertice ad ſignandum
fidei ſuſceptionem quia vertex eſt locus
cellule rationalis. In confirmatione fit i
fronte ad ſignificandum audaciam cõfeſ/
ſionis.cuius impedimentum eſt timor ⁊
verecundia que ſpãliter manifeſtatur in
palore vel rubore frontis ex propiqtate
cellule imaginabilis. In ordine fit in ma
nibus ad ſignificandũ poteſtatẽ cõſecrã
di dñici corporis ſacramẽtũ. Huius ſacri
multiplex eſt vtilitas.qꝛ gratiã datam in
baptiſmo confirmat ps.77. Confirma
hoc ds quod opatus es in no. ſ. in baptiſ
mo. Ad militiam ſpũalem prepat. Vnde
confirmandi tanꝗ̃ pugiles pugnaturi in
ungũtur ne ab inimicis de facili terrean
tur. Et qꝛ omnes xp̃iani debent eẽ in bel
lo chriſti ꝑꝑ hoc omnes debẽt ſacrꝫ hoc
accipere ut facilius poſſint cõtra mũdũ
carnem.⁊ diabolũ pugnare ad confeſſio
nem conſtantẽ nomis xp̃i aiat quez opor
tet verum deũ ⁊ verũ hominẽ confiteri
Primo vt confiteamur eum ſcd̃m diui
nam naturam patri ⁊ ſpũi ſcõ equalem.
ſcdo confiteamur eũ ſcd̃m humanã natu
ram crucis ꝑtuliſſe ſupplicium. Primum
apparet in forma verborũ in trinitatis
expreſſione. ſcd̃m claret in fronte crucis
ſignatione. Intꝰ ⁊ extra nos ornat ſpũa
li decore intus quidem per conſcie puri
tatẽ ſꝫ extra ꝑ odorẽ bone fame. Et hec
duo ſignãtur i chriſmate qð cõficiẗ ex o
leo ꝑꝑ primũ.⁊ ex balſamo propter ſcðꝫ
in bonis agendis ⁊ malis ſuſtinendis ro
borat. Datur.n.ibi ſpũs ſcũs ad robur.
Aiam ⁊ corpus armat. Aiam quidẽ per i
preſſionẽ caracteris cõtra puſillanimita
tis vitium. Corpus vero per clypeũ cru
cis contra inſultus demonum audaciam
preſtat contra timorem in confeſſione
nominis chriſti.⁊ in conſignatione fron
tis qui eſt locus verecundie. poſt pugnã
coronat quod notatur in vita que circa
caput ligatur confirmati. Quedam ſunt
circa confirmationem que non ſunt de
eſſe ſacramenti ſed de bene eſſe que ſũt
hec. Quod ieiunus ⁊ a ieiunio detur
qð per aliquem epõ pñtetur. qui etiaꝫ pa
trinus efficitur. ꝙ mitra circa caput circũ
ligetur. per iſtud ſacrm̃ fiunt fideles ple/
ne chriſtiani plenitudinem dico copie qui
tantum in batiſmo pleni facti ſunt pleni/
tudine ſufficientie. Sacramenta ſe hñt
in dignitate. vt excedentia ⁊ exceſſa. nam
eucharistia ꝑeminet in eſſe. Baptiſmus
in effectu. Matrimonium in myſterio qꝛ
ſignat coniunctionem xp̃i.⁊ eccleſie. Con
firmatio i dignitate miniſtri. quia non cõ
fertur niſi ab epĩs. pñia in peccatorũ re
miſſione.⁊ ſic de aliis ſacramentis.

De eucharistia: Capitulum. .12.

E Vchariſtia ẽ ſacrm̃ charitatis taꝫ
diuine ꝗ̃ noſtre. qꝛ deus in hoc ſa
cramento ſignũ magne dilectionis nobiſ
oñdit ⁊ noſtre dilectionis affectũ per idẽ
ſacrm̃ ſpiritualiter erga ſe inflammauit.
De ſubã huius ſacramenti ſũt quattuor.
primum ẽ ꝙ conſecrãs euchariſtiaꝫ ſit ſa
cerdos. Secundũ ſpẽs panis ⁊ vini. Ter
tium intentio cõſecrãtis Quartum ẽ for
ma verborum vꝫ. Hoc ẽ enim corpus. m.
et iſta ẽ ſuper calicem. Hic eſt enim calix
⁊c. Ad plenius intelligendũ iſta nota cir
ca intentionez ꝙ aliud ẽ intentio aliud at
tentio. quia intentio ſemper ẽ neceſſaria
uel ſpãlis vel generalis .ſicut dictum eſt
de bapꝰ. Attentio autem non ẽ de ſubã. ſi
cut quando mẽs rapitur in prolatione v
borum ad alia. qð quandoqꝫ contingit ex
infirmitate. qñqꝫ ex negligentia vel in cu
ria. ⁊ tunc ẽ peccatum. Sciendum preter
rea ꝙ non ſolum requiritur intẽtio conſe
crantis. ſed etiam intentio iſtud ſacrm̃ in
ſtituentis. Vnde ſi aliquis ſacerdos ſtaret
in foro ⁊ ſuper oẽs panes formã verbo
proferret ẽt cũ intentione cõſecrandi nõ
fieret ibi trãſubſtantiatio. ⁊ hoc nõ eſſet
ꝑꝑ defectũ vtutis verborum cũ una uice
ſacerdos poſſit ꝯſecrare tot hoſtias quot
toti mũdo ſufficerẽt ſi eẽnt neceſſarie ec
cleſie ſꝫ ꝑꝑ defectũ intentõis illius q hoc
ſacrm̃ inſtituit q nõ intendit ꝙ cuꝫ tali lu
dibrio vel ſtultitia fieret ꝯſecratio. ſꝫ pro
utilitate vel neceſſitate ecclĩe generalis
vel ꝑticularis. Circa quoqꝫ formã verbo
rũ ſciendũ ꝙ cum dr̃. hoc ẽ enim corpus
meũ. iſta cõiunctio. n. nõ ẽ de ſubã forme
ſꝫ de bñ eſſe ipſius. Vñ omitti non dꝫ. ali
ud nãqꝫ ẽ forma neceſſaria ſine qua non
põt trãſubſtãtiatio fieri. aliud ẽ forma de
bita ſine qua non dꝫ fieri. eodẽ modo dicẽ
dum ẽ de ſpeciebus panis ⁊ vini. Vñ no
ta ꝙ materia euchariſtie. alia ẽ neceſſaria
alia ẽ debita. Materia neceſſaria ẽ ꝙ eu
chariſtia pãis ſit frumentinus. qꝛ ſine illo
nõ põt fieri cõfectio. Sꝫ materia debita
ẽ ꝙ panis ille ſit azimus. qꝛ licet in fermẽ
tato poſſet cõfici. tñ hoc non dꝫ fieri du
plici de cã. prima ẽ ꝙ panis azimus cõue
nit iſtitutiõi Chriſtus. n. dedit diſcipulis
corpus ſuum cõfectum in tali materia. ſe
cunda ẽ ꝙ talis panis conuenit ẽt ſignifi
cato. Chriſtus. n. ſine oi fermento pcci fu
it. Silr̃ dicendũ ẽ de materia calicis. quia
alia ẽ materia neceſſaria. alia debita. Ma
teria neceſſaria calici ẽ vinum. qꝛ ſaguis
xp̃i nõ põt in alia materia cõfici ꝗ̃ in uino
Materia vero debita ẽ ꝙ aqua vino mi
ſceatur. ⁊ hoc duplici rõe. pria qꝛ taliſ ma
teria cõuenit inſtitutiõi. xp̃s. n. ſanguinez
ſuũ ſub tali ſpecie dedit. ſcða qꝛ talis ma
teria cõuenit ẽt ſignificato. qꝛ ecclĩa que
ꝑ aquam ſignaẗ. xp̃o per fidẽ ⁊ charitatẽ
iungitur. ſciendũ ꝙ in aceto ⁊ agreſta nõ
conficiẗ. qꝛ acetũ non ẽ vinum ſuit ſic. ⁊
agreſta non eſt vinum. ſed erit. In
cõfectione ſãguinis tã modicũ aque dbet
ammiſceri vino qð abſorberi poſſit ab illo
alioqn̄ impediẗ cõſecratio. ſ. ſi vinum ab
aqua vinciẗ. Iſtud deſignaẗ. qꝛ cũ nos ad
xp̃m cõuertimur non ipſe in nos. ſꝫ nos i
ipſuꝫ mutamur. qꝛ corpi ſuo miſtico icor
poramur. Si vna gutta vini imponiẗ ex
aliqua negligẽtia ſãguini non ꝑꝑ hoc de
ſinit eẽ ſanguinis. nec ꝑꝑ ãmixtionẽ vinũ
in ſãguinẽ mutatur. ſꝫ vtraqꝫ ſpẽs in ſua
natura ꝑmanet. ſꝫ ſi de vino multũ poni
tur ad vnã guttã ſãguis. ſicut qñqꝫ ſit in
ablõne tũc ibi deſinit eẽ ſanguis. qꝛ ſpẽs

illius gutte ſub qua ē ſanguis abſorbetur
a multo vino adiūcto. Circa eucharistiā
ē quoddā ſacrm tm̄ vt ſpēs panis. ⁊ vini
quoddā ē ibi res tm̄ vt corpus xpi myſti
cū quoddā ē ibi res ⁊ ſacrm vt corp⁹ xpi
verū quod traxit de virgine. Iſtud eniꝫ
ē res primi ⁊ ſacrꝫ. ſcdi. Sub vtraqꝫ ſpe
totus xps ē indiuiſus .ſ. corpus ⁊ aia ⁊ de
tas. ac p hoc vtrobiqꝫ ē vnum ſimpliciſſi
mū ſacrm. Sub ſpe nāqꝫ panis ē corpus
xpi p conuerſionē ⁊ ſanguis p cōnexio-
nē ⁊ aia per cōiūctionē. ⁊ diuinitas p vnio
nē. Iſta. n. quattuor nō pñt diuidi nec ab
inuicē ſperari eodē mō dicendū ē de ſan
guine. Preterea xps totus ē in tota ſpe
tie q ē in qualibet pte eius ſiue ſit ītegra
illa ſpēs ſiue diuiſa. ac per hoc non ē ibi
vt circūſcriptus uel occupans locum vl
hñs ſitū vel perceptibilis p aliquē ſenſū
corporeū. Exēplū huius hēmus ī ſpeclo
quod ſi diuidat in multas ptes i qualibet
appet imago que prius apparebat in ite
gro. Idē exēplum ē de ſermone multis
recito qꝛ quilibꝫ auditor recipit illū totū
Unde qūis ſermo ſit vnicus in pferēte
totus tamen ē in quolibet audiente. Ho
ſtia frangitur in tres partes pp multas
rationes. Primo pp tres perſonas diui
nas in vna eſſentia. ſic p tres partes ī di
uiſione hoſtie. unus tm̄ ē xps. Secūdo pp
ter tres ſtatus eccleſie. ſ. militantiū triū
phantium. ⁊ in purgatorio exiſtentium.
Tertio propter tres ſtatus chriſti i qbus
fuit. ſ. mortalis mortu⁹ ⁊ imortalis. quar
to propter tres opationes in corpore xpi
tēpore paſſionis. ſ. manuū pedū. ⁊ lateris
Quinto pp tres ſubās in xpo. ſ. diuinita
tis aie ⁊ corporis. Sacrm corporis xpi fi
guratū ē multiplr. ſ. in oblatōne melchi
ſadech i qua ſigurate hēm⁹ formā exte-
riorē ſacri. ⁊ primū effectū. ſ. refectiōem
ibi. n. preceſſe figura ſpiritualis in pane.
⁊ vino. Item euchariſtia ē refectio ſpiri
tualis vite in re. Itē in māna vbi figura
tur effectus glorie. Item i agno paſcha
li in quo figurabatur liberatio a ſeruitu
te egyptiaca. Itē noſter agnus ē ſignum
liberatōis a diabolo. Itē in diuerſis ſa-
crificijs d quibus hētur i leuitico quibuſ
figurabatur oblatio paſſionis xpi vbi fu
it hoſtia ad recōciliationem ⁊ victia quo
ad ſatiſſactionem pro peccatis noſtris ⁊
holocauſtū quo ad totius corporis ſui le
ſionē. Itē in oblatione māne de qua legi
tur libro. Iudic. per quā figurabat i quo
debet fieri oblatio ⁊ ſuper quē qꝛ in fide
Ieſu xpi qui per petram deſignat. Item
ī virga ionathe mellita vbi figurabatur
quis offerre dbeat: per fauum enim mel
lis deſignatur deuotio offerētis. Figura
ſanguinis chriſti fuit vnū ad deſignādū
refectionem. Cant cap. i. Introduxit me
rex in cellam vinariā. Itē aqua ad ſigni
ficandū ablutionem. Unde illud. Uidi a
quam egredientē ⁊c. Item ſāguis ad de
ſignandū redemptionē. Hebr. cap. ix. Si
nē ſanguinis effuſione non fit remiſſio.

De dignitate euchariſtie.

Capitulum. ix.

D Ignitas ⁊ excellentia huius ſacra
menti apparet in multiſ. primo qꝛ
ſicut dictū ē tam ante legem qꝫ in lege fu
it prefiguratū. Scdo qꝛ a prophetis pro
nūciatum pſal. 77. Panem angelorum
mā. homo. ponitur hic preteritū pro futu
ro prophetali certitudine. Tertio quia a
chriſto inſtitutū. ⁊ hoc dupliciter. ſ. vbo
⁊ facto. Uerbo vt pꝫ Io. 6. Ego ſum in
qt panis viuus qd de ce. de. Facto Ma-
thei. ix. Accipite ⁊ come. hoc ē corpuſ me
um. Quarto quia ab apoſtolis ſeruatuꝫ.
Cor. cap. x. Conuenientibus vobis i vnū
⁊ cetera. Quinto quia a ſummis pontifi
cibus ſollemnizatum qui ordinauerūt cē
tū ⁊ orationes locū ⁊ tempus veſtimēta
⁊ vaſa diuerſa que omnia ſūt ad decore
hui⁹ ſacramēti. Maxima dignitas appa
ret in hoc ſacramento quia cuꝫ chriſtus
conſtet ex tribus ſubſtantijs. ſ. deitate.
anima ⁊ corpore. Ipſa ſiquideꝫ deitaſ ex
cellit omia pſ. lxvii. Magnus dominus
⁊ lau. ni. Itē aia eius pcellit oēs aias cuꝫ
ſit plena gra ⁊ veritate. i. perfectiſſima in
affectiua ⁊ cognitiua. Item corpus ei⁹ ex
cellit oia corpora qd de ſcificato corpore
beatiſſime virginis fuit ſumptū ⁊ diuini
tati vnitū ergo in xpo nobiliſſimum qd ē
in celo ⁊ nobiliſſimum in terra vnita ſūt.

De mirabilibus q fiunt in euchariſtia.

Capitulum. xiiii

M Irabilia ſunt in hoc ſacro. primū
ē q eſt ibi corpus xpi in tanta qti
tate ſicut fuit in cruce. ⁊ ſicut iam ē in ce
lo. nec tm̄ excedit terminos illius forme:
Secundum qꝛ ibi ſūt accidentia ſine ſbō
Tertiū qꝛ ibi panis ita conuertit in corpe
xpi quod non fit materia corporis xpi. nec
annihilatur. quartū qꝛ idem corpuſ nō au
getur ex multaruꝫ hoſtierū ſumptiōe. qn
tum qꝛ idem corpus in pluribus locis eſt
ſub oibus hoſtijs conſecrat. ſextū q quā
do diuiditur hoſtia nō diuiditur corpus.
ſꝫ ſub qualibet parte totuſ ē xpſ. ſeptimū
q quando tenet hoſtia in manibuſ ⁊ uide
tur oculis: corpus xpi nec tangitur nec ui
detur. ſed hec tm̄modo circa ſpēs ſunt.
octauum qꝛ cū deſiuunt iſte forme. tūc ēt
deſinit eſſe ibi corpus a ſanguis xpi. nonū
q cū non ſit ibi panis vel vinū. tm̄ accidē
tia eundem effectum hñt vt prius. ſ. ſacia
re inebriare ⁊ huiuſmodi. Nota q deo cō
uenit eſſe vbiqꝫ ſimpliciter ⁊ proprie. cre
ature cōuenit eē in vno tm̄ loco. Corus
vero xpi medio modo ſe hꝫ. Cum eni ſit
creatura non dꝫ equari creatori in hoc q
ſit vbiqꝫ. Cum vo vnitum ſit deitati dbꝫ
in hoc excellere alis corpora. et ſimul et
ſemel poſſit eē in pluribus locis ſub iſto
videlicet ſacro. In ſacramēto euchariſtie
quoddam ē ſecundū naturā. vt hoc q ibi
accidentia ſūt i loco terminato. Quoddā
ē ibi ſuper naturā. ſꝫ nō ſuper itellectum
ut hoc q ibi ſi accidētia ſine ſubō Quod
dā ē ibi ſupra naturam ⁊ itellectū. vt q
ibi xps ē totus ⁊ tantus qtus fuit i cruce
nec tm̄ excedit terminos illius parue for
me. De mirabili trāſubſtātiatōne. nota q
triplex ē mutatio. Una eſt artificialis vt
quando ſit vitrum de cineribus Alia eſt
naturalis ⁊ hec duplex. ſ. ſubālis ⁊ accidē
talis. Accidentalis ē quando idem ſubm
manet ſub diuerſis accidētibus ſibi inui
cem ſuccedentibus. Subālis eſt qñ eadē
materia manet ſub diuiſis formis ſubāli
bus. ſicut pꝫ in trāſmutatiōe eloꝝ adinui
cē. tertia ē mutatio ſupnaturalis. vt quā
do nec materia nec ſubm manet. ſꝫ tm̄ ac
cidētia ſine ſubō. ⁊ talis mutatio ē in trā
ſubſtantiatione corporis xpi. In reꝝ mu
tatione pōt notari triplex difficultas. vel
ex pte termini a quo. vel ex parte termi
ad quē. vel ex pte diſtantie terminoꝝ ad
inuicem. primo mō creatio ē mirabilior oī
bus mutatiōibus que ē de nō ente ſimplr
2°. modo cōſecratio corpis xpi eſt mirabi
lior oibus. quia eſt eius in actu prius exiſtēſ
tertio mō incarnatio xpi ē mirabilior q
cunqꝫ mutatōe. qꝛ ibi eſt vnio infinite ſbē
ad finitam phūs diſtinguit quadruplicē
ɔmutationē ſubālem. prima ē a non ente
i ens. ⁊ hec dr generatio. ſecda ē ab ente
in nō ens. vt corruptio tertia ē ab ente in
enſ qd mō non ē. ſed iā erit ut productio.
quarta ē ab ente in ens iam exiſtens. ⁊ ē
talis cōuerſio panis i corpus xpi. hec mu
tatio nō habet ſimilitudinē i natura. ſed
alteratio quaſi cōtraria. quia hic mutatur
ſubſtantia una in aliam. manent tamē ea
dem accidētia. ſed i alteratione ecōuerſo
eſt quia ibi mutantur accidentia. ⁊ māet
eadem ſubſtantia. ſicut patet i corporali
bus. quando ſit de albo nigrum ⁊ i ſpiri
tualibuſ quando ſit de iuſto impius uel d
ignorante ſciens. nota q hec prepoſitio d
multipliciter ſumitur. quādoqꝫ notat cāꝫ
efficientem. vt cum dicitur chriſtus con-
ceptus eſt de ſpiritu ſancto. quandoque
materiam. vt cum dicitur chriſtus natus
de uirgine. qñqꝫ idemptitatē ſubē. ut cuꝫ
dicitur chriſtus natus de patre. quādoqꝫ

tranſubſtantiationem vel conuerſionem
vt cū dī corpus xp̄i ſit de pane qn̄q; ordi
nem vt cū dī creatura eē de nihilo.

De effectu eucariſtie.

Capitulum. 15

d Igne ſuſcipiens corpus xp̄i bonū
multipliciter conſeq̄tur. Primū
ē cōmemoratio xp̄i. Math. cap. 26. Hoc
facite i meam cōmemoratōez. ſ. dilectōis
liberationis ꝛ imitationis. Item viuifica
tio interior. qꝛ aliquando ꝑ virtutem hu
ius ſacramenti fit de attrito contritus.
Unde Geñ. 3°. Lignum vite comeſtum
vitam preſtabat. ſic ꝑ gratiā purgamur
illuminamur. ꝑficimur reficimur. ꝛ viui-
ficamur. Et hī redditur vita ꝑ cibū per
quem ꝛ morsītrauit. Itē corpori chriſti
myſtico īcorpamur. Unī dcm̄ fuit. Aug.
Non tu me mutabis i te. ſed tu mutabe-
ris i me. Iſtud nō itellr̄ ꝺ vnione corpis
myſtici de nouo facienda ſ; de augēda. n̄
enim vnie diſſilia. Itē ſpūalis refectio.
pſal. 22. In loco paſcue ꝛc. Deus. n. nō tm̄
īſtituit ſacm̄ qd̄ nos i eſſe gr̄e gn̄aret. ut
baptiſmū vl̄ qꝫ genitos roboraret. ut cō
firmationē. Uerum ēt quod roboratos
nutriret. vt euchariſtiam propter quod
hec tria ſacramēta dātur oībus q ad fidē
accedunt. Item deuotōis augm̄tatio. pſ.
22. Impiguaſti i oleo caput meū. nutrimē
tū. n. quod datur vobis quantū ad eē gra
tuitū i tribus attendit. ſ. i cōtiūatōe deuo
tōis ad deum. ꝛ dilectōis ad proximum ꝛ
dulcedis itra met ipſū. Item fomitis mi
tigatio. pſal. 22. Sup aquam refectōis ꝛ.
qꝛ ſicut aqua refrigerat. ſic ꝛ iſtud ſacra-
mētum furorem concupie mitigat. Item
collō gr̄e. Exo. cap. 16. Deſcēdēte māna
deſcēdebat parit ē ros. Itē ꝟtutū robo
ratio. pſal. 103. Panis cor hoīs cōfirmet.
Itē pccōrum remiſſio. qꝛ ꝑ iſtum cibum
ſemꝑ fit reꝑatio deꝑditi. Unde quando
dī i oratione domica panem nr̄; quo da
nobis hodie ſtati ſequitur. ꝛ di. no. bi. nr̄a
iſtud itellr̄ de venialibus tantum. qꝛ ſicut

alimētum naturale prodeſt viuenti ꝛ nō
mortuo ſic alimentū ſpūale. item contra
diabolū armatio. pſal. 22. Paraſti ī cōſpe
ctu meo mē. aduer. oēs ꝛc. Itē ſpei eleua
tio. Unde apl̄s ad Ro. 8. Qūo cū illo nō
omia nobis donauit. Itē amoris excitaꝰ.
Ber. Diſce xp̄iane quantū debes dilige
re chriſtū q dedit nobis carnē ſuam i ci-
bum. ſanguinem i potū animam i preciū
aquam lateris in lauacrū. Itē fidei cōmē
datio. qꝛ i hoc ſacrō fides eleuatur. ꝛ ſuper
naturā ſupra ſenſū. ꝛ ſupra intellectum.
Apl̄s. 2. ad cor. x. Captiuātes oēm itellec
tum in obſequiū chriſti item angelica cō
uiuatō pſal. 103. Panem an. mā. hō. Itē;
regni celeſtis collō. Jo. vi. Qui māducat
meam car. ꝛ bi. m. ſa. hab; vitam eternā.
Item ſpūalis delectatio. Sapie cap. xvi
Panē de celo p̄ſti. eis oē dele in ſe hn̄tē
ꝛc. Item itellectus illumiatio. j. Re. ca.
14. Guſtauit ionathas ꝺ melle ꝛ illumia
ti ſunt oculi eius. De effectu euchariſtie
dic. Ber. Corpus xp̄i ē egris medicina
peregrinantibus vita. debiles cōfortat.
valētes delectat. languorē; ſanat ſanita
tem ſeruat ꝑ hoc fit homo manſuetior.
ad correptionē patientior ad laborem ar
dentior ad amorē ſagacior ad cautelam:
ad obedientiā promptior ad gratiarū ac
tiones deuotior. Sicut recte cōicantibus
multa bona proueniūt. vt dictum ē ſic in
digne ſumentibus corpus xp̄i multa ma
la occurrunt. nullius. n. opus placet ꝺo ni
ſi pleceat ipſe prius idigna eni cōmunio
peccatis hoiem illaqueat. damnationē ꝑ
parat proximū ſcandalizat mentē exce-
cat tētationi ſubiugat deū irritat vitam
temporalē breuiat. gratuitis ſpoliat. de
his per ordinem dī in pſal. 68. Fiat iquit
menſa eorum corā ipſis i laqueū ecce pri
mū ꝛ in retributionē ecce. ſcd̄m. ꝛ in ſcan
dalū. ecce tertiū obſcurētur oculi eorum
ne videant ecce quartū ꝛ dorſum eorum
ſemper incurua ecce quintum effunde ſu
per eos iram tuam. ecce ſextum. fiat ha-
bitatio eorum deſerta. ecce ſeptimū ꝛ in

tabernaculis eorum non ſit qui inhabi-
tet ecce octauum.

De modis ſumendi euchariſtiam.

Ca. 16.

c Orpus chriſti quattuor modis ſūi
tur. Quidā accipiūt illud ſpūaliter
tm̄ tantum vt q accipiunt rem ſacramenti id
eſt gratiam ꝛ n̄ ipſum ſacramentū corpo
ris xp̄i. De hoc modo ſumendi dicit Au
guſtinus. Crede ꝛ māducaſti. i. corpi xp̄i
myſtico incorporatus es. Quidā ſacram̄
taliter tantum vt cōmunicantes i morta
li peccato. qꝛ licet deus ſit vbiq; per eſſē
tiam. nō tamē per gr̄am. Quidam ſpiritua
liter ꝛ ſacramentaliter. vt q accipiunt rē
ꝛ ſacramentū. i. cōmunicantes in gratia ꝑ
Quidā neutro mō. vt q nec rē nec ſacra
mentu; accipiunt vt heretici qui nihil ꝯ
ficiunt. Primi n̄ manducantes māducāt
ſcdi manducantes n̄ manducāt. tertij mā
ducātes manducāt. quarti n̄ manducan-
tes n̄ manducāt. Circa cōionē cōmittitur
pccm̄ tribus modis. Primo cū quis ſta
tuto tēpore cōmunione; dimittit. Jo. vi.
Niſi māduca. car. fi. ho. ꝛc. Scd̄o cū quis
ſuo tēpore male accedit. Apl̄s. ad. cor. xi.
Qui autē; ſūit idigne iudiciū ſibi mādu
cat ꝛ bibit. tertio cū poſt cōiōem a pccīs
nō ſe cuſtodit. ꝛ iſte triplex malū incurrit
Prio. qꝛ xp̄; quē ſuſcipit ignomioſe a ſe
expellit ꝛ turpius eijcit. qꝫ n̄ admittit ho
ſpes. ſcd̄o. qꝛ tal' quodāmodo ſimilitudinē
iude gerit. q poſtq; cū xp̄o cenauit ipſum
tradidit. Sic ꝛ abſalon frēm ad cōuiuiu;
vocauit ꝛ poſt ea occidit. tertio. qꝛ ordie;
honeſtatis ꝑuertit. Uenturo. n. reueren-
tiā exhibet p̄ūti nullā. Unde filiis eſt illis
ramis oliuarum obuiauerūt xp̄o. ꝛ poſt
modū crucifixerūt. qualiter ē ad cōionē
accedendū ſit diſcere poſſumus in eſu a
gni paſcal. Comedebāt. n. iudi accīctis re
nibus. ꝛ calciatis pedibus baculos hn̄tes
in manibus cū lactucis agreſtibus ꝛ pani
bus azimis feſtināter. per primū ſignifi
catur puritas caſtitatis. Luc. cap. 12. Sint
lumbi vr̄i precincti ꝛ lucerne ꝛc. per ſe-

cundū affectus deuotōnis. Cañt. 4°. quā
pulcha es i calciamentis per tertiū mēo
ria dn̄ice paſſionis. Geñ. cap. 32. In baclo
meo tranſiui iordanē iſtum. ꝑ quartum a
maritudo cōtritiōis. ps. 79. Cibauit nos
pane lacrhymaru;. ꝑ qntū promptitudo
bone volūtatis ꝛ operationis. prouer. Ui
diſti hoiem velocē i operibus ſuis coram
regibus ſtabit. Itē quales debeāt eē cōi-
cātes oñditur i veſtibus ſacerdotalibus.
Requirūtur. n. iſta. ſ. iudiciū diſcretionis
mūdicia caſtitatis. mortificatio carnis. cō
ſtātia fortitudis perſeuerātia longanimi
tatis. perfectio charitatis. primu; notat
i ſuperhumerale. ſcd̄m in alba. tertiu; in
cinctura. quartū i fauore ſiue manipulo q
portatur i brachio ſicut clypeus. qntū i
ſtola. ſextū i caſula. Corpus xp̄i ſūitur ve-
latum accidentibus multiplici rōne. pri-
mo ꝑꝑ meritū qꝫtum ad bonos. qꝛ ſcd̄m
Greg. Fides nō h; meritū cui humana
rō ꝑſtat experimentum. ſcd̄o ꝑꝑ idignita
tem. quo ad malos. Exemplū de bethſa
mitibus q percuſſi ſūt quādo archa; dn̄i
illuſerūt. tertio propter ībecillitatē q̄tu;
ad omnes. Non. n. poſſemus videre clari
tatem corporis xp̄i glorificati. Exēplum
de Moyſe i cuius facie nō poterāt inten
dere filij iſrl̄ quādo reſplenduit. quarto
propter vitandū horrorem crudelitatis
q fieret ſi xp̄i carnē dentibus attractare
mus. Tres ſunt cauſe. qꝛ laicis nō datur
iſtud ſacm̄ ſub duplici ſpē: prima ē. quia
poſſent credere qꝫ totus xp̄s n̄ eſſet ſub
vtraq; ſpe. ſcd̄a propꝛ periculū qꝛ de fa
cili poſſet effundi ſanguis. tertia vt veri
tas reſpondeat vmbre qꝛ in lege nō ha
bebant ēt offerentes de libamine.

De abſtinentia a comunione.

Capitulum. 17.

a Bſtinēt quedam a cōione ꝑꝑ cul
pā propriā ꝛ aliqui ſine culpa mor
tali. ſed ꝑꝑ ſacri reuerentiā. ſicut q ſētiūt
ſe minus mūdos mēte vel carne. vel ēt
indeuotos. ꝛ iſti benefaciūt dūmō poſſint
iuſte ꝛ ſine aliorum ſcādalo ſuperſedere

Unde vbi nõ iſtat neceſſitas cõſulẽdũ eſt
talibus vt ð cõione expectẽt quouſq; pa
ti ꝛ deuoti ac circũſpecti poſſint accedere
Nulla tñ neceſſitas dʒ cõpellere vt aliqſ
in pccõ mortali exiſtẽs ſciẽter cõicet. pec
catũ facit idignũ cõione tribus mõis. aut
in bitu.ut qñ qſ accedit nõ cõtritus ð pec
cato pterito ẽt cõfeſſus. Aut i actu. vt qñ
qs imutat formã ſacri. ꝛ irreuerent ipſuʒ
tractat. Aut i ꝓpoſito. vt qñ hʒ volũta
tẽ peccãdi in futuro. Propt reuerentiaʒ
ſacri fit ẽt excluſio a cõione tripl'r. Prio
pp reuerentiã ſacri exterioꝛ. ſic excludit
pollutio ꝛ imunditia corpal. Scðo pp re
uerentiã rei contẽte ſub formis. ſic exclu
dit defect⁹ iudicij rõis. vt i pueris ꝛ amẽ
tibus. Tertio pp reuerẽtiã rei ſignate .ſ.
vnitatis corpis myſtici. ſic excludit vincu
lũ inter dicti uel ſuſpẽſiõis uel excõicatio
nis ẽt iniuſte. Sic igr pp ſolã reuerẽtiam
ſine oi culpa excludũt multi cõione. hoc p̃
mo pʒ in pueris q tñ ſi ſunt ꝓpe etate ad
ultã .ſ. io. vł .iz. ãnoꝝ ꝛ apparẽt in eiſ ſigna
reuerẽtie ꝛ diſcretiõis pñt ſumere. alias
nõ. Idẽ pʒ i furioſiſ q excludũtur ſine cul
pa q tñ cõicare pñt. qñ hñt lucida inter
ualla. Itẽ cũ qs hʒ lutuoſas manus. lʒ h⁹
nõ ſit culpa. tñ pro ſola reuerẽtia non dʒ
tractare corp⁹ xp̄i. Tria gña hoiuʒ exclu
debant in lege ab eſu agni. ſ. incircuncĩſi q
ſignificãt accedẽtes irreuerẽter ad cõio
nẽ. Legit lib⁹ .R. ꝙ pcuſſus ẽ Oza q teti
git archã dñi. Itẽ alienigene hi ſignificãt
iſideles de qbuſ Gene. Fera peſſima ðuo
rauit filiũ meũ. Itẽ imundi q ſignificant
hñtes pccm̃ mortale. Unde Iſa. cap. 52.
Mũdamini q fertis vaſa dñi. Anð Vſuſ
Indigne ſũmis ſi ſũmis irreuerent. vł ñ
catholice vł hñs mortale ſciẽter. Qui ñ
cõicat ſuo tp̄re multa mala icurrit. Prio
qꝛ talis multiplici utilitate pꝰat de qua ſu
pra dr̃ de effectu eucbariſtie. Si.n. Raab
ſaluata eſt. qꝛ ſuſcepit nũcios dñi multo
magis q xp̄m ſuſcipit. Secũdo qꝛ cõſtitu
tionem eccl'ie trãſgreditur. Statuit enim
eccl'a ꝙ qui nõ cõicat in paſca viuẽs ab i
greſſu eccleſie arceat. ꝛ moriẽs careat ec
cleſiaſtica ſepultura. Tertio qꝛ maledictõ
nẽ icurrit. ꝓuer. Ue ſoli ꝛc. Sʒ bene ſo
lus eſt q xp̄m nõ hʒ. Quarto qꝛ vices do
mio nõ repẽdit Aug. Uerecundũ eſt illi
hoſpiciũ denegare q ſolet oẽm pulſantẽ
admittere. qnto qꝛ uires ſpũales pdit. qui
libet eni qui ẽ ſine mortali ẽ mẽbrum cor
poris myſtici Mẽbruʒ ãt dʒ ſuſtẽtari ali
mento corpis xp̄i veri. Alioqn efficit ari
dum ſicut corporeum mẽbrũ ad qð non
trãſmittitur corpalis cibi nutrimentum.

De officio miſſe.

Capitulum. 18.

P Rerogatiuas plurimas hʒ miſſa.
Prio qꝛ celebratur a ieiunis. Secũdo qꝛ
tm̃ in eccl'ia ꝛ ſup altare. niſi qñq; ꝓpter
neceſſitatẽ fit i alio loco honeſto. tertiõ qꝛ
dʒ celebrantẽ eſſe ſacerdotẽ. quarto quia
oportet eũ indui ſacris veſtibus. quinto
qꝛ fit in die tm̃ ꝛ non de nocte. niſi i nati
uitate dñi. Sexto qꝛ celebratur accẽſo lu
mine. ẽt. ſi ſol luceret ſup terrã. Septimo
qꝛ ibi ſonãt uerba dominica ãgelica ꝛ hũa
na. Diuina qdeʒ cũ dr̃ vel cantat pr̃ nr̃. ꝛ
euangelia. ãgelica vo quãdo dr̃. Gloria in
excelſis deo. ꝛc. Hũana aũt vt i collectis
ꝛ huiuſmõi. Octauo qꝛ ibi audiũtur idio
mata nobiliſſima. ſ. hebraicũ. ut ſabbaoth
ꝛ oſanna. grecũ. vt kiriel' latinũ in alijs. no
no qꝛ miſſa ẽ tam plẽa miſterijs ſicut celũ
ſtellis. ꝛ empireũ ãgelis. Decimo qꝛ ſacer
dotes in ſolẽnibus eccleſijs hñt i miſſa
ſua pluresſ miniſtros diaconũ ſubdiaconũ
ꝛ acollitos. Undecimo qꝛ ãgelis ibi exiſtẽ
tibus inſufficiẽtes ſumus i preſẽtia tãte
maieſtatis eẽ ſcholares. Duodecĩo qꝛ ibi
ẽ dominus celi ꝛ terre Officiũ miſſe mo
raliter expõitur ita. Introitus ſignificat
incboationem boni ꝛ duplicatur. qꝛ in no
ſtra inceptione debemus declinare a ma
lo. ꝛ facere bonum. kiriel' qð nouem vici
bus variatur ſignificat iuocationem mi
ſericordie dei qua nouẽ modis indigem⁹
primis tribus modis q̃ tu ad peccatoꝝ
remiſſionem que committimus corde ore
ꝛ opere. Scðis tribus modis quãtum ad
gr̃e collationẽ fidei ſpei ꝛ charitatis. t'tio
tribus modis quãtum ad glorificationeʒ
qua gaudebimus in ðo ſup nos itra nos
de nobis ip̄is ꝛ iuxta nos ð proxis. Glo
ria in excelſis deo ſignificat gr̃arum ac
tionem. Collecta deuotã oꝛonem. Ep̄la
ꝛ euãgelium noue ꝛ veteris legis obſer
uationem. graduale ꝛ all' vite actie ꝛ con
tẽplatiue perfectionẽ. Offerenda cõtri
bulati ſp̄s ſacrificiuʒ. Secreta ſignificat
ſtatum vie. Prefatio ſtatum prie. ſcũs
exaltationem ãgelorum preſentiũ. Canõ
trãſitum membroꝝ in corpus xp̄i myſti
cum. Pr̃ noſter filiationẽ ſignificat per
gr̃aʒ. Agnus ði liberationem p miſericor
diã ꝛ triplicat vt liberemur a mal' prete
ritis pñtibus ꝛ futuriſ. Cõio ſignificat bo
ni operis conſumationẽ. Circa quedã a
lia que ſunt in miſſa nota ſignificationem
allegoricã. Intelligimus. n. p altare cru
cem. p calicem ſepulchrũ per patenã la
pidem ſuppoſitum p corporale ſindoneʒ
in qua corpus dñi fuit inuolutũ. nota ẽt
ꝙ oẽs miſſe ſũt eque bone q̃tũ ad opus
operatũ. Una tñ ẽ melior altera quãtum
ad opus operãs. vnde melius eſt audire
miſſã boni ſacerdotis quã mali. ſic in mẽ
ſa corporali eũdem cibũ iocũdius ſumi
mus a mũdo miniſtro quã ab inmundo.
nota ꝙ piclm ẽ ſi celebrãt miſſã i pecca
to mortali vel hñs mãus tremulas. ſ. ca
ducũ morbũ hʒ. aut delit⁹. aut idiota eſt.
vnde talib⁹ ẽ iniũgẽdũ ꝙ abſtineãt a miſ
ſa. Itẽ qñ aliqs ẽ celebraturus miſſã bis
ñ dʒ ſũere ablutionẽ in miſſa priori. qꝛ ad
miſſã ſecundã accederet non ieiunus.

De negligentiis que fiunt in miſſa

Capitulum. 19

S I p negligẽtiã euenerit ꝙ plecto
canõe nec vinũ nec aqua repiatur
in calice ſtati pfũdi dʒ vtrũq;. ꝛ ſacerdoſ
iterabit cõſecrationẽ ab illo loco. ſili mõ
ꝛ pficiet vſq; in finẽ. ita tñ vt dimittat du
as cruces que fieri ſingularit ſup hoſtiã
cõſueuerũt. vel mlius põt dici ꝙ aliã ho
ſtiã ſumat a canonẽ a principio icipiat. ꝙ
ſi de ſimplici vino vel aqua fiat cõſecra
tõ vinũ reputabitur pro ſacro ſed aqua
nõ ſi quid de ſãguine ceciderit ſup corpo
rale vel palã alteris ſuper albã uel caſu
lã pars illa reſcidatur ꝛ in loco reliquaꝝ
reſeruetur. primũ extracto ſacro quãtuʒ
poterit ꝛ ſũpto dinde abluatur ꝛ ſũatur
ablutio. ſi vero ſup terrã lapidem vel li
gnũ ceciderit ligendus radendus ꝛ exter
gẽdus ẽ locus ille ꝛ puluis in ſacro loco
ponẽd⁹. porro ſi in ipſũ ſãguinem muſca
vel arãea ceciderit vel aliquid tale quod
uix ſine vomitu uel mortis piculo ſumi
põt pfũdatur. ꝛ lauetur quã cautius põt
in calice ꝛ ablutionẽ ſumat ſacerdos. ſed
muſca ſiue arãea ſup piſcinã crem etur.
quod ſi corpus ſiue de corpe chriſti ſup
palã altaris ceciderit vel ſuper veſtimẽ
tum non incidatur. ſed vino abluatur ꝛ a
miſtro ſumatur. Sed ſi infirmus corpus
dñi reiiciat ſuſcipiatur prout diligentius
põt. ꝛ ſumatur a ſacerdote uel ab aliquo
puero diſcreto ꝛ mundo. ſi eger ñ poteſt
illud reſumere.

De pñia. Capitulũ. 20.

P Enitentia eſt vt ait. Amb⁹. prete
rita mala plangere ꝛ plangenda ite
ruʒ non committere. Item Gregorium.
penitentia eſt ante acta peccata flere. ꝛ
iterum flenda non committere. penitẽtia
diffinitur per duplicem actum vnum qui
eſt reſpectu preteriti. ſ. preterita plange
re. alterum reſpectu futuri. ſ. plangenda
non committere. primus actus eſt in re.
ſecundus in propoſito. penitentia duplex
eſt quedam interior tantum. ꝛ hec eſt de
iure naturali. quedam exterior que fit ad
arbitrium hominis prima non eſt ſacra
mentum proprie. ſecunda vero ſacramẽ
tum eſt. non enim penitentia p ſe ſuſcep
ta dr̃ proprie ſacramentũ eccleſie. cũ tal'
ẽt ãte baptiſmũ poſſit fieri. ſʒ penitentie
iniuncta p miniſtros eccleſie ſacramen
tum eſt Notandum quoque eſt quod
lugere pro peccatis propriis eſt a . . ius

penitentie que ē virtus iuſtitie. ſʒ lugere
pro pccīs alienis ſiue malis ē alterius uir
tutis.ſ.miſericordie. Lugere vo pro bōis
eternis ē actus tertie btitudinis. de qua
dicitur. Beati q lugent ꝛc. De duratiōe
p. nitentie ſciendū ꝙ exteriorē non opor
tet eſſe ꝑpetuam. ſʒ de interiori diſtingui
tur. eſt. n. penitētia interior ſecūm habitū
ꝛ hec debet eē perpetua. alia ē ſecunduʒ
actū ꝛ hanc non oportet eſſe ꝑpetuam. ſē
per eni tenetur ꝗs ad interiorē peniten
tiam habitualem qua vellet ꝛ vult de ce
tero non peccare. ſed ad exteriorē penitē
tiaʒ nō ſemꝑ tenetur. Itē alius ē dolor ra
tionalis q eſt peccati deteſtatio. alius ſen
ſualis q eſt paſſio. ꝛ primus dolor ſemper
dʒ eſſe in penitētia. ſcōs nō eſt de neceſſi
tate. Itē quāuis hō non ſit certus de pcci
remiſſione. tñ non oportet ꝑꝑ hoc pñiaʒ
exteriorē eſſe ꝑpetuam. qꝛ non exigit in
talibus certitudo ſcientie. ſʒ ſufficit ſcien
tia cōiecture probabilis. vt ē. qñ hō fecit
probabiliter qḋ debebat. dolendo. cōfitē
do. ſatiſfaciendo. emēdando. Cū in oī ſa
cramēto noue legis ſit aliqua materia vi
ſibilis elemēti que ē ſignū et cauſa gratie
ſit ēt in ſacramento penitētie debet eſſe
ſed tūc materiā ſenſibilis large ſumit pro
oī re. ſiue res illa ſit exterior ſubā. ſiue ac
tiō hūana. Vñ ſcōm hoc in pñia prout ē
ſacramēta ſunt res ꝛ verba. vba ꝗdem i
confeſſione ꝛ abſolutione ſūt. res āt ē ipa
actio hūana. ad ītelligēdū iſta plenius no
ta ꝙ ſicut ī medicinis corꝑalibus quedaʒ
cōſiſtunt in ſola paſſione curati. vt ē ſectō
vulneris quedā vo in actione vt ē exerci
tatio cōꝑiſ. Ita in ſacrīs quedā conſiſtūt ī
paſſione eius q ſcificatur ꝛ non ī actione
niſi per accidēs vt baptiſmus. cōfirmatō
eucbariſtia extrema vnctō. ordo. Quedā
vo cōſiſtunt ī actu eius q ſcificatur. vt pe
nitētia ꝛ mrimoniū. in ꝑmis gᵒ que ſine ac
tu nro oꝑantur regritur exterior materia
que ſignificat ꝛ cām ꝛ rem ſacri. In aliis
vero ipſe act⁹ nr̄ eſt ꝓ materia ſenſibili.
ſimiliter ex ꝑdictis patere pōt ꝙ qḋdam

ē in hoc ſacrm cā tantū vt actus penitēt
exterior. qḋdā eſt res tm̄ vt remiſſio pec
catorum. qḋdam res ꝛ ſacrm vt cōtritio
interior.

De qualitate penitentie. Ca. xi.

E St pñia quedā vera. Aug. Pñia
vera eſt penitenda non cōmittere
ꝛ cōmiſſa deflere. Quedā ē falſa. Iſidor⁹
Irriſor eſt ꝛ nō penitēs q adhuc agit qḋ
peniteat. Quedā eſt coacta. ps. Cōuerſuſ
ſum ī erumna mea ꝛc. Quedam eſt ſera.
Aug. ſi tūc penites qñ peccare nō potes.
pccā miſerūt te nō tu illa. Quedā iniqua
Math. cap. xvii. Iudas pñia ductus. ꝛc.
Quedā deſꝑata. ſapie: Per āguſtia ſpūs
gemētes dicētes ītra ſe. pñiā agētes. Que
dā ſcā ꝛ meritoria. Ber. O felix pñitētiū
humilitas. O cōfitentiū bona ſpes ꝙ fa
cile vincis inuincibilē. ꝙ cito tremebun
dū iudicem cōuertis ī piiſſimū prem. De
bet pñia eſſe amara. Hie. Planctū uni
geniti fac tibi. Volūtaria. Aug⁹. Cū gau
dio dʒ facere imortalis futurus quecūqꝫ
faceret homo ꝓ differenda morte mori
turus. Perfecta. Aug. Nulla pñia ſera
dūmodo vera. Accelerata eccl. 5. Ne tar
des cōuerti ad dñm. perſeuerans. Cant.
Laui pedes meos quo inquinabo illos. For
tis. Hie. Licet ī limine iaceat pr̄. licet mr̄
vbera qbus te nutrierat oſ̄dat per calca
tū perge prem ꝛc. Itē pñia dr̄ eſſe reſe
ctio ſpūalis cū xp̄o ſemꝑ victuro. nō cum
lazaro iterū morituro. Pñia debet eſſe
ꝓmpta ꝛ nō diu dilatata. Vt id. expecta
ui vt faceret vuas ꝛc. Primo. ſ. ne īfruc
tuoſi ſimus. Unde Iſa. cap. v. Expectaui
vt fa. u. fecit āt ſpi. Secūdo qꝛ ad magna
vocamur. Gen. Ego ero merces tua ma
gna. Tertio ne ab eternis nuptiis exclu
damur ſicut factum eſt fatuis virginibus
que differebant ſe ꝑparare. quarto ne ab
hoſtib⁹ impediamur ſicut filii iſrael a phā
raone ne egrederetur de egypto. quinto
quia relinquere peccatum etiam penis
compellimur. Greg. Contemnendus eſ
ſet mundus etiam ſi rebus proſperis ab

undaret. At cū tot aduerſitatibus aīum
pulſat. cū tot calamitatibus ingeminant.
qd aliud quā vt non ametur clāt. ſexto ne
blāde ſeducamur ſicut auis per fiſtulam
aucupis. ꝛ ſicut piſcis per heſcā in hamo
ꝛ ſicut vrſus per mel. ſeptimo ne morte ꝑ
ueniamur. Gre. Nihil certius morte ꝛc.
octauo. ne ꝯſuetudine teneamur ſicut ar
bor de facili non euellitur cū hñ radicat
Jere. cap. iʒ. nūquid ethyops pōt mutare
pellem ſuā ꝛc. Ad agendā pniam mouēt
quattuor de quibus Ber. Nimis durum
ē cor qḋ non emolliūt beneficia nec ī rēt
ſupplic a. nec alliciūt promiſſa nec caſti
gāt flagella. Impedimēta pnie ſunt hec
. ſ. Puſillanimitas aggrediendi. tales ſūt
ſicut equus vmbraticus qui truco ſ vm
bra terret. Pudor confitēdi. ſʒ ſicut ait.
Aug. Verecundia magna ps pnie ē. hor
ror ſatis faciendi. ſed contra dic apls .ii.
ad cor. vj. Hoc momentaneū ꝛ leue tribu
lat cor. Delectatio peccādi. ſed tale eſt
quod delectat eternū qḋ cruciat. Spes
diu uiuendi. ſʒ dominus dicit ꝙ ſecuris
ad ra. ar. po. ē. Deſperatio gratiā obtinē
di. ſʒ contra dicit Ezech. cap. 18. quacūqꝫ
hora ingemuerit peccator. Timor recidi
uādi Aug. quādo cecidi erexit me qñ ſte
ti tenuit me quādo iui duxit m̄. Ita loqui
tur de deo. exēplū delinquēdi. ſed ſtultuſ
ē qui uidit aliquē cadentē in foueā ſi non
ſit in eodē loco cautior. Conſuetudo pec
cādi. ſicut balaā cōſuetus monitriſ non cu
rauit ꝙ aſina loqueretur. Confidētia de
dei miſericordia ꝙ quādo penituerit ipm
recipiet. ſed hoc ē peccare in ſpūm ſcūm
Gre. Miſericordiā dei debemus ſaltem
erubeſcere ſi iuſtitiā volumus formidar̄.

De effectu penitentie.
Capitulum. xii.

P Er penitentiā abſoluitur homo a
peccato reſtituitur eccleſie recon
ciliatur chriſto donis ſpiritualibus dita
tur. de filio diaboli filius dei efficitur. pa
radiſus ei aperitur. Hec eſt que angelos
letificat impium iuſtificat. amiſſa bona

reuocat. vitam eternam donat penā eter
nam vitat. Item penitentia eſt ſecunda
tabula poſt naufragium. ad quam pecca
tor poteſt recurrere dum viuit in ſtatu
vite preſentis quandocunqꝫ ꝛ quotienſ
cunqꝫ diuinam miſericordiam voluerit ī
plorare. Duplex eſt naufragium. ſ. pecca
ti originalis ꝛ actualis. ſed de primo libe
ramur per tabulam baptiſmi que virtu
tis efficaciam accepit a tabula crucis xp̄i
De ſecundo autem liberamur per tabu
lam penitentie quam diuina clementia
prouidit homini. quia pro peccato actua
li non poteſt iterum baptizari. Nota
ꝙ a reatu peccati liberamur per gratiaʒ
a ſequelis autem peccatorum per peni
tentiam. ꝛ partes penitentie. a miſeria
vero per gloriam. Item nota ꝙ qualiter
opera mortificata viuificantur. quia licet
verum ſit ꝙ a priuatione ad habitum nō
ſit regreſſus in vita naturali. non tamen
eſt verum in vita morali. Nam a priua
tione ad habitum voluntariuʒ ē regreſ
ſus ſcilicet a morte culpe ad vitam gra
tie. Unde dicendum eſt ꝙ ſicut peccata
actualia tranſeunt actu ꝛ remanent rea
tu. ita bona opera tranſeunt actu. ꝛ rema
nent merito. Secunduʒ autem ꝙ manēt
dicuntur mortificari vel viuificari. Bo
na igitur opera quam diu coniuncta ſunt
radici merendi. ſ. charitati dicuntur viue
re. quando ab illa ſeparantur dicūtur mo
ri. ꝛ quando reuertuntur dicuntur viui
ficari. qꝛ redeūt ad ſtatū ſue originis vʒ
grē ꝛ charitatis. ꝛ qꝛ valēt ad maiorem
ratificationem charitatis.

De partibus penitētie.
Cap. xiii.

P Artes pnie itegrales ſūt tres. ſ. cō
tritio. Cōfeſſio ꝛ ſatiſfactio. quis
. n. cōplemētū pcci poſſit eē in actu ſolū
ꝛ oris ꝛ cordis ſolū vel triū ſimul. tñ ad ꝑ
fectionē pnie exigitur horū triū aggre
gatio. Licet adeſſe ſimpliciter ſufficiat
contritio ī actu. ꝛ confeſſio ꝛ ſatiſfactio ī
propoſito. non enim in h is que hñt eſſe

Neceſſiuum exigitur q̄ partes itegrales ſint ſimul ſ; exigatur hoc in toto q̄ h; eſſe permanes. Quod aūt ſint tres partes pnie ſic oſtenditur. Pnia enim eſt quodā ſpontaneū iudicium in quo contritio ē quaſi quedam citatio vbi ſequitur rei ā te iudicem ſpontanea confeſſio. Deinde ſequitur per iudicem ipoſite emende ſolutio. Sed i hoc dr̄ iudicium fori a iudicio poli. quia ibi confeſſus in iure condemnatur ⁊ hic abſoluitur. Alia eſt partium iſtarum ſufficentia. quia cum oē peccatum cō mittitur corde ore vel opere. iuſtum ē vt per contrariū curentur. ſ. vt peccator culpam animo deteſtetur. verbo exprimat. ⁊ facto puniat. Item p peccatum offendit homo deum eccleſiam ⁊ ſeipſum. ſed per contritionē reconciliatur deo per confeſſionem eccleſie ⁊ per ſatiſfactionem ſibi. Item iſte tres pnie partes ſunt diete quibus itur ad terram promiſſionis. de qbus dicitur. ca. 3. Exo. Ibimus viam triu; dierum. Item iſte tres partes ſignificāt treſ mortuos moraliter quos dominus ſuſcitauit. quoniam per cōtritionem ſuſcitatur puella in domo. per confeſſionem iuuenis in porta. per ſatiſfactionem Lazarus in ſepulchro.

De contritione. C. 24.

Contritio. eſt dolor voluntarie pro peccatis aſſumptis cum propoſito confitendi ⁊ ſatiſfaciēdi. hec diffinitio magiſtralis eſt. ⁊ ponitur ibi dolor pro gñe. voluntarie aſſumptus ponitur ad differentiam doloris naturalis. q non eſt meritorius cū non ſit de genere moris ſ; voluntas ponit eū in gñe morali pro pccis. ponitur ibi p materia doloris ad drām doloris inuidie q eſt in bono alieno. Sic ergo diffinitur contritio put eſt actus virtutis: ſ; vt eſt pars ſacri pnie oportet q̄ aliquid i cōparatione ad alias partes addat. ⁊ ido ponitur cū propoſito cōfitendi. ⁊ ſatiſfaciendi. Nota q̄ cor dr̄ durum. qñ diuine inſpirationi ſe tāgenti non cedit. ſed obuiat in effectu peccati demorādo: Frangi vo dicitur qñ incipit a propoſito peccādi creſcipiſcere. ſ; mundum totaliter cōuertat [nō dū] Conteri vo dicitur quādo voluntas pfecte ab effectu peccandi reſilit. In contritione duplex eſt dolor. Unus eſt voluntatis q non eſt aliud q̄ peccati diſplicentia. Alius eſt ſenſibilis. prius ē de eſſentia contritionis ⁊ de hoc dolore intelligitur illud. Jer. ca. 6. Luctum vnigēiti fac tibi. quia homo ex ratione debet magis velle nunq̄ peccaſſe q̄ vnigenitum viuere. Secūdus vero dolor non requiritur de neceſſitate contritionis. ſed de perfectione quia talis dolor non eſt in noſtra poteſtate. Nota etiam q̄ contritio poteſt tantum itendi q̄ non ſolum culpa. ſed etiam tota pēa dimittitur. hoc poteſt fieri dupliciter. Uno modo ex parte charitatis que diſplicentiam cauſat peccati. quia quandoq; cōtingit tantum charitatem incendi in actu q̄ contritio inde ſequens merebitur abſolutionem ab oi pena vt i magdalena. alio modo fit iſtud ex parte doloris ſenſualis quē volūtas in ↄtritione excitat. q2 ille dolor quedā pena ē que tm̄ pōt itēdi q̄ ſufficit ad ↄletionē culpe ⁊ pene. Drīa quedā ē int̄ attritionē. ↄtritōe; ſic int̄ iforme ⁊ fōmatū ſcō; qd dr̄ de fide iformi ⁊ formata. Utrū at attritio fiat ↄtritio diſtinguendū ē. q2 ↄtritio dr̄ cū grā. tritio. hec āt pōt eē dupr̄. Uno mō ē cōicatiua. q̄ grā aſſociatur motui exiſtēti in aia. ⁊ illā iformat q̄uis nō eliciat. Alio mō p cām ita q̄ mot9 a grā eliciat. pmo mō attritio fit cōtritio q2 act9 ille ſimplex manēs i aia format adueniēte grā. ſic color adueniente luce. 2°. mō. ipoſſibile ē q̄ attritio fiat ↄtritio. ſ; ſi querit q̄diu qs d̄ pccō dolere debeat. R9. ſic dicit Hugo d̄ ſcō Uic. Deus qñ abſoluit a vīculo pcci hoie; colligat cū vinculo d̄teſtatōis ppetue. ſ; deteſtatio pcci perpetua quedā ē in hitu ad quā ſemp tenetur hō. ēt poſt pfectā pcci remiſſionē de qua dicit Aug. loquēs de penitēte. ſemp doleat ⁊ de dolore gaudeat. ⁊ nō ſemp doluiſſe doleat Alia deteſtatio ē in actu. ad hāc hō ñ tenet ſemper. Sciendū āt q̄ hti ⁊ dānati ⁊ hi q ſūt in purgatorio non hñt cōtritionē; ppriē cuius ratio eſt. quia contritione ppriē ſūpta ſūt tria. ſ. grā. dolor ⁊ effcāᵹ meriti ſatiſfaciētis. In htis aūt nō ē dolor. In dānatis vero nō ē gratia ⁊ hi q ſunt in purgatorio non meretur.

De confeſſione. Cap. 25.

·1· Confeſſio ē ut ait Aug. p quā morbus latēs ſpe venie aperit. confeſſio ſacralis que ē ps pnie conuenient d̄ſcribitur p mām que ē pccm̄. ⁊ per actū q ē aperire. ⁊ p finē que ē ſpes venie. duplex ē confeſſio. quedā ē mētalis que d̄o

·2· fit. ⁊ hec ē de iure naturali quedā ē vocalis que fit hōi. ⁊ hoc ñ ē de iure naturali ſ; euāgelico. Igr̄ añ in incarnationē xpi ſufficiebat confeſſio mētalis. q2 d̄s nōdū erat hō. ſed poſtq̄ fact9 ē hō. d; cōfeſſio fieri hōi vicario xpi. In hoc. n. q̄ miſtris ſacrorū xp̄s dedit ptātem ligādi atq; ſoluēdi iſinuauit ↄfeſſionē eis tanq̄ iudicib9 fieri debere ſic ergo xp̄s iſtituit cōfeſſionē tacite. ſed apli p̄mulgauerūt eā expſſe. Ja. cap. vltio. Cōfitemini alterutrum pccā vr̄a. Quāuis igit i cōtritōe remittat pccm̄ ↄter. tm̄ cōfeſſio vocal' ē neccia in re qñ hētur opptūitas vel i ppoſito articulus neceſſitatis eā excludit. ⁊ ñ cōtēptus religionis. et iſta neceſſitas cōfitendi poſt cōtritionē ñ ē i tali caſu pp neceſſitatē remedii cū pccm̄ iā ſit dimiſſū. ſed pp obligationē pcepti. Cōfeſſio. n. ⁊ ſatiſfactio neceſſaria ē ñ ſolū pp reconciliationē i judicio d̄i. ſed ēt in iudicio eccleſie

·3· Quas circūſtātias teneamur confiteri. nota q̄ circūſtātiarū quedā ſūt trahētes in aliud gēus pcci. ut coire cū muliere cōiugata. ⁊ has tenet hō confiteri. Quedā ſūt aggrauātes i eadē ſpē. ⁊ harū quedā ſūt ñ aggrauātes notabiliter ſic ſcia ⁊ h9 mōi. has ñ tenet qs confiteri q2 ſūt quaſi venialia pccā. quedā ſūt aggrauātes notabiliter. ⁊ has ſcdm quoſdā tenet hō cōfiteri. non. n. ſufficit illi qui accepit centū marchas d̄ alieno. dicere ego accepi alienū. cū h9 poſſet vificari ſi accepiſſ; unū denariū ſcd; alios cōiter. ſ; ñ tuti9 opinantes ñ o;. Circūſtātie aggrauantes pccm̄ notāt his vſibus. Aggrauat ordo locus mora cā ſcia tēpus. Lucta puſilla. modus genus. ⁊ ſtatus altus. Cōditio nūerus ⁊ etas ⁊ ſcādala ſexus. Quāuis pccā alicui9 ·4· nota ſint ſacerdoti. tm̄ o; ea cōfiteri. q2 ñ ſūt ei nota ut iudici. Quādiu poſſit qs diferre cōfeſſionē due ſūt opiones. quid ·5· ; n. dicunt q̄ pccōr tenet confiteri ſtati hita opportunitate ſufficiēti. Alii cōi9 dicūt q̄ cū confeſſio ſit iter pcepta affirmatiua ñ obligat niſi p loco ⁊ tpe. Eccliā āt d̄terminat i decretal' q̄ ois hō confiteatur ſemel in āno. q2 h; tūc qlibet d̄ neceſſitate cōicare. In caſibus āt quattuor tenet qs añ hoc tpe confiteri. vnus ē rōe ſacri q2 vult cōicare vel celebrare. Alius rōe periculi. ut ſi eſt in pıculo mortis. tertius ē rōe conſcie vt ſi dictat ſibi conſcientia q̄ ſtatim teneatur. quartus eſt rōe dubii vt ſi non ſpat illo āno hēre confeſſorem quē modo h;. vl' ſi h; caſū papalē. ⁊ modo hō copiā confeſſionis ſeu priarii dñi pape. ·6· Si queratur vtrū confeſſio facta in peccato mortali valeat. dicendum eſt quod confeſſio eſt in remedium ⁊ in preceptum Inquantum eſt in remediū non valet in mortali facta. tamen abſoluitur homo a precepto. ſicut ficte baptiſmum ſuſcipiens non recipit niſi ſacramentū ⁊ non rē ſacramenti. Uerū confeſſio ſit iteranda. Nota qd regulariter nullus tenetur confeſſionē bona fide factā iterare amplius. Sunt tamē quattuor caſus in quibus tenetur quis iterare confeſſionē quorum duo ſunt propter confeſſorem. Primus ſi deficit confeſſori clauis potentie. eo qd non h; poteſtatē ab illo peccato abſoluere. Secūdus eſt ſi deficit ſibi clauis ſcie. q2 neſcit diſcernere. Tertius eſt ſi confitens dimidiauit confeſſionē. oportet. n. qd vni fiat confeſſio integre oium que hñtur in memoria. Si vero aliqua exciderunt a memoria. non. ideo debet reputari confeſſio dimidiata. quartus ē ſi contēpſit ſeu neglexit ⁊ oblitus ē ſatiſfactionē. nā ſi ſciret ⁊ adiplere vellet ñ oporteret confeſſionē itare. ſi vo aliqs

cadat in pccm̄ poſtq̄ bona fide fecit cōfeſ
ſionē, queſtio ē vtrū teneatur cōfeſſionē
p̄us factam iterare. ⁊ ē opinio q̄ nō in ſpe
cie ſ; in genere. l; aliter dicant qdā. No
ta q̄ cōfeſſio facta per nunciū vel p̄ epi
ſtolā. licet ſit quoddā bonū ⁊ meritoriū
tñ inquantū eſt pars ſacri penitentie non
pōt ſic fieri. q2 determinatā habet mate
riā ſ. actus ſermōis quo conſcientia hoīs
manifeſtari conſueuit. Unde ſine neceſſi
tate non licet taliter. In neceſſitate pōt ď
fectus p̄ equipolentē actum ſuppleri.

De qualitate ⁊ effectu confeſſionis.

Capitulum. 26.

q Ualis debeat eē confeſſio notatur
his verſibus. Sit ſimplex humilis
confeſſio pura fidelis. Uera frequēs nu
da diſcreta libens verecūda. Integra ſe
creta lachrimabil accelerata. Fortis ⁊ ac
cuſās. ⁊ ſit parere parata. Ad multa va
let confeſſio. A morte liberat. q2 ſicut cō
feſſus i foro contētioſo dānatur. ſic in ſpi
rituali liberatur. Uulnera mentis ſanat.
Hie. Uulnus nō intellectū tardiſs ſanat.
Deum hoī manifeſtat. Augu. Si nollem
cōfiteri non me tibi abſconderē. ſed te mi
hi. Paradiſum aperit. Aug. O breue vē
bū peccaui. quod aperit portas paradiſi
Exemplum in latrōe. peccata tegit. Unď
quedā gloſa. Si homo detegit. ďns tegit.
Miſericordiā diuinā emollit. Gloſa ſup
illud. Delictū meum cognitū ti. fe. Si ho
mo agnoſcit deus ignoſcit. Gaudium iocun
dat. ps. In voce exultationis ⁊ confeſ. ſo
nus epu. Interceſſores multiplicat. ſacer
dotes eni pro ſuis cōfeſſis orant. Conſciē
tiam mūdat Aug. Confitendo ſit hō ď fe
do pulcher. Fedus diaboli rumpit. Sicut
cum aliqs ſecretū alterius detegit. Deo
hominem coniūgit. Aug. Quid proprius
auribus dei q̄ confitēs cor. ⁊ uita que eſt
ex fide. In via ſalutis dirigit prouer. 28.
Qui abſcōdit ſcelera ſua nō dirigetur. ⁊
contrario ⁊c. pccm̄ delet. ps. 31. Dixi ꝯfite
bor aduerſum me ⁊c. Satiſfactionē ſup
plet. Glo. ſuper Math. Iubemur confi
teri peccata noſtra vt erubeſcentiam pa
tiamur ꝓ pena. Malū p̄cauet. exemplū
de dente putrido qui extrahitur ne alii ꝯ
putreſcant.

Cui debeat fieri confeſſio.

Capitulum. 27.

g Eneraliter teneas. q̄ confeſſio de
bet fieri ſacerdoti habenti claues
que ſunt ſcientia diſcernēdi ⁊ potēs ligan
di atq3 ſoluendi. Sciendum autē q̄ ſicut
bapti ſmus ē ſacramentum neceſſitatis.
ita ⁊ pnia. Unde ſicut baptiſmus duplicē
habet miniſtrum. vnū cui competit bap
tizare ex officio, ſ. ſacerdotem. alium cui
committitur diſpenſatio baptiſmi rōe ne
ceſſitatis. Ita ⁊ miniſter pnia duplex eſt.
vnus ē cui confeſſio ſit ex officio ſicut ſa
cerdos. Alius q audiendo cōfeſſionē vo
cem ſupplere poteſt ſacerdotis in neceſſi
tate ē laicus. Dicūt tñ aliqui q̄ cum deeſt
copia ſacerdotis non ǒ; confiteri laico. ſ;
ſufficit ſoli deo. quāuis omnes ſacerdotes
claues hēant. non tamē poſſunt oēs liga
re ⁊ ſolueř. ſicut excōicati ſuſpēſi heretici
⁊ damnati. Hoc āt non eſt pp̄ defectū or
dinis. ſed q2 non hñt materiā. ſ. ſubditos q
auferūtur ab eis cū excōicātur. poſſūt ta
men tales baptizare. q2 hº eſt ſacramētū
neceſſitatis. poſſūt ēt tales eucharistiam
ꝯſecrare. q2 hoc ſubāliter ad heret ordini
Dicendū ēt q̄ nullus pōt abſoluere con
fitentē niſi proprius ſacerdos. propꝰ ue
ro ſacerdos dicit ſex modis. priº modo ē
paſtor eccleſie. vt papa eps ⁊ curatus qui
lib; i ſuis caſibus. ſcōo p̄ determinationē
ſuperioris vt vicariū. 3º per p̄uilegiū qui
buſdā idultum. 4º p̄ licentiā propꝛi ſacer
dotis dū tñ licentieť ei vir diſcretus ⁊ ho
neſtus ⁊ vere ſacerdos. 5º ꝓpter neceſſi
tatē. q2 inſtāte mortis articlo qlibet ſacē
dos pōt abſoluere. Et peregrini abſoluū
tur ab his apď quos ſūt. ſexto ꝓpi defec
tū ſui ſacerdotis qñ. ſ. ē idiota vel ꝓditō
confeſſionis. vł quādo ſolet mulieres con
fitētes ꝓocari. tūc eni ſi non īuenit aliquē
qui auctoritatē hēat efficitur ei ſacerdos
proprius non qlibet. ſ; diſcretus ⁊ hone
ſtus ⁊ notus vel ex ordine vel ex p̄ſona.

De ſigillo confeſſionis.

Capitulum. 28.

e A que gerūtur exterius i ſacramē
tis ſūt ſigna rex que interius con
tingūt. ⁊ ideo ꝯfeſſio qua quiſ ſacerdoti ſe
ſubiicit ſignū ē ſuperioritatis, qua qs deo
ſubiicitur. Deus āt pccm̄ illius qui ſe per
pniam ſubiicit tegit. vnde ǒ; ď neceſſita
te ſacri q̄ ſacerdos celet ꝯfeſſionem. ſūt
⁊ alie huius cellationis vtilitates. q2 per
hoc hoīes magis ad ꝯfeſſionem attrahū
tur ⁊ ſimplicius pccā ꝯfitentur. ſacerdos
āt non ď; tm̄ cellare pccm̄ qď in confeſſi
onem recipit. ſ; etiam oīa alia ſigna p̄ que
poſſit peccator vł pccm̄ cōphendi. pōt
aūt penitens facere ut illď qď ſacerdos ꝓ
pter ꝯfeſſionem ſibi factā ſciebat vt ďus
ſcit. ēt vt homo. Et hoc facit dā licentiat
eum ad ďď. ⁊ ſi ñ dicit non frāgit ſigillum
ꝯfeſſionis. Si āt queraſ vtrū id qď ſcit
ſacerdos per ꝯfeſſionē ⁊ ſcit alio mō poſ
ſit reuelare. ſr hoc diuerſe ſūt opiniones
ſ; hec ē verior. q2 ſiue ſacerdos ſciat illď
pccm̄ āte ꝯfeſſionem ſibi fcām ſiue pꝰ non
tenetur cellare q̄tum ad id qď ſcit vt hō
Nota q̄ iſte modus dicendi dico tibi i ꝯ
feſſione non clauditur, tale dictū ſigillo
confeſſionis. q2 non ſeruaſ ibi modus con
feſſionis vel ordo.

De ſatiſfactione. Cap. 29.

ſ Icut i bellis ⁊ cōtrouerſiis īſtituta
amicitia non ſtati reſtituiť debitū
illati dāni. Ita poſt remiſſionē culpe i cō
feſſione ſeu ꝯtritione remanet. debitū pe
ne ſatiſfactorie. Iūgit ſacerdos quedam
ad ſatiſfactionis fundamētū ſic abſtiere a
peccato ⁊ reſtituere ablatū. Quedā ad ſa
tiſſactionis expeditionē vt ē vitare ꝯſor
tia maloꝝ. quedā iūgit ad ſubāz ſatiſfac
tōis. vt ē ieiunare vigilare dare elemoſy
am peregrinari ⁊ hꝰi opera penalia. que
dā iniūgit ad ſatiſfactionis p̄fectionem ⁊
ſecuritatē. vt ſī opa ſupererogatōis. Sa
tiſfactio ď; reſpondere culpe i tribus. ſ. i
numero. ps. 4. Lauabo p̄ ſingulas noctes
⁊c. In pōdere. Aug. Libēter ď; facere i
mortalis futurus quecūq3 faceret ꝓ diffe
renda morte moriturus. In menſura. G.
Tanto tempore ď; quis in pnia eſſe, q̄to
fuit i culpa. iſta tria requiruntur in pnia ſe
cūdū conuenientiā non ſcōm neceſſitatē.

De ſingulis partibus ſatiſfactiōis in cōi.

Capitulum. 30.

ſ Atiſfactiōis quedam ſūt p̄tes p̄n
cipales. ſ. Oratio. Ieiuniū ⁊ elemo
ſynā. Quedā vero ſecūdarie que ad has
reducuntur vt vigilie p̄egrinationes di
ſcipline. Dicendum ergo q̄ omnia carnē
affligentia reducūtur ad ieiunium. oīa o
pera vero ſpiritualia ad orōnem. omnis
autem opa miſericordie ad elemoſynam.
ſufficientia p̄tium p̄ncipalium pōt accipi
reſpectu termini a quo ē motus ſatiſfac
tionis. q2 per ieiuniū reuocamur a cōcupi
ſcentia carnis. per orōnem a ſuperbia vi
te. per elemoſynā a cōcupiſcentia oculo
rū. Alio mō ſumitur iſta ſufficentia ex p̄
te termini ad quē ſit ſatiſfactio. q2 per ie
iunium ordinatur homo in ſeipſo per ele
moſynā ad proximū. per orōnem ad deū
Tertio mō ſumitur hec ſufficientia ex par
te materie ď qua ſit. Per elemoſynā eī;
ſit ſatiſfactio de bonis ſubſtantie exteri
oris. per ieiunium de bonis corporis. per
orationem de bonis mentis. Quarto mo
do ſumitur hec ſufficientia ex parte mo
dorum ſatiſfaciendi. Fit enim ſatiſfactio
tribus modis. vel per punitionē vel per
redemptionem. vel per ſupplicationem.
Primū facimus ieiunādo ſecundū ele
moſynas danᵒ. tertium orando. quinto ſu
mitur hec ſufficentia ex parte effectus. p̄
ſatiſfactionem enim tria magna bona no
bis proueniunt ſcilicet impetratio gratie
remiſſio pene. expurgatio reliquiarū cul
pe. Ad primū uidetur valere elemoſyna
propter multiplicitatem interceſſorum.
Ad ſecundū ieiunium. Ad tertium orō.

De partibus ſingulis ſatiſfactionis.

Cap. 31.

e Lemoſyna duplr pōt accipi. aut i
tentōe ſubleuādi neceſſitatē proxi
mi. ⁊ ſic eſt opus miſericordie. aut intētio
ne recōpenſandi ꝓ debito offenſe diuie.
⁊ ſic ē opus iuſtitie. Unde primo mō pro
prie ptinet ad meritum vite. Secun/
do modo admentis dimiſſionis pene.
q elēyna ſic data proprie ē ſatiſfactoria.
De ieiunio quoqȝ ſciendū eſt ꝙ in carne
duo ſūt vnū natura que dȝ ſuſtentari ⁊
aliud vitium quod debet domari. Ieiu/
nium ergo quod naturā ſeruat ⁊ vitiū do
mat bonū ē aliud vero n̄. Oro duplr hȝ
fieri. aut pro ipetratione bonorū. ⁊ ſic eſt
pars vel opus contēplatōis aut ꝓ remiſ
ſione malorum ⁊ ſic eſt proprijs pars ſa
tiſfactionis. De iuſtificatione ipij. C. 32.
I Uſtificatio ipij ē motus ab iniuſti
tia ad iuſtitiā. In iuſtificatōe impij
quattuor requirūtur. ſ. motus liberi arbi
trij contritio iſuſio grē ⁊ remiſſio culpe.
Horū prima duo ſūt ex parte ſuſcipiētiſ
alia vero ex pte agentis. Predicta quat
tuor ſi ſil tpe ſi natura. prioritas āt ⁊ po
ſterioritas que ſcōm ordinē nature ē re
ducitur aliquo mō ad ordinē cauſe ⁊ cau
ſati. Inter iſta videt hoc ordo cāl itatiſ eē
Cauſalr. n. motus liberi arbitrij por aliis
tribus eſt. q2 reqritur cōſenſus volunta/
tis in h9 mutatione. Uolūtas ⁊ liberū ar
bitriū ſumūtur hic ꝓ eodē. Propterea
motus iſte appellatur motus liberi arbi
trij. Iſte vero motus q per liberū arbi/
trium cōſentit deo ut pmo motor vocat
motus fidei. q2 hȝ aliquid cognitionis. ⁊
aliquid affectionis ſicut fides. Dicam9 er
go ꝙ motus liberi arbitrij ſiue motus fi
dei in deū cāliter ē prior q̄ȝ motus quo d
pccō quis conuertitur. q2 ſicut in gnatōe
pcci prior eſt conuerſio q̄ȝ auerſio. cū cō
uerſio cauſet auerſionē. ita in eius dſtruc
tione prior ē conuerſio ad deū per liberȝ
arbitriū quā auerſio a creatura per con
tritionem de peccato. Quod enim primū
eſt in compoſitione vltimum eſt in reſo/
lutione. Iſti vero duo motus. ſ. liberi ar
bitrij ⁊ contritionis ſūt priores q̄ȝ gratia
infundatur. quia ſūt cauſa preparatoria
vt gratia detur. Quāuis enim deus ſine
vlla preparatione poſſet impium iuſtifi/
care. tamen requiritur preparatō ex pte
noſtra quoniaȝ. ſicut requiritur prepara
tio ex parte materie in naturali mutatōe
ad recipiendam formam: Ita in mutatō
ne voluntaria. ⁊ hoc non eſt ex impoten
tia agentis. ſed ſuſcipientiſ. Alia ratio
eſt quia in iuſtificatione peccatoris fit in
troductio vnius forme ⁊ expulſio cōtra
rie. ideo requiruntur predicta due. ſ. mo
tus liberi arbitrij diſponēs ad gratie ſuſ
ceptionem. ⁊ contritio. id eſt diſceſſio a
peccato diſponens ad culpe expulſioneȝ
Gratia prius infundit q̄ȝ culpa remittat
ſicut in itroductiōe forme prior ē forma
que expellit a parte agentis quā illa que
expellenda ē remoueri poſſit. Qualiter
autem iuſtificatio fiat in inſtanti vel ſuc
ceſſiue. nota diſtinctionem. Poteſt iuſti
ficatio duplr accipi ſicut ⁊ generatio.
Uno modo vt dicat motum ad iuſtitiam
cum termino eiuſdem ſic fit ſucceſſiue
quando ſuccedit ſucceſſiua preparatio.
Alio mō poteſt accipi ſolum mō vt dicat
mutationem ſine motu. hoc mō fit iuſtifi
catio in inſtanti. ⁊ hoc triplici ratione. pri
ma q2 fit virtute infinita ⁊ ſimplici que i
mediate operatur. ſcda eſt q2 fit in ſubō
ſimplici. ſ. in mente. tertia eſt. q2 ipa for/
ma que expellit. ſ. culpa non prior vel ꝓ
prior ē quam que introducit. ſ. grā que
oino ſimplex eſt. Ad illud qō dic Aug9
ꝙ maius eſt iuſtificare ipiū quam creare
celū ⁊ terram dicendū maius ē quātum
ad illud quod fit. q2 melius ē. ſȝ nō ē quo
ad modum faciendi. Quāuis. n. in iuſtifi
catione impij ſit reſiſtentia formalis. ſ. cō
trarij ad contrarium non tamen eſt ibi
reſiſtentia effectiua qua aliquid reſiſtat
agenti. ſ. deo cuius virtuti nihil reſiſtere
pōt i iuſtificatōe ipij aliqd ē ex pte dei ⁊
aliqd ex pte pccōris. ⁊ aliqd ex pte eccle
Ex parte dei duo ſūt. ſ. miſericordia que

reatū in dulget. ⁊ iuſtitia que emēdata ali
quantulū exigit vel hic vel in purgatorio
hec ſignificatur ꝑ binos diſcipulos quos
miſit dñs in oēm locū quo erat ipſe vētu
rus. tūc quidē corporaliter. nūc āt ꝑ grāȝ
ſpiritualiter Ex pte pccōris ſunt ēt duo
ſ. amor ⁊ dolor. ⁊ hi ſunt due molle qbus
pccm̄ conterit que ſcōȝ legē non debent
diabolo i pignore obligari. Ex pte eccle
ſimilr ſūt duo. pmū ē meritū ⁊ precipue
xp̄i qō eſt iextimabile ⁊ alior ſcōrū q fece
rūt opa multa ſuperogationis. que ois ſb
poteſtate clauium ſūt poſita. vt qō minus ē
in uno mēbro eccleſie cōpēſet i alio. Uñ
ſi aliqs nō eſt mēbr eccle nō influit i ipm
meritū pdictū. ſcōm ē indulgentia quam
dat eccleſia ꝑ papā ⁊ epōs. tñ vt ipſa idul
gentia tñ valeat q̄tū ſonat. exigit aucto
ritas. ⁊ cā. ſ. cōis vtilitas ex pte dātis. exi
gitur ēt fides formata ⁊ obediētia ex pte
recipientis. hoc eſt vt ſoluat illud ꝓpter
quod datur.
De pnia venialiū. Cap. 33
P Enitentia ē remediū inſtitutū ad
expiandū pccm̄ cui debet pēa ſen
ſibilis que cū debeat pccō non ſolū
mortali ſȝ ēt veniali. pȝ ꝙ pnia ē remedi
um ↄtra vtrūqȝ. q2 nō ē ſimpliciter de ve
nialibus ſed de mortalib9. q2 pnia intro/
ducta ē ad reconciliādū amicitiā uel aiam
quā mortale pccm̄ tollit. Licet igr̄ non ſit
de uēialibus ſimplr pnia. tñ eſt accidēs. ⁊
hoc eſt trib9 mōis. p°. rōne dubij. vt quā
do credūt eſſe mortalia. 2°. rōne ſtatuti. ut
qn̄ homo q tenetur ↄfiteri ſemel in āno n̄
habet niſi vēialia. tertio rōe piculi vt qn̄
uenialiſ delectatio ad hec pducta ē. ꝙ ni
ſi hoc ſe auertat ab ea trahit i mortale. ſȝ
de remiſſiōe vēialis pcci ſciendū ꝙ i duo
bus caſib9 nō remittit. pmus ē ſi talis hē
at pccm̄ mortale. qm̄ ſine mortali nūquā
dimittit veniale. licet ecōtra poſſit fieri. ſ
ꝙ mortale dimittat ſine vēiali. Cū enim
pccm̄ mortale tollat charitatē q̄ vniuer
ſa delicta opit ↄſtat ꝙ exiſtēti i pccō mō
tali nullū veniale remittit. Scōs eſt quā
do volūtas fixa manet i affectu alicuius
pcci determiati uenialis tm̄. quoniā illud
tolli nō pōt. ⁊ hoc multiplici rōne. prima
ē quoniā oē pccm̄ remiſſione idiget quo
ad duo. ſ. quo ad culpā ⁊ quo ad penā. ſed
non pōt eē. ſcōa remiſſio ſine pma. q2 quā
diu homo culpā hȝ debitor ē pene. Cul/
pa āt conſiſtit in deordinatiōe volūtatis.
Uñ voluntas ſic manēs ptinax regdia/
ri nō pōt. Alioqn duo oppoſita ſimul eſ
ſent in eodē. Alia rō ē q2 manente cā non
pōt tolli effect9. ſȝ volūtas inordinata ad
aliqd ē cā uenialis pcci. vñ manēte volū
tate fixa in illo nō remittit ipſum pccūm
ueniale. ſciendū ēt ꝙ vnū pccūm veniale
hñ pōt dimitti ſine alio q2 pccūȝ mortale
qō maioris ē adherētie pōt ēt remitti ſine
vēiali. Alia rō ē. q2 pccūm mortale ita deo
diſplicet ꝙ facit ēt ipm pccōrē deo diſpli
cere. ſȝ vēiale deo diſplicet cū inordina/
tū ſit. tñ nō facit peccātē deo diſplicere. q2
ꝑ illud nō ꝑuatur gratia ſed obnubilatur
inquantum eius ꝓceſſus ad exteriora im
peditur. ⁊ propter vnū veniale non impe
dit qn aliud remitti poſſit. tria rō ē ꝙ ve
nialia nō hñt connexionē ad inuicē nec a
pte auerſionis. q2 non auertūt a ſūmo bo
no. nec a pte conuerſiōis. ⁊ iō vnū dimitti
pōt ſine alio. Non ē aūt ſic de mortalibꝰ
vbi nō dimittitur vnū ſine alio. q2 ↄnexio
nē hñt adinuicē ex pte auerſiōis. Q2 oībȝ
mortale auertit a deo. licet nō hēat ↄnexi
onem ex pte conuerſiōis. Ex pdictis colli
gitur. quia vnuȝ mortale non remittitur
ſine alio. ꝙ vnum veniale poteſt remitti
ſine alio veniali. Iteȝ mortale remittitur
ſine veniali ſed non veniale ſine mortali
cuius duplex ē ratio. Prima eſt. q2 mor
tale ⁊ veniale ſe habent ſicut habitus ⁊
diſpoſitio. ſed ablato habitu poteſt mane
re diſpoſitio ⁊ non econuerſo. Secunda
ratio eſt quia mortale opponitur charita
ti. ueniale autem feruori eius. ſed ſublata
charitate tollitur ⁊ non econuerſo.

Per quid dimittitur peccatū veniale.

a Ad peccati venialis remiſſionē nō
exigitur nouꝰ charitatis hitus. ſed
ſufficit nouus motꝰ.qꝛ pccm̄ nō tollebat
virtutis hitum.ſꝫ ipediebat eius actum.
Nota ēt ꝙ pccm̄ veniale nō dimittitur
ſine cōtritōe cuius hec ē rō.qꝛ ꝗdiu volū
tas i aliquo veniali fixa manet nunq̄ di/
mittit̄.ſed volentē ab eo auertere quod
quis prius volebat ē diſplicere ei qđ vo
luit.talis aūt diſplicētia dolor cōtritōis dr̄.
Sꝫ ſciendū ꝙ cōtritio pōt accipi tripl'r.ſ.
actū vel hitu.vel medio mō.Cōtritio in
hitu nō ſufficit ad pcci venial' remiſſiōeꝫ
qꝛ hic quilibet pnie uirtutis hitū hēret,
nō poſſꝫ hr̄e veniale pccm̄.⁊ ſic veniale
pccm̄ nō poſſꝫ eſſe cū grā.Cōtritio quoꝫ
i actu nō ſep rq̄rit̄.qꝛ ſequeret̄ ꝙ pccm̄
qđ quis in memoria nō hꝫ remitti nō poſ
ſet.ꝓp hoc requiritur cōtritio medio mō
Ut pccm̄ diſpliceat actualr vel explicite
vel iplicite.Dico aūt implicite.qꝛ tal' actꝰ
nō ſufficit.qꝛ diſpliceret explicite pccm̄
veniale ſi cognitio ferretur ad illud. No
tādū ēt ꝙ tā feruens poteſt eſſe motus cha
ritatis in deū ꝙ oīa pccā venialia conſu/
mit etiam ſine actuali cogitatione ipſorū
qꝛ quando quis ferūēter i deum fertur diſ
plicet ei quicquid a deo retardat.⁊ ita lꝫ
explicite d' peccato veniali non cogitet.
tamē in illo motu conteritur iplicite diſ/
plicentia peccati venialis.l' vnius vel oi/
um.Sciēdū ē ꝙ in ꝯtritōe d' venialibus n̄
exigitur ꝓpoſitū non peccādi veniali'r. ſi
cut in contritōe d' mortali exigitur.ſꝫ ſuf
ficit ꝙ diſpliceat ei pccm̄ ꝑteritū.⁊ infir/
mitas qua ad pccm̄ veniale iclinatur quā
uis immunis ab eo eē nō poſſit.ita tamē ꝙ
voluntas nō maneat fixa in vno veniali qꝛ
illud ſic retentū nō dimitteret̄ i cōtritōe
gnāli nec in ſpāli.⁊ hec ē rō.qꝛ pccā mor
talia ſūt in potāte nr̄a vt vitētur non ſolū
ſingula ſꝫ ēt oīa. Venialia vero ⁊ ſi ſingu
la vitari pōſſūt non tamē oīa.qđ ex infirmi/
tate contingit nature.Ablu ſꝫ ꝑ que tol
luntur pccā venialia que ꝑ tria cōphen
duntur. Primo ſūt omnia illa que grām ꝯ
ferunt vt oīa ſacrā eccleſie.Scđo ſūt illa
quibus impedimēta feruoris ⁊ grē tollun
tur.ſicut ē aqua bn̄dicta que ꝟtutē inimi
ci reprimit. ⁊ epāl' benedictō ⁊ alia ſacra
mētalia.Tertio ē exercitiū humilitat' ex
ꝑte noſtra.ſicut ē confeſſio pccōrum oro
dn̄icalis.elya,ieiuniū.⁊ huiſmodi.Et hoꝝ
rō ē.Quia cū venialia dimittātur ꝑ fer
uorē charitatis que iplicite vel explicite
continet omnia illa que nata ſūt d' ſe fer
uorē charitatis excitare dicūtur venia
lia peccata dimittere.talia vero ſunt oīa
que predicta ſūt.Unđ cum ſcđm quātita
tem feruoris fit quātitas remiſſionis.ꝑꝫ
ꝙ prout ꝑ enumerata maior l' minor exci
tatur feruor qui iplicite vel explicite con
tritionē continet plura vel pauciora ve
nialia dimittuntur non tamē ſemper om
nia.

De extrema vnctione.

Cap. 35.

m Ediator dei ⁊ hoīum non ſolū vo
caṫ Jeſus inquātū hēt ſaluare.ſꝫ
ēt xp̄s inquātum hēt vnctionis gratiam
in alios diffundere quod ſignificatū fuit
i rege Dauid qui tribus vicibus vnctus
fuit. Primo in domo patris ſui in ſignū
regni futuri.hoc ſignificat vnctionem in
baptiſmo.Secundo in ebrō ſuper iudā.⁊
poſtea multa mala habuit hoc ſignificat
vnctionem in confirmatione. Tertio ite
rum in ebron ſuper oēm iſrael. poſthac
in pace regnauit.hoc ſignificat vnctionē
in extremis. De ſubſtātia huius ſacra
menti ſunt quinqꝫ. Primum ē ꝙ vnctio
nem faciens ſit ſacerdos.Secundum eſt
intentio debita. Tertium eſt materia de
bita ſ.oleum infirmorum. Quartum eſt
forma verborum. hoc.ſ.per iſtaꝫ vnctio
nem ⁊ cetera.quam formam differentie
debet inūgēs.quītū ē locus iungendus
qꝛ fit ad oculos ad aures ad nares ad os
ad lumbos.⁊ ad manꝰ. In hoc ſacrāmē
to forma verborum ē deprecatiua. quia
iſtud ſacramentum videt̄ ualere per ora
tionem eccleſie ⁊ per modū ſuffragij. da
tur enim ad effectum quē homo per pro
pria opera poſſet ꝯſequi ſi eſſet ſanus.un
de nota ꝙ in aliquo ſacramento verboꝝ
forma non eſt i ſola oratione niſi in iſto.di
xit enim Jacobus. Inducat preſbyteros
⁊ orent ſuper eū. In quibuſdam ſacramē
tis in ſola enunciatione uerboꝝ eſt virtuſ
ſicut in baptiſmo. Ait.n.dominus. Ite ba
ptizantes eos nō faciens mentionem de
oratione. In aliquo ſacramēto ſcđm quoſ
dam conſiſtit forma in oratione ⁊ enuncia
tione vt in ſacramento penitentie. Con/
ſueuerunt enim confeſſores primo orare
dicentes abſolutionē ⁊ remiſſionem ⁊c.⁊
poſtea dicer̄. Abſoluo te.Cū.n.in pccō of
fendat̄ deus ⁊ eccl'ia cōtra primū merito fit
orō.⁊ cōtra ſcđm abſolutio. Iſtud ſacr̄m
nō datur niſi adultis q pccā venialia uidē
tur hr̄e.cōtra que iſtitutū ē. nec dat̄ aliis
q̄ꝫ infirmis i ꝑiculo mortis cōſtitutis.Sa
nis aūt nō datur hoc ſacr̄m.qꝛ hn̄t reme
diū pn̄ie paratū.nec dari niſi poſtulanti
bus q deuotōe ſurſū erigūt.ſꝫ ſi ſepe in/
firmat̄ qs ad mortē ſepe pōt inungi. ſꝫ i
vna ifirmitate nō dꝫ qs bis inūgi.niſi ea
dē infirmitas vltra ānū protrahat̄ ita ꝙ
i vno āno ꝓp eādem infirmitatē nēo bis
inūgatur.Effectus hꝰ ſacr̄i multiplex ē.
Primus ē ſanitas duplex. Una ē princi
palis.ſ.liberatio ab ifirmitate ſpūali que
cōtrahitur ꝑ pccōrum veniā qbus aīa effi
citur debilis ad exequendū actum grē ⁊
glie. Alia ē ſanitas que ē quaſi ſignū ꝑo
ris ſanitatis.ſ.ſanitas corꝑalis.⁊ hoc ē ue
rū qn̄ ſanitas corꝑalis expedit ſanitati ſpi
rituali. Tūc.n.iſtud ſacr̄m cauſat vtrūqꝫ
i ſuſcipientibus digne. Interdū.n. vtilis
ē ſanitas corꝑalis.ſ.ad meritum glorie cu
mulandū. Ualet ēt ad deuotionē excitan
dā ⁊ ad velociorē tranſitū. In hoc ſacr̄o
ſicut in ceteris tria ſūt. Unū eſt ſcr̄m tm̄
.ſ.exterior vnctio. Aliud ē res tm̄.ſ.effec
tus duplicis ſanitatis.vt dcm̄ eſt.tertiūꝫ
eſt ſacr̄m ⁊ res.ſ. quedā vnctio ſpūalis in
terior.ſ.mētis iocunditas ⁊ ſolatium.

De ſacro ordinis. Cap. 36.

q Uinqꝫ ſacramēta de qbus dcm̄ ē
pertinēt ad ſtatum ꝑſone.ſed duo
de qbus dicendū ē pertinēt ad cōmuneꝫ
ſtatū eccleſie.qꝛ ordo ꝑtinet ad generatō
neꝫ ſpūaleꝫ mr̄imoniū ꝟo ad gn̄ationem
carnalē. Ordinē ꝓcedit prīa tonſura.qꝛ i
oī tranſitu de ſtatu ad ſtatū cōuenienter i
terponitur aliqua diſpō media. Un̄ in trā
ſitu a ſtatu laicoꝝ ad ſtatum miniſtroꝝ dī
cōuenienter prīa tonſura iterponit̄. Fit
ēt in hac tonſura aliquoꝝ capilloꝝ reſeca
tio in modū corone.qꝛ in miniſteriū illius
aſſumit̄ cui ſeruire regnare ē. Eſt itaque
duplex ſignū diſtinctuꝫ i ordinatis.ſ.exte
rius tōſura.⁊ interius caracter. Ad eē āt
ordinis tōſura nō preexigit̄.ſꝫ ad bn̄ eſſe.
qꝛ diſpoſitio cōgruitatis ē ipſa tōſura ad
ordinē non neceſſitatis. Hugo de ſancto.
Uic.ordinē ſic deſcribit. Ordo ē ſignacu
lū qđdā in quo ptās ſpūalis tradit̄ ordina
tis ⁊ officiū. Hic nota ꝙ ſicꝫ i naturalibꝰ d'
dit d's ſupiora corpa i regimē inferiorū.ſic
et in ſpūalibꝰ quoſdā poſuit ſupiores.quoſ
dam inferiores ut illi poteſtatē hēant ſup
iſtos.ſicut ſūt clerici q preſūt in ſpūalibꝰ
⁊ ꝑncipes ac iudices ſeculares i tp̄alibus
De ſubā huius ſacr̄i ſunt ſex. Primū eſt
ꝑtās ordinātis.qꝛ oꝫ vt ſit eps.ſcđꝫ ē ma/
teria .ſ. vnctio i ſacerdotibus.⁊ tactus il
loꝝ que tangēda ſūt i aliis.tertiū eſt for
ma verboꝝ.quartū ē ſexus virilis.qꝛ mu
lier nō recepit caracterē ordinis.quintū
eſt intētio recta.ſextū ē ꝙ ordinandus ſit
baptizatus.qꝛ baptiſmus ē ianua omniū
ſacrorum. Quoddā eſt hic ſacr̄m tantum
vt viſibile ſignū quo potās tradi oſtendi
tur. Quoddā eſt res tm̄ ſcilicet grā que
cōfertur digne recipienti. Quoddam eſt
res ⁊ ſacramentū ut caracter. ſeptem ſūt
ordines ſcilicet Hoſtiarius. Lector. exor
ciſta. Accolitus. ſubdiaconus. Diaconus ⁊
preſbyter q omnium ordinum ē perfect.ſ
ſimus ⁊ terminus aliorum Alij ſūt quaſi

7.grad⁹ q̄bus aſcēditur ad thronū ſolu
tōis. Act⁹ hoſtiarioꝝ ē, cuſtodire locū cō
ſeruatōis ſacrorū ab excōicatis. Actus
lectorū ē legere ꝓphetias. Act⁹ exorci/
ſtarū ē arcere demones ne dominēt i cor
pore nōdū baptizati.ſ.ꝑ cōiuratōes. Ac
tus accolitoꝝ ē deſignare lum̄ euangeli i
in lumīe corporali. Act⁹ ſub diaconorum
ē accipe oblationēs ab offerētibus eaſq̧
offere diacono. Legere āt epl'as nō ē ac
tus eorū principalis ſ3 cōſeq̄ns. act⁹ dia
conorum ē ordinare hoſtias in altari. Le
gere āt euāgeliū ſ' predicare ē actus cōſe
quens. Actus preſbyteroꝝ ē cōſecrare
corpus ꝛ ſanguinē xp̄i. ꝛ ē actus p̄cipal'
alius ē conſequens.ſ. ligare ꝛ ſoluerē per
quē actū corpus myſticū prepatur. vt ſit
aptū ꝛ idoneū ad ꝑceptionē corpꝰ xp̄i ve
ri. In quolib3 ordine caracter īprimit̄.ſ3
q̄ñ fiat nūc dicendū eſt. Hoſtiariis quidē
caracter īprimitur q̄ñ dat eis clauis ꝛ dr̄
ſic agite tāq̄ȝ rōnem d̄o reddituri d̄ reb⁹
que clauibus iſtis recludunt ur. Lectori
b⁹ caracter īprimitur cū ep̄s porrigit eiſ
librū cū debita forma verborū. Exorci
ſtis vero cū dat eis librū exorciſmorum
cū forma verborū. Accolitis āt in verb̄
que dic ep̄s cū dat eis candelabrū. Sub
diaconus īprimitur q̄ñ ep̄s cū forma ver
borū dat eis calicē vacuū ꝛc̄. vaſa. quoꝝ
vſus ē i conſectōe eucbariſtie. Diaconis
ꝛ p̄ſbyteris īprimitur q̄ñ ep̄s īponit ma
nū capiti cū verbis ad hoc ſtatutis. Pre
dictos ordines chriſtus exercuit. hoſtia
riatū emētes ꝛ vēdentes de tēplo eiecit
Lectoratū cū in medio ſeniorū librum
Iſaie. aperiens legit in eo. Exorciſtatum
q̄ñ demoniacoſ ſanauit. Accolitatū q̄ñ di
xit ego ſū lux mūdi. Subdiaconatū quā
do litheo ſe precinxit ꝛ pedes lauit diſci
pulorū. Diaconatū q̄ñ in cena corpus et
ſanguinē ſuū miſtrauit diſcipul. ꝛ dorm
entes ap̄los excitauit. Preſbyteratū
q̄ñ ſe in ara crucis obtulit. ꝛ q̄ñ in cena
panē ꝛ vinum in corpus ꝛ ſanguinem
ſuum conuertit.

De qualitate ordinandorum.
Capitulum. 37

Qualitas ordināndorū cōſiſtit i duo
bus.ſ. i faciēdis ꝛ euitandis. Faciē
da ſūt hec. Sit in moribus pudicus. In
bitu honeſtus. Cibo ꝛ potu tēpatus. Cō
petenter q̄uis nō eminēter litatus. Mā
ſuetus ꝛ modeſtus. tōſurā d̄ferat clerica
rē. Hoſpital'. Doctor in predicatōe. Re
ſidentiā faciat in eccleſia ſua vel bn̄ficio.
Corrector vitiorū ꝑ virgam diſcipline.
Exemplū prebeat bone vite vel fame.
Unicū ſufficiat bn̄ficiu3 hn̄s aiarū curā
Bonus ſit gubernator familie. de neceſ
ſitate clericis vitāda ſūt hec. ē Q̄ē crim̄
mortalis pcc̄i. Nō litigioſus. Nō cupid⁹
Non luſor. Nō negociator. Nō exerceat
venatōes clamoſas. nō ſit incōtinens. nec
mulieribus coinbitet. non ſit in cōmeſſa
tōibus ꝛ tabernis ꝛ fabulis. non inter ſit
ſpectaculis niſi honeſtis. Nō imiſceat ſe
negocijs ſecularibus. Nō d3 intēdere hi
ſtrionibus ꝛ ioculatoribus. tabernas nō
d3 intrare niſi in itinere. Horas nō d3 ne
gligere. Juſtum iudicium nō d3 uēdere.
Sacra eccleſiaſtica gratis dare. Si quis
ep̄us nō ſit excōicatus vel ſuſpenſus vel
irregularis. nō apoſtata nō ſit ſymōiacus
in ordine vl' beneficio nō ſollēniter peni
tens. Añ ordis ſuſceptionem ſe quiſ3 per
confeſſionem preparet. In pc̄cō mortali
non accedat. Primā tonſurā nō negligat
Nullus ordietur niſi examinatō preceſſa
non accipiātur ſil' ordines minores cum
ſubdiaconatu. nec ēt duo ſacri ordines ſiſ
gradatim. nec per ſaltu3 accipiat quis or
dinē nec ab alieno ep̄o ſed a ſuo nec con
tra ep̄i prohibitōem ꝛ ſine titulo nec fur
tiue. Miſſā i qua ordinatur totalr̄ audiat
Tāgat omnia que ſunt tāgenda. Unuſq̄ſ
q3 in ſuſceptione ſui ordinis non accedat
niſi licētiatus ꝛ p̄ſtatus. Jeiunus a ieiu
no accipiat ordines. non accipiantur nec
conferatur ordies niſi tēpibus ab eccl'ia
iſtitut̄. Multa ſūt que īpediūt ꝓmouen
dū ēt ſine culpa. l3 non ſine cā. nō eni3 d3
promoueri ignotus nec bigamus nec neo
phitus nec corpe vitiatus nec d̄ illegitio
thoro natus. nec ſeruus nec obligatus ad
rōcinia quoniā repelliſ ab ordinibus. Ex
predictis p3 q̄ dignitas clericalis ſiue or
dines nō conferūtur a quolibet nec cuili
bet nec in quolibet loco. nec quolibet tp̄e
nec qualibet hora. ſed miſſe.

De ſacro matrimonij.
Capitulum. 38.

Matrimoniū ē coniunctio maris ꝛ
femine idiuiduā3 vite cōſuetudi/
nem retinēs. Matrimoniū per ſponſalia
initiatur ꝑ conſenſū aiorum expreſſū. per
v̄ba de preſenti ratificatur. ꝑ carnalē co
pulam cōſumatur ꝛ ꝑficitur. ad hoc āt ſci
endū nota q̄ duplex ē perfectio. Prima
ē in eſſe ſimpliciter. ſcd̄a in eē completo.
ſicut p3 in puero i quo eſt ꝑfectio q̄ſtū ad
eē hōis ſimpliciter ſed nō eſt in eo ꝑfectō
quantū ad eē completum ſcd̄m quantita
tē ꝛ operationē hōis. Eodē modo dicen
dū eſt de matrimonio i quo duplex ē ꝑfe
ctio. p̄ia eſt que facit mr̄imoniū.ſ. conſen
ſus aiorum ꝑ uerba de preſenti expreſſuſ
ꝛ ad hanc nō exigitur copula carnal'. ſecū
da ē que matrimoniū conſūmat. ꝛ ad hāc
exigitur carnalis copula. bonū matrimo
nij triplex ē.ſ. fides. vt neuter aliēo thoro
maculet. proles vt ad cultū dei nutriatur
ſacramentū vt nō diſſoluatur. Licet. n. ec
cleſia poſſit ꝑꝑ īpedimenta matrimōij di
uortiu3 facere nunq̄ȝ tñ pōt nec d3 matri
moniū q̄d legitime celebratū ē diſſoluere
q2 quos d̄s coniūxit hō non pōt q̄ſtūcūq̧
auctoritatiſ ſit ſeperar̄. ſoluit̄ āt mr̄imoni
u3 ꝑ mortē. ſciendū q̄ duple ē cōiunctio
in mr̄imonio. ꝛ duplex ē mors correſpon
dens illi. Eſt. n. coniūctio ſpūalis ꝑ conſē
ſum aioꝝ que ſoluit̄ per mortē ſpiritualē
qua hō morit̄ mundo ꝑ religionis ingreſ
ſū. alia ē coniūctio carnalis ꝑ cōmixtionē
ſexuum que ſoluit̄ per mortē corporale3

Eſt āt cauſa matrimonij quadruplex.ſ. ef
ficiens vt cōſenſus aiorum ꝑ verba de p̄
ſenti exp̄ſſus. Mātialis. vt ipe ꝑſone legi
time. Formalis vt bn̄dictio ānuli. ſubarra
tio. ꝛ huiuſmōi. Final' duplex eſt vna p̄nci
palis.ſ. prolis ꝓcreatio ꝛ fornicatiōis eui
tatio. q2 mr̄imonium nō ſolū in officiū. ſed
in remediū inſtitutū fuit. licet fuerit p̄mo
ſolū in officiū. Alia eſt ſecūdaria ꝛ illa eſt
multiplex. vnde v̄ſus. Hoſtes conciliat. ꝛ
eo diſcernit̄ heres. bis ligat alma notat.
ius. trāſfert. auget honorē. Quadruplex
diſtinguit̄ matrimoniū. Primū ē carnale
inter virū ꝛ mulierē3. Secūdum ē mora
le inter deū ꝛ aiam. Tertiū ē allegoricum
inter xp̄m ꝛ eccleſiā. Quartū anagogicū
inter deum ꝛ aiam in eccleſia triumphan
ti ꝑ coniūctionem glorie. pōt quis accede
re ad vxorem ſuā quattuor de cauſis.ſ. cā
prolis. cauſa reddendi debitū. cā vitande
incontinētie. Iſtis tribus modis nō ē pec
catū. quarto pōt fieri cauſa explēde libi
dinis. ꝛ hoc mō peccatū ē veniale vl' mor
talis. Fit aūt pcc̄m in cōiugali coitu q̄nq̧
modis. Unde v̄ſus q̄nq̧ modis peccat v
xore maritus abutēs. Tempore. mēte. lo
co. conditione. modo. Nota q̄ vxor dimiſ
ſa propter fornicationē reconciliatur vi
ro multis modis. vnde v̄ſus. vltimo me/
chatur retinet nec concilit̄. abſens proſti
tuit. ius fraus reuocāt mulierem. Tria ſt̄
ornamenta ſpōſe ſcilicet ānulus in digito
monile in pectore. corona i capite. primu3
ſignificat operis puritatē. quia i manu ē
opus. Secūdū ſignificat affectus ſinceri
tatē. q2 in pecctore ē affectus. Tertiū cō
templationis claritatē. q2 in capite ē per
ſpicacitas itellect⁹. Multiſ de cauſis bea
ta virgo fuit deſponſata viro. primo ut d̄
ſignaret eccleſiam deſponſatam chriſto
ſecundo vt Joſeph teſtis eſſet integerri
me caſtitatis eius. tertio vt per Joſeph
origo eius oſtenderetur. quia ꝑ viros ge
nealogia texitur. Quarto ne infamare/
tur ſi generaret non habēs maritum.

Quinto ne velut incõtinens dãnaret. qꝛ
de tribu erat ſacerdotali. ⁊ tales cõbure
bãt alie adultere lapidabant. Sexto vt v̾
go viri ſolatio ſuſtẽtaretur. Septimo ut
ptus diabolo celaret. Octauo ne iudei
xpm tãq̃ illegitimũ iuſte pſequi viderẽt
Nono ne legi que cõmẽdat mr̃imoniũ cõ
trariari dñs videret. Notãdũ ꝙ duodeci
ſũt ipedimẽta matrimonij. Vn̄ verſus.
Error. cõditio. votũ. cognatio. crimẽ: Cul
tus diſpitas. ius ordo ligamẽ honeſtas.
Si ſis affinis. ſi forte coire nequibiſ. Hec
ſociãda vetãt connugia iuncta retardãt.
Explicit liber ſextus. Incipiunt capitu
la libri ſeptimi.

De fine mũdi. Cap. i
De purgatorio. 2
De acerbitate purgatorij. 3
De ſuffragiiſ eccl̄ie. 4
Quorũ ſuffragia proſunt ⁊ qbuſ. 5
Utrum indulgentie valeãt defunctiſ. 6
De aduentu antixpi. vii
De vita antixpi. 8
De modis qbus decipit antixps. ix
De ſequentibus antixpm. 10
De gog ⁊ magog. 11
De helya ⁊ enoch. 12
De duratõe hui9 perſecutõis 13
De morte antixpi. xiiii
De cõflagratiõe mũdi. xv
De reſurrectiõe gñali. xvi
De iudicio extrẽo. xvii
De iudicantibus. 18
De iudicandis. xviiii
De innouatione mundi 20
De penis inferni. 21
De diuerſitate penarum. 22
De gloria ſactorum. 23
De dotibus in cõi. xxiiii
De dotibuſ aie in gñali. 25
De dotibus aie i ſpeciali. 26
De dotibus corpis in gñali. 27
De dotibus corporis i ſpali. 28
De aureolis i gñe. xviiii
De aureolis i ſpecie. 30
De enumeratione celeſtiũ gaudioꝝ. 31

Expliciunt capitula. Incipit liber ſepti
mus.

De fine mũdi. Cap. i

Finale iudiciũ quedã ſũt antecedẽ
tia. quedã cõcomitãtia. quedã ſequentia
Antecedẽtia iudiciũ tria ſũt. ſ. pena pur-
gatorii. eccl̄ie ſuffragia. ⁊ perſecutio ãti
xpi. Cõcomitãtia duo ſũt. ſ. cõflagratio mũ
di ⁊ reſurectio corporũ. Cõſequẽtia duo
ſũt. ſ. pena infernalis ⁊ gloria celeſtis: de
quibus per ordinem eſſe dicendum.

De purgatorio. Cap. 2

Purgatorius ignis corporalis eſt ꝑ
quẽ tantũ mõ ſpũs iuſtorũ qui in
hac vita nõ ipleuerũt penitentiam. neq̃
ſatiſfactionẽ cõdignã affligũtur. Hi qui
ſũt in purgatorio ſpem hñt euaſiõis. qꝛ
ſciũt ſe nõ eẽ in iferno. ⁊ tñ pp penarum
magnitudinẽ hoc aliqñ non aduertunt.
Multe rõnes ſũt. qꝛ oportet eẽ purgato
riũ. prima eſt. qꝛ ſcdm Aug. tria ſũt ge-
nera hoium. quidã ſũt valde mali qbus
nõ proſũt eccleſie ſuffragia. quidã valde
boni qbus nõ ſũt neceſſaria. Quidã nec
valde mali nec valde boni q hñt venia
lia. ⁊ his debet pena purgatorii. Scða ẽ
quia ſicut ſũma bonitas nõ patiť ꝙ bonũ
remãeat irremuneratũ. ita ſũma iuſtitia
nõ patitur ꝙ malũ remaneat ipunitum.
Tertia ẽ qꝛ diuine lucis tãta ẽ dignitas
ꝙ eã ſoli mũdi oculi cernere pñt. Unde
oꝫ ꝙ quilibet veniat ad munditiã baptiſ
malẽ añquã cõſpectui diuino pñteť. quar
ta eſt. qꝛ culpa ẽ offenſiua diuine maieſta
tis ⁊ dãnoſa eccleſie. ⁊ deformatio in no
bis imaginis diuine. Sed offenſa reqrit
punitionẽ dãnum requirit ſatiſfactionẽ
⁊ deformatio expurgationẽ. pp quod ne
ceſſe ẽ ꝙ peccato rñdeat pena vel hic vł
alibi. Quita ẽ ꝙ cõtraria cõtrariis curã
tur. ſed pccm̃ orietur ex delectatione vn
de debet ꝑ penã deleri. ſexta eſt qꝛ nulli
dꝫ negligentia ſuffragari. ſed ſi non pu
niretur talis videretur i futuro cõmodũ
reportare de negligentia pñie dilate.
Septima eſt. qꝛ iuſtũ ẽ ut ſpũs qui contẽ
ptoſ ſũmo ſubiecit ſe iſimo. i. peccato ſub
iciatur poſtea iferioribus. i. penis. Nota
ꝙ anime poſtq̃ fuerint i igne ſufficiẽter
purgate ſtatim euolant ad gloriã. ⁊ hoc
pꝫ multiplici ratiõe. Primo qꝛ poſt pur
gationẽ nulla remanet ad gloriã diſſimi
litudo in anima. Unde merito illi debet
iungi. Scðo qꝛ ianua celi illis ſemper eſt
aperta qui nullũ habent obſtaculũ. Ter
tio quia neceſſe eſt illos ſpiritus in quib9
ẽ charitas ſurſũ eleuans ⁊ nihil retardãſ
ſurſum eleuari ad gloriã. Quarto qꝛ cũ
deus ſit pronior ad miſerendũ quã ad pu
niendũ merito debet purgatos coniunge
re glorie. quos purgandoſ ſubiecit pene.
Quinto qꝛ non punit deus bis in idipſũ.
Unde cũ iſte ſufficienter ſatiſfecerit in
penis ignium non amplius debet puniri
in dilatione premiorum. Sexto qꝛ poſt
purgationem non dꝫ talis eẽ in purgato
rio neq̃ in limbo neq̃ in inferno. qꝛ non ẽ
de numero dãnatorũ. ergo oportet eẽ in
celo. qꝛ poſt mortẽ non ſũt alia receptacu
la animarũ. Septimo qꝛ efficacior ẽ cha
ritas quã iniquitas. ſed iniquitas ſtatim
ducit ad ſupplicia. ergo charitas ſtatim
ducit ad premiũ. Octauo. qꝛ ceſſante im
pedimento corpora grauia ferũtur deor
ſũ ⁊ leuia ſurſũ. ſic ⁊ malorũ ſpũs remo
to carnis onere ſtatim ferũtur ad locum
ſuppliciorũ pp peccati grauitatẽ. Spũs
vero bonorum ſi non ſit impedimentum
alicuius culpe vel pene debite ſtatim fe
runtur ad locum premiorum.

De acerbitate purgatorij.

Capitulum. 3.

In purgatorio duplex ẽ pena. Una
eſt damni de carentia diuine viſio
nis. Alia ſenſuſ de affictione ignis. ⁊ quã
tũ ad vtrũq̃ minima pena purgatorij ma
ior eſt maxima mundi. Iſtud pꝫ de pena
damni. qꝛ affectus de quo deſideratur ſũ
mum bonũ poſt hanc vitã ab omnibus
ſanctis intenſior eſt quã aliquis affectus
rei temporalis in iſta vita maxime cũ tẽ
pus habendi aduenerit. ideo carentia ei9
moleſtius tolleratur. Iſtud etiam pa-
tet de pena ſenſus quia cum dolor nõ ſit
eſſentialiter ipſa leſio. ſed leſionis ſenſus
tanto magis dolet anima quãto magis
ſentit ſentitiuuꝫ aliquid. Ideo ab igne
in ipſa agente maxime affligitur. Ratõ
acerbitatis pene purgatorii. hec eſt quia
cum deus magis querat emendam quã
penam plus ponderat in penitentia vir-
tutem bone voluntatis quã penam afflic
tionis. Unde plus ponderat deus modi
cam penam voluntariam in preſenti quã
multo maiorem non ita voluntariam in
futuro. Sicut plus valet modicum auri
quã multum plũbum. Unde oportet qð
ibi deficit in voluntate vt hic ſuppleatur
in acerbitate. De igne qui purgat ani
mas dupliciter eſt loquendum vel quan
tum ad id quod proxime mediate animas
affligit. ⁊ ſic eſt corporeus. vel quantum
ad id quod proxime affligit ⁊ immediate
ſic eſt icorporeus. Primo modo dicitur
ignis vere ſecundo modo ſimilitudinarie
ſicut leo verus. ⁊ leo pictus. Utrumq̃
tangit Gregorium quando dicit. In eo
ardent dum ardorem vident. Ille au
tem ignis corporeus dupliciter poteſt cõ
ſiderari. Primo vt eſt inſtrumentuꝫ na
ture ſic agere poteſt in corpore ⁊ non in
anima. Secundo prout eſt iſtrumentum
diuine iuſtitie ſic agit in animam impri
mendo ſpẽm ſuam per quam affligitur
quia violenter illa ſpecie informatur. ſi
cut enim animam ſecundum ordinẽ na
ture unitur corpori. vt inſtituat vitam.
ſic merito ſecundum ordinem iuſtitie uni
ter igni a quo ſuſcipit penam. Nota quod
demones non puniunt animas in purga
torio. ſed illuc eas adducunt vel etiam aſ
ſiſtunt ut cõmuniter dicitur. Ex premiſſio
ne tamen dei demones in hac vita quan
doq̃ bonos affligunt. ſed hec eſt ratio:
quia in preſenti datur pugna inter demo
nem ⁊ hominem qui demon habet in eo

poteſtatē exercitij. ſ3 poſt hāc vitam non
eſt ſic. Uñ ⁊ aer iſte caliginoſus ē aſſigna
tuſ demonibuſ magis pp exercitium q̄ꝫ ꝓ
pter ſuppliciū. De locis penalib⁹ vbi ſint
⁊ quot require ſupra lib⁹. 4°. in c⁹. de de
ſcenſu xpi ad inferos. Sciendū tñ de loco
purgationis ꝙ dupliciter aſſignatur aut
ſcd̄m legem cōmunem. ⁊ ſic ē i vno loco i
pte inferi circa limbū patrum. Aut ſcd̄m
diſpenſationē ſpālem. ⁊ ſic purgātur aīe
aliquando in locis diuerſis in q̄bus pecca
uerūt. Hoc autē fit pp aliquam ſuā reue
lationem p ſuffragia eorū3 q̄bus apparēt
in illis locis. vel ēt pp aliquam edificatio
nem viuētium. Ille ignis plus vel minus
cruciat ſcd̄m ꝙ plus vel minus quiſqꝫ de
criminali ſecū tulit. Oportet eni ꝙ puſ
q̄ꝫ facies dei videatur ꝙ ligna fenum ſti
pulam. i. maiora minima mediocra ⁊ vēia
lia totaliter p cremationē conſumant. pre
dicta vero ignis diuerſitas nō eſt ex diuē
ſitate ignis ardentis ſeu agētis. ſed ſubie
cti patiētis. Sicut ſub eodē ſole vnus pl⁹
eſtuat alter minus. vt dicit. G. Neceſſe ē
āt vt dicit Aug. ꝙ tantū duret dolor quā
tum heſerat amor. Tanto enim quiſqꝫ tor
quebit diutius quāto affectus venialibuſ
adherebat fortius.

De ſuffragijs eccleſie. Ca. iiii

ſ Icut ptinet ad diuine iuſtitie ſeue
ritatē pp venialia puniri eos. Ita
pertinet ad bonitatē diuine miſericordie
eoſdē p ſuffragia eleuari. proſūt ergo ſuf
fragia defunctis nō ad meritū vite eter
ne. ſed ad ſolutōē3 pene ⁊ hoc vł ad pena
rum mitigationē vel celeriore3 liberatio
nem. Sūt āt quattuor modi ſuffragiorū
generales ad quos oēs alij reducūtur. ſ.
oratio. ieiuniū. elyna. ⁊ ſacramētū altaris
quorum numerus ſic accipiſ. qm̄ defuncti
a pena abſolui poſſunt duobus modis. ſ.
p viam grē. ⁊ p viam iuſtitie. p viā gratie
dupliciter. Primo p interceſſionē publi
cā capitis que eſt i oblatione ſacri altaris
Secūdo per interceſſionem quaſi priua
tam mēbrorum ſcilicet per oſones iuſto
rum. Similiter per viā iuſtitie dupliciter
p̄mo per modum redemptionis pene ſcili
cet elyna3 largitionē. ſecūdo per modum
ſolutionis pene. ſ. in ieiuniorum afflictio
ne. Si autem queritur qñ incipiat valere
defuncto id quod p ſe fieri mandauit. di
cendum ꝙ opus operans. i. meritum auc
toris ſtatim proſequitur mortuū de bōis
que precepit fieri pro anima ſua. Sed nō
opus operatū ideſt fructus ipſius operis
vſqꝫ quo fiant qꝛ p̄mum valet ex meri
to abſoluto. ſ3 ſcd̄m ex merito cōditiōali.

Quorum ſuffragia proſūt.
Cap. v

a D hoc ꝙ valeant ſuffragia requi
ritur aliquid ex parte agentis. ⁊ a
liquid ex parte mortui recipientis. ex par
te agentis requiritur ꝙ ſit in charitate ⁊
ꝙ intentionem ſuam dirigat ad illos qui
bus vult vt opera ſua proficiant. Diſtin
guendum ē tamen ꝙ ſuffragia per malū
poſſunt fieri dupliciter. vel vt per aucto
rem. ⁊ ſic non proſūt niſi forte p accidēs
ſcilicet iquantū per elynaſ mali hois exci
tantur boni pauperes ad orādum pro de
functis. vel vt per miniſtrū. ⁊ hoc duplici
ter. qꝛ vel faciens eſt vt miniſter public⁹
dei ⁊ eccleſie. Sicut quando ſacerdos ma
lus celebrat miſſam vel agit exequias mor
tuorum. ⁊ talia ſemper proſūt. quia mali
tia miniſtri non nocet operi boni auctoriſ
ſicut patet in domio iuſto dante elyna3 p
malum. Si vero facit ea vt miniſter p̄ua
te perſone exiſtentis tamen in charitate
ſiue defuncti ſiue alterius etiā talia ꝓſūt
quia opus illud licet ſit mortuum quo ad
miniſtrum. non tamē quo ad auctorē. Si
vero malus miniſter facit aliqua de man
dato eiuſ qui non eſt in charitate non pro
ſunt. Aliquid etiam exigitur ex parte re
cipientis ad hoc ꝙ ſuffragia proſint illi:
Primum eſt ꝙ ipſe ſit in charitate. Un
de non valet his qui ſunt in inferno. quia

ſunt a corpe xpi myſtico ſeparati. vñ nulla
ſpiritualis influentia peruenit ad eos ſi
cut influentia corporalis non valet mem
bris a corpore āputatis. Scd̄m ē indigē
tia. Unde nō valēt beatiſ. qꝛ non ſunt am
plius in via ſed in termino. nec poſſunt
ad altiora aſcendere. ſed potius econuer
ſo illorum ſuffragia proſunt nobis vtrū
q̄ꝫ eſt in his q ſunt in purgatorio ſ. cha
ritas ⁊ indigentia vnde ſicut poteſt hō ſa
tiſfacere pro altero viuēte qui p ſe non
valet ita pōt ēt pro defūcto. Nota quod
ſuffragia proſūt defunctis. ſed magis. ⁊
minus ꝓ diuerſitate meritorū ⁊ mortuo
rum vel ꝓ qualitate viuorū q magis ſo
licitantur ꝓ aliq̄bus q̄ꝫ ꝓ aliis. Illa eni3
ſuffragia que ſpāliter fiūt pro aliquibus
plus valēt illſ q̄ꝫ aliis l3 ēt aliis quodāmō
cōicēt. Suffragia vo que cōiter pro dfū
cto fiūt quāuis pro modulo ſuo oībus ꝓ
ſint. illis tñ āplius qui dū eēnt in via ma
gis meruerūt vt ſibi prodeſſēt. quāuis āt
vt dictū ē ſuffragia ñ proſint illſ qui ſt in
celo. nec illis q ſūt in iferno. tñ aliquo mō
proſūt. vñ nota ꝙ valēt illis qui ſūt ī pur
gatorio p modū purgatōis valēt ſaluatiſ
in celū p modū cōiūctōis. qꝛ multiplicatō
ſaluādorū augmētat gl̄iam accidentalē
valēt ⁊ dānatis in iferno p modū dimīu
tioniſ. quāto. n. plures ſaluātur p meritū
eccleſie tāto pauciores dānabūtur ⁊ ita
minor erit pena p ſubtractionē cōſortii il
lorū. valēt ēt ipſis faciētibus p modū me
riti. qđ paruuſ defūtis celebrātur miſſe
mortuorū. hoc nō fit pp illorū indigētiā
cu3 ſtati euolēt ad gloriā. ſed pp gratia
rum actionem.

Utrum indulgentie valeant defunctis

Capitulum. 6.

p Apales indulgētie proſūt defun
ctis i purgatorio. quod p3. qꝛ crux
aliqñ datſ pro duab⁹ ł tribus ł quattuor
vel decē aiabus. In eccl'ia. n. ē theſaur⁹
meritorū tā xpi quā pfectorū d quo ſol⁹
papa q h3 claues hui⁹ theſauri pro neceſ
ſitate eccl'ie pōt accipe ⁊ diſpēſare. Alii
āt ſicut epi. ñ hēnt in his ptātem gn̄alem
ſed limitatā. ⁊ non niſi p ſūmi pontificis
diſpenſationē. Dicēdū ergo ꝙ papa pro
prie ñ abſoluit defūctos a pena ſed quā
ſi pro eis de cōi theſauro eccl'ie ſoluit. ſi
cut aliſ creditor liberat debitorē a debi
to dū eū abſoluit. ⁊ aliſ āicus dbitoris dū
ꝓ eo debitū ſoluit. ſ3 viuētes vtroqꝫ mō
abſoluit papa. Illi āt quibus datur idul
gētia ñ poſſūt eā vlterius dare nec viuiſ
nec defūctis. ⁊ hoc duplici rōne. prio. qꝛ
indulgentia ñ ē donū collatiuū grē. ſed p̄
uatiuū pene priuatō cū nihil ſit aliis cōl
cari nō pōt. Scđo. qꝛ dare indulgētiā eſt
auctoritatiſ ⁊ iuriſdictōis quā nō hñt lai
ci ex eo ꝙ indulgentias ab aliis recipiūt
vnde non poſſunt defunctis impendere
indulgentiam per auctoritatem. ſed ſo
lum boni operis ſui ſuffragium per cha
ritatem papa poteſt vtrūqꝫ.

De aduentu antichriſti.

Capitulum. 7.

a Ntequam dominus veniat ad
iudicium regni romani fiet de
ſtructio. Nam ſicut dicit glo. ſup. Apoc.
prius erit diſſēſſio ab vtroque imperio
qua completa aderit antichriſtus. hic ex
parentum ſeminibus concipietur ſed p⁹
conceptum deſcendet ſpiritus malign⁹
i matris vterum cuius virtute ⁊ opera
tione deinceps puer naſcetur alетur a
doleſcet: propter quod ⁊ filius perditio
nis vocabitur. Naſcetur autem in ba
bylonia de tribu dan. ſicut dicit gloſa ſu
per Apo. poſt hoc veniet i hieruſalem.
⁊ circuncidet ſe dicēs iudeis ſe eſſe chri
ſtum illis promiſſum. vnde plebs iudea
ſpecialiter ei adherebit. ſicut dicit hay
mo ſuper Apo. donec Enoc ⁊ helya pre
dicantibus qui ex illis ſaluandi fuerint.

ad xpm reuertētur. Angelus bonꝰ ꝺpu
tabitur ꝑmo antichriſto ad cuſtodiā. ſꝫ q̄ꝝ
do ita obſtinabitur in pccō ꝙ dicet ſe eſſe
deum ⁊ extollet ſe ſuper oēm id qꝺ dicit̃
ꝺns aut ſuper oē id quod colitur. colitur
ſicut dicit apoſtolus. tūc pꝛio deſeret eū
angelus ex toto. nec habebit eum poſtmo
dū ad protectionem. ſed ad accuſationē.

De vita āntichriſti.

Cap. 8.

a Antichriſtus erit luxurioſus ⁊ con
cupiſcibilis feminaꝝ. vt habetur Daniel
xi°. In aperto āt per hypocriſiꝫ ſimulabit
ſanctitatē vt facilius ꝺcipere poſſit. Coꝛ
ſuum per ſuperbiā magnificabit. Dane
lis. viii. Et cōtra principē pꝛincipum con
ſurget. i. cōtra deum. Et vt dicit gloſa ſu
per Daniel. viii. In tantā eleuabitur ſu
perbiam. vt leges ⁊ cerimonias mutare
conabitur. vel curſū tempoꝛuꝫ. Tāte quo
qꝫ preſumptiōis erit ꝙ nō putabit ſe a ꝺo
puniendum. pp hoc quia iudicium differ
tur. ꝑs. Auferuntur iudicia tua ā fa. eius.
Erit ēt blaſphemus. ſicut i Apoc. xiii. dicit̃
Vñ Daniel. xi°. Aduerſus deū deorū lo
quetur. Itē ad maioꝛem dei contumeliaꝫ
faciet imaginem ſuā adoꝛari. ⁊ oēs ſuo ca
ractere ſignari i manu dextera ⁊ fronti
bus ſuis. ſicut habet̃ in Apoc. Confitebi
tur. n. ſe verū filiū dei. ⁊ filiuꝫ hoīs. ita vt
i tēplo dei ſedeat tāquam ipſe ſit ꝺns. ⁊ ſe
faciet adoꝛari. Iudei nāqꝫ templuꝫ quod
romani deſtruxerunt reedificabunt. Aſ
firmabit aū ſe nullum fuiſſe xpm. Vñ in
glo. ad theſalonicēſes. 2. ꝙ ſicut in xpo di
uinitatis plenitudo hitat. ita q̄ꝫ in antixpo
plenitudo oīs iniq̄tatis. quia i ipſo erit ca
put oīum maloꝛum. i. diabolus.

De modis q̄bus decipiet.

Capitulum. 9.

m Erito compatur antixps in Geū.
creaſti q̄eſt ſerpens coꝛnutus
qꝛ quattuoꝛ coꝛnibus armabit. ſ. cauſa ꝑ
ſuaſione. miraculoꝛum opatione. donoꝛuꝫ
largitione. ⁊ toꝛmentoꝛum exhibitione.
Pꝛimus ergo modus ſubuertēdi hoīes
erit callida perſuaſio. Pꝛedicabit eniꝫ le
gem nouā prauam ⁊ legem xpi pro poſſe
deſtruet. Pꝛedicatoꝛes eni ſui diſcurrēt
per vniuerſas partes mūdi. Impedient
quoqꝫ aplī antixpi ne ſcriptura ſecundum
veritatem exponatur a catholicis docto
ribus vel a fidelibus audiatur. ipſi āt bo
nos ſe ſimulabūt. ⁊ tñ mala ſuadebūt. Se
cundus modus ſubuertendi erit per falſa
miracula. qꝛ per artem magicam faciet il
la. Vñ gloſa ſuper Apoc. 13. Magica ar
te facie t ſtatuam loqui ⁊ futura predicer̃
Faciet. ſicut dicitur Apoc. 13. ignem de ce
lo deſcendere in terram. Glo. i. malignū
ſpiritum faciet ſuper ſuos deſcendere. vt
loquantur varijs linguis. Spiritus enim
malignus deſcendet in eos in conſpectu
hominum. ſicut ſpūs ſanctus deſcendit i
apoſtolos chꝛiſti. Vnde iactabūt. ſe eē in
ſtioꝛes apoſtolis xpi qui ſpiritum accepe
runt in conclaui. Item per artem magicā
ſimulabit ſe moꝛtuum ⁊ feretur a demo
nibus in aera quaſi aſcenderit in celuꝫ. ⁊
ſic putabitur ab hoībus reſurrexiſſe qui
pꝛius moꝛtuus per triduum putabatur. ⁊
tunc mirabuntur populi ⁊ adoꝛabunt at
que laudabunt eum. Eccleſia enim nō fa
ciet tunc miracula. De hoc modo decipi
endi dicit. ꝑs. Inſidiatur in abſcōdito qua
ſi leo in ſpelunca ſua. Gloſa. Recte anti
chꝛiſtus comparatur leoni exiſtenti i ſpe
lunca. quia in eo uis ⁊ dolus operatur. uiſ
enim per leonem. dolus per ſpeluncam i
telligitur. Greg. Penſemus que erit hu
mane menti illa tentatio quando piuſ mā
tir ⁊ corpus tormentis ſubiiciet. ⁊ tamen
toꝛtoꝛ ante eius oculos miracula faciet. ſi
cut enim antichꝛiſtus finget ſe a moꝛtuis
reſurgere. ita quoque finget ſe ad celum
aſcendere. Apoc. 13. Et plaga moꝛtis eiuſ
curata eſt. Glo. Arte magica aſcendet an
tichꝛiſtus in aera ferentibus eum demo
nibus. Faciet arboꝛes cito floꝛere ⁊ are
ſcere. mare turbari. naturas in diuiſas ſi
figuras mutari moꝛtuos etiaꝫ in conſpe
ctu hominum ſuſcitabit. Tertio deci
piet ꝑ munera. Ipſe namqꝫ antichꝛiſtuſ
inueniet theſauros abſconditos per quos
ad ſequendū ſe inclinabit plurimos. Di
tabit enim bonis diuites huius ſeculi. ⁊
tūc eorum falſam ſecuritatem ad decipi
endū eos oſtendet. Quarto compel
let per minas ⁊ toꝛmenta quos aliter vin
cere non poterit. Tanta vero ſicut ait
dominus tūc erit tribulatio vt in errorē
ducantur ſi fieri poteſt etiaꝫ electi. ⁊ hoc
innuitur in Apoc. vbi dicitur. Pedes
eius ſimiles auricalcho. ſicut i camino ar
denti. Per pedes vltima xpi membꝛa.
Per caminum vero vehemens tribula
tio deſignat̃. Exhibebūt enim cūcta que
in precedentibus martyribus ipleta ſunt
genera toꝛmentorum. ſed in illis regio
nibꝰ tunc fideles maxime ſūt vexandi ⁊
vehementiꝰ vbi dominus fuit crucifixꝰ
Et dicit haymo ſuper Apoc. Illa tētatō
non per partes: ſed ſimul totum exami
nabit mūdum ſoluentur enim demones
qui modo ligati ſunt: nec poſſūt nocere
quantum vallent. Fideles illo tempore
nō predicabūt. quia tanquam excommu
nicati habebūtur tunc boni nec vende
tur eis nec emeter ab eis. niſi habeant ca
racterem. ideſt ſignum aliquod ad litte
ram. vt adherentes ſibi cognoſcantur.
⁊ alij interficiantur. Aut nomen beſtie. i.
confeſſionem oīs. aut numerū nominis
eius. ideſt multiplicationem operū. vt ha
betur in Apoc. Sicut enim antixps erit
crudelioꝛ omnibus perſecutoribꝰ. ita ſā
cti tūc tempoꝛis foꝛtioꝛis erūt omnibus
retro martyribus.

De ſequentibus antixpm.

Capitulū. 10.

p Redictiſ quattuoꝛ modiſ antichꝛi
ſtꝰ multos ad ſe trahet. Vnde Apoc. 12.
Cauda eiꝰ trahebat tertiam partem ſtel
larū. ⁊ miſit eas in terram. trahet aūt ma
los per mūera bonos per toꝛmenta. ſim
plices per predicationem ⁊ miracl̃a. qui
enim ſancti ⁊ iuſti credebantur adhere
būt ei pꝛo ſuo arbitrio volūtatis. Habe
bit ſecū malos ⁊ maleficos. reges quoqꝫ
principes. Vnde Apoc. 13. Vidi de mari
beſtiam aſcendentem. Glo. ideſt antixpꝫ
habentem capita ſeptem. i. pꝛ̄ncipes vni
uerſos ⁊ coꝛnua decem. ideſt eos q̄ impu
gnant decaloguꝫ. Nota igitur ꝙ anti
xps veniet in benignitate ⁊ miraculorū
operatione. ⁊ tūc a iudeis ſuſcipietur qui
ei ſpecialiter adherebūt ad quorū cōuer
ſionem veniet helias ⁊ enoch. ⁊ antichꝛi
ſtus tūc in apertam perſecutionem con
ſurget.

De Gog ⁊ Magog.

Capitulū. 11.

d E gog ⁊ magog dicūt quidam ꝙ
ſunt decem tribus intra montes
caſpios clauſe. non ita tamē q̄n exire poſ
ſent ſi permitterentur. ſed non permittū
tur a regina amazonū ſub cuiꝰ regno ⁊
ditione viuūt. Has dicūt iudei i fine exi
turas ⁊ venturas in hierlm ⁊ cū ſuo meſ
ſia eccleſias ꝺſtructuras. Alij dicunt
ꝙ per gog ⁊ magog intelli̇r exercitus an
tixpi. q̄ in fine ſeculi veniet expugnare ec
cleſiā. Per gog ſcꝺm glo. illi ⁊ per quos
latenter diabolus perſequet̃ fideles deſi
gnātur. Per magog illi per quos apte
eccleſia oppꝛimet. vel iidem qui tpe anti
xpi pꝛius occulte ⁊ poſt modū apte eccle
ſiā perſequent̃. Scꝺm Aug. gog refert
ad gētes magog ad diabolū. qꝛ gog iter
pretatur occltatio. ⁊ magog detectio.

De helya ⁊ Enoch.

Capitulū. 12.

i Uxta occultū aduentū antixpi q̄ ē
ꝑ natiuitatē ⁊ manifeſtū eius aduē
tū qui eſt per predicationem ⁊ apertam
perſecutionem. veniēt Helyas ⁊ Enoch
⁊ conuertent ſicut dicit Malachie vltio
coꝛda prum in filios glo. qui ſuſcipient fi
dem quam illi habuerunt. vnde ⁊ xp̄iani

ꝛ iudei pariter tūc in chꝛiſti religione con
ſentient. De eoꝝ pꝛedicatione ꝛ ſcā con
uerſatiōe dr̄ Apoc.xi°. Dabo duob⁹ teſti
buſ meis.ſ.helye ꝛ enoch.ꝛ pꝛophetabūt
.i.pꝛedicabūt.i2 46.i.tribus ānis ſicut ipſe
xp̄s pꝛedicauit amicti ſaccis. Glo.pꝛedicā
tes pniam ꝛ exēpluꝫ oſtendentes hi ſūt due
oliue ꝛ duo candelabꝛa. glo.i. lumen dan
tes alijs. Tandē antixp̄s occidet eos i hie
ruſalē.ꝛ iacebunt coꝛpoꝛa eorū in plateis
tribus diebus ꝛ tribus noctibus cū dimi
dio.qꝛ nullus audebit coꝛpoꝛa eorū ſepe
lire pꝛopter metū antixp̄i. Occiſores āt
eorum erūt valde leti pp̄ moꝛtem eoꝛum
Poſt dies tres ꝛ dimidiū reſurgent.ꝛ eo
rum occiſoꝛes audient vocem talē Helÿ
as.ꝛ Enoch aſcēdite huc.ꝛ aſcendent in
celum in nube.antichꝛiſtus regnabit poſt
moꝛtē illoꝛum qndecim diebus.

De duratione huius perſecutionis.

Capitulum. 13.

r Egnabit antixp̄s ſicut dicit glo.ſu
per Apoc.tribus ānis cum dimi°.
Unde Dan.xi°. Jurabit āgelus per viuē
tem in eternū q̄ in tempus.ſ. vnius anni
ꝛ tempoꝛa.i.duorum annoꝛū.ꝛ dimidium
tp̄is.i. dimidij anni.glo. Hoc ſpacio dicit
duratura deſolatio antixp̄i. Niſi autē vt
dicitur in Math.bꝛeuiati fuerūt dies illi
non fuiſſet ſalua ōis caro. Quia eni ꝛ ſup
bos ꝛ infirmos dicit aſpicit d̄s dies quoſ
ſimiliter malos intulit miſericoꝛditer bꝛe
uiandos. Dicit glo.ſuper Math. Hec tri
bulatio quāto ceteris grauioꝛ tanto bꝛeui
tate moderatioꝛ.

De moꝛte antichꝛiſti.

Capitulum. 14.

p Oteſtate ſua dominus occidet an
tixp̄m ſicut dicit glo.ſuper Apoc.
ſiue per ſe.ſiue per Michaelem. Occidet
autem in mōte oliueti i papilione ꝛ in ſo
lio ſuo in loco uſ circa quē dominuſ aſcen
dit in celū. Interfecto antichꝛiſto non ſta
tim veniet dominus ad iudiciuꝫ.ſed ſecu
dum glo.ſuper. Dan.concedentur. 45.di
es in refrigeriū ſanctorum ꝛ ad cōuerſio
nem ꝛ penitentiam ſubuerſorum. Quan
tum autem ſpacium ſit inter illos .45 .
dies ꝛ finem mundi nemo ſcit. Mini
ſtri vero antichꝛiſti poſt moꝛtem illius
gaudebunt ducentes vxores ꝛ dicenteſ
Licet princeps noſter moꝛtuus ſit. ha
bemus tamen poteſtatem pacem ꝛ ſecu
ritatem.ꝛ cum talia dixerint repentinus
eis ſuperueniet interitus. Judei vero
tunc conuertentur ad fidem. Sancta ec
cleſia vſq̄ ad finem pacificata quieſcit.
quia ex tunc fraudolentia. ꝛ ſeuitia dia
boli penitus vbiq̄ deficiet.

De conflagratione mundi.

Capitulū. xv.

i Gnis per maximus precedet
faciem iudicis qui virtute di
uina non ſolum ignis qui eſt in ſpera ſua
ſed omnes ignes qui in terra ꝛ ſuper ter
ram ſunt concurrent ad mundi confla
gratiōem. Ignis autem iſte habebit offi
cium quattuoꝛ ignium.ſcilicet ignis ifer
nalis repꝛobos puniendo.ꝛ ignis purga
torij bonos a venialib⁹ purgādo.ꝛ ignis
terreſtris vegetabilia ꝛ ſenſibilia conſu
mendo.ꝛ omnium hominum coꝛpoꝛa in
cremando.ꝛ ignis elementalis elementa
ſubtiliando.ꝛ ad innouationem diſponē
do. Per illum igitur ignem ita facieſ ter
re exuretur quod figura mundi peribit
ſicut olim factū fuit per diluuiuꝫ ꝛ meri
to primo dei iudicium fuit per aquam cō
tra ardoꝛem luxurie qui tunc viguit. vl
timum vero per ignem erit contra toꝛ
poꝛem charitatis que tunc quaſi ſeneſcē
te mūdo refrigeſcet. Iſtius ignis actio
erit ſucceſſiua.habebit enim initium me
dium ꝛ finem. Primo namq̄ iudicis
aduentum preueniet ꝛ quaſi ſimul fiet
p illū purgatio iuſtoꝛū ꝛ punitio maloꝛū
ꝛ cineratio coꝛpoꝛum cū cōſūptione ter
re naſcentium ſicut dictum eſt. Quo ſcō
ſtatim erit reſurrectio coꝛpoꝛū cū aduen
tu iudicis ad iudiciū. ꝛ tūc inflāmabitur
totus mundus p circuitū. Terminato ve
ro iudicio tota caliditas illius ignis exe
quetur ſniam iudicis. Inuoluet.n.pecca
tores ꝛ trahet in infernū. Et ita pꝫ quod
ignis ille aduētū iudicis precedet ꝛ comi
tabitur ꝛ ſequetur.poſt predicta fiet mū
di innouatio. Sed inter purgationē ꝛ in
nouationē multiplex eſt dr̄a. Primo qa
purgatio erit qualitatū penaliū detrac
tio.ſed innouatio erit pulchꝛioꝛis foꝛme
inductio. Scd̄o quia purgatio eſt elemen
torū ab impuritate quā hn̄t ex coniunc
tione ad puritatē mutatio. Innouatō ve
ro eſt a ſtatu veteri in ſtatuꝫ nouū cōmu
tatio.ꝛ hoc eſt per ceſſationem a motu.
Incelis.n pp̄ impermixtionē nulla ipu
ritas eſt ſed imperfectio motus. Unde nō
erit in eis purgatio p ignem.ſed a motu
ceſſatio. Ita aūt purgabūtur elemēta q̄
precidetur ab igne vis cōbuſtibilis. ab
aere obſcuritas ab aqua glatialis frigidi
tas.a terra vero grauitas ꝛ opacitas.

De reſurrectione generali.

Capitulum. 19

d Eus enim ſicut potentiſſimus
eſt in conditione naturarū. ita
eſt clementiſſimus in collatione gratiarū
ꝛ iuſtiſſimus in retributione ſtipendioꝝ.
Omnis igitur homo quecunq̄ in anima
ſimul ꝛ in coꝛpore meruit vel demeruit
puniet vl̄ p̄miabitur in vtroq̄ Unde in
eiſdē ip̄m oꝫ reſurgere. Ad vocē āt tube
reſurgent moꝛtui ſicut dic apl̄s. Duplex
āt itellr̄ illa vox.ſcd̄ꝫ āt quoſdā vox tube
ē ipium xp̄i reſurgere iperātis. ſecundū
alios vox tube eſt manifeſta xp̄i appitiō.
vn̄ Greg. Tubā ſonare nihil aliud eſt q̄
mūdo di filiū mōſtrare.reſurgent.n.oēſ
nl̄la i eis exiſtēte dr̄ia q̄tū ad oꝛdieꝫ tp̄iſ
ſꝫ magna q̄tū ad oꝛdinē dignitatſ. Nam
mali reſurgēt defoꝛmes ꝛ paſſibiles. In
bōis natura ſaluabit ꝛ vitia retrahet.oēſ
d̄o tā mali q̄ boni reſurgēt itegri coꝛp̄e
debita ſtatura ſcd̄m etatē plenitudinis
xp̄i. Reſurrectio igr̄ tria coꝛrigit i natu
ra.ſ.deſcm̄ ſicut in pueris.ꝛ inutilitatiſ ſi
ue in diminuta natura mēbꝛorū ſupfluū
vnguiū crinitū ꝛ h⁹mōi .errorē ſicut in
monſtruoſitate mēbꝛoꝝ. Reſurgēt quo
q̄ coꝛpa eadē natura que p̄us erant ꝛ eo
dē numero ex eodē puluere in quē redu
cta fuerant.ita q̄ in qualcūq̄ horas vel
ſin⁹ puluis ille diſperſus fuerit.ad eādeꝫ
aiam redeat que ip̄m pr us vt viueret ꝛ
creſceret aiauit. Nec ſolū ſurgēt coꝛpa
quātū ad mēbꝛa principalia.ſed ēt ſaluiſ
capillis ꝛ ceteris mēbꝛis que faciūt ad d̄
coꝛē.reſurgēt ēt hoies quātū ad eē .ꝛ q̄
tū ad integrū eſſe.ꝛ reſurget vnūquodꝫ
coꝛp⁹ i optio ſuo eē. Et qꝛ duplex ē moꝛſ
.ſ.aie p culpā.ꝛ coꝛpoꝛis d̄ penā.duplex ē
reſurrectio.ſ.aie p grām ꝛ coꝛpoꝛis per
gl̄iam. In reſurrectio cōcurrēt quattuoꝛ
cauſe.ſ. efficiēs.i.ipſe d̄s materialis .ſ. pl̄
ueres.foꝛmal̄.ſ.cōiunctio coꝛpoꝛis ꝛ aie
final̄.ſ.vt recipiat vnuſqſq̄ put geſſit ſi
ne bonū ſiue malū.reſurgēt tūc hoies ve
locit̄.itegral̄r ſocialiter eternal̄r. Et erit
iſta reſurrectio iuſta quātū ad deū.pfec
ta quātum ad reſurgentes miraculoſa
quantū ad ipſā reſurrectionem.

De iudicio extremo.

Cap. 17

p Oſt reſurrectionem ſtatim
erit iudicium. Ipſum vero
iudicium precedet trina citatio. Prima
fuit per pꝛophetas. Unde illud vocaui
ꝛ renuiſtis. Secunda per apl̄os ꝛ predi
catores. Luc. Miſit ſeruos ſuos hora
cene. ꝛ cetera. tertia erit per vltimam
vocem tube ꝛ hec citatio erit precepto
ria ſecundum Ricardum. Triplex
eſt iudicium. primum eſt vniforme hoc
eſt iudicium preſentis eccleſie que non
iudicat niſi de ſola qualitate retributōis
i gn̄e.ſ. qꝛ bona bonis mal̄ mala reddant
ſed numeꝝ ꝛ quātitatē retributōis neſcit
ſcd̄m dr̄ multiforme .ſ. quod quilibet ex

pitur in morte accipiẽdo ſniam de oĩbus
bonis ⁊ malis que geſſit. ſꝫ non oĩa bona
vel mala ſtatꝫ recipit.qꝛ recipit in aĩa tm̃
⁊ nõ in corpore.tertiũ dr̃ omiforme.ſ.ulti
mũ iudiciũ.qñ recipit unuſqſqꝫ ſecundũ
numerũ ⁊ quantitatẽ ſiue bona ſiue mala
in corpe ⁊ in aĩa. vltimũ iudiciũ ẽ horribi
le ex oĩ parte.qꝛ ſupra eſt iudex auſterus
ſubtus patẽs iſernus.intus conſcia remõ
dens.extra mũdus ardẽs.a dexteris pec
cata accuſantia.a ſiniſtris demonia terrẽ
tia contra illoſ boni angeli in infernũ pro
pellentes ⁊ oẽs ſci iudicis ſniam approbã
tes.⁊ oẽs mali cũ bonis peccata damnato
rũ cognoſcentes. De qualitate iudicii no
ta ꝙ erit horribile. Luce. Uirtutes celoꝝ
mouebũt. Intollerabile. Job. Quis mi
hi tribuat vt iferno protegas me ⁊c̃. In
euitabile apl̃us. Oẽs noſ oꝫ ma.añ tribu.
xp̃i. Inopinabile.qꝛ dies dñi ſicut fur. Ita
in no.ue. Inexorabile. Prouer. Obturat
aures ſuas.⁊c̃. Erubeſcibile.apl̃us. Quẽ
fructum.ha.tũc in illis in qbus nũc eru.
Predicta vero erubeſcẽtia erit i duob⁹
p̃mo in veniẽdo ad iudiciũ.qꝛ mali cũ hẽ
ant corpora põderoſa oꝫ eos illuc porta
ri ab angelis ſicut Abacuc portatus fuit
ad lacũ leonum in babylonẽ. ſcðo ſtando
corã iudice. qꝛ pccã eorum oĩbus hoĩbus
erunt manifeſta. Unde illud. Reuelabo
pudeuda tua in facie ⁊c̃. Loc⁹ iudicii erit
in valle Joſaphat.⁊ hoc multiplici rõne.
Prio qꝛ locum iudicij oꝫ.eſſe cõem.⁊ ille
huiuſmõi ẽ.cum quaſi ſit medius nr̃e hi
tationis locus.2°.qꝛ debet eſſe publicus.
ſꝫ locus predictus ẽ famoſiſſimus ꝑꝑ opa
nr̃e redẽptionis que ibidẽ geſta ſunt. ter
tio competit locus ille ratione negocii.qꝛ
tractandũ ẽ ibi opus miſericordie ⁊ iuſti
tie. Mons autẽ oliueti q eſt apud illã val
lem deſignat miſericordiã. Joſaphat qð i
terpretatur iudiciũ deſignat iuſtitiã.

De iudicãtibus. Cap. 18

n Dn ſolũ ſecundũ ptatem diuinã
ſed in forma hũana xp̃s iudicabit,
qꝛ in iuriſdictione ordinaria iudicabit. vt
deus.cũ tota trinitate. ſꝫ in iuriſdictione
delegata iudicabit vt hõ.vñ nota ꝙ qui
qꝫ ſunt modi iudicãdi. Primus modus ẽ
prime auctoritatis quo iudicabit tota tri
nitas.ſecundus modus ẽ ſub auctoritatis
quo iudicabit xp̃s.vt hõ. Tertius ẽ acceſ
ſorie dignitatis quo iudicabũt apoſtoli ⁊
uiri perfecti q cũ iudice eminẽtius reſide
bunt.tanqꝫ melius ſcientes leges ⁊ cõſue
tudines regni dei.qbus impendis ⁊ ſcien
dis opera dederũt. Quartus ẽ approba
tionis quo iudicabũt oẽs ſancti ⁊ etiaꝫ an
geli. Quintus modus iudicãdi eſt culpaꝫ
iudicandorũ manifeſtare.ſic etiaꝫ mali iu
dicabũt. Judicando xp̃s habebit duoſ ac
tus opõitoſ.vnũ paſſiue.⁊ aliũ actiue.pri
mus vero ẽ infirmitas ⁊ alius poteſtatis
In primo aũt aduentu xp̃s venit ad iudi
cium paſſiue. In ſecundo veniet ad iudi
ciũ actiue. In primo venit in forma iſir
ma. In ſecũdo apparebit in forma gl'ioſa
Hinc eſt ꝙ chriſtum videbũt iuſti in iudi
cio taꝫ in natura diuinitatis qꝫ humanita
tis. A malis ãt nullo mõ videri poterit i
forma diuinitatis.⁊ hoc duplici ratione.
Primo propter defectũ diſpoſitionis in
ipſo vidente.qꝛ natura ſine gratia nõ ſuf
ficit ad dei viſionem.ſecundo propter de
meritum delectatiõis que eſt in diuinitatis
viſione.qꝛ videre dominum ſecðm Jo.
Uita eterna eſt que non poteſt cõmunica
ri reprobis. Ex predictis patet ꝙ chriſt⁹
apparebit blandus iuſtis. ⁊ terribilis in
iuſtis ſicut dicit Greg. Quod figuratũ
eſt i colũna nubis i die ⁊ ignis in nocte vi
debunt mali humanitatem chriſti.vt tie
ant.⁊ non diuinitatem vt gaudeant. Bo
ni autem vtranqꝫ chriſti naturam vide
bunt. Stigmata quoqꝫ chriſtus monſtra
bit.⁊ inſignia paſſionis eius ſcilicet crucẽ
clauos ⁊c̃. Sedebit autem chriſtus in emi
nentiori loco cum ſanctis.mali vero ſub
tus in terra quam dilexerunt.tũc chriſt⁹
iudicium exercebit. tũc quia vere ſcit me
rita ſingulorũ in quo ſunt omnes theſau
ri ſapientie ⁊ ſcientie dei abſconditi. non

quia non eſt reus ſuper aliquo illorum d
quibus iudicabit. Nõ enim facit peccatũ
nec inuentus ẽ dolus in ore ei⁹.⁊ hec duo
precipue decent iudicem.

De iudicandis.
Capitulum. 19.

o Rdines quattuor in iudicio erunt
Quidã enim iudicabũtur ⁊ dam
nabuntur. vt quorũ merita damnabilia ꝑ
mixta ſunt aliqbus bonis. ſicut illorum q
habuerunt fidem ſine operibus.quidam
iudicabũtur ⁊ ſaluabuntur. vt quoruꝫ me
rita bona permixta ſũt aliquibus veniali
bus malis quidam non iudicabũtur.⁊ dã
nabuntur. vt quorũ mala merita omnino
impermixta ſunt bonis vt qui caruerũt
fundamento fidei.quidam vero non iudi
cabũtur.ſed iudicabũt ⁊ ſaluabuntur. vt
quorum merita bona ipermixta ſũt ma
lis ſicut perfectorũ pauperuꝫ chriſti. De
quibus Math.19. Uos qui reliqſtis om
nia ⁊ ſe.e.me.⁊c̃. De predictis quattuor
ordinibus.nota ꝙ omnes iudicabũtur iu
dicio retributionis ſed non iudicio dãna
tionis. Infideles enim quia non fuerunt
ciues ciuitatis dei.tanqꝫ hoſtes ſine vlla
meritorũ diſcuſſione ⁊ audientia punien
tur. Juſti vero non iudicabũtur vt eorũ
merita de nouo diſcutiantur an bona vl'
mala ſint.ſed vt bonorum p̃eminentia oĩ
bus manifeſtetur ⁊. vt contra malos ap
pareat iuſta ſnia damnationis. Due ſen
tentie ferentur in iudicio vna pro bonis
alia contra malos.ſnia pro bonis cõtinet
ſeptem clauſulas Prima ẽ a malis voca
tio. Ibi venite.ſecũda ẽ bñdictio.ibi bene
dicti.tertia ẽ paterna dilectio.ibi prĩſ mei
quarta ẽ remũerationis retributio.,ibi ꝑ
cipite.qnta aſt regni aſſignatio.ibi regnũ
ſexta ẽ glorie preparatio.ibi qð vobis para
tum ẽ.ſeptima ẽ eterna predeſtinatio.ibi
ab origine mũdi. Jtem ſnia contra maloſ
continet in ipſa ſex clauſulas. prima a ðo
ſeparetionẽ cũ dicitur.ite.ſecða dei male
dictionem. ibi maledicti. tertia icarcera
tionem per hanc prepoſitionẽ inde ſigna
tam.quarta pene acerbitatem. ibi ignẽ.
qnta liberationis deſperationem.ibi eter
ni.ſexta demonũ aſſociationẽ.ibi q para
tus ẽ diabolo ⁊ angelis eius.

De inouatione mundi. C. 20.

t Erminato iudicio ſtatim erit inoua
tio mundi que nõ complebitur quã
diu peccator ẽ in mundo.i.quouſqꝫ detru
datur in iſernum. Sicut eni ille max.muſ
ignis elementa purgabit cũ habeat uirtu
tem expulſiuã forme extranee.ſic mundũ
inouabit cũ habeat virtuteꝫ ſubtiliatiuã
Mundũ autẽ innouari.⁊.pulchrioreꝫ for
mam accipere debere oñditur multiplici
ratione. Primo qꝛ ſicut dignũ fuit ꝙ ele
menta purgarẽtur pro eo ꝙ infecta erãt
propter peccatũ hominis.ita dignũ ẽ vt
mundus innouetur ꝑpter glorificationẽ
hominis.2° vt creature remunerent pro
labore quo hoĩ ſeruierũt. tertio vt totus
mundus prout ẽ poſſibile cõformetur ho
mini glorificato.quarto qꝛ mundus fact⁹
eſt vt homo per ſpeculũ creature nũc de
um cognoſcat quem in ſua natura vider
non potuit. Unde in futuruꝫ oꝫ ſpeculuꝫ
meliorari ⁊ purgari vt in pulchritudine
creaturarũ amplius refulgeat ſpeties cre
atoris.hoc autẽ non erit ad neceſſitatem
qn deus aliter videri nõ poſſit ſicut mõ.
ſꝫ ad iocunditatẽ vt.ſ.delectationi viſiõiſ
intellectualiſ addat delectatio viſionis ſẽ
ſualis. Orbes celeſtes ⁊ ſydera propter i
permixtionem nullã habent ipuritatem
ſicut elementa.ſed tm̃modo motus iper
fectionẽ.⁊ iõ innouabũt.ſed non purgabũ
tur. Innouatio vo in illis duo requirit. ſ.
motus ceſſationẽ ⁊ celeritatẽ ſplendoris
ãpliorem qñ ſtabit ſol i oriẽte.⁊ luna i oc
cidente vbi creati ſũt.huius dicti hec eſt
rõ.qꝛ corpora ſuperiora fcã ſunt ad vſuꝫ
hoĩs dupl'r. Uno mõ ꝑꝑ neceſſitateꝫ cor
poris .ſ.ſtatum generationis ⁊ corruptio
nis.⁊ ideo ceſſante illo ceſſabit motus. A
lio modo propter delectationẽ i pulchri
tudine creature ⁊ ꝑpter cognitionem in
illis.ideo lux illorũ non ceſſabit.ſed auge

bitur. Circa elementa nota terra erit
ſicut criſtallus ꝛ cóplanabiť. Aer erit cla
rioꝛ nec habebit ipꝛeſſiones quas mō ha
bet. qꝛ non erunt nubes neqꝫ vēti neque
pluia neqꝫ ros neqꝫ nix neqꝫ tonitrua ne
qꝫ fulgura. Ignis etiā ꝛ aqua fient purio
res ꝛ manebūt non ſolū ſecundū ſubām
ſed ſcóm ſuas qualitates quas hēbunt qꝫ
tum ad hitum ſed non q̄tum ad uſū. quia
in his duobus elementis cuꝫ magis uige
ant qualitates actiue. ſ. frigiditas in aqua
ꝛ caliditas i igne. magis ſūt generationis
ꝛ coꝛruptionis principiū. ꝛ talis effectus
illorum non erit āplius ꝛ ꝓpter hoc dı̄r
interire. Uel ſecóm aliquos dı̄r hec duo
elementa iterire. qꝛ dominus tūc interci
det i illis teſte Baſilio ſuper. ps. Uox do
mini intercidentis flammā ignis. ita ca
lidum vſtiuū ꝛ frigidum glaciale tendent
inferius. perſpicuū auteꝫ in aqua ꝛ lux in
igne manebunt. quia de oībus elementis
ignobile tendet deoꝛſū. ſicut groſſum ter
renū ꝛ opacum ac tenebꝛoſū ꝛ huiuſmōi
Patet ergo celum ꝛ terra tranſibunt
q̄tum ad foꝛmam. ſed non quantū ad ſub
ſtantiam. pꝫ ex p̄dictis terminari trāſmu
tationes elementoꝛū ꝛ generationes aīa
lium ꝛ plantaꝝ. quia cauſe iſtoꝛū ceſſabūt
ꝛ pp iſta dı̄r elementa interire. nō quān
tū ad ſubſtantiā. ſed quātū ad actionem ꝛ
paſſionem. ꝛ coꝛpa celeſtia habita quiete
ꝛ lūine clarioꝛi dı̄r renouari. Ueruꝫ tū il
la que ſicut dictuꝫ eſt ſaluabūtur in hoīe
qꝛ ſimilitudinem hꝫ cū omni genere crea
ture. ꝓpter ēt hoīs innouationē ꝛ gloꝛifi
cationem pñt dici omnia renouari.

De penis inferni. Cap. xi.

ſ Icut pꝫ diuina potētia in creando.
diuia ſapia in gubernādo. diuia ele
mēta i remunerādo. ſic patebit diuia iuſti
tia i puniēdo. Dignū ē eni vt nō remane
at dedec⁹ culpe ſine decoꝛe iuſtitie. Licꝫ
āt pccm̄ ſit trāſitoꝛiū. tñ erit pena ꝑpetua
multiplici rōne. Pria qꝛ peccauit i ſuo e
terno. iō puniet i eterno dei. ſcōa qꝛ mate
ria ignis infernalis ē eterna. ſic ꝛ pcci ma
cula. iō ꝛ pena. tertia qꝛ pccm̄ ē cōtra il
lum q ē infinitus. vñ ꝛ pena dꝫ eē infinita
non q̄dem acerbitate ſꝫ duratiōe. quarta
qꝛ hō peccatū perimit i ſe bonū qd̄ poſſꝫ
ē eternū. ꝛ ideo merito icurrit maluꝫ. qn
ta qꝛ mala voluntas repꝛoboꝝ eterna eſt
vellent eni in peccato ſi poſſēt perpetuo
delectari. ꝛ ideo ꝑpetuo debēt puniri. ſex
ta qꝛ in infinitum erat rō cū in iudicio pꝛe
pōit finitū infinito. ſiſr cōcupiſcibilis i ap
petēdo. ꝛ iraſcibilis i adherēdo. Uñ ꝛ me
rito pēa erit iſinita. ſeptia qꝛ dānatus de
pccō perpetrato nūqꝫ hēbit verā pniam
iō deus nūqꝫ mutabit punitiōis illi⁹ ſniaꝫ
octaua ē qꝛ pccm̄ a vita ꝑpetua ſeparat.
ſ. a deo. iō moꝛtē perpetuā pccōꝛ incurrit
Poſt rōes inducūt exempla de eadē ma
teria. Uidemuſ eni ēptio momentanea
dat ius poſſidēdi ꝑpetuuꝫ. Itē uulneratō
momentanea dat moꝛtē perpetuā. Item
caſus iſoueā tp̄alis. qñqꝫ ē detentio ꝑpe
tua. Itē crimen leſe maieſtatis tp̄ale ſer
uitus ē ꝑpetua. Item plaga tp̄alis ē liuoꝛ
ꝑpetuus. Qm̄ in pccō eſt delectatio cum
cōtēptu dei merito p̄cipitatur pccōꝛ in lo
cū infinitū ꝛ deſpectū. ꝛ maxime a ſtatu
gſie dei elongatū. ſ. in iſernū. vt a deſpec
tis reb⁹ puniat. ſ. a fecibus coꝛpoꝝ mūda
noꝛū. qꝛ in nouatōe mūdi q̄cq̄d ē ignobile
in mūdo ad locū penaruꝫ defluet. ꝛ ibi hō
rorē carceris multiplicabit.

De diuerſitate penaꝝ.
Capitulum. xii

c Um i dānatis ſit diuerſitaſ pccōꝝ
erit ꝛ diuerſitas penarū. Uñ cū in
pccō ſit auerſio a creatoꝛe ꝛ ↄuerſio ad bo
nū cōmutabile. ꝛ deoꝛdinatio uolūtat' con
tra dictam rōis. merito pena uariabiť pp
iſta. Uñ pp auerſionē erit carētia viſiōis
diuie ſꝫ pp cōuerſionē erit pena mrialis i
cēdij pp deoꝛdiationē volūtatis erit pēa
vniuerſalis. q̄ cōſiſtit i afflictiōe varia. a
cerba. ꝛ eterna. Ignis iſernalis nō oēs e
qualiť cruciabit. ſꝫ ab eodē igne alii pl⁹ a
lii min⁹ torquebūt. ſcd̄ꝫ pl⁹ ꝛ min⁹ pec
cauerit Sic ab eodē igne aliť vriť palea ꝛ
aliť lignū. Quāuiſ āt ignis ille ſit coꝛpoꝛe
uſ nec poſſit agere i ſpūꝫ ipꝫ caleſaciēdo
agit tñ in ipm̄ iſtrm̄ diuie iuſtitie ipm̄ le-
dendo ꝛ ille doloꝛ ē maximus tū pp potē
tiā diuine man⁹ ipm̄ ignē mouētis. tū pp
ſenſibilitatem patientis tum pꝛopter im
mediationē coniūctiōis. Infernuſ ē loc⁹
tenebꝛoſus cū ſit loc⁹ iuſtitie. Lum āt cū
ſit delectabile tñ igerit triſtitiā p accidēſ
qñqꝫ. ſ. inquātū oſidit aliqd triſte. Unō in
iſerno ē aliqd obſcuri lūmis quo dānati
videre poſſint vnde doleāt ꝛ ñ vnde letē
tur. Repꝛobi vidēt vſqꝫ ad diem iudicii
gl'am btōꝝ i unli nō i ꝑticulari. qꝛ vidēt
eos in magna gloꝛia. ſed nō clare i quali.
De h⁹mōi viſione āt nō letanť. ſꝫ triſtan
tur. tū pp inuidiā aliene felicitatis. tū pp
carentiā pꝛoꝑe btitudinis. Poſt iuſtū et
vltimū iudiciū hoc eis ſubtrahet in pena
eoꝝ. cū videbūt ēt hoc aſpectu idignos
ſe reputari. In dānatis erit fletus ſpūal'
i. ſ. doloꝛ iterioꝛ. ꝛ nō fletus coꝛpoꝛalis q ē
cū reſolutionē lacbꝛymarū. qꝛ ceſſante
motu celi nulla iā erit gñatio vel coꝛrup
tio. tñ erūt ibi illa que nō ſūt icoꝛporaliť
inſpicienda. ſ. cōpꝛehenſio cerebꝛi ꝛ foꝛ-
matio faciei. ꝛ huiuſmodi. Uermis queꝫ
dñs in Iſa. cōminatur nequaqꝫ materiaſ
eſt. qꝛ nullū aial preter hoiem remāebit.
Erit āt ibi vermis cōſcientie rodens ani-
mam ꝛ nō coꝛpus. In ſūmo loco ſola eſt
letitia: In loco infimo ſola ē triſtitia: In
medio hoc ē in mūdo hec ſī mō ꝑmixta.
Poſt diē iudicii tria loca tm̄mō erūt hi
tata. ſ. celū. iſernus. ꝛ libus. Quot ſī loca
penaꝝ. R' i libꝛo. quarto d̄ deſcēſu xp̄i ad
iſeros. Octo gñā penarū in lege ſcripſit
Tullius. ſ. damnū vincula verba. talionē
ignominiā. exiliū. moꝛtē ſeruitutem. Hec
oīa poſſūt penis iſernalibus ad aptari. p̄
mū pꝫ qꝛ dānati amiſerūt deū. ꝛ oīa hōa
tā gr̄e quā gſie nō ſolū in re. ſed ēt i ſpe:
Iſa. Nō remanebit teſta vt hauriatuꝛ pa
rū aque de fouea. ſ. diuine mie. aut depoꝛ
tetur igniculus de incēdio. ſ. charitat'. qꝛ
ſcóm Iere. Finita ē eſtas. cōſumata eſt
meſſis. De ſcd̄o ligatis manibus ꝛ pedi
bus ꝛc̄. De tertio, puer. Malei percutiē
tes ipioꝛū coꝛpoꝛibus. De. quarto Apoc
i8. Quantū gloꝛificauit ſe ꝛ in delitiis fu
it tantū date ei toꝛmentū. ꝛ luctū. De qn
to. Iſa. Oēs facies combuſte erūt. imo
tam ignominioſum erit coꝛpus peccato-
ris anima reſumens ipm̄ ſtupebit. qñ
tam terribile id videbit. ꝛ vellet hr̄e ta
le ſicut fuit quando cōmeſtū erat a ver
mibus. De. vi. Math. pꝛoiicite eum in te
ne. ex. De. 7. G. Ibi moꝛs ſemꝑ viuit. ꝛ
hec ſicut dicitur i Apoc. erit moꝛs ſecun
da. De. viii. Tre. Prouinciarum p̄ncepſ
fcā eſt ſub tributo. Nota damnati ſub
tributo penarū ſemper ſeruient. ꝛ tamē
nūquam perſoluet. Ex predictis collige
 erit caloꝛ ignis ſtridoꝛ. tenebꝛe fumus
lacbꝛyme interiores aſpectus demonuꝫ
clamoꝛ ipꝛopriis. anxitas ſitis. fetoꝛ ſul
phurus vermis conſcientie. vincula car
cer. timoꝛ doloꝛ. pudoꝛ. inuidia rancoꝛ. ca
rentia viſionis diuine. ablatio ſpei omīs
ſalutis. Ipſum etiam eſſe quod omniſ
creatura appetit erit eis pena. quia que
rent omnes moꝛtem ꝛ non inuenient.
Ibi erit ſicut ait Dionyſius. proterua ſā
taſia. demones. concupiſcentia. ꝛ furoꝛ
iraſcibilis.

De gloria ſanctorum.
Capitulum. xiii.

u Numquodqꝫ tanto perfectus
eſt quanto magis coniungitur
eſſendi principio. Homo autē
qui perfectum eſſe expectat duplicem
habet finem vltimum. Unum extrinſe
cum que eſt beatitudo creata que noſ in
patria beatificabit foꝛmaliter. Aliuꝫ ha
bet finem intrinſecum qui eſt beatitudo
increata que nos beatificabit effectiue
ſcilicet deum. Prima ſcilicet beatitudo
creata eſt tanquam finis in quo ſpera-
tur. Secunda vero ſcilicet increata tan
quam finis in quo quieſcitur. Alio modo
iudicabant phi de btitudine. ſꝫ male. Di

cebant.n.ſtoyci btitudinem in ꝟtute ani
conſiſtere ꝑhipatetici aut incognitōe ꝟi
tatis. Epycurij vero in voluptate. Nos
aūt dicimus duplicem eē btitudinem ſicut
dictū eſt. Deuſenim remūerat ſuos ſcōꝫ
merita. Apoꝰ. Unuſqſqꝫ propriā merce
dem accipiet ſcōm ſuum laborem. Et pp
merita. Jo.i. grā pro grā Math. Ite ꝛ
vos in vi.me.ꝛc. Et ſupra merita. Unde
illud menſuram bonam.ꝛ co.ꝛ cetera.

De dotibus in cōi.
Cap. xxiiii

d Os in pr̄ia eſt id qđ imediate ani
mā deo coniūgit. vt eſt viſio. dilec
tio ꝛ comprehenſio. Sūt enim dona que
dam pr̄ie ſicut eſt ſapiā ꝛ intellectus que
lꝫ deo animam coniūgant. nō tamen ſine
bitu medio. ꝛ pp non dnr̄ dotes. ſed aīe
ꝑmiationes. Dotes.n. non appellant do
na quelibꝫ que dantur aīe in traductione
ſui in gloriaꝫ. ſed dona precipua per que
ad actum vite glorioſe diſponitur. ſicut
ꝛ in pn̄ti non appellatur proprie dos qđ
cūqꝫ donū datū ſponſe in ſua traductiōe
ſꝫ donū precipuū de quo ſuſtentari debe
at. Dotes ſūt duplices. quedā.n. ſūt a pte
aīe. qbus deo tāqꝫ principio vite ſue ſine
bitu medio cōiūgitur. ꝛ p quas traducit i
amplexus ſponſi in diſſolubiles ꝛ fruitio
nem. Quadā vero dotes ſt̄ ex pte corpiſ
qbus ipꝫ corpꝰ ſubijcit aīe tāqꝫ ꝑncipio vi
te ne p ipm aīa ab actu glīe retardet. No
tādū ēt ꝙ dotes aīe ſt̄ de ꝑmio ſubāli do
teſ āt corpis d̄ ꝑmio accidētali. xp̄s doteſ
ū hꝫ. qꝛ ſpōſus ē dos āt poſſeſſio ſponſe ē
que vſū eiuſdē hēbit pꝰ mortē viri. Simi
lit̄ nec āgeli dn̄r hr̄e doteſ. qꝛ cū i nuptijſ
ſit cōſēſus aiorū ꝛ vnio naturaꝝ ſcōꝫ ñ ē
i angelꝭ lꝫ ꝑncipiū hēant. Uñ angeli non
pn̄t dici ſpōſe. vt hō ergo nec dotes ꝓp̄e
hēbunt. Sponſis carnaliter dant tria.ſ.
dos dōatio pp nuptias. ꝛ paſrenalia. dos
āt eſt donatio facta ſponſe ex pte pr̄is. ꝛ
hoc ad vſū ſponſi pp onera matrimonij.
ſed ad poſſeſſionem ſponſe. In diuinis
autē deus pater dat ſponſe doteꝫ ad poſ
ſidendum ſponſū chriſtū ad gloriam ꝛ
honorem ꝛ non ad vſum. quia bonorum
noſtrorū non eget. Donatio autē ꝓpter
nuptias eſt que a ſponſo datur ſponſe. ꝛ
hoc erit in futuro gaudiū quod habebit
anima in viſione chriſti hominis. Para
frenalia ē quod hēt ſponſa preter doteꝫ
ſicut ſunt munera que dantur ſibi ab ami
ci ꝛ huiuſmodi. Iſtud erit in patria p gau
dium quod habebit anima de ſocietate
beatorum ꝛ de congratulatione felicita-
tis eoruꝫ.

De dotibus anime in generali.
Capitulū. xv

d Otes anime ſūt tres.ſ. cognitō
dilectio ꝛ inheſio. ſiue tētio. que
a quibuſdaꝫ appellatur comprehenſio a
quibuſdam vero fruitio. Harum dotium
numerꝰ multipliciter accipitur. Primo
ex parte virtutū theologicarum. quia co
gnitio ſuccedit fidei. dilectio charitati. cō
prehenſio aūt ſpei. Accipitur alio modo
ex parte potentiarum anime. Cognitio
autem poteſt appropriari intelligentie.
dilectio voluntati comprehenſio memo-
rie. Appropriantur etiam a quibuſdam
alijs tribus potentijs.ſ. rationali. concu-
piſcibili. ꝛ iraſcibili. Poſſunt etiam pre-
dicte dotes accipi ſecūduꝫ tria que tribꝰ
perſonis appropriātur. ita vt comprehē
ſio reſpiciat patris potentiaꝫ. Cognitio
filij ſapientiam. ꝛ dilectio bonitatē ſpūs
ſancti. Circa iſtas dotes nota ꝙ cognitō
rei viſe i ſe ponit pn̄tiam. comprehenſio
ponit rei contingentiam. dilectio ponit
amantis ad rem amatam colligantiam.

De dotibus anime in ſpeciali.
Capitulum. xvi.

p Rima dos aīe eſt cognitio qua di
uina eſſētia videbitur tota ab oi-
bus. ſed ñ totaliter prout eſt infinita. Ui
debitur tamen diuina eſſentia limpidi-
us ab vno quam ab alio. ꝛ iſte defectus
erit ex parte videntis non viſi. quia idē
erit viſum. Beatitudo namque
conſiſtit i perfecta operatōne potentie al
tiſſime.ſ. intelligentie. ꝛ circa obiectū altiſ
ſimum.ſ. deū. Ex parte igitur obiecti cuꝫ
ſit vnū ſimpliciſſimū nulla pōt eē diuerſi
taſ. ſed ex parte potentie. Nam inquantū
vna potentia magis ē perfecta lumie glo
rie qꝫ altera. tāto perfectius opabitur cir-
ca vnū ꝛ idem ſubm̄. ſiue obiectū. Sicut
idem ſol diuerſimode a diuerſis aſpicitur
vel eodē littera a diuerſis legētibus. ſcōꝫ
ꝙ oculus ē magis vel minus diſpoſitus.
Tribus modis cognoſcitur aliqd quod ē.
vel ſicut ē. vel qđ eſt. Primo mō cogno
ſcitur deus in via ēt a malis. ſcđo mō vi-
detur in pr̄ia a bonis. vnde Jo.i. Similes
ei erimus. qm̄ videbimus eum ſicuti ē.i.
ſuam maieſtatem. claritatem ꝛ bonitateꝫ
Tertio modo nec a malis. nec in via nec ī
patria. qꝛ finitum nunqꝫ videqit infinituꝫ
Uidebimus tamen deū in ſe. ꝛ deū in no
bis. ꝛ nos in deo. Cognoſcere aūt deuꝫ in
ſua eſſentia eſt viſio meridiana. cognoſce
re vero creaturas in ꝟbo eſt viſio matuti
na. ſed cognoſcere creaturam in ſe hoc ē
in proprio genere appellatur viſio veſp
tina. Uidebit vnuſqſqꝫ cogitationes alte
rius. prout vult ipſe cogitans manifeſtaſ
Unde. G. Uniuſcuiuſqꝫ menteꝫ ab alteri
us oculis corpulentia non abſcondet. Ui
debunt itaqꝫ iuſti deū vt gaudeant. vide
būt gloriam ſanctorum vt congaudeant.
videbunt quoqꝫ penas reproborum vt d̄
euaſione periculorum grās agant. Ad ſci
endum qualiter deus ſine medio videat
nota ꝙ triplex eſt mediū.ſ. ferens obnu
bilans ꝛ diſponēs. Sine medio igitur dif
ferentie videbitur deus. qꝛ dei viſio non
eſt per diſtantiā. ſed per pn̄tiam cum ipe
ſit eſſentialiter vbiqꝫ videbit ſine medio
obnubilante. qꝛ tolletur ſpeculū ꝛ enyg-
ma que ambo ſunt in via. Cū enim viſus
noſter in preſenti non poſſit propter dbi
litatem in tam excellentem lucem figi. ne
ceſſe eſt habere medium ſcilicet ſpeculū
creature. Quia vero infinita eſt diſtantia
inter ſpeculum ꝛ rem uiſam. propter hoc
obſcure relucet ſibi ſimilitudo. vnde vi
mus in enygmate ideſt obſcure. Uidebi
tur quoque ſine medio ſimilitudinali. quia
deus cognoſcetur in ſeipſo ꝛ non per ali
quam abſtractam ſimilitudinem. alias cre
atura eſſet terminus. ꝛ deus a bonis vi-
debitur nec a non eſſet vere finis omniū
Non auteꝫ videbitur deus ſine medio di
ſponente quod eſt gratia ꝛ gloria. Opor
tet enim proportionem eſſe in videntem
ꝛ viſum. hec autem diſpoſitio eſt ex par
te videntis ꝛ non rei viſe. Sciendum ꝙ
multiplex eſt medium. Primum eſt pec
cati. Iſa. Peccata veſtra diuiſerunt intē
vos ꝛ deum veſtrum. Iſtud eſt medium
impiorum. Secundum eſt medium crea
ture. Apoc. Inuiſibilia dei a creatura mū
di per ea que facta ſunt cognoſci poſſunt
hoc eſt medium philoſophorum. Tertiū
eſt figure. Apoc. Omnia in figura contin
gebant illis. hoc eſt medium prophetarū
ꝛ patriarcharuꝫ. Quartuꝫ eſt mediū ſcri
pture. pſ. Declaratio ſermonum tuorum
illu. ꝛ intelli. de. per hoc eſt medium theo
logorum. Quintū eſt mediuꝫ fidei. Apo.
Eſto fidelis vſqꝫ ad mor. ꝛ cetera hoc eſt
medium fidei quo tanquam in enygmate
vident deum. Secunda dos anime eſt di
lectio. ſed inter dilectionem ꝛ virtutē dif
ferentia eſt duplex. Una ē ſcōm habituꝫ
quia uirtus eſt proprie id quod tranſcit d̄
ſtatu gratie ad ſtatum glorie. Dos auteꝫ
ē id quod ſupra meritum datur in traduc
tione ſponſe. Alia eſt differentia penes
obiectum. quia licet obiectum vtrobique
ſit deus. non tamen ſcōm quod deus. ſed
erit obiectum virtutis inquātum eſt ſum
ma bonitas. obiectum autem dotis eſt in
quantum eſt ipſa anima vnibilis in vnuꝫ
ſpiritum. Nota ꝙ fides ꝛ ſpes ſecundum
rem euacuabitur in patria. Charitas nec
ſecundum rem nec ſecōm actum euacua
bitur. ſed ſolum ſecundum modum. quia
imperfectio eius tolletur. Dicit autem
Auguſtinus ꝙ fidei ſuccedit ſpes quam
videbimus. Spei vero ſuccedit beatitu-

tudo ad quam peruenturi ſumus. ſed
charitati nihil ſuccedet. quia potius au
gebitur. Tertia dos aie ē comprehenſio
que ē tentio viſi ⁊ amati. vel tentio veri
⁊ boni primi. ⁊ iſtud verū eſt prout cōpre
hendere ſumitur pro attingere. ⁊ non ꝓ
circūplecti diuinā immēſitatem.

De dotibus corporis i generali.

Capitulum. 27

N Naqueꝙ pars perfectius
ſe habet i ſuo toto quaꝫ
in ſe. Unde nunc ſicut ani
ma a corpore corruptibili
ſeparata perfectius habet eſſe quam ei
coniuncta. ſic in futuro reconiuncta cor
pori incorruptibili perfectius habebit eſ
ſe ꝙ̄ modo. maxie cum non ipediat̄. tunc
a corpore ſicut modo quin potius de glo
rificatione corporis habebit tunc gaudi
uꝫ. Dotes corpis ſunt quattuor. quarꝫ nu
merus ſic hēt̄ur. Nam ad hoc ꝙ corpus
ſit perfcē ſubm̄ aie nec impediat eā i opi
bus glorie quattuor reqruntur. quorum
duo ptinent ad ſenſū requiritur ꝙ ſit re
ceptibile faciliter ſpērum ſenſibilium ad
qđ diſponit claritas. Alterum vt ñ ſit re
ceptibile paſſionū. ignobiliū ad quod diſ
ponit ipaſſibilitas quo ad motum ēt duo
requirūtur. Unū eſt vt per contrariā in
clinationē ñ reſiſtat ſuo motori. ad quod
diſpōit agilitas. Aliđ vt corpa p que mo
uetur nō reſiſtant ei. ad quod diſponit ſb
tilitas. Alia drīa taliſ eſt. qꝛ in hoie ē qua
druplex cōpoſitio. Prima ē qualitatū cō
trariarū. hec cōpoſitio tūc erit pfecta. qñ
qualitates ita equabūtur. vt nulla ſit pu
gna vnius cōtra aliam. ⁊ hec faciet ipaſ
ſibilitas. Secūda cōpoſitio ē materie cū
forma. hec āt compoſitio tunc erit perfe
cta. qñ materia vincetur a forma. penes
hāc perfectionē ſumit̄ ſubtilitas. Tertia
cōpoſitio ē corporis organizati cū aia. p
fectio iſtius cōpoſitioniſ eſt ꝙ oīa organa
ſine impedimento ſint mobilia ab aia. pe
nes hac pfectionē ſumit̄ agilitas. Quar
ta cōpoſitio ē corporis cū ſpiritibus luci
dis. quibus mouet̄ corpus ab aia. ⁊ huic
perfectio ſecundū perfectū ſtatū rñdet
claritas. Tertio ſumit̄ p̄dictarū dotium
nūerus ſcđm ꝓprietates que ſūt in eliſ.
Nā peneſ aque trāſparētiā. ſumit̄ clari
tas. penes terre ſoliditatē ſūitur ipaſſibi
litas. penes tenuitatē ignis ſūitur ſubtili
tas penes mobilitatē aeriſ ſumit̄ agilitaſ
Quarto ſumūtur iſte dotes ſcđꝫ quattu
or defectus quos hēt corpus humanū a
quattuor elemētis de quibus cōponit̄. Ha
bet. n. corpus humanū ab igne caliditatē
⁊ inde nigridine. a terra groſſitiē. ab aere
paſſibilitatē. ab aqua frigiditatē. ⁊ inde
tarditatem. Sed iſti tolluntur p quattu
or. dotes corporis quas xpus aſſumpſit
añ paſſionem ſuā. ſicut Hugo de ſancto
Uic. Dic. Claritatem in trāſfiguratione
Agilitatē qñ ſupra mare āmbulauit. Sub
tilitatē in natiuitate. qꝛ ſalua virginali in
tegritate matris natus fuit. Impaſſibili
tatem. quando i cena corpus ſuum man
ducandum diſcipulis dedit. qđ intelligen
dum eſt ſecundum actum non ſecundum
habitum. qꝛ aliter derogaretur diuinis
miraculis

De dotibus corporis i ſpāali.

Capitulum. 28.

P Rima dos corporis eſt cla
ritas. Sed nota ꝙ dicitur
aliquid clarū dupliciter. aut
quia purum ⁊ ſic dicitur vitrum clarum
aut quia lucidum. ⁊ ſic dicitur ſtella clara
Corpus aūt glorificatū ⁊ erit peruluꝫ ⁊
lucidū. vnde vtroꝙ mō erūt corpora cla
ra. Duo. n. ſunt que nunc cauſant obſcu
ritatem i humano corpe. Unū ē materie
impuritas. Alterū luminis paucitas. tūc
vero tolletur vtraꝙ. ſ. illa' impura denſi
tas. ⁊ obſcuritas que ex modicitate lumi
nis eſt. et ideo erunt corpora clariſſima
Nota quod corpora glorificata ſpecies
erūt tūc clariora quā ſol ſic mō. ſic ut do
minus air. qꝛ iuſti fulgebūt ſicut ſol. Iſa.
Erit lux lūe ſicut lux ſolis. ⁊ lux ſolis ſep
tēplicitter ſic vt lux ſeptē dierū. Sciēdū
quoꝙ ꝙ corpora ſcōrum non equaliter e
runt clara. qꝛ melior anima hēbit corpus
lucidius. Unde licet corpuſ xp̄i ſupra mo
dū excedat claritatem alioꝝ. tñ in compa
tiōe ſanctoꝝ poteſt claritas eius aſſimila
ri claritati ſolis. ſecūdum id. vobis timen
tibus nomē meū orietur ſol iuſtitie. i. chri
ſtus. Claritas ſanctorum poteſt reſpectu
xp̄i comparari claritati ſtellaꝝ. Unde A
poc. Stella a ſtella differt i claritate. hoc
ē ꝙ ſci plus vel minus lucent ſcđm diffe
rentiam meritoruꝫ. Claritas vero puero
rum qui poſt baptiſmū moriūtur anteꝙ̄
veniant ad annos diſcretionis cōparari
pōt lumini lune. qꝛ ſicut luna non hēt lu
men a ſe ſed a ſole. ita iſti nō habet gliam
ex merito proprio. ſꝫ ex merito xp̄i. Bap
tiſmus eni ex paſſione xp̄i hēt efficatiam
Secūda dos. corporiſ eſt ipaſſibilitas que
reſultat ex virtute aie. corpus ſuū poten
ter continentis. ita vt a nullo exteriore a
gēte valeat imutari. Preterea ꝙ̄uis cor
pora ſanctorū ſint compoſita ex contrari
is, illa tñ contrarietas erit ad omnimodā
equalitatem ⁊ concordiā redacta. Dixerit
quidam ꝙ ipaſſibilitas ſanctorū corpoꝝ
reſultabit ex natura qnti corporis. i. quin
te eſſentie. Sed hoc nō ē verū. quia nihil
de qnto corpor̄ venit incōpoſitione mate
rialium corporū inferiorū. Differentia ē
inter ipaſſibilitatem corporum ſanctorū
⁊ ade in ſtatu innocentie ⁊ puerorū. quia
impaſſibilitas ſanctorū erit non poſſe pa
ti. Impaſſibilitas ade fuit poſſe non pati.
Impaſſibilitas puerorū erit nihil pati. ⁊
hoc ñ eſt ex potentia reſiſtendi leſioni ex
trinſece quā non habebūt. ſed ex ordine
diuine miſericordie que non pmitit aliqđ
eis adhiberi p qđ poſſint ledi. Ex quo pa
tet ꝙ ſi tales pueri ponerentur ad igneꝫ
poſt reſurrectionem lederentur ab eo. ni
ſi obſtaret diuina miſericordia. ſecus eſt
de corporibus glorificatis que ſi etiā po
nerent̄ in inferno non ſentirent aliquam
leſionē. ſubtilitas ē tertia dos que aufert
groſſitiem corpis cauſatam ex materiali
tate eiꝰ. ⁊ ex cōpoſitione elementaliū qua
litatum. Nota ꝙ duplex ē ſubtilitas. vna
ſcilicet ex raritate partiū ſtantium non ꝓ
pinque ſed ex tali ſubtilitate efficitur cor
pus facile diuiſibile que nō erit in corpo
ribus glorificatis. alia eſt ex perfecta vi
ctoria forme ſuper materiam ⁊ huius ſub
tilitas ē vnire ſubē. ſicut dicitur celū ſub
tile hoc mō erunt corpora ſanctorū ſub
tilia. Et ē ſciendum ꝙ duo corpora non
glorificata non poſſūt eſſe ſimul i eodem
loco. ſicut nec duo glorificata. alioquin ſe
queretur ꝙ i vno corpore glorificato eſ
ſent potentia intrandi partes alteriꝰ cor
poris. i alio vero eēnt impotentia reſiſtē
di. Corpus vero glorificatū poteſt eſſe ſi
mul cum corpore nō glorioſo. ſecundum
dictum antiquorum. qđ tamen nec fides
habet nec auctoritas ⁊ ratio contradicit.
habent tamē aliquid apparentie pro ſe.
Nam ſicut in corporibus nō glorioſis ip
ſa groſſities impedit ne duo corpora poſ
ſint eſſe in eodem loco. quia vnum alteri
reſiſtit. ita groſſities iſta per glorie ſubti
litatem tollitur. adeo ꝙ corpus nō glori
oſuꝫ nō poſſit reſiſtere glorioſo. ita ꝙ cor
pora glorioſa penetrabunt alia corpora
non ea diuidendo. ſed ſubintrando manē
te diſtinctione diuiſionum vtriuſque cor
poris. Quarta dos corporis eſt agili
tas que tanta erit ſicut dicit Auguſtinuſ
ꝙ protinus ubi volet ſpiritus ibi erit cor
pus. Uerumtamen ſicut melior anima cō
pus habebit lucidius. ita ⁊ agilius. ita ta
mē ꝙ voluntas ſanctoꝝ erit coniuncta oī
no rōni. vñ volūtaſ coꝝ nūꝙ̄ apparet qñ

nō debet. ſed voluntas anime melioris
volet irrationabiliter citius moueri
corpus ſuum q̄ alterius. ⁊ ſpūs minoris
glorie non volet corpus ſuū tam cito mo
ueri. ſicut alterius. Unde pʒ q̄ in omni
bus verificabitur dictū Aug. q̄ vbi volet
ſpiritus protinus erit corp⁹. Quare mo
do corpora ſunt tarda ⁊ tunc agilia. hec ē
ratio. quia nunc i corpore duplex eſt mo
tor. ſ. natura elementi predn̄ans que mo
uet ad mediū locū. ⁊ volūtas anime que
mouet indifferenter ad quēlibet locum.
Nunc autem corpora tarda ſūt ex cōtra
ria inclinatione nature ad volūtatem. q̄
terra predn̄ans naturaliter deorſum tra
hit. In futuro autem natura erit totali
ter ſubiecta volūtati. Unde ⁊ tūc corpus
mouebitur ad imperium ſpūs.

De aureolis in genere.

Capitulū. 29

Aureola eſt mentis ſpeciale gaudi
um veniens ex opere precellenti
⁊ priuilegiato. Sciendū autē q̄ ſicut
ex gaudio premii eſſentialis quod ē au
rea redundat in corpore quidam decor
q̄ eſt i gloria corporis ita ex aureole gau
dio reſultat aliquid in corpore. vt ſic au
reola principaliter ſit i mente. ſed p̄ quā
dam animi redundantiam refulget etiā
in carne. Sciendum tamen quod decor
cicatricum qui in martyrū corporibus
apparebit. non poteſt dici aureola. quia
martyres aliqui cicatrices non habebūt
vt pote qui ſubmerſi ſunt, vel qui famis
media vel ſqualore carceris interempti
q̄ iſti tamen aureolam habebunt. Tri
bus generibus hominū debetur aureo
la. quod patet multiplici ratione. Primo
ex operibus excellentibus trium anime
potentiarum. Excellentiſſimum autem
opus concupiſcibilis ē obſeruatio caſtita
tis virginalis. Excellentiſſimum vero o
pus rationalis eſt predicatio veritatis:
Excellentiſſimum opus iraſcibilis ē per
peſſio mortis. vn̄ patet q̄ virginib⁹ pdi
cat orib⁹ ⁊ martyrib⁹ debet̄ aureola. Se
cūdo patet ex hoſtibus quos per pugnas
magnificas vincimus q̄ ſūt mūdus caro
demonia. Martyres enim vincūt mūdū
Virgines carnem. Predicatores diabo
lum quem non ſolum de ſe. ſed etiam de
cordibus alienis expellunt. Tertio pʒ
id per victoriam triplicum paſſionum.
Sunt enim paſſiones innate illate ⁊ i cor
dibus alienis inflicte. ſed paſſiones inna
tas ſuperat virginitas illatas martyres:
illas autem que ſunt in cordibus alienis
predicatores. Quarto diſtingūtur au
reole ſecūdum q̄ agimus ea quibus chri
ſto nobiliſſime conformamur. Ipſe fuit
doctor veritatem manifeſtando. Mar
t r a mundo paſſionem ſuſtinendo. Vir
go puritatem ſeruando. Quinto ſumū
tur aureole ſecūdum purificationem. In
veteri teſtamento tria namq̄ habebant
aureolas. ſcilicet altare incenſi: arca fe
ris: ⁊ menſa propoſitionis. Prima ſi
gnat aureolam martyrum qui corpora
ſua ſuper altare paſſionis immolauerūt
Secūda ſignificat aureolam virginū
quia ſicut archa federis fuit intus ⁊ ex
tra auro decorata. ita virginitas mentē
⁊ corp⁹ decorat ⁊ ornat. Tertia ſigni
ficat aureolā predicatorum qui ſūt i mē
ſa propoſitionis miniſtrantes panem do
ctrine. Aureola diminutōne dicitur. ⁊
hoc in comparatione ad auream. Unde
nota q̄ inter auream ⁊ aureolam. ⁊ pal
mam differentia eſt. Aurea enim pre
miū eſt ſubſtantiale. quod metaphorice
dicitur corona: tum ex parte meriti. q̄a
non reſpondet generi operis. ſed radici
charitatis. tum etiam ex parte premii. q̄
per hoc efficitur homo particeps diui
nitatis. ⁊ per conſequens regie poteſta
tis. tum etiam ratiōe perfectionis quod
ſignificat figura circularis. Aureola dici
tur premium accidentale. non tamen q̄d
libet premium accidentale. ſed illud
quod reſpondet operi excellentie ⁊ priui
legiato. ſ. virginitati. martirio. ⁊ predica
tioni. Palma eſt p̄mium accidentale q̄d
nec radici nec operi debetur ſed voluntati
Tale premium debuit ſanctus martinus
ex eo q̄ martirium deſiderauit licet opus
non fuerit obſecutū. Unde de ipſo canta
tur. Quā ⁊ ſi gladius perſecutoris. ſ. ani
mam non abſtulit. tamen palmam marti
rii non amiſit Hec autē palma nec aurea
nec aureola debet dici.

De aureolis in ſpecie.

Capitulum. 30.

Areola palma debetur martirib⁹
in quibus perfectiſſima victoria ē
de impugnatione exteriori. ⁊ hec p̄fectio
victorie cōſidaratur ex duobus. Primo ex
magnitudine paſſiōis. q̄ inter omnes paſ
ſiones illatas exterius mors ſupremū te
net locum. et preterea dolor tactus oībus
aliis doloribus p̄eminet. ⁊ ideo in hoc glo
rioſior victoria ē. Secundo conſideratur
ex cauſa pugne que ipſe xp̄s eſt. Marty
rem enim nō facit pena ſed cauſa. i. mors
p̄p chriſtū ſuſcepta. Sciendū q̄ martyrio
non debetur premiū ſecūm, q̄ ab exterio
ri infligitur. ſed ſcōm hoc q̄ uoluntarie p̄
chriſti nomine ſuſtinetur. quia non mere
mur. niſi per ea que ſunt extra nos. ſicut
nec deberemur niſi p̄ ea que ſūt itra nos
Quanto autē id q̄d quis ſuſtinet volūta
rie difficilius ē voluntati ſuſtinere. tanto
voluntas que p̄p chriſtū id ſuſtinet oñdi
tur firmius in xp̄o fixa. ⁊ ideo excellenti
us ei premiū debetur. Aureola ſcōa de
betur v̄ginibus propter ſingularē victo
riā quā de carne obtinent cōtra quā quo
tidie bellū geritur. Quāuis autē ⁊ vidue
pugnent contra carnē p̄fectius tamē vir
gines. q̄ nobiliſſimū genus victorie ē nū
quā hoſti ceſſiſſe. Illis virginibus tm̄mo
do aureola q̄ vel que hūerunt propoſitū
ſeruādi virginitatē. quāuis hoc p̄poſitū
ſit interruptū integritate tn̄ carnis manē
te. dūmodo in fine vite inueniatur ad pro
poſitum rediiſſe. quia virginitas menti
reparari pōt. ſed nō virginitas carnis. ſi
aliqua ſit virgo ⁊ ſi propoſitū nō habuit
p̄petuo ſeruādi virginitatē. non eſt tn̄ du
biū q̄n habitura ſit ſpūale gaudiū de in
corruptiōe carnis ſuper eētiale gaudiū
ſicut ēt innocētes de hoc gaudebūt. quia
imunes a pccō fuerūt quāuis peccati o
portunitatem nō habuerunt. Nota q̄ ali
que p̄nt corrumpi carne. nec tn̄ aureolā
amittūt. ſicut illa que violēter opprimūtur
Unde lucia ſcā dixit. Si inuictā me cor
rumpas merces mihi duplicabitur ad co
ronā. q̄d non intelligendū de aureola du
plicata. licet q̄ duplex premium reporta
bit. vnum pro itegritate ſeruata. Aliō p̄
iniuria quā paſſa eſt. Inſuper ſciendum ē
q̄ virginibus debetur fructus centeſim⁹
⁊ hoc q̄ celeſtē vitā ducūt que ſignificat̄
per centū. q̄ numerus ille de leua tran
ſit ad dexterā. viduis debetur fructus ſe
xageſimus q̄ tales exercere ſe debēt i
operibus minime que ſignificāt p̄ ſexagin
ta. cōiugatis āt debet̄ fructus trigeſimus
q̄ talibus ſufficiet iplere decalogū in fidē
trinitatis. Ex ductu. n. ternarii i denariū
fiūt triginta. Aureola tertia ē p̄dicatorū
q̄ p̄fectiſſima victoria cōtra diabolū ob
tinet̄. q̄n diabolo. ipugnanti nō cedit. ſʒ ēt
ipſū de regno eius expellit. ⁊ nō ſolū a ſe
ſʒ ēt ab aliis. Nec ē dicendū vt q̄dam vo
luerunt q̄ aureola predicatoribus debea
tur tm̄modo illis q̄bus cōpetit predicare
ex officio ⁊ docere. ſed q̄buſcūq̄ exercēt
licite actū iuſtum. Prelatis āt non debe
tur hec aureola quāuis habeant officiū
p̄dicandi niſi actu predicent. q̄ aureola n̄
debetur habitui ſed actui pugne. ſcōm il
lud apli. Non coronabitur niſi q̄ le. cer.
Predicare ⁊ docere cum ſit actus miſeri
cordie inter ſpirituales elemoſynas com
putatur.

De enumeratiōe celeſtiū gaudiorum.

Capitulum. 31.

Primo celorū gaudia ſub epilo
go enumeremus non quidē ſin

gula generū.ſed genera ſingulorꝫ.Tot .n.ſunt gaudia particularia que q̄libet habet in ſe vel i aliis.ꝙ ea ſolius dei notitia cōprehendit.⁊ illi quos ſūma ſapiētia voluerit ea ſcire.Tantum nāqꝫ gaudebit qſ qꝫ de bono alterius q̄trū de bono proprio qđ tamen nō eſt intelligendum de intenſione gaudii.ſed numero gaudiorū. Tot igitur ſunt gaudia ibi ꝙ omnes aritbmetrici huius mūdi nō poſſent ea nūerare. nec geometrici menſurare.nec grāmatici dialetici ⁊ rhetorici explicare.ꝙ nec oculus vidit.nec au.audi.⁊c.Gaudebūt ſācti ſupra ſe de dei viſione.⁊ infra ſe de creaturarū pulchritudine intra ſe de corporis glorificatione.extra ſe de angeloꝝ ⁊ hominū aſſociatione.Deus omnes ſeu ſuos ſpirituales ineffabili delectatione reficiet.cū ipſe ſit futuruſ obiectum omniū ſenſuū ſpiritualiū.Erit nāqꝫ deus ſpeculū viſui.cithara auditui.mel guſtui.balſamum olfatui flos tactui.Ibi erit cādor lucis eſtiualſ.amenitas vernalis.abūdantia autūnalis.requieſ hyemalis.Ibi teſte auguſt.fulget quod non capit locus ſonat quod non capit.tempus.olet ꝙ non ſpargit flatuſ.ſapit quod non minuit edacitas.non erit quod diuellat ſatietas. Item Aug.Ibi deus videbitur ſine fine ſine faſtidio amabitur ſine fatigatiōe laudabitur,Ibi videretur ſtultitia ſapiētia ſalomonis.ibi eſſet deformitas pulchritudo abſalonis.ibi eēt tarditas velocitas aſaelis.Ibi iudicaretur infirmitas fortitudo ſanſonis.Ibi eēt mortalitas longa vita matuſalem.ibi eſſet paupertas regnū auguſti.Ibi ſcđm Auguſtinū.nihil obeſt nihil deeſt.nihil affluit nihil defluit.nihil eſt extra quod appetatur.nihil intra qđ faſtidiatur.Ibi ſcđm Ber.erit rōni plenitudo deus.lux voluntati multitudo pacis.memorie continuatio eternitatis.Itē Aug.de corporis ⁊ aīme miſera vita.O caro illam vitam amplecti debuiſti vbi vita ſine morte.ubi iuuentus ſine ſenectute.vbi lux ſine tenebris.vbi gaudium ſine triſtitia.vbi pax ſine diſcordia vbi volūtas ſine turbatione.vbi regnū ſine mutatione Ber.Merces ſanctorum tā magna eſt ꝙ non poteſt menſurari tam multa quod non poteſt numerari.tam copioſa ꝙ non poteſt fieri.tam precioſa quod non poteſt eſtimari.itē Augu.Illđ qđ pmittit deus fide non capitur.ſpe non attingitur.charitate non comprehenditur deſideria ⁊ vota tranſcendit.acquiri pōt eſtimari non poteſt.ibi carmina non deſīt premia non deficiunt.ibi nihil quod amabitur deerit.ibi nihil deſiderabitur quod non adſit.illa beatitudo ſicut ait Aug.in duobus coſiſtit.ſ.in neceſſaria preſentia omnis boni.⁊ i neceſſaria abſentia omis mali.item Aug.O vita vitalis dulcis ⁊ amabilis ⁊ ſemper memoriabilis.vbi ſūma ſecuritaſ.vbi ſecura tranquilitas vbi tranquilla iocunditas.vbi iocunda felicitas.vbi felix eternitas.vbi eterna beatitudo.ubi beata certitudo.vbi certa viſio ⁊ ſine ſine laudatō.Ibi affluentia diuitiarum influentia delitiarum ⁊ confluentia bonorum.Deniqꝫ de gaudijs celeſtibus repleat nos dei filius qui cuꝫ patre ⁊ ſpiritu ſancto viuit ⁊ regnat deus Amen.

Explicit compendium theologice veritatis cōpilatum per Albertum magnū impreſſumqꝫ Venetijs.Per Gregorium Dalmatinū ⁊ Jacobum Britannicum Brixianum. Mcccc.lxxxiij.die.primo aprilis: Sereniſſimo duce Joanne mocenico regnante. FINIS.

De Lepra morali Johānis Nyder

Eximii ſacre theologie profeſſoris fratris Johannis
nyder ordinis fratrũ predicatoꝝ tractatus de lepra mo
rali:feliciter incipit.
Lim deum legimus in leuitico:veteris teſta
menti mandaſſe ſacerdotibus vt leprarum
corporaliũ multimodas ſcire ſtuderent dif=
ferentias. quibus iuxta oĩm theologoꝝ glo
ſas ãpliſſimas figurate datur intelligi ſacer
dotes noui teſtamenti p̃ceptis aſtringi grauioribus qua
tinus inſudent lepras ſcire morales ⁊ varias ratõnalis
anime peccatoꝝ videlȝ letaliũ int̃ ſe ⁊ a venialibus diffe
rentias. Hoꝝ eni ignorantia culpabilis:de ꝯfeſſore dece
ptorem lupũ ex paſtore et p̃uaricatorẽ cõſtituit. Que vt
euitent̃ ſub.xviii. capitulis: q̃nq̧ ſequẽtes colligere ma=
terias ſtudui. Quarũ prima erit de peccatis:q̃ ſub ſeptẽ
capitalibus militantviciis. Scd̃a de his que directe con
cernunt trãſgreſſiones decalogi. Tertia de his que circa
ſeptem ſiũt ſacramẽta eccleſie. Quarta de matrimonii i
pedimentis que plerũq̧ incautis grauiſſimos iniiciunt
laqueos. Quinta vero de ꝯiugatoꝝ abuſibus venereis.
quos heu multi licitos exiſtimãt cum ſint nephãdiſſimi.
Uerũ quia in prefatis materiis:mandato ſapiẽtis ſa=
tiſfacere deſidero quo dicit eccle.iii. que p̃cepit tibi deus
illa cogita ſemp ⁊ in pluribus opibus eius ne fueris cu=
rioſus. Jdcirco lectorẽ ſequentiũ per tria auiſo notabi=
lia. Quoꝝ primũ eſt ſancti tho.quotlibeto.viii.q.xv.di=
centis. Omnis q̃ſtio i qua de peccato mortali querit̃: ni
ſi expreſſe veritas habeat̃: periculoſe det̃minat̃.quia er=
ror quo nõ credit̃ eſſe peccatũ mortale qd̃ pctm̃ mortale
eſt:cõſcientiã non excuſat a toto:ſed forte a tanto. Error
vero quo credit̃ eſſe mortale qd̃ mortale nõ eſt:cõſcienti
am ligat ad peccatũ mortale. Scd̃m notabile eſt alexã.
de hal.pte.ii.queſtione de peccatoꝝ mortalis ⁊ venialis
differentia.ip̃a ita diffiniẽtis. Peccatũ veniale eſt libido
ſiue voluptas in creatura citra deũ. Mortale eſt libido
ſiuevoluptas in creatura ſupra deũ vel eque deo. Si vo

UNIVERSIDAD Y PROV. BIBLIOTECA ZARAGOZA

creatura diligaꝭ propꝭ deū oīo ⁊ modo quo debet:v̄tus
eſt.quia virtus eſt ordo amoris. Sed ſi creatura diligaꝭ
nō oīo propꝭ deū diligiꝭ tñ ꝓpꝭ vtilitatē hoī neceſſariā:
ſic eſt dilectio naturalis ⁊ etiā ordinaꝭ ad deū licet hō ñ
referat. Et ꝯcludit. Cū autem valde vicina ſūt peccatum
mortale ⁊ veniale in eodē genere materie:difficile ē dicē
Nota q̄b vſq ad qd̄ extendiꝭ veniale peccatū ⁊ qñ icipit eſſe mor
tale. Tertiū notabile eſt cancel.tractatu ſuo de vita anie
Doctrina inquit ſalubris pro doctoribus theologie ē vt
nō ſint faciles aſſerere actōnes aliquas aut obmiſſiones
eſſe pctā mortalia. p̄ſertim ſub verbo vniuerſali ⁊ dū p̄
dicandū erit ad populū. His motus auctoritatibꝫ:p̄ſus
nichil de ꝓpriis intēdo dicere in ſequētibus:ſed dūtaxat
autenticoꝝ in ſacra pagina verba fideliꝭ curabo anne
ctere.ſancti thome potiſſimū niſi quādo aliū doctorē no
minauero. Poſt cuius verba ſtatim ſequenꝭ verba bea
ti thome predicti.quia idem ſāctus: omnes videꝭ cōiter
magiſtros precellere:vbi de differentiis peccatoꝝ agiꝭ.

Prime ꝑtis ca.i.de ſuꝑbia:ꝯtinet primo quale ſit ipſa
pctm̄ ⁊ qualiꝭ ab aliis differēs. Scd̄o qd̄ ſit ipa ſuꝑbia.
Tertio qñ ē mortale pctm̄ et qñ veniale. Quartus qd̄ ſit
ꝯtemptus. Quinto quot ⁊ que ſpecies ſuꝑbie ⁊ ad quas
reducunꭲ magnitudo iactantia excuſatio in pctis p̄ſum
tio puſillanimitas. Sexto quot gradus ſuꝑbie. Septimo
que ꝓprietates eius. Octauo qd̄ infidelitas et quot eius
ſpecies. Nono qd̄ blaſphemia quot ei⁹ ſpecies:licet ipro
prie dicaꝭ habere ſpecies et quot gradus. Decimo quot
ſpēs pctī in ſpiritūſanctū. Undecimo quid ſciſma. Duo
decimo quid inobedientia quot gradus eiuſdem.

ſ Uperbia dupliciꝭ capitur. Unomodo generaliꝭ
pro ꝯtemptu preceptoꝝ dei.⁊ ſic reperiꝭ in omni
peccato mortali.quia ita ambro.peccatū diffinit
Peccatum eſt preuaricatō legis diuine ⁊ celeſtium ino
bedientia mandatoꝝ. Unde ſic ſuꝑbia nō ē ſpeciale vici
um nec capitale:ſed regina oīm vicioꝝ. Aliomodo ē ſpe
ciale viciū ⁊ ſic ē appetitus inordinatus ſeu imoderatus

proprie excellentie. Et ſic idem eſt ꝙ nolle obedire ſupe
riori preſertim deo ⁊ regulis eius debitis. Nā ſicut quot
libet peccatum habet duo ſcilicet auerſionē ab incōmu
tabili bono ⁊ ꝯuerſionē ad mutabilem creaturā:ita ⁊ ſu
perbia habet duo. Unū per ſe ⁊ ꝯpletiuū peccati ac for
male.et hoc eſt cōtemptus. Aliud materiale ⁊ illud ē ap
petitus imoderatus proprie excellentie. Propter primū
habet ſuperbia ꝙ eſt maximū peccatum ⁊ regina vitioꝝ
nō autem propꝭ ſecundū. Unde nolle ſubiici deo vel ſu
periori loco dei ac eoꝝ regulis ſeu ꝯtemptus taliū eſt ꝓ
prius actus ſuꝑbie. Immo talis ꝯtemptus dei eſt maxi
mū pctm̄. ⁊ additus aliis facit ꝑfidiā deſperatōēꝫ et oīa
alia peccata maiora facit. Inſuꝑ omīa alia peccata exce
pto p̄fato ꝯtemptu procedūt principaliꝭ aut ex ignoran
tia aut ex infirmitate ſeu propꝭ deſideriū cuiuſcūq alte
rius boni a deo. ⁊ iſta habent pro formali. Auerti vero
a deo pro materiali. Sola aūt ſuꝑbia ecōuerſo habet ꝓ
formali auerſionē a deo ſeu ꝯtemptū.⁊ idcirco etiā prici
paliꝭ habꝫ ꝙ ē pctm̄ mortale. Eius aūt motiuū ē vnitas
pricipatus.vt in angelo patuit ⁊ hoīe primo. Pro mate
riali vero habet cōuerſionem ad cōmutabile.bonū.

Superbia igitur eſt appetitus immoderatus proprie
excellentie. Aliud enim ē appetere excellentiā dicit alex.
de hal.aliud eſt appetere excellentiā propriā vt propriā.
Appetere eni excellentiā cum ſit naturale angelo et ho
mini inq̄tum ſunt facti ad imaginem dei non eſt pecca
tum. Sed appetere excellētiam propriam vt propriam
ſeu immoderate ſemper eſt peccatū. Et hoc fit multipli
citer. Primo reputando ſe illam habere a ſe nō ab alio.
Secundo reputando ſe illā habere ab alio: ſed ſuis me
ritis. Tertio reputādo ſe falſo illam habere cum nō ha
beat. Quarto reputando ſe habere illud in quo excellit
plus omnibus. Et ideo in diffinitione li proprie ſonat i
vitium. puta cum dicit in corde ſuo ꝙ habeat aliquid a
ſe vel cum dicit meritū eſſe a ſe et ſic de aliis differentiis
ſeu ſpeciebus per beatum gregoriū aſſignatis.

Sup̄bia completa eſt ſcd̄m ſuū gn̄s peccatū mortale triplicit̃. Primo qn̄ eſt contra dilectionē dei. vt quando poſt deliberationē ratōnis rennuit ſubiici deo ac regulis eius: ad que neceſſitatis debito tenet̃. Scd̄o. qn̄ eſt cōtra dilectionē ꝓximi. vt qn̄ aliquis ſic ſe prefert proximo ſuperiori ꝙ ab eius ſubiectōne ſe ſubſtrahit ad quē tenetur debito neceſſitatis. Qui inq̄t de⁹ vos ſp̄nit me ſpernit. Tertio peccata illa que ex ſuperbia cōpleta ꝓcedūt: etiam ſunt vel fieri poſſūt mortalia. Ueniale vero peccatum eſt quando nolle ſubiici ſuperiori preuenit iuditiū rationis vel appetitus īmoderatus proprie excellentie.

Cancellarius diffinit cōtemptū dei dicens. Contempnere aliquē rem. vt auctoritatē ſuperioꝝ: eſt ipſā vere vel interp̄tatiue nullā aut vilem aut minus iuſto reputare. Cōtempnens itaq̄ auctoritatē ſuperioꝝ nō ex paſſione vel fragilitate vel ignorantia: ſed ex cōtemptu qui eſt p̄icipalis cauſa aut finis trāſgreſſionis ſue: reus peccati mortalis exiſtit. vt dū q̇s dicit ſuperiori in eo ꝙ ſuperior: ego in deſpectu veſtri hoc agam: quod inhibetis. Alias non acturus. infra. ca. ii. §. vii.

Species ſup̄bie ſūt quatuor ſcd̄m beatū gre. ⁊ bedā. Prima ē ſe credere habere bonū a ſe id eſt ꝙ aliquis in ordinato appetitu ꝓprie excellētie ita de bonis ſuis glorietur ac ſi ea a ſe haberet. Nam ſi ī vniuerſali ſimplicit̃ quis crederet ꝙ bonū a ſe haberet: eſſet infidelis ſeu hereticus ⁊ ibi eſſet infidelitatis ſpecies. Sub iſta ſpecie ſꝫ nō proprie nec velut ſpecies: ꝯtinet̃ ingratitudo qua q̇s ſibi attribuit qđ ab alio habet. Scd̄a ſpēs eſt credere bona ſibi data ꝓpriis meritis habere id eſt ꝙ aliquis ex īmoderato appetitu proprie excellentie ita de bonis ſuis glorieт̃: ac ſi ea propriis meritis haberet. Credere aūt ac ſentire ꝙ ex meritis p̄cedentibus aliq̇đ bonū aut p̄miū conſequat̃: nō eſt p̄ſumptio vel error ſi ad deū tam̄ꝙ ad originale principiū actu vel habitu ſolū refferat̃. Si vo quis crederet ſimplicit̃ et in vniuerſali ꝙ bona haberet ex ꝓpriis meritis: eſſet ſpecies īfidelitatis pelagiane. In

Vide Cap. 2. q. 7. ubi ut hoc signum +

iſtam ſpēm ſed non velut ſpēs etiā reducit̃ ingratitudo qua quis ſuis meritis bona aſcriberet/que meritis habet alienis. imo iſta īgratitudo eſt magis effectus. prime vel ſcd̄e ſpeciei. Tertia ſpēs eſt iactare ſe habere qđ q̇s non habet. Unde p̄ſumptio de multis meritis ⁊ graciis ſi nō inſunt: vt interdū fit in deuotis viris ⁊ eoꝝ reuelationibꝫ/ꝓphetiis/⁊ hm̄ōi: falſa eſt ⁊ temeraria. Uel etiā attribuē ſibi maius bonū q̄ꝫ quis habꝫ ad idē reducitur Differt aūt iſta ſpēs a iactātie vitio. q̇a iactātia ē ſpecies mēdacii quo ad exteriorē actū facti quo. ſ. quis falſo ſibi attribuit qđ non habꝫ. vt habes ca. xxviii. Sed iſta ſpēs cōmittit̃ quo ad interiorē cordis arrogantiā. qua ſcilicꝫ q̇s ſe aliis p̄fert. Excuſatō in peccatis ꝑtinet etiā aliqualiter ad iſtā ſpēꝫ q̇a ibi ſibi quis attribuit īnocentiā quā non habet. Excuſatio eni in peccatis non eſt ſpēs ſuperbie: ſed magis effectus eius/vel diſpoſitō ex ipa ꝯſequēs Immo dicit̃ ꝓprie effectus p̄ſumptōnis. Ideo excuſatio peccati eſt quedā circūſtantia aggrauās omne peccatuꝫ etiā ipſaꝫ blaſphemiā. Quarta ſpēs eſt deſpectis ceteris velle ſingularit̃ videri. Uide de hoc. ca. v. §. viii. ix. x. xix. xx. xxi. ⁊ infra preſenti ca. §. xv. ⁊ ca. vii. §. iii. Ad iſtā ſpeciem ꝑtinet preſūptio. Eſt aūt p̄ſumptio viciū quo quis aſſumit ſtatim ſine fiducia diuini auxilii opus magnuꝫ ad agendū ea q̄ preferunt̃ ſue virtuti ſeu que ꝓportionē ſue facultatis excedunt. Unde p̄ſumptuoſus eſtimat erronee ſuam facultatē maiorem q̄ꝫ ſit. puta ſe habere maiorem virtutem ad martyriū ſuſtinendū/ vel ad vicendum temptationē quādo materiā earū propinquā nondum vitat. vel eſtimat ſe maiores diuicias/ſcientias/aut potētias habere q̄ꝫ habeat. vel ex hoc ſe eſtimat magnum/et magnis dignū: ex quo non eſt/ſcilicet propter diuicias bona fortune vel propter veſtes ⁊ ſimilia. Puſillanimitas per deffectū opponit̃ vitio p̄ſumptionis. Dicit̃ auteꝫ puſillanimis q̇ recuſat in id tendē: quod eſt ſue potentie cōmenſuratū. Item puſillanimis ē qui dignus eſt magnis vel proporcionatus ad magna facienda ſecundum

+ Nota de Pusillanimitate

abilitatē ad virtutes.que ſi abilitas ineſt ei/vel ex bona diſpoſitione naturali/vel ex ſcientia/vel exteriori fortuna.quibus cuꝫ recuſat vti ad virtutem: puſillanimis dicitur ⁊ redditur.Et iſta recuſatio vel negligentia oritur aliqñ ex defectu vtendi p̄fata abilitate.Eſt aūt puſillanimitas peius vicium q̄ p̄ſumptio.Dicit eni cancel.tract. ſuo de differentia vicioꝝ ſic. Puſillanimitas/qua quis cōtra iudiciū ſupioris ſui ⁊ prudentioris reputat ſe minus iuſto ad aliqua facienda/⁊ ꝑtinaciter refugit officia a ſuperiore īpoſita ad īobedientiā ſuperbā īputaꝛ.q̄a iudiciū ſuū nimis p̄fert ⁊ innitiꝛ prudentie ꝓprie Secus ſi ducaꝛ ꝓpria lege ſpū ſſancti.de qua debꝫ eē certus. Sec⁹ preterea ſi ſciat periculū ſuū euidenter/de quo fidem ſuperiori facere nequit.

Nota Bene hoc

Nota eciā q̄ q̄libet ſpecies ſupbie habet tres gradus. Primus eſt ſupbia in corde.Scdūs ī ore.Tertius ī operatione.Anſelmus tñ ponit quatuor gradus. Primus ⁊ peſſimus eſt ſupbia in opiōe qñ aliq̄s opinaꝛ vel exiſtimat ſe eſſe dignū aliquo magno honore ⁊ in hac eſtimatōe ſic delectaꝛ. Scdūs ſupbia in volūtate qñ aliq̄s non eſtimat ſe eſſe dignū aliquo honore vult tamē illū habē. licꝫ nō ꝓcuret opere vel ſermone.⁊ ita delectaꝛ in volūtate ⁊ iſtud eſt minus malū q̄ primus.Tercius eſt exaltatio in ſermone.qñ quis nō eſtimat ſe eſſe dignū honore aliquo nec vult vltra ip̄m habere/nec laborat opere ad obtinendū:⁊ tñ magnificat ſe in ſermone. Quartus eſt exaltatō in opere qñ nullū triū facit:⁊ tñ facit aliqua opera ex q̄bus dignus habeaꝛ.⁊ iſte minimus. Iſte differentie/ſcd̄m alex.ſūt materiales ſupbie.ſed ſcd̄m grego. ſunt formales.

Supbie itaq̄ cōdiciones ſunt ſcd̄m tho.ad regulā rationis recte/ſcd̄m quā aliquis verā eſtimationē de ſe habet/nō attēdere ſꝫ de ſe maiora q̄ ſunt eſtiare. alioꝝ defect⁹ nō ꝓprios cōſiderare ſupioꝝ mādata cōtemnere.ſuper alios videri appetē excellentiā verā in aliis exiſtentē faſtidire.⁊ ī ꝓpria excellētia inq̄tū ꝓpria delectari velle.

Infidelitas eciā cū ſuis ſpeciebus apta nata eſt ex ſuperbia generari.Eſt aūt infidelitas viciū quo quis repugnat ſeu diſſētit auditui vere fidei/ aut qui ꝯtemnit ip̄m Tres ſūt infidelitatis ſp̄es. Prima iudeoꝝ/qui rēnituntꝛ fidei ſuſcepte ī figura. Scd̄a peior paganoꝝ/q̄ rēnituntꝛ fidei nō ſuſcepte.Tercia peſſima chriſtianoꝝ/q̄ rēnitun tur fidei iam ſuſcepte in ip̄a manifeſtatione veritatis. et hāc habentes dicuntꝛ heretici/vel ſectā habētes/vel apoſtate. Species aūt īfidelitatis/q̄ accipi poſſunt ſcd̄m diuerſitatē erroꝝ in diuerſis q̄ ad fidē ꝑtinēt: nō ſunt determinate:ſꝫ ſcd̄ꝫ errores poſſūt ī infinitū multiplicari. vt alia eſt hereſis arrianoꝝ alia ſabellianoꝝ.⁊ ſic de aliis.

Blaſphemia opponitur cōfeſſioni fidei vere. ⁊ eſt derogatio vel deteſtatio excellentis bonitatis/diuine p̄ſertim.Et eſt duplex blaſphemia quedā in corde/alia in locutione.Species īproprie blaſphemie ſūt tres. Una cuꝫ quis attribuit deo vel ſancto alicui quod ei nō cōuenit . vt dicendo deus eſt mendax. Secūda cū a deo remoueꝛ quod ei cōuenit.vt dicendo deus non eſt bonus. Tertia cū attribuitur creature quod deo appropriaꝛ.vt dicēdo iſte homo eſt deus /vel ſcrutator cordiū preſcius futurorū ex libertate arbitrii.dependenciū et cete.

Sic etiam blaſphemia eſt triplex.Gradus enim ſunt in blaſphemia. Primus quando aliquis non credit corde illud quod blaſphemat.et ibi eſt infidelitas.Secundus ſi ibidem ſequitur deteſtatio voluntatis.Tercius ſi prorumpit in verba ſicut etiam laus fidei augetur per dilectionē ⁊ confeſſionē. Quartus cum quis blaſphemat in opere.quia ſicut proteſtacio fidei fit in corde/ore/⁊ opere:ita etiam blaſphemia. Porro quādo ſit peccatū : notādi ſunt etiā gradus.Unus eſt quādo blaſphemus non aduertit hoc quod dicit eſſe blaſphemiā qd̄ ꝯtingere pōt cum ſubito ex aliqua paſſione in.verba imaginata prorūpit ⁊ ſignificationē eoꝝ non conſiderat: ⁊ ſic eſt pctm̄ veniale. Secūdo quādo q̄s aduertit hoc eſſe blaſphemiam/conſiderās ſignificata verboꝝ.⁊ tunc non excuſaꝛ a

a pctō mortali. ſicut nec ille qui ex ſubito motu ire ali-
quem occidit. Uide ca.v.§.xi.et xxii.

Blaſphemia tūc eſt pctm̄ in ſpiritūſanctū. quādo ali-
quis ex certa malicia ꝑ cōtemptū abiicit ⁊ remouet ſpe-
cialē aliquē effectū ſpūſancti/ ſcilʒ illō qȯ electionē pec
cati pōt impedire. ⁊ ſic qȯlibet pctm̄ in ſpiritūſanctū vi
det fieri cū cōtemptu. Quid aūt ſit ɔtemptus: dictū eſt
§.iiii. Et ſūt ſex ſpēs pctī in ſpiritūſanctū. Prima deſpe
ratio/ nō ꝙ dei miſericordia non credat: ſed qa ɔtemnit
Et de hoc vide infra ca.viii.§.ii.⁊ iii.ac.xxv. Secunda
p̄ſumptio nō ꝙ dei iuſtitia non credat: ſed quia ɔtemnit
Jſta p̄ſumptio eſt quādo quis p̄ſumit gloriā adipiſci ſn
meritis vel etiam ſine penitentia. Nota tamen ꝙ pecca
re cum ꝓpoſito perſeuerādi in peccato ſub ſpe venie: eſt
preſumptio ⁊ auget peccatū. Sed peccare ſub ſpe venie
qn̄qȝ percipiēde cū ꝓpoſito abſtinendi a peccato ⁊ peni-
tendi de ipo/ hoc nō eſt p̄ſumptionis: ſed diminuit pctm̄
qa ꝑ hoc videt habē voluntatē minus firmatā ad peccā
dū. Tercia ſpecies eſt īpenitentia/ que eſt ꝓpoſitū nō pe
nitēdi. Quarta eſt obſtinatō q̄ ē firmatio ꝓpoſiti in pec-
cato. Quinta īpugnatio veritatis agnite quādo/ ſcilicet
aliquis veritatem fidei impugnat: vt licentius peccet.
Sexta inuidētia fraterne gracie puta quādo aliquis nō
ſolū inuidet perſone fratris aut bonis eius: ſed etiaʒ in-
uidet de augmento ipo grē dei aut gracie dei in mundo
creſcenti. Odire vero deuʒ omniū actorem ex delibera-
tione: inuenitur in omni ſpecie peccati in ſpiritūſanctū.
ideo non inter ſex ſpecies peccati in ſpiritūſanctū cōpu
tatur. Uide de hoc. ca.vii.§.vi.⁊.x. Jtem.ca.v.§.vii.

Sciſma eſt eadem opinantē atqȝ eodem ritu colentē
quo ceteri ſolo ɔgregationis delectari diſcidio. Sciſma
tici dicuntur qui ꝓpria ſponte ⁊ intentōne ſe ab vnitate
eccleſie ſeparant. vt qui ſubeſſe rēnuūt pape ⁊ q̄ mēbris
eccleſie ei ſubiectis ɔmunicare recuſāt ꝑtinacit quia pre
cepta pape cōtemnunt et iudiciū eius ſubire rēnuūt.

Jnobedientia ē ꝓprie ɔtēptus p̄cepti ſuꝑioris cui qs

obedire tenet. Si qs autē nō ꝓpter p̄cepti ɔtemptū facit
aliqd ɔtra preceptū: ſed propt aliqd aliud ꝑtinet forma-
liter ad aliā ſpēm pctī. Quid aūt ſit p̄cepti cōtemptus. ⁊
quomº aliqd poſſit quodāmodo ɔtēpni/ id eſt irrationa
bile ⁊ infructuoſū reputari: habes ca.ii.§.vii.⁊ hic.§.iiii.
Gradus habʒ in obediētia. Primus qn̄ deus ɔtemnit i
ſua ꝑſona directe. ſicut in odio vel blaſphemia dictū eſt.
Secūdus qn̄ ɔtemnūtur bona ꝑ que vitat pctm̄ in ſpiri
tūſanctū: ⁊ ſic eſt peccatū in ſpiritūſanctū. vt diffinitum
eſt. Tertius qn̄ quis ɔtemnit dei aliqȯ preceptū. Et quā
do eſt dei preceptū de meliori bono tanto inobediētia ē
peccatū maius. Quartus qn̄ cōtemnit homo p̄cipiens/
id eſt perſona p̄cipientis. Quintus qn̄ ɔtemnit etiā p̄ce-
ptū hoīs. Sextus qn̄ qs nō propt p̄cepti cōtemptū facit
aliquid ɔtra preceptū: ſed propter aliqd aliud. ſed talis
inobedientia pertinet formaliter ad aliā ſpēm peccati.

Ca.ii. de inani gloria primo vicio capitali: cōtinet q̄
ſequunt. Primo quid inanis gloria. Scdo ꝙ appetitus
glie eſt qn̄qȝ meritorius. Tertio ꝙ appetitus vane glie
ſꝑ eſt pctm̄/ ⁊ quare. Quarto quot modis ⁊ qbus appe-
titus dicit eſſe inanis glie. Quito quoº differunt ſuꝑbia
⁊ ianis glia. Sexto quot modis fit pctm̄ mortale/ ⁊ qui
bus. ⁊ quoº eſt tm̄ veniale. Septimo filias inanis glorie
enumerat. Octauo qd nouitatū p̄ſumptio. Nono qd in
obediētia. vbi ponūt tres regule ſco. valdevtiles. ⁊ quoº
differūt cōtemnere ⁊ negligere. Decimo qd iactantia/ vn̄
orit/ qbus modis eſt peccatū mortale/ qd ironia/ qd am
bitio/ ⁊ quibus modis cōmittitur. Undecimo quid ypo
criſis. quibus modis quis dicit ypocrita. que ſūt ſigna
ypocrite. quibus modis ypocriſis eſt peccatuʒ mortale.
quid ſimulatio ⁊ quibus modis eſt peccatuʒ/ ⁊ quibus
non. Duodecimo quid ꝑtinatia/ quid ɔtemtio/ ⁊ qd diſ-
cordia. Trideccimo qbus modis peccat adulator ⁊ qbus
non. qbus modis adulatio eſt mortale/ ⁊ quibus tantuʒ
veniale. Decimoquarto quid curioſitas/ quibus modis
eſt peccatū/ ⁊ quibus curioſe inquirere facta ꝓximoꝝ/ et

veritatem de rebus ſenſibilibus non eſt peccatū. Deci=
moquinto quibus modis oꝛnatus in veſtibus eſt pecca
tum et quibus modis eſt peccatū moꝛtale.et quibus mo
dis oꝛnatus eſt licitus. quibus modis defectus oꝛnatus
eſt peccatū/⁊ quibus non.

g Loꝛia inanis ſeuvana/id eſt appetitus vane glo
rie:eſt motus inoꝛdinatus ad laudem humanā.
Et eſt pꝛima filia ſupbie atq; viciū capitale. Pꝛo
cuius noticia ſciendū ꝙ gloꝛia eſt frequens de aliquo fa
ma cum laude. vel eciam clara cum laude noticia. vel
oꝛe multoꝝ celebꝛata laudatio. Unde gloꝛia eſt affectus
duoꝛū/ſcilicet laudis et honoꝛis. quia ex hoc ꝙ aliquis
laudatur vel honoꝛatur:clarus redditur in noticia alio
rū. Appetitus igitur gloꝛie eſt quidam affectus clarifica
tionis ſeu manifeſtacionis talis boni ſpiritualis vel tem
poꝛalis:quod apud homines decoꝝ videtur

Appetitus vero gloꝛie nō eſt peccatū imo meritoꝛius
quando eſt de vere bono gloꝛia digno. Pꝛimo quando
quis ſolū bonū pꝛopꝛiuz quod vere eſt bonū conſiderat
⁊ appꝛobat. Scđo quando aliquis bona ſua q̄ vere ſūt
bona vult ab aliis appꝛobari. Tertio ſi appetit̄ gloꝛia
iſta intentōne ſolum:vt deus ab hoīe gloꝛificet̄. Quarto
ſi appetitur illa intētione vt hoīes pꝛoficiāt ex bono qđ
alii in ipſo cognoſcunt. Quinto ſi iſta intentōne appetit̄
vt ipſemet homo ex bonis que in ſe cognoſcit per teſtimo
niū laudis aliene ſtudeat i eis pſeuerare ⁊ ad melioꝛa ꝓ
ficere. Sexto ſi deſiderat̄ ꝓ euitatōe īfamie ad bonū finē

Sed gloꝛia vana eſt appetitus vane ſeu inanis gloꝛie
⁊ ſemꝑ eſt pctm̄. quia vanū ſeu inane idē eſt vel pene ſi=
cut falſum. Pꝛo quo notandū ſcđm alex.de hal.in.iii.p=
te. ꝙ appetitus gloꝛie eſt velle laudari. ab hoīe vel ho=
noꝛari. Humana autē laus quintuplici rōne quid vaniſ
ſimū eſt. Pꝛimo q̄a ſcđm anſel.omis creatura inq̄tuz ta
lis habet ſolū ex ſe ꝙ eſt ex nichilo/ſed laus eſt creatura
Scđo quia vana laus habet malū finē ⁊ indebitū. ideo
etiā vanū q̄d eſt. quia vanū eſt qđ nō ſoꝛtitur debituz fi=

nem. Tercio ex parte eorū qui laudant habet vanitatē.
quia hominū iudiciuz eſt inſtabile/nec rectum/nec cur=
uum. Quarto ex parte materie de qua laus eſt quia ſūt
verba/⁊ per cōſequens ventus fractus vel aer. Quinto
ex parte eius de quo eſt laus/qđ aliquādo iudicatur ab
vno bonū/ab alio econuerſo. Ergo qui delectant̄ in va=
na gloꝛia:delectantur in re vaniſſima.

Eſt aūt appetitus vane gloꝛie quadꝛuplex. Pꝛimo
quādo quis gloꝛiā appetit de eo quod non eſt. Secūdo
quādo quis gloꝛiā querit de eo qđ eſt:ſed non eſt gloꝛia
dignū. vt de re fragili vel caduca. Tercio quādo querit
gloꝛiā ab homīe:cuius iudiciuz nō eſt certū. Quarto
qn̄ gloꝛiā non refert in debitū finē actu vel habitu/ſcilʒ
ad dei honoꝛē/vel ꝓximi ſalutē. Differūt etiā ianis glia
⁊ ſupbia ſicut cauſa ⁊ effectus. q̄a ſupbia iordiate excellē
tiā appetit ſʒ ianis glia appetit excellēcie maīfeſtacionē
Uñ alex.de hal.dicit. Nō ſūt idē foꝛmalit̄ ſupbia ⁊ ianis
gloꝛia:licʒ vnū ꝯtingat cū alio eſſe vt in pluribus. Nam
appetitus laudis vt q̄s honoꝛetur ⁊ laudet̄ ab aliis ver=
bo: eſt inanis gloꝛie ſi eſt de iani vel vano. Appetere ꝓ
ꝑeſſe ⁊ efferri ſupꝛa alios eſt ſupbie. Et q̄uis inanis glo
ria nō ſit ex ſuo genere peccatū moꝛtale:fit tm̄ pctm̄ moꝛ
tale quatuoꝛ modis. Pꝛimo qn̄ quis gloꝛiat̄ de aliquo
falſo qđ ꝯtrariat̄ diuine reuerētie. vt ſi quis ſibi attribu
eret ꝙ eſſet deus ⁊ filia. Scđo qn̄ q̄s bonū tp̄ale de quo
gliat̄ puta/foꝛtitudinē/diuitias/honoꝛes/ac hmōi ꝑfert
deo ſicut de quibuſdā pꝛicipibʒ iudeoꝝ i euāgelio iohā
nis dicit̄:ꝙ ꝑferebant teſtimoniū hoīm dei teſtionio id ē
licet in chꝛiſtū coꝛde crederēt: tm̄ ne eiicerent̄ de ſinago=
ga vel honoꝛibus tēpoꝛalibus nō fatebant̄ chꝛiſtū oꝛe ⁊
operibus. Tertio quādo vana gloꝛia eſt de peccato moꝛ
tali deliberate. vt cū quis gloꝛiat̄ deliberato animo cō=
placētī de luxuriis ſuis/vel aliis pctis moꝛtalibʒ q̄ fecit
Quarto qn̄ q̄s nō curat trāſgredi ꝑceptū dei vel ecclie
ꝓpt̄ vanā gloꝛiā: ſicut i toꝛneamētatoꝛibʒ patet ⁊ de oꝛ
nātibʒ ſe vt luxurioſe appetantur. ſicut infra de oꝛnatu

dicetur in fine huius ca. Quinto quando quis intentio=
nez ſuā refert ad gloriaz tanq̄ ad vltimū finem/ad quē
.ſ.omia virtutū opera ordinet/pro quo cōſequendo nō
pretermittat facere etiam ea que ſunt contra deū. Alias
appetitus inanis glorie/ſi non repugnet caritati dei aut
proximi neq̄ q̄tum ad illud de quo eſt gloria nec q̄tuz
ad intencionem gloriam querentis :tunc eſt ſolum veni
ale peccatum.

Filie autē inanis glorie ſunt ſeptem. videlicet nouita=
tuz preſumptio. inobedientia. iactantia. hypocriſis. per=
tinacia. contentio. diſcordia. Et nota ꝙ ſecundū alex.
de hal. filie dicuntur: non ꝙ ſint ſemper eiuſdem ſpeciei
cum matre/vel ꝙ vnaqueq̄ denominetur vt mater:ſed
quia conformitatē habent equalitatis / a qua imediate
naſcuntur/vel apte nate ſunt naſci.

Nouitatū ꝑſumptio eſt qn̄ q̄s intēdit maifeſtatōez ſue
glorie ꝑ facta vel v̄ba habētia aliquā admiratōez Quid
aūt ſit ꝑſūptio habes ſupra ca.i.§.v.i quarta ſpe ſupbie

Inobedientia vero nō eſt ſpecies inanis glie: ſed ſup=
bie formaliter/ſed naſcit ex ea. Inobediencia eni ſumit
penes nolle ſubeſſe volūtati alteriusvel ꝑcepto Supbia
vero ſumit penes velle preeſſe. Dicit eni ſco.in.iiii.di.iii.
tres ꝓpoſitiones. Prima nullus tenet ad aliqd ꝑceptū
diuinū: niſi ꝑ aliquē idoneū ⁊ autēticū ſibi ꝓmulget vel
ex fama veridica/⁊ teſtimonio bonorū /cui debet quili=
bet ratōnabiliter credere. Et hoc inquit intellige de lege
poſitiua que nō eſt nota interius in corde. Secūda pro=
poſitio. Notanduz generaliter ꝙ ꝓmulgatio facta de cō
ſilio diuino:obligat ad non ꝯtēnenduz. qui eni cōtemnit
cōſiliuz: cōtemnit ꝯſulentē in quantū ꝯſulens eſt. ⁊ ideo
nolens ſeruare cōſilium diuinū euangelicū/⁊ ꝯtemnēs
illud tanq̄ irrationabile ⁊ infructuoſū peccat mortalit.
Unde videant mordentes euangelicam. ne forte ſi no=
lunt ſeruare/quia non eſt neceſſarium/non cōtemnant
quia tales ꝯtemnūt chriſtū qui hanc ſuaſit ſeruari/tāq̄
meritoriā ⁊ vtilē ad vitam eternā. vt de ver. ſigni. li. vi.

Vide supra cap
1º § 4

Tertia propoſitio ꝓmulgatio ꝑ modū ꝑcepti facta: obli
gat non ſolū ad nō ꝯtemnendū:ſed etiā ad obſeruandū
ſi eſt affirmatiuū vel cauendū ſi eſt negatiuū. Hoc dixi i=
telligendo de cōſilio ⁊ ꝑcepto diuino. quia ſecus ē de hu
mano etiam loquendo de ꝯſilio ſeu ꝑcepto hominis ſu=
perioris ſeu prelati. Licitum eſt eni tam ꝯſiliū q̄ ꝑceptū
alicuius ſuperioris ꝯtempnere id eſt irrationabile ⁊ in=
fructuoſū iudicare: ſed nō licet preceptū eius dū eſt pre=
latus ꝯtempnere nō obſeruando. quia dicit math. xxiii.
ſup cathe. moi. ſe. ſcri. ⁊ pha. q̄ dixerint vobis:facite. Iſtō
aūt de ꝯtemptu conſilii vel ꝑcepti ſupioris:probat. quia
non tenet ſubditus neceſſario habere firmā opinionem
de ſuo ſuperiori nunc aūt ꝯſilium eius vel preceptū pōt
eſſe i ſe irratōnabile ⁊ infructuoſū. Et ratōnabilit ⁊ vni
uerſailit tūc laborandū ē ad eius reuocationē ⁊ ad cor=
reptionē vel āmonitionē talis ꝑlati fatue ꝑcipiētis. Nō
ergo tenet ſubditus preceptū eius reputare tanq̄ ratio=
nabile ⁊ fructuoſū: ſed pōt oppoſitū reputare ſicut eſt ⁊
ſic ꝯtempnere non approbādo. Hec ſco. Nota ꝑterea ꝙ
differūt ꝯtempnere ꝓprie ⁊ negligere. quia ꝯtemptus nō
ſolū importat priuationē actus volēdi ad illud qd ꝯtem
pnit:ſed actū poſitiuū diſplicentie. Unde actus vilipen
ſionis poſitiue eſt de ratōne ꝯtemptus. Sed negligentia
non īportat actū diſplicentie circa illud qd negligit:ſed
ſolū priuat actū placentie. Unde ſi negligo ire ad eccleſi
am: nō oportet ꝙ diſpliceat michi ire ad eccleſiā: ſꝫ ſuf=
ficit ꝙ nō placeat michi. Differt eni diſplicere et nō pla
cere ſicut nō volens ⁊ nolens. quia nolens dicit actū po
ſitiuū:ſed non volens nō. vt patet. iii. ethicoꝝ. Unde om
nis qui ꝯtemnit negligit ⁊ non econuerſo. Inobedientia
quid ſit:habes in capitulo precedenti.§. vltimo

Iactantia eſt mendaciū quo quis verbo vel ſigno ſibi
attribuit bonū vel ꝑfectionē quā non habet. Et conſiſtit
vt plurimū in v̄bis. puta qn̄ quis ſe v̄bis extollit ſupra
illud qd in veritate in eo eſt bonū. Et orit aliqn̄ ex ſuper
bia impellēte. vt ex arrogātia qua aliquis iterius ſupra

ſeiꝑm eleuaṫ. Talis eni͂ arrogantia. vt. ſ. v. ꝓximi ca. ſu-
pra tactū eſt: ſpēs eſt ſupbie. Jactantia aūt nō eſt iſta ar
rogātia: ſed frequētius eius cauſa eſt. Jdeo etiā gre. pro
tertia ſpecie eādem vocat iactantiā. Jactantia p̄teréa ali
quādo oriṫ ex inani gloria. quia ex vanitate quis ad ia-
ctantiā procedit ⁊ in hoc delectaṫ ⁊ ad gloriā quandā tē
dit ꝑ iactantiā. ⁊ ſic ratōe finis. ē filia ia͂nis glorie. Jactā
tia inſuꝑ aliqñ oriṫ ex auaritia rōe finis. Vñ aliq̇ ſeiꝑos
iactāt nō ſolū ꝓpṫ gloriā: ſed propṫ lucrū. q̇ de ſeiꝑis fin
gūt ea ex q̇bus lucrari pñt. puta ꝙ ſint medici vel ſapiē-
tes vel diuini. Jactātia ē pctm̄ mortale. Unomꝰ qñ aliq̇s
iactāter ꝓfert illd̄ qd̄ eſt ꝯtra gloriā dei. vt dicēdo ſe eſſe
deū ⁊ filia. Scd̄omodo ſi ꝙuis ſe iactaret de eo qd̄ eſſet
ꝯtra dilectōeꝫ ꝓximi. vt phariſeus q̇ ait. Nō ſū ſicut cete
ri hōiꝫ fures latrones velut etiā hic publicanus. Tertio
modo ſi ꝓcedat p̄icipaliṫ ex fine q̇ eſt mortale pctm̄ ſeu
ex cauſa que eſt pctm̄ mortale: tūc etiā iactātia eſt pctm̄
mortale. Exempligrā ſi iactātia ꝓcedit ex ſupbia morta
li vel ex iani glia mortali vel auaritia mortali p̄icipaliṫ
Jronia ē vitiū oppoſitū iactātie. Et ē mendatiū quo q̇s
de ſe dicit aut fingit minora a veritate declinās puta qñ
aliq̇s aſſerit de ſe aliq̇d vile: qd̄ ī ſe nō recognoſcit vel cū
negat de ſe aliquid qd̄ tñ ꝑcipit in ſeiꝑo eſſe. Ambitō eſt
appetitus inordinatus honoris. Et cōmittiṫ tripliciter.
Primo per hoc ꝙ aliquis appetit teſtimoniū de excellē-
tia quā nō habet. Scd̄o ꝙ honorē cupit non referēdo in
deū cum tamē honor omis habeaṫ a deo nō a nobis. q̇a
excellētia omis vera: eſt quaſi quoddā diuinū in homie.
Tertio per hoc ꝙ appetitus eius in iꝑo honore quieſcat
nō referens honorē ad vtilitatē alioꝝ. Jllud eni͂ in quo
homo excellit: daṫ ei a deo. vt ex eo aliis proſit.

ypocriſis fit quando quis ſimulat perſonā boni ſeu
virtutem ꝙcunq̄: quā non habet. intus enim eſt malus
aut intentionē malam habꝫ: ſed exterius perſonā bonā
oſtentat. Et ſic in ypocriſi duo ſunt. Unum eſt defectus
ſanctitatis quā quia non curat habere. Aliud eſt ſimu-

latio ipſius ſanctitatis ſic ꝙ ſolum curat ſanctus appa-
rere ⁊ ad iſta intentio hypocrite fertur. Hypocrita enim
dupliciṫ diciṫ. Unomodo ille cuius intentio ferṫ ad duo
videlicet vt nō curet ſanctitatē habere: ſed ſolū ſanctus
apparere: ⁊ ſic proprie capitur in ſcriptura. Secūdomꝰ
diciṫ hypocrita ille qui ītendit ſimulare ſāctitatē a qua
deficit. Unde qñ aliquis ꝑ bona opera que ſunt ex ſuo
genere ad dei ſeruitiū ꝑtinentia non querit deo placere:
ſed hoibus ſimulat rectā intentionē quā nō habet: et ſic
eſt hypocrita. Jtē ſi quis iſta intentione habitū ſanctita
tis vel religionis aſſumeret vt ſe iuſtū oſtentaret qui tñ
eo ſciente iuſtus nō eſt: talis eſſet hypocrita. Nō ē aūt hy
pocrita nec ſimulator q̇ habitū ſanctitatis aſſumit intē-
dens ſe ad ſtatū ꝑfectōnis transferre etiam ſi ꝑ infirmi-
tatē deficiat a ꝑfectione. Queriṫ qui ſint fructus vel ſi-
gna ꝑ que hypocrita cognoſciṫ. Reſpōdet alex. ꝙ tria vi
delicet fauor humanus queſtus temporalis ⁊ laus hūa-
na. q̄ cū quis ꝯſecutus fuerit vel etiā ſi videat ſe nō poſſe
ꝯſequi: tūc ceſſat ab operibus exterioribus. quia p̄fatis
tribus hypocrita p̄icipaliṫ intēdit frui. Jdeo ſic cogno-
sciṫ q̇s ſit paſtor. vel lupus. Hypocriſis ē pctm̄ mortale.
Primo qñ q̇s nō curat ſanctitatē ſaltē q̄ eſt de neceſſita-
te ſalutis et tamē ſimulat eam habere tantū vt appeat.
Scd̄us qñ intētus finis ſimulatōnis repugnat caritati
dei vel ꝓximi. vt qñ quis ſimulat ſāctitatē vt vel falſam
doctrinā ſeminet vel adipiſcaṫ eccleſiaſticā dignitatē īdi
gnus vel quecūq̄ tempalia bona ī quibus finē ꝯſtituat.
Si v̇o finis intentus nō repugnat caritati: erit veniale.
Qñ aūt q̇s intēdit ſimulare ſanctitatē a qua deficit per
peccatū mortale talis ꝙuis ſit in peccato mortali tñ nō
ſemꝑ iꝑa ſimulatio eſt ei pctm̄ mortale. Contingit autē
qñq̄ ꝙ aliquis ſimulat ꝑfectionē ſāctitatis q̄ non eſt de
neceſſitate ſalutis. ⁊ talis ſimulatō nec ſemꝑ eſt peccatū
mortale nec ſemꝑ cū pctō mortali. Proterea dicit cācel.
Celare peccata ſua non eſt ex ſe hypocriſis ſed cautela
prudens et debita. Secus ſi fiat hoc ex appetitu laudis

falſe aut alterius malicie principalit̃ vel ſi ad malũ finē vltimate referat̃. Secus etiam ſi ꝑ mendaciũ operũ vel ſignoꝝ vel verboꝝ: talis abſcõtio q̃ratur fieri quēadmodũ ſi ad celandũ pctã ſue luxurie: figat ſe aliq̃s opere ſigno aut verbo luxuriã maxime deteſtari et caſtitatē amplexari: cum ſufficere debeat vt illam nõ oſtēdat. Ita de ſupbia ⁊ ceteris poſſet dici. Simulatio v̉o ꝓprie ſũpta eſt quoddã mendaciũ in exterioribus ſignis factoꝝ cõſiſtens. Et fit qñ aliquis ꝑ aliqua ſigna exteriora factorũ vel rerũ: aliquid ſignificat qđ non eſt. Mendaciũ vero ꝓprie fit v̉bo a cordis ſentẽtia diſcordãte. Nõ aũt eſt ſimulatio ſi aliquis ꝑtermittat ſignificare qđ eſt. vt ſi ē pctõr vel nocẽs. ſicut etiã mendax nõ eſt qñ tacet ꝙ eſt. qđ aliquãdo licet. Ulterius addit̃ ꝙ cũ aliquis ſimulat ſanctitatem quã nõ habet ꝓpt̃ hoc vt aliquid ei det̃ ſicut illi de quibus dicit̃ mathe. xxiii. ve vobis ſcribe ⁊ phariſei qui comeditis domus viduarũ ⁊ ce. peccatũ mortale eſt. quia rapiũt qđ debet̃ ſancto. quia qđ dat̃ ei dat̃ nomīe iuſti. Si aũt aliquis pro ſua neceſſitate ſimulat ãpliorē indigentiã q̃ꝫ habeat: nõ eſt hoc peccatũ mortale. ſicut faciunt cõiter trutanni. quia ibi ſcđm criſo. plus ē culpa diuitũ aliqñ q̃ꝫ pauperũ. Utrũ aũt aliquis ſimulãs ad honorē dei ⁊ edificationē proximoꝝ peccet. Reſpõde. pe. de tar. dicens ꝙ duplex eſt ſimulatio. Quedã fit ab aliquo vt iniq̃tas ſua palliet̃ ⁊ ip̄e ab hoībus laudet̃ ⁊ bonus reputet̃: ⁊ hoc ē peccatũ. Alia eſt q̃ fit ad honorē dei ⁊ proximoꝝ edificationē vt aliquis religioſus maiorē religionē oſtendit coram ſecularibus: q̃ꝫ corã ſuis fratribus vt ipſi magis edificent̃: iſte non peccat ſed meret̃.

Pertinatia ē vitiũ quo quis plus q̃ꝫ oportet ꝑſeuerat in ꝓpria ſentẽtia. Mollis aũt minus ꝙ oportꝫ ꝑſeuerat. Perſeuerãs aũt dicit̃ qui ꝯtinuat ſcđm qđ oportet. Pertinacia vero vt dicit cacel. in opinionibus ⁊ actibus prauis per quã q̃s nõ eſt paratus corrigi: dãnabilis ⁊ vix ſanabilis ꝑſumptio eſt. et dum in rectore alioꝝ aut apud religioſos eſt: cuncta turbat et perdit. Cõtentio ⁊ diſcordia quid ſit dicetur in ca. v. §. xix.

Adulator fit quis multipliciť / ⁊ peccat. Primo qñ q̃s aliũ laudat in malis. Scđo qñ quis aliũ laudat in icertis ꝓ certis. Tertio qñ quis laudat aliquē q̃ veriſimilit̃ de hoc in inanē gloriã cadet vel in ſuperbiã. Quarto qñ laudat aliquē etiã de vero bono: vt placeat ei ꝓpt̃ inanem gliaꝫ. Quinto qñ aliquis vult placere alteri ⁊ ip̄m laudat ꝓpt̃ lucrũ. Uirtus vero affabilitatis ſiue amicicie: nullũ pctm̃ eſt qñ quis laudat aliũ ⁊ intendit delectare eũ. Primo quando hoc facit: vt ex hoc eum ꝯſoletur in tribulatione ne deficiat. Secundo ſi laudat aliquē vt in virtutibus ꝓficiat / vel proficere in eiſdem ſtudeat. Tertio ſi laudat ⁊ vult placere propter nutriendã caritatē / ⁊ vt homo in aliis ſpiritualit̃ placere poſſit. Adulatõ eſt peccatũ mortale. Primo cuꝫ quis laudat alterius pctm̃ graue / ꝑſertim quia dei iuſticie nocet ⁊ proximũ ſcandaliſat. Scđo quando aliũ laudat fraudulent̃ / vt ſcilicet ei noceat corporalit̃ vel ſpiritualiter. Tertio qñ ꝓpter intẽtionē adulatoris quis alteri eſt occaſio / non tm̃ accepta: ſed etiã data peccãdi grauiter ſaltē. quia tunc eſt ſcãdalum ⁊ de eo ſicut de ſcandaliſantibus eſt iudicandũ. De hoc habes infra. ca. viii. §. lxxvii. ⁊. ix. Ueniale vero peccatũ eſt. Primo qñ quis adulat̃ ex ſola auiditate delectãdi alios. Scđo qñ adulat̃ ad euitandũ malũ. Tertio qñ adulatur ad conſequendũ aliquid in neceſſitate.

Curioſitas eſt viciũ quo quis inordinate affectat veritatē aliquã inquirere. Et fit hoc pctm̃ per ſe vel ꝑ accidens. Primo qñ quis ſupbit de cognitõe veritatis. Secũdo qñ q̃s vtit̃ cognitõe veritatis ad peccandũ. Tertio qñ quis ſtudet ſcientiã veritatis vt exinde ſupbiat. Quarto qñ quis ſtudet addiſcere aliq̃d ad peccandũ. vt de ſuperſticione vel huiuſmodi. Quinto quãdo q̃s etiã circa ſenſibilia quo ad exteriores ſẽſus ſtudet / inq̃ꝫtũ cognitõ ſẽſibiliũ nõ ordinat̃ in aliqđ vtile: ſed potius auertit hominē ab aliqua vtili cognitõe. vt vidẽdo canes leporē inſequi ⁊ ſilia. Similit̃ qñ q̃s ꝑ ſtudiũ min⁹ vtile retrahit̃

a ſtudio quod ei ex neceſſitate incūbit. Sexto quādo q̇s
ſtudet veritatē addiſcere ⁊ ſortē inquirere. Septimo qn̄
quis appetit cognoſcere veritatē circa creaturas: nō re-
ferendo actu vel habitu ad debitū finē .ſ. ad cognitionē
dei. Octauo qn̄ q̇s ordinat ſtudiū ſuū circa ſenſibilia ex
quibus veriſimilit̃ pctm̄ ſequit̃: vt fit in inſpectione mu
lierū aliqn̄ ⁊ in ꝓſpectione ludoꝝ aliquoꝝ. Nono qn̄ ali
quis ſtudet ad inquirendū vicia proximoꝝ ad deſpiciē-
dum eū/ vel detrahendū ei/ vel ſaltē inutiliter īquietan
dū. Licitū tn̄ eſt ꝓſpicere ⁊ perq̇rere facta vel actus ꝓxi
moꝝ ſi fit bono animo. Primo ſi ſit ad vtilitatē ꝓpriam
.ſ. vt homo ex bonis operibus ꝓximoꝝ prouocet̃ ad me-
lius. Scd̓o ſi ſit ad vtilitatē alterius: vt .ſ. corrigat̃: ſi ali-
quid agit̃ ab eo viciose/ ⁊ hoc ſcd̓m regulam caritatis/ ⁊
debitū officii. Etiam licitū eſt ſi quis circa ſenſibilia af-
fectet veritatē inq̇rere. Primo ſi fit ꝓpt̃ neceſſitatē natu-
re ſuſtētandā. Scd̓o qn̄ fit ꝓpt̃ ſtudiū itelligēde veritatis
Ornatus veſtiū/ calceoꝝ ⁊ exterarū rerum fit peccatuꝫ.
Primo qn̄ quis ſine ratōnabili cauſa aliis veſtibus vtit̃
ꝙ habeat. ꝯſuetudo coꝝ quibus cōuiuit. Dicit̃ ſine ratio
nabili cauſa que ſtatim exprimet̃. ſ. xxiii. Secūdo qn̄ q̇s
ex ſuperfluo cultu gloriā q̇rit. Tertio quādo ex ſuꝑfluo
cultu delicias querit/ ⁊ hoc ſcd̓ꝫ ꝙ veſtis ordinat̃ ad cor
poris fomentū. Quarto ſi quis nimiā ſolicitudinē appo
nit ad veſtiū cultū. Quinto quando ſine neceſſitate mu-
lier vteret̃ veſte virili ⁊ ecōuerſo vir veſte muliebri. Sex
to qn̄ mulieres que viros non habent/ nec volunt habe-
re/ ⁊ ſūt in ſtatu nō habendi: volūt placere viris ꝑ veſtiū
ornatū ad cōcupiſcendū. quia hoc eſt eis dare incentiuū
ad peccandū. Jdem de viris erga mulieres eſt dicendū.
Unde ꝙ tales portant ornatū ad laſciuiā prouocandā:
eſt illicitū. Eſt aūt ſemꝑ pctm̄ mortale. Primo qn̄ mulie
res que viros non habēt/ nec volūt habere/ ⁊ ſūt in ſtatu
non habendi: ſe ornant vt viros ꝓuocent ad cōcupiſcen-
tiam. Si aūt ex quadā leuitate/ vel etiā ex vanitate/ ꝓpt̃
quandā iactantiā ſe ornant non ſemꝑ eſt pctm̄ mortale:

ſed qn̄q; veniale. Et eadem racio eſt de viris. Secundo
p̄cioſitas veſtiū vel ortus/ dicit vulri/ eſt pctm̄ mortale cū
eſt cōtra ꝓfeſſionē alicuius. ſicut alique moniales ꝓfeſſe
paupertatē ⁊ ſeculi abrenunciatōnē: ornant ſe ad modū
theatricarū mulierum.

Tertio ſcd̓m eūdem cū abiecto habitu religionis ſue
deferūt habitū clericoꝝ ſeculariū. Quarto ſcd̓m eūdem
qn̄ hoc ꝓcedit ex ſuꝑbia dānabili/ id eſt ex ſuꝑbia vel in
ani gloria. q̄ eſſꝫ mortale peccatū: vt ſupra patuit. Jnex
cuſabiles ſunt autē mulieres: cū a viris ꝓhibite nichilo-
minus ſe inordinate ornāt. patet quia hoc tūc faciūt ex
ſuperbia vel ex libidine. Porro mulieres ſe colorantes
vel alia figmenta ad apparentē pulcritudinē adhiben-
tes/ ⁊ huiuſmodi facientes ſemꝑ peccāt ad minus venia
liter. qn̄ fingunt pulcritudinē non habitā. ſolū aūt ꝑ ta-
lia peccant mortalit̃. Primo qn̄ iſta fiūt ꝓpter laſciuiā.
Scd̓o qn̄ fiunt in dei ꝯtemptū. Sed non peccāt qn̄ ſolū
occultāt turpitudinē ex aliqua cauſa ꝓuenientē/ puta e-
gritudine/ vel aliquo hmōi. q̇a vt apoſtolus dicit: q̄ pu-
tamus ignobiliora mēbra eſſe/ his honorē abūdantiorē
circūdamus. Ornatus vero veſtiū vel p̄cioſitas eaꝝ aut
ſimiliū pōt haberi ſine peccato. Primo ratione dignita
tis officii diuini. ꝓpter ſacra enī quis pōt p̄cioſioribus
vti/ etiā ad ſignificandū excellentiā ſui ſtatus vel cultus
diuini. Scd̓o ratione dignitatis alterius officii publici/
vel notabilitatis etiam ꝓpter excellentiā ſui ſtatus ſigni
ficādum. Tertio ratōne ꝯſuetudinis eoꝝ cū quibus cō-
uiuit. Quarto rōne ſollēnitatis matrimonii ineundi. vt
fit circa nuptias. Quinto rōne ꝯtinētie ſeu caſtitatis ma
trimonialis in altero ꝯiugatoꝝ ꝯſeruande. Sic enī ſcd̓ꝫ
aplm̄ mulier pōt ſtudere vt placeat viro. Porro defect⁹
ornatus fit peccatū. Primo qn̄ quis cōtra cōſuetudineꝫ
eoꝝ quibus cōuiuit: irrationabilit̃ veſtes minuit. Quod
addit̃/ quia ratōabilit̃ hoc fieri pōt vt ſtatim dicet̃. Se-
cūdo qn̄ quis ita negligens eſt vt nō adhibeat ſtudiū vel
laborē ad hoc ꝙ exteriori cultu vtat̃ ſcd̓ꝫ quod oportet.

vt qui non leuat veſtes: ſed trahit per terrā. Tertio qn̄ quis ip̄m defectū exterioris cultus ad gloriā ordinat. vt ypocrite faciunt aliquādo. Quarto qn̄ quis ex auaricia veſtes viles cōtra ſtatus ſui decentiā portat. Ratōnabiliter aūt ⁊ ſine pctō pōt q̇s viles veſtes portare. Primo rōne officii p̄dicatōnis/vel fructus animarū ꝓcurandi. ſicut ꝓphete quidē feciſſe legunt̄. Scdo ratōne penitētie vt religioſi ⁊ alii. ſicut rex niniue ſacco ſe induit. Tertio rōne edomatōnis carnis vel humiliandi ſpiritū ꝓpriū. ſicut fecit alexius ⁊ heremite multi/etiam ſeculariū.

Ca. iii. de auaricia. primo oſtendit quid ſit/⁊ quibus modis ꝯmittit̄. Scdo q̇bus modis fit mortale pctm̄/⁊ q̇bus veīale. ⁊ quid ſuꝑ his cancel. ponit. Tertio ſcdz aliū doctorē quot modis cōmittit̄ ⁊ quibus. Quarto quot ⁊ q̄ ſūt ſpecies auaricie. Quinto q̇d ꝓdigalitas. q̇d iniuſtitia/⁊ quotuplex eſt. Sexto ſeptē auaricie filias explicat Septimo quaſdā cancell. ꝓpoſitiones compēdioſas ad ꝓpoſitū recitat. Octauo quid aſtutia/quid dolus. Nono quid ſimonia/⁊ circa que cōmittit̄. Decimo q̇d vſura/q̇bus modis venditio aut emptio ſit peccatū. ⁊ quid circa hoc dicat. cancel. Undecimo quid ꝑuificentia/ ⁊ q̇d ꝯſūptio. Duodecimo quid ſacrilegiū/⁊ quibus modis ꝯmititur. Tridecimo quid ꝑſonarū acceptio/ ⁊ quibus modis fit. Decimoquarto quid dicendū de his qui alios iniuſte impediunt a conſecutione beneficii.

a Uaricia ſcdm auguſtinū eſt inordinatus amor habendi pecunias/vel quod mēſurari pōt pecunia. Et cōmittit̄ actibus interioribus tripliciter Primo qn̄ quis imoderate diuicias amat quas habet. Scdo qn̄ q̇s imoderate dicias deſiderat quas nō habz. Tertio qn̄ imoderate ī diuitiis habitis delectat̄. Exterioribz etiā actibz ꝯmittit̄ duplicit̄. Primo qn̄ q̇s plus debito pecunias acq̇rit. aut plus debito tp̄alia conſeruat.

Auaricia poteſt fieri mortale peccatū. Primo cū q̇s tenetur dare pauꝑibus in articulo neceſſitatis ⁊ nō dat. Secūdo ſi habz ſuꝑflua perſone ſtatus/ ⁊ honeſtatis de quo vide. §. viii. vltimis duobus modis ē peccatū mortale ex ſuo genere: ſed tribus primis modis non ē mortale: niſi tantū creſceret ꝙ p̄ferret̄ caritati dei aut proximi: vt. ſ. propt̄ diuitiarū amorē aliquis non vereat̄ facere cōtra amorē dei ⁊ ꝓximi. ſic enī erit peccatū mortale. Si autē inordinatio amoris infra hoc ſiſtat. ſ. vt homo q̄uis ſuperflue diuitias amet nō tamē p̄fert earū amorē amori diuino/vt ſcilz ꝓpter diuitias nō velit aliquid facere cōtra deū ⁊ proximū: ſic eſt veniale peccatū. Cācel. ponit breuius iſta ſic. Auaricie obiectū eſt immoderata poſſeſſio. quod ex genere ſuo non videt̄ eſſe mortale vniuerſalit̄: ſed tranſit in mortale. Primo dū ex deliberatione efficaci ⁊ abſoluta appetunt̄/vel q̄runt̄/vel rapiūt̄/ aut retinent̄ aliena inuitis dn̄is qualicunq̧ modo fiat/ clam vel palā/vi vel fraude/ꝯſilio vel auxilio. preſertim ſi res ſit notabilis detrimenti. Scdo dum appetitu ſuffocante rōem ⁊ a dei ſeruitio penitus impediēte: etiam licita vel propria bona nimia libidine ſollicitudine appetunt̄ q̄runt̄ ſeu retinent̄ quaſi ī eis ſpes tocius auxilii velut in deo poneret̄: mortale eſt. Quam auaricie ſpeciem apoſtolus ob hoc appellauit ydoloꝝ ſeruitutem.

Ex q̇bz patet cū auaricia ſit īmoderatus amor hn̄di: ꝙ hoc fieri pōt triplicit̄/ vt dicit auctor ꝯpendii theologie videlz in appetēdo/in acq̇rendo/⁊ ī retinēdo. Si primo: tunc eſt pctm̄ mortale triplicit̄. Primo qn̄ q̇s appetit aliena appetitu ꝯpleto: q̇ ꝓcederet ī opus/ſi eſſz facultas. Scdo qn̄ q̇s appetit illicita volūtate ꝯpleta. vt ſi aliquis indignus conat̄ bn̄ficiū eccleſiaſticū adipiſci. Si tn̄ appeteret talia ſiue aliena cū voluntate cōditionata. ſ. ſi poſſz habere ſine offēſa dei/vel iniuria ꝓximi: tūc eſt vel nullū/vel veniale pctm̄/ſiue cōditio actualit̄/ ſiue habitualit̄ addat̄. Tertio qn̄ q̇s ſimplicit̄ appetit ſuperflua/ ⁊ hoc appetitu ſuffocante mentē/ ⁊ impediente totalit̄ a cōſideratione diuinoꝝ. Si tamē ſuperfluo amore inheret tēporalibus infra dei amorē: ē veniale pctm̄. Si aūt auaricia cōſiſtit ī ſecūdo. ſ. in acquirēdo eſt mortale peccatū. Uno modo ſi acquirit res iniuſte quocunq̧ modo.

Scđo modo ſi acquireret res ꝑ tale opus/ aut artē/aut
officiū qđ per ſe mortale pctm̄ eſt/ſi etiā eſſet ſine lucro.
vt in ꝓuocantibus ad venerea extra matrimoniū/⁊ ſili
bus. Si aūt acq̄reret res per ea que ſolū venialia ſūt:vt
cum aliq̄s v̄ba iocoſa cōponit ad lucrū/ ſalua tamē ho=
neſtate/veniale ē. Tertio ſi aliq̄s propt̄ delectationē diſ
ſolutōis totalit̄ ſe talibus p̄fatis iocoſis daret. Dico aūt
ꝓpter delectatōnē. q̄a ſi aliq̄s propt̄ neceſſitatē per talia
ſuſtētationē ſibi ꝯq̄reret:qn̄ aliā artē lucroſā neſciret:nō
eū reputarē in ſtatu damnatoꝝ. Si aūt auaricia cōſiſtit
in tertio.ſ.in retinendo fit mortale. Primo qn̄ q̄s retinet
ſcient̄ animo retinēdi ea q̄ reſtituere tenet̄. Scđo qn̄ q̄s
retinet ſuꝑflua reſpectu ꝑſone ⁊.ſuoꝝ ⁊ reſpectu ꝯſerua
tōnis ſtatus ſui ⁊ ſuoꝝ/⁊ hoc tp̄e extreme neceſſitatis a=
licuius. Tertio ſi retinet ſuꝑflua/etiā citra extremā ne=
ceſſitatē/ ex inſatiabili cupiditate. cuius p̄cipuū eſt ſignū
ꝙ quis potius res putreſcere ſinit apud ſe ꝙ̄ aliis vtilit̄
diſpenſet. Si aūt retinet ſuꝑflua q̄dam ex inordinato a=
more tp̄aliū/ ꝑ que modicū deficit a medio largitatis/
ſaluo tn̄ ſtatu virtutis:ſic eſt veniale peccatū. Nullū vero
peccatū eſt qn̄ quis retinet ea q̄ ad neceſſitatē ꝑtinēt ſuā
⁊ ſuoꝝ/⁊ ad cōſeruationē ſtatus ſui et ſuoꝝ ſcđm ꝙ de=
cet ſuam dignitatē.

Sūt aūt nouē ſpēs auaricie ſcđm phm̄.iiii.ethi.ſcđm
quas diuerſi auari denoīant̄ Primus dicit̄ ꝑcus/q̄ ſcilꝫ
nimis parū dat. Scđs tenax/q̄ nichil dat. Tertius kimi
bilis/id eſt kimini vēditor:q̄ cū magna difficultate dat/
de ꝑuis magnā vi faciens. Quartus illiberales opatōes
opantes.vt ſūt q̄ turpit̄ lucrant̄ vel vilia vel ſeruilia ope
ra exercent. Quītus de meretritio paſtu vt q̄ aliqua de
vitioſis actibus lucrant̄.vt de meretricibus/⁊ hmōi ali
quo. Sextus vſurarii/q̄ lucrant̄ de eo qđ oportet gratis
ꝯcedē/vel q̄a lucrant̄ ꝑua cū magno labore aut multo.
Septimus latrones q̄ lucrant̄ aliqua iiuſte vi iferen=
do. Octauus mortuoꝝ ſpoliatores q̄ ſimilit̄ vi inferunt.
Nonus aleatores qui iniuſte lucrant̄ aliqua ab amicis.

Prodigalitas eſt viciū quo quis temporalia dat/ vel
cōſumit inordinate. Et opponitur auaricie.

Iniuſticia etiam hic cōprehendit̄ que eſt viciū gene=
rale quo quis īfert alteri notabile nocumentū ꝯtra ius.
Et eſt ex genere peccatū mortale. Ille tamen qui ī ꝑuis
facit iniuſticiā:deficit a perfecta ratōe eius quod ē iniu=
ſtum facere. inq̄tum pōt reputari non eſſe omnino ꝯtra
voluntatē eius qui hoc patitur. puta ſi auferat aliquis
alicui vnū pomū/vel aliquid tale de quo ꝓbabile ſit ꝙ
ille inde non ledat̄ nec ei diſpliceat. Iniuſticia autē eſt
duplex. Una illegalis ſpeciale vitiū/inq̄tum reſpicit bo
nū cōmune quod cōtemnit. ſed generale q̄tum ad inten
tionē. quia per cōtemptū boni cōmunis poteſt ratio ad
omnia peccata deduci. Alia particularis que fit ſcđꝫ ī=
equalitatē ad alterū. ꝓut.ſ.hō vult plus habere de diui
tiis ⁊ honoribꝫ/⁊ minus de malis. puta laboribꝫ ⁊ dā=
nis Prima opponit̄ iuſticie legali. ſcđa ꝑticulari iuſtitie

Filie auaricie ſūt ſeptē/videlꝫ obduratio. inq̄etudo/
violentia/fallacia pariuriū/ fraus proditio. Prima.ſ.
obduratō eſt ꝯtra miam. Et fit qn̄ quis nimis retinet tē
poralia/ ⁊ cor eius nō mia emollitur vt de diuiciis ſuis
ſubueniat miſeris. Ad ſciendū at̄ qn̄ opera mīe ſunt ne=
ceſſaria:notandū ꝙ ſex ſūt opera miſericordie corꝑalia.
iuxta illud. Ueſtio.cibo.poto.tectum do.viſito.ſoluo.
Spiritualia ſunt totidem iuxta illud. Cōſule.caſtiga.re
mitte.ſolare.fer.ora. Notandū ſcđꝫ ꝙ quis ad talia opa
miſericordie exhibenda tenet̄ ſub precepto. puta diues
ad dandū elemoſinā medicus ad preſtanduꝫ medicinā/
aduocatus ſeu patron⁹ ad ꝯſulendū ⁊ ſic de aliis multis
cōdicionibus videlicet ſequentibꝫ ſimul ꝯcurrentibus.
Primo quando locus adeſt. Non enī tenet̄ q̄s per mun
dū currere ad querendū egentes: ſed ſufficit ſi eis qui ſi
bi occurrunt miſericordie opus īpendat. Scđo etiaꝫ qn̄
tpūs occurrit. quia nō tenet̄ hō future neceſſitati alicui⁹
ꝓuidere:ſed ſufficit ſi in preſenti neceſſitati ſuccurrat.
Tertio cōſideret q̄s ſi egens ſit ſibi cōiunctus quacūq̄

neceſſitudine.q̄a talibꝫ marie curā q̄s debꝫ ipendere/ſu oꝝ videlꝫ marie domeſticoꝝ ſcōꝫ aplm̄.vt ſūt parētes p lati/pueri/⁊ bn̄ficī.Et his ꝯcurrētibꝫ.quarto ē videndū an aliq̄s tantā neceſſitatē patiat̄:ꝙ nō i ꝓmptu appare- at quō ei poſſit alit̄ ſubueniri.⁊ i tali caſu tenet̄ ei opus mīe ipendē. Si aūt i ꝓmptu appareat quō ei alit̄ ſubue niri poſſit/vel p ſeipm̄/vel p aliā pſonā magis ꝯiunctā aut maiorē facultatē habentē:nō tenet̄ tūc ex neceſſitate indigēti ſubuenire/ita ꝙ nō faciēdo peccet. Vn̄ cancell. dicit.Nemo de neceſſariis ſuis ſiplicit̄ tenet̄ elargiri Jm mo nec de neceſſariis ſcdm ſtatū ſuū:ſed nec de ſupfluis ſuis vt ſua ſūt ſub pena pcti mortalis:niſi vbi grauis ne ceſſitas circa alterū imineret/ ipo pſumē debente ꝙ ali⁹ nō ſuccurreret.Neceſſitas ei extrema ꝓpri pferenda ē ſoli decētie ꝓprii ſtatus:q̄to magis ſupfluitati. Preterea ſci ent̄ dimittē ſupflua ſua notabilit̄ ꝯſumi p putrefactōeꝫ aut alias potius ꝙ in vſus pios ipa largiant̄:vix a culpa mortali aut nūq̄ pōt excuſari Inſup notandū ꝙ theſau riſare de ſe nō eſt illicitū:ſꝫ ꝑuidū. q̄uis ex circūſtantiis poſſit fieri criminale.vt fiat ex alieno/aut deſperādo de diuino auxilio/aut i grande pīudiciū reipublice/aut ſi ali is ꝑeuntibꝫ nō ſuccurreret.Hec cācell. Scda filia ē inq̄e tudo qn̄ ſcilꝫ q̄s nimiā habet ſollicitudinē et curas ſup- fluas i acq̄rendo diuitias Eſt aūt ſollicitudo ſtudiū qō- dā adhibitū ad aliqō ꝯſequendū. Et ſi ē circa ſpūalia:ē laudabilis ſi ſit diſcreta. Circa tēporalia vero fit pctm̄. Uno modo ex parte.eius de quo quis ſollicitat̄/ſi.ſ.tem poralia tanq̄ fineꝫ querit. Secūdomodo ꝓpter ſupfluū ſtudiū qō apponit̄ ad tēporalia ꝓcuranda ſiue ſit ꝓpter victū neceſſariū/ſiue propt̄ opera pietatis ſuperflua. ꝓ pter que tēporalia / homo retrahit̄ a ſpiritualibꝫ quibꝫ principalius inſeruire debet.Tertio ex parte timoris ſu perflui.qn̄ ſcilꝫ aliquis timet ne faciendo qō debꝫ neceſ ſaria ſibi ſufficiāt.Quarto ſi ſupflua querit vltra nn̄tis ſaria ſibi ſufficiāt... vite neceſſitatē.Neceſſitatē dico nature/perſone ⁊ ſtatus ac honeſtatis. Quīto ſi tēpus ſollicitudinis q̄s preoccu-

paret.Sufficit enī dici malicia ſua/id eſt afflictio ſolli ci tudinis . vt ſi q̄s tēpore eſtatis iā cogitaret de vindemia actuali ⁊ ſimilibꝫ.Tertia filia eſt violētia. qua ſcilꝫ q̄s i acq̄rendo bona aliena viuit̄.vt in rapina q̄ eſt rei alie- ne notabilis ⁊ violēta acceptio.Similit̄ ſi quis rem no- tabilis reputatōnis inuentā q̄ in alicuius dn̄o fuit non habita ꝓ derelicta retinuerit aīo non reſtituendi dn̄o:ra pinā ꝯmittit Quarta filia eſt fallatia qn̄ ſcilꝫ aliquis ad acquirendū tēporalia vtit̄ dolo p verba ſimplicia.Quī ta filia eſt periuriū qn̄ quis in acq̄rendo tp̄alia/vtit̄ do- lo p verba que ꝯfirmat iuramēto.de quo infra.pte.ii.c. ii.§.ii. Sexta eſt fraus. qn̄ quis in acq̄rendo tp̄alia vtit̄ dolo q̄tum ad res in opere:vt in furto: qō eſt occulta et doloſa rei aliene acceptio.Septima eſt proditio.qn̄ q̄s i acquirendo tp̄alia vtitur dolo in opere q̄tū ad pſonas.

Dicit aūt cancellarius/ꝙ nō debꝫ aliquis dici tenere rem alienā inuito dn̄o q̄uis neſciente: qn̄ dn̄s pſumitur rationabilit̄ ꝯſenſurus ex familiaritate vel aliūde dū ſci uerit.aut ſi iuxta dictamē recte rōnis ita debet ꝯſentire. Sub furibꝫ/aut ſacrilegis/aut raptoribꝫ ꝯphenduntur quo ad criminis equalitatē/ quitq̄d ſit de reſtitutione fa ciēda/ipi aduocati fouentes cām quā credere debent in- iuſtā/aut p culpā pdentes iuſtā. ⁊ medici infideles ⁊ iu- dices mali. ⁊ prelati qui pficiunt officiis publicis ac be- neficiis pſertim curatis/ illos quos ſcire debent eſſe ra- ptores/⁊ animarū deſtructores/bonis ſpretis.Ipſi rur- ſus cōſiliarii dominoꝝ ad talias iniuſtas.⁊ generaliter q̄ talia agūt/aut etiā ꝯſentiunt agentibus.Hec cancell. Addit idem.Detinē tributa ⁊ ſubſidia rōnabiliter itro- ducta peius eſt furto ſimplici in ſubditis. Exigere vero violenter aut fraudulenter ſubſidia indebita a ſubditis per principem: rapina damnata eſt. Quando autē hoc eſt/⁊ quando non: generali regula tradi nequit. Idem. Fur aut raptor tenet̄ reſtituere ablata/ ⁊ non ſolum hec ſed etiam damna inde ſequentia/oībus rite cōpenſatis. Similiter retentores teſtamentoꝝ/aut plus iuſto diffe-

rentes cōplectionē in grauē iacturam animarū. Idem.
Mutatio monetarū pōt eſſe ꝑ aut maius delictū ex ſe ꝙ̄
eſſet in caſu falſā aliquā fabꝛicare: qm̄ ſcd̓ʒ dāpnū reip.
opus tale quodlibet aſſumit modū culpe. Qd̓ ſi pꝛiceps
dicat ſe dn̄m monete eſſe: ſit ergo bonus diſpenſatoꝛ nō
tyrannus diſſipatoꝛ. Notandū tn̄ ꝙ oia ſūt pꝛicipis nō
quidē ꝓpꝛietario iure/ nec ꝓ ſe ſʒ pꝛo neceſſitate reip. Et
qd mirū cū neceſſitas facit ꝑſone etiaʒ ſingularis aliena
eſſe ſua. Omia etiā bn̄ficia ſunt pape tanꝙ̄ oꝛdiatoꝛi ſu=
pꝛemo: nō tanꝙ̄ dn̄o aut poſſeſſoꝛi. Immo nec tanꝙ̄ im
mediato diſpenſatoꝛi regularit̄ ⁊ vniuerſalit̄: niſi pꝛela
toꝝ inferioꝝ iniquitas/ aut manifeſta eccleſie vtilitas/ i
caſibus certis iſtud exigeret. Hec cancell.

Sūt pꝛeterea ſcd̓m tho. duo vicia ſpecialia/ aſtutia vi
delʒ ⁊ dolus. Aſtutia eſt ſtudiū quo ꝗs ad finē bonū vel
malū venire nitit̄/ nō veris viis: ſed ſimulatis ⁊ apparē
tibʒ. Et eſt ſpeciale viciū. ⁊ ſic aſtutia ad executionē di=
ctarū viarū ꝑtinet. Dolus aūt etiā ad aſtutiā ꝑtinet. ⁊ ē
ꝓ pꝛie dictarū viarū aſſūptō ſcd̓ʒ executōeʒ. Et fit dolus ſ
plicit̄ i locutōe ⁊ ſic ꝓpꝛie dicit̄ dolus. Ope ⁊ ſic ꝓpꝛie di
cit̄ fraus. Coꝛde etiā fit executō p̄dicta ⁊ dicit̄ machiatio

Symonia ſub quarta ſupꝛadicta ſpecie continet̄. Eſt
autē ſymonia ſtudioſa voluntas emendi vel vendēdi a=
liqd̓ ſpūale/ vel annexū ſpūali. Et eſt de genere ſuo moꝛ
tale pctm̄ plus vel minus ꝓpꝛie vel ī pꝛopꝛie iuxta natu=
rā eius qd̓ dicit̄ ſpūale. vt dicit cancell. Et ſcd̓m tho. cō=
mitti pōt in multis/ videlicet circa ſacramenta. circa ſpi
rituales actus. et circa munera. In ſacramentis his mo
dis videlicet circa baptiſmū/ miſſam confeſſionē / abſo=
lutionē ab excōmunicatione/ in cōſecratōne epiſcopoꝝ/
abbatū bn̄dictione/ oꝛdinibus/ clericoꝝ/ criſmate/ oleo
ſancto/ benedictione nuptiarū remotione obſtaculoꝛuʒ
ad epiſcopatum ⁊ ſimilibus. Circa ſpirituales actus cō
mitti pōt/ vt circa oꝛōnē/ laudes diuinas/ p̄dicationes/
ꝓceſſiones/ anniuerſaria/ coꝛrectiones/ viſitationes diſ=
penſationes/ ingꝛeſſū religionis/ vicaꝛiatus/ coꝛrectōnū

dimiſſiones/ doctrinā annexā beneficio ⁊ ſimilia. Circa
annexa ſpūalibus cōmitti pōt. vt circa vaſa cōſecrata/
ſepulturas iuſpatronatus/ decimarū ius/ beneficioꝝ fru
ctus retentos a p̄latis/ ⁊ i collatione bn̄ficioꝝ ⁊ ſimilibʒ
Circa munera p̄terea cōmitti pōt. vt ſi dant̄ ſpiritualia
alicui pꝛo obſequio ſeu ſeruitio inhoneſto vel ꝓ obſeqo
ad carnalia oꝛdinato. vt famulis cōſanguineoꝝ vel pa=
trimonii alicuius epiſcopi/ ⁊ huiuſmodi. Itē qn̄ quis dat
beneficiū alicui hoc pacto ⁊ hac intentōe: vt exinde ſuis
cōſanguineis ꝓuideat. Itē qn̄ aliquis pꝛelatus p̄ces pꝛo
aliquo indigno exaudit. Itē qui etiā pꝛo digno petit pꝛi
cipalem intentionē habens ad fauorem humanū. Item
qui pꝛo ſe petit beneficiū curatū. quia eo ipſo indignus
eſt. Hec thomas ſecūda ſecunde.

Uſura cōtinet̄ ſub ſexta ſpecie auaricie. Eſt aūt vſura
que pꝛopꝛie dicta diuino ⁊ naturali iuri eſt ꝯtraria de ſe
moꝛtalē culpā habens/ qn̄ ſcilʒ aliquid recipitur ex pa=
cto vltra ſoꝛtē. Dicit cācel. Soꝛtē vero eſtimamus appel
latā ius qd̓ habet̄ in re per venditionē/ aut emptioneʒ/
aut aliū modū/ ſcd̓m quē tranſit dominiū rei in ementē
vt ſit ſua. Uenditio fit peccatū ſcd̓m thomā. Pꝛimo qn̄
quis vendit rem plus ꝙ̄ valere debeat. Scd̓o quādo ꝗs
vendit rem defectuoſā tanti/ ſicut non defectuoſā.

Tertio qn̄ quis celat defectū nō patentē rei vendēde/
⁊ nō defalcans de pꝛecio ꝗtū defectus eſt malus. Emēs
etiam rem pꝛecioſā pꝛo modico p̄cio ſcienter qn̄ eam vē
dens ex ſimplicitate putat vilem. Cancel. dicit. Uendere
rem carius ꝙ̄ empta eſt ſi notabilis ſit exceſſus in lucro:
oibus ꝑiculis ⁊ induſtriis hinc inde cōpenſatis: eſt regu
lariter de ſe maluʒ ⁊ peius ſi propter indigentiā ꝓximi
hoc fiat ⁊ ſi res vendita ex ſua induſtria melioꝝ cōdicio
nū nullā adepta ē/ nec i ſe nec extriſeca ꝯſideratōe. vt ꝗa
ꝓpinquioꝛ ⁊ ad vſū facilioꝛ ⁊ ſimilia. Defectus etiā rerū
vendendarū quos ꝗlibet ad extra pꝛeſumit̄ cognoſcere
de facili ſicut nec abſcondendi ſunt fallacibus cautellis
ſic nec eos dici neceſſe eſt. pꝛeſertim quo ad foꝛi extriſeci

iudiciū nec quo ad deū etiam ſi pcii quantitas ꝓportio-
nabiliť ad defectū minuať. Preterea dāna que aliqs nō
ex culpa ꝛ negligentia ſua mercādo incurrit pōt vendē-
do deducere pſerti ſi damnū ſit ptinens de ſe ꝛ quaſi re
gulariť ad mercaturā. Alioqui nō oporteret vt ſi vēditoꝝ
merces ignis fortuitus abſumpſerit. Secus pſea vbi ex
culpa/vel ſpōte aliqs merces defectuoſas ꝯdurerit. vt i
equis ꝛ mulis fieri ſolet: ſed nō licet vt vendenť pro in-
tegris. Neqꝫ deus irrideť. Deceptōnibus ob mediū iuſti
pcii ꝯtractū initū: leges iterimūt. In aliis vō caſibꝫ etiā
ſi peccēt vendentes res ſuas enormiť: tñ reſtitueť non te
nenť emētibꝫ/ꝗtū regulariť occurrit idicandū. Hec ille

Paruificentia eſt ſpeciale viciū/quo.ſ. aliquis cū tri-
ſticia vel tarditate expenſas magnas facit pro magno
opere. Similiť qñ quis intendit minus expendere ꝙ di-
gnitas operis magni requirit. Bonoſia vero ſeu cōſum-
ptio eſt viciū quo quis plus expendit ꝙ ſit magno ope-
ri proportionatū. Sed magnificentia eſt virtus tenens
mediū. Unde paruificus diligenť rōciniis intēdit inor-
dinate. timens bonoꝝ ſuoꝝ ꝯſumptionē etiā in mīmis.

Sacrilegiū ꝯmittiť qñcūqꝫ aliqd fit qd ad irreuerētiā
ſacrarū rerū ptinet. Uñ q rem ſacrā violat ex hocipo cō
tra dei reuerentiā agit: ſicut q pforat purpurā impato-
ris damnať: tanꝙ impatorem ageret. Species eius ſūt
tres ſcōm tres res ſacras. Prima eſt quādo quis pſonā
ſacram/ id eſt diuino cultui dedicatā irreuerēter tractat
violando. Illud tamē ſolū pſone ſacre peccatū eſt ſacri
legii: quod agiť directe contra eius ſanctitatē. puta ſi vir
go deo ſacrata fornicetur/ꝛ ita in aliis. Sub iſta ſpecie
eſt ſi quis deo conſecratā perſonā pcutit/vel cum ea for
nicatur vel eam rapit. Et in iſta prima ſpecie ſunt gra-
dus ſcōm differentiā perſonarū ſacrarū. Secunda ſpēſ
eſt qñ qs locis ſacris irreuerentiā ſiue ꝯtemptū exhibet
puta cimiterio/eccleſie/altari/ſepulcris ꝛ huiuſmodi Et
in iſta ſpecie etiam ſunt gradus: ſcōm differentiā locoꝝ
ſacroꝝ. Tertia ſpecies eſt quando aliquis rebus ſacris

irreuerentiā iſert vt dictū eſt Et ibi etiā ſūt gradus ſcōꝫ
differentiā rerū ſacrarū. Primᵒ ꝛ maximus ē ſacrilegiū
qd ꝯtra eu kariſtiā ꝯmittiť. deinde qñ in alia ſacramēta
ſacrilegiū cōmittiť. Scōm locū tenēt vaſa ſacrata ad ſa
cramentoꝝ ſuſceptionē. ꝛ ipē ymagines ſacre. ꝛ ſāctoꝝ
reliqe. Tertiū gradū tenent ea que ptinent ad ornatū ec
cleſie ꝛ miniſtroꝝ. Quartū ea que ſunt deputata ad ſu-
ſtentationē miniſtroꝝ/ſiue ſint mobilia ſiue immobilia.

Perſonarū acceptio eſt iuſticia qua prefertur pſona
perſone ꝓpter cauſā indebitā. vt dicit ale. de hal. Et ſcōꝫ
eundē fieri ſolet tripliciť. Unoᵒ in promotōe ad dignita
tes. Alio modo in executione iudicii. Tertio modo in ex
hibitione honoris. Uñ ſcōm tho. Acceptio pſone ꝯmit-
titur cū aliquid pſone attribuiť preť ꝓportionē dignita-
tis ipius. Et fit qñ aliquis alteri cōfert aliquod bonum
qd debet dare debito iuſticie/nō reſpiciendo cām que fa
ciat recipientē dignū recipere illud bonū.ſ. reſpiciēdo p
ſonaꝫ/ aut ꝗcunqꝫ ꝯditionē nō facientē ad cauſā ꝓpter
quā ſit qs dignus certo dono. vt qui ꝓmoueret aliquem
ad plationē vel magiſteriū qa diues/aut quia ꝯſāguine-
us. ꝛ ſimilia. Cancel. Perſonarū acceptio i gubernatore
reipu. ꝛ generaliť apud omnē iudicē/ꝛ principē de ſe il-
licita eſt. nunc mortaliter/nunc venialiť ex circūſtantiis
ꝛ obiecto: ꝛ policie cuiuſlibet maxime turbatiua. Non ē
aūt acceptio pſonarū: niſi vbi debitū eſt/ꝛ paritas vtro
biqꝫ. quia in graciis faciēdis/vnū capere ꝛ alium dimit
tere: nō eſt acceptio perſonarū/aut ſi res nō ſunt pares.

Dicimus poſtremo ꝙ ille qui iniuſte vel ex inuidia i-
pediuit aliū ab adeptione alicuius ſpiritualis beneficii:
teneť ad reſtitutōeꝫ. Dicit aūt ſanctus tho. ꝙ reſtituere ē
aliquem iterato in poſſeſſionē vel dominiū ſuū ſtatuere
Nō dimittiť aūt/vt dicit aug. peccatū niſi reſtituať abla
tum/id eſt ſcōm cancel. niſi voluntas efficax reſtituendi
aſſit: dum poſſibilitas ꝛ oportunitas acceſſerit/ ꝛ prout
ſapiens pſertim ꝯfeſſor prelatus determinabit/vt ꝙ ve
ris dñis ſi ſupſunt aut ſuis heredibus/aut ſi fieri neqat

quia non ſunt:aut ignorant in pios vſus referant abla=
ta.Ubi etiã aduertendũ ꝙ nemi de bonis alterius ĩpo i=
uito licet ducere ſtatũ vltra parcã neceſſitatẽ ſui ⁊ ſuorum.
maximevbi poſſet laborare/aut etiã in caſu mendicare.
propter hoc bonorũ omniũ ceſſionẽ pro finali remedio:
iura conſtituunt.

Ca.iiii.De luxuria.Primo oſtendit quid ſit luxuria.⁊
quibus modis in generali fit. Secũdo qñ pollutio acci=
dit ex peccato/⁊ qñ nõ.Tertio de gradibus luxurie ſcꝫ
actus interiores ſenſualitatis/voluntatis aut rationis.
Quarto quot ⁊ que ſũt ſpecies eius.⁊ earundẽ declara=
tionẽ Quinto de fomẽtis libidinis/quibus ſcilꝫ luxuria
nutrit.Sexto de circunſtantiis corrumpantibus actum
carnalem/etiam in matrimonio. Septimo quot ⁊ que
ſunt filie ipſius luxurie.

Luxuria eſt libidinoſe voluntatis appetitus.Uel
1 concupiſcentia nimia experiẽde voluptatis.Uel
eſt actus venereus quo nõ intendit generatõ hu
mana:ſed delectatio.Et fit huiuſmodi pctm̃ in ſeptẽ ma
teriis/videlꝫ circa polutionẽ in ſomniis.circa actus vo=
luntatis.circa ſpẽs exterioris actionis. circa fomenta li
bidinis.circa circũſtantias viciantes etiam aliqñ actuꝫ
matrimonii.⁊ circa filias luxurie.

Pollutio que fit in ſomnis:licet nõ ſit de ſe pctm̃/eſt
tñ ſignũ aliqñ peccati p̃cedentis/licet non ſemper.Poteſt
eni fieri ſine peccato p̃cedente.Primo cũ naturaliter in
aliquo ſuperabũdat ſemen ſine p̃cedenti exceſſu/in cibo
potu/⁊ imaginationibus.p̃uiis. Scđo qñ aliquando fit
reſolutio hmõi vel calefactionẽ notabilẽ corporis/vel per
quãcũq; aliam ↄmotionẽ ſine peccatis p̃uiis. Tertio qñ
ſequit ex cogitatione pure ſpeculatiua invigilia p̃cedẽte
de venereis.Quarto qñ fit ex cogitatione p̃cedente i vi=
gilia habita que licet nõ fuerit pure ſpeculatiua facta tñ
eſt cũ horrore ſeu cũ affectõne horroris id eſt cũ diſplicẽ
tia. Quinto cũ debita p̃cedente diligẽtia p̃parandi ſe cõ
tra demonis illuſiones/diabolica ſolũ fit illuſione. Eſt

aũt ſignũ peccati p̃cedentis. Primo qñ fit ex negligẽtia
preparandi ſe contra temptationẽ demonis in vigilia:
ne quis illudat a demone. Secũdo qñ fit ex ſuperfluitate
cibi iordinate ſumpti. Tertio qñ fit ex immoderãtia po
tus.Quarto qñ fit ex cogitatione invigilia p̃cedenti/cũ
affectione aliquavel delectatione ſeu cõcupiſcentia ſine
horrore prehabita/ dum tñ nec conſenſus in opus nec i
delectationẽ moroſã preceſſerit. Quinto qñ fit ex ↄſẽſu
p̃habito/ſiue in delectationẽ moroſã/de fornicatione ſiue
ex cõſenſu in opus ſi facultas adeſſet.Sexto qñ fit ex fo=
mentis p̃habitis luxurie/cum cõſenſu in opus. vt ſunt
oſcula/tactus/verba amplexus/⁊ ſimilia. Septimo qñ
fit ex coitus p̃cedentis perpetratione illicita. Primis qua
tuor modis eſtvenialis peccati ſignũ ipſa pollutio.vlti=
mis vero tribus modis eſt ex mortali cauſata.

Circa actus interiores mentis in peccato luxurie põt
eſſe talis progreſſus.Primo ex viſu/auditu/ex imaginati=
one/ex fomite/vel ex inſtinctu demonis:cõtingit aliquẽ
de femina aliena cogitare aliquod venereũ ſine oĩ cul=
pa p̃cedente. ⁊ tũc ad huiuſmodi ſequit naturalit i ap=
petitu ſenſitiuo ↄcupiſcentia q̃dam reſpectu eiuſdem fe=
mine/que cõcupiſcentia dicit propaſſio ſeu primus mo
tus.Et qñ talis precedit omnẽ actũ rationis:nullũ ẽ pec
catũ.q̃a nõ eſt ĩ poteſtate noſtra ꝙ talibus viſis/vt aug.
dicit/non tãgamur:ſed in poteſtate noſtra eſt cũ eis tan
gimur.libere ea reſpuere aut acceptare.Scđo ſi non re=
ſpuit femine p̃fatũ deſideriũ ſenſitiuũ/ſeu motus ad eã/
⁊ ratio illũ motũ percipit aliqualiter necvoluntas reſpuit
ſtatim:tunc volũtas mouetur motu delectationis cõde=
lectando appetitui ſenſitiuo.⁊ hic eſtveniale peccatũ.q̃a
nõ vigilauit ratio/vel negligens fuit ad expellendũ per
liberũ arbitriũ.Tertio ſi nõ reſiſtit ſequit motus deſide
rii ↄſenſus ſurrepticii ad proſequendũ illud in opus ⁊ hic ẽ
tminus peccativenialis ĩcluſiue dicit hen.de gã.in q̃oli.
Quarto ſi nõ reſiſtit: ſequit cõſenſus interpretatiuus ĩ de
lectationẽ moroſe cogitationis de fornicatione.Qui cõ=

ſenſus interpꝛetatiuus oꝛiri pōt:qñ ex delectione volūta
tis in tantū abſoꝛbet rō vt non poſſit intēdere iudicio /
⁊ negliget voluntas mouere rōem ad iudicandū ⁊ per=
mittit tranſire tpūs quo poſſet deliberare.qđ cū ꝑtran=
ſierit: ⁊ ſi nō vere cōſentit tñ interꝑtatiue/⁊ eſt moꝛtale
peccatū.Unde dicit ſāctus tho.q.de veritate. Anteꝙ rō
delectatōez ꝑpendat aut nocumentū ipſius nō habet in=
terpꝛetatiuū ꝯſenſū/etiaʒ ſi nō reſiſtat.ſʒ qñ iā ꝑpendit rō
de delectatione inſurgēte de nocumēto ꝯſequēte. vtpote
cū ꝑcipit hō totalit̄ ſe ꝑ hmōi delectatōez in pctm̄ incli=
nari ⁊ inꝑceps ruere niſi exꝑſſe reſiſtat:videt̄ ꝯſentire.⁊
tunc pctm̄ ad rōem transfert̄ vt ꝑ actū eius. q̄a agere/ ⁊
nō agere cū quis debet agere :ad idē genus actus redu=
cunt̄ ſcōʒ ꝙ peccatū obmiſſionis ad peccatū actus redu
cit̄. Ad idē eſt bonauē.in ſcđo dicēs. tūc inducit moꝛa tē
poꝛis ꝯſenſū interꝑtatiuū: qñ hō aduertens vel debens
aduertere ꝑiculū delectationis veneree retente:negligit
eam repꝛimere.Hoc aūt non ē abſꝗ ꝯtēptu ſalutis pꝛo=
pꝛie,ꝑ eo ꝙ diſcrimini ſe exponit. Delectatio eī ſicut ſer
pens ītrat.⁊ niſi reſiſtat̄ venena diffūdit:ꝑ que hō incur
rit moꝛtē culpe.Sicut igit̄ ſalutē ſuā coꝛpoꝛalē neglige=
ret/q̄ ſerpentē iuxta ſe ſcient̄ collocaret: ſic q̄ in tali dele
ctatione aduertentes periculū/vel debens aduertere vo
luntarie verſat̄:exponit ſe diſcrimini/ qñ negligit repel=
lere.Quid aūt ſit interꝑtatiuus ꝯſenſus etiā in aliis ma
terius dicit cācel.Interꝑtatiuū ꝯſenſū tunc eſſe dicimus:
dū habuit ratio ſufficiens tpūs deliberandi ⁊ refutandi
ea circa q̄ vitanda eſſe ꝑuigil tenebat̄.qualit̄ dixit lex fo
renſis.q̄ tacet cōſentire videt̄/dū videlicet repugnare de
beret . Quito ſeq̄ pōt tertiū vel quartū pꝛedictoꝝ alius
gradus ꝯſenſus/ſcilʒ verus in delectationē cogitatōnis
de foꝛnicatione.Uere enī ſentit̄ : poſt iudiciū vel ſniam
rationis.Uñ ſctūs tho.vbi pꝛius dicit:ſimplicit̄ concedi
mus ꝯſenſū in delectationē foꝛnicationis / vel alterius
moꝛtalis:eſſe peccatū moꝛtale . Ex quo etiā ſequit̄ inq̄t.
ꝙ quitq̄d homo agit ex conſenſu talis delectationis/ad

Nota de conſ[illegible]

hoc vt hmōi delectationē nutriat/ vel teneat/ ſicut ſunt
turpes tactus/ actus/ vel libidinoſa oſcula vel aliquid
huiuſmodi:totū eſt peccatū moꝛtale.Et bonauē. vbi pꝛi
us. Moꝛa tempoꝛis tunc occaſionalit̄ inducit conſenſū
verū: quando de venereis libido creſcit/ adeo vt homo
velit oīo in interioꝛi delectatione ꝑſiſtere ⁊ moꝛari . Uñ
cancel.dicit. Cōſenſus in delectationē luxurie/circa ob=
iectū ſibi pꝛohibitū.ſ.ſub pena peccati moꝛtalis:eſt moꝛ
tale peccatū.ſiue ſit in cogitatione/ſiue in verbis/aut in
viſu/aut tactu/aut nutibus . Sexto ſequit̄ conſenſus in
actum/ſeu opus peccati moꝛtalis.vt in foꝛnicatōnē/ſtu
pꝛū/⁊ huiuſmodi eſt peccatū moꝛtale: etiam ſi opus nō
ꝑficit̄.quia voluntas apud deū pꝛo facto computatur.
Septimo ſequitur ipſum opus ſi facultas aſſit.

Igitur circa exterioꝛes actus venereoꝝ ⁊ luxurie ſūt
ſeptem ſpecies que accipiunt̄ ſecundū differentias per=
ſonarū ī quibus eſt coitus. Et iſte ſpecies ſē pꝛout ſequū
tur gradatim in malicia excedūt. Pꝛima eſt ſimplex foꝛ
nicatio.Secunda adulteriū.Tertia ſtuprū. Quarta ra=
ptus aggrauans pꝛefatas duas.quia ſi raptus eſt vir=
ginis:eſt grauius pctm̄ ꝙ ſtuprū ſimplex. Si aūt eſt al=
terius coniugis:tūc eſt grauius/ꝙ ſimplex adulterium.
Quinta eſt inceſtus.Sexta eſt ſacrilegiū/oēs ꝑfatas ſpe
cies aggrauās.Septima eſt vicii ꝯtra naturā.Foꝛnicatō
ſiplex eſt vagus ꝯcubitus pꝛeter matrimoniū cū aliqua
coꝛrupta.puta cum meretrice vel alias coꝛrupta/vel cō
cubina . Uel eſt vt alex . dicit luxuria qua ſolutus ſolu=
tam naturali vſu cognoſcit.Et intelligitur. ſolutus ⁊ ſo
luta: a vinculo coniugii/⁊ cōſanguinitatis ⁊ affinitatis
oꝛdinis/religionis/vel voti ꝯtinentie. Naturalis vſus ī
telligit̄:ad differentiā illius vſus q̄ eſt ꝯtra naturā Dicit̄
aūt ſimplex:nō ꝙ foꝛnicatio ſit pctm̄ paruū:ſʒ compati
one ad alias ſpēs peioꝛes.Immo quadꝛupli cauſa foꝛni
catio eſt certis reſpectibus maximū peccatū Pꝛimo rōe
libidinoſi ardoꝛis ſcōʒ quē nobiliſſima anime potētia /
ſcilʒ rō adglutinat̄ vltime potentie eius ⁊ viliſſio coꝛpi.

Nam per generatiuã potentiã q̄ eſt infima ⁊ prima potentia eni ſcđa eſt aſcendendo nutritiua/ ttia vero appetentia ſenſitiua/fit ratio ſerua corporis. Scđo rõe generitiua ſenſitiua/fit ratio ſerua corporis. Scđo rõe generalitatis. q̇a per hoc viciũ plures ſubdunt̃ diabolo q̄ ꝑ alia.⁊ illud velut ſagena fit demoni p̄latoꝝ ⁊ ſubditoꝝ qui ea capiunt̃. Tertio rõe feditatis in quo excedit alia vicia. Unde templũ dei in aīa/⁊ templũ in corꝑe violat̃ ſcđm apoſtolũ. Nam corpus extra inquinat/⁊ aīam inquinat: a deo vt luxurioſi minus q̄ alii ſint apti ad virginis filiũ in eukariſtia ſumendũ. Quarto rõe duplicis tẽptationis. q̇a hoſtis temptatio ibi eſt/⁊ carnis. Scđa ſpecies eſt adulteriũ/luxuria.ſ. qua cõiugalis thorus violat̃. Fit eni qñ alter cõiugũ cũ non ſuo vel ſua ꝯtra pactum ꝯiugale cõcumbit. Et fit vno modo qñ vir matrimonio iũctus accedit ad alterius vxorẽ. Scđo qñ marit⁹ alicuius accedit ad quãcunq̧ aliã virginẽ vel non virginem. Si accedit ad virginẽ: habet rõnem ſtupri. Si aliquã rapit: habet rationẽ raptus: ſed ex ꝑte viri ſemꝑ habet rõnẽ adulterii. Tertio quodãmodo adulter eſt qui eſt ſolutus ⁊ alicuius vxorẽ cognoſcit. Tertia ſpecies eſt ſtuprũ videlꝫ luxuria qua virginalis incorruptio diſſipatur. Uel eſt ꝯcubitus illicitus quo deflorat̃ aliena virgo voluntarie vel inuolũtarie. Quarta ſpẽs eſt raptus qui eſt actus venereus qñ quis/ſcilꝫ de domo parentuꝫ vel tutoꝝ violent̃ rapit virginẽ vel alterius vxorem vel viduã vel corruptam ſibi nõ deſponſatã voluntariã vel inuoluntariã cognoſcẽdo. Uel/vt alex. dicit/raptus cõmittit̃ qñ puella violent̃ a domo patris abducit̃/vt corrupta in vxorẽ habeat̃. ſiue puelle ſolũmodo/ſiue parentibus tantũ/ſiue vtriſq̧ vis illata cõſiſtit. Uide ĩfra. ꝑte. iiii. ca. i. §. v. ⁊ aggrauat vt ſupra dictũ eſt. Quinta ſpẽs eſt inceſtus. qui eſt coitus cõtra ꝯſanguinitatẽ vel affinitatem/vel cõpaternitatẽ/ vel ſpiritualẽ cognationẽ cõmiſſus. Et eſt tanto grauius q̄to ꝑſone propĩquius ſibi ꝯiũcte ſunt in gradibus p̄fatis ſcilꝫ affinitatis ꝯſanguinitatis vel ꝯpaternitatis. De hoc ĩfra. ꝑte q̄rta. c. i. §. iiii.

Sexta ſpecies eſt ſacrilegiũ ꝓut eſt abuſus venereus femine ad diuinũ cultũ voto applicate. Unde vt alex. dicit q̄uis ſacrilegiũ ſit ꝯmune ad leſionẽ cuiuſlibꝫ rei ſacre: hic tamẽ accipit̃ pro leſione ꝑſone ſacre. ⁊ taliter.ſ. ꝑ viciũ luxurie. Unde ſacrilega luxuria melius dicit̃. Huiõi aũt eſt coitus contra votũ ꝯtinẽtie. vt qñ aliquis violat̃: vel in ſe/vt cũ clericus in ſacris ordinibꝫ ꝯſtitutus/vel religioſus peccat cum aliqua ſoluta vel in altero. vt cũ aliquis cũ ſãctimoniali/vel aliqua cũ ſacerdote/vel etiã cũ quis peccat cum aliqua deo per ſimplex votũ ꝯtinẽtie aſtricta. Poteſt aũt hoc ſacrilegiũ ꝯcurrere cum ſpẽbus diuerſis luxurie. Exempli grã/ſi aliq̇s abutit̃ ꝑſona ꝯiũcta ſibi ſcđm ſpũalem cognatõeꝫ ꝯmittit ſacrilegiũ per modũ iceſtus. Si abutit̃ virgine deo ſacrata: inq̄tum eſt ſponſa chriſti/eſt ſacrilegiũ per modũ adulterii. Inq̄tũ vero ẽ ſub ſpũalis patris cõſtituta: erit quoddã ſpũale ſtuprũ. Et ſi violentia inferat̃: erit ſpũalis raptus. Septima ſpẽs eſt vitiũ ꝯtra naturã. luxuria videlꝫ qua naturalis vſus coeundi maris ⁊ femine ꝑuertit̃/ ⁊ eſt in omĩ actu venereo ex quo generatio ſequi nõ poteſt. Et q̄uis hoc vitiũ ſit peſſimũ iter ſpẽs luxurie: cõmittit̃ tñ modis multis: ⁊ diuerſos habet gradus/quiq̧ videlꝫ quoꝝ poſterior ſemꝑ peior eſt priore. Primus eſt qñ abſq̧ omĩ cõcubitu cauſa delectationis veneree ꝓcurat̃ pollutio. ⁊ vocat̃ peccatũ immũditie vel molliciei quod ꝯſiſtit ĩ ſola obmiſſione cõcubitus ad alterũ. Scđũs eſt qñ ſeruat̃ debitũ vas ⁊ inſtrumentũ debitũ: ſed non ſeruat̃ naturalis modus ꝯcũbendi cum femina. Alii autẽ modi monſtruoſi vel beſtiales ꝯcũbendi fiunt qui tãto peiores ſũt q̄to ꝑ eos minus nata eſt ſequi conceptio fetus. Et quatuor ponit albertus in quarto. Primus qñ cognoſcit̃ lateralit̃. Secundus peior qñ cognoſcit̃ ſedendo. Tertius peior ſecundo/qñ cognoſcit̃ ſtando. Peſſimus vero eſt. Quartus quando cognoſcitur velud beſtia tergotenus. Et quintus etiam inter p̄fatos quatuor ſimplicit̃ peſſimus eſt qñ mulier ſuꝑgredit̃ virũ. Uide infra parte. iiii.

ca.i.§.ix.Tertius gradus vitii contra naturā eſt quādo
non ſeruatur vas debitum vel inſtrumentū/licet ſeruet
ſexus debitus.Quartus qn̄ non ſeruatur ſexus:ſed ſpe=
cies.vt maſculus cū maſculo femina cū femina.qđ voca
tur ſodomiticū. Quintus qn̄ nec ſpēs ſeruat/ vt homi=
nis cum beſtia.quod vocat beſtialitas.

Nunc de fomētis libidinis q̄ ipudicitia vocant ſcđm
apoſtolū.notandū ꝙ ſcđꝫ alex.libido nō dicit q̇cunꝙ ar
doꝛ luxurie:ſed q̇ diſcurrit ꝑ turpitudīes.Turpitudines
aūt dicunt qn̄ idebito modo ꝑ quaſcūꝙ ꝑtes coꝛpoꝛis
q̇s luxuriat/ ſiue q̄rit carnalit delectari tn̄ ꝯtra naturā .
Fit aūt fomentū luxus ꝑ quatuoꝛ/videlꝫ ꝑ viſū . alloq̇ū
tactū.⁊ oſculū. Viſus eſt rei diſtantis . Alloquiū magis
ꝓpinque.Tactus eſt ꝯiunctio aliquoꝝ mēbroꝝ.Oſculū
vero oꝛis q̄ omia pn̄t fieri moꝛtalia. vt tactū eſt de ꝯſen
ſu in delectationē luxurie. Et ſcđꝫ ſanctū tho. oīa hmōi
ꝓfata/et etiam amplexus ⁊verba ſunt peccata moꝛtalia
qn̄ fiunt ꝓpt delectationē libidinoſā vel ad cōſentien=
dum delectationi luxurie extra thoꝝ legittimū. Quādo
aūt fierēt hmōi ſine libidine pn̄t ſine peccato fieri. Uno
modo ꝓpt ꝯſuetudinē patrie . Alio modo ꝓpt aliquā
neceſſitatē/vel ꝓpt aliquā rationabilē cauſā. Oia aūt
talia/videlꝫviſus/alloquiū/tactus/āplexus/oſcula/⁊ ſi
milia dicunt impudicitia.Sub alloq̇o ꝯtinet vitiū ſcur
rilitatis/id eſt turpiloquii.Pꝛopꝛie tamen ſcurrilia ver
ba ſunt que leuit ⁊ ex incōſideratione dicunt. Turpilo=
quiū aūt fit qn̄ coꝛ luxurioſi eſt plenū turpibus cōcupiſ
centiis.Poſſunt igit vt dicit alex. turpia verba ꝓcede=
re ex quadā lubꝛicitate lingue / et impetu iraſcibilis vel
cōcupiſcibilis ⁊ ſubꝛeptione rationis. Uel poſſūt ꝓcede
re ex deliberatione rōnis et mala cōſuetudine lingue et
peruerſa affectione ꝯcupiſcibilis vel iraſcibilis.Et ſcđꝫ
hoc retoꝛquebit/vel ad libidinē moꝛtalē vel ad libidinē
venialē tanꝙ ad radicē.⁊ ſcđꝫ hoc erūt vel moꝛtalia vel
venialia peccata.Durius tn̄ eſt qn̄ ſūt in ꝓlato. Sed q̇d
de auditoꝛibus taliū verboꝝ non diſplicentiā oſtenden=

tium.Rn̄.Duplex eſt auditio/vna illoꝝ q̇ ſuſtentant tur
piloquos ⁊ ꝓcurant vt fiant turpiloquia. ⁊ talium eſt
maius peccatū ꝙ̄ ſit turpiloquentiū. quia auctoꝛes ma=
gis ſunt in culpa ꝙ̄ miniſtri eoꝝ. ex maioꝛi enī libidine
ꝓcedit.Eſt autē alia auditio caſualis cum tamē offert
placet/ et hi minus credunt peccare ꝙ̄ turpiloquentes.
Stultiloquiū quis ꝯmittit qn̄ quis ſuis verbis ꝓfert de=
lectationes quas appetit quibuſcunꝙ aliis rebus . Lu=
dicra verba ſunt quando q̇s v̄ba ad delectatōēꝫ oꝛdinat

De circunſtantiis autem coitus que aliquādo etiam
vitiant coitum in matrimonio naturalem ⁊ quando ac
tus coniugalis ſit meritoꝛius:peccatū moꝛtale vel veni=
ale. aut quando quis obedire ibi teneat vel non.habes
infra parte.iiii.ca.i.§.ix.

Poſtremo de filiabꝫ luxurie poīt gre.viii.Una ē ceci
tas mētis qua q̇s ꝓpt vehemētes delectatōes nō apꝓhē
dit ī agibilibꝫ finē vt bonū De etiā infra.c.vi.§.xiiii.Se
cūda ē ꝓcipitatio qua ī agibilibꝫ ſubtrahit ꝯſiliatō ꝓpt
vehementiā delectatōis.De qua īfra.c.viii.§.v . Tertia
eſt incōſideratō qua ꝓpt vehementiā delectatōis de agē
dis q̇s nō iudicat.De quo vide īfra.c.viii.§.v.Quarta ē
incōſtantia qn̄ q̇s ꝓpt vehementiā delectatōis īpedit in
executōe illō qđ decreuit eſſe bn̄faciendū.De quo vide.ī=
fra.c.viii.§.v.Quīta ē amoꝛ ſui qn̄ q̇s ꝓpt delectatōem
ſe nis diligit ⁊ quodāmͦ velut finē.Sexta ē odiū dei: qn̄
quis habet diſplicentiā de deo qui ꝓhibet delectationeꝫ
cōcupitā.Septima eſt affectus ꝓſentis ſeculi in quo ali=
quis vult frui voluptate.Octaua eſt deſperatio ſiue hoꝛ
roꝛ futuri ſeculi: qn̄ q̇s faſtidiens ſpūales delectatōnes:
non curat de eis nimis detentus in carnalibus.

Ca.v.de vicio capitali quod ira dicit.Pꝛimo oſtēdit
quid ſit ira.Scđo quibꝫ modis ira ſit meritoꝛia.Tertō
quomodo ira nullū pctm̄ eſt:ſꝫ naturalis paſſio ⁊ q̇bus
mōis eſt pctm̄ veniale.Quarto quibus mōis ira ē pctm̄
moꝛtale ex ſuo genere ⁊ quibus non/ ⁊ quot mōis talis
pōt fieri pctm̄ tantū veniale.Quīto oñdit q̇d ſeuitia vin=

dicatio/ſeueritas/crudelitas.⁊ quid remiſſio ſiue impu=
nitio.Sexto quot ⁊ q̄ ſunt ſpēs ire/⁊ quot gradus . Se=
ptimo quot ⁊ q̄ ſunt filie ire.Octauo quid impacientia/
inlonganimitas/ īperſeuerantia ſiue mollicies inconſtā
tia. Nono quid audacia intimiditas . quibus modis ti=
mor eſt peccatū/⁊ quibus modis non.⁊ q̄d īuerecundia
Decimo quid diſcordia/cōtentio/⁊ litigium.Undecimo
oſtendit quid deriſio/⁊ quomodo eſt peccatū mortale/⁊
quomodoveniale.Duodecimo quomodo maledicere eſt
pctm̄ mortale/quō veniale/⁊ quō nullū pctm̄. Trideci=
mo quid ꝯtumelia/quō differunt ꝯtumelia/ꝯuitiū/ ⁊ im
properiū,quō eſt peccatū mortale/⁊ quō veniale. Deci=
moquarto oſtendit quid rixa . ⁊ quō eſt pctm̄ mortale/
quō veniale quid ſeditio / ꝙ ex genere ſuo mortalis eſt.
Et quibus modis bellū fit iniuſtū.

Racundia directe opponit̄ manſuetudini.q̄a eſt
i excessus ire.Et eſt aliud capitale vicium ⁊vocat̄
ira ꝑvictū:diffinit̄ ꝗꝫ ꝙ eſt appetitus iordinatuſ
ſeu irratōnabilis motus vindicte ſub rōe boni vel iuſti.
Eius eni motiuū eſt appetitus proprie vīdicte.quā a ſo
lo deo/vel eius iudice appetere deberet.

Ira aūt qn̄qꝫ eſt meritoria.qn̄qꝫ nullū peccatum ſed
paſſio.quādoqꝫ mortale peccatū qn̄qꝫ veniale. Merito=
ria eſt ira que vocat̄ ꝑ zelū.⁊ eſt rōnabilis appetitusvi=
dicte/puta qn̄ quis iraſcit̄ culpe ꝓprie ꝑ ꝯtritionē ꝑ quā
ſumit vindictā de ſe . vel iraſcit̄ aliene culpe non ꝑſone
quā culpā vultvindicari per eū ad quā ꝑtinet/puta per
deūvel ſuū iudicē/cū aliis circūſtantiis debitis.Ira igit̄
ꝑ zelū que eſt de malo culpe dicit̄ ex ſe laudabilis:ſed ex
modo ꝓſequēdi pōt fierivitupabilis.ſ.dū nec tp̄s nec lo
cum nec modū nouit obſeruare.p̄ſertim qn̄ ꝑtinatie ꝯiū
cta eſt. ⁊ turbantiū ſedicionū magis adductiua q̄ꝫ ſeda=
tiua.Ira preterea q̄ eſt motus ꝯcitatus ad inferendāvi=
dictam ꝓ malo ſibi vere illato ſi ſit ſcd̄m ordinē iuris /
nō eſt de ſe vituperabilis:ſed reducit̄ ad irā zeli.vt in iu
dice vel per iudicē.Secus ſi ex libidine proprievindicte

principaliter/vel ſi iniuria non ſit vere facta : ſed ita le=
uiter non irrationabilit̄ eſtimat. Ira talis ꝑ zelū ſequit̄
dictamē rōnis non p̄cedit.In ea eni primo quis delibe=
rat devīdictā iuſte inferenda.deīde impat ire vt exequa
tur ſcd̄m rōnis dictamen.Paſſio eni cooperat̄ actōnivt
ſit efficacior.vt patet in bello iuſto.in correctione frater
na ⁊ ī actibus iuſticie . Differunt autē ira ꝑ zelū ⁊ ira ꝑ
vitium.q̄a dicit̄ ira ꝑ zelū qua iraſcimurvitiis/⁊ ira per
vitium qua iraſcimur ꝑſone.dicit alex.de ha.

Qn̄qꝫ aūt ira eſt naturalis paſſiovt in melencolicis ⁊
colericis.Et ſic diffinit̄ a tho.Eſt feruor eius ſāguinis q̄
circa cor eſt/ex euaporatōe fellisvel ꝑ turbatōez. Qn̄qꝫ
ira eſt primus motusvt ſi appetitusvindicte de iniuria
illata:ſolū apparent̄ ⁊ tā ſubito p̄ueniat rōnem/ꝙ ratō
nec acceptet nec negligat/ qn̄ pōt reprimē qn̄ reprimat.
⁊ ſic iterū non eſt pctm̄. Qn̄qꝫ ira eſt ſola īpatientia abſ
qꝫ appetitu vlterioris vindicte.Qn̄qꝫ refrigeratio q̄daz
caritatis erga ꝓximū citra odium. In q̄bus caſibus ira
aut nullū eſt peccatū de ſe/autveniale peccatū.

Sed ira que eſt appetitus deliberatusvindicte ꝓprie
p̄ter aut ꝯtra iuris ordinē ex ſe eſt vt ſit mortale pctm̄ p̄
ſertim ſivindicta ſit notabilis detrimenti.Pro quoꝝ la
tiori declaratōne notandū ſcd̄m tho.ꝙ ira ſex modis ſit
pctm̄ . Primo qn̄ quis appetit puniri eum q̄ nō meruit
puniri.Scd̄o qn̄ quis appetit puniri eū q̄ penā meruit:
ſꝫ appetit eū puniri vltra q̄ꝫ meruit.Tertio qn̄ quis ap=
petit puniri eū q̄ meruit:ſed appetit h° fieri nō ſcd̄m le=
gittimū ordinē/ puta ſine auctoritate ſuꝑioris et debito
proceſſu.Quarto qn̄ quis appetit puniri reū:ſed nō de=
bita intentōe ſcilꝫ ꝓpter dei honorē/correctionē rei/vel
alioꝝvt timeant ⁊ ꝯſeruationē iuſticie:ſꝫ libidine vindi
cte ꝓprie.Quinto qn̄ aliquis etiam nullo p̄dictoꝝ modo
rū excedit:ſed cum modū ire intra nō ſeruat:ſed inordi=
nate ferueſcit/iram non compeſcendovbi poteſt.Sexto
qn̄ ira etiā nimis ī exterioribꝫ ferueſcit ꝑ manifeſta exte
riora ire ſigna. Ira igit̄ ſeu appetitus inordinatus vin=

dicte: eſt peccatū mortale ſcd̓m ſuū genus primis quatuor modis/ ſi eſt ex conſenſu rationis deliberate ⁊ in nocumento notabili/facto vel verbo inferibili. Ultimis vero duobus modis ex genere non eſt peccatū mortale ſed poteſt fieri mortale. puta ſi ex vehementia ire interioris vel exterioris aliquis excitat a dilectōe dei aut ꝓximi. Sed veniale peccatū eſt quatuor primis modis. Primo ſi ira eſt actus imꝑfectus iudiciū ratōnis ꝑueniens. Scd̓o ſi quis in aliquo modico ſe appetit vindicare qd̓ quaſi nichil eſt reputandū: ita ꝙ etiā ſi actu inferret̄ nō eſſet pctm̄ mortale: puta ſi aliq̄s parū trahit aliquē puerū ꝑ capillos vel aliq̄d hm̄oi Eſt etiā veīale pctm̄ duobꝫ vltis mōis: niſi q̄s excideret ꝑ eos a dilectōe dei ⁊ ꝓximi

Notandū preterea ꝙ crudelitas aut etiā ſeuitia ſpeciale vitium eſt quo quis excedit menſurā in vindicando. Uitiū etiam eſt qn̄ quis nimis remiſſus eſt in puniendo Uindicatio inſuꝑ eſt viciū quo quis ꝑ penā quā infert nō intendit emendationē peccātis vel cohibitionē eius ⁊ quietem alioꝝ iuſticieq̄ꝫ ꝯſeruationē ⁊ dei honorē: ſed maluꝫ eius q̄ punit̄. Uide de hoc infra. ꝑte. iiii. ca. iii. §. i. Seueritas vel feritas eſt viciū quo quis in penis hominū ꝓpt̄ ſe delectat̄ etiā ſine cauſa/ non reſpitiendo culpam rei: ſed ſolum in hominū delectando cruciatu/ ⁊ illud cōprehendit̄ ſub beſtialitate. Crudelitas v̓o eſt viciū quo quis cauſam habet puniendi: ſed modū non habꝫ/ ⁊ ſic attendit talis culpam in eo qui punitur: ſed modū excedit. Remiſſio aūt eſt viciū quo quis pretermittit ordinem iuſticie quando aliquis deberet puniri ꝓpt̄ culpam. Et dicit̄ etiam impunitio.

Spēs ire ſūt tres. Prima fellea q̄ eſt acutoꝝ eoꝝ ſcilꝫ q̄ nīs cito iraſcunt̄/ ⁊ ex qualibet leui cauſa. Scd̓a amara ſeu ianis eoꝝ in q̄bus ira nimis diu ꝑſeuerat/ i quoꝝ ſ. memoria nimis diu manet īiuria illata. Un̄ ꝓpt̄ diutinā triſtitiā ꝯceptā ſibiipis ſunt graues ⁊ amari Et tales quia nō prorumpunt in exteriora iracundie ſigna non poſſunt perſuaderi ab aliis/ nec ex ſeipis recedūt ab ira

niſi prout diuturnitate temporis triſticia abolet̄. Et iſta ſcd̓a ſpecies ire eſt odium vt alex. de hal. dicit. quia ira creſcit in odiū qd̓ eſt ira inueterata. De quo odio habeſ ſupra ca. i. §. x. Tertia ſpēs eſt difficilis ſeu grauis vel furor dicta/ ⁊ eſt eoꝝ q̄ obſtinato appetitu vindictam querunt. q̄ non dimittunt irā niſi quouſq̄ꝫ puniāt. Quelibet etiā ira q̄ eſt appetitus vindicte habere pōt tres gradus Primus eſt cū in corde cōcipit̄. Scd̓s cū ſigno exteriori oſtendit̄ anteq̄ꝫ ꝓrumpat q̄s in leſionē ꝓximi. Tertius cum q̄s prorūpit in verba vel facta leſiua ꝓximi.

Filie ire ſunt ſex. Prima eſt indignatio q̄ eſt ira cordis per quā q̄s cōtra proximū iraſcit̄: quē reputat indignū vt ſibi tale q̄d fecerit. Uel eſt volūtas qua alios ꝑ ſigna moleſtie ꝯtriſtare deſideramus. Ideo eis ſubtrahimus locutionē ⁊ ſocietatē. Indignatio aūt iſto modo ex ira naſcit̄. ſꝫ alio modo ex ſuꝑbia vel inani gloria ⁊ tūc indignatio eſt: qn̄ q̄s reputat alios ſua ſocietate vel locutione ⁊ aſpectu indignos. Et eſt idē ꝙ quarta ſpecies ſuperbie q̄ appellat̄ plus oībus ſiue ꝯtemptus quo reputant̄ ꝓximi viles. Scd̓a filia eſt tumor mentis: qn̄ q̄s ex ira excogitat diuerſas vias vindicte. ⁊ talibus cogitationibus animū ſuū replet. Et ſic tumor mentis eſt diſpoſitio ad illationē vindicte inordinatā. Diffinit̄ eni ſic tumor mentis. eſt voluntas vindicandi in iniuriā facti ꝓcedens. Non accipit̄ aūt hic tumor mentis pro ſuperbia ſed pro quodam conatu ſiue audacia hois intentantis vindictam. Tertia filia eſt clamor quando q̄s iram ſuā oſtendit inordinato modo loquendi. Eſt eni clamor inordinata et confuſa locutio per exaltationē vocis vt ab aliis cognoſcat̄. ⁊ in īiuriā cōtra quē quis iraſcit̄. Quarta filia eſt blaſphemia: quando ex ira fit cōtra deum vel ſanctos locutō inordinata. Uidens eni iracūdus ꝙ deo vel ſanctis eius nocere non poteſt opere: maledicit ore/ vel res eius cōſecratas deturpat vel diſſipat. Ponit aūt Iſido. blaſphemiā filiā ſuꝑbie: ꝓpt̄ annexā ei maximā ſuꝑbiā/ ſine qua nunq̄ꝫ eſt blaſphemia. qua. ſ. ſuperbia

erigiť quis ꝯtra creatorē ad pugnandū ꝓut pōt. imedia
tus tn̄ exitus blaſphemie eſt ex ira:vt alex.dicit Uide de
iſtis ſupra in quarta ſpecie ſuperbie . ca.i. Quinta filia
eſt cōtumelia q̄ fit ꝯtra ꝓximū quādo q̄s iniurias ⁊ tur=
pia ꝓfert ꝯtra ꝓximū talē De quo infra.§.xiii. Sexta fi=
lia eſt rixa que eſt libidovindicandi in iniuriā facti ꝓce=
dens. Et ꝑ rixā intelliguntᷣ omia nocumēta q̄ facto ꝓxi=
mo inferuntᷣ ex ira.De rixa habetur infra.§.xiiii.

Sunt preterea multa vitia alia que poſſunt ex ira na
ſci:q̄ ſequūtur=Uidelicet īpatientia.qua quis ꝑ aduerſa
quecunq̄ ꝯtritiaz inferētia a bonovirtutis recedit.Inlō=
ganimitas qn̄ quis non habet aīm tenendi patientiā in
longinquū:cū bonū qȯ ſperatᷣ differtur.Inꝑſeuerantia
ſeu mollicies qua quis ī virtuoſis oꝑibus diuturnitatē
nō ſuſtinet/ꝓut neceſſe eſt.Et illud ꝓprie vocatᷣ mollici=
es.q̄a mollicies ē ꝙ aliquis de facili recedat a bono ꝓpt
aliqua difficilia q̄ ſuſtinere non poteſt. Mollis ei ꝓprie
dicitᷣ q̄ recedit a bono virtutis propt triſticias cauſatas
ex defectu delectationū.Inconſtantia eſt vitium quo q̄s
nō firmitᷣ ꝑſiſtit in bono cōtra difficultatē q̄ prouenit ex
quibuſdā exterioribus impedimentis.
Audatia eſt tūc vitiū qn̄ caret modo rōnis ⁊ ante ꝯſiliū
rōnis qȯ tarde fieri deberet inſurgit.Intimiditas aliqn̄
ē vitiū cauſatū ex defectu amoris debiti ad ſe vel ad alia
Aliqn̄ ex elatōe/aliqn̄ ex ſtoliditate Primo modo ⁊ ſcdo
modo ſemꝑ eſt pctm̄:ſed tcio modo non.ſ.quando cau=
ſatᷣ a ſtoliditate inuincibili. Timor humanus ſiue mun
danus proprie eſt quo quis mundo innititᷣ tanq̄ fini . vt
quādo quis aliquid amans ⁊ timens perdere illud:po=
tius recedit a iuſtitia / ⁊ ꝑdit deum/eū in ſuis preceptis
relinquendo vel cōtemnendo.Si eni eſt reſpectu ꝑſone
eſt humanus.ſi reſpectu rerū/eſt mundanus.Timor ſer
uilis tantum eſt quo quis cōuertitᷣ ad deum et dimittit
peccatum/ deoq̄ inheret propt timorez pene principa=
liter et in iſto timore pena formidatᷣ vt principale ma=
lū.Timor igitᷣ eſt peccatū/quādo appetitus alicuius fu=

git mala que ſcdm rationē non ſunt fugienda. Eſt autē
timor peccatū mortale qn̄ quis ꝓpt periculū mortis vel
quodcūq̄ aliud tēporale malū ſic diſpoſitus eſt vt faci=
at aliquid ꝓhibitū per preceptū vel ꝑtermittat aliquid
quod eſt preceptū ī lege diuina. Alioquin erit veniale.ſ.
qn̄ refugit aliquid qȯ non eſt ſcōz rationē fugiendū/dū
tn̄ ex hoc non faciat/aut facere intendat cōtra diuinū ꝑ
ceptum. Timor etiā qui reuocat hominē a ꝑfectione cō=
ſilii euāgelici.qn̄q̄ veniale peccatū eſt/qn̄q̄ nullū. puta
ſi aliquis habet rationabilē cauſā timoris. Aliqn̄ etiam
timor nullū peccatū eſt.puta qn̄ naturale eſt hominē ti=
mere vt tre motū ⁊ vndationes aquarū. Sic etiā nullū
peccatū eſt timor de malo tali cui quis reſiſtere non pōt
⁊ ex cuius ſuſtinentia nichil boni ꝓuenit homi.q̄a ratio
recte dictat talia eſſe fugienda. Sic ꝑterea mors pōt ti=
meri ⁊ quitq̄d aliud ab hoīe pōt inferri/inq̄tū ꝑ hoc hō
pōt īpediri ab oꝑibus virtuoſis vel q̄tū ad ſe vel q̄tuz
ad profectū quē ī aliis facit . Inuerecūdia eſt ītimiditas
de turpi actu/quando.ſ. quis non timet de aliquo turpi
quod eſt exprobrabile ſeu turpe.

Diſcordia eſt diſgregatio q̄dam voluntatū inq̄tū vo=
luntas vnius ſtat in vno/⁊ voluntas alterius in alio.Et
fit dupliciᷣ.Quedā per ſe.vt quando aliquis ſcienter et
ex intentione diſſentit a bono diuino vel a bono ꝓximi
quo debet conſentire . Et ſic eſt pctm̄ mortale ex genere
ſuo.Alia per accidens/id eſt ꝑter intentionē.vt qn̄ intē=
tio aliquoꝝ eſt ad aliqȯ bonū qȯ ꝑtinet ad honorē dei/
vel vtilitatē ꝓximi ſed vnus exiſtimat hoc eſſe bonū/ali⁹
aūt habet contrariā opinionē.Tunc nō eſt pctm̄ niſi qn̄
hmōi diſcordia fit vel cū errore circa ea q̄ ſunt de neceſ
ſitate ſalutis vel ꝑtinacia adhibeatᷣ.Et differt diſcordia
a rixa.quia rixa eſt in opere/diſcordia in volūtate id eſt
in diſiunctione motuū volūtatis quā facit ſuꝑbia vel ia=
nis gloria. Contentio quādā cōtrarietatē importat in
locutione vt dictū eſt de diſcordia in voluntate. Eſt eni
cōtentio impugnatio veritatis cū cōfidentia clamoris.⁊

viciat᷑ intentione mala vel modo loquendi Cõtentio eſt
peccatũ mortale/ vno modo qñ qs ĩpugnat veritatẽ ex
intentione ⁊ ꝑ inordinatũ modũ: qui nec negotio cõue-
nit nec ꝑſone. Alio modo quando quis impugnat falſi-
tatẽ cũ tali inordinato modo: ꝙ ex eo generat᷑ ſcandalũ
⁊ ſubuerſio fideliũ: ⁊ ſic etiam videt᷑ eſſe pctm̃ mortale.
Contentio põt eſſe peccatũ veniale qñ qs ĩpugnat falſi-
tatẽ cũ iordinato modo ſine hoc ꝙ exide ſcandalũ gene
ret᷑. Qñq3 aũt quis non intendit impugnare veritatem:
ſed defendit quod ſibi verũ videt᷑. hoc tamen facit cum
ordinata intentione. ſicut chriſti diſcipuli contendebant
de quo non erat cõtendendũ. ſ. de primatu. ⁊ illud ẽ etiã
peccatũ. Litigium eſt quando quis inordinate verbis al
terius contradicit rõne perſone: quã quis cõtriſtare in-
tendit/ vel cõtriſtare nõ veret᷑. Unde ſicut adulator intẽ
dit placere ita litigans ꝯtriſtare vbi non debet/ ⁊ qñ nõ
debet ⁊ ſic de aliis circũſtantiis. Si vero aliquis verbis
alterius contradicit propt᷑ ꝑſonã dicentis cui ꝯtradicẽs
cõſentire refutat propt᷑ defectũ amoris animos vinctis:
ſic nõ eſt ꝓprie litigiũ: ſed diſcordia/ de qua ſupra.

Deriſio ſeu illuſio fit qñ defectus ꝑſertim peccati ho-
minis alterius ꝓ ludo vel riſu accipit᷑/ puta qñ aliqs di
cit de aliquo turpia/ defectus vel mala: intendens pone
re eũ in erubeſcentiã ꝑ q̃ndã ꝯfuſionẽ. Et eſt quaſi idem
ſubſãnatiõi. Sed deriſio fit in ore. i. verbo vel cachinis.
ſubſãnatio aũt naſo rugato. Deriſio ſeu illuſio eſt pctm̃
mortale tũc: qñ malũ alterius accipit᷑ quaſi ꝑuũ rõe ꝑſo
ne. ſicut defect⁹ puerorꝫ ⁊ ſtultorꝫ parũ põderare ſolem⁹
⁊ ſic aliquẽ illudere vel irridere eſt eum paruipendere ⁊
eũ tã vilẽ eſtimare vt de eius malo nõ ſit curandũ: ſed ſit
quaſi ꝓ ludo habendũ. Et habet illa deriſio peccati mor
talis gradus ſcd3 ꝙ ꝑſona que irridet᷑ plus reuereri de
beret. Primus eſt cũ irridet᷑ deus vel ea que dei ſũt. Se-
cundus cũ irrident᷑ parentes. Tertius cũ irrident᷑ iuſti
hoĩes. Qñ vero aliquis alterius ꝑſone malũ vel defectũ
in ludũ vel in riſum ponit/ quia ſcd3 ſe paruũ malũ eſt/

et non accipit᷑ quaſi paruũ ratione perſone: eſt veniale
vel leue peccatũ ſcd̃m ſuum genus.

Maledicere eſt malũ alteri optare vel imꝑcari. Et eſt
peccatũ mortale ſcd̃m ſuũ genus: qñ aliquis ĩꝑcatur vel
optat alteri malũ ĩq̃tum malũ eſt/ quaſi ipm̃ malũ intẽ
dens. Et tanto grauius eſt pctm̃: q̃to perſonã cui male-
dicimus/ magis amare ⁊ reuereri tenemur. Maledicere
autẽ rebus irrationabilibus inq̃tũ ſũt creature dei: pec
catum eſt blaſphemie. q̃ redundãt in creatorẽ. Ueniale
vero peccatũ eſſe cõtingit maledicere ꝑſone Primo ꝓpt᷑
paruitatẽ mali quod quis alteri male dicendo imprecat᷑.
Alio modo ꝓpt᷑ affectũ eius qui ꝓfert maleditõnis vba/
dum ex leui motu/ vel etiam ex ludo aut ex ſurreptione
aliqua verba ꝓfert. Unde aug. maledictionẽ inter venia
lia ãnumerat. Maledicere vero creature irrationabili
ſcd̃m ſe cõſiderate: eſt occioſum ⁊ vanũ ⁊ ꝑ ꝯſequens il-
licitum. Maledicere etiã qñq3 nullũ peccatũ ẽ: puta qñ
malũ aliquod dicit᷑ de alio imꝑcando vel optando/ nõ
ſub ratione mali: ſed ſub ratione boni: ſic eſt licitũ. nec ẽ
maleditio per ſe loquendo: ſed per accidens. Et fit qñq3
ſub ratione boni iuſti. ſicut iudex ſentẽtiando maledicit
latroni. ⁊ eccleſia excõmunicando. et prophete ſic fece-
runt/ ſuam voluntatẽ deo cõformando in malis futuris
ſuper peccatores. Quandoq3 etiã fit ſub ratione vtilis.
vt qñ aliquis optat aliquẽ peccatorẽ pati aliquã egritu
dinem/ aut aliquod ĩpedimentũ vel vt ipſe melior effici
atur/ vel vt ſaltẽ ab aliorꝫ nocumento ceſſet.

Contumelia eſt qñ aliquis id qđ eſt contra honorem
alicuius deducit/ potiſſime ꝑ verba/ in notitiam eius et
aliorꝫ. Jn factis etiã habet locũ. Et differũt ⁊ ꝯueniũt in
aliquibus iſta tria. ſ. ꝯtumelia/ ꝯuicium/ et improperiũ.
quia om̃ia ſunt in v̾bis principalit᷑/ ⁊ ꝑ omia hm̃oi reꝑ-
ſentat᷑ aliquis defectus alicuius in detrimentũ honoris
ipſius. hm̃oi aũt defectus ſũt tres. Unus culpe qui repñ
tatur ꝑ verba ꝯtumelioſa. Alius eſt generalit᷑ culpe ⁊ pe
ne/ qui repñtat᷑ ꝑ ꝯuitiũ. quia cõuicium ꝯſueuit dici non

ſolū anime:ſed etiā corporis.Unde ſi quis alicui iniuri-
oſe dicat eum eſſe cecum: ꝯuitiū quidē dicit ſed nō cōtu-
meliā.Si quis aūt dicat alteri ꝙ ſit fur/nō ſolū cōuitiū
ſed etiam ꝯtumeliā īfert. Alius eſt defectus honoris.Ūn
qui repreſentat alicui defectū minorationis ſiue indigē-
tie:qui etiā derogat honori ꝯſequenti quācunqꝫ excellē-
tie:illud fit per vbum improperii.Qd ꝓprie eſt qñ ali
quis iniurioſe alteri ad memoriā reducit auxiliū/ qd cō
tullit ei neceſſitatē pacienti.Qñqꝫ tñ vnū pro alio repu-
tatur.Cōtumelia vel ꝯuitiū eſt mortale peccatū: qñ intē
tio ꝓferentis ꝯtumeliā ad hoc fert. vt aliquis ꝑ verba q̄
ꝓfert honorē alterius afferat.Aliqñ etiam ſi aliquis ver
bum ꝯuitii vel ꝯtumelie alteri dixerit/ non tamē animo
dehonorādi:ſed forte propt correctionē vel propt aliqd
hmōi/ſi tunc ita eſt graue ꝯuitiū ꝙ ꝑ incautelā prolatū
auferret honorē eius ꝯtra quē profert: tūc etiā poſſet hō
peccare mortalit/ etiā ſi non intenderet dehonorationē
alterius.ſicut etiā ſi aliquis aliū incaute ex ludo ꝑcutiēs
grauit ledat:culpa nō caret.Si quis vero ꝯtumeliā alte
ri infert non intēdens eius de honorationē vbi grauiter
nō dehoneſtat homo:tūc pōt eſſe veniale.puta ſi ſit leue
ꝯuitiū/nō multū hominē dehonorās/ꝛ proferat ex ani-
mi leuitate/vel ex leui ira abſqꝫ firmo ꝓpoſito aliū deho
neſtandi.vt qñ aliquis intendit aliquē ꝑ hmōi verbū le
uiter ꝯtriſtare. ſicut fit aliqñ ex ira vel leui ſubreptōne.
Qñqꝫ vero verbū cōtumelie illatū ꝑter intentionē deho
neſtandi nullū eſt peccatū. vt in virtute eutrapeli fit.ad
quē ꝑtinet bene ꝯuitiari ſcōm phm̄/ id eſt ad eutrapelū
ꝑtinet dicere aliquod leue cōuiciū nō ad dehonorationē
vel ad ꝯtriſtationē eius in quē dicit:ſed magis cauſa de
lectationis ꝛ ioci. Et hoc fieri poteſt ſine omni peccato/
ſi debite circūſtantie ſeruentur. Uide de hoc infra.capi.
vii.§.v.

Rixa eſt quoddā priuatū bellūqd int priuatas perſo
nas agit/nō ex aliqua publica auctoritate:ſed magis ex
inordinata voluntate.Unde ſicut ꝯtemptio iportat con-

tradictionē.in verbis:ſic rixa in factis.Rixa igit eſt ꝯtra
dictio aliquorꝫ vſqꝫ ad facta ꝑueniens/dum.ſ.aliqs alte
rū ledere nitit ſeu mollit inordinate alio ſciente ꝛ repu-
gnante.Et qñqꝫ eſt rixa cum.peccato veniali : qñqꝫ cum
mortali ſcōꝫ diuerſū modū animi alicuius/ꝛ diuerſum
modū ſe defendendi.Nam ſi qs animo vindicte vel odii
vel cum exceſſu debite moderationis ſe defendit:ſemper
qdem peccatū eſt.Sed veniale qñ aliquis leui motu odii
vel vindicte ſe imiſcet/vel cū non multū excedit modera
tam defenſionē.Mortale vero peccatū eſt:qñ obfuriato
animo in ipugnantē iſurgit/ ad eū occidendū vel graui
ter ledendū.Inferens igit notabile nocumentuꝫ pri mo
iniuſte ꝛ opere manuali:nō eſt ſine peccato mortali. ſed
in eo qui ſe defendit pōt eſſe ſine peccato.Seditio eſt tu-
multus aliquorꝫ ſecularium ꝑſertim ad pugnā corporalē
tendentiū ꝛ ſe ꝑparantiū.vt qñ partes vnius multitudi
nis inter ſe diſſentientis/excitant ad tumultū ꝯtra ſe vel
aliā ꝑtem ciuitatis.Dicit aūt ſedicioſus nō ſolū ille qui
diſcordiā ſeminat:ſed etiam q̄ inordinate adinuicē diſſē
tiunt ſeditioſi dicunt.Eſtqꝫ ſeditio ſcōm genus ſuū pec-
catū mortale.Et gradus in ſeditione ſunt . quia q̄ ꝓcu-
rant ſeditionē maxime peccant mortalit. Deinde qui ta
les ſequūt ꝓcurantes bonū cōmune etiam peccāt morta
liter:ſed minus ꝙ primi.Qui vero bonū cōmune defen-
dunt reis reſiſtentes /non ſunt ſedicioſi.

Bellū fit male ſex modis. Primo qñ fit ſine auctorita
te principis. Secundo qñ fit ſine cauſa iuſta/ vbi.ſ. non
fuit culpa.fieri enī pōt pro patria vel rebus dānificatis
Tertio ſi fit ſine intentione recta.que ē vt bonū ꝓmoue
atur/ꝛ malū euitet.Quarto ſi fit a perſona in ſacris or-
dinibus conſtituta. Quinto ſi fiat die feſto ſine neceſſi-
tate.Sexto ſi fiat in loco ſacro.

Ca.vi.de gula. Primo oſtendit qd ſit gula. Secundo
quibꝫ modis gula fit peccatū mortale. Tertio qñ appe-
titus cibi non eſt peccatū/ꝛ quomodo eſt veniale.Quar
to an quantitas aut qualitas cibi faciant pctm̄.Quinto

inquiritvñ moueť quis ad gulā.Sexto iquirit an igno=
rantia diſcernendi ſi propter neceſſitatez vel voluptatē
ſumatur cibus excuſet.Septimo quomodo quis.capiēs
cibum plus ꝙ neceſſitas requirat peccet Octauo quicꝫ
gule ſpecies enumerat. Nono qbꝫ modis ieiunii fractio
dici pōt peccatū mortale. Decimo de intemperantia/de
inſenſibilitate / et qualiter in cibi diminutione cōmittiť
peccatū. Undecimo an abſtinētia nimia ſit peius pctm̄
ꝙ vorazitas.Duodecimo an peccata carnalia ſint graui
ora ſpūalibus.Tridecimo quomodo ebrietas eſt pecca=
tū mortale/⁊ quomodo nō/⁊ ſi peccet ꝗ alterū inebriat.
Quartodecimo de ꝗbus filiabus gule . Quintodecimo
quibus modis iocularitas eſt peccatū/aut mortale/ aut
veniale. Decimoſexto quibus decauſis choree fieri poſ=
ſunt ſine peccato/⁊ ꝗbus nō ſine pctō . Decimoſeptimo
ſi dare hiſtrionibꝫ/aut ipos iſpicere ſit pctm̄. decioocta=
uo ꝗbus modis reuelare ſigillū ſecreti pōt fieri ſine pec
cato/⁊ quibus modis non ſine peccato/ ⁊ qui tenenť ad
ſigillū cōfeſſionis/⁊ que ſub ipſo cadunt.

Ula prout eſt viciū capitale:eſt inordinatus ap=
g petitus comedendi vel bibendi.Et vocať aliomo
do caſtrimargia/id eſt ingluuies ventris.

Gula ex ſuo genere non eſt peccatū mortale/nec dele
ctatio inde ſequens. Poteſt tamē fieri mortale peccatuz
qñ delectationi gule inheret homo tanꝙ fini propť quē
deū cōtemnit paratus.ſ. cōtra p̄cepta dei agere vt dele=
ctationes huiuſmodi aſſequať.Uñ etiā ſcdm̄ cācel.Gula
que eſt inordinatus appetitus comedendi fit mortalis
tripliciť.Primomodo ſi comeſtio eſt cōtra ꝓhibitionez/
videlꝫ p̄ceptū/vel ꝯtra votū/ſiue hoc ſit rōe cibi/ ſeu tē=
poris/ſeu loci.Scdo qñ alia ꝙ fieri p̄cepta ſunt:ob gulā
ſcienť/vere vel interp̄tatiue obmittunť vel ꝑpetranť ꝓhi
bita. Tertio denicꝫ qñ corpꝰ aut ratio notabili detrimē
to per gulā/ſcienť/vere/vel interp̄tatiue ꝑgrauanť. Jn
moralibꝫ aūt ille diciť interp̄tatiue ſcire:qñ ⁊ ſi actu ſci=
re negligit: ſcire tñ debet ⁊ diſcrimini nō ſemet obicere

Uocamus inſuper ſcientiā/non ꝑ demonſtrationē:ſed ꝑ
vehementē ⁊ probabilē cōiecturam.

Notandū tñ ꝙ ſolus appetitus cibi nunꝙ ē pctm̄ nec
etiā delectatio cibū ꝯſequens eſt pctm̄ inꝗtū ordinať cō
tra defectū ſibi ꝯtrariū.qa hec ſunt pure naturalia i qui
bus nullū eſt meritū nec demeritū Si aūt appetitui nec
ceſſitatis adiungiť appetitus delectatōis ⁊ voluptatis in
cibo:hoc eſt veniale . Ueniale etiā peccatū eſt gula dicit
tho.qñ ꝗs nimis ꝯcupiſcit delectationes ciboꝝ/nō tamē
ita ꝙ propť hoc aliquid faceret ꝯtra legem dei.

Utrū aūt ꝙtitas ⁊ qualitas cibi ſint in vitio:an ſolus
appetitus. Rñ.alex. Nec ſubſtantia nec quantitas/nec
qualitas abſolute accepta determinant rationez illiciti:
ſed ſolū in relatione ad appetitū/vel appetitū in relati=
one ad hec.Unde ad ro.xiiii.Nō eſt regnū dei eſca ⁊ po=
tus.Glo.Non vſus ciborū:ſed cōcupiſcentia eſt refrenā=
da.Non enim intereſt quid animo alimentoꝝ/vel quā=
tum quis accipiat:dūmodo id faciat pro cōgruentia ho
minū cū quibus viuit/⁊ pro ꝑſone ſue neceſſitate:ſed vi
deat quilibet qua facultate et ſerenitate animi his vti va
leat.vt cū oportet/etiam his ſciat carere.vt dicere poſſit
cum aplō ſcio abundare/⁊ penuriam pati.

Queriť ꝯſequenť quid eſt motiuū huius peccati ⁊ de=
ceptiuū aie. Rñdet idem . Apparens ſufficientia cibi et
potus.Jn multis tamē hoibus eſt ita:ꝙ id qd̄ primo vi=
debať eis eſſe ſupfluū / poſtmodū ex praua cōſuetudine
vix videť eſſe ſufficiens.Jn multis etiā ipe appetitus ab
ſorbet iudiciū ratōis.vt ſi primo moueat eos ſufficiētia
poſtmodū aūt ad ingurgitationē inclinať eoꝝ ratio.

Queriť cū neceſſitas cibi ſūpta nō ſit pctm̄ ⁊ voluptas
ſe ſcdꝫ aug.ſic imiſceat/ꝙ neſcit homo aliqñ an neceſſi
tatē ꝗrat an voluptatē:vtrū ignorātia hoc excuſet Rñdꝫ
idem.Cōcedimus ꝙ nō eſt ſcibile ibi ſemꝑ ꝑceptibiliter
ꝗd ſit licitū ⁊ quid illicitū.ſicut nec in aliis peccatis.vt=
puta in ira . Multotiens enim homo credit iraſci cōtra
vitiū:⁊ iraſciť cōtra perſonā nec de facili poteſt percipi.

Ignorantia igiꝛ iſta eſt pena peccati originalis/ q̄ igno=
rantia in adam non fuit.in nobis aūt nō omino excuſat
peccatū.tn̄ tali peccato vbi ſic eſt illicitū : n̄ debeꝛ niſi pe
na tēporalis. Un̄ ipſa vnctio ſiue ſpūſſanctus frequenti
us docet ſanctos vt ſciant diſcernere quid ſit neceſſitas/
⁊ quid ſit voluptas.licet non de ſe ad hoc attigant.

Queriꝛ cum i multis approximēt neceſſaria ſupfluis
adeo vt nō poſſit de facili diſcerni q̇d neceſſariū ſit/ ⁊ q̇d
ſuperfluū:queriꝛ ſi iſte qui ignorat q̇d neceſſariū ⁊ quid
ſupfluū/ accipiat plus q̄ꝫ neceſſariū ſit peccet/ qn̄ ſi eſſet
certus q̇d eſſet neceſſariū:vltra non acciperet.Reſpōdet
idem. Si gaudet talis q̇a ignorat:nichilominus peccat:
ſed ſi triſtaꝛ/ ⁊ ſit ita q̄ꝫ nō poſſit diſcernere niſi ꝑ grām
datā/ nec eſt tunc ibi data:dicimus q̄ꝫ non peccat.

Gule ſpecies ſunt q̇nꝗ ſcd̄m hunc verſū. Preprope re
laute.nimis ardenꝛ.ſtudioſe. Prima ꝑꝓpere id eſt pre
uenire tpūs debitū comedendi . Secūda laute/id eſt ni=
mis ꝓcioſis vtendo.Tertia nimis/id eſt in q̄ꝫtitate ſumē
do . Quarta ardenter/ id eſt qn̄ quis non ſeruat debitū
modum comedendi.Quinta ſtudioſe/id eſt cibis nimis
acurate factis vtendo.

Tendit aūt ad mortale pctm̄ ieiunii fractio. ieiunii.ſ.
quod ē preceptū. Primo qn̄ q̇s tpūs comedendi ſine iu
ſta cauſa notabiliꝛ ꝑuenit.Dicit tamē cācel.Caritas fre=
quenter cōcedit comeſtionē/alias illicitā/ q̄nꝗ ꝓpꝛ hoſ=
pitem.q̄nꝗ propꝛ infirmi ꝯſolationē/ q̄nꝗ propꝛ obſeq̄
um preſtandū.vt in ſeruitoribus monachoꝝ/ ⁊ etiā pri=
cipum/ ⁊ ipregustātibus cibū eoꝝ: eſus ꝯcediꝛ. Secūdo
cōcedēdo carnes ſine neceſſitate i ieiunio eccleſie Tertio
bis comedendo.De tertia aūt comeſtione ꝓbabile eſt di=
cit cancel.comedentē ter in die ieiunii ſine cauſa:nō eſſe
ꝑuaricatorē ꝓcepti in tercia comeſtione/ſicut in ſecūda.
quanq̄ꝫ oppoſitū tenere ſit ſecurius. Quarto comedēdo
i fraudē electuaria in quantitate magna/vel ſimilia vel
multū nimis bibendo. Per prefata enī ſcd̄m aliquos ie
iuniū ſoluiꝛ. De cōmeſtionibus tn̄ ſpecierū multarū ⁊ ſi

milibus conſuetudo teneaꝛ. ⁊ delectationis nimia libi=
do videtur.Quinto qn̄ quis carnē cōtra luxuriā doma=
re ex ꝓcepto teneꝛ: nec aliomodo /tali vel ſimili peccato
reſiſtere poteſt ſine ieiunio vel abſtinentia.Tunc enī ca
dere videtur ſub ꝓcepto de dilectione ſui.Sexto quādo
q̇s ieiuniū in ſacramento penitentie ſibi iniunctū ſerua
re cōtemnit.Septimo ſi ſine neceſſitate vel diſpenſatio
ne voto firmatum ieiuniū frangit. Similiꝛ de ieiunio a
prelato vel regula ſibi ſub precepto iiuncto.Nota tamē
ſcd̄m cancel. q̄ꝫ preceptū de ieiunio eccleſie poteſt aliqn̄
ſeruari etiā dum cōtra deum mortalis gula ꝯmittiꝛ.Nō
enī ꝓceptū eſt eccleſie/ vt quilibet teneaꝛ i gratia ieiuna
re ſub pena peccati.Sic in horis dicendis/ in dādis ele=
moſinis/in feſtis ſeruandis/ ⁊ in multis ſimilibus dicen
dū eſt. Peccat etiā mortaliꝛ q̇ ſine neceſſitate ſcienꝛ ieiu
niū nature frangit:⁊ ſic eukariſtie ſacramentū ſumit.vt
ſi biberet quis aut comederet

Ad ſciendū aūt qn̄ in diminutōne cibi ⁊ potus ſit pec
catū:notandū q̄ꝫ intemꝑantia. eſt vitiū ſub quo militat
gula.Eſt aūt intemꝑantia qua q̇s delectabilibꝫ potiſſie
tactus ⁊ guſtus/aut alioꝝ ſenſuū vtiꝛ vel ea appetit ior
dinate:que ſūt impedimēta ſanitatis corꝑalis vel bone
habitudinis corꝑalis ꝓ ſpiritualiū exercitio debite. Ad=
uertendū ꝓterea q̄ꝫ quaſi omēs ſpēs inſenſibilitatis no=
minibus ꝓpriis carent.q̇a raro cōtingunt. Raro enī ni=
mis modicū quis bibit/comedit/ ⁊ ſic de aliis. Inſenſibi
litas itaꝗ eſt vitiū quo q̇s pro loco tpe/pro ſe aut ſcd̄m
ꝯgruentiā eoꝝ q̇bus cōuiuit rationabiliꝛ nō vtiꝛ ſenſibi
libus/ vel ea non appetit ſenſibilia delectabilia que ſūt
neceſſaria humane ſaluti corporali vel bone habitudi=
ni corꝑali q̄ꝫtum ad ꝯſeruationē idiuidui vel ſpeciei.Un̄
in diminutōe cibi vel potus poteſt quis peccare declinā
do a medio virtutis :ſcd̄m alex. Primo minus ſumendo
q̄ꝫ neceſſe ſit propꝛ laudē hominū/ ⁊ ſic reduciꝛ ad ina=
nē gloriam.Sic fecerunt ypocrite exterminantes facies
ſuas:vt apperent homibus ieiunantes. Scd̄o poteſt ali

quis declinare a medio virtutis bona intentione/ ⁊ deci
pi ſuo iudicio ꝑuerſe iudicando/ in hoc ꝙ macerat car=
nem ſuā vltra ꝙ̄ deberet. vt ſi neſciat q̇d ſit neceſſariū
aut quid ſit diminutū. Et ſic dicimus ꝙ tūc peccat. Sed
ponamus inquit alex. aliquis dubitat Timet eni ꝙ ſi ni
mis abſtineat ꝙ non poterit vacare operibꝫ debitis. Ti
met iterū accipere eo ꝙ non poſſit ſubiicere aut domare
carnē ſuā. Peccat ne talis accipiēdo minus ꝙ̄ oporteat.
Item q̇d iſtoꝝ magis expedit illi. Rñſio. Unus eſt timor
ſpūalis qui debet eſſe in omi opere bono. de quo iob. ix.
verebar omīa opera mea ſciens ꝙ nō parceret. Sed ali
us eſt timor dubietatis in eligendo. de quo eſt queſtio. et
dicimus ꝙ talis debet inſiſtere ſecuriori parti. Securior
aūt pars videt̄ eſſe in abſtinendo. qm̄ in hoc vitat̄ ſuum
periculū/ ſcilꝫ vt non dominent̄ vitia.

Querit̄ etiam an abſtinentia nimia peior ſit vora cita
te ⁊ ebrietate. Rñſio cancel. Deterior atqꝫ periculoſior ē
abſtinentia immoderata ꝙ̄ voracitas aut ebrietas: ſi di=
cta abſtinentia vſqꝫ ad ꝑturbationē cerebri ⁊ vſus rōis
notabilit̄ ⁊ ſcienter vergat ⁊ adducat.

Querit̄ an gula ⁊ peccata carnalia ſint maiora ſpūa=
libus. Rñdet alex. ꝙ ſimplicit̄ ſpiritualia ſunt maiora: ſꝫ
ſcdm̄ quid carnalia. Poteſt eni anima inclinari ad pec=
catū/ ⁊ ex proprio defectu eius in ſe/ vel ex fomite qui eſt
in carne. Primomodo inclinat̄ ad ſpiritualia. Secūdo
modo ad carnalia. Si ergo maioritas attendit̄ ratione
fortioris inclinationis ad quā ꝯſequit̄ maior ⁊ grauior
pugna: cum hic ſit inclinatio fomitis ſic quo ad hoc pōt
dici ꝙ peccata carnalia ſunt maiora. Unde gre. ſuꝑ illō
mathei. iiii. cum ieiunaſſet quadraginta diebus: niſi pri=
mū gula refrenet̄/ fruſtra cōtra alia vitia laboratur. Et
hierony. duo ſunt vitia ex omibus que marie homines
decipiunt ſuis voluptatibus/ gula et libido. que ponere
eſt difficilius: quo vti eis eſt dulcius.

Ebrietas eſt tantum inordinatus ſiue immoderatus
appetitus bibendi id qō inebriare pōt. Seneca ſic diffi=

nit dicēs. Nichil aliud diffinio ebrietatē: ꝙ̄ inſaniā volū
tariam. ⁊ ſic ſemꝑ eſt pctm̄. Ebrietas aūt qñ capit̄ ꝓ pri=
uatione vſus rōnis ex vini aſſumptōe ꝓcedente tunc nul
lum eſt pctm̄: ſed pena peccati. Sed ſi capiat̄ ꝓ iordina=
to vſu ⁊ ꝯcupiſcentia vini tūc poteſt etiā eſſe ſine pecca=
to p̄cipue qñ non ex hois negligentia ꝯtingit/ videlꝫ qñ
ebrius prius neſciuit fortitudinē vini/ nec potū ſciuit eē
īmoderatū. Poteſt tñ eſſe talis ebrietas cū veniali/ qñ ſci
licet q̇s ꝑcipit potū īmoderatū: non tamē eſtimauit nec
eſtimare debuit potū eſſe inebriare potentē. Fit aūt ebri=
etas talis mortale peccatū: quando q̇s ſic diſpoſitus eſt
ꝙ a vino de facili ledit̄/ et tñ ſibi non cauet. bene qꝫ ad=
uertit potum īmoderatū ⁊ inebriantē: et tñ magis vult
ebrietatē incurrere ꝙ̄ a potu abſtinere. Unde alex. dicit.
Cū quis accipit vltra menſurā ꝙ̄ exigit nature neceſſi=
tas ſcient̄ ⁊ ex libidine: peccat mortalit̄. Nec oportet in=
quit ꝙ itendat inebriari: ſed ꝙ intendat id ad qō ſequit̄
inebriatō/ ⁊ ſic velit delectari in creatura ſupra deū crea
torem. Sed quid de eo qui alium inebriat. Rñdet̄ ꝙ qñ
quis aliū inebriaret/ et intenderet ſolū vt alt̄ ſe ingurgi=
taret p̄ſertim ſi inuitat ad potum vt intendat ſtatū mē=
tis alterius euertere/ ⁊ hoc facit in eius nocumentū: tūc
peccat mortaliter: cū intendat euertere ſtatuꝫ mentis: et
ſic ei magis aufert ꝙ̄ ſi auferret ei temporale aliqō. q̇a
aufert ei vſum rationis. Venialit̄ aūt peccaret: q̇ alium
inebriat ſi inuitat aliū ad accipiendū ſuꝑfluū: vt excitet̄
beniuolentia vel familiaritas. Sed non eſt peccatuꝫ qñ
quis aliū neſcit diſpoſitū ad inebriandū/ et ei dat vinū.
vel cum inuitat ad bibendū/ ſi alter inebriat̄. vt dicit ſā
ctus tho. Si aūt fit ſic ꝙ credit eū eſſe verecundū/ ⁊ ꝙ p̄
verecundia non accipit neceſſitatē ſuam: tūc ſi alt̄ ſe in
uitat ipm ad hoc vt ille accipiat neceſſitatē ſuā/ nō pec
cat inuitans etiam ſi ille accipiat plusꝙ̄ neceſſe ſit ⁊ tñ
peccabit ille accipiens. Sed veniale peccatū poteſt eſſe
ebrietas: qñ quis īmoderate ſumit vinū: ſed nō eſtimat
potum inebriare potentē. Item qñ vltra neceſſitatē q̇s

accipit/ſcd̄m menſurā tamen ꝑceptibilē: eſt veniale pec
catū.Cancel.breuiter ſic dicit.Ebrietas mortalis ē/⁊ ge
neralit̄ omīs delectatio cibi ⁊ potus:quādo aliquis tan
ta libidine comedit ⁊ bibit ꝙ poſtponit deum.ſic ꝙ etiā
vbi dei p̄ceptuȝ vnomodo vel alio deberet a ſe violari:
nichilominus a tali delectatione non ceſſaret. Secus ſi
delectet̄ etiam ex cōſenſu libero citra deū: nō hoc factu-
rus ſi deus ꝓhiberet.Tūc eni nullū eſt vel tantū veniale
delictū Et habet hec regula in multis aliis materiis vti
lē locū ſuū.Inebriare vero aliū ſciēter vt vſu careat ra-
tionis in eius notabile detrimentuȝ:peccatū mortale eſt
Hec ille.Preterea notat alex.ꝙ omēs quinꝗ ſpecies iſti
us verſus.Preprope laute/nimis/ardenter/ ſtudioſe:
ſpecialia peccata faciunt circa vſū potus cuiuſcūꝗ imo
deratū.plus tamen circa inordinatū vſū vini.

Filie gule ſunt quinꝗ.Una eſt īmundicia que eſt ior-
dinata emiſſio quarūcūꝗ ſuꝑfluitatū.vt vrinevomitus
vel etiā ſeminis. Scd̄a eſt multiloquiū vbi ē multitudo
locutōis cū ſuꝑfluitate/vel pret̄ vtilitatē aut neceſſitatē
dicit alex.Et ſcd̄m eundē aliud eſt ꝓprie multiloquiū/et
verboſitas ſiue linguoſitas.Nam verboſitas ſiue lingu-
oſitas ſonat in ɔtemptū ꝓuenientem ex cōſuetudine ſuꝑ
flue ⁊ inordinate locutōis.Multiloquiū vero nō deter-
minat tantū q̄tuȝ linguoſitas:ſed ſtat in genere Tertia
filia eſt ebetudo mētis vel ſenſus circa intelligibilia. Et
cauſantur p̄cedentes / immo ⁊ ſequentes filie ex fumis
ciboꝝ vel potuū inordinate ſumptoꝝ caput turbantiū/
⁊ gubernaculū per cōſequens rōnis amouentiū ſeu im
pedientiū/quo ſublato ebetat̄ mens/lingua diſſoluit̄/ et
corpis armonia .Eſt igit̄ ebetudo ſēſus debilitas mētis
circa cōſiderationē ſpiritualiū bonoꝝ/et oritur ex gula
Cecitas autē mentis eſt omimoda priuatio cognitionis
ſpiritualiū bonoꝝ. Quando talis/ſicut ⁊ ebetudo ſēſus
eſt voluntaria ſicut patet in eo qui affectus circa carna-
lia de ſpiritualibus ſubtiliter diſcutere faſtidit vel negli
git tunc eſt peccatū.Et hec cecitas mētis eſt filia luxurie

Stultitia vero ē ebetudo q̄dam cordis et aīe et obtuſio
ſenſuū intellectualiū reſpectu dei ⁊ altiſſimarū cauſarū.
puta cuȝ hōi ꝓpt̄ affectū nimiū ad terrena deſipiunt
eterna.Et eſt pctm̄ oppoſitū ſapientie ſeu ɔtemplationi.
Quarta eſt inepta letia que orit̄ qn̄ gubernaculū men-
tis/id eſt ratio ebetat̄ ſeu ſopit̄.Quīta eſt ſcurrilitas ſeu
iocularitas ex eadē radice in opere tn̄. quia tūc ſicut nō
pōt cohiberi lingua:ita nec mēbra alia cohibent̄ quī ad
ridiculoſos vel etiā ad inhoneſtos motus ferant̄.

Sub prefatis plura alia vitia ɔtinent̄/videlȝ ludi ex
ceſſus ſeu ioci ī verbis vel factis.Et dici pōt iocularitas/
que pōt eſſe vitiū in multis caſibus.Primo ⁊ principa-
liter qn̄ in ludo aſſumunt̄ verba vel facta turpia.Scd̄o
ſi ibi aſſumunt̄ verba vel facta nociua ꝓximo vt ſi detra
hendo/infamando/⁊ huiuſmodi . Tertio quādo totalit̄
in ludo grauitas anime reſoluit̄ in membris/ vel armo
nia anime.Quarto qn̄ non cōgruit/aut perſone/aut lo
co/aut tempori/⁊ ſic de aliis circūſtantiis. Quīto qn̄ fit
directe in doctrina ſacra.Secus ſi nō admiſcet̄ ei:ſed ī-
terponeretur diſtincte ab ea. Ludus aūt ⁊ iocus eſt lici-
tus ſi p̄fata deſunt.Quādoꝗ vero eſt peccatū veniale lu
dus ſuꝑfluus:vt cum aliquis afficit̄ ad ludū nō tantum
tn̄ ꝙ ꝓpt̄ hoc cōmittat vel velit cōmittere aliquid ɔtra
dilectionē dei aut proximi.Mortale vero pctm̄ pōt fieri.
Primo qn̄ quis cauſa ludi vtit̄ turpibus verbis vel fa-
ctis.Secundo qn̄ quis vtit̄ cauſa ludi verbis aut factis
notabilit̄ nociuis ꝓximo.vel etiā ꝙ talibus vtit̄ que ver
gunt in ꝓximi nocumentū q̄ de ſe ſūt peccata mortalia .
vt qn̄ fit ad infamandū furandū decipiendū aut luxuri
andū.Tertio ꝓpt̄ defectū debitarū circūſtantiarū .pu
ta cum aliqui vtūtur ludo temporibus vel locis indebi-
tis.aut etiaȝ p̄ter ɔuenientiā negotii ſeu perſone.Et hoc
q̄dem qn̄ꝗ poteſt eſſe peccatū mortale.ſcilȝ ꝓpt̄ vehe-
mentiā affectus ad ludū/cuius delectationē p̄ponit ali-
quis delectationi dei/ ita ꝙ contra p̄ceptū dei vel eccle-
ſie talibus ludis vti non refugiat.vt de torneamētis vi-

detur ꝯtingere. Qñꝙ autē eſt peccatū veniale.vt cū aliquis non tantuꝫ afficitur ad ludum ꝙ propꝫ hoc vellet aliquid cōtra deum cōmittere. Agreſtes aūt dicuntur ꝑ oppoſitū/habentes vitiū qđ alio nomīe dicitꝛ duricies.⁊ ſunt qui a ludo licito deficiunt ⁊ ioco.Tales ei neꝙ ſibi dicunt aliqđ ridiculū ⁊ dicentibus moleſti ſunt.

Coriſare ſcđm alber.qnꝙ ꝯcurrentibus fieri pōt ſine pctō.Primū ꝙ fiat tp̄e debito.ſ.gaudio. ſicut ī nuptiis / vel tp̄e victorie/vel liberatōis hoīs/vel patrie/vel aduētu amici de terra longinqua.Scđꝫ vt fiat cū honeſtis de q̇bus nō oriatꝛ p̄ſumptio mali.ñ cū leccatoribus ⁊ cū leccatricibus.Tertiū eſt ꝙ a ꝑſonis ſecularibꝫ. q̇a clericis monachis ⁊ monialibꝫ ſpūalibꝫ dedicatis: talia illicita ſūt.Quartū ꝙ hoēſto modo fiat/nō geſtulatōibꝫ nimis īhoneſtis vel inordinatis. Quintū ꝙ cantus excitās ī talibus ⁊ muſica nō ſit de illicitis :ſed de moribus/vel de deo.De melodia aūt nō eſt curandū.Choree ſcđꝫ eundē fiūt male.t̄plici de cauſa. Prima ⁊ p̄cipalis ē mala intentio vt qñ fiunt ad oſtēdendū vel ꝓuocandū libidinē, Sic fere oēs mꝰ excercent. Alia cauſa qñ nō fiūt ſuo tp̄e triſticie.ſ.Vñ penitētibus ludi intꝛdicuntꝛ. Tertia ex ꝑſona.Vñ clericis vt ſupra intꝛdicitꝛ.Peccāt mortalitꝛ choriſātes/ ſiue ī feſtis ſiue ī ꝓfeſſis: illicitas choreas ducētes ſcđm guil .Primo ſi hoc faciūt cauſa incitādi ſe vel alios ad libidinē. Scđo ſi tūc choreas ducūt de ꝯſuetudīe licet hoc nō faciāt corrupta intentōe. Si aūt aliqua vel aliq̇s raro ⁊ ſine corrupta ītentōe ſe īmiſceat hmōi choreis: ꝙ ſit mortale/nō audet dicere/nec ꝙ ſit veniale q̇a videtꝛ approbare talis ꝑſona choreas tales ⁊ exēplo ſuo dare exemplum aliis ſimilia faciēdi.Sed aduerte ꝙ ille doctor videtꝛ loqui de illicitis/⁊ non de licitis choreis.

Queritꝛ an liceat hiſtrionibꝫ aliquid dare. Reſpōdet alex . aut datꝛ vt foueantꝛ in ludo quē non excercent ſine peccato mortali/et tunc eſt mortale peccatum et magis dāt ꝙ̄ hiſtrio peccat.Unde criſo.tres gradus ponit.primū hiſtrionē.ſcđm videntē.tertiū dantē.Secūdus plus

peccat ꝙ̄ primus ſcđm eum/et tertius plus ꝙ̄ ſecundus Aut dat cauſa inanis glorie: ita ꝙ non intendat ipſū fouere in vitio:ſic eſt veniale peccatū . Aut dat ſolius cauſa neceſſitatis vt cum videt ip̄m ſūme indigentē:tūc dare eſt meritoriū.Queritꝛ an licitū ſit īſpicere hiſtrionica ſ.q̇ non fiunt ſine mortali peccato.Rñdetꝛ ſcđm eundē. Quedā inſpectō ē trāſitoria q̄ fit qñ īſpiciuntꝛ huiuſmōi cauſa cuiuſdā curioſitatis/nō intendē do delectatōem q̄ moueat ad luxuriā.⁊ hec non eſt mortale peccatū. Alia eſt inſpectio ſtudioſa que fit vt inſpiciēdo moueatꝛ ad luxuriam/⁊ hoc eſt mortale peccatū.

Reuelatō ſigilli ſecreti ex ebrietate aliquando oritur Ubi eni ebrietas nullū ſecretū.Unde prouer.vlt.Nullū ſecretū vbi regnat ebrietas.Nunꝙ̄ eni ⁊ in nullo caſu licet reuelare ſigillū cōfeſſionis.alias peccatū eſt mortale Sed reuelare ſigillū ſecreti tunc licitū eſt qñ ſunt talia que ꝑtinent ad corruptionē multitudinis ſpiritualē vel corporalē/vel in graue dānū alicuius perſone/vel ſi q̇d aliud eſt hmōi qđ.quis ꝓpalare tenetꝛ vel teſtificādo vel denūciando.quia cōtra hoc debitū obligari non pōt q̇s ꝑ ſecreti ꝯmiſſū.quia in hoc frangeret fidē quā alteri debet.Recipiens autē ſigillū ſecreti in talibus que quis ꝓcedere non tenetur ſic ꝑ ſigillū ſecreti ligatꝛ ꝙ nullomodo tenetꝛ ea ꝓdere etiā ex precepto ſuperioris.quia ſeruare fideꝫ eſt de iure naturali.Hec tho.Alex.dicit.Reuelare peccatū occultū alterius poteſt aliquando bene fieri. qñ.ſ. fit non cauſa nocendi:ſed cauſa correctōnis et ei q̇ prodeſſe pōt nō obeſſe.niſi eſſet occultū ꝑ ſacramentalē cōfeſſionē/⁊ hoc nullomodo poteſt reuelari. Similiter ſi ſciretꝛ per ſecreti cōmiſſionē.Sic enim reuelare nō debet:niſi fortius vinculū ſuperueniat.vt excōmunicatōis vel precepti diſtricti. Eſt igitur triplex ſigillū. Unū cōfeſſionis. Aliud ſecreti formalitꝛ recepti ab alio . Tertiū quādo quis ab amico percipit vel audit qđ veriſimilitꝛ credit alium velle habere ſub ſecreti ſigillo . Poſtremū ligat ſꝫ minus ꝙ̄ ſecundū primū maxie.Et vt pe.de pa.

in.iiii.dicit q̃ꝺlibet illoꝝ ſigilloꝝ frangens peccat moꝛ=
talit̃ niſi vbi aperiri poteſt licite.De ſigillo ꝯfeſſionis no
ta tres cõcluſiones pe.pa.in.iiii.diſ.xxi.quoꝰ videlꝫ tria
genera perſonarũ tenent̃ ad ſigillũ cõfeſſionis.Eſt ergo
ꝯcluſio pꝛima.Sacerdos qui audit ꝯfeſſionē alicuius tã
illũ ꝙ eius crimen tenet̃ celare pꝛe oĩbus ⁊ rõne mate=
rie q̃a ſibi cõmittit̃ ſub ſecreto ⁊ ratione foꝛme.quia ĩ ſa
cramento penitētie.Vñ eſt reuelatoꝛ ꝯfeſſionis/ nõ ſolũ
qui in ſpeciali noiat crimen ⁊ criminoſũ:ſed etiã qui in
generali vel perſonã q̃ ex hoc põt cognoſci/vel crimē ꝑ
ſone in generali. Sicut q̃dam ſacerdos ꝯtra parrochia
nũ ꝯquerentē ꝙ negaret ei eukariſtiam:dixit publice ꝙ
hoc faciebat q̃a ille habebat peccatũ a quo eũ non pote=
rat abſoluere/nec ille volebat ire ad epm̃ . Scd̃a cõclu=
ſio ꝙ ad celandũ ꝯfeſſionē tenet̃ iſte ad quē cõfeſſio ꝑue=
nit/ſiue licite ſiue illicite/ ſiue mediate ſiue immediate.
Exemplũ de licite ⁊ immediate.vt contingit de non ſa=
cerdote q̃ audit ꝯfeſſionē in articulo neceſſitatis de pec
catis moꝛtalibus vel venialibus . Similit̃ intꝑꝛes quē
ꝯfitens ꝓ ſe adhibet.Sic qui caſu audit imo quicũq̧ au
dit/vel ad quēcunq̧ cõfeſſio ꝑuenit:tenet̃ ad celandum
Tertia ꝯcluſio.Ille tenet̃ celare q̃ aliquid aliter audiuit
ꝙ in confeſſione ſi recipit quaſi in cõfeſſione: ſicut quã=
do aliquis dicit alteri ego dico tibi hoc quaſi ĩ ꝯfeſſione:
recipiens tenetur celare nõ tanꝙ ex cõfeſſione ſeu ſacra
mento . quia nullũ ibi fuit: ſed ex ꝓmiſſo. Et ꝙuis tam
recipiens ꝙ ꝯmittens tale ſigillũ videt̃ irreuerentiã face
re ſacramento / in eo ꝙ nichil eſt equalit̃ celandũ ei q̃ꝺ
in cõfeſſione ſcit̃.tñ ſi quis recipit celare tenet̃.Sꝫ aliq̃s
querere põt que ſũt iſta ad que ſe extendit ſigillũ cõfeſſi
onis.Rñdet idem per tres ꝯcluſiones . Pꝛima illa ad q̃
pꝛimo ⁊ pꝛincipalit̃ ſe extendit ſigillũ ꝯfeſſionis ſũt pec=
cata cõfeſſa ⁊ circunſtantie inꝙtum hmõi . Unde etiam
tertia perſona cum qua quis peccauit cadit ſub illo ſi=
gillo ſi in cõfeſſione exp̃ſſa eſt. Immo cũ aliquis cõfeſſoꝛ
dicit: ego audiui tale peccatuꝫ q̃ꝺ tñ non audiuit niſi in

confeſſione: cadit ſub ſigillo de neceſſitate/non tamē ab
ſolute:ſed ſub cõditione.ſ. ſi ex pꝛolatione taliũ verboꝝ
poſſet ꝑ ſe vel per accidens/directe vel indirecte aliqua
verecundia/vel cõfuſio/vel ſuſpicio generari mala/vel
aliud nocumentũ pꝛouenire confitenti. Scd̃a concluſio
Sub ſigillo cõfeſſionis cadunt etiam nõ peccata aliqñ .
illa.ſ. per que poſſet directe vel indirecte peccatũ pꝛodi.
Unde ſi homo non poteſt cõfiteri peccatũ pꝛopꝛiuꝫ niſi
reuelet cõfeſſionem : non debet confiteri illud peccatum
durante tali caſu: ſed ſufficit conteri.⁊ habita oppoꝛtu=
nitate poſtmodũ cõfiteri vbi non reuelat̃ ꝯfeſſio.q̃a ma=
ius eſt vinculũ de non reuelando:ꝙ de cõfitendo.Tertia
ꝯcluſio.Non peccata q̃ poſſunt dici ſine reuelatione pec=
catoꝝ:nec directe nec indirecte cadunt ſub ſigillo cõfeſ=
ſionis.Unde ea q̃ confitens interſerit in cõfeſſione/ que
nõ ſunt peccata/nec circũſtantie/ nec potentia deducere
in manifeſtationē ipſius cõfitentis vt ꝙ in tali terra ſũt
bona blada vel huiuſmõi: ſi in dicendo illa non det ĩtel
ligere confeſſoꝛi ꝙ velit ea celari/non cadunt ſub ſigillo
niſi de ꝯgruitate. Dicens etiã aliquē audiſſe de peccatis
ꝯfeſſũ nominãdo non peccat.q̃a omis homo mendax.id
eſt peccatoꝛ eſt.ſed ſi diceret ſibi ꝯfeſſũ de magnis ⁊ mul
tis peccatis:eſſet reuelatoꝛ cõfeſſionis.Finalit̃ regulã po
nit idem doctoꝛ.ꝙ qñ per locutionē de peccatis cõfeſſis
põt deuenire ꝑ ſe vel per accidens/ directe vel indirecte
ꝑ quēcunq̧ modũ in aliquã cognitionē vel ſuſpitionem
vel opinionē vel dubitationē de cõfeſſo/vel inꝙtũ ſibi ꝑ
hoc poteſt ꝓuenire detrimentũ in aĩa vel coꝛpoꝛe vel poſ
ſeſſione vel fama vel amicis/vel inꝙtum ꝑ hoc poteſt in
populo ſcandalũ generari/ vel confeſſio magis odioſa.
vel minus delecta vel magis oneroſa/vel minus p̃cioſa
reputari:tunc raro vel nunꝙ poteſt ꝯtingere quin ex re=
uelatione peccatoꝝ in cõfeſſione auditoꝝ/⁊ ꝑ viam aliã
non ſcitoꝝ: poſſit ꝯtingere aliquid de p̃dictis incõuenie
tibus ꝙuis foꝛte qñq̧ nullũ contingat. Unde multũ ha
bet timere ꝙ non dicat/vel quomodo dicat.

Ca.vii.de inuidia. Primo oſtendit quid ſit inuidia et in quibus ꝯſiſtit. Secūdo qualiter differt a ſupbia/emulatione/⁊ odio:quod aliqñ eſt dei/qñqꝫ proximi. Tertio ꝙ inuidia dilectōni proximi contrariať. de qua quidem dilectione recitat cancel. quinqꝫ regulas. Quarto oſtendit qualiter inuidia eſt peccatū mortale/ et qualiť non. ⁊ ꝙ quatuor modis cōtingit habere triſtitiam de bonis alterius. Quinto de quiqꝫ filiabus inuidie. et ibi multa dicunť circa detractionē. Sexto quid iudiciuꝫ/ quot modis iudicium fit malū. Septimo de iudicio ſuſpicioſo/ ſiue ex ſuſpicione ꝓcedente quid ſit / ⁊ quot modis fieri poteſt iudiciū non rectum ex ſuſpitione. Octauo ex qua ſuſpicione poteſt fieri rectū iudiciū/⁊ ex qua non. et ibi diſtinguiť triplex ſuſpitio. Nono de quibus perſonis poteſt haberi iudiciū ſuſpicioſū. ⁊ de q̄bus nō oſtendit per ſex ꝓpoſitōnes. Decimo cur dubia in meliorem partem ſūt interp̄tanda/⁊ ꝙ ſolius dei eſt de occultis cordis iudicare. Undecimo an hō ſeipſū de occultis cordis iudicare poſſit:ꝑ quinqꝫ propoſitiones determinat

Inuidia eſt dolor ſeu triſticia de bono alieno/inq̄tum ſcilicet eſtimaťvt diminutiuū proprie glorie vel excellentie/⁊ inq̄tum alter excedit ipſum in bonis. Alex. dicit ꝙ tria ſunt in inuidia. Unū eſt pricipale ſcilꝫ diſplicentia viſionis que eſt ſcōm viſionē. dicente ſeneca. Quicquid mente fugimus: ingeſtuꝫ oculis videmus. quia ſicut aliquid placet amanti: ita aliq̄d diſplicet inuidenti. Et hec diſplicentia dicitur nō acceptatio. Hec diſplicētia eſt vel per viſū interiorem vel exteriorem. Secundū eſt cōſequens ad primū vt dolor vel odium. Et per illum dolorē vel odiū manifeſtať primū pricipale inuidie / ſcilicet illa diſplicentia viſionis ſiue illa nō acceptatio. Tertiū vero eſt in quo inuidia radicať. ſ. ira. quia ex ira inueterata naſciť odiū ⁊ iūidia. Quartū etiam ꝙ in inuidia reperiť p̄ter illud quod eſt peccatū: eſt pena. Uñ in diffinitōe diciť dolor ſeu triſtitia imo facit impſſionē in corpore ipſa inuidia/ ⁊ inuidus ſeipm

priuſq̄ inimicū punit. Et q̄tum ad hoc quartū diciť iuidia maximū peccatum. quia nullū aliud ita ſe punit. Unde ſuper illo galath. v. Manifeſta ſūt opera carnis/ emulationes/et inuidie:gloſa dicit. Hinc vultus minax/ toruus aſpectus/pallor in facie in labiis tremor eſt/ſtridor in dētibus/verba rabida/ ⁊ effrenata cōuitia/⁊ manus ad violentiā ꝓmpta/⁊ ſi gladio interim vacua:odio tū furiate mentis eſt armata.

Reſpicit aūt propriā excellentiā inuidus aliter q̄ ſuperbus/licet in vtroqꝫ vitio excellentia ſit motiuū. quia excellentia q̄ eſt ſupbie nō ponit ꝙ diminuať vel auferať bonū in alio. ſed excellentia iuidie hoc ponit. In ſupbia eni eſt amor excellētie/ id eſt celſitudinis ⁊ hoc eſt magnitudinis i potentia/vel magnitudinis i aliquo alio bono. ſed nō ponit ꝙ minuať vel auferať aliquid in alio. Unde ſuperbus vult excellere ſup alios: ſed nō appetit ratōe ſupbie qd aliquis amittat aliquid. nec auferať vel minuať bonū ſuū: ſed appetit excellere ſuper ipſū. Sed excellentia in inuidia dicitur comparatiue. quia inuidia vult ſuper alios excellere/⁊ eoꝝ bonum vel excellētiam minui vel auferri. Et hoc eſt quia appetit excellētiam ſingulariter. Unde ſingularitas eſt adiuncta ſue excellētie ⁊ ratione illius appetit bonum in alio minui vel auferri ⁊ ideo etiā inuidia diciť de excellentia litigare. ex quo patet ꝙ inuidus vt ſic:ſp minor eſt/ vel minorē ſe exiſtimat. Inuidia etiam inq̄tum huiuſmodi ſemp eſt reſpectu ſuperioris in preſenti vel in futuro. ſuperioris dico vel ſimpliciter/vel ſecūdum eſtimatōnem inuidentis. Unde inuidet paribus non quia pares: ſed ne fiant illi ſuperiores. Inuidet inferioribus. nō quia inferiores ſed ne fiāt ei pares. Differūt etiā emulatō ⁊ inuidia ſolū. q̄a primū ē in exteriori effectu:ſcōꝫ v̄o i corde. Hec de alex. Differunt p̄terea ſcōm tho. inuidia ⁊ odiū. q̄a iuidia ē q̄ prius diffinita eſt. ſed odium eſt appetitus vel deſideriū mali proximi abſolute/ id eſt inq̄tum malum: ſed inuidus appetit malum alterius propter appetitum glorie.

Iratus aūt appetit malū alterius ſub ratione iuſte vin-
dicte. Odiū vero dei ex deliberatione ꝓcedens eſt ſimpli
cit̄ maximū oīm pctōꝝ. ꝛ peccatū in ſpm̄ſanctū. ac oēs
eiuſdem ſex ſpecies veſtiens. De hoc habes ſupra ca.i.§.
x. Igit̄ odiū proximi dupplicit̄ ꝯmittit̄. Uno modo quo
ad naturam. ꝛ eſt qn̄ aliquis proximū ledere intendit in
manifeſto vel in occulto. Alio modo quo ad grām et eſt
qn̄ aliquis ꝓximū ledere intendit aut in manifeſto aut i
occulto quo ad graciam.
Inuidia directe cōtrariat̄ ꝓcepto de dilectione proximi
De qua dilectōne dat cancel. quinq; regulas. Prima di
ligere ꝓximū ſicut ſeipm̄: eſt velle ꝓximo ea om̄ia q̄ ſcdꝫ
rectam rōem homo vellet ſibi ꝓximū ſuū velle. Hec aūt
ſunt indiſpenſabilit̄ bona caritatis et glorie. Scda q̄a
bonis fortune ꝛ nature ꝛ gracie gratis date poſſunt ho
mines abuti i perniciē ſui ꝛ alioꝝ: nō q̄libet tenet̄ velle
illa cuicunq; ꝓximo ſuo: ſed aliqn̄ non velle. q̄a et ſcdm
rectam rōem ita deberet homo velle de ſeipo. Sic iudex
cum amore ꝓximi necat ipm/ aut bonis ſpoliat. Sic ige
niū ꝛ ſcientia ꝛ diuitie poſſunt deſiderari iſti vel illi ꝓxi
mo non adeſſe. dū nocitura credunt̄. Tertia regula. ab
inimico parato totaliter ſatiſfacere de iniuria: ego tene-
or ſatiſfactionē ſuſcipere vel indulgere. tn̄ verbum meū
aut ſocietatē ſolitam aut alia dilectōis ſigna poſſū inter
dicere ad mei ꝛ ſui cautelā ꝛ non ad rancorem. Quarta
inimicū nō paratū corrigi diligo q̄ntū ſufficit ad ſalutē:
ſi ei nolo maluꝫ damnationis / neq; damni temporalis
ꝑ iniuſta media. Quinta inimico meo icorrigibili opta
re fas habeo: vt talit̄ ſibi ſit in anima vel rebus: qualit̄
ſufficit ad hoc ꝙ neq; michi neq; reipub. iniuſte alias
damnū poſſit inferre.

Eſt aūt inuidia ex ſuo genere peccatū mortale. quia
directe ꝯtrariat̄ bono ꝓximi vel diuino/ ſcilꝫ caritati/ q̄
cōgaudet veritati nec emulat̄. Aliqn̄ inuidia nullum eſt
peccatū / videlꝫ qn̄ dolor de alieno bono eſt motus pri-
mus ex natura/ ſine negligentia volūtatis veniens. ſicut

quidam naturaliter inuidi ſunt. ꝛ illa non eſt i poteſtate
noſtra. q̄a ꝓuenit ex malicia aliqn̄ cōplexionis aliqn̄ me
lancolice. Ueniale peccatū eſt inuidia. i. triſticia de alie-
no bono: qn̄ eſt motus ſcdo primus/ id eſt qn̄ appetitus
ſine cōpleta deliberatione/ tali paſſione afficit̄. Cū autē
dicit̄ ꝙ inuidia eſt triſticia de alienis bonis: notat ſctūs
tho: ꝙ triſticia pōt quatuor modis de bonis cōtingere.
Uno modo qn̄ aliquis dolet de bono alicuius inq̄tum
ex eo timet̄ nocumentū/ vel ſibi ipi/ vel etiā aliis bonis/
et talis triſticia nō eſt inuidia et poteſt eſſe ſine peccato.
Alio modo pōt quis triſtari de bono alterius/ nō ex eo
ꝙ ipe habet bonū ſꝫ ex eo ꝙ ſibi deeſt bonū id qd̄ habet
ille. Et hoc ꝓprie eſt zelus ſcdꝫ phm̄. ꝛ ſi iſte zelus ſit cir
ca honeſta: laudabilis eſt. ſcdm illud. i. corint. xiiii. Emu
lamini ſpūalia. Si aūt ſit de bonis tēporalibus: pōt eſſe
cum peccato ꝛ ſine peccato. Tertio modo aliquis triſta
tur de bono alterius: inq̄tum ille cui accidit bonū eſt eo
indignus. que quidē triſticia non pōt ſine peccato oriri
ex bonis honeſtis ex q̄bus aliquis iuſtus efficit̄. ſicut di
cit phūs. ſed bene de diuiciis ꝛ de talibus q̄ poſſunt ꝓue
nire dignis ꝛ indignis. Et q̄a talia bona eueniūt etiam
indignis ex iuſta dei ordinatōne ſeu diſpoſitōne/ vel ad
eoꝝ correctionē/ vel ad eoꝝ damnationē. ideo talis tri-
ſticia ꝓhibetur in pſal. Noli emulari in malignantibus
Quarto modo aliquis triſtat̄ de bono alterius/ inq̄tuꝫ
alt̄ excedit ipm in bonis: ꝛ hoc eſt etiā ſcdm phm̄. per ſe
malū. quia dolet de quo gaudere deberet. ſ. de bono ꝓxi
mi/ ꝛ eſt ex genere ſuo mortale/ niſi quando eſt imperfe-
ctus motus appetitus ſēſitiui. ꝛ qn̄ eſt paſſio ſoluꝫ. ſicut
etiam in pueris inuenitur. De triſticia vero accidie vide
infra. ca. viii. §. i.

Filie inuidie ſunt quinq;. Una eſt odiū: de quo dictuꝫ
eſt. Alia exultatio i aduerſis proximi. Tertia eſt afflictio
in ꝓſperis ꝓximi. De q̄bus duabus eſt regula illa cācel.
ꝙ inuidia que eſt dolor de alieno gaudio/ vel gaudium
de malo: ex genē ſuo mortalis eſt quia eſt cōtra caritatē

presertim ſi dolor ſit de bonis ſpiritualibus.ſed ex defe
ctu deliberationis vt in primis motibus/vel ex malicia
complexionis melancolice poteſt non eſſe mortale pec=
catū.Quarta filia eſt detractio. Eſt aūt detractio deni=
gratō aliene fame p verba occulta.Et fit ſex modis.Pri
mo qñ quis falſū impoit alteri. Scđo qñ pctm alterius
p verba adauget ſcienter.Tertio qñ occultū aliquod re
uelat. Quarto qñ id quod eſt bonū dicit mala intentōe
eſſe factū.Quīto qñ negat bonū alterius.Sexto qñ ma=
licioſe bonū alterius tacet vel minuit.Et intellige in oi=
bus pdictis qñ talia fiunt in fame denigratione

Detractō fit dupliciť peccatū mortale.Primo quādo
quis de alio obloquiť ſeu detrahit alteri iſta intentione
vt eius famā denigret.Secūdo qñ quis dicit aliqua ver
ba p que diminuiť fama alicuius:intendens non hoc ſʒ
aliquid aliud ⁊ tamen verbū quod loquiť eſt adeo gra=
ue q̃ notabiliť famā alterius ledat/⁊ pcipue hoc ē verū
in his que ptinent ad honeſtatē vite.

Ueniale peccatū eſt quando aliquis dicit aliqua ver=
ba per que diminuiť fama alicuius in modico vel leui
non hoc intendens:ſed aliqd aliud.vt ſi proferat ex ani=
mi leuitate/vel propť aliquid nō neceſſariū.nullū vero
peccatū eſt qñ per verba alicuius diminuiť fama alteri=
us. vt cum loquēs hoc nō intendit ſed pfert aliquod bo
nū debitis circunſtātiis obſeruatis. De talibʒ dat cācel.
hanc regulā.Detractio que eſt diminutio fame alterius
occulta/vel diffamatio que eſt publica/vel cōtumelia et
exprobratio que fiunt in facie eius qui lediť ſunt ex ſuo
genere mortales:ſi damnū vel dedecus ſit notabile.⁊ ſi
non trahanť extra propriā rationē. vt ſi fiant ad caute=
lam aliorū ne ſeducanť/aut pro bono reipu. vel cōmu=
nitatis alicuius/aut pro correctione fraterna. Sed apō
impfectos iſta bñ agere.ſ.alios recte increpare:ſicut ⁊ le
digne laudare/difficilimū eſt.

Nota bene

Sed quid de audiente detractorē. Rñdeť ſcđm tho.
Audiēns detrahentē/⁊ q̄ eū ad hoc inducit:peccat tātuʒ

ſicut detractor.Qui vero detractorē libenter audit ⁊ de=
tractio ei placet propter odium eius cui detrahiť: ſimi=
liter peccat ſicut detractor/immo quando magis. Quā
do aūt detractio alicui non placet: ſed ex timore vel ne=
gligentia/vel etiam ex verecundia quadā obmittit repel
lere detrahentē/ peccat quidem: ſed multominus q̃ de=
trahens.Et poteſt fieri in eo etiam cui detractio nō pla=
cet mortale peccatū tripliciť. Uno modo qñ alicui ex of
ficio incūbit detrahentē corrigere. Secūdo propť aliqđ
periculū cōſequens detractionē. Tertio ſi propť timorē
humanū dimittiť.qui eſt aliquando mortale peccatū.vt
habes ſupra ca.v.§.ix.Ueniale peccatū eſt audire detra
hentē:quādo alicui non placet detractio ſed tamē corri=
gere dimittit propť timorē/verecūdiam ſeu negligentiā
prout talia nō ſunt mortalia. Sed quomodo debet cor=
rigere quis detrahentē. Rñdeť.ſi verū dicit detractor:di
cat ei redarguendo de hoc q̃ peccat fratri detrahendo /
vel ſaltē oſtendendo p triſticiā faciei q̃ ei detractio diſ=
pliceat. Si aūt detractor dicit falſū:corrigat eū de falſi=
tate verborū. Preterea/qđ prefatis difficilius eſt/teneť
quis ad reſtitutionē fame:ſicut ad tēporaliū rerū reſtitu
tionē.Primo qñ quis abſtulit famā falſū dicendo ⁊ iiu=
ſte/ordinē.ſ.debitū non ſeruando. Scđo qñ abſtulit fa=
mā verū dicendo:ſed iniuſte puta cū aliquis pdit crimē
alterius cōtra ordinē debitū. De hoc vide tractatū quē
collegi de manuali confeſſorū in fine. Quinta filia eſt ſu
ſurratio. Eſt aūt ſuſurrator q̄ per occultā oblocutioneʒ
inter amicos ſeminare diſcordiā nitiť ⁊ ſeparare amici=
tiam.Profert enim talis talia de primo que poſſunt cō=
mouere animū audientis.Et q̄uis talis nō intendat ſē=
per ſimpliciter malū dicere intēdit tamē dicere id quod
animū vnius poſſit pturbare contra aliū/etiam ſi ſit ſi=
pliciter bonū/et tamen apparens malū inq̄tum diſpli=
cet ei cui diciť.Diciť etiam ſuſurro bilinguis/qđ idem ē
q̄a ſuſurro nitiť ex vtraq; parte amiciciā rūpere. ⁊ ideo
duabus linguis vtiť ad duos/ vni dicens malū de alio.

Judiciū ſuſpicioſū/quia ſepe ex inuidia orit. Jdcirco notandū ſcdm tho. ꝙ iudiciū eſt ꝗdam diffinitio vel det minatio eius quod iuſtū eſt. Fit aūt iudiciū malū ex ge= minatio eius quod iuſtū eſt. Fit aūt iudiciū malū ex ge= nere tripliciť. Uno modo qñ eſt cōtra rectitudinē iuſti= cie: ⁊ tale diciť iniuſtū vel peruerſū cum non ſit debitis ꝯdicionibus iuſticie/etiam ab illo qui habet poteſtatem Scdo modo qñ iudicat homo in his ꝗbus nō habet au ctoritatē. Et diciť iudicium vſurpatū. ſumiť ꝗ ex pte ipi us per quē fit iudiciū. Et alio nomine diciť pſumptuoſū vel temerariū. quia pſumit id quod ad ſe non pertinet/ puta qñ aliquis iudicat de intentione cordis vel aliis i= certis. Similiter quādo homo nō habet iuriſdictōez vel ſi habet non extendiť ad illam cauſā vel perſonā. Unde peccatū eſt iudicare de rebus diuinis que ſūt ſupra nos que debemus ſimpliciter corde credere/non ſcrutari te= merarie. Sic nec ſecularis iudex debet iudicare de cleri co vbi ei non ſubiiciť. Tertio modo quando deeſt recti= tudo rationis. puta bene aliquis iudicat de his que ſūt dubia vel occulta ꝓpter aliquas leues cōiecturas. ⁊ ſic diciť iudiciū ſuſpicioſū vel temerariū.

Pro cuius intellectu notat alex. ꝙ iudiciū eſt ſētentia firmata. Suſpitō non eſt iudiciū: ſed eſt opinio mali/ vt dicit tho. ex leuibus procedens iudiciis. vel qd idem eſt vt alex. dicit/eſt acceptio vnius ptis cū formidine alteri us. Et de iſta ſuſpitione dicit alex. ꝙ paruū iudicium eſt ex errore ꝓcedens temeraria ſententia. vel ſuſpitō mali de occultis alioꝝ. Et dicit ſanctus tho. ꝙ poteſt fieri tri= pliciť ſcdꝫ tres gradus. Primus qñ homo ex leuibus iu diciis de bonitate alicuius dubitare incipit. ⁊ hoc eſt le= ue ⁊ veniale peccatū. Scdus cum aliquis pro certo ma= liciam alterius eſtimat ex leuibus indiciis. Et ſi hoc fit de aliquo graui eſt peccatū mortale: inꝙtum nō eſt ſine cōtemptu ꝓximi. Sic etiam dubia in peius iterpretādo quo ad vitam ꝓximi/in grauibus determinādo ſiue dif= finiendo: eſt ſimile peccatū. Cancel. addit. zelotipia que eſt vehemēs amor ſuſpicioſus nō ſatis fidēs de re ama=

ta/et alie ſuſpitiones maliuole vt dum aliquis ſēper pu tat irrideri et falli/in quales melancolici ⁊ quidā ex re ligioſis faciliť cadunt: ſi non reprimantur: ſed addatur cōſenſus liber/ſūt vt plurimū mortalia delicta/aut mor taliū delictoꝝ vehemens cauſa. Tertius quādo aliquis iudex ex ſuſpitōe procedit ad aliquē ꝯdemnandū/⁊ hoc etiā eſt mortale pctm̄. Judicare aūt alterū tanꝙ malū ſi fiat ex officio iudicii ⁊ per teſtes legittimos. non eſt ex ſe malū ſed virtuoſū etiam ſi per cōfeſſionē aut aliť ſciret eſſe per iudicē innocens nec aliud pateret effugiū quin ſuo fungeretur officio.

Sed quereres ex qua ſuſpitōne poteſt dici iudiciū re ctum ⁊ ex qua non. Rñſio alexan. Eſt iudicium quoddā eoꝝ que occulta ſunt in corde. Et eſt iudiciū aliud eorū que ſunt in opere. Quorūdam poteſt eſſe probatio quo= rūdam non. Occultorū ergo cordis/ ⁊ occultoꝝ ſimpli= citer operis non eſt faciendū iudicium per ſuſpicionem vt homo ſolis ſuſpitionibus innitatur. Ubi vero eſt opꝰ quod per ſigna probari poteſt: diſtinguendū eſt. Eſt enī ſuſpitio ſiue preſumptio triplex. temeraria ſcilicet pro= babilis et violenta. Temeraria eſt quando multa ſunt ſigna boni ⁊ pauca mali. ⁊ tunc ex ſuſpitione iudicare/ id eſt condemnare/eſt peccatum mortale ſi fiat cum de liberatione. Scdo fuerit ſuſpicio probabilis. vt qñ mul ta ſunt ſigna mali ⁊ pauca boni: tunc iudicare ex hmōi peccatū eſt: ſed nō ita graue/ſed veniale dum ſtat in ſuſ= pitione. Si vero veniat ad aſſertionē firmā cum perti= nacia: preſumiť eſſe mortale. Jterum eſt ſuſpicio violēta cum omia ſigna mali apparent ⁊ nulla boni. ⁊ tunc nō eſt peccatū. Et de iſto etiam dicit Cancella. ſic. Judicare propria eſtimatione aliū ex apertis ſignis exterioribus que non poſſunt bene fieri: nō eſt ex ſe peccatū mortale/ licet quādoqꝫ ſit curioſitas venialis/quādoqꝫ mortalis: dū homo ab aliis melioribus aut debitis nimis īpediť/ aut dum per hoc in ſuperbiā erigitur.

Queriť de quibus perſonis poſſit iudiciū ſuſpicioſū

haberi/⁊ de quibus nõ. Rñ. idem ꝑ ſex regulas. Prima
De eo de quo cõſtat eſſe bonũ nõ eſt iudicandũ eſſe ma=
lum/⁊ ſi iudicat eſt peccatũ. Nam ſic iniuria fieret ꝓxio
Scda de eo econuerſo de quo cõſtat eſſe malũ ſi iudicat
vel dicit eſſe bonũ: etiam eſt peccatũ quia eſt mendaciũ
Tertia. Ubi nõ cõſtat de aliquo ꝙ ſit bonũ/nec ꝯſtat ꝙ
ſit malũ: p̃ſumendũ ẽ ibi de quolibet iuxta regulã iuris
ꝙ ſit bonus/ donec cõſtet vel appareat cõtrariũ ⁊ tamẽ
põt ꝯtingere ꝙ ille ſit malus. Quarta. Non de quolibet
p̃ſumendũ eſt ꝙ ſit malus donec cõſtet cõtrariũ. Quita
q̃uis in vnoquoq; ſit aliqua preeminentia/dicẽte aplõ.
ꝙ arbitremur alios ſuꝑiores. hoc itelligendũ eſt ad deſi
gnationẽ humilitatis noſtre. quia q̃tum bonũ cõtulerit
deus alteri neſcimus. non tamẽ ſi cõſtet de malicia actu
ali pro tp̃e illo debemus ip̃m iudicare bonuʒ. Sexta q̃a
in quolibet inſtãti malus penitere põt: ideo ſi poſt actuʒ
peccati mortalis appareant in tali ſigna penitentie/ ſuſ
p̃icandũ eſt ip̃m eſſe bonũ. Quãuis etiã in bono alit ſit
ꝙ in malo. quia ꝓ vno malo de quo cõſtat põt dici ma=
lus. ꝓ vno vero bono de quo cõſtat: nõ põt ꝓprie ⁊ iudi=
cari ſiue diffiniri bonus. Bonũ enim ẽ vno modo. malũ
aũt omifariã ſcdm dioniſiũ. Aliter ẽ aũt iudiciũ de acti=
bus q̃ꝙ de ꝑſonis quas ſemꝑ poſſumus iudicare bonas/
p̃ſumendo ꝙ conuerſe ſint ſtatim.

Querit cum dubia ſint in meliorẽ partẽ interp̃tanda
cur hoc ſit. Rñdetur ſcdm tho. quia ſic non fit iniuria
primo. Alias fieri poſſet. Alexan. vero dicit ꝙ ſcdm ſe=
necã: ex humanitate ſapiens quitquid accidit bene illõ
interpretando leuat/id eſt magnificat. quitquid dubiuʒ
eſt ex humanitate inclinat in melius. Si queritur quid
ſit iſta humanitas. Reſpõde. ꝙ eſt vis inſita humane na
ture a principio. quia ſicut per ſindereſim fit reſpectus
ad ꝓpriam ſalutẽ: ſic per hm̃oi habitũ nature fit reſpe=
ctus ad ea que ſunt proximi.

Querit an de occultis cordis hõ aliũ iudicare poſſit
Rñdet. Solius dei ẽ iudicare de occultis cordis iuditio

certitudis. Sed ꝯtra hoc obiicit. Primo. q̃a ꝓuerbioꝝ.
xxvii. dicit. Quomõ in aqua reſplẽdent vultus ꝓſpicien
tiũ ſic corda hominũ manifeſta ſũt prudẽtibus. Secũdo
q̃a dicit eccl. ix. Ex viſu cognoſcit vir. ⁊ ab occurſu faciei
ſenſatus. Tertio q̃a dicit mathe. vii. A fructibus eoꝝ co
gnoſcetis eos. ad primã auctoritatẽ dicit ſic. Illa mani=
feſtatio qua corda dicũt eſſe manifeſtata prudẽtibus nõ
eſt niſi q̃dam noticia ſcdʒ cõiecturã/propt quã nõ debʒ
homo procedere ad iudiciũ bonitatis aut malicie ſcdm
certitudinẽ: ſed ex hoc poteſt oriri q̃dam p̃ſumptio. Si=
milit dicit ad ſcdam ꝙ cõiectura capit ex indiciis exteri
oribus eoꝝ que latẽt in corde. Ad tertiã vero dicit ꝙ fru
ctus dicunt illa indicia manifeſta ꝑ q̃ poteſt eſſe cogni=
tio p̃ſumptionis/nõ certitudinis. Uel ſi ꝑ fructus intel=
ligunt peccata: tunc ſũt ea q̃ ſunt manifeſta. vt blaſphe
mie/furta ⁊ cete. ⁊ ꝑ illa iudicari ꝑmittimur.

Querit an homo ſeipſum de occultis cordis iudicare
poſſit iudicio diffinitionis. Reſpondet ſcdm eundẽ per
quinq; cõcluſiones. Prima loquẽdo de perſona ⁊ de fu
turo/ etiã de fragilitate ſua/aut de pertinente ad fragili
tatẽ ſatis de ſe certã quis poteſt ꝓferre ſententiã. de vir=
tute aũt ſua vix aut nunq̃ põt ꝓferre ſententiã verã. Po
teſt tamen homo q̃ nõ habet cõſcientiã mali habere cer
titudinẽ ꝯfidentie de futuris. ⁊ ſi nõ certitudinẽ iudicii.
Uñ. i. ioh. iii. Si cor noſtrũ nõ reprehẽderit nos: fiduciã
habemus ad deũ/ ꝙ quitquid petierimus: accipiemus.
Secũda loquẽdo de facto ꝑſone ⁊ de actione de preſẽti
tũc hõ poteſt de ſe dare certam ſententiã quo ad genus
operis boni/vel mali vel indifferentis. Tertia loquẽdo
quo ad perſonã: tunc de malo põt homo iudicare: ſʒ de
bono non/niſi fuerit ex ſpeciali grã data a dño: ſicut qñ
dixit aplũs. Certus ſũ ꝙ nec mors ⁊ ce. me ſeꝑabit a ca=
ritate. Põt tñ vt prius dictũ eſt haberi certitudo ꝯfiden
tie. Quarta propria facta: de q̃bus dubiũ eſt an ſit pctã
vel non in partem deteriorẽ ſunt interpretanda quo ad
ſuſceptionẽ penitentie. Hoc autem ſic interpretari: non

eſt affirmare vel iudicare ſimpliciter: ſed ſe gerere circa
dubiũ ac ſi deterius cõtigiſſet. Quinta nullus in hac vi
ta iudicandus eſt tanq̃ dignus inferno. q̃a ſpũſſanctus
operaꝛ ſubito. Finaliter igiꝛ in alieno homine: vt plurimũ
facta/ nõ pſone ſunt a nobis iudicanda.

Ca. viii. de accidia. Primo oſtendit quid ſit accidia/
et quomodo differt ab inuidia/ ꝛ quomodo eſt peccatũ
mortale ꝛ quomodo non. Secũdo q̃ caritas huic vitio
opponiꝛ ꝛ ibi de modo diligendi deũ/ proximũ ꝛ inimi-
cum. Tertio quid ſcandalum /et quotuplex/ ꝛ quod eſt
peccatum et q̃ non. Et ibi vide quinq; regulas cancel.
Quarto ad declarationẽ vitiorũ prudentie oppoſitorũ:
partes prudentie explicat. Quinto de imprudentia/ pre
cipitatione/ incõſideratione/ inconſtantia/ negligentia/
prudentia carnis/ aſtutia ꝛ ignorantia. Sexto q̃bus mo
dis fit ingratitudo/ ꝛ q̃bus modis eſt peccatũ mortale ꝛ
q̃bus veniale. Septimo q̃bus modis p̄termittiꝛ correctõ
fraꝛna/ ꝛ quo° cũ pctõ ꝛ quo° ſñ pctõ. Octauo devotoꝝ
fractione aut omiſſione/ ꝛ de orationũ debitarũ preter-
miſſione. Nono de filiabus accidie ſcõm grego. Decimo
de filiabus eiuſdem ſcõm yſodorũ. Et in hoc terminaꝛ
materia de ſeptẽ vicijs capitalibus.

Accidia ſcõm thomã eſt triſticia de ſpirituali bo
no: inq̃tum eſt diuinũ/ ad quod quis de neceſſi-
tate teneꝛ. vt qñ ratio cõſentit in fugã ꝛ horrorẽ
ꝛ deteſtationẽ boni diuini/ carne oĩo ꝯtra ſpiritũ p̄ualẽ-
te. Et ẽ ex ſuo genere mortale peccatũ. Vñ etiã damaſce.
eam diffinit dicens. Accidia eſt triſticia aggrauans que
ſ. ita deprimit aĩm hoĩs vt nichil ei agẽ liberat boni ſpũ
alis ad quod de neceſſitate teneꝛ. Notat alex. q̃ ſpũale
dupliciꝛ accipiꝛ. Vno modo generaliter pro omibus p̄-
ceptis dei ꝛ prohibitionibus. Secũdo modo ſpecialiter
prout ſolũ reſpicit in illa opera que ordinanꝛ in deũ p
ſe: ſicut ſunt orare/ pſallere/ legere ꝛ huiuſmodi. Et hoc
modo ſpirituale laborioſũ determinat ſpẽm peccati i ac
cidia. Primo enim modo nõ. Preterea notat q̃ accidia

eſt triſticia: ſimiliter inuidia. ſed differenter. quia ĩuidia
eſt triſtitia aggrauans de alieno bono. Accidia vero
eſt triſtitia aggrauans de bono proprio ſpirituali quod
videꝛ malũ. quia laborioſũ. Notat inſuper q̃ triſticia ſe
culi ꝓut diſponit ad mortẽ culpe: non eſt maximũ pecca
tum. quia in multis accidit qui ſunt ad hoc naturaliter
diſpoſiti. vt in melancolicis. Vnde multociens cõtingit
ex infirmitate melancolice/ vel etiam alia. Hec alexan.
Cancella. ſic dicit. Accidiã dicimus eſſe tediũ interni bo
ni. Et hec ex genere ſuo venialis eſt. quia cõtrariaꝛ non
caritati: ſed feruori eius. Fit aũt mortalis dum per eam/
aut ex ea mortale crimen incurriꝛ. vt quando redundat
in peccatũ mortale vt eſt obmiſſio eorũ que ſunt de nec-
ceſſitate ſalutis/ aut deſperatõ de diuino auxilio aut ſui
ipſius interfectio. Primũ magnũ. ſecundũ maius. terti-
um. maximũ. Subdit ſola negligentia mortalis eſt: per
quam illud quod ſub precepto cadit obmittiꝛ q̃uis cul
pabilior in exercitijs ſpiritualibus ꝛ ierarchicis. vt in miſ
ſa q̃ in prophanis. De hoc habes latius infra. ſ. v. Te-
dium tamen boni aliquãdo ſolũ eſt motus naturalis/ ꝛ
ſic nullũ eſt peccatũ. Aliquando eſt appetitus contriſta-
ti de opere ſpirituali laborioſo: ꝛ ſic eſt veniale. Immo
etiam appetitus ille ſi ſit deliberatiuus ẽ veniale. quia
cõſenſus in veniale nõ eſt niſi veniale peccatũ. Preterea
tediũ boni ꝓueniẽs ex difficultate operis aut ex malicia
complexionis abſq; culpa plus in iohanne q̃ in petro
auget meritũ ꝛ laudem. Iohãnis. ſi ꝛ dum. in ceteris ip-
ſe cum petro equaliter opereꝛ. Difficultas vero in opere
virtutis ex aſſuefactõne vicioꝝ ꝓueniẽs: plus de p ſe di-
minuit rationẽ laudis glorie ꝛ meriti q̃ augeat: tamen
male habituatus/ quoniã niſi ex maiori conatu opus ſi
mile ad bene habituatũ pficere nequit/ magis inde red-
diꝛ incidentaliꝛ cõmendandus.

Caritas que congaudet veritati: huic vicio opponiꝛ.
Gaudium ſiue leticia bona ẽ/ ſecundũ damaſcenũ/ que
non penitudinẽ infert/ nec alterius nocumenti eſt gene-

ratiua/nec vltra excedit menſurā/ nec a ſtudioſis operi
bus abſtrahit/aut in ſeruitutē redigit. Contra p̄ceptum
aūt caritatis:ē deum nō diligere ſuper oīa. Diligere aūt
deū ſuper omnia ex toto corde/ex tota anima/et ex tota
virtute/ꝙtum ſufficit viatori ad ſalutem/dicit cācella. ē
talit affici ad deū actu/habitu ꝙ dei amiciciā cuiuſlibet
alterius rei dilectōne anteponat:ſic ꝙ ꝓ nulla dilectōne
ſui vel alterius:caritatē dei vellet deſerere ꝑ tranſgreſſi
onē cuiuſcunqꝫ p̄cepti diuini. Eſt etiā cōtra caritatē lo=
quendo de dilectōe ꝓximi et dei:nō ſeruare ordinē eius
qui talis ē. Primo ꝙ deus pre omibus diligat. Scd̄o vt
aīam propriam et eius ſalutē pre cūctis creatis diligat.
Tertio et deinde proximū ſecundū aīam principaliter.
Quarto corpus ꝓpriū niſi quis pro republica id expo=
nat. Quinto corpus ꝓximi. Circa ꝓximi etiā dilectionē
diligant etiam ꝓpinquiores ⁊ meliores plus ꝓpinquio
ribus malis. Immo ſcd̄m ambroſi. boni domeſtici ma=
lis filiis ſunt p̄ferendi. Sub precepto inſuꝑ caritatis ca
dit diligere inimicū. Primo in corde/ſcilꝫ ꝙtum ad na=
turā in vniuerſali. puta ꝙ aliquis diligens deum ⁊ ꝓxi=
mū:ab illa generalitate dilectionis:inimicū nō excludat
Secūdo habere animū ad diligendū/operis exhibitōe/
inimicū ſi neceſſitas occurreret. Tertio oſtēdere ſigna
caritatis inimico que cōmunit ab aliis omibus oſtendi
ſolent. Quarto ſubuenire inimico in vltima neceſſitate
Dilectio etiam ꝓximi quatuor iſta habere debet. Sit ſā=
cta vt diligat eum propter deum. Sit iuſta vt non con=
deſcēdat ꝓximo in aliquo malo:ſed ſolum in bono. Sit
vera vt non propter propriam vtilitatem vel dilectionē
diligat: ſed quia vult proximo bonū ſicut ſibiipſi vult.
Sit etiam ordinata ſeu recta vt plus ſibi velit maius bo
num. Primo ſcilicet deum ⁊ beatitudinē ac virtutē ani=
me. deinde ſcientiam et ſapientiam. deinde bona corpo=
ris. poſtremo bona exteriora. Non etiam peruertat ordi
nem caritatis ſupratactū. In hac dilectione dei vel cre=
ature bene vel male ordinata / ſcitur quid eſt peccatum

mortale. quid veniale. et quid nullum. vt habes in pro=
logo per ſecundum notabile.

Scandalū etiam ex accidia nōnunꝙ naſci ſolet. Eſt
aūt ſcandalū actiuum ſecundū hierony. dictū vel factū
minus rectum p̄bens occaſionē ruine. Et fit quando ali
quis dicit vel facit aliqd quod de ſe tale eſt. vt alterum
aptum natū ſit inducere ad ruinā. Et eſt ſcandalum du
plex. Unū paſſiuū/id eſt receptū:et illud eſt generale pec
catū/non ſpeciale. In eo enim qui ſcandaliſat ſemꝑ eſt
peccatū vel veniale vel mortale. Eſt eni mortale pctm̄ qn̄
ex dicto vel facto alterius qs ruit in aliqđ mortale pec=
catū. Aliud eſt actiuū .i. datū:qđ diffinitū eſt. Et eſt in eo
qui ſcādaliſat. Et fit dupliciꝰ. Uno modo ꝑ accidēs pu=
ta qn̄ fit p̄ter intentionē agētis/qn̄. ſ. aliqs ſuo verbo vel
facto inordinato:nō intendit alteri dari occaſionē ruine
ſed ſolū vult ſaluti ſue vel voluntati ꝓprie ſatiſfacere. ⁊
ſic iterū non eſt peccatū ſpeciale/quia qđ eſt ꝑ accidens
nō cōſtituit ſpeciē. Alio modo ꝑ ſe fit ſcandalū. qn̄. ſ. ali=
quis ſuo inordinato dicto/vel facto intendit aliū trahe=
re ad peccatū. ⁊ ſic eſt ſpeciale peccatū. qa intendiꝰ ſpeci
ale proximi nocumentū. De ſcandalo itaqꝫ dat cancell.
quatuor regulas Prima nullus agēs bene ſcd̄m omnes
circunſtantias dici debet dare ſcandalū alteri: quantū=
cunqꝫ ſcandaliſetꝰ alius. quia in via omio recta ſi quis ce
ciderit: non ex ſcandalo vie ſed ex proprio defectu pro=
ueniet. Scd̄a ſolus ille ſcandaliſat actiue qui aduertens
aut aduertere debens alios proniores eſſe ad peccandū
ex modo ſuo agendi/qui ſibi nō eſt i p̄cepto:nichilomi=
nus ipe operari nō deſiſtit. Secus in caſibus hic exclu=
ſis ſcilꝫ vbi malicia ꝓpria eſt ſcandalū gratis acceptū.
vbi p̄terea nō eſt aduertentia nec eſſe debet de ſcandalo
alterius/⁊ vbi quis ad illud operandū tenereꝰ. Tertia
ille diciꝰ ex malicia ſua peccare et ſcandalum accipere
non ex actu alterius: qui informatus ſufficienꝰ de boni=
tate hmōi actus/nichilominus cadit i ruinā. vt ſi ex vo=
to religionis emiſſo:parētes poſt ſufficiētē de religionis

perfectione informationē/ſe ſcandaliſari ꝯquerantur:ſcā=
dalū ē hoc nō iā puſillorū:ſʒ phariſeorū acceptū.ſ. nō da
tū Quarta. quilibet ab oī actu cui non eſt aſtrictus aliū
de:tenet deſiſtere qn̄ timet aut timere debet ſecundū ve=
hementē ꝯiecturā ſcandalū puſillorū/ quouſqꝫ de iſto cō
deſcendo diligentiā compleuerit/niſi forte ꝑ cōmuniutilitate:vnctio ſpūſſancti doceat illud tūc agendū. vt chri
ſtus fecit ī publicatione veritatis ſacramenti eukariſtie
Proinde ſecundū tho.ſcandalū actiuū per accidens/eſt
peccatū mortale. Primo quādo quis cōmittit actū pec=
cati mortalis. Secūdo quado quis cōtemnit ſalutē pro=
ximi:vt pro ea cōſeruanda nō ꝑtermittit aliquid facere
quod ſibi libuerit.Ueniale autē peccatū eſt dupliciter.
Uno modo quādo quis actū peccati venialis cōmittit.
Scōo modo qn̄ quis cōmittit actū qui non eſt ſecundū
ſe peccatū:ſed habet aliquē ſpeciē mali cū aliqua leui i=
diſcretōne.Scandalūvero per ſe actiuū:eſt mortale pec
catū dupliciter. Primo qn̄ aliquis intēdit aliū iducere ad
peccandū mortaliter . Scōo qn̄ intendit aliū inducere ad
peccandū venialiter per actuʒ peccati mortalis. Ueniale
pctm̄ eſt qn̄ intendit aliū inducere ad peccandūvenialiter
per actum peccati venialis.

Accidia etiā imprudenciā cauſat.Ideo de viciis pru=
dentie oppoſitis eſt videndū. Pro quorū intellectu ſcōm
tho.notandum:ꝙ prudentia habet tres partes in gene=
re/ videlicet primo conſilium ſecundum ꝙ dicitur quis
eubuliam habere . ſecundo iudicium ſeu ſententiam de
conſiliatis. tertio preceptū ſcilicet ad exequendū precō=
ſiliata et ſententiata. Et ad quodlibet horū vt bene fiat
multa exiguntur . Nam ad bonitatē conſilii ſeu eubulie
quinqꝫ aut ſex.exigunt ſcilicet memoria preteritorūvide
licet geſtorū et ſimiliū . Intelligentia que eſt preſentiū et
contingentiū et neceſſariorū. Solertia que eſt in conſi=
derandis futuris euentibus. Eſt enim facilis et ꝓmpta
coniecturatio de inuentione medii. Ratio ſeu ratiocina
tio que confert vnum ex altero. Docilitas per quā quis
acquieſcit ſententiis maiorū.Cuſtochia vero eſt quando

quis ex ſeipſo ꝓmpte cōiecturat de medio vel de quibuſ
cunqꝫ.Que ſex ſunt media inter ſupremū anime quod ē
ratio:⁊ infimū hominis qd̄ eſt operatio ꝑ corpus excer=
citata. Scōa pars prudentie principalis eſt ſentētia ſeu
iudicium.Et habet duas partes ſeu virtutes. Una eſt ſi
neſis que ē bene iudicatiua de cōmunibus regulis.Alia
eſt gnomin que eſt bene iudicatiua de his vbi oportet a
cōmuni lege recedere Tertia pars principalis prudētie
eſt preceptiua ſeu executiua tres habens ꝑtes.Prima ē
prouidentia que ordinat aliquid quod eſt fini accōmo=
dum.Scōa eſt circunſpectō per quam id qd̄ ordinat in
finē quis comparat cum his que circunſtant. Attendit
eni circunſtātias negocii.Tertia eſt cautio q̄ vitat impe
dimēta.Per eam eni quis ſic accipit bona vt vitet mala
⁊ cauet ab his que actusvirtutū impedire poſſunt.

Contra prudentiā igit̄ que eſt auriga virtutū plura
peccata fiūt. Primo īprudētia ſeu temeritas ei opponit̄.
Cōmittit̄ aūt quādo quis diuertit a regulis diuinis. pu
ta qn̄ quis quaſi ꝯtemnens ⁊ repudiās diuina documē=
ta:ꝑcipitant̄ agit. Uult eni talis actuʒ imprudentie qui
vult īprudent̄ agē cōtra ꝑtes prudentie/ videlicet cōſili
um/iudiciū/⁊ preceptū. Notandū ꝑterea ꝙ vita omnia
que opponunt̄ quibuſcunqꝫ virtutibus ꝯtentis ſub pru
dentia:reducunt̄ ad quatuor vitia/ videlʒ ꝑcipitationē
incōſiderationē/inconſtantiā/⁊ negligentiā.Et ſunt iſta
⁊ generalia ⁊ ſpecialia vitia. ſicut etiam prudētia que ē
recta ratō agibiliū.eſt vͦtus generalis ⁊ ſpecialis.Preci=
pitatio fit dupliciter.Uno modo qn̄ quis per impetūvolū
tatisvel paſſionis ꝑtranſit actus ſeu partes cōſilii.puta
quādo dimittit gradus prefatos . ſcilʒ memoriā et cete.
Alio modo qn̄ quis prefata ꝑtranſit ex cōtemptu regu=
le dirigentis/⁊ hoc proprie vocat̄ temeritas.Et ꝓuenit
ex ſuperbia que refugit ſubeſſe. Incōſideratio eſt qn̄ ali
quis deficit in recte iudicando:ex hoc ꝙ cōtemnitvel ne
gligit attendere ea ex quibus rectū iudiciū ꝓcedit/ puta
regulas cōmunes/vel caſus vbi exorbitandū eſt ab eiſ=

dem. Incōſtantia eſt qñ quis ratōe defficit in pcipiendo ea q̄ ſunt pconſiliata ⁊ iudicata tanq̄ bona. Et fit aliqñ ex ira/aut iuidia/aut delectatione/ ⁊ ſimilibus/pſertim ex luxuria. Negligētia ē defectus debite ſolicitudinis circa bona q̄ quis facere debet. Et prouenit ex quadā remiſſione volūtatis/per quā cōtingit ꝙ ratio nō ſollicitatur vt pcipiat ea q̄ debet/vel modo quo debet. Et opponit ſollicitudini bone ſeu diligentie/ꝯſiſtitq; in interiori actu potius. Vn̄ etiam dicit a ne qd̄ eſt non/ ⁊ eligentia quaſi non eligentia recte eoꝝ que ſunt ad finē. Pigritia autē importat tarditatē ad exequendum. Torpor vero remiſſionem quandā in ipſa executione. Obmiſſio etiā pertinet ad exteriorē actum debitū quācunq; qui pter=mittitur. Negligentia itaq; eſt peccatum mortale. Vno modo ſi id quod pretermittit ſit de neceſſitate ſalutis/ ſiue actus ſit ſiue circunſtantia. Et tunc trahitur ad aliud genus peccati magis manifeſtum quam ſit electio interior ſola. Alio modo ſi voluntas intantum ſit remiſſa circa ea que ſunt dei: vt totaliter a caritate dei deficiat. ⁊ hoc precipue ꝯtingit: quando negligentia ſequitur ex cōtemptu. Item ſi quis diligeret deum ſolū amore naturali: tunc cauſaretur negligentia q̄ eſt peccatū mortale. Alioquin ſi negligentia cōſtat in ptermiſſione actus alicuius vel circunſtantie q̄ non ſit de neceſſitate ſalutis/ nec hoc fiat ex ꝯtemptu: ſ3 ex aliquo defectu feruoris caritatis qui impedit aliqñ per aliquod veniale peccatū: tunc eſt ſolū veniale. Que aūt ſit differentia negligentie ⁊ ꝯtemptus: vide ſupra ca.ii.§.ix.⁊ ca.i.§.iiii. Prudētia carnis ſeu mūdi eſt cura ſeu ſtudiū ſcdm̄ quod quis bo=na carnis habet ⁊ amat vt vltimū finem vite ſue. ⁊ ſic ē mortale peccatū. Aliquādo autē aliquis afficitur ad aliquod delectabile carnis: abſq; hoc ꝙ auertat a deo per peccatū mortale. ⁊ ſi adhibeat ſtudiū ad hanc delectati=onē conſequendā: non eſt niſi veniale. Si vero aliquis actu curam carnis referat in finē honeſtū/puta cum aliquis ſtud3 comeſtioni propt ſuſtentationē corporis: tūc

non eſt prudentia carnis Et ſic prudentia carnis tendit ad finem/non verū ſed apparentē bonū. Aſtutia etiam ſicut prudentia carnis habet cum prudentia vera ſimili=tudinem/nō aūt exiſtentiam. Ignorantia etiā ſepe facit peccatū. de qua ponit cancel. ſex regulas. Prima ꝗlibet obligat ſcire illud abſq; cuius notitia non pōt euitare peccatu. Scda culpabilis ignorantia iuris diuini nō cadit in facientē illd quod in ſe eſt. quoniā ſpūſſanctus ta=lē homine de neceſſariis ad ſalutē que vires ſuas exce=dūt mediate: imediate docere paratus eſt. Tertia. Igno=rantia iuicibilis excuſat in eis pſertim que ſunt facti/nō aūt craſſa vel ſupina que puenit ex negligentia ſciēdi et faciendi qd in ſe eſt. Dicit aūt inuincibilis non quin vinci poſſit/aut ꝙ ex ea neceſſe ſit tunc operari: ſed q̄a ope=rans ſufficientē ſcd3 caſus euentū diligentiā apposuit ſciendi illud qd neſcit. Quarta. Ignorantia iuris humani ſufficienter promulgati nō liberat ſubditos a pena i foro exteriori: licet frequenter quo a deu3 excuſet a culpa quoſdā ignorantes. Vide de hoc infra ca.ii.§.ix. Quīta nō quilib3 tenetur ſcire de quolibet peccato mortali an ſit tale/licet expediat iſtud inquirere ⁊ ſcire iuxta vniuſ=cuiuſq; vires ⁊ ſtatum/⁊ plus eccleſiaſticos q̄ laicos. et iter eccleſiaſticos: prelati ex officio tenent ꝙ ſint parati omnipotenti reddere rationē de ea que in eis eſt fide et ſpe. Sexta nemo vtens ratōne diu ab ignorantia prin=cipioꝝ moraliū excuſatur/ forte eni morulā ad cōſiderandū apponere fas habet. Ex premiſſis patet ⁊ ex ſcto tho. ꝙ quintuplex ignorantia eſt peccatū. Primo eoꝝ que ſunt fide neceſſario tenenda. Secundo eoꝝ que ſūt ſub precepto dei preſertim in decalogo facienda. Tertio eorum que ſunt a chriſtiano deſideranda. ſicut eoꝝ que in oratione dominica cōtinent. Quarto eoꝝ que pcepti vim habent ab eccleſia cōmunit promulgata. Quinto eorum que quilibet pro ſuo ſtatu neceſſario habet ſcire Unde negligentia talia ſciendi ⁊ addiſcēdi/⁊ affectio talia nō ſciēdi/⁊ fuga a pdicatione vel doctore vbi talia qs

diſcere pōt: ſūt peccata ſicut dictū ē ſupra de negligētia
Ingratitudo etiā fit obmiſſione ⁊ cōmiſſione. Prout
fit obmiſſione habet tres gradus. Primus qñ homo be
neficiū nō retribuit ꝓ loco ⁊ tpe ſcđm ſuam facultatem.
Scđus peior. qñ quis pro beneficio non laudat bñficiū
nec gracias agit: ſed diſſimulat quaſi demōſtrans ſe be=
neficiū non accepiſſe. Tertius peſſimus: qñ nō recognoſ
cit beneficiū/ſiue per obliuionē/ſiue quocunqꝫ alio mo=
do. Iſti tres gradus ſunt peccatū veniale qñ proueniūt
ex negligentia quadā/aut ex aliqua indiſpoſitōne hoīs
ad virtutē. Poteſt tamen cōtingere ꝙ talis ingratitudo
ſit peccatū mortale. Uno modo propt̄ interiorē cōtem=
ptum. Alio modo propt̄ ꝯditionē eius qđ ſubtrahit̄ qđ
ex neceſſitate debet̄ beneficio / vel ſimplicit̄ ſiue in ali=
quo neceſſitatis caſu. Ingratitudo etiam fit cōmiſſione
vt qñ quis non ſolū ꝑtermittit implere gratitudinis de
bitū: ſed etiam contrariū agit. Et in hoc etiam tres ſunt
gradus. Primus qñ quis retribuit mala pro bonis. Se
cūdus peior qñ beneficiū vituperat. Tertius et peſſim⁹
qñ beneficiū quaſi maleficiū reputat. Et hi gradus etiā
ſecundū conditionē eius quod agitur: quādoqꝫ ſunt pec
cata mortalia/qñqꝫ venialia.

Correctionis fraterne obmiſſio poteſt fieri triplicit̄.
Uno modo meritorie: ſicut dicit aug. i. de ciui. dei ca. ix.
Si propterea quiſqꝫ obiurgādis ⁊ corripiēdis male agē
tibus parcit. quia oportunius tempus inquirit̄/ vel eiſ
dem ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiant̄ / vel ad
bonā vitam ⁊ piam erudiēdos impediūt alios īfirmos/
⁊ ꝑmant atqꝫ auertant a fide/non videt̄ eſſe cupiditatis
occaſio: ſed conſiliū caritatis. Alio modo ꝑtermittit̄/⁊ ē
peccatū veniale/qñ timor et cupiditas tardiorē faciunt
hominē ad corrigendum delicta fratris/ nō tamē ita ꝙ
ſi ꝯſtaret ei ꝙ ſi poſſet fratrē a peccato retrahere propt̄
timorē vel cupiditatē non dimitteret. quibus in animo
ꝑponit caritatē fraternam. Et hoc modo viri ſācti qñqꝫ
negligūt corrigere delinquētes. Tertiō modo ꝑtermittit̄

cum peccato mortali quādo ſcilicet formidat̄/vt aug. di
cit/iudiciū vulgi/⁊ carnis excruciatio vel pemptō. dum
tamen hec ita dominent̄ in animo: ꝙ fraterne caritati ꝑ
ponant̄. Et hoc videt̄ cōtingere quādo aliqs ꝑſumit de
aliquo delinquente probabilit̄ ꝙ poſſet eū a peccato re=
trahere/⁊ tñ ꝓpt̄ timorē vel cupiditatē ꝑtermittit.

Uotifractio etiam peccatū eſt. de quo eſt talis conclu
ſio: ꝙ omnis voluntaria votifractio eſt mortale pecca=
catū. quia reddere eſt neceſſitatis/⁊ totiens quotiēs frā
git niſi diſpenſet̄/ cōmutet̄ aut irritet̄ per eum ad quem
ſpectat. Et ſunt gradus ibi. quia ſi ſollēniſatum eſt per
ſacrum ordinem. vt caſtitas in ſacris cōſtituto/vel ꝑ ap
probate religionis ꝓfeſſionē: eſt maius peccatū ſi frangi
tur/ꝙ̄ in voto caſtitatis priuato. Et in religione appro=
bata votum pauꝑtatis eſt magnū. caſtitatis maius: ſed
maximū obedientie. Sic etiam in priuatis votis: votum
caſtitatis pene/vel in toto omia alia excedit vota. ꝙobrē
ſolus papa in eo diſpenſat. Uide de hoc infra parte. iiii.
cap. ii. § . iiii. Item parte. v. ca. i. § . xii. Sic etiā vota terre
ſancte / liminū apoſtoloꝝ ⁊ ſācti iacobi reſeruant̄ aliqñ
vt videt̄ pape quo ad diſpenſationē. Orationū etiam de
bitarū obmiſſio tendit ad peccatū mortale. Primo quā=
do cadit ſub voto alicuius oratio. Scđo qñ obmittit ho=
ras canonicas legittime nō impeditus: qui tenet̄ ſub ꝑ=
cepto. Tertio qui orationē facere ꝯtemnit in penitentie
ſacramento iniunctā. Quarto qui aliunde nō valens tē
ptationi tendenti ad mortale reſiſtere/deum pro gratia
non inuocat. Quinto qui in feſtis vbi preceptū eſt deo
ſeruire/aut nō miſſā audit/aut deū non diligit/aut non
orat. niſi eſſet aliunde legittime impeditus.

Filie accidie ſunt ſcđm gregoriū ſex. Prima eſt mali=
cia quando quis ex triſticia de ſpiritualibus: impugnat
ipa ſpūalia bona/in quoꝝ deteſtationē aliquis inducit̄.
Malicia tamen aliter capitur: qñ dicit̄ ꝙ quis ex mali=
cia peccat/ id eſt qñ peccatū ꝓuenit ex inclinatione habi
tus. prout videlꝫ ex malicia peccare diſtinguit̄ contra

peccare ex infirmitate/vel ex ignorantia.q̇a tunc ex ma
licia peccare non eſt ſpeciale peccatū:ſed generalis que
dam condicio peccati eſt. Secunda eſt rancor . quando
ex triſtitia de ſpiritualibus impugnat hominem qui ad
bona ſpiritualia inducit. Tertia eſt puſillanimitas.quā
do ſic fugit aliquis contriſtantia ꝙ fugit ardua conſili=
orum dei de qua ſupra ca.i.§.v . Quarta eſt deſperatio
quando quis contriſtantia fugit ꝙ recedit a fine vltimo
de qua ſupra.§.i.Item.ca.i.§.x.Quinta eſt torpor circa
p̄cepta.quādo quis ſic fugit contriſtantia ꝙ fugit dei p̄=
cepta.de quo ſupra.§.v.Sexta vagatio mentis circa il=
licita.vt quando quis ꝓpter triſticiā in ſpiritualibus ab
eiſdem ſe transſfert ad exteriora delectabilia.

Filie accidie/ſecundum yſodorum/ſunt octo. Prima
eſt amaritudo que eſt quidam effectus rancoris. de quo
dictum eſt.Secunda eſt ocioſitas.quando quis circa p̄=
cepta torpet:ſic ꝙ omnino dimittit ea.Tertia eſt ſomno
lentia quando quis torpet circa precepta negligēter ea
implens. Quarta eſt importunitas mentis/quādo mēs
ſic euagatur circa illicita: ꝙ ipa importune vult ad di=
uerſa ſe diffundere.Quinta inquietudo corporis.quan=
do ex eadem radice membra iordinate mouentur.Sex=
ta inſtabilitas. quando ex prefata radice fit per corpus
motio localis/vel mutatio propoſiti mentis . Septima
curioſitas.quando mens ſic euagatur ad illicita: ꝙ quo
ad cognitōnem ad diuerſa ſevult diffundere ex triſtitia.
de quo ſupra.cap.ii.§.xiiii. Octaua eſt verboſitas.et eſt
idem quando ad verba ſe diffundit. de quo ſupra capi.
vi.§.xiiii.

Secunda pars principalis cōtinens ea q̄ fieri poſſūt
contra decalogi precepta:tria capitula habꝫ.Primū de
bis que fieri poſſunt contra primū preceptū. Primo q̇d
per primū preceptū prohibet:explicat. Scđo oſtēdit q̇d
ſit ſuperſtitio/ ⁊ quot in generali habet ſpecies . Tertio
quid diuinatio/⁊ quibus modis in generali ſit.Quarto
octo ſpecies diuinatōnis vbi demones expreſſe iuocant

explanat.Quinto de aliis ſex diuinationis ſpeciebꝫ vbi
demones tacite tantum inuocantur/determinat.Sexto
oſtendit ſeptem modos quibus in actibus noſtris fiunt
obſeruatōnes illicite. Septimo quomodo demones ad=
iurare/vel homines eſt licitumvel non. Octauo quibus
modis temptatur deus/et quomodo eſt peccatum.

Irca decalogum etiaꝫ directe multipliciter
peccare contingit.vbi primū preceptum eſt
Non deos alienos colere etiam abſq̧ inſti=
tutione imaginum. Falſos deos non colere
ſub inſtitutione imaginū.Nullam ſuperſti=
tionē excercere.quia ibi eſt cum demone tacitum vel ma
nifeſtum pactum.

Superſtitio autem eſt quedam religio ſupra moduꝫ
ſeruata . vitium videlicet quo quis exibet cultum diui=
num/vel cui non debet/vel modo quo non debet. Et ha
bet duas ſpecies generales. Prima eſt quando diuinus
cultus exhibetur ei cui exhibendus eſt ſcilicet deo vero :
ſed modo non debito.ſicut ſi aliquis tempore gratie vel
let colere deum ſecūdum veteris legis ritum ſeruando/
ſcilicet legalia . Sic etiam qui hodie in eccleſia cultum
exhiberet deo contra modum diuina auctoritate ab ec=
cleſia conſtitutum/⁊ in eccleſia conſuetum. Secunda ge
neralis ſpecies eſt. ſi diuinus cultus exhibetur ei cui nō
deberet exhiberi/.ſ.cuicūq̧ creature Et hoc genus ī mul
tas ſpecies generales diuiditur ſecūdum diuerſos fines
videlicet in idolatriā/diuinatōnem/ ⁊ obſeruatōnes hu
manoꝝ actuum. Prima igitur ſpecies eſt idolatria que
diuinam reuerentiā indebite exhibet creature.vt ſi quis
offert demoni/ vel eum adorat/et ſimilia . Secunda eſt
diuinatō que demones conſulit per aliqua pacta cū eis
inita/tacita vel expreſſa. De expreſſis ſunt octo ſpecies.
de tacitis ſex. Tertia ſpecies ē obſeruationū ſuperſtitio.
vt ſunt ligature.

Diuinatio itaq̧ eſt q̄dam p̄nunciatio futuroꝝ modo

indebito facta ſeu vſurpata.quod addit. quia ſi quis p̄=
nūciaret ea que ex neceſſitate proueniūt/ vel vt in plu=
ribus/que humana ratione prenoſci poſſunt. vel ſi qui
futura cōtingentia dei aliqua reuelatione cognoſcāt:nō
eſt diuinatō.Unde diuinare eſt ſibi indebito modo vſur
pare p̄nunciationē futuroꝝ euentuū/ cōſilio vel auxilio
demonū.Omīs aūt diuinatio ex parte demonū ꝓuenit.
Aut quia expreſſe demones inuocant:ad futura manife
ſtanda. Aut quia demones ſe ingerūt vanis inquiſitio=
nibus futuroꝝ. vt mentes hominū implicent vanitate.
De primo videlꝫ vbi demones expreſſe iuocant ſūt octo
ſpecies videlꝫ preſtigiū/ſomniū/necromantia/diuinatō
ꝑ phitones /geomantia/ydromātia/aeromantia/ et py=
romantia.De ſecūdo vbi demones tacite ſe ingerunt ſūt
ſex/ ſcilicet geneſis/augurium/omen/cyromantia/ ſpa=
tulaſmantia/et ſors.

Preſtigiū fit qn̄ preſtigioſis quibuſdam apparitioni=
bus ſe demones aſpectui ⁊ auditui hoīm ingerentes/ad
ꝓnunciandū futura illicita inducunt.

Somnioꝝ diuinatio illicita tunc fit:qn̄ operatōne de
monū alique fantaſie dormientibus apparēt.ex quibus
qn̄qꝫ aliqua futura demones reuelāt his qui cum eis ha
bent pacta inita illicita/aut expreſſa.qa ad hoc inuocā=
tur:aut tacita.quia hmōi diuinatō extendit ad quod nō
pōt ſe extendere.Si vero aliquis vtit ſomnīs ad cognoſ
cendū futura ſcđm ꝙ ſomnia ꝓcedunt ex reuelatione di
uina vel angelica:vel ſcđm ꝙ ꝓcedunt ex cauſa natura=
li intrinſeca ſicut medici ex ſomniis īfirmitates iudicāt/
vel etiā ſcđm ꝙ procedunt ſomnia ex cauſa naturali ex
trinſeca. vt qn̄ imaginatio dormiētis imutat ab aere cō
tinēti vel ex impſſione celeſtis corporis/puta qn̄ ſic dor=
mienti alique fantaſie apparent cōformes celeſti diſpo=
ſitioni qui inꝗ vtit ſomniis ad cognoſcendū futura ex
quacūqꝫ prefatarū cauſarū ꝗtum ſe poteſt virtus talis
cauſe extendere:tūc nō erit illicita diuinatio.Ex quibus
patꝫ ꝙ quinqꝫ cauſe ſunt ſomnioꝝ/videlꝫ quatuor iam

recitare/ et quinta ſimiliter. prout veniunt ex demonis
pacto tacito/vel expreſſo/aut illuſione ſua.

Necromātia fit qn̄ ꝑ mortuoꝝ apparitionē vel locuti
onē quibuſdā precātationibus adhibito ſanguine: videē
tur ſuſcitati mortui diuinare/⁊ ad īterrogata reſpondē.

Per phithones diuinatio fit:quando futura p̄nunci=
ant per homines viuos .ſicut in arepticiis patet. Quā=
doqꝫ tamen demon prenunciat futura per expreſſas fi=
guras /vel ſigna que in rebus inanimatis apparent.

Unde geomantia fit quando figure apparent in ali=
quo corpore terreſtri/puta in igne/vel ferro/ vel lapide
pollito.Ad idem pertinet protractō punctoꝝ.vbi fit ali
quando diuinatio ſine expreſſa demonū inuocatione.

ydromantia qn̄ figure apparent in aqua ſuꝑſtitōne.

Aeromantia fit quando apparent in aere.

Pyromantia vero quando apparent in igne.

Inſequentibus autē ſex ſpeciebus diuinationū nō ex
preſſe:ſed tacite demō ſe immiſcet ad predicendū futura
Prima eſt geneſis.Sunt autē geneatici qui ex aſtris cer
titudinaliter futura predicare curant in effectibus caſu
alibus/ſeu futuris cōtingentibus/ vel de futuris operi=
bus hominū ex libero arbitrio dependentibus.Si autē
geneatici frequent de talibus verū dicunt:hoc contingit
aut quia multitudo hominū ſequitur corporꝝ ſuoꝝ paſ=
ſiones ⁊ nō ratione/ aut quia demones occulte ſe immiſ
cent geneaticoꝝ diuinationibus/etiam ipīs neſciētibus.
Secus aūt eſt de effectibus neceſſariis vt de eclipſibus
⁊ de effectibus a corꝑibus celeſtibus in inferiora corꝑa
agentibus.vt de pluuiis/ſiccitate ⁊ hmōi.

Augurium fit quando per motum vel voces auium/
ſeu quorūlibet animaliū/ſiue per ſternutationes homi=
nū/vel membrorū ſaltus:quis illicite futura pronūciat.
Et ſi talia fiunt ex viſu auium: dicitur proprie auſpiciū.
Quando vero ex auditu auiū : tunc dicitur augurium.
quod etiam eſt nomē cōmune ad omnia prefata.Nichil
tamen prohibet ex animaliū motibus vel vocibus ali=

quibus:coniecturare futura.quia ex influentia celeſtiũ/
ex aere ꝯtinente immutant̃ ad quedã ex quibus coniici
poſſũt futura.vt ſi cornix frequenter crocitet: ꝓnunciat̃
pluuia futura ꝓximo.Animalia etiã aliquãdo ꝑcipiunt
diuinos ĩſtinctus.vt in colũba ſuper chriſtũ.⁊ in ceto io
ne. Inſtinctus ꝑterea aialium aliqñ cauſant̃ a demoni-
bus q̃vtunt̃ hmõi operatõibus brutoꝝ aialium:ad ĩpli
candũ anias vanis opinionibus:⁊ tũc auguriũ eſt.
Omen fit circa v̓ba hoim alia intentõe capta q̃ dicta
ſint.que alius retorquet ad futurũ quod vult prenoſce-
re.Uerba eni hominũ que accipiunt̃ pro omine aliquã-
do diſponunt̃ ſcdȝ demonũ operatõnẽ.Aliqñ vero ſcdȝ
diuinã prouidentiã.Primo modo eſt illicitũ. Scdo aũt
modo licitũ ſi ex eis ꝓnuncient̃ futura.Sicut gedeon fe-
cit. iudiciũ.vii.Et eliezer.geneſ.xxiiii. Sed primo modo
benadab regis ſerui fecerunt.iii.regũ.ii.
Cyromantia et ſequentes due ſpecies ſic ſe habent q̃
in eis cõſiderant̃ alique figurarũ diſpoſitõnes in aliqui
bus corporibus occurrentes viſui.Unde cyromantia fit
qñ conſiderant̃ diſpoſitõnes alique ex lineamentis ma-
nus/et inde futura dicuntur.
Spatulamantia fit:quando cõſiderant̃ diſpoſitõnes
ſpatularũ alicuius animalis. et inde ex talibus figuris
futura ꝓnunciant̃. Sors fit qñ aliquid fit vt eius euen-
tu cõſiderato aliquid occultũ innoteſcat.Sors igitur eſt
qñ ſine expꝛ̃ſſa demonũ inuocatione: fit diuinatio ex cõſi
deratione eoꝝ que eueniunt ex quibuſdã q̃ ab hominibus
ſerio fiũt ad aliquid occulte inquirendũ. Et fit hoc mul
tipliciter. Aliqñ per cõſiderationẽ figurarũ q̃ ꝓueniunt
ex plumbo liquefacto in aliquid proiecto.ſed hoc ad ge
omantiã ꝑtinet. Aliquãdo fit ex quibuſdã ſcedulis ſcri-
ptis vel non ſcriptis in occulto repoſitis:dum cõſiderat
quis quã recipiat.Aliquando ex feſtucis ĩequalibus po
ſitis:quis maiorem vel minorẽ accipiat . Aliquando ex
taxilloꝝ proiectõne:quis plura puncta proiiciat. Aliqñ
etiam dũ ꝯſiderat̃ quid aperienti librũ occurrat.Et hec

quatuor ad ſortẽ ꝑtinent.Eſt aũt triplex ſors/diuiſoria/
cõſultoria/⁊ diuinatoria. Diuiſoria eſt qñ iudicio ſortiũ
querit̃ qd cui ſit exhibendũ ſiue illud ſit res poſſeſſa/ſiue
ſit honor/ſiue dignitas/ſiue pena/aut actio aliqua.Cõ-
ſulatoria fit qñ inquiritur quid agere oporteat
Diuinatoria v̓o qñ querit̃ qd ſit futurũ. Eſt ſortibus
illicitũ vti in ſex caſibus. Primo qñ q̇s in quacũq̧ ma-
teria ea intentione ſortibus vtit̃: quaſi hmõi act⁹ huma
ni qui requirunt̃ ad ſortes ſcdȝ diſpoſitionẽ ſtellarũ ſor
tiant̃ effectum q̇a vana tunc et falſa eſt opinio:nõ carẽs
demonũ iuuamine . Secũdo qñ ſortiũ iudiciũ expectat̃
ex demonibus.ſicut ezech.xxi.de rege babilonis.Tertio
quando ſortiũ iudiciũ expectat̃ a deo:⁊ tunc nõ ẽ de ſe il
licitũ.vt dicit̃ prouer.xvi. Põt tamẽ in hoc quadruplex
peccatũ incidere . Primo ſi quis abſq̧ vlla neceſſitate
ad ſortes recurrat.q̇a ꝑ hoc videt̃ deũ tẽptare . Scdo ſi
q̇s etiã in neceſſitate abſq̧ reuerentia ſortibus vtat̃.Uñ
mathias ꝑuia oratione/ ⁊ cetu aplõꝝ collecto electus ẽ.
Tertio ſi diuina oracula ad terrena ſeu ſecularia ne-
gocia ⁊ vite huius vanitatẽ quis cõuertat.vt aliqui faci-
unt in libris euangelioꝝ ⁊ ſacris.Quarto ſi aliqui in ec
cleſiaſticis electionibus vtant̃ ſortibus. Secus ẽ in ſecu
laribus dignitatibꝫ quo ad electionẽ taliũ.⁊ etiã ĩ tẽpo-
raliũ rerũ diuiſione. Licitũ inſuꝑ eſt qñ neceſſitas imi-
net cũ debita reuerẽtia ſortibus diuinũ iudiciũ implora
re.vt qñ dubiũ eſt:q̇s in ꝑſecutione/circa oues paſtor re
manere debeat.Et qñ aliquis tempore famis habunda
ret ⁊ duo egentes equaliter eſſent in extrema neceſſita-
te/nec vtriq̧ quo abundat donũ ſufficeret:tũc etiã iuſtiſ
ſimũ/ſcdm auguſt.eſſet ſorte vti cui dandũ eſſet.
Obſeruationes humanorũ actuum illicite fiunt in ſe
ptem.ſicut in acquiſitione ſcientiarũ/ in immutatõne ꝓ
ſanitate corporũ.in vſu imaginũ.in virtute lapidum.in
expectatione fortuitorũ euentuũ.in vſu verboꝝ ſacroꝝ.
⁊ in mutatõe mentiũ/ac ſimiliũ.Obſecuratõ artis noto
rie ẽ illicita ⁊ ieſſicax ac ſupſtitõſa q̇a obſeruãtiis ei⁹ q̇a

acquirere nititur ſcientiam vel veritatē per quedā pacta
ſignificationū inita cū demonibus . ſicut in inſpectione
quarūdam figurarū/⁊ platōne quoꝛūdam ignotoꝝ ver
boꝝ/⁊ hmōi aliis. Obſeruationes oꝛdinate ad coꝛpoꝛū
imutationē. puta ad ſanitatē ⁊ hmōi:tunc ſūt ſupſtitio=
ſe/qñ naturaliter non poſſunt facere tales effectus qua=
les ab eis expectanť.quia tales ſunt ſolū tūc quaſi ſigna
⁊ ſic ꝑtinent ad pacta cū demonibus inita. Et fiūt talia
aliqñ generibus lapidū.aliqñ cum herbis. aliqñ cum li
gnis.aliqñ cum ſonis certis/aut vocibus/figuratōibus
ac ſignis quibuſdā aut carminibus/vel aliis ritibus Et
talibus rebus naturalibus addunť aliqñ caracteres ali
qui/vel aliqua noīa/vel alie q̄cunq; vane obſeruatōes.
que manifeſtū eſt naturaliť efficaciā non habere.
Imagines enī aſtronomice vocate:ꝑtinent ad ſupſti=
tionē demonū arte ꝯfictā. Etiā falſū eſt: ꝙ lapidibus/ et
animātibus/ac ſonis certis/vocibus/figuratōibus/aut
ſignis obſeruatis/etiam in celi ꝯuerſione/motibus ſyde
rū fabꝛicenť ab hoibus poteſtates ſyderū idonee ad va=
rios effectus exequendos quaſi effectus magicarū artiū
ex v̄tute celeſtiū coꝛpoꝝ ꝓueniant Credē etiā hoies poſſe
ꝑ artē vere mutari in lupos vel beſtias/⁊ hmōi:falſū eſt
⁊ ſupſticioſū. Obſeruatōes etiā q̄ oꝛdinanť ad p̄cogno=
ſcendū aliqua foꝛtunia vel infoꝛtunia:ſunt illicite ⁊ ſupꝑ
ſtitioſe/ac relique idolatrie. Exempli grā ſi mēbꝛū aliqđ
ſalierit.ſi iunctū ambulantibus amicis lepus aut canis
aut puer medius iteruenerit.limē calcare cū aliquis añ
domū ſuam tranſit. redire ad lectū ſi quis dū ſe calceat
ſternutauerit:redire domū ſi pꝛocedens offenderit cum
veſtis a ſoꝛicibus rodiť.obſeruare dies fauſtos vel ifau=
ſtos. Verba pꝛeterea diuina ſcripta ſuſpendere ad collū
aut ſecū poꝛtare pꝛopter ſanitatem vel pꝛoſperitatē vel
ꝓferre talia: eſt illicitū ⁊ ſuperſtitioſū. Pꝛimo qñ ꝯtinēt
aliquid ad inuocationē demonū pertinens. Scđo quā=
do cōtinent ignota nomina. Tertio qñ cōtinent aliqua
falſa. Quarto qñ cum diuinis verbis ibi ꝯtinenť aliqua

vana/puta aliqui caracteres inſcripti p̄ter ſignū crucis
Aut ſi ſpes habeať in modo ſcribēdi/aut ligandi aut in
quacūq; hmōi vanitate:que ad diuinā reuerentiā nō ꝑ=
tinent Quādo aūt nullū p̄fatoꝝ fit: tunc eſt licitū/ puta
qñ ꝓferunť diuina verba aut inuocať nomē diuinū/ ſeu
ſcribiť/vel poꝛtať : ⁊ reſpectus habeať ad ſolā dei reue=
rentiā/⁊ ad ſacra verba/ac ad diuinā virtutē a qua ex=
pectať effectus. In incantationibus etiā ſerpentū ⁊ quo
rūcunq; animaliū ſi ſolum talis aſpectus habeať iā di=
ctus:nō eſt illicitum. Unde licitū ē tali reſpectu:herbas
colligē medicinales cū ſimbolo diuino / ⁊ oratōe dñica
Sic etiam ad ſanādos infirmos licet aliqua ſacra ver=
ba dicere. vt pať noſter. aue maria ⁊ ce. Uñ qualiťcunq;
nomē dei inuocare licet : ſecluſis p̄dictis quatuoꝛ malis
Maleficiū diciť qñ quis ſupſtitioſis obſeruantiis/de=
monis cooperatōe occulta vel manifeſta aliquē in amo
rem alterius vel odiū inflāmat. Deo enī ꝑmittente ꝓpť
peccata:pōt demon coꝛpus homis poſſidere. ſicut in de=
moniacis. Ledere ſicut iob. occidere ſicut viros illius vir
ginis quā poſtea duxit thobias. Infrigidare ne moueať
ad coitū. imaginationē etiā vnius imutare vt odiat quis
quē diligere deberet/⁊ ecōuerſo de amoꝛe. vt de puella ī
legenda ſancti baſilii. et. ii. dealogoꝝ greg. de ſanctimo=
ali. Uoluntatē tñ nunq̄ poteſt immutare. Generaliť aūt
pꝛo ſupſticioſo reputať : qđ q̄ntum de ſe eſt nō ꝑtinet ad
dei gloꝛiā . neq; ad hoc ꝙ mens hois referať in deū aut
ad hoc ꝙ carnis cōcupiſcentie moderate refrenenť aut
etiam ſi fit p̄ter dei ⁊ eccleſie inſtitutōnem. vel cōtra ꝯſu
etudinem cōmunē/que ſcđm auguſt. pꝛo lege habenda
ē vel qđ nō pōt reduci ī cauſas naturales ſcđm artē me
dicine/phīe ⁊ aſtronomie. vel quod nō poteſt reduci ad
artificiales modos/preſertim licitos.
Adiurare demones per exoꝛciſmos licitos eſt licitū/
et officiū exoꝛciſtarū/vel alioꝝ:licet non ex officio. Pec
catum aūt eſt adiurare demones ad adiſcendū aliquid
ab eis vel ad famulandū nobis ſine ſpeciali dei iſtinctu

vel reuelatōe. Pretercea adiurare ſuperiorē hoīeȝ quaſi
volendo eū neceſſitare:eſt peccatū. licet tñ hoc ad infe-
riores. Licitū etiā eſt ſuperiores adiurare non.neceſſita
te:ſed imprecando per diuina verba.

Temptet deū aliq̄s:qñ de excellētia aliqua diuina ſic
dubitat ꝙ pmittat hō facere qđ pōt ad pi̇cula euadē
da:reſpiciēs ſolū ad auxiliū diuinū. Tēptat aūt deus tri
plicit. Uno modo verbis ⁊ expreſſe qñ aliq̄s ex incertitu
dine fidei:ea intentōne aliquid a deo poſtulat vt explo-
ret dei ſcientiā/poteſtatē/aut bonitatē/aut veritatē dicti
eius. Scđo factis deus temptat ⁊ expſſe quādo quis ex
icertitudine fidei/p ea que facit intendit experimentum
ſumere diuini poteſtatis pietatis/ſapientie/aut veritatē
dicti eius. Tertio temptat deus quaſi interptatiue:quā-
do q̄s ⁊ ſi nō intēdat experimentū de deo ſumere: aliq̄d
tamē petit vel facit ad nichil aliud vtile niſi ad pbandū
dei poteſtatē/vel bonitatē/ ſeu cognitionē/ vel veritatē
dicti eius. Deū etiā quaſi interptatiue tēptat:q ante ora-
tionē ſuam animā ſuā non pparat/dimittendo ſi qđ ad-
uerſū aliquē habet/vel alias ad deuotionē ſe nō diſpo-
nendo:talis eni nō facit qđ in ſe eſt vt exaudiat. Quādo
aūt ppter aliquā iuſtā neceſſitatē/vel piam vtilitatē cō
mittit ſe aliquis diuino auxilio in ſuis petitionibus vel
factis:hoc non eſt deum temptare.

Ca.ii. huius ſcđe ptis explicans ea q̄ fieri poſſunt cō
tra ſcđm/tertiū/quartū/⁊ quintū decalogi pcepta. Pri-
mo oſtēdit q̄d ſit iurare / ⁊ quot comites habere debeat
vt ſit licitū. Scđo quid piuriū/⁊ quibus modis cōmitti
pōt. Tertio quomodo falſū teſtimoniū in iudicio ferre
ſit pctm̄/⁊ ꝙ tribus modis q̄s nō eſt piurus:non obſer-
uando illa ad q̄ prima facie videret eſſe iuramēto obli-
gatus. Quarto de exigētibus iuramentū quomodo pec-
cant/⁊ quomodo nō. Quinto q̄bus modis infringat ter
tiū decalogi pceptum. Circa qđ ponunt q̄nq̄ vtiles re
gule cancel. Sexto quibus modis tranſgredit quartum
pceptū qđ eſt de honoratione parentū / ⁊ circa hoc etiā

habes tres regulas cancel. Septimo q̄bus modis q̄ntū
legis pceptū tranſgredi poſſimus edocet.

[S]Ecundo pcepto prohibet omne piuriū/⁊ omnis
blaſphemia in deū/in ſanctos/et in ſancta fieri.
Atq̄ iurare prohibet ſine tribus comitibus. vi-
delicet iuſticia/id eſt diſcretione.iudicio.i.nō leuit. ⁊ ve-
ritate/id eſt non falſe. Jurare per deū qđ eſt eū teſtē veri
tatis adducere/ſit licite imo meritorie:dū veritas ſubeſt
⁊ reuerentia comitat/⁊ pia neceſſitas ex humana infir
mitate cōſurgens impellit. Jurare inuanū eſt ppie deū
in falſitatē/cuius eſſe teſtis nequit:inuocare. Ideo dū ex
deliberatione fit ſemper eſt mortale.

Periuriū enim eſt mendaciū iuramento firmatū. Et
eſt ex ſuo genere peccatum mortale. fit q̄ȝ triplicit. Pri-
mo et principaliter fit periuriū quando deeſt veritas iu
ramento prout ſcilicet eſt mendaciū iuramento ↄfirma-
tum. Scđo fit piuriū quando iuramento deeſt iuſticia/
puta qñ aliquis iurat illicitū ſe facturū. illud tñ nō faci-
endo:non eſt piurus. Tertio quando deeſt iudiciū/puta
qñ aliquis indiſcrete iurat. quia ex hoc ipō pi̇culo ſe cō-
mittit falſitatē incurrendi. ſicut qui iurat ſe non intra-
turū religionem/vel non dandi elemoſinā/ ⁊ hmōi ſi tñ
talis poſtea facit quod melius eſt: non efficit periurus.
quia malum ſub iuramento cadere non potuit. Sunt p
terea alii gradus in periurio. Primus ſi quis per euan-
gelium iurans piuret. Scđus ſi quis per deū in cōmuni
ſermone iurans piurat. Tertius ſi quis ſolēnit iuret p
euangeliū piurans. Periurus eſt ⁊ mortalit peccat: qui
non implet vbi licite poteſt/qđ coactus iurauit iuramē-
to pmiſſorio niſi abſoluat auctoritate ſuperiorꝫ. pſertim
quando coactio cadebat in cōſtantē virū. Tūc eni diſpē
ſari pōt p ſuperiorē. Qui piurat iocoſe auget diuinā irre
uerentiā ⁊ peccat mortaliter. Periurus eſt q̄ falſū iurat
qđ putat eſſe verū. Sed plus piurus eſt qui verū iurat
qđ putat eſſe falſū. Nā talis mentit. Periurus etiā eſt q̄
putat aliq̄d eſſe falſū/⁊ iurat tāq̄ ſit verꝫ qđ forte verū ē

Falſū teſtimoniū aūt ferre in iudicio ſcienē: ſemꝑ eſt
peccatū mortale. Sed ſi qs ex labilitate memorie huma
ne reputat ſe certū eſſe de eo qđ falſū eſt ⁊ tñ cum debi-
ta ſollicitudine recogitās eſtimet ſe certū eſſe de hoc qđ
falſū eſt: nō peccat mortalr̄ hoc aſſerens q̄a nō dicit fal
ſum teſtimoniū ꝑ ſe ⁊ ex intentōe: ſed ꝑ accidens ꝯtra id
qđ intendit. Non etiā icurrit aliquis ꝑiuriū. Primo qñ
aliquis iurat vel ꝓmittit ſe facturū voluntatē alterius ſi
alter cui iurauit imponit ipſi illicita vel inhoneſta vel
importabile ſiue immoderatū. quia qñ aliquis iurat vel
ꝓmittit ſe facturū voluntatē alterius: intelligenda eſt de
bita cōditio. Si ſcilꝫ illud qđ ei mandat̄ ſit licitū/ ⁊ ho-
neſtū/ ⁊ portabile ſiue moderatuꝫ. Scđo qui fit de nouo
ciuis alicuius ciuitatis: nō obligat̄ quaſi iuramento ad
ſeruanda illa q̄ ciuitas ſe ſeruaturā prius iurauit. Tene
tur tamen ex quadā fidelitate cōciuibus: vt fiat ꝑticeps
onerū eoꝝ. Tertio canonicus qui iurat ſe ſeruaturū ſta-
tuta edita in aliquo collegio: non tenet̄ ex iuramēto ad
ſeruandum futura ſtatuta que de nouo fiunt / niſi intē-
derit ſe obligare ad omīa ſtatuta ꝑterita ⁊ futura. Tene
tur tamē ſeruare ea ſtatuta ex vi ſtatuoꝝ: q̄ habēt coacti
uā virtutē. Quicunqꝫ vero ex lapſu lingue falſū iurat: ſi
aduertat ſe iurare ⁊ falſū eſſe quod iurat: non excuſat̄ a
peccato mortali. Si aūt hoc nō aduertat: nō videt̄ habē
intentionē iurādi. ideo a crimine ꝑiurii excuſat̄.

De exigentibus vero iuramentū ſciendū: ꝙ ſi aliquis
exigit iuramentū tanꝙ̄ perſona publica/ ſcđm ꝙ exigit
ordo iuris ad petitionē alterius: non videt̄ eſſe in culpa
ſi ipſe iuramentū exigat/ ſiue ſciat eū falſū iurare ſiue ve
rū. quia nō videt̄ ille exigere: ſed iſte ad cuius inſtantiā
exigit. Qui aūt exigit iuramentū ꝓ ſeipſo propria ſpōte
⁊ tanꝙ̄ priuata ꝑſona/ ⁊ neſcit alium iuraturū falſum.
et ideo dicit ſibi iura michi vt fides ei ſit: non eſt pctm̄.
Sed vt dicit ſanctus tho. eſt humana temptatio proce-
dens ex īfirmitate nature qua exigens dubitat aliū veꝝ
eſſe dicturū. Sic etiam qñ pro ſe aliqs exigit iuramentū

et tamen non ſꝫ ſcit alium iurare verū vel falſū: ſed qñqꝫ
dubitat de facto ⁊ credit eum verum iuraturū: ⁊ tūc ad
maiorē certitudinē iuramentū exigit: non eſt peccatum.
Si aūt quis ſcit tanꝙ̄ ꝑſona priuata eum feciſſe. ſ. cōtra
riū eius quod iurat/ ⁊ cogit eū iurare homicida eſt. Po
ſtremo peruerſū iuramentū eſt qñ aliquis verū iurat ꝑ
falſos deos. De prefata etiam materia exigitionis iura-
mēti ponit cancel. tres regulas. Prima exigere iuramē-
ta ab his de quibus vehementior eſt ꝑ̄ſumptio ꝙ̄ de op
poſito apud exigentes ꝙ deierabūt/ ⁊ ad hoc ex delibe-
ratione inducere: vix aut nunꝙ̄ caret mortali delicto/ ni
ſi forſan qñqꝫ apud iudices quibus ex officio ſit exigere
neceſſe eſt. Scđa neqꝫ neceſſe eſt neqꝫ vtile/ ⁊ ſepe crimi
noſum exigere iuramentū ab his qui queſtionant̄ in iu-
dicio exteriori eccleſiaſtico vel ciuili: quādo preſumi po-
teſt vehementer quod deierabunt et qñ eoꝝ iuramento
nullatenus ſtat̄. Tertia de re penitus occulta/ que ſcilꝫ
nō poteſt probari teſtibus duobus / neqꝫ remp. ſcandali
ſat nullus in foro exteriori licite poteſt ab alio inuito/ iu
ramentum extorquere.

Sabbati ſanctificatio infringit̄ pluribus modis. Pri
mo ꝑ eos qui tunc peccant mortalr̄ ſcilꝫ die dñico vel
feſtiuitate notabili. Scđo per eos qui faciunt opus cor-
porale nō ꝑtinens ad dei ſeruiciū ſeu cultū/ aut qđ non
ꝑtiēt ad exercicium ſpūalis actus ſeu cultus diuini/ aut
nō ꝑtinētia ad ſalutē ꝓprii vel alieni corporis/ aut nō ꝑti-
nentia ad ea que ſūt neceſſaria ſibi vel ſuis/ aut nō ꝑti-
nentia ad vitandū imminens damnū rei exterioris. De
iſto ꝑcepto cancel. quinqꝫ ponit regulas. Prima obſer-
uatio ſabbati quo ad circūſtantias temporis ⁊ modi et
loci. ꝓ maxima parte relicta eſt determinationi ꝓlatoꝝ.
que cognoſcit̄: tum ex eoꝝ inſtitutis: tum ex conſuetudi-
nibus per eos legittime toleratis.

Scđa de operibus ſeruilibus nō exercendis diebus
dñicis ⁊ feſtiuis: plus vt frequent̄ determinat ꝯſuetudo
loci ⁊ perſonarū a ꝓlatis tolerata ꝙ̄ alia lex ſcripta.

Tertio ↄſuetudo exercēdi opera ſeruilia hec ab iſtis/ hec ab illis in diebus feſtiuis : tūc maxime eſſet dicenda corruptela: quādo totalit̃ a ſeruitio dei et cultu feſtoꝝ / et maxime ab auditu miſſe reuocaret . quando preterea hec ſeruilia magis ex cupiditate ꝙ̃ pura neceſſitate rei pu. pertractantur.

Quarta ioci et alie recreationes corporales apud vulgos diebus feſtiuis quanꝙ̃ ſepius admixtas habeāt malicias contra dei legem : non tamen per directum eccleſiaſticis obuiant inſtitutis.

Quinta opera ſeruilia plerunqꝫ fructuoſius fierent: ſi non ea prohiberet eccleſia ꝙ̃ illa que vulgares in feſtis exercent. propterea prelatoꝝ intereſt attendere circa feſtiuitatum multitudinē. ne iſta ſit ad cumulū peccati potius ꝙ̃ ad cultum dei.

Preceptū de honore parentū locū habet etiam de honorandis patria/ↄſanguineis/ↄciuibus ac beniuolis patrie/imo ꝛ magiſtris. Unde hoc preceptū includit duas virtutes/videlꝫ pietatē ꝛ obſeruantiā. Pietas ei eſſe debet ad pſatos oēs. qa patris rōem habēt. Cōtra qđ faciunt. Primo q̄ nō honorāt pentes. q̄ i defectu eis nō ſubueniūt. q̄ ↄſanguineos etiā nō honorant/aut eis nō ſubueniūt in neceſſitate ſpecialit̃. Similit̃ parētes q̄ nō theſauriſant ſuis filiis. qa nō ſolū ad horā: ſꝫ ad totā vitam eis debēt ſubuenire. Scđo qui patrie vbi nati ꝛ nutriti ſūt/aut nō honorē aut obſequiū pſtant in neceſſitate pſertim. ſimilit̃ q̄ cōciues ſue patrie nō honorant/aut eis nō ſubueniūt. Tertio qui nō honorat beniuolos patrie.

Obſeruantie etiam virtus hic mandat̃ qua honorē ꝛ obedientiā ac repenſionē vicis exibere tenemur ꝑ beneficiis/plātis ꝑpriis tā eccleſiaſticis ꝙ̃ ſecularibus ꝛ magiſtris. Contra qđ faciūt qui tales nō honorāt aut non obediūt aut vicē ꝑ beneficiis nō impendūt. imo honorē debite hoēſtatis alienis p̄latis debemus. Cōtra hoc etiā mandatū faciūt q̄ reuerentiā debitā nō faciūt ſactis aut eoꝝ reliquiis virgini ꝛ matri ſaluatoris beatiſſie ꝛ ſilibus

De iſto precepto cancel. tradit tres regulas. Prima ante religionis ingreſſum/ teneor prouidere neceſſitati extreme parentū ſi poſſum : dum non aliunde patet eis prouiſio. Nec excuſaret me religionis igreſſus: quī peccē intrando/et poſt introitum profitendo. Si tamē neceſſitas illa non ſit extrema/aut patet aliunde prouiſio: nō teneor pro iuuādo exire religionē iam profeſſam. Scđa ſuperioribus noſtris qui omēs dici patres poſſunt: obediendum eſt de rigore in eis ſolis in quibus ſuperiores ſunt. magis aūt ei cuius auctoritas potior ē: attentis circunſtantiis pſone/temporis/reip. ꝛ vtilitatis. vt in ↄcernētibus rempublicā: plus obediendū eſt principi ꝙ̃ patri. Secus in re domeſtica. Proportionabilit̃ de monacho reſpectu pape ꝛ epiſcopi ꝛ abbatis ꝛ principis tēporalis: diſtictio locum habet. Tertio quāto plures dilectionis cauſe cōcurrunt circa aliquē proximū: vt eſt habitudo prelatōnis et ſubiectionis adinuicē/bonitatis ꝛ rō cognationis beneficentie/cōſorcii/patrie/ꝛ ſimiliū: tāto ceteris paribus ille debet plus amari ꝛ preferri . Tamē obligatio legibus cauta obſeruanda eſt.

Sub p̄cepto quinto in quo dicit̃. Non occides. intelligit̃ ꝓhibitū oē nocumentū qđ pōt inferri iniuſte pſone proximi. vt occiſio/mutilatio/verberatio incarceratio. vel in ſeruitutē aliquā redigere vel arreſtare pſonā iuris ordine ptermiſſo. Qđ addit̃. qa occiſio hoīs/mutilatō ꝛ ce. tūc bn̄ pōt fieri tribus ↄcurrētibus. Primo ſi ſubeſt cauſa propt̃ quā meruit mortē . Scđo ſi ſeruat̃ ordo iuris. Tertio ſi fit bono animo. ſ. propt̃ iuſticie ↄſeruatōnem.

Fit aūt interfectio hoīs iniuſta vel pctm̄/ſimilit̃ mutilatio/ꝛ ſimilia quindeci modis. Primo ſi inocens occidit̃. Scđo ſi eſt nocēs ꝛ occidit̃/ q̄ tantā penā nō meruit ſ. mori. Tertio q̄ meruit mortē: ſꝫ ptermittit̃ iuris ordo. Quarto ſi omnia pfata cauent̃ ſed fit cū liuore vindicte Quinto qui occidit aliū cōpulſus neceſſitate/ tn̄ euitabili q. ſ. fugē poſſꝫ/vel alios inuocare ſꝫ ex verecūdia hoc facē rēnuit. Sexto q̄ dās operā rei illicite ꝛ quā euitare

deberet:occidit hominē caſu et pꝛeter intentōnem.vt in
ꝑcutiendo impꝛenatā:fieri poteſt. Septimo qui dat ope
ram rei licite: nō tamen adhibet debitā diligentiā vt de
ſagittante vel incidente arboꝛē vt cadat. Octauo qui ſo
lam voluntatē habet hominē occidēdi. Nono qui iubet
iniuſte alium occidi.conſiliū dat / auxiliū et huiuſmodi
que continenꝉ in verſu. Juſſio/conſiliū/cōſenſus et cete.
ſimiliꝉ qui rogat ⁊ etiam qui optat alteri moꝛtem:vt ex
odio fieri ſolꝫ. Decimo qui negligit a moꝛte liberare ali=
um quando poteſt/ ⁊ teneꝉ vt de exiſtente in neceſſitate
famis extreme vbi alius veriſimiliꝉ nō ſubueniret. Om
nia autē pꝛemiſſa habēt etiam locum de mutilatōne/in=
carceratōne ⁊ huiuſmodi iniuſte inferendis ſicut de in=
terficiendo eſt dictum. Undecimo qui pꝛepediūt abuſi=
uis luxurie modis/vel pervenena ſterilitatis ne femina
cōcipiat. Duodecimo qui ſunt cauſa culpabiliꝉ aboꝛſus
cōceptus/quod ſi fit ex culpa facta preter intentionē ꝓ=
curandi aboꝛſum:peccatum eſt magnū: ſed maius ſi fit
intentione aboꝛtiendi.

Fit igitur ſecūdum alber.aboꝛſus ex percuſſione/aut
ex caſu ab alto/aut per exerciciū coꝛpoꝛale laborioſum.
vt ex vehementi ſaltu. Quādoqꝫ etiam fit ex paſſionibꝫ
anime . vt ex ira vehementi/ aut ex triſticia et timoꝛe.
Quandoqꝫ ex frigoꝛe aeris ſuperfluo vel ſuperflua ca=
liditate. Unde etiam balnea longa impḡnatis pꝛohibē=
tur et calida nimis. Quādoqꝫ fit ex fame aut ſiti longa/
aut repletione nimia/vel flebothomia. Secus autē eſt ⁊
fit aliquando ſine peccato aboꝛſus ex aliqua impḡnate
infirmitate/aut debilitate fetus/aut ex frigoꝛe nimio ae
ris/vel ex ītemperantia aeris alia. Tridecimo ſi quis ſe
ipſum interficit. Decimoquarto qui ſcienter ⁊ ex inten=
tione vitam ſibi abꝛeuiat/moꝛtem accelerans . vt ſit ci=
tius cum chꝛiſto quod ſtultiſſimū eſt et ſuperbia plenū .
Decimoquinto qui per crapulā vel alio modo diſſolutā
vitam ſibi moꝛtem accelerat.

Ca.iii.huius ſecunde partis. Pꝛimo oſtendit que fiūt
cōtra ſextū p̄ceptū. Scđo que fiunt cōtra ſeptimū. Ter=
tio que fiunt cōtra octauū ⁊ diſtinguens mendaciū:oſtē
dit qn̄ eſt peccatū moꝛtale et qn̄ non. Quarto quomodo
negare veritatē in iudicio ſit peccatū. Quinto qn̄ q̇s te=
neaꝉ ferre teſtimoniū/⁊ qn̄ non. Sexto explicat quando
quis tenetur aliū accuſare/⁊ quomodo quis in accuſan
do poteſt tripliciter peccare. Septimo quomodo aduo=
catus peccat aliqn̄ certa ſciētia/⁊ aliqn̄ ignoꝛātia. Octa
uo oſtendit quomodo iudex peccat/ ⁊ quomodo nō/⁊ ſi
liceat reo cōdemnato ſc vi defendere/ aut fugere ⁊ quo=
modo qn̄qꝫ appellare eſt peccatū.

m Echia pꝛohibeꝉ ſexto pꝛecepto. Et per hoc intel=
ligitur pꝛohibitū omne illud nocumentū quod
poteſt inferri perſone cōiuncte/ per modū libidi
nis. De hoc habes ſupꝛa.parte pꝛima de luxuria ⁊ eius
ſpeciebus.capi.iiii.

Non furtū facere eſt ſeptimū p̄ceptū in quo pꝛohibe=
ri intelligiꝉ omē damnū qđ pōt inferri ꝓximo in rebus
exterioꝛibus.de hoc habes ſupꝛa.parte.i.ca.iii.

Non eſſe teſtem iniquū vel falſū:octauo pꝛecepto ꝓhi
beꝉ.⁊ omne damnū qđ pōt inferri ꝓximo per verba. De
quo ſupꝛa.ca.de ira.⁊ accidia.immo et luxuria. Sed q̇a
in iudicio publico plura peccata cōmittunꝉ circa teſtifi
cationē: idcirco ſcđm dicta ſancti thome dicēdum eſt de
mendacio.negatione veritatis. teſtificatione.accuſatōe.
aduocatione.defenſione.p̄uaricatione.tergiuerſatōe.pe=
na talionis.iudicii ſnīa.⁊ de appellatione qn̄ male fiāt.
Mendaciū eſt falſa vocis ſignificatō cū intentione fallē
di. Et eſt triplex mendaciū. Jocoſū qđ fit cauſa ludi/vel
placendi cupiditate. Officioſū qđ nulli obeſt/ ⁊ pꝛodeſt
alicui. Nam fit cauſa vtilitatis.quia intendiꝉ eo iuuamē
tum alterius vel remotio nocumenti . aut fit ad conſer=
uationē pecuniarū.aut ad ꝯſeruandā vitam coꝛpoꝛalēꝫ
aut ad cōſeruandū honoꝛē/ne polluaꝉ coꝛpus alicuius.
Pernicioſū eſt qđ fit cauſa nocumenti alterius . Et hoc

habet tres gradus. Pꝛimus ſi intendiꝭ in nocumentum vnius vtilitas alterius/⁊ hoc vni ꝓdeſt:alteri obeſt. Secundus ſi eſt cõtra hominẽ/ ſiue ſola intentõne nocendi alicui.⁊ hoc nulli ꝓdeſt/⁊ obeſt alicui. Tertius eſt ſi cõtra deũ vt qñ fit in doctrina religionis. Eſt aũt mendaciũ pernitioſũ peccatũ moꝛtale per ſe. Pꝛimo ſi fiat cõtra bonũ dei in doctrina fidei.⁊ hoc eſt grauiſſimũ. Secundo qñ fit circa aliquid: cuius cognitõ ꝑtinet ad bois bonũ. puta ad perfectionẽ ſcientie/⁊ infoꝛmationẽ moꝝ que ſunt de neceſſitate ſalutis quia infert damnũ falſe opinionis. Tertio quando fit in nocumentũ ꝓximi notabile aut q̃tum ad perſonas/aut q̃tuꝫ ad diuitias/aut q̃tum ad famã. Quarto qñ quis mentiꝭ iu iudicio: vbi ex officio teneꝭ dicereveritatẽ. Quinto quãdo quis mentitur docendo ſeu in doctrina:ad quã ex officio tenetur. Officioſum mendaciũ eſt peccatũ moꝛtale:ſed per accidens ratione ſcandali/vel cuiuſcunqꝫ dãni cõſequentis notabilis/dũ ſcilꝫ aliquis.nõ vereꝭ pꝛopꝭ ſcandalũ:publice mentiri. Jocoſũ mendaciũ eſt peccatũ moꝛtale per accidẽs:qñ qs mendaciũ iocoſũ iuramẽto ꝯfirmat quia tũc ꝑiuriũ ẽ alias mẽdaciũ ſꝑ ẽ pctm̃ veniale ad minus

Negando veritatẽ ſcienꝭ in iudicio qs peccat etiã qñ eſt reus. Accuſatus eni teneꝭ iudici veritatẽ exponẽ quã ab eo ſcd̃m foꝛmã iuris exigit. Jdeo ſi ſic cõfiteri voluerit veritatẽ quã dicere teneꝭ/ vel ſi eã mendaciꝭ negauerit:moꝛtaliꝭ peccat. Si vero iudex hoc exquirat qd̃ non põt ſcd̃m oꝛdinẽ iuris: nõ teneꝭ ei accuſatus reſpõdere: ſed põt vel ꝑ appellationẽ vel aliter licite ſubterfugere. Mendaciũ tamẽ ſibi dicere nõ licet.

Teſtimoniũ ferre teneꝭ qs aliqñ requiſitus/aliqñ nõ requiſitus. Pꝛimo requiſitus auctoꝛitate ſuꝑioꝛis ſui cui in his q̃ ad iuſtitiã ꝑtinent:obedire teneꝭ/⁊ ĩ his ĩ qbus ſcd̃m oꝛdinẽ iuris ab eo teſtimoniũ exigiꝭ.puta in manifeſtis/⁊ in his de qbus infamia p̃ceſſit. Nõ aũt de occultis/nec de qbus nõ eſt infamia. Scd̃o reqſitus auctoꝛitate alicuius / nõ auctoꝛitate ſuꝑioꝛis cui obedire teneꝭ ſi tunc requiriꝭ eius teſtimoniũ ad liberandũ hoĩem ab ĩiuſta moꝛte/ſeu pena quacũqꝫ vel a falſa infamia vel ab aliquo dãno:etiã teneꝭ ad teſtificandũ. Tertio ſi in iſtis caſibus iã dictis etiã nõ requiriꝭ teſtimoniũ alicuius: tñ teneꝭ facere qd̃ ĩ ſe ẽ vt veritatẽ denũciet alicui q̇ ad hoc poſſit ꝓdeſſe. Quarto ſuꝑ his q̃ ꝑtinẽt ad ꝯdemnationẽ alicuius/nõ teneꝭ aliqs ferre teſtimoniũ: niſi qñ a ſuꝑioꝛi ꝯpelliꝭ ſcd̃ꝫ oꝛdinẽ iuris licite.qd̃ diciꝭ pꝛopꝭ clericos q̇ ad hoc cogi nõ poſſũt. Teneꝭ p̃terea teſtis verũ dicere. ⁊ veritas nõ eſt vendẽda:ſed teſtes aliqñ aliqd accipere poſſũt/nõ quaſi p̃ciũ teſtionii:ſꝫ quaſi ſtipendiũ laboꝛis expenſas.vel ab vtraqꝫ ꝑte/vel ab ea qua inducunꝭ

Accuſare aũt teneꝭ quis:qñ peccatũ rei eſt tale ꝙ vergat in multitudinis coꝛruptelã coꝛꝑalem ſeu ſpũalem / ⁊ qñ pꝛobari põt ſufficienꝭ. Si aũt nõvergit in nocumẽtum multitudinis:aut ꝓbari ſufficienꝭ non poteſt:nõ teneꝭ. Poteſt etiã accuſatoꝛ tripliciꝭ peccare/ videlicet calũniatione/p̃uaricatione/⁊ tergiuerſatõe. Calũniari eſt falſa crimina alicui ex intẽtione in iudicio imponere/id eſt ex malicia/dolo.ſ.vel fraude. Qui aũt falſũ crimẽ alicui imponit/nõ ex malicia ſed ex animi leuitate ⁊ ad accuſationẽ ꝓcedit.quia.ſ. nimis faciliꝭ credit qd̃ audiuit: hoc eſt temeritas/nõ calũnia. Similiꝭ ſi quis ex iuſto erroꝛe moueꝭ ad accuſãdum aliquẽ:nõ eſt calumnia. Pꝛeuaricari eſt in iudicio vera crimina abſcondere fraudulenꝭ: ita qd̃ fraudulenꝭ abſcondit ea de qbus accuſationem ꝓponit/ꝓpꝛias pꝛobationes diſſimulando. Tergiuerſari eſt in vniuerſo ab accuſatione in iudicio deſiſtere omnino ſcilꝫ animũ accuſandi deponendo. nõ qualitercunqꝫ:ſed inoꝛdinate.vt ſi in accuſationis ꝓceſſu cognouerit falſũ eſſe id de quo accuſauerat.⁊ ſic pari conſẽſu ſe abſoluũt accuſatoꝛ ⁊ reus. Similiꝭ ſi pꝛĩceps ad quẽ ꝑtinet cura boni cõmunis qd̃ ꝑ accuſationẽ intẽdiꝭ accuſatõeꝫ aboleuerit. penam talionis teneꝭ ſoluere ille qui accuſauit aliũ mendoſe intentõne nocendi/⁊ in pꝛobatione deficit.ſecus ſi ex animi leuitate accuſauit

Aduocans pro cauſa quam credit eſſe iniuſtam/ ⁊ dãni
ficans ſic alium:tenet ad reſtitutionem eius dãni/ quod
contra iuſticiam per eius auxiliũ altera pars incurrit.
Si vero ignorant iniuſtam cauſam defendit:excuſat in
toto vel in nullo/ vel in toto ſecũdum ꝙ ignorantia fue
rit varia. De ignorãtia habes ſupra parte.i.ca.viii.§.v.
Aduocatus aũt recipiens pecuniã improbitate et imo=
derantia extorquens:peccat.licet tamen patrociniũ ſuũ
vendere/id eſt vſum ſcientie qui eſt corporalis. Sꝫ hoc
facere debet moderate accipiendo. ꝯſiderata ꝯditione ꝑ
ſonarũ/⁊ negocioꝝ/ ⁊ laboris/ ⁊ conſuetudinis patrie.
Idem dicendũ eſt de medico.

Judex non debet vendere iuſtam ſententiam.ideo de
publico ſunt iudicibus ſtipendia danda laboris. Judi=
care alium in grauibus peccatis exiſtentem non licet iu
dici/ qui publice in ſimilibus ſordet immo non licet iu=
dici qui in occulto in grauibus peccatis eſt:alium q̇ pu=
blice in ſimilibus eſt reus iudicare / niſi iudicet eum cũ
humilitate ⁊ timore/⁊ cum neceſſitas iminet. Judex p̄=
terea qui alias iuſte iudicat:peccat tamẽ ſi hoc facit nõ
ex beniuolentia: ſed ex animi amaritudine. Judex pec=
cat ſi iudicat non ſibi ſubiectum/aut nõ ſecũdum verita
tem quã nouit/aut ſine accuſatore/vel ĩfamia/aut ſi pe=
nam relaxat ſine conſenſu accuſantis/ vel cũ nocumẽto
publice vtilitatis. Defendere ſe armis vel manu contra
iudicem: qñ quis cõdemnatus eſt ad mortem iuſte corã
iudice:non licet. Fugere tamen poteſt talis de loco ſic cõ
demnatus vt per ſolam fugam ſe liberet. Tenet tñ non
reſiſtere agenti quin patiat quod iuſtum eſt quando de
tinetur. Similiter etiam ſi quis ſit cõdemnatus vt fame
moriat: nõ peccat ſi cibum ſibi occulte miniſtrari ſinat.
quia tunc non ſumere eſſet ſeipſum occidere. Appellare
autem cauſa afferende more ne contra ſe iuſta ſententia
proferatur eſt peccatum. quia hoc eſt calumnioſe ſe de=
fendere.

Tertia pars de his q̃ ꝯmittunt circa ſacramenta vni
cum ꝯtinẽs capitulũ. Primo dat q̇nq; regulas de ſacra=
mentis ĩ generali. Scḋo de ſacramẽto baptiſmi dat vni
cã regulã. Tertio de ſacramento ꝯfirmatõis dat ſimilit
vnã. Quarto circa ſacramentũ eukariſtie tres ponit re=
gulas. Quĩto circa ſacramentũ penitẽtie tridecĩ dat re=
gulas. Sexto de ſacramẽto extremevnctõis duas ponit
regulas. Septimo circa matrimonii ſacramẽtũ tres re=
gulas ponit finalit De ſacramẽto aũt ordinis nichil ſpe
ciale.q̇a ſi q̇s aũt indigne illḋ ſuſcipiat/aut ĩdigne cõfe=
rat/aut nõ iuſte ⁊ ſancte exequat:põt videri ⁊ ĩ materia
de ſymonia aut ꝑ ea que hic dicunt de aliis ſacramẽtis.

Circa ſacramẽta q̃ ſũt neceſſaria ponit can
cel.plures regulas ſequẽtes: ꝑ quas appa=
rebit ſi ſingule earũ ꝑticule cũ diligẽtia no
tent:qñ quis in hoꝝ ſacramentoꝝ admini=
ſtratõne peccat ⁊ qñ nõ. De ſacramẽtis igit
in generali ponunt quinq; regule. Prima eſt In omĩ ſa
cramento ſi deſit intentio actualis/ vel habitualis faciẽ
di illud qḋ chriſtus ĩſtituit ⁊ eccleſia intẽdit nichil agit.
Similit ſi forma obmittit/ aut corrũpit ⁊ materia debi
ta aut ſi idoneus miniſter defuerit. Scḋa regula eſt. Ex
hoc p̄ciſe ꝙ aliquis ſciſmaticus eſt/vel hereticus/vel p̄=
ciſus/excõmunicatus/ vel degradatus nõ reddit impo=
tens ad efficiendũ/vel ꝯferendũ ſacramẽta: niſi deſit ali
unde vel poteſtas ordinis/vel intentio debita/vel mate=
ria vel forma: ꝙuis exercendo talia in caſibus prohibi
tis grauibus delicti reus teneat. Tertia regula eſt. Fiat
ſemꝑ qḋ melius erit de poſſibilibus:dũ circa ſacramẽto
rũ miniſtrationẽ dubitatio aliqua ꝯtigerit/vel ſuppleat
caute illud qḋ obmiſſũ fuerit/⁊ ſub quadã ꝯditõne ſi nõ
eſſet illud iterandũ.vt in caſu dubio vehement:an aliq̇s
ſit vel nõ ſit baptiſatus.vt ſi ſit expoſitus vel baptiſatus
in nomine chriſti tantũ/ aut alio tali dubio:iteret bap=
tiſmus ſub hac ꝯditõne. Si tu es baptiſatus ego te non

baptiſo. Et ſi nõ es baptiſatus:ego te baptiſo in nomie
pa.⁊ fi.⁊ ſpũſſancti amen.Quarta regula eſt. Ea q̄ ſunt
de decentia ſacramētoꝝ notabili / inſtituta ⁊ ꝓmulgata
ab eccleſia/nec abolita ſũt ꝑ nõ vſũ ⁊ ſi non ſint de nec=
ceſſitate ſacramenti ad faciendũ id qđ intendit : ſunt tñ
de neceſſitate p̄cepti ad obligãdum ne ſcienter ⁊ negli=
genter abſq; rationabili cauſa dimittant. Quinta regu
la eſt. Forma in omi ſacramēto põt corrumpi/aut ꝑ ad=
ditionē aut ꝑ ſubtractionē/autvariationē/ aut interru=
ptionē notabilē.q̄a modica non impedit. Similit additio/ſubtractio/⁊variatõ: ſi neq; hanc formã ad ſenſum
aliũ neq; ītelligibilē reddãt:licet indiſcrete ⁊ culpabilit
fiant:tñ ſacramentũ non ſemꝑ anullat.

Deinde de ſacramento baptiſmi datur talis regula.
In baptiſmo hec ſũt de neceſſitate ſacramēti. Miniſter
idoneus.Materia q̄ eſt aqua elementaris fluida/ad dif=
ferentiã luti ⁊ aquarũ q̄ ſunt artificiales.Intentio actu=
alis vel habitualis faciēdi qđ eccleſia intendit.Intingē
do vel imergendo ex aqua illa baptiſandũ/aut eius ꝑtē
principalē nudã. Et ꝙ aliqualit cõſentiat ſcilꝫ actu vel
habitu vel in parentibus dicēdo ſimul hanc formã :ego
baptiſo te in nomine patris ⁊ filii ⁊ ſpũſſancti.

Conſequent de ſacramento ꝯfirmatõnis talis dat re
gula.Cõfirmationis ſacramentũ tenet q̄libet chriſtianꝰ
habens vſũ rõis nõ ꝯtemnere p̄ſertim iminente ꝑiculo
ꝯfeſſionis chriſti corã infidelibus faciende.

Circa ſacramētum eukariſtie dantur iſte tres regule
Prima ꝙ diſcrimen noui peccati mortalis in celebran=
do vitatur:ſi poſt diſcuſſionē conſcientie/ que regularit
in talibus haberi ſolet/ celebraturus non habeat conſci
entiã fixam aut eque firmã ſicut de oppoſito ꝙ ſit i mor
talivel alio legittimo impedimento.vt eſt irregularitas
Et hec vocatur certitudo moralis vel ciuilis / ꝙ homo
ſufficienter probatus eſt.Secunda regula eſt. Illi pueri
ſunt idonei ſuſcipere eukariſtiã/ ⁊ ad hoc ligari vident
ſemel in anno q̄ ſcðm leges cenſent abiles ad nubēdum

poteſt ꝙ deuotõ etatem hanc preuenire:ſicut in q̄buſdã
etatē ſuplet malicia.Tertia regula eſt.Audire miſſã ite=
gram eſt de obſeruatione ſabbati/hoc eſt dierũ feſtoꝝ ꝑ
tēpore legis euangelice/niſi ꝑ īpedimentũ legittimũ ali=
quis ſe tueat.Talevero īpedimentũ ſcðm loca/⁊ tēpora
⁊ etates/⁊ cõſuetudines varie iudicatur.

Preterea circa ſacramentũ penitētie dant pluresvti=
les regule. Prima cõfeſſionē ſacramentalē poſt mortale
pctm̄ fieri actu oportet in ſex caſibus. Primus ex īſtitu=
tione eccleſie ſemel in anno.Scðs in ſuſceptõne eukari
ſtie/vel celebrationis/⁊ ſacramentoꝝ alioꝝ ſuſceptione
ſcðm quoſdã.Tertius in ꝑiculo mortis veriſimilit imi=
nentis.Quartus qñ ꝯſcientia dictat ꝙ alias nõ habebit
oportunitas peccata ꝯfitēdi.Quitus ſi ꝯſciētia licꝫ erro
nea ſibi ſub mortali pctõ dictat.Sextus qñ vouit/iura=
uit vel ſibi p̄cipit iuſte. Scða regula.Circũſtantie in ali
ud genus/ vel in aliã ſpēm trahentes peccati mortalis :
ſunt neceſſario ꝯfitende.Tertia regula.Cõfitens debet
regularit in peccatoꝝ ſuoꝝ explicatõe celare ꝯplices ſu=
os/niſi dũ aliter cõfiteri nõ põt ſicut ī inceſtu cũ matre/
vel vnica ſorore.aut niſi ſic dicat ꝙ apud talē reuelatio
debeat ꝓdeſſe ⁊ nõ obeſſe eis qui detegunt.Quo caſu ni
chilominus magna cautela requirit apđ ꝯfitentē ⁊ con
feſſorē:ne zelo ꝓficiendi indiſcreto fallant. De hoc vide
ſupra parte.i.ca.vi.§.xix.Quarta regula talis eſt. Om=
nia ad ꝯfeſſionē ꝑtinentia/⁊ penitentia iniuncta/⁊ inter
rogationes facte/⁊ cetera nõ inducentia ad malũ:ſũt de
cõfeſſionis ſecreto. Propter quod peccant/ ſi eos nõ ex=
cuſet ignorantia illi qui penitentias ſuas/⁊ ea que ſacer
dos eis dixit paſſim dicunt/ ⁊ q̄ etiam ſuꝑ hoc inq̄runt.
qm̄ talia ꝑ indirectũ cauſant aliqñ irriſionē ſacerdotis/
aut cõfeſſi culpam. Quinta regula eſt qui ſeduxit alios
ad peccatum: tenet ꝓpoſſe eos poſtmod ũ dviamveri=
tatis reducere non minus q̄ꝫ de damno temporali illa=
to.ſic de infamatione ⁊ ſimilibus/⁊ ad hoc debet cõfeſ=
ſor inducere cõfitentē. De qua materia habes in noſtro

manuali ꝯfeſſoꝝ. Sexta regula eſt. Cōfeſſus volens peccatū ſuū reuelari ꝑ cōfeſſorē dicat extra ꝯfeſſionē ſacerdoti ꝙ illud detegat. Neqꝫ tñ adhuc eſt tutū cōfeſſori illud onus aſſumere: ſi remediū poſſit alr̄ ꝯmodius adhiberi. Septima regula. Si cōfeſſor p̄ſumit verisimilis ſollicitare ad peccata: vtputa ad lubricitatē: ꝑſona hoc timens debꝫ ab iſto ſi ſit ſuus curatus petere licentiā alteri cōfitendi/ qua nō obtenta pōt nichilominus alteri cōfiteri ⁊ abſolui. Octaua regula. Peccatori q̄uis nō ſufficienter penitēti vt quia ꝓpoſitū habꝫ actualr̄ peccādi in futurū vtile eſt confiteri ⁊ abſtinentias certas recipere. cui tñ ꝯfeſſor exp̄ſſe iterū ⁊ iterū ꝓteſtet: ꝙ neqꝫ abſoluit neqꝫ poteſt/ neqꝫ penitētie tales/ aut talis ꝯfeſſio eūdem liberat qn iterū eadē peccata ꝯfiteri teneat. Tutius enī ē cum ꝑua penitentia/ que ſponte ſuſcipit/ ⁊ verisimilr̄ adimplebit/ ducere ꝯfeſſos ad purgatoriū: q̄ cū magna nō implenda p̄cipitare in infernum. Nona regula nulli inuito iniūgenda eſt penitentia ꝓ peccato ſecreto ſecus de publico. Similr̄ nullus ꝑ caſtigationē ſcandaliſandus eſt publice pro peccato occulto: ſecus ꝓ publico. vbi ſi ſcandaliſet peccator: ſcandalū illud non imponēti ſed ſibi qui meruit imputet. Decima regula. Diuiſio ꝯfeſſionis ſi ab ypocriſi/ aut pro nimio pudore fiat: īpedit veritatē abſolutionis. Secus vbi auctoritas ſuperioris in caſibus reſeruatis/ ⁊ bona fides ſimpliciū hoc faciūt/ et excuſant. aut vbi ꝯfeſſor forte preſumeret ſcandaliſari ex peccato ꝯfeſſi/ ⁊ nō habeat ꝓtunc ꝯfeſſor alius ſecretus cui abſqꝫ ꝓbabili ſcādalo peccato oīa reuelari poſſent/ aliqua tñ poſſent. Uideat tñ quilibet q̄ rōnabilr̄ ꝯſcientiā ſcandali ſibi fingit. Undecima regula ē. Dū neſcit ꝯfitens de quibuſdā actibus an fecerit illos aut qua intentione/ ⁊ quomodo fecit vt ſepe ꝯtingit: dicat ſub ꝯditōne ſcrupulos ſuos. vt ſic neqꝫ mentiat/ neqꝫ abſolutōne defraudet. Duodecima regula. Forma abſolutōnis excommunicatōe iſta/ ⁊ debet primo fieri. Ego abſoluo te a ſētentia excōmunicatōis/ ⁊ reſtituo te ſacramētis eccleſie.

In nomine patris et filii et ſpūſſancti amen. Deinde ſequit abſolutō a peccatis. Ego abſoluo te a peccatis tuis in nomine patris ⁊ filii ⁊ ſpūſſancti amen. Tutius qꝫ eſt iſtis formis nichil īmiſcere. Tridecima regula eſt. Cōfeſſio ficta reiterari debet ex integro ſcd̄m ꝓbabiliorē opinionē q̄uis duriorē. Nō eſt tñ fictio ſi peccator dicat oīa quoꝝ actu recordat/ q̄uis nō oīm recordet. ſed eſt fictio dū ſcient celat aliquid/ aut in ꝓpoſito peccādi ꝑſeuerat aut ſcit ⁊ ſcire debet ꝙ a tali non poteſt abſolui.

Ulterius de ſacramēto extremevnctōis dant iſte due regule. Prima vnctio extrema habet materiā ⁊ formā ī libris ſuis exp̄ſſam/ ⁊ obligat homo eā nō ꝯtemnere: dū finis vite ſcd̄m ꝓbabiles ꝯiecturas per infirmitatē expectat. Que preterea iterari poteſt ſimili cauſa rurſus veniente. Scd̄a regula. Extrema vnctio rite ſuſcepta delet venialia. imo videt ꝙ abſoluit ab oī culpa. ⁊ ꝯiūcta petitōe recipiētis videt ꝙ ab oī pena liberet: tū virtute ſacramenti: tum quia petit pie/ ꝑſeueranter/ pro ſe/ ⁊ iuſte.

Poſtremo circa ſacramēta matrimonii dant tres ſequentes regule. Prima matrimoniū ꝯtrahentes ficte in foro eccleſie: q̄tūcunqꝫ carnalis copula ſubſequat eadē fictione remanēte: nō ꝯiungit matrimonialr̄. Cōpellet tñ ab eccleſia in foro exteriori tanq̄ ſi fuiſſet verū matrimoniū. Secus in interiore cuius eſt ꝯſiliū vt potius oēs ſententias eccleſie tolleret q̄ peccato cōſentiat: poteſt tñ nouo ꝯſenſu adhibito: fictū matrimoniū/ ſi nichil aliud obſtiterit/ in verū ꝯmutare. Scd̄a regula. Uotū ſimplex caſtitatis nō dirimit matrimoniū iam cōtractū. peccat tñ qui vouit: dū primo ꝯtrahendi voluntatē habuit voto ꝯtrariā/ non aūt poſtea dū reddit debitū vt eſt ꝯcors ſententia: ſed negant aliqui petitōnem poſſe fieri. Tertia regula nullus coniugū tenet reddere debitū in detrimentū notabile et certū ſui corporis/ vel fetus naſcituri. Et ſecūdum hoc cognoſcit: qn̄ leproſis/ vel p̄gnātibus/ aut menſtruatis/ aut furioſis/ aut epidimiatis/ et ſimilibus caſibus reddi vel nō reddi debitū oporteat ad tempus.

Quarta pars pͥcipalis/tria ꝯtinet capitula. Jn hoc primo capitulo primo explicat q̄ dicēda ſūt Scđo oñdit quomodo eccleſie ꝓhibitō matrimoniū ꝯtrahendū ipedit. ⁊ ibi de clādeſtino matrimonio iuenies. Tertio quō tp̄s feriatū matrimoniū impedit. Quarto quomodo inceſtus etiam impedit. Et ibi habes tres ꝓutiles regulas Quīto quomodo raptus etiā īpedit. Sexto quō proprie mulieris interfectio matrimoniū etiā īpediat. Septimo ponunt ad idem quatuor alia impedimenta

i Am de īpedimentis matrimonii latius tractare neceſſe eſt. vbi maxima fiunt pericula.

p Ro p̄ſenti tamē dicenda ſūt tria. Primo q̄ impediunt matrimoniū ꝯtrahendū nō ꝯtractū. Scđo que īpediant nō ſolū ꝯtrahendū: ſed etiam ꝯtractū iam matrimoniū Tertio que faciant vt fieri poſſit diuortiū. De quibus omibus pe. de pa. ſuper quarto. diſt. xxxiiii. recitat ⁊ declarat verſus.

De impedientibus eni ſolū contrahendū: ſunt nouē impedimenta. Unde verſus. Eccleſie vetitū. nec nō tempus feriatū. Hoſtiēſis addit alios videlicet. Inceſtus. raptus. ſpōſate mors mulieris. Suſceptus ꝓprie ſobolis. mors preſbiteralis. Uel ſi peniteat ſollenniter. aut monialem Accipiūt prohibent. hec coniugiū ſociandū. Primū impedimentū eſt eccleſie vetitū. ne videlꝫ clam ⁊ ſine bannis vbi ꝯſuetudo eſt fiant matrimonia. Et peccat mortaliter ſponſus vel maritus ſi ante benedictionē nuptialē: petendo debitū cognoſcat ſponſā vel vxorē/in loco vbi de ꝯſuetudine ſollennitates obſeruant. Idem eſt de reditione debiti. Unde hic includit interdictū ab eccleſia factum de clandeſtino matrimonio qđ eſt p̄ceptum iuris. Et etiam interdictū per miniſtrū eccleſie/ puta ꝑ parrochialē ſaccrdotem qui habet impedimenta matrimonii requirere ⁊ prohibere clandeſtinū. vel ꝑ officialē epiſcopi qui habet in talibus diſpenſare aliqñ. Fit aūt clandeſtina diſpenſatio ſeu matrimonii cōtractus clandeſtinus ſcđm hoſti. ſex modis. Primo qñ fit ſine teſtibꝫ. Se

cundus qñ conueniūt carnalit clādeſtine anteꝗ̄ recipiant benedictionē nuptialeꝫ ꝓ loco ⁊ tp̄e quo petere pñt ⁊ obtinere. Quod dicit. qa ſi ē terra interdicta: nō tenent exire pro ea bñdictione petenda neqꝫ vſqꝫ ad ſeptenniū expectare ꝗ̄tum forte durabit. nec durāte illo ipa ibi poteſt fieri. nec in feſtis in quibus ſollennia celebrant ſicut natalis/paſche/penthecoſtes. qa tunc ſunt nuptie interdicte. nec infeſto aſſumptionis/nō q̄dem ratōe tp̄is ſed interdicti. qa tūc īterdicte etiā ſūt. ſimilit ſi ꝯtraxit in vigilia ſeptuageſime ꝑ verba de p̄ſenti: nō tenet vſqꝫ ad octauas paſche bñdictionē ſollēnem expectare. Tertius qñ ſponſalibus nō ſolutis/ſꝫ ſoluendis ſolū auctoritate iudicis/epiſcopi/vel illius qui de ꝯſuetudine in cauſa matrimonii cognoſcit: ſiue cuiuſcūqꝫ licentia cōtrahit. quia ex quo non erat ſoluta promiſſio: adhuc ligatus erat/niſi forte a mortali excuſet exceptō ſibi competens: ſed hic accuſat eccleſie prohibitio. Quartus qñ cōtrahūt matrimoniū ante pubertatē ſine iuſta cauſa/ſine licentia epiſcopi: vbi nō eſt tantū pct̄m impuberū q̄ neſciūt q̄d faciunt: ſicut amicoꝝ q̄ hoc ꝓcurant. Quītus cōtra interdictū vel ſpeciale ſicut iſti interdicit ne contrahat cū iſta ꝓpt īpedimentū iniciatū/vel ꝙ lite pendēte ꝯtrahat cū alia/ vel generale vt tp̄e feriato. Sextus qñ obmiſſis bānis vt ſupra dictū eſt Et quocūqꝫ iſtoꝝ modoꝝ dicit pe. de. pa. matrimoniū clandeſtinū ꝯtrahat: culpa mortalis eſt ꝓpter inobedientiā. Sed de benedictione totiēs peccant: quotiens ꝯtēnunt eam petere qñ debent ⁊ pñt eam obtinere/⁊ nichilominus nolunt cōtinere.

Clandeſtina deſpōſatio etiā eſt ſcđm hoſ: qñ dote nō habita nec petitōe a parētibꝫ ⁊ ab amicis fctā / ꝯueniūt carnalit ſine bñdictione. Nā ꝯtrahere cū filio vel filia familias iuitis parētibus vel inſciis: eſt ledere ius patrie ptātis tam filio ꝗ̄ extero. Unde ⁊ raptor virginis dicit: nō ſolū q̄ inuitā: ſed etiā q̄ inuitis parentibus vel inſciis ducit. De quo habes ſupra. ꝑte. i. ca. iiii. §. iiii. De bannis aūt vnuſqſqꝫ leges aplicas arbitret: cōſuetudie ecclē ſue

Unde cognoſcere ante benedītōnem nuptiarū/vel ante
oblationē ſollēnem:moꝛtale eſt/ nec per cōſequens tene
tur reddere ante/ nō tamē totiens peccat quotiens red=
dit. Sciendū tamē ꝙ ſup clandeſtina deſponſatione/ſeu
ɔtractu clandeſtino matrimonii: poſſunt fieri diſpenſa=
tio iuſte in ſex caſibus. Pꝛimus in magnatibꝰ. q̄a taliuꝫ
matrimoniū cū magna deliberatione/ ꝛ ꝑ amicos ꝛ ali
q̄n ſup īpedimento ad papā mittēdo ſolent tractari. Se=
cūdus. q̄n valde nobilis ignobilē ducit. Tertius cum di
ues pauperē. Quartus cum ſenex iuuenē. Quintus cuꝫ
timent parentes. Sextus cū diu ſic fuerūt ꝛ hoc pꝛopꝭ
verecundiā. Et iſti tres poſſūt reduci ad tres cauſas pꝛo
pter quas iuſte diſpenſari pōt in obmiſſione bannoꝝ et
benedictione. nō ꝙ non fiant:ſed ꝙ occulte fiant. Pꝛima
q̄n nō eſt timoꝛ de impedimento. q̄a tūc ceſſat cauſa. vt i
ter eminentes pſonas. Scōa q̄n eſt timoꝛ ne oppoſitum
vel peius ſequatꝭ:pꝛopꝭ inequalitatē eoꝝ q̄ volunt ſe ha
bere. Aliter eni foꝛnicabuntꝭ/ꝛ parentes ſi ſcirent/vel ī=
ferioꝛē interficerēt. vel potius falſos teſtes ſupponerēt:
ꝛ ſic male impedirent. Si aūt ſciant ex toto celebꝛatū ex
tunc/q̄a non eſt remediū parentes ſuſtinebunt. Tertia
ppꝭ verecundiā ſenū. vel qui diu cohabitauerunt. Et in
iſtis occulte inq̄rendū eſt de impedimentis. Et ſi nō ſūt:
licentiari poſſunt. pꝛopꝭ hoc ꝙ nō eſt piculū vt in pꝛimo
vel q̄a eſt piculū grauis. vt in ſcdō. vel ppꝭ ſcandalū. vt
in tertio. Unde nec debent ſenes ɔtrahentes derideri q̄a
fieret iniuria ſacramento. Non eni deridendi ſūt: q̄ au=
ctoꝛitate dei ꝛ apoſtoloꝝ/ ac eccleſie ſacramēta recipiūt
Diſpenſare aūt pōt ep̄us vt pꝛefata fiant/ non inferioꝛ
niſi ex ſpeciali commiſſione.

Scōm impedimentū ē tempus feriatū/id eſt tempus
feſtiuatū nuptiarū impedit celebritatem. Sunt eni tria
tempoꝛa eis interdicta ſcilꝫ ab aduētu vſq ad octauas
epiphanie. A ſeptuageſima vſq ad octauas paſche. ꝛ a
dn̄ica āte aſcenſionem vſq ad octauas pentecoſtes ver
ſus. Aſpiciēs veterē. circū. quaſi. quis. bn̄dicta. Aſpiciēs

ſignat primā dominicā aduentus: cuius pꝛimū reſpon
ſoꝛium incipit. Aſpiciens et cete. Veterē octauā epipha=
nie:cuius pꝛima antiphona in laudibus incipit. Veterē.
et cete. Circū dn̄ica in. lxx. cuius introitus incipit. Circū
dederunt. et cete. Quaſi. dn̄ica in albis. cuius introitus ē
Quaſi modo. et cete. Quis. pꝛima dies rogationū cuius
euangelium incipit. Quis ex vobis habebit amicū ꝛ ce.
Benedicta dn̄ica trinitas in octaua penthecoſtes cuius
introitus incipit. Benedicta ſit ſancta trinitas ꝛ cetera.
Pꝛefatis diebus pꝛohibetꝭ benedictio nuptialis. Item fe
ſtum cōiugii nuptialis:pꝛopꝭ laſciuias que tunc fiunt.
Et pari ratōne videtꝭ pꝛohiberi traductio ſollennis que
aliq̄n poſt nuptias fit de domo parentū ad domū viri.
in qua etiam multe inſolentie fiunt aliq̄n. Item ꝓhibetꝭ
tunc cōtrahere per verba de preſenti. quia ſi non clāde
ſtina matrimonia eſſent tunc licita. ſed nō ꝓhibetꝭ cōtra
ctus ꝑ verba de futuro. His etiam tribus tēpoꝛibus nu=
ptias celebꝛare eſꝫ peccatum moꝛtale: pꝛopter expreſſā
pꝛohibitionē/licet non eſſet moꝛtale debitū petere a cō=
iuge pꝛius rite benedicta.

Inceſtus eſt tertiū impedimentū cū quis cū ꝓpinqua
vxoꝛis ſcientꝭ luxuriatꝭ. ꝛ tūc perdit petitionē debiti:tene
tur tn̄ reddere. Nec poteſt cōtrahere cū adultera. q̄a affi
nis eſt. ſed nec debet cū altera ſed vterq fit ſine ſpe cōiu
gii. Ecōuerſo vxoꝛ ſcientꝭ cognita a ꝓpinquo viri perdit
debitum ne exigat/ꝛ ſpem cōiugii. Inceſtus igitꝭ cū con=
ſanguinea carnali/vel affine impedit contractum fien=
dum. Nec refert vtrum ſit inceſtus cū adulterio vel ſine.
Sed econuerſo adulteriū nō impedit ſine īceſtu niſi in
tribus caſibus dicendis. Non aūt legitꝭ de inceſtu cū co=
gnata legali aut ſpirituali:ſed de publice honeſtatis iu=
ſtitia. Et intellige ſcientꝭ/ſicut et adulteriū conſcientiam
requirit. De eo pꝛeterea qui cognoſcit cōſanguineā vxo=
ris ſue:nota tres cōcluſiones. Pꝛima q̄n quis cognouit
cōſanguineā ſpōſe ſue:tunc ſponſalia ſoluta ſunt nec vl=
tra talis poteſt habere ſpōſam illā in cōiugem obſtante

affinitate cõtracta/nec illam quã cognouit obſtante pu
blice honeſtatis iuſticia: niſi papa diſpenſãte/ſed poteſt
ducere terciã epo diſpenſante/ penitentia ſibi de inceſtu
impoſita. Scda ↄcluſio eſt de illo qui cognouit ↄſangui
neã vxoris ſue matrimonio cõſũmato ſciẽter. quia tunc
matrimoniũ nõ diſſoluit: ſed tenet reddere debitum pe
tenti/nõ aũt põt petere/niſi ſecũ propt incõtinentie dif=
ficultatẽ per epm diſpenſet. Tertia cõcluſio eſt de illo q
cognouit cõſanguineã vxoris matrimonio nõdum ↄſũ=
mato de quo videt ꝙ cum poſſit religionẽ intrando de=
bitũ negare:ꝙ teneat intrare.ne cõmittat inceſtũ/cogno
ſcendo .ſ.affinẽ ſuã.Nam matrimonio ↄſũmato:ab ince
ſtu reddendo excuſat qa neceſſitat/nõ hñs viam negan
di.Sz ſicut matrimonio ↄſũmato põt epũs cũ eo diſpẽ=
ſare in petendo:ſic matrimonio nõ ↄſũmato põt eps cũ
eo diſpenſare in reddendo in ſeculo remanẽdo. Si autẽ
cũ hoc velit petere debitũ:duplex diſpẽſatio neceſſaria
eſt. Nota etiã hic ꝙ nõ eſt ꝑprie inceſtus cognoſcere co=
gnatam ſuam vel legalẽ/vel ſpũalem/vel ad quẽ eſt pu
blice honeſtatis iuſticia.qa inceſtus non eſt niſi cũ vera
cognata vel affine. ⁊ papa vel impator nõ põt facere ꝙ
ſit cognatus/ vel affinis q nõ eſt. qa iſta ſũt iura ſãgui=
nis q mutari nõ pñt.Sz licet nõ ſit iceſtus: ẽ tñ ſpeciale
pctm̃/ſcilz pctm̃ inobedientie ad eccleſiã. Item pari ra=
tione nõ eſt inceſtus niſi in gradu ꝓhibito lege nature a
qua eſt ſola ↄſanguinitas vel affinitas vera.

Raptus eſt quartũ impedimentũ cũ quis ſcilz rapit
ſponſam alterius/vel rapit vxorẽ alienã.Secus ſi ſolu=
tam rapit virginẽ vel corruptã.quia tũc põt ↄtrahere cũ
ea.ſi velit iure canonico. Uxorem aũt ſuam licet rapere
de raptoribz cũ cauſa.vide de raptu ſupra.ca.iiii.§.iiii.

Sponſate mors mulieris eſt quintũ.puta ſi quis inf=
ficit vxorẽ propriã.Secus ſi alienam:niſi forte ſit inter=
fector iuuenis/ ⁊ de incõtinentia timeatur . ⁊ hoc niſi in
adulterio forte ſponſata ſit deprehenſa. Tunc enim nõ
eſt reus huius pene/licet ſit reus gehẽne.quia in foro cõ

ſcientie nullo modo licet viro propria auctoritate inter=
ficere vxorẽ in adulterio deprehenſã.Dicit ꝑpria aucto
ritate.quia vbi hodie eſſet lex vel cõſuetudo/ꝙ adultera
accuſata occideret:ſicut tempore legis moiſi/ que cuz ſit
iudicialis non ligat. quia dñs pepercit mulieri in adul=
terio deprehenſe/talis vir zelo iuſticie accuſans nõ pec=
caret. Poteſt pterea quis vxorẽ occidere triplicit. Uno
modo ꝓſequendo matrimoniũ vt.ſ.ↄtrahat cũ adultera
⁊ iſtud impedit ↄtrahendũ/⁊ dirimit ↄtractũ/qñ ſcilicet
machinat i mortẽ eius cũ effectu vt ↄtraheret cũ illa.Et
idẽ ecõuerſo.Scdo occidit qs vxorẽ ꝓſequendo culpam
puta in vindictã adulterii/⁊ iſtud ĩpedit ↄtrahendũ/nõ
poſt ↄtractũ . Et hic etiã facilit cum iuuene diſpenſatur
incõtinente.Tertio occidit quis vxorẽ naturã ꝓſequen=
do vt qa cã exoſã habet propt turpitudinẽ vel aliũ defe=
ctũ nõ culpabilẽ.⁊ iſtud crimen impedit/ nichil dirimit
Et iſtis duobus caſibus ſimiliter impeditur mulier cõ=
trahere ſi venenũ dedit viro/ vel aliter mortem eius ꝓ=
curauit.De hoc etiam vide ſequenti.ca.§.v.

Suſceptus ꝑprie ſobolis eſt ſextuz impedimentũ qñ
qs inſidiãdo matrimonio ꝓpriũ filiũ de ſacro fonte ſuſ
cepit vt poſſit priuari ↄiugem/carnali copula vel debito
⁊ copia ſui.de hoc infra ca.ſequenti.§.v.

Mors preſbiteralis eſt ſeptimũ.quia occidens ſacer=
dotem peccat in miniſtrũ matrimonii.⁊ ideo in eo puni
endus eſt. Uel ſi peniteat ſollenniter: eſt octauũ ſcilz tẽ=
pore penitentie.quia talis lugere debet. deo ↄtrahere ei
nõ licet. Aut monialẽ ſcilicet accipiat in vxorem/de fctõ
poſt profeſſionẽ/quia iniuriatur matrimonio xpiſti/ eſt
nouũ impedimentũ . et talis eſt excõmunicatus ꝑ noua
iura. Quis aũt iſta crimina/⁊ forte aliqua alia impedi=
ant matrimoniũ contrahendũ ſolũ: tamen ſi adoleſcen
tes ſunt/⁊ timet de incõtinentia ipoꝝ: eccleſia debet eis
cõcedere licentiã contrahendi. Epiſcopus aũt eſt diſpẽ=
ſator in talibus . Et an ſine licentia ↄtrahentes peccent
in quolibet caſu mortaliter:opiniones ſunt de hoc

Ca.ii. Primo generaliter enumerat duodecim impedimenta matrimonii. Secundo determinat de primo. ſ. de errore. Tertio de ſcōo. ſ. de ſeruitute. Quarto de tcio ſcilȝ de voto. Quinto de quarto. ſcilȝ de cognatōe. Sexto de quinto impedimento. ſcilicet de crimine. Septimo de ſexto. ſcilȝ de diſparitate cultus. Octauo de ſeptimo/ ſcilicet de violentia. Nono de octauo/ ſcilȝ de ſacro ordine. Decimo de nono. ſ. de ligamine. Undecimo de decimo impedimento. ſ. de iuſtitia publice honeſtatis. Et ibi quid ſponſalia/ ⁊ quibus modis ꝯtrahi poſſunt/ ⁊ ꝗbus poſſunt impediri. Duodecimo de vndecimo īpedimento ſcilȝ de affinitate. Tridecimo de duodecimo īpedimēto ſcilicet de reddendo debitū impotentia.

i Am de impedientibus matrimonium cōtrahendum ⁊ dirimentibus etiam prius cōtractū: eo ꝙ in talibus eſſētialia nō ſeruanꝶ matrimonii / ſūt v̄ſus. Error. conditio. votum. cognatio. crimen. Cultus diſparitas. vis. ordo. ligamen. honeſtas. Si ſis affinis ſi forte coire neqꝫbis. Hec ſocianda vetāt cōnubia facta retractāt. Sed intellige ꝙ iſta impedimēta īpediūt ⁊ dirimunt qn̄ ꝓcedunt matrimoniū contractū. Sed ſi poſt ꝯtractū matrimoniū ſupueniūt: nūꝙ dirimunt iam cōtractū matrimoniū: niſi forte quo ad thorū/ vel etiā ad cohabitationē. vt de aliquo vel aliquibus infra patebit. Et de his ꝑ ordinē dicenda ſunt aliqua.

Primo error non omīs: ſed ſolū ꝑſone ⁊ conditōnis perſone. vt ſi iohānes dicit ſe eſſe petrū. Ratio quia nullus eſt ibi cōſenſus. Duplex eſt eni error qui nō impedit Unus quando crediꝶ virgo que eſt corrupta. ⁊ ſana que eſt leproſa. et cete. et tunc imputet ſibi qui talem elegit. Alius error eſt diuitiarū ⁊ pauꝑtatis/ nobilitatiſqꝫ niſi redundet in errorem perſone

Secūdo. Conditio eſt ſeruitus. quia nō habet ſeruus poteſtatē corporis ſui ſufficientē. vt qn̄ libera cōtrahit cum ſeruo ignorante ea ſeruitutē. ſecus ſi ſcit vel ſi poſt

contractū ſciens adhuc cōſentit iam facto/ vel ꝑ carnalem copulam. Ad hoc aūt ꝙ ſeruitus dirimat matrimoniū: requiruntꝶ tria ex parte illius ꝗ vult dirimere. Primū eſt libertas. quia ſeruus nō poteſt cōqueri de ācilla nec econuerſo. quia verū cōtrahunt matrimoniū ſerui. ſed non qn̄ ex vna parte tm̄ eſt ſeruitus. Eſt itaqꝫ verum matrimoniū inter ſeruos ſiue vterqꝫ ſit ſciens/ ſiue vtqꝫ ſit ignarus ſue vel alterius cōditionis. vt ſi ſeruus ſuꝑbus nollet cōtrahere niſi cum nobili. ⁊ econuerſo libera nollet cōtrahere niſi cū ſeruo vt teneret primatū. Scōo requiriꝶ ꝙ ignorauerit ſeruitutē his qui proclamat. ꝗa ſcienti dolus nō inferꝶ. Unde oportet ꝙ ſit liber ⁊ ignarus ſeruitutis alterius. Tertio requiriꝶ ꝙ ignorātia duret. Nam ſi poſtꝙ cognouit cōditionē eius cōſentit verbo vel facto petendo debitū vel reddendo ſibi ꝓiudicat. Si inꝙ habet probabilē opinionē de ſeruitute alterius ex tunc ſibi preiudicat. ſecus ſi leuē aut temerariā ſuſpitionem cui credi non debet.

Uotum eſt tertiū/ videlicet ſollenniſatū ꝑ ſuſceptōnē ordinis ſacri vel ꝑ profeſſionē approbate religionis ſiue tacite fiat ſiue exꝓſſe. Sic etiā qn̄ matrimonio comſūmato ſollenniſaꝶ votum ꝑ profeſſionē cōiugis. vel etiā non cōſummato ꝑ ſuſceptionē ſacri ordinis alio ī ſeculo remanente cū voto ſimplici votū ſimplex vnius ſimul cū voto ſollenni alterius ſpecialiꝶ qn̄ facti ſūt vna caro: impedit ⁊ dirimit. ita ꝙ ſi hec contrahit religioſo mortuo: matrimoniū dirimiꝶ. Uotum aūt ſimplex nō dirimit cōtractū: ſed impedit cōtrahendū. Unde qn̄cunqꝫ ⁊ quotienſcunqꝫ talis votiuus cōtrahit peccat mortaliter. Dirimit etiam votū ſimplex ſponſalia ſicut ſollenne dirimit matrimoniū. Et qui ſcienter cōtrahit cū aliquo quē ſcit votū ſimplex emiſiſſe: peccat etiam mortaliꝶ. Un̄ ꝗ poſt votū ſimplex cōtraxit. matrimoniū/ ⁊ matrimoniū non ꝯſūmauit: ſi cōiunx petat ab eo debitū/ teneꝶ religionē intrare. Ideo etiam votum ſimplex impedit primā redditionē debiti in eo qui vouit. quia iſta eſt in voluntate

vouentis qui pōt intrare religionē.nō aūt īpedit reddi=
tionē ſcd̄am debiti.Et verior opinio videt̄: ꝙ iſte q̄vouit
non contrahere matrimoniū abſolute/ nichil cogitans
de actu carnali:tenet̄ facere vt premiſſū eſt de eo q̄vouit
cogitans ꝛ vouens non luxuriari.

Cognatio eſt quartum videlicet carnalis a parenti=
bus. ſpiritualis per baptiſmū ꝛ cōfirmationē. ꝛ legalis
vt eſt adoptatio.Cognatio ergo carnalis.i. conſaguini=
tas dirimit vſq̄ ad quartū gradū incluſiue.Et q̄a terti=
us ꝛ quartus gradus ſūt iuris tantū poſitiui.ideo in eiſ
dem poteſt ſolus papa diſpenſare. Cognatio ſpūalis .ſ.
que in ſolis ſacramentis baptiſmi ꝛ cōfirmationis ꝯtra
hit̄ habet tres ſpecies.Prima eſt pat̄nitas vel mat̄nitas
ꝛ filiatio ſpūalis.ſcd̄m quā ſuſcipiens ſacramentū dicit̄
filiolus vel filiola.dans aūt vel tenens/pat̄nus vel mat̄
na. Scd̄a ſpecies eſt cōpaternitas vel ꝯmaternitas que
attendit̄ int̄ ſpūalem patrē pueri ꝛ carnalē.Et directe q̄
dem cōtrahitur inter patrē ꝛ matrem naturales ſuſcipi
entis ſacramentū: et dantem ſacramentū/ ꝛ ad illud te=
nentē.Scd̄ario inter parentes carnales ſuſcipientis ſa=
cramentū:ꝛ ꝯiugem dantis ꝛ ad id tenentis poſtq̄ effe=
cti ſūt vna caro.nō aūt inter dantē vel tenentē ꝛ ꝯiugeꝫ
parētis ſuſcipiētis. Tertia dicit̄ fraternitas ſpūalis que
ꝯtrahit̄ inter filiolū ꝛ filiolā / id eſt filiū ꝛ filiā ſpūalē ſu
ſcipientē ſacramentū ex vna parte:ꝛ filios naturales dā
tis ſacramentū / vel ad id tenentis ſiue fuerit ante ſiue
poſt/nō aūt inter fratres ſuſcipiētis ſacramentū:ꝛ filios
dantis vel ad id tenentis q̄ncunq̄ ſuſceptos.Qn̄ aūt ꝓ=
pter cognationē ſpiritualē matrimoniū dirimat̄.dicen=
dū ꝙ ſi p̄cedit ſcd̄ꝫ oēs tres ſpecies p̄cedētes:dirimit tūc
poſt ꝯtractū.Si aūt ſequit̄ nūq̄ ſoluit vinculū nec actū/
ſi neceſſitate aut ignorātia ꝓbabili ſequat̄. Sed ſi indu
ſtria vel malicia tunc pdit ius petendi debitū. ꝛ poſtea
erit ſine ſpe coniugii.Si aūt ignorantia iuris tūc partit̄
q̄a nō nocet in dānis vitandis.hic aūt/q̄a nō vult pdere
debiti petitōeꝫ/certat de dāno.ꝛ nō leuare filiū ſuū ſolo

iure poſitiuo ē ꝓhibitū. Cognatō aūt legalis q̄ ex ado
ptione.ſcilꝫ ꝓuenit q̄ etiā dicit̄ affinitas legalis īpedit ꝛ
dirimit.prout habes in quarto.di.xlii.

Crimen eſt quintū impedimentū/non q̄libet crimē
ſed triplex.Primū eſt cum vxor machinatur in mortem
viri/ ꝛ poſtea cōtrahit cum adultero vel econuerſo.Ad
quod tria requirunt̄ ad dirimēdū. ſcilꝫ adulteriū ꝛ hoc
eſt p̄mū. Scd̄m eſt actualis occiſio. Tertio intentio cō
trahendi in occidendo.Scd̄s caſus eſt ſi p̄ſtet fidē adult̄
de cōtrahendo cum ea poſt mortē viri/vel ecōuerſo.ſed
ſub nomine fidei etiā nuda ꝓmiſſio intelligit̄.Et tūc iſta
duo requirunt̄.ſcilꝫ pollutio/ꝛ ꝓmiſſio . Tertius caſus:
quādo cū adultera contrahit de facto. Ad hoc etiā duo
requirunt̄.ſ.adulteriū/ꝛ de facto matrimoniū. Itē i his
duobus caſibus requirit̄ ꝙ vterq̄ ſciat impedimentum
Nam altero ignorante non dirimit̄.

Cultus diſparitas eſt ſextū.Vn̄ baptiſatus cū nō ba=
ptiſata/vel econuerſo ꝗuis cathecumina: non pōt inire
matrimoniū.q̄d ſi fiat nullū eſt. Vbi aūt vterq̄ eſt bapti
ſatus/licet alt̄ vel vterq̄ ſit infidelis:verū eſt matrimo=
niū.Sed ꝯtrahere nō debet quis cū infideli.Nichilomi=
nus hereticus baptiſatus:ſicut alia ſacramenta vere cō
fert ꝛ recipit ſic ꝛ iſtud.Tum int̄ fidelē ꝛ infidelē ſpōſa=
lia poſſūt ꝯtrahi.cū hac cōditione ſi infidelis ꝯuertat̄.

Vis/id eſt violentia eſt ſeptimū/ſeu metus.Unde cir
ca perſonā inductā per metū cadentē in conſtantē virū
ad conſentiendū interius in prolatione verbor̄ matri=
monialiū.quia nō vult mentiri:poteſt poſtmodū matri
moniū dirimi tanq̄ nullū: ſed de ſeductione per blandi
tias:non ita.Eſt aūt metus cadens in cōſtantē virū qua
druplex.ſ.metus mortis.cruciatus corporis. ſeruitutis.
ꝛ ſtupri. Cruciatus inq̄ corporis cum q̄s capit̄ vel tra=
hit̄ inuitus ducit̄ vel ligat̄.Nec differt vtrū p̄fata quatu
or fiāt in p̄ſona ꝓpria/ſiue i p̄ſona liberor̄/ſiue i p̄ſona
vxoris.Vn̄ verſus.Stupri ſiue ſtatus verberis atq̄ ne=
cis.Nota tn̄ ꝙ reſpectu actus qui eſt fornicari:nō poteſt

eſſe iuſtus metus . quia melius eſt omīa mala pene pati
ꝙ̄ ſoli malo culpe conſentire. Aduertandū etiam. matri
moniū per metum innitū licet non valeat tamen cōfir=
matur per conſenſū ſequentē durante primo cōſenſu et
diſſenſus poteſt tranſire in conſenſū. Sic etiam ſi metū
inferens peniteat: non eſt matrimoniū. quia non ſūt ibi
mutui conſenſus.

Ordo eſt octauū impedimentū/⁊ intelligit̄ de ordine
ſacro. vt ſubdiaconatu ⁊ ſupra/⁊ de ꝓfeſſione in religio
ne approbata. Et dirimit cōtractū/ ⁊ īpedit ꝯtrahendū
fit etiam irregularis cōtrahens de facto. Nō aūt econ=
trario matrimoniū impedit ordinē. ſed vxoratus hn̄ re=
cipit caracterē Si aūt recipit vxorē ꝯſentiēte: recipit etiā
executionē. Profeſſus etiam in ordine approbato: etiaꝫ
fit irregularis ſi de facto contrahit.

Ligamen eſt nonū īpedimentū/qn̄. ſ. q̇s prius cū vna
cōtraxit ſic ligatus eſt ꝙ cū alia cōtrahendo: cōtractus
nullus eſt. immo ſi cū ſcōa coit adulter eſt.

Honeſtas eſt decimū. i. publice honeſtatis iuſtitia que
eſt ꝓpinquitas ex ſponſalibus ꝓueniens ab inſtituto ec=
cleſie/propt̄ eius honeſtatē. Nam qn̄ aliquis deſpōſauit
aliquā ſex annoꝝ vel vltra/licet eā non cognoſcat: tamē
nullus de ſāguinitate eius poterit eam habere in vxorē
nec ipē eius aliquā cōſanguineā. Et impedit publice ho
neſtatis iuſtitia matrimoniū ſicut cōſanguinitas ⁊ affi=
nitas ſcōm eoſdē gradus. Sunt aūt ſponſalia repromiſ
ſio futuraꝝ nuptiarū. Ex hoc ꝙ dicit̄ repromiſſio: patꝫ
ꝙ requirit̄ vtriuſqꝫ ꝓmiſſio nec alterū ſufficit ꝓmittere
ſed ſi vir ꝓmittit ⁊ mulier tacet ⁊ cōſentit: idem eſt ac ſi
manū porrigat ad fidem recipiendā Si aūt nulla ſigna
apparent ꝓbabilia de cōſenſu eius: nulla ſūt ſponſalia.
Et poſſunt ꝯtrahi iter abſentes ꝑ nunciū vel eplām qn̄
primo ꝯſentiunt/⁊ cōſenſus idem ꝑſeuerat/ꝑ pn̄tes etiā
tam ꝯſanguineos ꝙ̄ extraneos: niſi exp̄ſſe reclamarent.
Contrahunt̄ itaqꝫ ſponſalia pure. i. ſine modo ⁊ cōditi=
one ſeptem modis. Primo ſub arratione/niſi ageret̄ de

matrimonio tacite vel exp̄ſſe/puta ante valuas eccleſie.
Scōo arris ſpōſalitiis etiā ſī verbis alias ipā v̇ba ſuf=
ficerent. vtputa ſi habito ꝯtractu inter amicos: miſit ſo=
calia nomie arre ſpōſalioꝝ/nichil dicēs aliō. ⁊ illa acce
ptauit. Tertio iuramēti īteruentōe. Quarto nuda ꝓmiſ=
ſione affirmatiua/nō negatiua. vt ſi dicat ꝓmitto tibi ꝙ
nūꝙ̄ ducā aliā vxorē a te: tunc nō tenet̄ eā ducere ſi velit
cōtinere: ſed ſi velit cōtrahere non licet cū alia. Quito ꝑ
traductionē. Un̄ ſi etiā ante ſeptēnium puella traducat̄
deſpōſata/⁊ traducta ſeptēniū ꝯplens nō reclamat: ſpō
ſalia cōfirmant̄. Sexto per acceptationē. qn̄ enim ſpon=
ſalia p̄ceſſerūt nulla/ꝓpt̄ deffectū etatis: ⁊ ſecutus eſt co
natus/⁊ ecōuerſo dubiū ē ā habuerit effectū cēſent̄ ſpō=
ſalia. Si ei certū eſſꝫ ꝙ nō habuerit effectū: nō ſpōſalia
eſſet. Si aūt certū eſſet ꝙ eā cognouit: tūc orit̄ affinitas.
Septimo ꝑ tacitā ꝯuentionē. q̇a quotienſcūqꝫ contrahit̄
matrimoniū ꝑ verba de pn̄ti/⁊ nō valet ꝓpt̄ cauſā q̄ eſt
īpeditiua matrimonii nō ſponſalis: tūc habet vim ſpō=
ſaliū ⁊ cōtrahunt̄ tacite iſta. Hec aūt locū hn̄t multū de
foro ꝯtētioſo. ſed in foro ꝯſcientie nūꝙ̄ vident̄ eſſe ſpon=
ſalia ſicut nec matrimoniū: niſi q̇s in talibus voluerit ſe
obligare p̄ciſe. ⁊ in talibꝰ credendū eſt eis. Un̄ ſꝑ ſpōſa=
lia ſūt nulla ꝓpt̄ deffectū ꝯſenſus vt ī furioſis/īfantibus
mēte capitis manifeſtū eſt. Sūt igit̄ decem q̄ īpediūt ne
ſponſalia ꝯtrahant̄ notata ꝑ verba hoſtieñ. ſ. crimē. diſ=
ſenſus. fuga. tp̄s. ordo. ſecūda . morbus. affinis. vox pu=
blica. cūqꝫ reclamat. Crimen fornicatōis ſi eſt publicū/
facit vt innocens/ fornicariū ſponſū ꝑ ſe dimittere pōt.
ſi occultū: tūc ꝑ iudicē vir ſponſam fornicariā dimittere
poteſt. Diſſenſus alterius. ſ. vel āboꝝ. ſꝫ in illo caſu cuꝫ
licētia iudicis fieri debet propt̄ reuerentiā matrimonii.
Fuga qn̄ alter fugit. nec infra biēniū cōparet . qn̄ tp̄s tn̄
iudex abreuiare poteſt. Ordo ſacer. ſ. ſubdiaconatꝰ ⁊ ſu=
pra ſuꝑueniens quōcunqꝫ ſiue inſcia ſiue inuita ſpōſa .
Non debꝫ tn̄ ſpōſus inſcia vel inuita ſpōſa ad quoſcūqꝫ
ſacros ordines promoueri. imo nō debet ad ordines ſu

turos licentiari a ſponſa. Et ſi petat inhibendū ē ei ſub
pena excōmunicatōis ne inſcia ꝛ inuita ſponſa accedat
ꝛ pcipiendū ꝙ matrimoniū ꝯtrahat Ordo etiā religiōis
approbate/in pfeſſione eius/ꝛ nō i introitu ordinis vel
nouiciatu:diſſoluit ſponſalia. Scda id eſt matmoniū cō
tractū p verba de pñti cū ſcda : ipedit ſpōſalia pcedētia
etiā iuramēto firmata. Morbꝰ puta lepra/paliſis/amiſ=
ſio oculoꝝ vel naſi/epilentia ꝛ qlibet enormis deformi=
tas ſupueniens diſſoluit. q̄ iudici cōmittunt determinā=
da. Affinis quia ſponſus cognoſcens ſpōſe cōſanguineā
impedit cū vtraq; cōtrahere. qa inceſtus impedit matri
moniū cōtrahendū. Uox publica in matrimonio diſſol=
uendo. quia vox vnius : vox nullius. Unde fama ipedit.
Cumq; reclamat alter. ſ. de quo vide ſummas. Diſſoluit
etiā ſponſalia omia que dirimunt ꝯtractū matrimoniū
ſupra tacta. Similit ea q̄ impediūt matrimoniū ꝯtrahē
dum. Sic etiā qñ ſpōſalia ſūt oio occulta: ſicut in occul
to cōſenſerunt ita ſufficit ꝙ i occulto ſine iudice diſſenti
ant ꝛ ſe quitent. Jta etiam qñ impedimentū eſt occultū
licet ſponſalia publica ſint. vt ſi ſpōſus eſt certus de for
nicatione/ nec poſſit pbare: nō tenet petere licentiā cum
alia ꝯtrahendi. qa ſibi denegaret: ſed propria auctorita
te pōt. Sic qñ alter approbatā religionē profitetur. Sic
qñ alter publice fornicat. Sic etiam qñ alia impedimē=
ta ſunt notoria. vt ſi ſponſa iam facta leproſa i leproſo
rio poſita eſt/ꝛ ſine iudice factū eſt. alias aūt cōiter licē
tia iudicis haberi debet. puta epi vel eius officialis vel
archidiaconi/aut alterius ordinarii vel alterius delega
ti. nō tñ prochialis ſacerdotis auctoritas ſufficit.

Si ſis affinis ē. xi. ipedimentū qd matmoniū etiā pri
us ꝯtractū dirimit Cōtrahit aūt affinitas duplicit. Uno
mō p matrimoniū/ etiā ſi carnalis copula nō ſequat. p
matmoniū dico primū. nō ſcdm aut tertiū. q̄ affinitas ñ
eſt i vſu. Alio mō p carnalē copulā quocūq; exercitatā/
licite vel illicite/ſcdm vel cōtra naturā: dū tñ ſemen viri
in vaſe debito recipiat. Pollutio aūt extraordinaria. i.

qua ſemen viri nō indebito vaſe recipit: nō cauſat affini=
tatem niſi fieret maritali affectu. Nā ꝙtūcunq; inuadat
vel infringat vaſa pudoris: niſi in vaſe eius ſemen emit
tat non ꝯtrahit affinitas. Requirit eni ſeminū cōmixtio
ſcilꝫ ſeminis et menſtrui . Et de talibus affinitas impe=
dimentis eſt regula iſta. Oēs ꝯſanguinei vxoris mee ſūt
michi affines ꝛ ineodē gradu i quo ſūt cōſanguinei vxo
ris. Similit omnes cōſanguinei mei ſunt affines vxoris
mee in eodem gradu in quo ſūt mei cōſanguinei. Et qd
dictum eſt de vxore: intelligendū eſt de quacūq; alia car
nalit cognita/modis ſupradictis. Sed cōſanguinei mei
nullo modo ſunt affines cōſanguineis vxoris mee . nec
inter eos matrimoniū prohibetur.

Si forte coire neqbis eſt. xii. ipedimentū. qd habet lo
cū in frigiditate naturali/vel maleficio accidentali/ vel
artatione mēbri feminei/ vel impubertate vel caſtratōe
Nam frigiditas ipedit ſi ē ppetua . Similit maleficiū ſi
eſt ppetuū. Perpetuū aūt iudicat poſt terminū pbatū le
gittime. Jmpubēs etiā ꝯtrahere nō poſſūt ſiue vterq; ſit
impuber ſiue alter. Dicit aūt ipuber maſ. infra xiiii. ānū
completū. puella infra annū. xii. ꝛ ante ꝯtrahere nō pñt
niſi eſſent ppinqui pubertati. vt ſi non diſtent niſi p ſex
menſes vel malicia ſuppleret etatē/ꝛ poſſūt carnalit cō=
miſceri. Jlle tñ qui ſciuit in ſe vel alio ipotentiā aliquā
coeūdi non poteſt inuito alio diſcedere propt tale ipedi
mentū: ſed imputet ſibi qui talem elegit.

Ca. iii. huius quarte partis. Primo oſtendit an liceat
coniugi ꝯiugem dimittere propt fornicationē carnalem
Scdo an idē liceat propt fornicationē ſpūalem. Tertio
ſi propt fornicationē innaturalē. Quarto ſi propt forni
cationis vehementē ſuſpitionē. Quinto oſtendit. vii. ca=
ſus in quibus non licet ꝯiugi dimittere ꝯiugē. Sexto qñ
vir tenet dimittere ꝛ expellere a ſe coniugem. Septimo
ponit quinq; caſus in quibus vir etiā inocens non tene
tur dimittere coniugem Octauo oſtendit an propt alia
crimina a fornicatione cōiunx poſſit coniugē dimittere.

E poteſtate aũt qñ vir poſſit dimittere vxoꝛẽ ſuã
vel teneat:ſũt quatuoꝛ pe.de pa.ꝯcluſiones. Pꝛi
ma.matrimonio etiã ꝯſummato licet viro dimit
tere vxoꝛẽ ex cauſa foꝛnicationis carnalis/ad coꝛrectio=
nẽ eius vel vitandã infamiã/⁊ pꝛolis incertitudinẽ:etiã
ſi iurauit nõ dimittere vel nõ accuſare.Non tñ licet talẽ
dimittere liuoꝛe vindicte/vel amoꝛe pecunie vt lucretur
dotem: ſed zelo iuſticie ne delictũ maneat impunitũ.vt
vnius pena ſit metus multoꝝ. ſicut regina vaſthi repu=
diata eſt. Sed hic diſtiguo dicit pe.de pa. Nam ſi foꝛni=
catio eſt occulta tunc quo ad thoꝛũ dũtaxat auctoꝛitate
pꝛopꝛia poteſt vxoꝛẽ dimittere.alias ſibi p̃iudicaret ſi eã
cognoſceret ſcienter et ſponte. Cognoſcens autẽ adulte=
ram coactus per eccleſiã/vel ignarus:ſibi non p̃iudicat
quin poſſit eam repellere quando poteſt ꝓbare. Si vero
foꝛnicatõ eſt notoꝛia/puta ſi eſt depꝛehenſa in lupanari
vel per ſententiã iudicis/et confeſſionẽ in iure/vel ꝑ fa=
cti euidentiã que nulla tergiuerſatõne poteſt celari : tũc
licet auctoꝛitate ꝓpꝛia vxoꝛem dimittere adulterã etiam
quo ad cohabitationẽ. Si aũt eſt depꝛehenſa in adulte=
rio non pꝛopt̃ hoc iudicat̃ notoꝛiũ quo ad hoc. Si pꝛete
rea ipſe non poſſit ꝓbare: põt tamẽ ip̃e ius dicere. quia
deffectus ꝓbationis nõ eſt ex culpa ſua. Sicut debitoꝛẽ
fugientẽ licꝫ accipere. Similit̃ ſi quis furatus eſt michi
centũ floꝛenos:licet non poſſit ꝓbari/nõ ſolũ poſſũ tenẽ
ti de ſuo retinere: ſed etiã occulte accipere. qñ eni copia
iudicis haberi nõ poteſt/aut pꝛopt̃ deffectũ iudicis /aut
aduerſarii aut alias ſine culpa hmõi: iſte poteſt ſibi ius
dicere. Alias oĩa bella eſſent iniuſta. Nam vindicatio ẽ
etiam virtus ſubditi/nõ ſolũ iudicis. Quo ad ꝓbationẽ
aut adulterii ſufficit violenta p̃ſumptõ. Et põt detinere
etiã ſacerdotẽ cũ vxoꝛe dep̃henſũ ſine excõmunicatione
vt vocet teſtes ꝑ quos pꝛobare poſſit.

Scd̃a cõcluſio. De ſpũali foꝛnicatione idẽ eſt ſicut de
carnali.vt ſi incidit in hereſim.in iudaiſmũ.vel gentili=
tatẽ.quia tũc eſt ꝯtra bonũ ꝓlis/⁊ ꝯtra bonũ ſacramẽti.

et cõiunctionẽ animoꝝ. Differt tamẽ.quia ꝓpter carna=
lem foꝛnicationẽ ſemel cõmiſſã:dimittere poteſt ſed ꝓpt̃
ſpũalem non ſi ſe velit coꝛrigere nocens.

Tertia ꝯcluſio. Idẽ ẽ de foꝛnicatõe ĩnaturali ſicut car
nali naturali/ puta in pctõ ſodomitico vel etiã pollutõe
extraoꝛdinaria ꝓcurata cũ alio/vel cũ alia ꝯmiſſa. Idẽ ẽ
de oĩ peccato ꝯtra naturã ꝯmiſſo . q̃a mechia eſt plus q̃
adulteriũ ꝓpꝛie dictũ. Vide infra ꝑte quita.ca.ii.§.v.

Quarta cõcluſio Prefata omĩa ſe extendũt etiam ad
foꝛnicatõnis ſuſpitionẽ violentã.vt ſi fuit ſolus cũ ſola/
nudus cum nuda/in eodem lecto iacens/ loco ⁊ hoꝛa ſe
cretis/⁊ ad hoc cõmodis.

Non põt aũt vxoꝛ foꝛnicans dimitti in ſeptẽ caſibus.
Pꝛimus ſi ip̃e foꝛnicatus ſit. Etiã ſi vir foꝛnicatus ẽ oc=
culte.⁊ ip̃a manifeſte:ſine peccato eã dimittere non põt/
nec accuſare. Si tñ vterq; foꝛnicatus eſt:tũc iſte qui coꝛ
rigit̃ habet ius dimittendi incoꝛrigibilẽ vel incoꝛrectũ ⁊
econuerſo. Si aũt vterq; coꝛrectus eſt:tũc pacta nouiſſi
ma ſeruanda ſũt/ita ꝙ qui pꝛius foꝛnicatus eſt:ius ꝑdi
dit.⁊ recuperat alio poſterius foꝛnicante. ⁊ ſic ſemꝑ alt̃
nãdo/qui poſterius foꝛnicat̃ ꝑdit ius quod habebat de=
bitũ negandi ⁊ dimittendi. Qui ergo foꝛnicando pꝛius
ius petẽdi perdiderat:recuperat ip̃m alio poſt foꝛnicãte
et ſemꝑ vltimo foꝛnicans ſuccũbit/ ſaltem ante ſentẽtiã
eccleſie . Ubi autẽ mulier eſt ignara vel oppꝛeſſa excuſa
tur.quia adulteriũ dolũ reſpicit.

Scd̃s ꝓpt̃ crimẽ lenocinii.ſi vir ip̃emet eã ꝓſtituit. Et
idẽ ſi ip̃e ſciuit ⁊ nõ ꝓhibuit cũ potuit Secus ſi indirecte
ei occaſionẽ dediſſet expellendo eã/ vel necceſſariò negã
do/niſi vir expellendo eam hoc intendiſſet ⁊ voluiſſet.

Tertius ſi pꝛobabiliter credens poſt longã abſentiã
virũ moꝛtuum/alteri nupſerit:niſi ſcienter cognita fue=
rit a ſcd̃o prius q̃ pꝛimus venit.

Quartus ſi latenter fuit ab extraneo cognita ſub ſpe
cie viri.ſicut excuſantur lya et iacob.

Quitus ſi vi fuerit opp̃ſſa.qđ inteligit̃ de vi abſoluta.

Nam ſi metu vel ꝓcepto parentū vel inſtantia ꝯſangui-
neoꝝ/vel alia ꝯſimili cauſa fornicet̄ cū aliquo:etiā ꝯtra
bendo cum iſto de facto non excuſat̄.Uñ non excuſaret̄
micol.de qua.i.reg.ca.xviii.⁊.xxv. Et filia ptolomei pri
mi.macha.xi.Et vxor ſanſonis.iudicū.xv.
Sextus qñ reconciliat eā ſcient̄ et ſponte cognoſcendo.
Nam ſi ignorant̄ aut coactus per eccleſiā:ſecus. Non tñ
reconciliat qui non ſtatī repellit cū non poſſit auctorita
te propria.Et idem ſi ignorant̄ nō tenet̄ debitū reddere
ex quo certus eſt de iure ſuo.Septimus qñ ſcd̄ꝫ legē ſuā
in infidelitate eſt repudiata/ ⁊ adultera fuit poſt repudi
um alii nubendo.

Qñ vero vir neceſſario teneat̄ expellere adulteram
in penam:nota ſecundū pe.de pa.ꝙ triplex eſt correctio
in adulterio ⁊ alibi . Prima verboꝝ ⁊ illa eſt tā mariti
q̄ꝫ vxoris.ſ.fraterna correctio.Uir tñ qui eſt caput habꝫ
increpare:vxorvero obſecrare.ſcd̄m illud. Non des mu
lieri poteſtatē anime tue.mulier ſi primatū ⁊ cete.Scd̄a
eſt verberū/⁊ hec ſolū eſt viroꝝ. Tertia eſt eiectio. Per
hoc ad q̄ſtionē.Si mulier icorrigibilis/ ⁊ adulteriū eiꝰ
eſt occultū/tunc ſcd̄m pe.de thar.dimitti non debet ꝓpt̄
ſcandalū:ne crimen occultū ꝓdere videat̄.quo ad thoꝝ
tamen poteſt ſeparari.Si aūt fornicatio eſt manifeſta ⁊
ipſam non penitet:ſtultus eſt ſi retinet/⁊ crimen lenoci-
nii cōmittit.Unde tenet̄ expellere.Qꝫ autem incorrigi-
bilis debeat expelli/dicit pe.de pa.vlterius hoc itelligo:
qñ melius corrigitur ꝑ hoc q̄ꝫ per aliud/⁊ ip̄e cōfidit de
ſua continentia. Nam ſi ip̄a per retentionē corrigit̄ a tā
to/ ⁊ ſi non a toto cum ip̄a ꝑ eiectionē ſit cū pluribus et
pluries fornicatura magis corrigit eam retinendo q̄ꝫ re
iiciēdo. Unde propter aliud nō tenet̄ eiicere niſi ad cor-
rectionē. Similit̄ ſi ip̄e diffidit ſe poſſe continere/ etiā ſi
ip̄a non magis contineat retenta q̄ꝫ expulſa: adhuc ꝓpt̄
ſe non propt̄ eam poteſt eā retinere ⁊ hoc magis eſt ꝯſu
lendū.cū propt̄ diuortiū videamus frequenter adulterā
ꝓſtitui.⁊ illū qui prius erat inocens ꝑ adulteriū pollui.

Sūt preterea q̄nꝙ caſus in quibus vir inocens nō te
net̄ dimittere adulterā Primus eſt qñ occultū adulteriū
eſt/⁊ tūc nō tenet̄ licet poſſit.q̄a ceſſat ratio reſpectu ſcā-
dali.Etiā ſi eſt corrigibilis pōt dimittere licꝫ nō teneat̄.
q̄a nulli facit iniuriā q̇ vtit̄ iure ſuo licet ꝯſulendū ſit vt
ſupra.Scd̄o etiā ſi publicū eſt ꝙ eſt correcta vel ſpes de
correctōe.vt qñ i ſpe vel in re oñdit ſe penitere/ ⁊ tūc nō
tenet̄ dimittere:ſꝫ poteſt ſī peccato retinere.q̄a licꝫ viro
renūciare iuri ſuo.Tertio qñ incorrigibilē aīo pōt ꝯpeſ-
cere includēdo ⁊ ſic cohibēdo ne exeat/ ⁊ ꝙ nullus itret
niſi ip̄e Quarto qñ ſaltē plus cohibet̄ ꝑ hoc ꝙ retinet̄ q̄ꝫ
expoſita. q̄ eo ip̄o ſe ꝓſtitueret. Quinto qñ vir ſibi timet
de incontinentia.q̄a nō tenet̄ plus vir corrigere vxorē q̄ꝫ
dñs famulū. ſed dñs famulū vel ſeruū excōicatū ñ tenet̄
expellere:ſed licite poteſt debitū ſeruitiū ab eo repetere/
⁊ tñ eſt minus debitū famuli dño q̄ꝫ ab vxore viro. Sic
igit̄ cū detrimento iuris ſui/⁊ ꝑiculo ſuo nō tenet̄ expel
lere/etiā nō obſtante ſcādalo phariſeoꝝ. Sed ſciētibus
adulteriū:dicat ꝙ retinet vt eā a peccato plus cohibeat
non vt in crimine foueat.Auctoritates ergo q̄ dicunt ꝙ
non licet eā retinere:loquūt̄ qñ non pōt ſine ſcādalo ſi-
pliciū vbi ex ignorātia ꝓcedit. nō aūt vbi ex malicia.vel
qñ ꝑ hoc ꝙ retinet̄ deterior efficit̄.vel qñ nō ꝓpt̄ ſui ꝑi-
culū hoc facit.De muliere vero dicendū ꝙ qñ vir forni-
cat̄ non ſic eū tenet̄ dimittere vt dictū eſt de viro.q̄a non
habet ſic eum corrigere fctō.Et ē veriſile ꝙ qñ accedēs
ad vxorē tanto minus accedit ad fornicariā. Uñ oī illo
caſu quo licet viro adulterā retinere:multo magis e con
uerſo ⁊ plus.q̄a cū ip̄a non habeat virum corrigere fctō
ſed verbo:ip̄a non tenet̄ eū dimittere.niſi qñ vellet eam
cognoſcē ſolū inaturalit̄:⁊ tūc quo ad thoꝝ oīo eū debꝫ
dimittere . vt potius ſe ꝑmittat occidi q̄ꝫ abuti ſodomi-
tice.Item propt̄ fornicationē ſpiritualē ſi timet ne coha
bitādo ip̄am ꝑuertat tūc etiā quo ad domū tenet̄ ipſum
dimittere . alias ſi non timeret de hoc ius ſuū petere nō
prohibet̄/maxime propter periculum incontinentie.

An autem propter alia crimina poſſit coniunx aliuz dimittere quo ad cohabitandum: ſunt tres cõcluſiones prefati pe. de pa.

Prima licet nõ ſit fornicatio carnalis nec ſpiritualis ſuperueniens matrimonio/ ſi tamẽ ſit tale crimen in al tero ꝙ alter timet de corpore ſuo/nec põt ſibi ſecure ali ter ꝓuideri: tunc licet dimittere. ſicut vxor in cuius vtero vir ꝑ ſeuitiã tres pueros occiderat. quia ſi nõ tenet debi tum reddere cuz ꝑiculo corporis ſui multominus tenet cohabitare. Vñ qñ aliqua videt virũ ſuũ latrocinijs de bitũ nõ poſſe corrigi/propt quod vxor oĩ hora ꝑiclitat: idẽ dicendũ eſt. Et licet dñs non excipiat niſi cauſã for nicationis: ſi tñ vnus machinatur in mortẽ alterius/vel per venenũ/vel per gladiũ: nõ tenet ꝗs cũ ꝑiculo corꝑis ſui cohabitare. Ar. extra. de reſti. ſpol. ca. lrãs. q̃a vbi eſt tãta ſeuitia viri ꝙ non põt ſecure ꝑ cautionẽ vxori ꝓui deri: nõ eſt ſibi reddenda. Et patet rõne. quia maior eſt in matrimonio obligatio ad reddendũ debitũ: ꝙ̃ ad co habitandũ. ſed nõ tenet reddere debitũ/ vbi probabilit ex redditione ĩminet ſibi ꝑiculũ morbi vel mortis. ergo multominus cũ tali ꝑiculo tenet cohabitare. Et genera liter verũ eſt ꝙ vbi ꝯiunx nõ poteſt alit prouideri de ſe curitate vite/niſi ꝯiugẽ dimittendo: nõ tenet ei debitum reddere nec cohabitare cũ ꝑiculo corporis ſui.

Scđa ꝯcluſio. Idẽ videt qñ ꝯiũx nõ vult alit cohabi tare/niſi ꝑmittat eũ peccare ⁊ eſt incorrigibilis ⁊ ꝓtra bit ipm ad crimen/ita ꝙ licet nõ cogat peccare: tñ ꝓpt ꝑiculũ ſue fragilitatis/ ne ꝯiugalis ſocietas ipʒ ꝑtrahat ad peccatũ: teneat iſtõ caſti. Si oculus tuus dexter ſcã dalifat te crue eũ ⁊ ꝓiice abs te. quia ſi cũ ꝑiculo corꝑis nõ tenet manere: multominus cũ ꝑiculo aĩe. Et ſicut nõ tenet ꝓpt ꝑiculũ infidelitatis ita nec ꝓpt ꝑiculũ aliorũ criminũ/licet ad nullũ poſſit cogi. Immo minimũ ꝑicu lum anime ꝑponderat maximo ꝑiculo corꝑis.

Tertia cõcluſio. Propter alia crĩa in q̃bus ꝯiũx nõ timet ꝓbabilit aĩe ſue/nec corpori ſuo: nõ debet delin

quere ꝯiugem/etiam ſi ſit incorrigibilis/niſi ſit fornica tio carnalis propt cuiusvnicũ actũ põt dimitti. aut ſpi ritualis propt quã incorrigibilẽ poteſt dimittere.

Quinta pars principalis ⁊ vltima huius tractatus iiii cõtinet ca. Primũ ca. ſuꝑ dicendis primo ſe excuſat. Scđo q̃ dicenda ſunt explicat. Tertio oñdit ꝙ actus cõ iugalis in quatuor caſibꝰ eſt meritorius vite etne. Quar to qñ talis actus indifferens. Quinto ꝙ ꝓpt effrenataz intentionẽ talis actus eſt pctm̃. Sexto ꝙ etiã eſt peccatũ ratõne aborſus. Septimo ratõne ꝑiculi infectionis ꝓlis Octauo ꝙ qñq3 eſt peccatũ ratione loci ſacri in quo fit. Nono ratione modi innaturalis. Decimo rõne indebite ꝓuocatõnis ad hmõi actũ/q̃ triplicit fieri põt. Undecio oñdit ꝙ talis actus eſt peccatũ ſi fiat ante bñdictionẽ ec cleſie ꝯſuetã. Duodecimo ſi ꝯtra votũ etiam ſimplex fiat Tridecimo ſi fiat ante cõſenſũ de preſenti etiã poſt ſpõ ſalia. Quatuordecimo oſtẽdit in quibus caſibus actus cõiugalis eſt peccatũ veniale.

n Unc vltimo de cõiugatoꝝ incõtinentia re ſtat tractandũ. Et ꝙ̃uis ꝓfeſſum caſtitatis ſãctimonia/plus de celibatu ꝙ̃ de veneris vitõ decerct diſſerere: tñ quia ſcđa ad thio. iii. ſic de noſtris tẽporibʒ ꝓphetauit aplũs. In nouiſſimis diebus inſtabunt tp̃a ꝑiculoſa. ⁊ erũt ho mines ſeipſos amantes/cupidi/incõtinentes/voluptatũ amatores ꝙ̃ magis dei. hñtes quidẽ ſpeciẽ pietatis/vir tutẽ aũt eius abnegantes/cogor verbis vti magni illius alb. quibus ſuꝑ. iiii. di. xxi. dic. Hmõi inquit turpe q̃ſtio nes nunꝙ̃ tractari deberent: niſi illa cogerent monſtra que his tp̃ibus in cõfeſſione audiunt. Peto itaq3 a lecto re: ne ſcandaliſat in ſequẽtibus/ſi vltra ꝙ̃ placet ſorditi es peccatoꝝ detegam carnaliũ q̃ certe meditari neq̃unt nõ patefactis talibus vulneribus. circa q̃ tamen nichil noui dicturus ſum: ſed tm̃ ea q̃ doctores magni in ſuis manifeſte ponunt voluminibus.

Erit igit de cõiugatoꝝ incõtinentia triplex ꝯſideratõ

Prima de cōiugalis actus merito ꝛ demerito. Scḋa de reddendi debito vel indebito. Tertio de tꝑibus in qbus continentia indicit. Quantū igit ad primū. notāda ſunt quatuor. videlȝ qn̄ actus ꝯiugalis ſit meritorius qn̄ nec meritorius nec demeritorius/ꝛ nullū peccatū. qn̄ p ctm̄ mortale/ꝛ quādo fit veniale peccatum.

De primo dicendū ꝙ in quatuor caſibus actus cōiugalis eſt meritorius vite eterne. Primo qn̄ quis habens gratiā reddit debitū tꝑe/loco/ꝛ circūſtantiis oportunis quia eſt actus iuſticie. Scḋo quādo petit debitū cauſa ꝓlis tamē tꝑe ꝛ loco ꝛ modo debito/ qḋ eſt latrie. Tertio qn̄ cauſa ꝓſeruandi comparē a fornicatione. qḋ eſt caritatis. Quarto ſcḋm plures quādo cauſa vitande fornicationis in ſe quā ꝓbabilit credit alit nō vitandā ita ꝙ voluptas in nullo mouet eū: ſed ſolū amor vitande fornicationis quā protunc nō poteſt melius vitare. vtputa quia neceſſe habet loqui diu in ſecreto/ꝛ loco ſuſpecto alteri mulieri/ꝛ expertus eſt de ea ſepe ſe tēptari: ſed quādo ſemel vſus eſt actu iſto: ad multos dies refrigeratus eſt/ꝛ tūc nō temptat. Ratō hoꝝ quatuor dictoꝝ eſt quia omis actus virtutis informatus caritate eſt meritorius ſed hmōi eſt actus ꝯiugalis in his caſibus igit ꝛ cetera.

De ſcḋo qn̄ actus cōiugalis ſit indifferens ita ꝙ nec ſit meritorius nec demeritorius: notat idem pe. de. pa. ꝙ hoc ꝯtingit qn̄ ꝯiunx carens gratia vno de quatuor modis dictis actū illū exercet. qa oīs actus qui eſt meritorius hn̄ti grām: eſt indifferens nō hn̄ti. Nō eni eſt meritorius ꝓpter carentiā gratie. Nec demeritorius propt carentiā culpe. cui ſoli pena debetur.

Quo ad tertiū videt copula carnalis in coniugio eſſe pctm̄ mortale in nouem caſibus. quoꝝ pe. de. pa. ſex primos declarat. Un̄ ſcḋm eū ꝛ oēs: primus eſt ꝓpter inordinationē intentionis effrenate libidinis ſcilȝ qn̄ limittes matrimonii excedit/idē facturus cū quacūqȝ alia /dū tn̄ eq̄ pulchra. ſȝ qa habitib⁹ nō meremur ſȝ actib⁹ hoc ē qn̄ actu ſic cogitat. De hoc dicit btūs hiero. Nichil eſt

fedius ꝙ vxorē amare quaſi adulterā. Et ſextus pitagoricus. Omis ardentior amator ꝓprie vxoris: adulter eſt. Scḋs eſt ratione aborſus tꝑe cōceptus vel ꝑtus ſi ꝓbabiliter timeret. quia cōtra caritatē eſt ꝙ quis velit delectari cū ꝑnitie vite ꝓlis. Semꝑ eni peccatū eſt petere debitū vtriqȝ indifferent tempore ꝯceptus ꝛ ꝑtus. qa etiā bruta ꝯtinent. Elephas eni ad imꝑgnatā nō accedit. Et ſi ꝓbabiliter de aborſu timeret tꝑe cōceptus: qa matrix qn̄qȝ ꝓpter delectationē aperit/ꝛ materia nondū ꝑfecte coagulata diſpergit et effundit: et inſtante ꝑtu ne puer opprimatur eſſȝ pctm̄ quaſi homicidii ꝛ mortale ſcient petere vel reddere. Aliter nō eſt peccatū reddere veniale vero eſt petere/maxime mulieri. quia ſcḋm medicos impregnate magis appetunt coitum.

Tertius eſt ratōe ꝑiculi infectionis mēſtrui tꝑe menſtruoꝝ. De iſto dicit hugo ꝙ tā vir q̄ mulier petēs debitū tꝑe mēſtruoꝝ/peccat mortalit. Sed q̄ reddit exactus nō peccat/pōt tn̄ denegare ſn̄ peccato: niſi videat exigēti iminere ꝑiculū fornicatōnis. Sȝ dicit albertus ſuꝑ illō ezechielis. xviii. Ad mulierē menſtruatā non acceſſeris. Putamus/inquit/ꝙ accedere ad mulierē menſtruatā q̄ vxor eſt: non eſſe pctm̄ mortale ſcḋȝ ſe. Cōcordat pe. de. tar. dicēs ꝙ tūc exigere eſt in volūtate ꝯiugis: ſȝ reddere de neceſſitate iuris. Hec opinio ſecurior ē ꝛ ꝯmunior addit alber. Sed tūc exigere ſignū ē ardentiſſime libidinis ſi ſcient hoc fiat. Et propt hoc int mortalia ꝓhibet a ꝓpheta. Ideo hiero. ſuꝑ iſto iſaie: ꝙ oēs iuſtitie veſtre pānus menſtruate/dicit: tunc viri abſtinere debent ab eis. Tūc eī ꝯcipiunt menbris dānati/ceci/claudi/leproſi. vt qa parentes nō erubuerūt in cōclaui cōmiſceri: eoꝝ peccatum patenter ꝛ apte a cunctis redarguat in ꝑuulis. Hec alber. Ex quibus apparet ꝙ reducit ille tertius ad primū quia dicit ꝙ eſt ſignū ardentiſſime libidinis. Tamen pe. de pa. in. iiii. di. xxxii. tenendo ꝙ nō eſt mortale: ſic cōcluſit epilogando. dicendū ꝙ primo nō eſt mortale reddere etiaȝ ſcienter ex ꝑte mulieris nec ꝑ ꝯſequens

ex parte viri.ex quo certioꝛ n õ vult abſtinere.Scđo nõ
eſt peccatũ petere ignoꝛanti infirmitatẽ. Tertio ſciens i
firmitatẽ ſed neſciens monſtrũ ſolẽ generari/q̇a nõ erat
facturus ſi ſciret/nõ peccat.quarto ſciens non generari
vel pbabilit̃ credens.vt q̇a ſterilis eſt vxoꝛ/vel q̇a ꝯſue=
uit tunc nõ cõcipere.q̇a viri noſcũt melius ꝯditões vxo=
rũ/ꝛ ecõuerſo p experientiã. Cõſulendũ eſt igit̃ mulieri
menſtruate quia aut ſcit/aut pꝛobabilit̃ credit virũ ſe ex
oſaʒ habiturũ/ꝛ tũc nõ tenet̃ reuelare:ſʒ reddit ſine pec
cato ꝛ ille pꝛopt̃ ignoꝛantiã nõ peccat. Aut non/ſed cre
dit ꝙ nõ pꝛopt̃ hoc dimitteret eã cognoſcere/ꝛ tũc etiaʒ
non debet dicere.ne eũ grauius faceret peccare.ꝛ adhuc
vterqꝫ excuſat̃ a moꝛtali. ꝛ hec vxoꝛ poteſt ppendere ex
aliis vicibus quibus rẽnuẽti nõ acq̇euit.Aut neutrũ: ſʒ
credit ꝙ adulterabit̃/vel peius faciet/ꝛ nec tũc debet di
cere ſed reddere.Aut nichil hoꝝ:ſed ꝙ abſtineat credit:
ꝛ tũc ſibi dicat.Quod ſi audiens nõ acquieſcat: reddẽs
non peccat:ſed petẽs ſic/nõ tñ moꝛtaliter.hec pe. Eſt tñ
in pꝛedictis caſibus:tũc petentius terroꝛ incutiendus p
ꝯfeſſoꝛem qñ expitur.tũ ppt̃ irreuerentiã ſacramẽto illa
tam.tum etiam pꝛopter periculum fetus. Etiam pꝛopt̃
auctoritates terribiles quaſdam ſcripture/ꝛ ſanctoꝛum
ac doctoꝛum.

Quartus eſt qñ fit ĩ loco ſacro/ ꝛ alius locus haberi po
teſt:moꝛtaliter peccat vt dicit guil.gloſa.ray.ꝛpe.de.pa.
Immo ſcđm eũdem tam petens q̃ reddens tũc/puta in
eccleſia vel cimiterio benedicto.hoc enĩ eſt ſacrilegiũ cri
men:quia reconciliari debent ſcđm verioꝛẽ opinionem
Si aũt alius locus haberi nõ poteſt:tunc non eſt moꝛta
le/ſi exigens cũ plãctu ꝙ abſtinere nõ valet:gemit. Tũc
etiaʒ ſi alius locus haberi nõ poteſt tenet̃ quis reddere
in loco ſacro.quia vt ſctũs tho.dic. Licet debitũ redden
dũ ſit omi tp̃e ꝛ omi hoꝛa:ſalua tñ debita honeſtate que
in talibus exigit̃ . quia non opoꝛtet ꝙ ſtatim in publico
debitum reddat.

Quintus eſt ſi mutat naturalẽ vſũ in eũ qui eſt cõtra

naturam:qđ fit duplicit̃. Uno modo dicit pe.de pa.quã
do vas debitũ p̃termittit:ſemp eſt peccatũ moꝛtale.quia
ples ſequi nõ põt.Unde totalit̃ intentio nature fruſtrat̃
Ideo cuidã p̃gnanti/ quã vir ꝯtinere nõ valens a tergo
ſodomitice ppter puerũ cognouit cũ non fuiſſet foꝛte pe
ius occidere puerũ/ ꝯſultũ fuit ꝙ nullo modo pmitteret
ſe ſic cognoſci ſed pꝛius occidi.aut illũ adulterari vel iu
mento humiliari. Sed ſi alter nollet ꝯtinere: doceret eũ
cõmiſcere ſcđm ſitum longitudinis . ꝛ ſic p̃ſeruata eſt a
peccato ſodomitico/ ꝛ pꝛopt̃ neceſſitatẽ excuſata . Sed
querit̃ q̇d de illo qui ideo ſemen extra vas mulieris de=
bitũ fũdit:ne habeat plures filios quos nutrire nõ põt.
Reſpon.pe.de pa. Q deteſtabilẽ rem facit cũ filio iude.
de quo gene.xxxviii.quẽ deꝰ iđo occidit.Quid de eo q̇ añ
cõplectionẽ actus ſe retrahit/ ne ſemen emittat ne habe
at plures filios quos nutrire nõ poteſt.Reſpon. eiuſdẽ.
Non videt̃ mortalit̃ peccare niſi ex hoc foꝛte mulier ad
ſeminandũ puocet̃.Similiter ſi pꝛopt̃ hoc obmittit co=
gnoſcere vxoꝛẽ/ꝛ ex ꝯmuni cõſenſu negat debitũ:nõ vi=
det̃ ꝙ etiam peccet venialiter/quia licet appetere nõ ha
bere plures liberos q̃ poſſit nutrire. nec ip̃e tenet̃ debi=
tum reddere/nec actũ inchoatũ ꝯſũmare:niſi vxoꝛe petẽ
te/caueat tñ vt neceſſe eſt:ne ſe vel aliũ polluat.Sed q̃=
rit alber.di.xxxiiii.de viris qui habent caliditatẽ debilẽ.
hic enim caloꝛ ſufficit mouere mẽbꝛa ad cõcupiſcentiã:
ſʒ cito euapoꝛat ꝛ debilit̃ extẽdit.ſi habeat ergo iſte vxo=
ꝛem virginẽ/cũ non habeat niſi pꝛimũ impetũ:defloꝛa=
re non põt ꝛ tñ cognoſceret coꝛruptã ſi taleʒ haberet in
vxoꝛẽ.quid iſti faciendũ.Nam ſi p alterũ coꝛrũpere eaʒ
facit fit cauſa adulterii/qđ non licet . Si vero coꝛrũpat
manu:eſt ſpecies ſodomitica cũ nõ fiat inſtrumento de=
bito.Rñ.eiuſdẽ videt̃ dicendũ ſalua melioꝛis ſnĩa ꝙ per
applicationẽ manus via fieri poſſit.Ad id aũt qđ obicit̃
videt̃ eſſe dicendũ/ꝙ differt applicare manũ vt medicã
tem vel vt polluentẽ.Manus ei polluens applicata in=
ducit mollicieẽ vel ſodomiã: ſed manus medicans nõ in

ducit. Sic etiam dicimus in mulieribus q̄bus deſcendit
matrix in os vulue. precipimus enī vt digitis reponant
eam et tñ nō dicimus manus illas polluere eas vel cor=
rumpere ſed potius medicari eis. hᵒ ille Alio modo mu=
tat quis naturalē vſū ꝙ̄tum ad ſitū/⁊ tūc excuſat̃ a pec=
cato qñ diſpoſitio corporis vel infirmitas: vt apoſtema
aut ventrū groſſities naturalē ſitū ꝑpediūt. vel ne timor
ſuffocet̃ ꝑtus impgnate multū qñ eni in his ⁊ ſimilibuſ
caſibus/ideo nō audet accedere a ꝑte āteriori vxorā: nō
peccat mortalit̃ ex alia ꝑte accedens dū tñ vaſculo mu=
liebri alias nō abutat̃ nec ſemē extra ſcient̃ effūdat. Ad
q̄ſtionē ei qua q̄rit̃ vtrū vir cognoſcēs vxorē ſuā modo
nō ꝯſucto peccat mortalit̃. Rñ. alber. ꝙ nichil eoꝝ q̄ fa=
cit maritus cū vxore ſeruato vaſe debito: ē ſcd̄z ſe morta=
le peccatū: ſꝫ pōt eſſe ſignū ꝯcupiſcentie mortalis: qñ. ſ.
nō ſufficit ei modus quē natura determinat

Ut autē hoc melius intelligat̃ quis ſcilicet ſit modus
naturalis/⁊ quis plus vel minus ab illo naturali modo
deuiet: notandū ſcd̄m alber. ꝙ̄ debitus modus quā na=
tura docet eſt: vt mulier iaceat in dorſo/vir aūt vētre in
cūbat ei. ⁊ ſic etiā facilit̃ ꝯcipiūt mulieres/niſi ꝑ accidēs
īpediat̃. Minor aūt deuiatio ab illo eſt lateralis cōcubi
tus. ⁊ maior ſedentiū ⁊ adhuc maior ſtantiū ⁊ hoꝝ ma=
ximus qui eſt retrorſū/modo iumentoꝝ. Et ideo q̄dam
hūc vltimū dixerūt eſſe peccatū mortale. qd̄ tñ michi nō
placet. hec alber. Satis his cōcordare videt̃ tho. in ſcri=
pto in q̄ſtionibus litteralibus. Aliū modū peſſimū ꝯcū=
bendi tangit pe. de pa. ꝯcludens. ſi ſcilꝫ tanta ſit innatu
ralitas ꝙ nō poſſit ſeq̇ ꝓles ex natura facti/ ſiue q̇a ab=
utit̃ vaſculo muliebri/ſiue q̇a nubit in feminā ſcd̄m ſitū
ſe ſupponendo vt demō ſucubus: mortale eſt. Alias aūt
ſi in loco debito ſcient̃ vel quomodocūꝙ̄ ſe agat alit̃ in=
naturalit̃: ſi facit hoc in caſu vbi naturalit̃ nō peccaret/
puta propt̃ bonū prolis vel fidei/⁊ neceſſitas īfirmita
tis alterius vel impgnatio hoc req̄rit/nec patit̃ ꝙ alit̃ fa
ciat excuſat̃. Sꝫ i caſu vbi alias eſſꝫ veniale ⁊ neceſſitas

patiat̃ modū inaturalē: nō videt̃ mortale. ſꝫ eſt grauius
veiale qñ ab iſta inaturalitate ſe nō tꝑat ad tp̄s. q̇a ſecꝰ
ſi eſſꝫ īpedimentū ꝑpetuū. ſi aūt ꝓpt̃ voluptatē ſñ neceſ
ſitate mutat modū naturalē/licet ñ quo ad vas mortale
eſt. q̇a nō eſt vxor eius niſi quo ad actus naturales. Alit̃
abutit̃ ſacramēto ꝯiugij ſicut q̇ ꝑuerteret vſū ⁊ ritū alte=
rius ſacramenti ſcient̃ eſſet trāſgreſſio ꝑcepti/nō ſolum
in eſſencialibus: ſed etiam in accidentalibus.

Sextus eſt qñ cōiunx voluptatē preuenit / ⁊ ꝓuocat
eam manibus vel cūfricatione vel calidis vtendo vel i=
cenſiuis vt poſſit pluries cū vxore coire. Sꝫ notandū eſt
dicit pe. de pa. ꝙ iſtud poteſt fieri tripliciter. Primo ſine
omi peccato. puta ſi quis cauſa ꝓlis generāde vel forni=
cationis in vxore vel in ſe vitāde aut debiti reddendi cū
alias ſit impotens: ſe ꝓuocat eſu vel potu calefactiuorū
aut oſculis aut āplexibus q̄bus etiā aīalia ſe ꝓuocant.
vt vrſi ⁊ colūbi/vel aliquibus aliis tactibus in q̄bus nō
q̄rit propt̃ ſe delectationē: ſed ſolū ad actū illū ꝑparato
ria: non videt̃ peccatū. q̇a licet iuuare naturā corporalē
ad obediendū recte rationi. Scd̄o modo vt ſit potens co
gnoſcere vxorē ꝓpt̃ delectationē quā tamē nollet cū alia
expiri/⁊ tñ licet peccet ꝑueniendo tēptationē: nō tñ mor
talit̃. quia nō querit in hac ꝓuocatione delectari: ſꝫ ſolū
in actu ꝯiugali. Uñ videt̃ eſſe idē ſpecie/incitato: qd̄ actꝰ
Tertio qñ in talibus ꝑparatoriis propt̃ ſe delectat̃. vt ſi
ꝯfricatōnibus impudicis mēbra attrectādo ſequat̃ pol=
lutio: nō eſt dubiū q̇n oīs pollutio extraordinaria pctm̄
mortale eſt q̄ vigilādo ꝓcurat̃. Sꝫ in primo videt̃ etiā ꝙ
ſi tactibus inat̃alibus ſe ꝓuocet/q̇ alit̃ nō pōt: dū tñ nō
faciat hoc ꝓpt̃ voluptatē. q̇a neceſſitas excuſat: nō pec=
cat etiā venialit̃/ſicut nec is q̇ cauſa ꝓlis vel reddēdi de
biti cognoſcit inaturalit̃ qñ alit̃ nō pōt: dū tñ nō ꝑmit=
tat vas debitū Nā ſi ipa hēat morbū in illo mēbro ſic ꝙ
nō poſſit ibi cognoſci nō ꝓpt̃ hoc pōt alibi cognoſci: ſed
cognoſcere inat̃alit̃ qñ alit̃ nō pōt ꝓpt̃ voluptatē: nō eſt
mortale/dū tñ vas nō obmittat̃: ſed eſt grauius veniale.

Sic etiam hic quia ſenex vel frigidus eſt nõ poteſt coire
niſi ſe ꝓuocet tali modo ꝙuis voluptatẽ querat. quia tñ
non faceret cũ extranea / grauius ꝗdez peccat ꝓueniẽdo:
ſed non mortalit̃. Si ei oſcula ⁊ amplexus ſolũ dicunt̃
mortalia ĩ ſolutis. quia ip̃e actus ẽ mortalis. ergo in cõ=
iugatis in ꝗbus actus nõ eſſet mortalis nec incitatio ad
ip̃m eſt mortalis hec pe. Dicunt etiã ꝗdã magni: ꝙ vxor
tenet̃ ſe exhibere viro ſuo ad oſcula cõſueta ſi exigit / ⁊ ꝙ
nec venialit̃ peccat: virũ etiã non petentẽ amplexãdo et
oſculando debito modo bona intentõne vt. ſ. ab ira vel
alio peccato reuocet. his videt̃ textus ſcripture cõcorda
re cõſilio ſalomonis ꝓuer. v. dicentis. Letare cũ muliere
adoleſcentie tue. cerua cariſſima ⁊ gratiſſimus hinulu s
vbera eius inebrient te omĩ tp̃e ⁊ in ore illius delectare
iugit̃. Quare ſeduceris filii mi ab aliena / ⁊ foueris in ſi=
nu alterius. ꝗ omia tam ſcd̃m glo. interli. ꝙ ſcd̃m nico=
laũ de ly. ſic exponũt: vt ſcd̃m latinos doctores

Septimus eſt de eo qui ante benedictionẽ nuptialem
poſt cõſenſum tñ de preſenti cognoſcit vxorẽ. Talis eni
vt guil. ſup ray. dicit peccat mortalit̃: ſi ꝑfata abſ ꝗ diſ=
penſatõe eccleſie ⁊ ſine iuſta cauſa facit. in illis locis vbi
conſuetum eſt benedictionẽ nuptialẽ adhiberi. Idem di
co ſi obmitantur alie conſuete ſollennitates. de iſtis vide
ſupra. ca. xiii. §. viii.

Octauus eſt ꝓpter voti ſimplicis obligationẽ nã iſte
qui ante matrimoniũ vouit ꝑpetuã caſtitatẽ ꝯtrahendo
matrimoniũ cũ ea ꝑſona ꝗ debitũ vult habere / frangit
votum nec poſtea vnꝙ põt exigere debitũ. licet reddere
poſſit poſt cõſummatũ matrimoniũ. Nondũ tamen ꝯſũ
mato matrimonio: monaſteriũ intrare deberet ſi poſſet
ſcd̃m tho. in quolibetis. Itẽ ſi duo cõiuges in domo emi
ſerint votũ ꝑpetue cõtinẽtie / ⁊ alter eoꝝ velit frangere:
dicit de eis alber. ſup. iiii. di. xxvii. Ego plane cõcedo ꝙ
poſt votum etiam ſimplex ꝑpetue cõtinentie mulier pec
cat mortalit̃ recipiendo maritũ / nec tenet̃ debitũ reddẽ.
Satis cõcordat ray. ⁊ innocen. Itẽ pe. de tar. in ꝗſtione

quã tangit. di. xxxii. vtrũ vouere cõtinentiã ſine licentia
cõiugis ſit pctm̃ mortale. Rñ. ꝙ aut fert̃ intẽtio determi
nate ad nõ reddendũ / nec exigendũ debitũ ⁊ tũc ſcienti
ius eſt peccatũ mortale ſi fiat ex deliberatõe. Aut in cõi:
⁊ tũc non eſt peccatũ mortale. quia ſaluari põt in eo qd̃
eſt licitũ ſcilꝫ in non exigendo.

Nonus eſt de copula carnali clãdeſtina poſt ſpõſalia
de futo. De qua dicit pe. de tar. ꝙ hmõi copula aut fit af
fectu fornicario. ⁊ tunc eſt mortale peccatũ nec facit vex
matr̃moniũ: ſꝫ tantũ ꝓſumptũ / aut affectu maritali ⁊ tũc
ꝑſone aut ſũt ignare iuris ⁊ eccleſiaſtice ꝯſuetudinis / et
tũc nõ eſt pctm̃ mortale aut nõ ſũt ignare / ⁊ tũc eſt pec=
catũ mortale maxie ĩ locis illis vbi eccleſie ꝓhibitio cõit̃
ſeruat̃. Tñ tho. dicit ſimplicit̃ ſpõſam excuſari a pctõ: ſi
credens ſponſũ velle ꝯſũmare matrimoniũ admittit eũ
niſi aliqua ſigna exp̃ſſa appeãt fraudis. ſicut ſi ſũt mul=
tũ diſtantis ꝯditõnis / vel ꝙtũ ad nobilitatẽ / vel ꝙtũ ad
fortunã / vel aliud ſignũ appareat.

De quarto p̃ncipali qñ. ſ. actus ꝯiugalis ſit pctm̃ veni
ale videndũ eſt. De quo dicit pe. de pa. ꝙ qñcunq volu=
ptas querit̃ p̃ter p̃dictos caſus / ſcilꝫ in quibus ẽ morta=
le: tũc ſp̃ ẽ veniale. In ſpeciali aũt notat ſex caſus in ꝗbꝫ
actus ꝯiugalis eſt venialis tm̃. Primus qñcunq p̃cedit
aliqua deordinatio ratõis. ſed nõ tanta ſicut in p̃dictis
caſibus / puta petere tp̃e ſacro: ſi aſpectus ſit ad delecta=
tõem grauis eſt culpa. ſi ad lubricũ vel infirmitatẽ ſuã
cuius eſt ſibi cõſcius vel cõſcia veniale. Scd̃s petere cau
ſa delectatõnis infra limites: ſp̃ eſt veniale ſicut comede
re ꝓpt̃ voluptatẽ. Qd̃ eni cibus ad ſalutẽ huius hoĩs:
hoc coitus ad ſalutẽ generis humani. vt aug. dicit. et eſt
in. iiii di. xxxiii. in littera. ca. i. Tertius petere cauſa forni
catõis vitande in ſe / ſic ſcilicet ꝙ cognoſcit vxorẽ cauſa
vitande in ſe fornicationis ꝙuis poſſit aliter vitare: ſed
magis vult iſto modo delectabili vitare: ꝙ alio mõ non
delectabili vel penali / puta domando carnẽ / vel fugien
do aliorũ conſortia / vel non loquendo ſolus cum ſola.

Si ergo poſſit faciliť vitare ſed magis vult cū voluptate
ꝙ ſine ipa: tūc peccat venialiť. q̇a ꝓfert voluptatē carnis
abſorbentē rōem ei qđ ſeruat vſū rōnis ⁊ eq̄ attingit ad
finē. ſicut ſi hō ſitiens pōt eque ſatiſfacere vel ſuccurre=
re necceſſitati nature bibens vinū liphatū/ minus dele=
ctabile nō ledēs caput: ⁊ eligit extinguere ſitim cū forti
vino qđ eſt magis delectabile/ qđ inebriat eū vel in toto
vel in ꝑte: peccat/ nō tñ ratione finis: ſʒ ratōne medii cō
petētis. Et q̄uis ſic petere debitū cauſa fornicationis vi
tande in ſe vt dictū eſt: ſit veniale/ nō tñ ꝯtrahere hac in=
tentione eſt veniale. Et differt iſte tertius modus multū
a quarto q̇ eſt meritorius. ſupra tactus. §. iii. Quartus ē
qñ cauſa īfirmitatis vitāde. q̄uis eni vtrūq; ſeorſū lice
at appetē. nō tñ vnū ꝓpť alterū. q̇a iſta cauda nō ē iſtius
vituli. Rationē dicti aſſignat tho. in. iiii. q̇a talis q̄rit ſa=
nitatē ꝑ id qđ ad hoc nō eſt ordinatū: ſicut q̇ ꝑ ſacramē=
tū baptiſmi tantū ſalutē corꝑalē q̄rit. Quintus eſt ſi qñ
incepit petere vel reddere bona intētione: poſtea mutet
intentionē ita. ſ. ꝙ nūc vellet iſtā libidinē ꝓpť ſe. Sextus
eſt qñcūq; aliud intēdit ꝙ ad qđ ordinať ꝯiugiū/ vel ad
ꝓlē/ vel reddendum debitū. hec pe. de pa. Plures alios
caſus habes ſupra inť ꝯditōes poſitas quādo eſt morta
le. vbi ſepe eſt veniale. ca. iiii.

Ca. ii. huius q̇nte ꝑtis. Primo oñdit ꝙ ꝯiūx teneť red
dere debitū ſuo ꝯiugi petēti Scđo oñdit ſi ꝯiugi leproſo
ſanus ꝯiūx teneať reddere debitū. Tertio ꝙ vnus ꝯiugū
nō teneť alteri debitū reddere i detrmentū ſue ſanitatis.
Quarto oñdit ꝙ vnus ꝯiūx ad hoc excuſať ꝓpť ipotētiā
q̄ tñ ex culpa ſua nō accidit. Quīto oñdit qñ ꝓpť forni=
cationē/ aut carnalē/ aut ſpūalē/ aut innaťalē ꝯiūx excu=
ſať ad hoc actu reddēdi debitū. Sexto oñdit idē propter
votū caſtitatis/ ⁊ propť locū ſacrum.

Unc de ſcđo principali videlicet de reddendo de
n bito ꝯiugali vel de nō reddēdo. Pro cuius intel=
lectu ſcđʒ tho. pe. de pa. ⁊ ꝯmuniť oēs theologos
tenendū eſt ꝓ regula: ꝙ cōiugi debitū petenti ⁊ tempore

debito: etiam tēpore ſacro: reddendū eſt ſiue petat exp̄ſſe
ſiue interp̄tatiue q̇a nō refert quomodo q̇s volūtatē ſuā
exprimat verbis/ an factis: ⁊ maxime inferiori vaſculo
in hoc cōpatiendū eſt. quia verecundius eſt mulieri pete
re. Itē quacūq; intentōne ſiue cauſa ſobolis ꝓcreande/ ſi
ue fornicatōis vitande ſiue etiā libidinis ſatiāde ſiue vo
luptatis habende. Nec hoc eſt reddere gladiū furioſo: ſʒ
magis ne incidāt in dānabiles corruptelas. ſicut in teu=
tonia vxor militis negantis in vigilia paſche debitū/ q̇a
ꝯtinuerat tota quadrageſima/ fratrē eius impetiit/ ⁊ ne=
gantē iugulauit. Et reuerſa eſt ad viꝝ dixit hoc tu feciſti
q̇a facere coegiſti. Alia aūt ſuppoſuit ſe iumēto. Vñ. vii.
ethi. ca. iii. cōcupiſcentie venereoꝝ q̇buſdā īſanias faciūt
niſi diſſuadendo ceſſare faciat ab exactōe alter ꝯiugium
qđ tñ nō cū multū inſtantia faciendū eſt/ niſi ante duos
menſes/ ⁊ matrimoniū ꝯſummatū videlʒ qñ licet ītrare
monaſteriū. Ratio aūt dictorū duplex ē. Prima q̇a ſicut
ſeruus eſt in ꝑtāte dñi: ſic vnus ꝯiugū in ꝑtāte alterius
quo ad redditionē debiti. q̇a vir nō habet poteſtatē cor=
poris ſui: ſed mulier. vt diciť. i. chorint. vii. Sʒ ſeruus te=
neť ex neceſſitate p̄cepti dño ſuo reddē debitū ſeruitutis
ergo vnus ꝯiugū teneť ex necceſſitate p̄cepti alteri redde
re debitū. Scđa ratio ſicut eſt ꝯtra iuſticiā alienū accipe
inuito dño: ita eſt cōtra iuſticiā alienū petenti nō redde=
re: niſi cōtra hoc legittima exceptio habereť: ſed primuʒ
eſt peccatū mortale. ergo ⁊ ſcđm. ſed corpus vnius cōiu=
gum eſt res alterius q̄tum ad actum matrimonii/ ſecū
dum illud chor. vii. vir nō habet ꝑtātem corꝑis ſui: ſed
mulier/ niſi habeat legittimā cauſam negādi. Ex q̇bus
patet ꝙ magnū pctm̄ incurrūt ꝯiuges ſibi mutuo in de=
bito inobedientes. Nam rapinā faciunt/ ⁊ inſuper alteri
occaſionē adulterii tribuunt. Idcirco clamat vbi. ſupra.
aplūs. Nolite fraudari inuicē. Sed quia non ſemꝑ opor
tet obedire: ſubiungit exceptioneʒ/ niſi forte ex conſenſu
ad tempus vt vacetis orationi. et iterum reuertimini in
idipm ne tēptet vos ſathanas/ ꝓpť incōtinentiā veſtrā.

Sunt aūt ſex caſus in qbus a pcepto reddendi debiti qbus excuſat. Primus eſt lepra/de quo dicit tho. q licet teneat ſanus leproſo ꝯiugi reddere debitū/non tñ tenet ei cohabitare. qa nō ita cito inficit ex coitu ſicut ex cohabitatōne. Ratio aūt quare tenet reddere eſt. qa eſt melius nato ſi cōcipit etiā leproſus eſſe: q nō eſſe. nec leproſus phibet vti iure ſuo: q ꝯus malū ex hoc alteri pueniat tpale. maxie ſi timeat ſibi piculū ſpūale/puta incidere i adulteriū. qa leproſi ꝓpt interiorē calorē dicunt multū appetere actū illū. Deberet aūt ſcōm cōmunē opinionem ⁊ alanū: ꝓpe domū leproſe cōiugis manere. Nō tñ tenet ſanus vt pe. de pa. dicit reddere debitū: ſi ex hoc ſibi immineat periculū mortis vel infirmitatis. Uñ dicit tenendū eſt: q nec reddere nec cohabitare tenet niſi ſuppoſito q ex cohabitatione vel redditione debiti nō immineat ſano piculū infectōnis: quo ſuppoſito loquūt iura. extra. de cōiugio leproſorū. ca. ii. Utrū aūt ex redditione debiti immineat piculū infectionis: qrendū eſſet a medicis ⁊ credendū eis. Unuſqſq eni in arte ſua ſapiens eſt. eccle. xxxviii. Dicunt aūt medici q viro accedenti ad mulierem leproſā imminet pbabilit piculū infectōnis: mulierem leproſā imminet pbabilit piculū infectōnis: mulieri ſi cognoſcat a viro leproſo. Quitqd tamen de hoc ſit: nō videt dubiū q qñ mulier eſt infecta vltima ſpecie lepre/ ſcilꝫ leonina in qua tanta eſt ifectio q partes corporis fruſtratim decidunt: nō videt q mulieri ſic infecte teneat vir debitū reddere. quia reddendo vir poſſet euadere periculū.

Scōs caſus eſt de piculo pſone. quia nō tenet qs reddere niſi ſalua cōſiſtentia ſubiecti ſicut natura primo retinet nutritiue ⁊ augmentatiue potentiis gratia ſubiecti q miniſter generatiue grā ſpeciei. iminet autē ex multo coitu piculū. Unde phūs de lon. ⁊ bre. vite. ca. vl. dicit q ſpma amplius emiſſū deſiccat/⁊ ſeneſcunt tales cito. ꝓpter qd mulus lōgioris vite eſt equo ⁊ aſino ex qbus genitus eſt/⁊ femelle maſculis ſi coitiui ſint maſculi. ꝓpt qd etiā paſſeres maſculi breuioris vite ſunt femellis. Si

aūt ifirmus ſit vel vulneratus ⁊ coitus mortalis ſibi eſſe poſſet tūc nec reddē tenet. Et ex iſto principio dicunt aliqui probabilit q ſi vir fur eſt incorrigibilis ꝓpt qd vxor quotidie periclitat cū eo ad mortē erga iuſtitiā: q poteſt fugere ⁊ eū relinqre ne moriat cū eo. ſicut ⁊ de naufragio ꝯmuni liceret ei ſoli euadere ſi poſſet/ nec teneret cū eo ſponte mergi. hoc pe. de pa. Unde etiam hugo ſuper iiii. notat. ſi mulier pbabilit timet dephēdi cū viro ſuo fure/qui eſt in nemore ⁊ nō audet venire ad eū/vel ſi timet pbabilit q vir ꝯpellat eā ad eūdū ſecū in furto faciendo: nō tenet ire ad eū vt ſoluat ei debitū. vt habes ſupra. iiii. parte. ca. iii. §. viii.

Tertius caſus eſt de ipotentia ꝓpter quā aliquis excuſat. quia ipoſſibiliū ſcōꝫ iura nō eſt aliqua obligatio/ ſiue ſit ꝓpter actum pcedentē qd tamē in muliere locuꝫ non habet vel raro ſiue propt aliā cauſā. ita tñ q ſi ꝓpt culpā ſuā peccauit reddendo ſe ipotentē afflictione idiſcreta/vel penitentia: iputat ſibi ſi ꝓpt hmōi/alius icidit in dānabilem corruptelā. Unde nec viro iniūgenda eſt tam grauis penitentia: q ſit impotēs reddere debitum vxori iuuencule feruenti. puta ieiunia ⁊ vigilie q deſiccant ſperma. Nec econuerſo conſulendū eſt vxori facere tam graues penitentias vt reddatur deformis viro ſuo vel q ſit in maciē vel pniciē ſue prolis/ vel ipedimentū ꝯceptus. Nec etiā tenet vir vti calidis vt ſit potens ſꝫ ſufficit q ſe non faciat impotentem.

Quartus caſus eſt ratio fornicatōnis. quia vt ray. ⁊ guil. dicūt fornicans cōmiſſo adulterio amittit ipo iure ius petendi debitū/licet nō ſtatim pdat ſp talis ius quo alr tenet ſibi reddere/ qñ videlꝫ fornicatio eſt occulta/⁊ pbari nō poteſt. Si eni fornicatio eſſet notoria: tūc nec reddere nec exigere debet debitū ille q innocēs ē/niſi reus penitentiam velit agere ⁊ niſi in caſibus certis quos ponūt doctores in quibus fornicatio vel adulteriū non diuortiat cōiuges hec de ray. ⁊ glo. Uide de hoc ſupra parte iiii. c. iii. p totū. Immo dicūt qdā magni ⁊ multi q ſi

pro certo vxor ſcit ꝙ maritus eius fornicatus vel adul-
teratus eſt/⁊ habet teſtes quibus hoc probare poteſt:nō
tenet̄ ei reddere debitū/etiam ſi non eſt ab eo propt̄ for-
nicationē per ſn̄iam ſeparata ſi ip̄a vult cōtinere. Idem
dicunt ꝙ ſi mulieri firmit̄ dictet conſcientia ꝙ maritus
eius coget eam ad mortale/ſi venerit ad eū in lectū vel
alibi:non tenet̄ ire ad eum ꝓ reddendo ꝙdiu ſibi hoc di
ctet conſcientia erronea. Notat p̄terea pe.de pa.di.xv.ꝙ
triplex fornicatio inter cōiuges poteſt inſurgere ſcilicet
carnalis.ſpiritualis.⁊ īnaturalis.De carnali quomodo
propt̄ eā quis pōt dimittere aliū:dictū eſt.De ſpūali pu
ta qn̄ quis incidit in hereſim/iudaiſmū/ vel idolatriā/
aut paganiſmū/idem dicendū eſt ſicut de fornicatōe car
nali dictum eſt/niſi ꝙ propt̄ vnicā fornicationē carnalē
qs pōt talem dimittere.ſ3 propt̄ ſpūalem nō ſic/ſi ſeve-
lit corrigere.De īnaturali fornicatione idē dicendū ē qd
de carnali.que īnaturalis extendit̄ ad vitiū ſodomiticū/
⁊ ad polutionē extraordinariā cum alio vel cū alia com
miſſā.De omī peccato ↄtra naturā probat ꝑ.xxxii.q.iiii.
meretrices.vbi dicit̄ ꝙ noīe mechie omīs illicitus ↄcubi
tus/atq3 iſtoꝝ mēbroꝝ nō legittimus vſus:ītelligi debet
Un̄ q̄a mechia cauſa eſt diuortii ſufficiens ⁊ grauior ſit
mechia in oī peccato ↄtra naturā/ꝙ in adulterio ꝓprie
dicto:ideo ſi alt̄ agat in mēbro cū altero innat̄ali vel po
ſteriori/vel polluit ſe ꝓpriis manibus:idē eſt effectus ſi-
cut de ſīplici mechia.Et fūdant̄ illa in v̄bo.xp̄i q̄ ob cau
ſā fornicatōis vxorē dimittere poſſe determinauit.

Quintus caſus eſt ratione voti.vt ſi de licentia alteri
us cōiugis facit votū de caſtitate a modo ſeruāda ſīplex
inꝙ vel ſollēne votū.q̄a extūc ꝑdit ius petendi/nec red-
dere tenet̄.vt ſupra.ꝑte.iiii.ca.ii.§.iiii.

Sextus eſt ratione loci.ꝓut ſupra.ꝑte.v.ca.i.§.viii.

Ca.iii.huius quinte ꝑtis. Primo oſtēdit ꝙ tp̄e ſacro
nō licet petere debitū.Scd̄o ꝙ etiā nō licet poſt ↄceptū/
Et ꝓpe partū. Tertio ꝙ etiā hoc nō licet tp̄e purgatōis
Quarto ꝙ nec tempore menſtruoꝝ.Quinto oſtēdit q̄b3

temporibus interdicta eſt nuptiarū celebratio.Et ſic ter
minat̄ materia p̄n̄tis tractatus.

E tertio principali videl3 de tp̄ibus in q̄bus cōti
nentia cōiugibus etiam inducit̄: notandū ꝙ ad
hoc ſunt q̄nq3 tp̄a. Primū tp̄e ſacro nō licet pete
re debitū/puta tēporibus ꝓceſſionū /ieiunioꝝ ⁊ feſtoꝝ.
Unde exo.xix.nō appropinq̄tis vxoribus veſtris. Dicit
tamen pe.de pa.ꝙ nō eſt peccatū mortale ſed veniale ni
ſi cōmitteret̄ ↄtemptus nimius/ita etiam ꝙ ſi ꝓpt̄ tem-
pus ſi deus p̄cepiſſet non abſtinerent. quia ſicut furari
tp̄e ſacro nō mutat ſpeciem:ita nec debitū ↄiugio petere
tp̄e ſacro. Sepe tamē eſt annexa irreuerentia ſiue irreli
gio intemperātie coniugioꝝ voluptati vacantiū ex quo
⁊ graue veniale/⁊ mortale ſepe cōmittit̄. Unde primo
dialog.greg.narrat de ↄiugata q̄ victa carnis illecebris
nō abſtinens in nocte:in craſtino ad eccleſiā dedicandā
cum reliquiis beati ſebaſtiani martiris veniens cū aliis
a diabolo arrepta fuit. Hoc tn̄ non cogit qd illud fuerit
mortale.quia etiā propt̄ peccatū veniale tradit̄ qs ſatha
ne. Un̄ etiā ꝓpheta a leone occiſus eſt.iii.reg.xiii. Nō ei
in aīam ꝑtātem accipit niſi ꝑ mortale.ſed in corpus ſic.
Reddere vero cū diſplicentia tp̄e ꝙtūcunq3 ſacro:nullū
peccatū eſt. quia debitū et neceſſariū eſt ex quo verbis
ab exactione compeſci non poſſunt.

Scd̄m ⁊ tertiū eſt tp̄us qd eſt poſt ↄceptū ꝓprie ⁊ ꝓpe
partū.de quibus dictū ē ſupra.ꝑte.v.ca.i.§.vi.q̄a vt pe.
de pa.dicit ſꝑ ē peccatū petere debitū vſq3 indifferenter
tp̄e cōceptus ⁊ partus. quia etiā bruta ↄtinent elephas
aūt ad imp̄gnatā nō accedit. Nam ſi quis ad īpregnatā
accedat/⁊ pret̄ ſpem opprimat puerū aīatum fit irregu
laris.q̄a.ſ.dabat operā rei illicite. Unde etiā ſibi impu-
tat̄ ad penā:quitquid ſequit̄ ex eo.

Quartū eſt tempore purgationis ↄiugis poſt ꝑtū in-
fra.xl.dies. Uerum ꝙ in veteri teſtamento vſq3 ad .lx.
vel lxxx. diē mulier a viri thoro ſicut a tēplo q̄bſtinebat
cerimoniale fuit ideo hodie nō ligat. Un̄ ſicut mulier in

noua lege ſtatim poſt partum ſine mortali poſſet eccleſi
am intrare nec debet prohiberi/ſi autem ex veneratōne
voluerit abſtinere deuotioni eius non eſt imputanduz/
ita ſi ſtatim poſt partũ alteruẗ petit debitũ non eſt mor
tale ſed veniale. Et indecens eſt ꝙ non abſtineat a cōſor
tio viri ꝙ̄ diu abſtineat ab ingreſſu templi. Primũ pro=
baẗ extra. de puriſi. poſt ꝑtum. ca. i. Ergo poſt partũ in
puerperio non eſt peccatũ mortale. quia timeẗ de egritu
dine vxoris. Ad puerperã ergo accedere erat prohibitũ
lege moſaica/hodie tñ non prohibeẗ templũ ingredi. q̇a
⁊ emorroiſſa tetigit fimbriam veſtimenti chriſti vt patet
vbi ſupra de puriſi. poſt partũ. ⁊ in decre. di. v. ad eius
cōcubitum. Nichilominus tñ ibidem prohibeẗ viro ad
eam accedere/non aũt de neceſſitate: niſi adhuc eſſet i=
firma. ⁊ propẗ hoc eſſet periculũ mortis/vel aggrauatō
infirmitatis. Hec pe. de pa.

Quintũ eſt tempore mēſtruoꝝ. de quo etiã ſupra di=
ctum eſt. Unde dicit idem pe. ſi innaturalis ⁊ acciden=
talis ſit fluxꝰ a quo mulier diciẗ emorroiſſa: nō inẗdiciẗ
petitio vel redditio. q̇a qñ eſt ĩfirmitas ꝑpetua vel nimis
diuẗna: ꝑiculoſũ eſſet ꝯiugatis aliq̇bus ꝓhibere tũc etiã
ꝯcipere nō pōt ſcōm quoſdã. Uñ nō timeẗ ꝓli. Ideo tũc
eſt veniale petere: cũ nō ſpereẗ ꝓles/niſi ſit ꝓpẗ fornicati
onē vitandã in ſe vel ĩ alio. vt tactũ ē ſupra ꝑte. v. ca. i. §.
vii. Si aũt ſit naturalis ĩ mēſe/a quo ⁊ mēſtruata diciẗ
adhuc non videẗ mortale ſcienẗ petere vel reddere. Uñ
mulier ſi ſine ſcandalo viri pōt ſe excuſare: debet ſubter
fugere. Aliter non peccat cũ dolore reddendo ſcōm bo=
nauē. ⁊ petrũ de tarquino. Sed dicunt ꝙ exigere ſcienẗ
eſt mortale moti auctoritatibꝫ hierony. ſupra allegatis
ca. i. huius partis. §. vii. Et leuitici. xviii. Ad mulierem
que menſtruũ patiẗ non accedas. Sed dicit pe. de pa. ꝙ
illa oppinio nō videẗ vera. q̇a nō eſt maior timor de in=
fectione ꝓlis tēpore menſtruoꝝ ꝙ̄ tp̄e lepre tũc aũt pete
re non eſt mortale/ergo nec nũc. Unde alber. pe. de pa.
ſoluunt argumenta bonauenture et petri de tarquino.

Sextũ eſt de tp̄e quando licꝫ habere nuptias. de quo
ſupra dictum eſt parte. iiii. ca. i. §. iii. Tribus enĩ tempo=
ribus celebratio nuptiarũ interdicta eſt. ſicut ibidem di
ctum eſt quo ad tria que cōtinet nuptiarũ ſollennitas.
Primo eſt interdicta benedictio nuptialis. Secundo fe=
ſtum cōiugii nuptialis propẗ laſciuias q̄ tunc fiunt. Et
pari ratione dicit pe. de pa. vt ſupra tactum eſt videtur
interdicta traductio ſollennis ſponſe que aliqñ poſt nu
ptias fit de domo parētum ad domũ viri in qua etiam
multe inſolentie fiũt iſtis temporibus diſcordātes. Sũt
autē hec tria tempora. Aduentus incluſiue a dominica
prima vſq3 ad octauas epiphanie incluſiue. Et incluſiue
a ſeptuageſima vſq3 ad octauas paſche incluſiue. Et do
minica ante aſcenſionē excluſiue vſq3 ad octauas pēthe
coſtes excluſiue. Tamen quia ꝯſuetudo eſt optima legũ
interpres: ideo eſt ſequenda terre cōſuetudo de ꝓ̄cipio
⁊ fine/excluſiue vel incluſiue dictorũ feſtorũ. Nec feſtum
omniũ ſanctorũ/nec aſſumptōis beate virginis/nec q̄d=
cunq3 aliud tempus ſcilꝫ ieiunioꝝ/proceſſionũ/feſtoruꝫ
nec annus poſt mortem cōiugis interdiciẗ: niſi tria tem
pora ſupra dicta. Unde ſicut aliis temporibꝫ petere de=
bitũ nō eſſet mortale/nec forte veniale: ſic nec ꝯtrahere
cũ non ſit expreſſe ꝓhibitũ. Sed his tribus tp̄ibus eſſet
mortale nuptias celebrare propẗ expreſſam ꝓhibitionē:
licet non eſſꝫ mortale debitũ petere a coniuge rite prius
benedicta. vt ſupra late diſtinctum eſt

Quod de lepra morali dicere propoſueram: chriſto
duce expleui.

Religioſi doctiſſimiq3 viri fratris. Johannis. Nyder
ſacrarũ litterarum profeſſoris digniſſimi/ordinis predi
catorũ: tractatus de Lepra morali: cuilibet cōfeſſori per=
neceſſarius/omnia. vitiorum genera breuiſſime exami
nans: feliciter finit.

Impreſſuſq3 pariſius per. Johãnem Bonhōme. Anno
dñi. M° CCCC° lxxxx° Die xxx menſis Julii.

Sequūtur capitula ſiue rubrice huius libri nūcupati liber de lepra morali iohānis nyder qui quideꝫ liber diuiditur in quinqꝫ partes

Capitula prime partis

Prime ptis ca.i.de ſupbia:ꝯtinet primo quale ſit ipa pctm̄ ⁊ qualiꝶ ab aliis differēs. Scdo qd ſit ipa ſupbia. Tertio qn̄ ē mortale pctm̄ ⁊ qn̄ veniale. Quarto qd ſit ꝯtemptus. Quinto quot ⁊ que ſpecies ſupbie ⁊ ad quas reducunꝶ magnitudo iactantia excuſatio in pctis pſumtio puſilanimitas. Sexto quot gradus ſupbie. Septimo que proprietates eius. Octauo qd īfidelitas ⁊ quot eius ſpecies. Nono qd blaſphemia quot eius ſpēs:licet iproprie dicaꝶ habere ſpecies et quot gradus. Decimo quot ſpēs pcti in ſpiritūſanctū. Undecimo quid ſciſma. Duodecimo quid inobedientia quot gradus eiuſdem.

Ca.ii.de inani gloria primo vicio capitali:ꝯtinet que ſequunꝶ. Primo quid inanis gloria. Scdo ꝙ appetitus glie eſt qnqꝫ meritorius. Tertio ꝙ appetitus vane glie ſp eſt pctm̄ /⁊ quare. Quarto quot modis ⁊ qbus appetitus dicitꝶ eſſe inanis glie. Quito quoº differunt ſupbia ⁊ ianis glia. Sexto quot modis ſit pctm̄ mortale/⁊ quibus.⁊ quomodo eſt tm̄ veiale. Septimo filias ianis glie enumerat. Octauo qd nouitatū pſumptio. Nono qd inobediētia.vbi ponūꝶ tres regule ſco.valdevtiles.⁊ quoº differūt cōtemnere ⁊ negligere. Decimo qd iactātia/vn̄ oriꝶ/qbus modis eſt peccatū mortale/qd ironia/qd ambitio/⁊ quibus modis cōmittitur. Undecimo quid ypocriſis.quibus modis quis dicitꝶ ypocrita.que ſunt ſigna ypocrite.quibus modis ypocriſis eſt peccatuꝫ mortale. quid ſimulatio ⁊ quibus modis eſt peccatuꝫ/ ⁊ quibus non. Duodecimo quid ptinatia/quid ꝯtentio/⁊ qd diſcordia. Tridecimo qbus modis peccat adulator⁊ qbus non.qbus modis adulatio eſt mortale/⁊ quibus tantuꝫ

veniale. Decimoquarto quid curioſitas/quibus modis
eſt peccatū/⁊ quibus curioſe inquirere facta ꝓximoꝝ/et
veritatem de rebus ſenſibilibus non eſt peccatum.Deci
moquinto quibus modis ornatus in veſtibus eſt pecca=
tum et quibus modis eſt peccatū mortale.et quibus mo
dis ornatus eſt licitus.quibus modis defectus ornatus
eſt peccatū/⁊ quibus non

Ca.iii.de auaricia.primo oſtendit quid ſit/⁊ quibus
modis ꝯmittit̄.Scđo q̇bus modis ſit mortale pctm̄/⁊ q̇
bus veiale.⁊ quid ſup his cancel.ponit.Tertio ſcꝫ aliū
doctorē quot modis cōmittit̄ ⁊ quibus.Quarto quot et
q̄ ſūt ſpecies auaricie.Quinto q̇d ꝓdigalitas.q̇d iniuſti
tia/⁊ quotuplex eſt.Sexto ſeptē auaricie filias explicat.
Septimo quaſdā cancel.ꝓpoſitiones compendioſas ad
ꝓpoſitū recitat.Octauo quid aſtutia/quid dolus.Nono
quid ſimonia/⁊ circa que cōmittit̄.Decimo q̇d vſura/q̇=
bus modis venditio aut emptio ſit peccatū.⁊ quid circa
hoc dicat.cancel.Undecimo quid ꝑfidentia/⁊ q̇d ꝯſū=
ptio.Duodecimo quid ſacrilegiū/⁊ quibus modis ꝯmit
titur.Tridecimo quid ꝑſonarū acceptio/et quibus mo=
dis ſit Decimoquarto quid dicendū de his qui alios in
iuſte īpediunt a cōſecutione bn̄ficii.

Ca.iiii.De luxuria. Primo oſtendit quid ſit luxuria ⁊
quibus modis in generali ſit.Secūdo qn̄ pollutio acci=
dit ex peccato/⁊ qn̄ nō.Tertio de gradibus luxurie ſcꝫ
actus interiores ſenſualitatis/ voluntatis aut rationis.
Quarto quot ⁊ que ſūt ſpecies eius.⁊ earūdem declara
tionē. Quinto de fomentis libidinis/q̇bus ſcilꝫ luxuria
nutrit̄.Sexto de circunſtantiis corrumpantibus actum
carnalem/etiam in matrimonio . Septimo quot et que
ſunt filie ipſius luxurie.

Ca.v.de vicio capitali quod ira dicit̄. Primo oſtēdit
quid ſit ira.Scđo q̇bus modis ira ſit meritoria. Tertio
quomodo ira nullū pctm̄ eſt:ſꝫ naturalis paſſio ⁊ q̇bus
modis ē pctm̄ veniale.Quarto quibus mōis ira ē pctm̄
mortale ex ſuo genere ⁊ quibus nō/ ⁊ quot modis talis

pōt fieri pctm̄ tantū veniale.Quīto oñdit q̇d ſeuitia vin=
dicatio/ſeueritas/crudelitas.⁊ quid remiſſio ſiue impu=
nitio.Sexto quot ⁊ que ſūt ſpēs ire/⁊ quot gradus.Se=
ptimo quot ⁊ q̄ ſunt filie ire. Octauo quid impacientia
in longanimitas/īperſeuerantia ſiue mollicies incōſtan
tia . Nono quid audacia intimiditas. quibus modis ti=
mor eſt peccatū/⁊ quibus modis non.⁊ q̇d inuerecūdia
Decimo quid diſcordia/cōtentio/⁊ litigium.Undecimo
oſtendit quid deriſio/⁊ quomodo eſt paccatū mortale ⁊
quomodo veniale.Duodecimo quomodo maledicere eſt
pctm̄ mortale/quō veniale/⁊ quō nulluꝫ pctm̄.Tridecī=
mo quid ꝯtumelia/quō differunt ꝯtumelia ꝯuitiū/⁊ im=
properiū.quō eſt peccatū mortale/⁊ quō veniale.Deci=
moquarto oſtendit quid rixa.⁊ quō eſt peccatū mortale
quomodo veniale q̇d ſeditio/ꝙ ex genere ſuo mortalis ē
Et q̇bus modis bellū ſit iniuſtū.

Ca.vi.de gula. Primo oſtendit q̇d ſit gula. Secundo
quibꝫ modis gula ſit peccatū mortale.Tertio qn̄ appe=
titus cibi non eſt peccatū/⁊ quomodo eſt veniale.Quar
to an quantitas aut qualitas cibi faciant pctm̄.Quinto
inquirit vn̄ mouet̄ quis ad gulā. Sexto īquirit an igno=
rantia diſcernendi ſi propter neceſſitatē vel voluptateꝫ
ſumat̄ cibus excuſet. Septimo quomodo quis. capiens
cibū plus ꝙ neceſſitas requirat peccet.Octauo quinqꝫ
gule ſpecies enumerat.Nono q̇bꝫ modis ieiunii fractio
dici pōt peccatū mortale.Decimo de intemperantia/de
inſenſibilitate/ et qualiter in cibi diminutione cōmittit̄
peccatū . Undecimo an abſtinētia nimia ſit peius pctm̄
ꝙ voracitas.Duodecimo an peccata carnalia ſint graui
ora ſpūalibus.Tridecimo quomodo ebrietas eſt pecca=
tū mortale/⁊ quomodo nō/⁊ ſi peccet q̇ alterū inebriat
Quartodecimo de q̇bus filiabus gule . Quintodecimo
quibus modis iocularitas eſt peccatū/ aut mortale/aut
veniale. Decimoſexto quibus de cauſis choree fieri poſ=
ſunt ſine peccato/⁊ q̇bus nō ſine pctō . Decimoſeptimo
ſi dare hiſtrionibꝫ/aut ipos īſpicere ſit pctm̄.decioocta=

uo q̇bus modis reuelare ſigillū ſecreti pōt fieri ſine pec-
cato/⁊ quibus modis non ſine peccato/ ⁊ qui tenent̃ ad
ſigillū cōfeſſionis/⁊ que ſub ipſo cadūt.
Ca.vii.de inuidia. Primo oſtendit quid ſit inuidia et
in quibus ꝯſiſtit. Secūdo qualiter differt a ſupbia/emu
latione/⁊ odio: quod aliqñ eſt dei/qñqꝫ proximi. Tertio
ꝙ inuidia dilectōni proximi contrariat̃. de qua quidem
dilectione recitat cancel. quinqꝫ regulas. Quarto oſten-
dit qualiter inuidia eſt peccatū mortale/⁊ qualiter non.
⁊ ꝙ quatuor modis cōtingit habere triſtitiam de bonis
alterius. Quinto de quinqꝫ filiabus inuidie. ⁊ ibi multa
dicunt̃ circa detractionē. Sexto quid iudiciuꝫ/quot mo
dis iudicium fit maluꝫ. Septimo de iudicio ſuſpicioſo/
ſiue ex ſuſpicione pcedente quid ſit/ et quot modis fieri
poteſt iudiciū non rectum ex ſuſpitione. Octauo ex qua
ſuſpitione poteſt fieri rectuꝫ iudiciū/et ex qua non. ⁊ ibi
diſtinguit̃ triplex ſuſpitio. Nono de quibus perſonis po
teſt haberi iudicium ſuſpicioſuꝫ. ⁊ de quibus non oſten-
dit per ſex propoſitōnes. Decimo cur dubia in meliorē
partem ſunt interpretanda / ⁊ ꝙ ſolius dei eſt de occul-
tis cordis iudicare. Undecimo an homo ſeipſum de oc-
cultis cordis iudicare poſſit : per quinqꝫ propoſitiones
determinat
Ca.viii. de accidia. Primo oſtendit quid ſit accidia/
et quomodo differt ab inuidia/ ⁊ quomodo eſt peccatū
mortale ⁊ quomodo non. Secundo ꝙ caritas huic vitio
opponit̃ ⁊ ibi de modo diligendi deū/proximū ⁊ inimi-
cum. Tertio quid ſcandalum/et quotuplex/ et quod eſt
peccatum et ꝙ non. Et ibi vide quinqꝫ regulas cancel.
Quarto ad declarationē vitiorū prudentie oppoſitoꝝ:
partes prudentie explicat. Quinto de imprudentia/pre
cipitatione/incōſideratione/inconſtantia/ negligentia/
prudentia carnis/aſtutia ⁊ ignorantia. Sexto q̇bus mo
dis ſit ingratitudo/ et quibus modis eſt peccatum mor-
tale et quibus veniale. Septiмo quibus modis preter-
mittitur correctio fraterna/et quomodo cum peccato et

quomodo ſine peccato. Octauo de votoꝝ fractione aut
omiſſione/⁊ de orationū debitarū pretermiſſione. Nono
de filiabus accidie ſecūdum grego . Decimo de filiabus
eiuſdem ſecūdum yſodorū. Et in hoc terminat̃ materia
de ſeptē viciis capitalibus.

Capitula ſcōe partis

Secunda pars principalis cōtinens ea q̄ fieri poſſūt
contra decalogi precepta: tria capitula habꝫ. Primū de
his que fieri poſſunt contra primū preceptū. Primo q̇d
per primū preceptū prohibet̃ explicat. Scōo oſtēdit q̇d
ſit ſuperſtitio/⁊ quot in generali habet ſpecies . Tertio
quid diuinatio/⁊ quibus modis in generali ſit. Quarto
octo ſpecies diuinatōnis vbi demones expreſſe īuocant̃
explanat. Quinto de aliis ſex diuinationis ſpeciebꝫ vbi
demones tacite tantum inuocantur/determinat. Sexto
oſtendit ſeptem modos quibus in actibus noſtris fiunt
obſeruatōnes illicite. Septimo quomodo demones ad-
iurare/vel homines eſt licitum vel non. Octauo quibus
modis temptat̃ deus/⁊ quomodo eſt pctm̄.
Ca.ii. huius ſcōe ꝑtis explicans ea q̄ fieri poſſunt cō-
tra ſcōm/tertiū/quartū/⁊ quintū decalogi p̄cepta. Pri-
mo oſtendit q̇d ſit iurare/⁊ quot comites habere debeat
vt ſit licitū. Scōo quid ꝑiuriū/⁊ quibus modis cōmitti
pōt. Tertio quomodo falſuꝫ teſtimoniū in iudicio ferre
ſit pctm̄/ ⁊ ꝙ tribus modis q̇s nō eſt ꝑiurus: non obſer-
uando illa ad q̄ prima facie videret̃ eſſe iuramento obli
gatus. Quarto de exigentibꝫ iuramentū quomodo pec
cant/⁊ quomodo nō. Quinto q̇bus modis infringat̃ ter
tium decalogi p̄ceptum. Circa quod ponūtur quinqꝫ ꝑ-
utiles regule cancel. Sexto quibus modis trāſgreditur
quartum preceptum quod eſt de honoratione parentū/
et circa hoc etiam habes tres regulas cancel . Septimo
quibus modis quintū legis preceptum tranſgredi poſſi
mus edocet.

Ca.iii.huius ſecunde partis. Primo oſtendit que fiũt cõtra ſextũ pceptũ. Scõo que fiunt cõtra ſeptimũ. Tertio que fiũt cõtra octauũ ⁊ diſtinguens mendactũ: oſtendit qñ eſt peccatũ mortale et qñ non. Quarto quomodo negare veritatẽ in iudicio ſit peccatũ. Quinto qñ qs teneat ferre teſtimoniũ/⁊ qñ non. Sexto explicat quando quis tenetur aliũ accuſare/ ⁊ quomodo quis in accuſando poteſt tripliciter peccare. Septimo quomodo aduocatus peccat aliqñ certa ſciẽtia/⁊ aliqñ ignorãtia. Octauo oſtendit quomodo iudex peccat/⁊ quomodo nõ/ ⁊ ſi liceat reo cõdemnato ſe vi defendere/aut fugere ⁊ quomodo qñqȝ appellare eſt pctm̃.

Capitula Tertie ptis

Tertia pars de his q̃ ↄmittunt circa ſacramenta vnicum ↄtinẽs capitulũ. Primo dat q̃nqȝ regulas de ſacramẽtis in generali. Scõo de ſacramẽto baptiſmi dat vnicã regulã. Tertio de ſacramento ↄfirmatõis dat ſimilit vnã. Quarto circa ſacramentũ eukariſtie tres ponit regulas. Quĩto circa ſacramentũ penitentie trideci dat regulas. Sexto de ſacramento extremevnctõnis duas ponit regulas. Septimo circa matrimonii ſacramentũ tres regulas ponit finaliter. De ſacramento aũt ordinis nichil ſpeciale. quia ſi quis aũt indigne illud ſuſcipiat aut indigne cõferat/aut nõ iuſte et ſancte exequat: poteſt videri ⁊ in materia de ſymonia aut per ea que hic dicunt de aliis ſacramentis.

Capitula Quarte ptis

Quarta pars pꝛincipalis/tria ↄtinet capitula. In hoc pꝛimo capitulo pꝛimo explicat q̃ dicẽda ſũt. Scõo oſtẽdit quomodo eccleſie ꝓhibitõ matrimoniũ cõtrahendũ impedit. ⁊ ibi de clãdeſtino matrimonio inuenies. Tertio quomodo tps feriatũ matrimoniũ impedit. Quarto quomodo inceſtus etiam impedit. Et ibi habes tres putiles regulas. Quinto quomodo raptus etiam impedit. Sexto quomodo pꝛopꝛie mulieris interfectio matrimoniũ etiam impediat. Septimo poſſunt [illegible] idez quatuoꝛ alia impedimenta.

Ca.ii. Pꝛimo generaliter enumerat duodecim impedimenta matrimonii. Secundo determinat de pꝛimo. ſ. de erroꝛe. Tertio de ſcõo. ſ. de ſeruitute. Quarto de tcio ſcilȝ de voto. Quinto de quarto ſcilȝ de cognatõe. Sexto de quinto impedimento. ſcilicet de crimine. Septimo de ſexto. ſcilȝ de diſparitate cultus. Octauo de ſeptimo/ ſcilicet de violentia. Nono de octauo/ſcilȝ de ſacro oꝛdine. Decimo de nono. ſ. de ligamine. Undecimo de decimo impedimento. ſ. de iuſtitia publice honeſtatis. Et ibi quid ſponſalia/⁊ quibus modis ↄtrahi poſſunt/⁊ q̃bus poſſunt impediri. Duodecimo de vndecimo ĩpedimento ſcilȝ de affinitate. Tridecimo de duodecimo ĩpedimẽto ſcilȝ de reddendo debitũ ĩpotentia.

Ca.iii. huius quarte partis. Pꝛimo oſtendit an liceat cõiugi cõiugem dimittere pꝛopt foꝛnicationẽ carnalem Scõo an idẽ liceat pꝛopt foꝛnicationẽ ſpũalem. Tertio ſi ꝑpter foꝛnicationẽ innaturalẽ. Quarto ſi ꝑpter foꝛnicationis vehementẽ ſuſpitionẽ. Quinto oſtendit. vii. caſus in quibus nõ licet cõiugi dimittere cõiugem. Sexto qñ vir tenet dimittere et expellere a ſe cõiugem. Septimo ponit quinqȝ caſus in quibus vir etiam innocẽs nõ tenetur dimittere coniugem. Octauo oſtendit an pꝛopt alia crimina a foꝛnicatione coniunx poſſit coniugem dimittere.

Capitula Quinte ptis

Quinta pars pꝛincipalis ⁊ vltima huius tractatus iii. cõtinet ca. Pꝛimũ ca. ſup dicendis pꝛimo ſe excuſat. Scõo q̃ dicenda ſunt explicat. Tertio oñdit ꝙ actus cõiugalis ĩ quatuoꝛ caſibꝰ eſt meritoꝛius vite etne. Quar=

to qñ talis actus indifferens. Quinto ꝙ ppt effrenataꝫ
intentionē talis actus eſt pctm̄. Sexto ꝙ etiā eſt peccatū
ratione aboꝛſus. Septimo ratione periculi infectionis
pꝛolis. Octauo ꝙ quando eſt peccatum ratione loci ſa
cri in quo fit. Nono ratione modi innaturalis. Decimo
ratione indebite pꝛouocatōnis ad hmōi actum/que tri
plicit fieri pōt. Undecimo oſtendit ꝙ talis actus eſt pec
catum ſi fiat ante benedictionē eccleſie conſuetā. Duode
cimo ſi cōtra votum etiam ſimplex fiat. Tridecimo ſi fi
at ante conſenſū de pꝛeſenti etiam poſt ſponſalia. Qua=
tuoꝛdecimo oſtendit in quibus caſibus actus cōiugalis
eſt peccatū veniale.

Ca.ii.huius quinte partis. Pꝛimo oſtendit ꝙ cōiunx
tenetur reddere debitum ſuo coniugi petenti. Secundo
oſtendit ſi coniugi lepꝛoſo ſanus coniunx teneatur red=
dere debitum. Tertio ꝙ vnus coniugum nō tenetur alte
ri debitum reddere in detrimentuꝫ ſue ſanitatis. Quar
to oſtendit ꝙ vnus coniunx ad hoc excuſatur pꝛopt im=
potentiam que tamen ex culpa ſua non accidit. Quinto
oſtendit qñ pꝛopt foꝛnicationē/aut carnalē/aut ſpiritu=
alem/ aut innaturalē coniunx excuſat ad hoc actu red=
dendi debitum. Sexto oſtendit idem pꝛopt votum caſti=
tatis/et pꝛopt locum ſacrū.

Ca.iii.huius quinte partis. Pꝛimo oſtendit ꝙ tem=
poꝛe ſacro non licet petere debitum. Secundo ꝙ etiam
non licet poſt conceptum. Et pꝛope partum. Tertio ꝙ
etiam hoc nō licet tempoꝛe purgationis. Quarto ꝙ nec
tempoꝛe menſtruoꝛū. Quinto oſtendit quibus tempoꝛi=
bus interdicta eſt nuptiarum celebꝛatio. Et ſic termina
tur materia pꝛeſentis tractatus.

Finit Tabula

Eximii ſacre theologie ꝓfeſſoris fratris iohis nyder
ordinis predicatoꝝ manuale confeſſoꝝ.ad inſtructionē
ſpiritualiū paſtorum: Feliciter Incipit

Uoniam iuxta beati gregorii i ſuo paſto
rali ſententiā: regimē aiarū eſt ars artiū
q iccirco pro cōpendioſa doctrina cōfeſſo=
ribus quorū itereſt regere aias plurimū
neceſſaria . hoc manuale totū non meis
collegi ex dictis: ſed ex doctorum tam in iure diuino ꝙ
humano peritiſſimis coaceruaui ſentēciis. relinquens
allegationes nōnūꝙ varias vt legēdi faſtidium tolētur
placuitqꝫ illud in partes tres diſtinguere

Prima erit de neceſſariis cōfeſſionē ſacramentalem
precedētibus .Scda de neceſſariis ꝯfeſſionē cōcomitan=
tibus. Tercia de variis ipſam ꝯfeſſionem ſequentibus.
Prima pars ꝯtinet ſex capitula illa tāgentia que cōfeſſi
onem precedē debent.

Caplm̄.i.de neceſſaria ſcienctia ꝯfeſſori.de caſibꝰ epo
reſeruatis tā a iure ꝙ a generali cōſuetudie. quomº pec
cet q̄ inſcius audit ꝯfeſſiones dormitās vel obaudiens.
ſimiliter quomodo peccet in audientia confeſſionum.de
differētia excōicationis a iure lata ⁊ ab homine.

Ro intellectu igit̄ dicendoꝝ notat dn̄s albertus
p ſuper quarto. diſt.xvii. ꝙ q̄dam ſūt de bene eſſe
cōdiciones cōfeſſoris potiꝰ ꝙ de neceſſe eſſe eiuſ
dem videlꝫ cōtente in his verſibus . Sit ꝯfeſſor dulcis
affabilis atqꝫ ſuauis.Prudēs diſcretus mitis pius atqꝫ
benignus. Sed vix vnꝙ inuenit̄ talis : qui oīa hec i ſe
habeat. Sunt aūt differētie tres de neceſſe eſſe ꝯfeſſo
ris ſine q̄bus ſine pctō eſſe nō pōt.ſcilꝫ diſcernere audi
ta extrahere occulta ⁊ medicare ſalubriter inuenta.Diſ
cernere audita fit per ſcientiā diſcernēdi int̄ lepram ⁊
leprā.Extractio aūt occultoꝝ fit ꝑ diſcretiuam inq̄ſitio
nem.Et medicatio inuētorū fit per diſcretā penitētie ſie
ſatiffactōis iniūctionē. Dicendū igit̄ ꝙ ſacerdos non te
netur ſcire diſcernere niſi in cōi ſcꝫ que ſint capitalia ⁊

que mortalia ĩ cõmuni:ꝛ ꝙ venialia ex genẽ:ꝛ hoc leue
valde eſt.Dubitatio enĩ que cõtigit inꝯ ſapientes vtrum
veniale aliq̃d ſit vel mortale qḋ cõtingat ex delectatiõe
moroſa adueniẽte vel ex cõtemptu vel hmõi ꝛ nõ ex ge=
nere actus nõ modica ẽ.Sciens ergo illa ꝙ dicta ſũt ſuf
ficiens eſt ꝛ reputaꝯ ꝓ tpis huiꝰ neceſſitate ad ꝯfeſſiones
audiendas.Sed bene puto ꝙ hec neſciens peccat mor=
taliter audiendo ꝯfeſſionẽ.ꝛ eum ĩſtituens peccat adhuc
plus ꝙ̃ ipſe.ꝛ ꝑmittens inſtitutũ miniſtrare mortaliter
peccat ſi ſua ĩtereſt tales ꝓhibere.Nec alber. Addũt alii
rõnabiliter: ꝙ cõfeſſor teneꝯ ita diſcretus ẽe vt difficilia
ſciat eſſe difficilia.nec ꝓcedendũ in eis ſine ſuperioꝝ ꝯſi
lio vel auctoritate canonũ. Ex quibus patet ꝙ cõfeſſor
tenetur multa ĩ ꝑticulari ſcire aut dubia inueſtigare vi
delꝫ caſus reſeruatos epõ ꝛ ſupioribus.cẽſuras eccleſia
ſticas ꝓ̃ſertim excõicatõis maioris de q̃bus diceꝯ ſtatim
ſequẽti capitulo.ꝛ pctõꝝ quorũdã diferẽtias ꝛ impedi=
menta matꝛmonii.que reperies in noſtro tractatu de le=
pra morali.

Sed queris ꝙ̃ ꝛ quot ſũt caſus epõ reſeruati: Reſpõ
det benedictus.xi.in decretali inter cunctas:ꝙ q̃tuor de
iure cõmuni ꝛ q̃nqꝫ de ꝯſuetudĩe approbata.Primus ẽ
peccatũ clerici ꝓpter quod ĩcurriſſꝫ irregularitatẽ.hoc ẽ
ab irregularitate ñ põt abſoluẽ. ſꝫ ſi cadat ĩ pctm̃ quod
ad epĩ auctoritatẽ ꝑtinet:tũc nec ab irregularitate nec a
pctõ põt abſoluẽ.Si aũt eſſet irreglãritas quã ꝑ pecca=
tũ ĩcurriſſet qḋ peccatum nõ eſt epõ reſeruatũ:tunc lai
cũ qui nõ curare habet de irregularitate a pctõ põt ab=
ſoluẽ.Scdũs caſus ẽ de ĩcendiariis.ĩtellige eccleſiarum
vel locoꝝ religioſoꝝ cimiterii aut ſpacii priuilegiati in
circuitu eccleſie. Tales enĩ excõicati ſũt maiori excõica
tiõe ꝛ per epm̃ poſſunt abſolui. ſed ſi denunciati ſũt a ſolo
papa pñt abſolui.incendiarii vero alioꝝ ſũt excõicandi
nõ excõicati.De hoc habes ĩfra ca.iiii.caſu.xi. Tercius
caſus ẽ peccatũ ꝓ quo indicẽda eſſet ſollẽnis penitẽtia.q̃
eſt ĩponẽda ꝓpter pctm̃ enorme ꝛ publicũ qḋ cõmouit

totã ciuitatẽ caſtrũ aut villã.vt homicidiũ . Homicidiũ
tñ voluntariũ ſaltẽ ĩ germania hodie cõiter ex cõſuetu=
dine ad papã dirigiꝯ.Quartus eſt excõicatus maiori ex
cõicatione.Immo frẽs pñtati non debent abſoluere ex=
cõmunicatos ꝑ plebanos ꝓ furtis ꝛ ꝑditis. niſi de taliũ

Porro de cõſuetudine aut ſupioꝝ licẽtia ſpeciali.ap=
probata ſũt q̃nqꝫ.Primus eſt de homicidio voluntario
quod hodie ad papã de cõſuetudine dirigiꝯ.Secundus
de falſariis . q̃a falſificantes lrãs pape ſunt excõicati ꝑ
papã abſoluendi.vt infra.ca.iii.caſu.viii. De falſifican=
tibus monetã in francia qui ſunt excõicati infra ca.vii.
caſu.xxvi.Alibi vero falſificãtes monetã ꝛ publica ĩſtru
menta ab epõ abſoluũtur.Idẽ de falſificantibꝫ lrãs ca=
pituli aut alioꝝ quorũlibet ſupiorũ citra papã ꝛ maxie
monetarũ qñ eſt publicũ. Tercius de violatoribꝫ eccle=
ſiaſtice libertatis ſeu emunitatis . Violare autẽ eccleſie
emunitatẽ eſt facere contra eius libertatẽ. vt qui ĩ eccle
ſiis aliq̃d facit videlꝫ rapiendo vel ſimile: ꝛ talis non ẽ
excõicatus.Sed ſi quis ꝑ violẽtiam multa mala ꝯmitẽt
in eccleſia diruendo altare vel frangendo crucem aut e
normiꝯ tractãdo eukariſtiam vel ſilia:eſt de iure excõi=
catus. vt ĩfra ca.iiii.caſu xi.Quartꝰ eſt de violatoribus
eccliarũ ꝛ cimiteriorũ.Et differũt violare eccleſiã ꝛ vio
lare eccleſie emunitatẽ.Nã violare eccleſie emunitatem
ĩmediate deſcriptũ eſt.Sed violare eccleſiã eſt ipam frã
gere vel incendẽ ꝛ talis eſt excõicatus vt infra.ca.iiii.in
caſibus multis. Quintus eſt de ſortilegis et diuinatori
bus maxime cum ſacramẽtis vel ſacris aut per aliqua
pacta cum demonibus aut etiam ꝑ aliquã artem ſuſpe
ctam aut ab eccleſia prohibitã.puta nigromãtiã vel hu=
iuſmodi opantibꝫ:ꝑcipue qñ eſt manifeſtũ . Et videtur
q̃buſdam ꝙ pñtati fratres ꝛ curati de aliis ſortilegiis le
uibꝫ ꝛ mulierculaꝝ variis ꝛ vanis obſeruantiis:poſſũt
abſoluere.De his vide infra ca.vi.caſu.xxvii.

Preter ꝑ̃dictos tamẽ caſus adhuc quilibet epiſcopus
poteſt ĩ ſua dioceſi ſue auctoritati reſeruare caſus certos

Unde cõfeſſor oĩo ſcire debet tales ⁊ ꝑ cõſequens ſtatuta ꝓuincialia ſinodalia ⁊ cõſuetudines de talibus. Preterea nullus curatus aut fratꝛ ꝑſentatus inq̃tum talis habet in iuramentis aut votis diſpenſare nec ſuꝑ irregularitatibus. ſimiliť nec ab inťdicto abſoluere nec vota cõmutare vel ĩ eiſdem diſpenſare: licet ſcđm quoſdã immo vt ex ꝑcedẽtibus videtur patere. a trãſgreſſione votoꝝ poteſt abſoluere niſi ſit caſus reſeruatꝰ ſpecialiť

Queriť hic q̃tum peccet q̇ abſoluit aliquẽ a peccato a quo nõ poteſt de iure. Rñdet richardus ĩ quarto. diſt. xviii. ſic abſoluẽs aut hoc facit ex ignorantia iuris aut ſciens ius hoc facit videlicꝫ ſcit ius quo hec ſibi facẽ nõ licet. Si ſcđo modo ⁊ hoc facit ex deliberatõe mortaliť peccat. qꝛ ſcienť ⁊ ex deliberatõe conceſſa ſibi abutiť poteſtate in ꝑiudiciũ aĩe illius quẽ ſic abſoluit. ⁊ dat ille ĩtelligere ꝙ abſolutus eſt in quo eũ in errorẽ ĩducit. Vñ ſuꝑ abſoluẽtem cadit illa maledictio. Deutrono. xxvi. Maledictus qui errare facit cecum in itinere. Si autẽ hoc facit ex ignorãtia iuris affectata adhuc mortaliter peccat. Si vero ex ignorantia craſſa: adhuc mortaliter peccat. q̇a ad officiũ confeſſoris pertinet talia ſcire aut ſuperiorũ cõſiliũ querere. que ſi neſciat ꝯfeſſor meretur maledictionẽ filioꝝ heli. de q̇bꝫ. i. regũ. ii. diciť ꝙ erãt filii belial neſciẽtes dñꝫ neqꝫ officiũ ſacerdotũ ad pplm̃. Sed nũq̇d excuſať abſolutus. Rñdet idem de ſic abſoluente ⁊ etiam ſic abſoluto tali abſolutioni ĩitẽti niſi ꝑ ignorantiã inuincibilem ſeu probabilẽ excuſeť ſicut laici cõiter eſſe videnť. Dici põt de aliis illud mathei. xv. ſi cecus ceco ducatũ ꝑſtet. ambo in foueã cadũt. Nec ille per ignorantiam excuſatur: qui magis ſolicitus eſt querere conſilium pro emptione vnius equi vel bouis: q̃ pro anime ſue ſalute. Sed quid de confeſſore qui abſoluit vbi non potuit ſecularem aut ex ignorantia vel ex verecundia aut feſtinatõe vel huiuſmodi. ⁊ confeſſor poſtea experitur ſe erraſſe: nunquid teneť hoc ſeculari dicere. Reſpondeť ſcđm oĩs ꝙ ſecularis excuſatus eſt

⁊ corã deo abſolutus interim quo neſcit. ſed cõfeſſor nõ. Quid ergo faciet. Cõtuli de hoc cũ multis notabilibus doctoribus theologie maxime in concilio baſiliẽſi. Quidã dixerunt ꝙ debet auctoritatẽ a ſuperiore impetrare ⁊ ſine magno ſcandalo fieri poteſt vocare non abſolutum ⁊ ſibi dicere: ac eum abſoluere pre auditum in cõfeſſione. Vel ſi magnũ ſcandalum timeť: abſentem abſoluat ſi ab vltima cõfeſſione ſperať eſſe ĩ gratia ad huc Aut vt aliis placuit: ſi magnũ timetur vel notabile ſcãdalum: ſũmo ſacerdoti deo conmittat penitentiã ſolam cõdignã ſacerdos ꝓ negligentia agens preſertim quãdo multitudo ſic eſt neglecta. vel multi eorũ multum diſtant a loco vbi reſidet confeſſor.

Quid etiã ſentiendũ eſt de aliquo q̇ cõfitetur ⁊ confeſſor eũ nõ ĩtelligit aut ex dormitatione vel ĩperitia lingue aut diſtractiõe nimia vel ex ſimili cauſa. Reſpõdet iohãnes hertẽberg antiquus doctor in quotlibetis ſuis ſacramẽtalis abſolutio preexigit cõfeſſionẽ: ꝯfeſſio vero oĩs ĩportat reuelationẽ q̃ nõ põt eſſe ſine relatiõe vniꝰ ⁊ ꝑceptione alterius. cũ ergo alterum iſtoꝝ. ſ. ꝑceptio ſacerdotis deficiat ĩ ꝑfato caſu: credo de illo pctõ nõ eſſe confeſſionẽ ⁊ ꝑ ꝯſequẽs nec ĩpendi abſolutõnẽ. Nec ille. Sed iſtud videť debẽ ĩtelligi: vbi obaudita ſũt pctã grauia q̃ de neceſſitate ſalutis ſũt confitẽda nõ de aliis que cadũt ſub ꝯſilio ⁊ vbi talia modica raro obaudiunť ab eo q̇ alias neſcit ꝑſonã. De pctõꝝ igiť differẽtiis notandũ: ꝙ q̃uis ad vnguẽ oẽs ſcire diſtinguẽ non pñt nã delicta q̇s intelligit ait ꝓpheta laboret tñ ꝯfeſſor vt ſciat q̃tũ põt oĩa pctõꝝ genera ⁊ ſpẽs ꝑ poſſe: vt medicꝰ peritiſſimus ſpũaliũ egritudinũ. Itẽ q̃liť hoĩes diuerſoꝝ generũ ⁊ ſtatuũ peccare ſolẽt. Preteĩa ſciat q̃dã q̇ etiã doctores ꝓpter verecundiã nõ tradũt ſcriptotenus: propť euitandum ſcandalum. Alioquin quomº poterit interrogare de vulneribus ⁊ ea medicare. Circa peccata vero carnis inueſtiganda ſpecialiter diligentiam adhibeat vt de cauerna cõſcientie vermes anime queat educẽ-

Alias peccator periclitabiť verecũdia aut ignorantia. ꝛ ꝯfeſſor cui chriſtus dedit ptãtem ſerpentes ſine nocumento tollere.alias cũ ſeruo neq̃ de talento credito durum redditurus ẽ rationẽ.Que igiť ſint pctã mortalia ꝯmunia:reperies in nrõ tractatu de lepra morali.

Durũ aũt valde eſt religioſo q̃ excõicatum abſoluit vbi nõ poteſt.q̃a ſniaʒ excõicationis icurrit. vt iſra.ca.v.caſu.viii.Unde de caſibus vbi quis ſniãʒ excõicatõis incurrit:neceſſariũ eſt videre. Immo nullus etiã auctoritatem habẽs aliquem abſoluendi ſcdm tho.ꝛ richar. poteſt aut debet a quocũq; peccato abſoluere:niſi abſolutio ab excõmunicatione precedat.

Incidit aũt q̃s excõicationẽ aut a canone aut ab homine latã. q̃ i re due excõicationes differũt. ſed ſimplex cõfeſſor curatus vel pñtatus a neutra abſolue põt ſine ſpãli cõmiſſiõe:niſi in articulo mortis. Eſt aũt ſniã excõmunicatiõis ab homie lata:que a iudice vel plato ꝑticulariť fertur vt dum noiatim aliquis a tali excõicať pro ꝯtumacia vel pro debitis vel ꝑ furto.vt oĩs qui tale factũ vel furtũ vel hmõi cõmiſit:ſit excõicatꝰ. Et a tali excõicatõe.ſ.hoĩs:nullus poteſt regulariť abſolue niſi q̃ excõicauit. etiã poſt ſatiſfatõem exceptis paucis caſibꝫ

Sed excõicatio iuris ẽ: que a iure fertur generaliter cum ſcʒ aliquod ſtatutũ eſt generale.vt quicũq; hoc vel hoc fecerit:ſit ipo facto excõmunicatus. Et a tali poſſũt abſolue eps ordinarius.ſ.vel ſuperior qui ex priuilegiis aut officio hoc habet:niſi eſſet caſus pape reſeruatus.

De caſibus excõmunicationis tangentibus fidem principaliter. Capi.ii.

a D oſtendendũ igiť in quibus caſibus quis ſentẽtiam excõmunicationis icidat ipſo iure. Primo ponentur caſus tãgentes pricipaliter fidẽ.Secũdo tangentes pricipaliter papam ꝛ eccleſiã romanam. Tercio tangentes clerum pricipaliť ꝛ emunitatẽ eccleſiaſticã.Quarto tãgentes religioſos principaliť.Quito tangẽtes oẽs ꝑſertim ſeclãres de fide ꝛ ſacra ſcriptura.

Primus ẽ de hereticis cõtinens q̃nq; caſus ꝑticlãres Primus eſt cũ q̃s incidit in hereſim iam dampnatã. vt arriani ꝛ ſimiles vel cũ nouã fingit.vt de hereti.capi.excõmunicamus. ꝛ ca.ad abolendam. quod intelligendũ eſt ſecundũ pe.de pa.i quarto. diſt.xviii. ſi i aliquo actu exteriori ſuũ delictũ manifeſtauerit.alias pro ſolo actu interiori quo tñ ſolo hõ ẽ ꝑfectus hereticus: nõ icurrit. Secundus caſus cum quis eſt credens hereticoꝝ id eſt qui habet fidem hereticorũ implicitã vel explicitam reputans eos bonos ꝛ habere bonam fidem.Hi eni dicuntur credẽtes hereticoꝝ.dicit pe.pa.Tercius qui deffẽdit hereticos ſeu defenſator eſt hereticorũ verbo.ſ.aut fctõ. Quartus qui eſt fautor hereticoꝝ. Dicunť aũt fautores hereticoꝝ tripliciť. Unomᵒ ſola obmiſſione ſicut illi qui publica poteſtate fungerenť eoipo fauẽt hereticis quod nõ fauẽt inq̃ſitoribꝫ ꝯſilio ꝛ auxilio ꝯtra illos. Priuate vero ꝑſone fauẽt q̃ nolũt indicare ſed celant. Alia fautoria eſt verbi.ſ. excuſando.ſicut dicendo iſti hoĩes nõ ſũt tales q̃les dicunť ꝛ hmõi:per que ſimplices inducũť ad amorem ipoꝝ ꝛ i odiũ inq̃ſitoꝝ.Tercia fautoria ẽ facti ſi quis alimoniã mittat vel liberet. ꝛ hmõi. Quintus q̃ eſt receptator hereticorũ qui.ſ.eos apud ſe recepit. Premiſſi omnes excõmunicati ſunt per.ca.vbi ſupra.Et q̃a in multis aliis caſibus quis in hereſim incidit: ꝑſertim in duobꝫ nouiť determiatis:idcirco de eiſdẽ ſicut de aliis iudicandũ eſt. Unus poniť in cle.de ſũma trini.capi. vno.§.porro.videlicet q̃ pertinaciter aſſereret:q̃ anima rõnalis nõ ſit forma corporis hũani:iudicať hereticus. Alius poniť ibidẽ i cle.de vſuris. ex graui in fi. cõtra eũ qui pertinaciť aſſereret vſuras recipere nõ eſſe peccatũ: qui etiam iudicatur hereticus. Ergo in ambobꝫ excommunicatio icurritur. ꝛ in fautoribus ꝛ cetera. vt in precedentibus.

Secundus caſus principalis eſt de ſepelientibus hereticos ꝛ eorum fautores. de quibus de hereti.capitulũ quicũq;. li.vi.includens etiã q̃nq; ꝑticulares articulos.

Nam ſicut ibidem dicit: quicũq; hereticos credẽtes rece
ptatores defenſores vel fautores eorꝫ ſcient pſumpſerit
eccliaſtice tradere ſepulture: vſq; ad ſatiſfationẽ idoneã
excõicationi ſe nouerint ſubiacere nec abſolutõis bene
ficiũ mereant: niſi ꝓprijs manibꝫ publice extumulent ꝛ
pijciant hmõi corpora dãnatorũ. ꝛ locus ille perpetua
careat ſepultura. Tercius pꝛicipalis ponit de hereti.
vt inquiſitõnis.li.vi. Et ſunt nouẽ caſus. Primus eſt cõ
tra vniuerſas ſeculi ptãtes dños tpales ac prouĩciarũ
terrarũ ciuitatũ aliorũq; locorꝫ rectores qbuſcũq; digni
tatibus vel officijs vel nominibꝫ cenſeantur ꝛ eorumdẽ
baiulos ſeu officiales: qui dioceſanis epiſcopis vel iqui
ſitoribus heretice prauitatis non paruerint in heretico
rum credentiũ receptatorũ fautorum ꝛ defenſorũ eorũ
inueſtigatione captõe ac cuſtodia diligenti cũ ab eis fue
rint requiſiti Secundus ſi pfatas perſonas peſtiferas i
poteſtatem vel carcerem epiſcoporꝫ ſeu inquiſitorũ vel
ad locum dequo ipſi mandauerũt. vel aliquis ex eiſdem
infra eorumdẽ dominorũ poteſtatum vel rectorum di=
ſtrictum: non duxerint vel duci fecerint ſine mora poſt=
q̃ fuerint requiſiti. Tercius ſi de hereſi a dioceſano epi
ſcopo vel ab inquiſitore ſeu inquiſitoribꝫ condẽnatos:
prefati dñi tpales ſiue rectores ſeu officiales eorꝫ ſibi re
lictos ſtatim non receperint. ꝛ immediate aiaduerſione
debita nõ puniuerit. Quartus cõtra eos dños ꝛ ptãtes
rectores eorũq; officiales: ſi de crimine hereſis cũ mere
ſit eccleſiaſticũ cognouerint vel iudicauerint. Quintus
ſi captos ꝓ eodem crimĩe abſq; dictorꝫ epõrꝫ ſeu inquiſi
torũ aut ſaltem alterius eorũdem licẽtia vel mãdato a
carcere liberauerint. Sextus ſi executõnem ſibi pro hu
iuſmodi criẽ a dioceſano ſeu inqſitoribꝫ vel iquiſitore
iniunctã: pmpte ꝓut ad ſuũ ſpectat officiũ non adimple
uerit. Septim⁹ ſi dioceſani aut iquiſitorꝫ iudiciũ ſenten
tiã ſeu ꝓceſſũ: directe vel idirecte impediuerit. Octauus
ſi prefato fidei negotio dioceſano epo vel inquiſitorib⁹
icũbenti: ſe opponẽ pſũpſerit: vel ipm aliqtenus ipedire

Nonus ꝯtra illos q ſcient dederint auxiliũ ꝯſiliũ vel fa
uorẽ. Predicti eni oẽs ipſo iure ſũt excõicati. Decim⁹ ſe
cundũ ſũmã ſũmarꝫ ponit ibidẽ.ca.ſtatuta.li.vi. videlꝫ
Quicũq; poſt inhibitionẽ ſibi factã pret licentiã iquiſi
toris ſeu ordinarij patefecerit depoſitiones teſtium pre
dictorꝫ ſup hẽtica prauitate niſi imineret periculum de
fectu publicatõis. Quartus principalis ẽ etiã de iqui
ſitoribus ꝛ eorꝫ officio. in cle. de hereticis.c.ꝯtinẽs tres
caſus ꝛ ſũt oẽs pape reſeruati. Ubi ſic dicit de iquiſito=
ris officio ꝛ iquiſitoribꝫ. Quod ſi odij gratie vel amoris
lucri aut ꝯmodi tẽporali obtẽtu cõtra iuſtitiã ꝛ cõſcien
tiã ſuã iquiſitores videlꝫ vel eorꝫ ſubſtituti obmiſerint
cõtra queq̃ ꝓcedere vbi fuerit ꝓcedendũ ſup hmõi pra
uitate: ecce vnũ caſũ. Aut obtẽtu eodẽ prauitatẽ eandẽ:
ecce ſcdm. Uel impedimẽtũ officiũ ſui alicui iponẽdo cũ
ſuper hoc quo quo⁹ preſũpſerit vexare: ecce. terciũ. epũs
aũt ſuperior ſuſpẽſionis ab officio per triẽniũ alij vero
excõicationis ſẽtentiã eoipo icurrant. Dicit tamen ioh.
an. ſup verbo obtẽtu: vbi ergo nõ per alterũ predictorꝫ:
ſed forte timore vel ꝓpt vitandũ ſcandalum hoc obmit
teret: non eſt locus pene.

Quintus pricipalis ponit ibidẽ capitulo.ij. Et eſt du
plex. Primus cõtra inqſitores qui pretextu officij iqui=
ſitiois quibuſuis modis illicitis ab aliqbꝫ pecuniã ex=
torquent. Scds cõtra eoſdẽ q ſcient attentãt eccleſiarũ
bona ob clericorꝫ delictũ: predicti occaſiõe officij fiſco e
tiam eccleſie applicare. Sext⁹ principalis ẽ ꝯtra ſciſ
maticos ꝛ cõphẽdit tres. Primus q facit ſciſma cõtra
eccleſiam romanã. Scdus ꝯtra adherẽtes eiſdẽ. Sunt
eni oẽs excõmunicati. vij.q.i. Nouacian⁹. extra.e.ti. ad
ſuſcitãdos. Tercius ꝯtra illos qui vtũtur ſciẽter ordia
tionibus ꝛ alienationibus a ſciſmaticis factis cũ i hoc
eis adherẽ ꝛ fauere videant. Ut ſic itelligat illud extra
de ſciſma.ca.i. Quicũq; retinuerit res eccliaſticas p ſciſ
maticos ſeu p laicos aliẽatas nec eas ecclie reſtituerit
abſq; onere excõicatõi ſe nouit ſubiacẽ ext de ſciſma.c.i

Septimus pͥcipalis ē cōtra ſarracenos triplex. Pͥmus q̇ ꝯtra chriſtū vel populū chriſtianū ſarracenis arma ferrū vel ligamia deferūt galeaꝝ ſeu quodcūqꝫ ſubſidiū cōſiliū ſeu auxiliū eis p̄bens ſeu cū eis mercimōia faciens tēpore guerre inť ipōs ⁊ nos chriſtianos. Secūdus qui galeas eis vēdūt ⁊ naues. Tercius q̇ i pirrbaticis ſarracenoꝝ nauibus cōtra chriſtianos gubernatōnis exercent officiū vel machinis aut q̄buſcūqꝫ aliis aliquod eis ip̄endūt cōſilium vel auxiliū in diſpendiū t̄re ſancte vel chriſtianoꝝ. extra. de iude. ita quorūdā. ⁊ ca. ad liberandū. Itē i cōſtitutōibus ſeu extrauagātibꝫ Jo. xxii. copioſus in miſericordia dn̄s: dicit. Quod ſi q̇s arma ferrū equos ligamia victualia ⁊ alia quecūqꝫ p̄hibita in alexādriā vel ad terrā egipti ſeu ad terrā granate ⁊ ad ſarracenos ibi exiſtentes deferre aut eis auxiliū cōſiliū vel fauorem directe glo. vt a tali impunatōe deſiſtereť vel indirecte ſecrete vel publice p̄ſtare preſūpſerit: excōicatus eſt ipſo facto.

De caſibus excōicationis romanā curiam ⁊ papā cōcernētibus principaliť. Cap. iii.

C Aſus vero eccleſiā romanā curiā eius ſeu papā tāgētes ſūt iſti. Pͥmꝰ ſi q̇s dicat rōanā eccliā n̄ eſſe caput ⁊ ei tanq̄ capiti noluerit obedire. ⁊ ſi dicat eā nō poſſe cōdere canones. talis ē tāq̄ hereticus ipo iure excōicatus. xix. diſt. nulli fas. Secūdus pͥcipalis habens tres. Primus eſt ſi quis in papā electus a paucioribꝫ q̄ a duabus partibꝫ cardinaliū preſūpſerit cōſentire ⁊ gerere ſe ꝓ papa. Secūdus ſiquis de ſcie ptis noīatiōe cōfiſus: nomē ſibi pape p̄ſumpſerit vſurpare. Tercꝰ qui talem i papā receperit. extra. de elec. ca. licꝫ. xxiii. diſ. ca. i noie dn̄i. De quo plenius extra. de ele. ca. licet. ſ. ſi quis autem. Tercius principalis q̇ papatu vacāte alicui de cardinalibꝫ ꝓ facienda pape electōe iclusis vt iuris eſt ſcripturā vel nūcium miſerit: aut cū ipſo ſecreto locutꝰ fuerit: vel cū tali cardinali ſic incluſo ꝓ electōe loquēs niſi vocareť de cōſenſu oīm cardinaliū inibi preſentiū

extra de ele. vbi periculū. ſ. nulli. li. vi. Qui aūt i iſto caſu recipit ex eis lrām: videť p̄ticipare in crimie criminoſo ⁊ ſic excōicatus ꝑdit vocem: quouſqꝫ a ſūmo penitēciario vel toto collegio abſoluať dicit pe. de pa.

Quartus pͥcipalis eſt ꝯtra dn̄os rectores officiales ciuitatis illius in q̇ electō romani pontificis imīnet facienda ⁊ celebrāda: ſi ea q̄ de incluſio ⁊ artatiōe cardinaliū ſūt per dn̄m papā grego. decimū ſtatuta: plene ac iuiolabiliť ſine dolo ⁊ fraude non fecerit obſeruari. vel ſi cardinales vltra q̄ ſtatutū eſt p̄ſumpſerit artare. vel ſi fraudē i p̄miſſis vel circa p̄dicta cōmiſerint. extra de ele. ca. vbi. ſ. p̄terea. li. vi. Tales eni oēs i iſto caſu cōtenti ſūt excōicati. Et ciuitas ſubiacet ecclaſtico īťdicto.

Quintus caſus pͥcipalis ibidē: ſi ſup taliť obſeruādis: ſtatim audito ſūmi pontificis obitu coram clero ⁊ populo ciuitatis illius ad hec ſpecialiť cōuocandis corporale nō preſtiterit iuramētum.

Sextus pͥcipalis ē de bono regie vrbis ad tuitionē libertatis rōane eccleſie. Et ē q̄druplex et oēs ſūt pape reſeruati Pͥmꝰ ē ꝯtra illos q̇ iſenatorē capitaneū patciū aut rectorē ſeu ad romane vrbis regimē vel officiū aliquē nominānt eligť vel aſſumūt potētē notabilis eminentie: de roma vel diſtrictu nō exiſtentē. Scd̄us contra hmōi nomiatos electos vel aſſumptos: ſi tali noiationi vel electioni vel aſſūptioni aſſenſerit aut de ſeipis qͦmͦlibet itromiſerit. Tercius cōtra obedictes ⁊ intendētes eiſdē. Quartus ꝯtra dātes ipis noiatoribꝰ electoribus aſſūptoribus aut noiatis electis vel aſſūptis auxiliū cōſilium vel fauorem publice vel occulte. Et ſūt oēs quatuor caſus pape reſeruati.

Septimus pͥcipalis ē cōtra illos clericos q̇ ſpōte ⁊ ſcienť participāt cū excōicatis a papa recipiēdo in diuinis officiis. Et i eod addit ſūma ſūmarū. exť de ſen. ex. ſignificauit. Sꝫ intelligiť dicit pe. de da. de excōicatis nominatim ⁊ de clericis q̇ eos recipiūt i ſuis officiis. Secꝰ ſorte de laicis q̇ alias audierēt miſſā cū eis. De hoc vide

ſequenti capi.caſu.vii.
ſtolicis etiā ab alio falſificatis.extra de crimie fal.ca.ad
Octau⁹ pricipalis ē de falſariis ꝯtinēs duos. Prim⁹
cū qs per ſe vel ꝑ aliū falſat lrās dn̄i pape cū fautoribꝫ
⁊ deffēſoribꝫ ſuis. Scd̄us cū qs ſciēter vtiť litteris apo
ſtolicis etiā ab alio falſificatis.extra de crimie fal.ca.ad
falſarioꝝ.⁊ ca.dura. Item qn̄ado caſu ad eū littere falſe
ꝑuenīūt niſi in[illegible]a.xx.dies deſtruat vel reſignet non tra
dendo tradēti ſed iuſticie:tutius tamē eſt ſibi deſtruere.
Qui aūt vtiť ignoranť falſis niſi prius apertis illis vi=
deri fecit:pro ſciēti habeť.vt ibidē in glo.diciť. Dicit au
tem hoſtien.ſic.hodie p̄ceptum eſt ꝙ ī litteris dn̄i pape
nec in magno nec ī modico audeat quis manū apponē
etiam lrām aliquā vel punctū aliquē corrigendo: exce=
ptis officialibus q̄bus hoc eſt cōmiſſum alioquī manū
apponēs ex canone lato ī curia ip̄o facto ſn̄iam excon=
municatiōis incurrit.q̄ non poteſt citra ſedē apoſtolicā
relaxari. Secus aūt eſt de litteris aliis q̄buſcūq₃ etiā le=
gati aut ſūmi penitētiarii.⁊ multomagis de litteris p̄la
torum niſi ꝙ quidam in ſinodo excōicant falſificantes
litteras ſuas.⁊ ſic īcurrūt falſificātes infra dioceſim.

Nonus pricipalis eſt de cardinalibꝫ rōane vrbis cō=
tinens tres caſus. In primis duobus eſt papalis reſer=
uatō. Primus eſt cōtra illū q̄ ſancte romane eccleſie car
dinalē hoſtiliť fuerit ꝑſecutus vel ꝑcuſſerit aut ceperit
vel mādauerit aut ſocius fuerit facientis. Scd̄us cōtra
illū q̄ tale factū ratū habuerit aut cōſiliū dederit vel fa=
uorem aut poſtea receptauerit vel defenſauerit ſcienter
hm̄oi malefactorem. Tercius ſi princeps cōſul ſenator
vel alius dn̄s ſiue rector ſeculariū qui nō facit penas le
gales ſeu ip̄am cōſtitutōnem obſeruari:cōtra tales īfra
menſem poſtꝙ huiuſmodi delictū peruenerit ad eorum
notitiam.extra de penis. ca.felicis libro.vi.

De caſibus clerum ⁊ emunitatem eccleſiaſti
cam tangentibus Ca.iiii.

t Angentes autē cleꝝ pricipaliť aut emunitatē ec
cleſiaſticā:ſunt iſti Primus eſt de violātibꝫ cle=

ricos vel religioſos. Et eſt multiplex. Primus ſi quis ī
cleri:ū vel ꝑſonam religioſā manus iniecerit violentas
vel temerarias.xvii.q.iiii.Si qs ſuadēte diabolo.extra.
de ſen. ex ca.parrochianos. ⁊ ca.cōtingit.Et eſt pape re
ſeruatus:ſi leſio ſit enormis iiuria. Eſt aūt enormis qn̄
ad mutilationē mēbri ſeu ad effuſionē ſanguinis ſcilicꝫ
ꝑ vulnus illatū ꝓceſſus fuerit. aut ſi ī epiſcopū abbatē
ꝓpriū manus violenta iniecta ſit.extra.de ſenten.ex.cū
illoꝝ. Dicit enī ſpeculator de officiis lega. verſu.lxviii.
papa ſolus abſoluit occiſores clericorū vel ſi alias leſio
ſit enormis In leui aūt epiſcopus.⁊ in graui legatus.ac
in maiori ſcd̄m ſuū priuilegiū. Habet tn̄ ille caſus mul=
tas exceptōnes. Secūdus cū quis poteſt defendere cleri
cum a violēta manuū iniectōe ⁊ nō defendit. qd qualiť
intelligi debeat:vide illud qd̄ notatur.e.t.ꝙte. Unde ca=
ſus ille intelligiť de illo q̄ ex officio teneť a violētiis de=
fendere ⁊ nō facit cū poſſit. Uel de illo qui non ꝓhibet:
quādo ꝓpter ſe illud fit vel ei⁹ noīe. Uel qui ſolo verbo
poſſet impedire ⁊ tn̄ vult ꝯplacēs ſibi in illo malo. Ter
tius qui nec manū inicit nec ī hoc cōſentit:ipſū tn̄ cleri
cum captū vel inuitū detinet ponēdo ei cuſtodes.vel in
tra domū aliquā recludēdo vel īcludēdo. de ſen.ex.e.ti.
nuper. Quartus de illo qui per ſe non ꝑcutit vel detiēt:
ſed mandat hoc fieri ⁊ per aliū fieri facit.e.ti.mulieres.
Quītus eſt de illo q̄ vt clericus verbereť vel detineatur
cauſā ꝑſtat ꝯſiliū vel iuuamen. vt ꝓbať de homicidio ſi
cut dignū.⁊ notať de ſen.ex.mulieres. Sextus de illo q̄
nō mādat vel facit iniectionē: tn̄ ſuo noīe factam ⁊ poſt
factum ratā habet.vt.e.ti.cum quis.

Scd̄us pricipalis ſcd̄ꝫ ſūmā ſūmaꝝ eſt duplex. Prim⁹
abſtrahens aliquē violenť de eccleſia ad eā fugiētē.xvii
.q.iiii.diffiniūt.⁊ ca.ſequenti. Scd̄us grecus rebatiſans
ſcienť baptiſatū a latino.vel lauās altare tanꝙ macula
tū in quo latinus celebrauit.extra.de bap.ca.vl.De iure
enim eccleſia grecoꝝ ſubiecta eſt romane eccleſie.xxiiii.
q.i.rogamus. Tercius principalis ſcd̄m eandem ſūmā

auferētes oblatōnes de altari. Quidā tamē dicūt ꝙ sūt excōicādi.x.q.i.ſactoꝝ.ꝛ ca.ſequenti.ꝛ ca.q̄a ſacerdotes

Quartus pꝛīcipalis habet quatuoꝛ caſus.Pꝛimus ꝯtra etiā exēptos q̄cunq̧ ſcienť in caſib꞉ nō permiſſis de fūctos ſepeliūt in cimiterio tp̄e inťdicti.ecce pꝛimū. Uel qui ſcienť ſepeliūt excōicatos publice.ecce ſcōm. Uel q̄ ſepeliūt noīatim interdictos:ecce terciū. Uel manifeſte vſurarios:ecce quartū:ip̄o facto excōicatōnē incurrunt a q̄ nō abſoluenť:niſi pꝛius ad arbitriū dioceſani ep̄i ſatiſfatiōnē cōpetentē exhibuerint eis quibus ꝓmiſſa fuit iīuria irrogata nō obſtāte pꝛiuilegio exemptionis quocumq̧.in cle.de ſepul.eos.

Quītus pꝛīcipalis. ſi ſup bñficio ꝯtra ip̄ius poſſeſſorem q̄ triēnio nō poſſedit ī petitoꝛio vel poſſeſſoꝛio vna diffinitia fertur ī curia etiā ſi nulla foꝛe dicať: ip̄ius beneficii ſeq̄ſtracio per loci oꝛdinariū fieri debet. qm̄ īpediens vel ſeq̄ſtratos fructus occupās excōicatus ē ī cle. de ſeq̄ſ.poſ.ꝛ fruct. Sextus pꝛīcipalis tangit tam religioſos q̄ clericos.ꝛ ꝯtinet duos.Pꝛimus ē cōtra religioſas pſonas exeūtes ad audiendū leges vel phiſicā:niſi ad clauſtrū redierint īfra duoꝛū menſiū ſpaciū. Scd̄us cōtra archidiaconos decanos plebanos p̄poſitos ꝛ alios clericos pſonatꝰ hñtes necnō p̄ſbiteros:niſi a legib꞉ vel phiſica audiēdis īfra ſpaciū deſtiterit ſupꝛadictum. Jſti duo caſꝰ īplicāt multas pſonas.Pꝛimo ōs religioſos pꝛofeſſos.Scd̄o omnes clericos in dignitate eccleſiaſtica conſtitutos etiam ſinon ſint ſacerdotes nec curam animarū habeāt. Tercio omnes ſacerdotes cuiuſcunq̧ ſtatus.Quarto plebanos qui habent curā aīaꝝ.Quare collegiatos etiam ſi nō ſint ſacerdotes qui exeūt ad audiendum leges vel phiſicam:niſi infra duos menſes reſipiſcant non autē ſimplices curatos non ſacerdotes includit.Si aūt in camera ſecrete audirēt quia cōtra mentem facerent inciderent. Uñ ꝛ qui etiā ſic audire volūt: a papa hoc ipetrēt.Et idē ē ſi p ſe pꝛīcipaliť ibi ſtuderēt capi.ſup ſpecula.ne.cler.vel mo ſecu.nego.ſe immiſce.

Septimus pꝛīcipaliť cōtinet plures caſus. Pꝛimus clericus carnaliť cognoſcēs ꝯcubinā ſuā publicā excōicatā ꝓ eo ꝙ ip̄a nō recedebat ab illo clerico ꝯcubinario ſuo.extra.de ſen.ex.ca.ſi ꝯcubine.Scd̄s q̄n q̄s pticipat ī crimie criminoſo ꝓpter ſuū crimē excōicato.de ſen.ex.c nup.ꝛ.ca.ſi cōcubiē. Sed hic diuerſa diuerſoꝝ ē opinio in hoc ꝙ quidā dicūt intelligi de ſnīa hoīs nō canonis. Aliī vero dicūt ꝙ intelligiť de ſnīa iuris ꝛ nō hominis Exigiť aūt vt coopereť illi crimē ꝓpter qd̄ eſt ſnīa lata Tercius cōicans ſcienť cū excōicato qui cū pticipibus eſt excōicatus.extra de ſen. ex. ca.quod in dubiis.ſ.vlt. Sed hodie pticipātes ſūt noīatim monendi anteq̄ īcurrant excōicatiōnē maioꝛē.extra.e.ti.ꝯſtitutōnū li.vi. De his etiā duob꞉ caſibus vide p̄cedenti.ca.caſu.vii.

Octauus pꝛīcipalis grecus ab epiſcopo latino deputatus tāq̄ vicarius populo greco ꝛ eidē epiſcopo latio inobediens.extra.de.of.iu.oꝛ.capi.quoniā in pleriſq̧

Nonus pꝛīcipalis ep̄us oꝛdinans clericū alterius dioceſani abſq̧ eius dioceſani licētia:tā oꝛdinās q̄ oꝛdinatus eſt excōicatus.vii.diſt.ſi quis fuerit.ꝛ.capi.clericus

Decimus pꝛīcipalis cōtra eos qui ꝓcurāt ꝙ cōſeruatoꝛ pꝛiuilegioꝝ ſuoꝝ ſe ſcienť intromittat de aliis q̄ de manifeſtis iniuriis ꝛ violētiis:ſeu ad alia que iudicialē indaginē exigūt:ſuā extēderint ptātem. extra. de offi.dele.ca.hac cōſtitutione.ſ.vt aūt.li.vi. Hanc ꝯſtitutōnem dicit p.de pa.habēt timere ſcholares pariſīēſes qui ſepe pꝛiuilegiis abutūtur.hoc aūt nō h꞉ locū ī illo q̄ nō tm̄ ē conſeruatoꝛ. ſed iudex in nō manifeſtis.

Undecimus pꝛīcipalis eſt de ſacrilegiis duplex.Pꝛimus ꝯtra incēdiarios eccleſiaꝝ.Scd̄us ꝯtra effractoꝛes eccleſiaꝝ.Et in vtroq̧ caſu incidit quis in excōicatiōnē. ſed ſi fuerint denūciati ſeu publicati:p ſolū papā abſoluūtur.extra.de ſen.ex.tua.ꝛ ca.cōqueſti. Diciť autē dicit pe pa. īcēdiarius qui dolo hoc facit nō q̄ per aliā culpā candela cadente iacens in eccleſia ip̄am incēdit.Nō aūt alias incēdiarius niſi loci ſacri īcidit.Qui aūt ī guerris

monaſteria vel eccleſias ſuccēdunt:nō euadūt niſi icaſtellate eſſent ⁊ inde aduerſarii iniuſtā guerrā facerent. Quis hoc ſit dubiū quia delictū pſone non redūdare debet in dānū eccleſie. Qui aūt eccleſias ⁊ monaſteria demoliti ſunt timore hoſtiū ne per illa ſibi nocerēt:nō excuſant. Similiter effractor ſi frāgit aliquid qđ ſit ecclie vt altare crucem ⁊ hmōi. Nam ⁊ ſi archam plenā depoſitis ibi frangat ⁊ ſi aſportet:non icidit in iſtā ſniam qa nō frangit nec incēdit eccleſiā:ſed i eccleſia.ſecꝰ ſi oblationes de altari recipit. De quo ſupra habes i ſcdo caſu.

Duodecimꝰ pricipalis eſt ꝯtra ſcholares vel magrōs bononienſes.qui conducūt domū añ tps finite locatiois quā inhabitat inquilinus vel hoſpitē aloquēs iquilino irrequiſito.Dicit glo. ꝙ non ē extendendū ad ſcholares alia ꝑ ciuitatū.de locato ⁊ ꝯduc.ca.i.qđ dicit.

Tridecimꝰ pricipalis doctor vel magiſter ꝗ ſciēter legerit leges vel phiſicā alicui religioſo habitu ſuo dimiſſo aut i ſcholis ſuis pſumpſerit retinere.extra.ne cle.vel mona.ca.vt periculoſa.li.vi.

Decimuſ qrtus pricipalis pſona eccleſiaſtica inferior epo locās domū alicui alienigene vt ibidē publice vſuras exerceat.aut alia hmōi vſurariū hitare pmittat i t'ris ſuis.extra.de vſu.ca.vſurarū.li.vi. Continet gº tres caſus ſcōȝ.pe.de pa.Primꝰ eſt ꝯtra pſonas ecleſiaſticas epiſcopis inferiores ꝗ alienigenas ⁊ alios non oriūdos de terris eoꝝ publice pecuniā fenebrē exercentes vel exercere volētes:ad hoc domos i t'ris ſuis ꝯducē vel ꝯductas habere aut alias habitare pmittūt. Scđus ē cōtra illos qui ad fenus exercēdū:vſurarios manifeſtos de t'ris ſuis nō expellūt.Tercius eſt ꝯtra illos qui ad fenus exercendum domos illis locant.vel ſub alio tytulo quo cūꝗ concedunt Perſone enim ſingulares excōicationis ⁊ vniuerſitas vel colegium interdicti ſentētiā incurrūt quam ſi per menſem animo ſuſtinuerunt idurato terre ipſorum ꝙdiu in eiſdem idem vſurarii commorātur ex tūc eccleſiaſtico ſubiacēt interdicto ⁊ ce. Hic tñ itelligend

ſubdit.pe. pa.ꝙ ſoli clerici inferiores epiſcopis incidūt. laici vero ſūt excōicandi.Item requirit ꝙ ille ſit alienigena ⁊ publicus vſurarius.

Decimuſ qntus pricipalis qui i ciuitate vel dioceſi alterius vicarie ſiue preſulatus officiū exequēdo ſe igerit cōtra formā decreti. de officio ordina.quoniā i pleriſꝗ. raro hic caſus accidit.Unde ſi quis iuito epo epiſcopalia vellet exercē:vel crucē ferre extra ꝓuiciā: videt icidē

Decimuſſextus pricipalis ē cōtra illos qui ad dirigēdas moniales in ſuis electionibus euocant. niſi ab his abſtineāt ipſi ſic vocati:per ꝗ int eas ſup faciendis electionibus oriri poſſit diſcordia. extra.de elec.ca.indemnitatibus.li.vi.Et dicit pe.pa.Nota ꝙ in hunc caſū incidit aduocatus qui amore lucri ſtudet apellare cōtra canonice electam.ſecus ſi bono animo conſulat.

Decimuſſeptimꝰ pricipalia ꝯtinet tres caſus. Primꝰ eſt ꝯtra illos qui ꝯſtitutionē nicolai.iiii.extra de verbo. ſignificatōne.exiit li.vi.factam de intellectu ⁊ expoſitōe regule beati franciſci fratrūꝗ minoꝝ approbatōe: alit ꝙ gramaticaliter exponendo gloſare pſumpſerit. Joh. an.dicit:puto ꝙ neceſſe ſit ipedimentū pcedere ⁊ monitionē ſeq̄.Scđus ꝯtra doctores ſeu lectores ꝗ docuerit i publico ⁊ ex certa ſcia ⁊ deliberate itellectū depraūates ꝯſtitutōnis illius ipius.Tercius cōtra faciētes cōminui ſcripturas ſiue libellos: ac ex certa ſciētia determinātes in ſcholis ſeu predicātes ꝯtra ea ꝗ in ꝯſtitutōne ꝯtinent predicta . Notandū tamen ꝙ ioh.xxii.in cōſtitutione qa nōnūꝗ ſentētias ⁊ penas latas cōtra gloſatores. Nico. iiii.exiit qui ſemiat ſuſpēdit vſꝗ ad apoſtolice ſedis beneplacitū. Per huiuſmodi tamē ſuſpentionē nō itendit dare licentiā docendi ſcribendi determinandi pdicandi aut praue loquēdi contra regulam ipſorū fratrum minorum publice vel occulte.

Decimuſoctauus principalis eſt in cōſtitutōne.iohis xxi. Suſcepti regiminis.talis ſi quis de fructibus bñficii de quo debent primi āni fabrice vel ecclie alicui vel

ꝑſone vltra portionē per dn̄m iohānē papā taxatam
ꝑceperit ac illi ad quē ꝑtinet nō reſtituerit infra menſē
cū effectu ſi ſit ep̄s vel ſuperior ab ingreſſu eccleſie ⁊ pō
tificalibꝫ ē ſuſpēſus. ſi aūt capitulū vel vniuerſitas vel
collegiū: ſūt donec predicta integralr̄ reſtituerint inſol
cta. ſi vero ſingularis ꝑſona eccleſiaſtica vel mundana
hoc fecerit: excōicatōis ſniam icurrit ipſo facto a qua ni
ſi iſtitutōe ꝓmiſſa ꝑtꝗ in mortis articlō minie abſoluat̄
Decimuſ nonus pricipalis hꝫ duos. Primꝰ ſi quis e
piſcopoꝝ vt ſupra ad curiā romanā palam vel occulte
venerit ⁊ abſqꝫ licētia dn̄i pape de curia receſſerit: excōi
catus eſt ipſo facto. Scōus ſi q̄s ep̄m. vt ſupra. apud ſe-
dem apoſtolicā latitantē ſcienr̄ receptauerit vel idem re
ceptationē ⁊ aduētum illoꝝ ꝯfeſtim dn̄o pape vel alicui
ꝑ quē hoc ipſū ad eius crediderit deduci notitiā manife
ſtare nō curauerit: excōicatus eſt ipō facto. Iſti duo caſꝰ
habenr̄ i ꝯſtitutōibꝫ ioh. xxi. eſt ꝑlatoꝝ ⁊ ca. ⁊ ſi doceat.
Uiceſimus caſus principalis habetur ex conſilio cō-
ſtātienſi cōfirmatꝰ per martinū ibid in bulla m̄lto con
tra in hec verba. Ordinate ſimoniaci ab executione ſu-
orū ordinum ſūt eo ipſo ſuſpenſi. Electiones autē poſtu
lationes confirmatōnes ⁊ queuis prouiſiones ſimonia
ce eccleſiarū monaſteriorū dignitatum perſonatuū offi
ciorum ⁊ benefitiorum eccleſiaſticorū quorūcunqꝫ facte
nulle ſunt ipſo iure. nullūqꝫ per illas ius cuiꝗ acquirit̄
nec ꝓmoti confirmati aut prouiſi faciunt fructus ſuos.
ſed ad illorū reſtitutionē tanꝗ inique oblatorū percipiē
tes tenentur. ⁊ dantes ⁊ recipientes ipſo facto ſententiā
excōmunicatōnis incurrūt etiam ſi pontificali aut car-
dinalatus prefulgeant dignitate.
Uiceſimuſprimus caſus habet̄ ex cōcilio baſiliēſi. ſeſ
ſione. xii. ſicut iſtruēdi. Simoniace electi ſcilꝫ i pōtifices
vel in abbates ⁊ q̄ hmōi ſimoniace electionis ꝑticipes
fuerit taliťqꝫ eligētes ⁊ cōfirmati i horrorē tāti cris pe-
nam ipſo facto excōicatōnis incurrūt nec a tali reatu ⁊
excōicatōne electi ⁊ cōfirmati abſolui poſſūt niſi ecclīis

⁊ dignitatibus ad quas turpir̄ aſſūpti ſūt libere reſigna
uerint. ⁊ ad eas obtinēdas quas nephario ingreſſu ade-
pti ſunt: perpetuo reddantur inabiles.

De caſibus tangentibus principaliter religioſos ⁊
religioſas. Ca. v.

n Unc numerādi ſunt caſus qui tangūt religioſos
principalr̄ qui ſūt iſti. Primus pricipalis ē con
tra religioſos ordinū mendicantiū adinuentoꝝ
poſt cōciliū generale innocētii quoꝝ etiā religiones fue
runt per ſedē apoſtolicā ꝯfirmate: qui poſt ꝯciliū lugdu
nenſe dn̄i gregorii. x. aliquē ad eoꝝ ꝓfeſſionē admiſerūt
aut de nouo domū aut aliquē locū acquiſiuerūt vel do-
mos ſeu loca que hn̄t alienauerūt abſqꝫ ſedis apoſtoli-
ce licentia ſpeciali. extra de reli. domi. ca. religionū li. vi
Scōus pricipalis duos ꝯtinēs. extra. ne cleri. vt ꝑicu
loſa. li. vi. Primꝰ religioſus q̄ i ſcholis ſeu alibi temere
habitū ſue religionis dimittit. ex hoc patet apoſtatātes
a religione: eſſe excōicatos. Immo dicit pe. pa. Si religi
oſus hitū dimittit ex turpi cauſa vt de nocte ad eūdum
ad lupanar: icidit. Secꝰ aūt ſi habitū nō dimittit. ſꝫ itꝰ
abſcōdit ⁊ alio tegit ne agnoſcat̄. maxie ſi ꝓpt̄ bonā cau
ſam hoc facit: vt puta q̄a eq̄tat ⁊ nō vult agnoſci cuius
religionis ſit. dū tn̄ ſit hitus religioſus. Qui autē metu
latronū dimittit. nō temē dimittit. Nec excuſanr̄ q̄ habi
tū mutāt in ſcholis vt religioſi nō appareāt. Qui aūt io
coſa leuitate dimittit ad horā vt currat vel lapidem ꝓ-
iciat nō incurrit. quia nō ē veriſimile hoc i tendiſſe ꝯdi
torē canonis i quibuſcūqꝫ minutiis aliquē incidere i ta
les laqueos. Scōus eſt ꝯtra religioſos qui accedunt ad
q̄uis ſtudia litteraꝝ: niſi a ſuo prelato cū ꝯſilio ſui con-
uentus vel maioris partis eiuſdē eūdi ad ſtudiū licētia
primitus ſit ꝯceſſa. Qd intelligendū ē qn̄ vadit ad ſcho
las extra patriā: non autē de ſcholis eiuſdē ville oportet
ꝯuentū ꝯuocari: ſed abbatis licentia ſufficit. Itē itelligi-
tur de illis qui actu reſidēt i ꝯuētu. Nā priores qui ſunt
extra de licentia ſolius abbatis poſſunt ire ad ſcholas.

Tercius pricipalis cõtinet q̃tuor caſus. Et in eiſdem religioſi grauãtes vel fraudãtes eccleſias circa decimas eas debitas ſi requiſiti ꝑ illos quoꝝ inteſt non deſiſtũt infra menſẽ vel de vſurpatis vel retẽtis infra duos mẽſes nõ fecerint emendã: ſuſpẽſi ſũt ab officiis admĩſtrationibꝫ ⁊ bñficiis. ⁊ talia nõ habentes: ſunt excõicati.

Unde prim⁹ caſus ẽ ꝙ religioſi q̇ noualiũ aut alias decimas eccleſiis debitas ad eos ex aliqua cauſa legitima non ſpectãtes appropriare ſibi preſũpſerint. aut exquiſitis fraudibꝫ ſiue coloribus vſurpare. Secũdus ſeu qui de aialibus familiariũ ⁊ paſtoꝝ ſuoꝝ vel alioꝝ etiã aialia ipſa eoꝝ gregibus ĩmiſcentiũ. Tercius ſeu qui de aialibꝫ q̃ ĩ fraudẽ eccleſiaꝝ ĩ pluribꝫ locis emũt ẽptaqꝫ tradũt venditoribus vel aliis ab ipis tenẽda. Quartus ſeu qui de terris q̃s tradũt aliis excolẽdas. decimas ſolui eccleſiis nõ ꝑmiſerint aut ꝓhibuerint: niſi poſt requiſitionẽ ꝑ illos quoꝝ intereſt deſtiterint infra menſẽ vel ⁊ cete. vt ſupra dictum eſt de deci. ca. i. in cle.

Quart⁹ pricipalis de ſta. mona. in cle. ca. i. §. quia vo Et duo ponunt. Primus ne monachi aut regulares canonici adminiſtrationẽ aliquã nõ hñtes: ad curias principũ abſqꝫ ſpẽali ꝑlatoꝝ ſuoꝝ licẽtia ſe ꝯferre ꝓſumant Qd̓ ſi vt ſuis prelatis ⁊ monaſteriis damnũ aliquid iferant ad dictas curias ꝯferre preſũpſerint: excõicatõnis ſentẽtiã eos incurrere volumus ipſo facto. dicit textus. Videnť ergo ad hãc excõicationẽ ĩcurrendã duo neceſſaria. ſcilꝫ vt curiã ĩtrauerint. ⁊ ꝙ cauſa dãnificandi monaſterium vel prelatũ. ex ſolo igiť exitu clauſtri ob hãc cauſam: non ligatus eſt. Secundus caſus de monachis Infra ſeptũ monaſterii ſine licentia abbatũ ſuorum arma tenentes dicit textus. Dicit tamen ioban. an. ſuper verbo tenẽtes veniens de foris ad clauſtrũ cũ armis nõ animo tenẽdi nec tenet: ex tali delatione ligari nõ videtur. vt verbum cum effectu accipiantur.

Quintus principalis contra impediẽtes viſitatores monialiũ in ſuis viſitatõnibꝫ ꝑ modos cõtentos in cle. de ſta. mona. ca. ii. in fine. niſi moniti reſipiſcãt. Glo. ioban. puto ꝙ neceſſe ſit impedimentũ precedere ⁊ monitõnem ſequi ad hoc vt locus ſit huic pene.

Sextus principalis de religioſis domi. c. i. in cle. cõtinens duos caſus. Primus damnat ſtatũ beguinarũ ac excõicat illũ ſectantes vel de nouo aſſumẽtes. Secũdus excõmunicat religioſos dantes circa illud conſiliũ auxilium vel fauorem. Nota tamen ꝙ poſt iſtam clemẽtinã cũ pariſius multe beguine eſſent ſic nũcupate ſimpliciť nõ diſputãtes de ſũma ťnitate nec ſuſpecte de hereſi q̃ꝝ q̃dã ꝯmunes domos hñtes ſimul habitabãt in beguinagiis declarauit iohã. xxii. in extraua. ad epm ꝑiſienſem cui⁹ iniciũ cũ de mulieribꝫ ꝙ tales nõ ſũt excõicate nec moleſtãde. tũ quia inocentes cũ nocẽtibꝫ nõ ſũt damnãde. tum quia ſcandalum ſequebatur de vexatione taliũ que fuerunt bone vite. tum etiam quia caſte ſic viuebãt Idẽ deťminat idẽ iohã. xxii. in alia extraua. generali ad omnes. cuius initium ratio recta non patiť.

Septimus pricipalis. iohã. xxi. i ſua extraua. ſacta romana duplex ẽ. Prim⁹ ſic ſonat. Status oim illorũ viroꝝ qui ĩ aliq̇bus locis fratricelli aut beguini ſiue frẽs de paupere vita ſeu biſochii aut aliis nominibꝫ nuncupanť ⁊ habitũ noue religionis aſſũmere cõgregationes ⁊ cõuenticula facere ſupiores ſibi eligere quos miſtros ſeu cuſtodes ⁊ gradianos aut noibus aliis appellãt plurimos ad eorũ ſectam recipere loco etiã de nouo ꝯſtruẽ ſeu conſtructa recipere in quibus habitant in cõmuni mendicare quaſi eorũ ſecta foret vna de religionibus ꝑ ſedem apoſtolicã approbatis temere preſumũt fingẽtes ſe regulã fratrũ minoꝝ quã ſanctus franciſcus inſtituit ꝓfiteri ⁊ ad litteram cõfingũt obſeruare quãqꝫ ſub obedientia generali vel prouincialiũ miniſtroꝝ ipſius ordinis non moreнť quoꝝ etiam quidã ſe eſſe de tercio ordine beati franciſci penitentiũ vocato aſſerentes ĩ quo tamen talis ritus nullatenus eſt cõceſſus predictum ſtatũ coꝝ ſub velamine talis nois ſatagunt palliare: reuocať

penitus ꝛ ꝓhibet cū nō obſtātibus etiā quibuſcūq ꝛ ipi nichilominus ſūt excōicati ipſo facto. Scdus oēs epi ꝛ alii p̄lati qui alicui ritū viuendi ꝛ habitū ſupꝛadictos p̄ter ſpeciale mandatū ſedis apoſtolice conceſſerint ſūt excommunicati ipſo facto.

Octauus de p̄uilegiis.c.i.i cle.cōtinet ſex oīs pape reſeruatos. Primus religioſi q̄ clericis aut laicis ſacramentū vnctōis extreme:ecce p̄mū.vel eukariſtie.miniſtrare:ecce ſcdm. Matrimonia ve ſollenniſare ecce tciū nō habita ſup his ꝓchialis p̄ſbiteri licētia ſpeciali aut qui excōicatos a canone p̄terq̄ in caſibꝫ a iure expſſis vel ꝑ p̄uilegia ſedis aplice ꝯceſſis eiſdē: ecce quartum Uel a ſententiis ꝑ ſtatuta prouincialia aut ſinodalia ꝓmulgatis:ecce quintū. Seu a pena ꝛ a culpa abſoluere queq̄ p̄ſumpſerint:ecce ſextū. Et notat ioh.an.ſup quinti caſus verbo a ſentētiis:puto īquit q̄ oēm ſnīam includat excōicatōnis ſuſpēſionis vel inꝭdicti cuius neceſſaria ſit abſolutio. Item ſup p̄cedēte vbo excōicato a canone dicit idē quocunq etiam a qua eps vel ſacerdos poſſet abſoluere. Non tamen intelligit de excōicato ab hoie.quia nō exp̄mit. Ex quibus etiā patet ſeptim⁹ caſus videlꝫ q̄ excōicati ſūt oīs quos rite excōicat eoꝝ ſupioꝛ aut iudex ꝑ ſua ſtatuta. ſicut etiā excōicati ſūt ōs quos eoꝝ p̄lati aut iudices rite excōmunicant.

Nonus p̄ncipalis in cle.de penis.ca.iii.cupientes tplex. Primus de religioſis mendicantibus.ne deinceps in aliqua ciuitate caſtro villa ſeu loco quocunq ad habitandum domos vel loca q̄cunq de nouo recipere ſeu hactenus recepta immutare vel ea venditionis permutationis donationis aut cuiuſuis alienationis tytulos i alios trāſferre p̄ſumāt abſq licentia ſedis apoſtolice ſpāli. Scdus eſt contra oīs religioſos:qui i ſermonibꝫ vel alibi ꝓferūt aliqua vt retrahāt a ſolutōe decimarū. Tercius caſus eſt.§.qui vo talis qui vo ſcilicꝫ religioſi poſtpoſuerūt ꝯfitētibꝫ ꝯſciētiā face de ſoluēdis hmōi decimis: ab officio p̄dicatōis tādiu maneāt ipo facto ſupē

ſi: donec cōfitētibus ipis ſi hoc ipſū ſibi dicendi ꝯmode facultatē habuerint cōſcientiā fecerint.exinde excōicatōnis incurſuri ſnīam ipſo facto:ſi p̄dicare p̄ſūpſerint p̄dicta negligētia vt p̄dicit non purgata. Ad religioſos tamen monaſterioꝝ vel eccleſiarū decimas percipiencium:hoc non extenditur.

Decimus p̄cipalis ē ibidē cōtinēs etiā q̄tuoꝛ ꝑticulares qui ōs pape reſeruāt: ꝯtra temerarios violatores ꝯſtitutōis illi⁹: q̄ religioſis ꝛ clericis ſecularibꝫ ꝓhibet: ne aliquos advouendū:ecce p̄mū. Iurandū:ecce ſcdm Uel vide inꝭpoſita:ecce tciū. Seu alias ꝓmittendū:ecce quartū inducant:vt ſepulturas apud eoꝛum eccleſias eligant vel iam electas vlterius immutent.

Undecimus p̄cipalis ꝯtinet etiā quatuoꝛ de ſen.ex. ca.i.in cle. Qꝛ religioſi etam exempti violātes inꝭdictū ꝑ ſedē apoſtolicā:ecce p̄mū. Uel per oꝛdinarium loci: ecce ſecundū. Uel generalē ceſſationē diuinoꝝ factam ꝑ prouinciale conciliū:ecce tercium. Uel eum qui hoc poſſet ſeruatam cathedralē vel matricem eccleſiam loci: ecce quartū excōicant ipo facto ꝑ ſolū papā abſoluendi.

Duodecimus p̄cipalis ponit e.ti.cū ex eo. ꝛ ē etiam papalis.q̄ fratres minoꝛes ſi tpe inꝭdicti recipiūt i ſuis ecclīis ad diuia frēs vel ſoꝛoꝛes tercii oꝛdinis: excōicati ſunt. Gloſa ſup verbo ſuis ecclīis:dicit ſi i aliis eccleſiis hoc facerēt ceſſat hec pēa Poſſꝫ tñ locū hrē alia pēa cōis

Tridecimus p̄cipalis duplex ē. Primus ſi cui⁹cūq oꝛdinis religioſus ad partes tranſmarinas ad predicandum ſe trāſferat infidelibus abſq ſui ſuperioris licētia ſibi ꝑ ipius patētes litteras ꝯceſſas:excōicat⁹ ē ipo fctō Scdus ſi ipe ſupioꝛ hmōi licenciā p̄dicādi dederit ſciēter:niſi viris litteratis exptis ꝛ ꝓuidis:excōicatus ē ipſo facto. Et ambo caſus pape reſeruantur per conſtitutionem iohan.xxi.ad veſtrum.

Decim⁹quartus p̄cipalis ē duplex ſcꝫ tā de dātibꝫ q̄ de recipiētibꝫ aliq̄d ꝓ religiōis igreſſu.vt extraua.vrbani q̄nti. ne i vm. eadē ꝯtra religioſas quaſcūq ꝑſonas.

ne paſtus prādia ſeu cenas pecunias iocalia aut res alias etiā ad eccliaſticū ſeu quemuis piū vſū alium deputata ſeu deputanda directe vel indirecte petere ſeu exigē quoquomodo p̄ſumant a ꝑſonis volentibus intrare eorū religiones in earūdem ꝑſonarū receptione ante vel poſt: ſed eas potius cū oīmoda puritate recipiant in victu ⁊ veſtitu ſicut alias perſonas ſuoꝝ monaſteriorū et ſincera caritate ꝯtractent. illa dūtaxat que perſone igrediētes ipſe pure ⁊ ſponte ⁊ plena libertate omni pactione ceſſāte dare vel offerre monaſteriis eccleſiis ⁊ locis hmōi voluerunt: cum gratiarū actione licite recepturi. Qui eni ſecus egerint ſi ſint ſingulares ꝑſone excōicationē pape icurrūt. ſi collegia ſuſpēdūt ita ſonat textus.

De caſibus tangentibus pene omnem ſtatum ⁊ ſpecialiter ſeculares. Ca. vi.

Oſtremo de caſibꝫ q̄ tāgūt oēꝫ pene ſtatū ſpecialius ſecularē: tractādū eſt q̄ ſūt iſti. Primꝰ p̄icipalis eſt extra. de rapto. excōicamꝰ. duos ꝯtinēs Primꝰ ꝯtra illos q̄ chriſtianos ꝓ negotiatōe vel aliis honeſtis cauſis nauigātes: capē aut rebꝫ ſuis ſpoliare p̄ſumūt. Scōus eſt ꝯtra illos qui xp̄ianos naufragiū patientes ſpoliāt rebꝫ ſuis. Et notat pe. pa. ꝙ in primo caſu dicit hic honeſtis cauſis: ꝓpt pyrrhatas ⁊ illos q̄ ſarracenis aliqua ꝓhibita portāt ⁊ qui alias ī mari iiuſta bella ducūt. Alii v̄o p̄dones nō ſūt excōicati. Igit p̄icipes qui accipiūt bōa naufragioꝝ excuſari nō p̄nt: cū ſit ꝯtra oēm eq̄tatē etiā naturalē. Addit aūt in littera vbi ſupra ad caſꝰ niſi ablata reddiderit poſt āmonitionē vel poſt q̄ꝙ fuerint in mora: cū poſſint reſtituere ⁊ non reſtituūt.

Scōus principalis habet duos caſus. Primus eſt introductus cōtra poteſtates ꝯſules ⁊ rectores ⁊ alios officiales laicos ciuitatū ⁊ aliorum locoꝝ: angarias ⁊ exactiones indebitas eccleſiis ſacerdotibus ⁊ eorum poſſeſſionibus: ⁊ alia ſua vniuerſa onera imponentes ſiue foſſata ſiue expeditiones ſeu alia quelibet que agēda arbitrantur de bonis eccleſiarum clericorum ⁊ pauperū

chriſti deputatis: cōpleri fere cuncta volētes. Scōus cōtra illos qui ſupradictis ꝓximo ſucceſſerit niſi ifra mēſem errorē ſiue exceſſū p̄deceſſoꝝ purgauerint. de emunitate eccleſie aduerſus. §. fi. ⁊ capi. non minus.

Tercius p̄icipalis habet octo caſus. Primus ē contra illos qui de cetero ſeruari fecerit ſtatuta edita ꝯtra eccleſie libertatē: niſi ea de capitularibꝫ ſiue ea de ſuis cartulariis vel aliis libris ſuis infra duos mēſes deleuerint. Scōus ſi ip̄a ſeruari fecerint: q̄ꝙuis deleuerint. Tercius cōtra illos qui ꝯſuetudīes cōtra libertates eccleſie ītroductas: fecerit obſeruari. Quartus cōtra illos qui talia ſtatuta decetero fecerint. Quītus ꝯtra illos qui talia ſtatuta ſcripſerint. Sextus cōtra poteſtates rectores ⁊ cōſiliarios locorū vbi ſtatuta ⁊ ꝯſuetudines de cetero edite fuerint vel ſeruate: qui cū ſcirent talia fieri ⁊ poſſēt ꝓhibere: ⁊ nō prohibuerūt q̄ꝙuis etiā nō ſtatuerint vel fecerint obſeruari. Septimus ꝯtra illos qui ſcōm ea preſūꝑſerint iudicare. Octauus cōtra illos qui ſcribē ipublica forma p̄ſūpſerit iudicata. extra de ſen. ex. ca. nouerit fraternitas tua. Unde videt eſſe ꝯtra eccleſiaſticā libertatē: qd̄ ruſtici ſtatuerūt ꝙ nullus offerat niſi ī magnis feſtis aut niſi tm̄ aut ꝙ ſuper mortuū non ſit talis pānꝰ vel tot cerei vel ꝙ ꝯtra curatū ōs cōtribuāt ad adiuuād cōtra ipſū in caſu turpit ⁊ hmōi. quia libertas ecclie eſt habē oblatōnes ⁊ liberas ſepulturas. Si autē illi de aliquo vno genere ordināt: ꝙ ſepeliāt alicubi ⁊ cū hoc nō ſit ſtatutū ligās: ⁊ ſi eſt cōtra vnā eccleſiā eſt ꝓ alia: non videt incidere. Sed de pānis p̄cioſis ⁊ multitudīe cādelaꝝ quādo ciues ꝓhibent talia ne pōpis ſuis grauent ſe dicūt alii ꝙ licitū eſt dūmodo fiat pro bono cōmuni nō libertatem eccleſiaſticā volendo per hoc grauare.

Quartus p̄icipalis duos cōprehēdit. Primus ꝯtra illos q̄ litterarū apoſtolicaꝝ imperatores aut alias ad forum eccleſiaſticū recurrētes ſuꝑ cauſis que ad idē forū de iure vel de aliqua cōſuetudīe pertinēt: vel ꝑ ſe vel per aliū ad deſiſtendū vel in foro ſeculari de q̄ſtionibus

huiuſmodi litigandū: ꝑ iudiciū eccleſiaſticoꝝ vel ipſoꝝ īpetrantiū ſeu litigantiū aut volentiū litigare aut ꝓpin quoꝝ illoꝝ ſeu rerū illoꝝ aut eccleſiaꝝ ſuarū etiā capti onem vel modis aliis quibuſcunqꝫ cōpulerit: vel ꝯpelli fecerint ſeu ꝓcurauerint ſeu ꝑ ſe vel per alios īpedierit quo minus corā iudicibus eccliaſticis ſeu delegatis ſeu ordinariis ꝗrulantes de cauſis predictis poſſint libē iu ſticiam obtinere. Secūdus eſt cōtra illos ꝙ ad p̄dicta fa cienda dederint cōſiliū auxiliū vel fauorem. vt de emu. eccle. qm̄ vt intelleximus li. vi. Ubi notat tn̄ pe. pa. ſi ꝗs cōſulit amico ſuo potius cōuenire laicū coram ꝑpoſito ꝑtāte ſeu mgrōciuiū vbi ſtatim ꝑ priſionē ꝑſone. vel ſai ſynia bonoꝝ habebit ius ſuū: ꝙ̄ corā officiali vbi tarde cōſequitur ius ſuū: nō incidit licet ille prius vellet corā eccleſia litigare. ſed cuius cōſilio aliquis īuitus cogitur deſiſtere in eccleſia litigare: ille incidit.

Quintus pricipalis eſt de emuni. eccle. ca. eos qui li. vi. cōtra illos qui obtinent tp̄ale dominiū: ſubditis ſuis īterdicūt ne prelatis aut clericis ſeu ꝑſonis eccleſiaſticis quicꝙ̄ vendant aut emant aliquid ab eiſdē vel ne ipſis bladū molāt panē coquāt aut alia obſeqa eis exhibeāt non tamē ligat dicit. p. pa. niſi dn̄os ⁊ poteſtates.

Sextus pricipalis ē ꝯtra illos qui ab eccliis ⁊ ꝑſonis eccliaſticis ꝓ rebus ſuis ꝓpriis quas nō cauſa negociā di deferūt vel deferri faciūt: pedagia ſeu hmōi talia exi gūt vel extorquēt ꝑ ſe vel ꝑ aliū ſuo noīe vel alieno aut eos ab hmōi ꝑſoluēda cōpellūt cōtraria ꝯſuetudīe non obſtāte. Et debet ep̄s loci publicari ip̄m excōicatū vel a ſuis ſubditis facē publicari: donec ſic exacta reſtituerit ⁊ de trāgreſſiōe hmōi ſatiſfecerit cōpetēt extra de cenſi. ca. quāꝙ̄ li. vi. § . ꝙ vero. Nec excuſant dicit pe. pa. qui a tēpore a quo nō extat memoria clericos pedaginant. ꝗa de antiquis pedagiis papa intelligit non de nouis.

Septimus caſus pricipalis cōtinet duos. Primus ꝙ laici qui quondā ꝑ vim vel ꝑ metū cōpellebant p̄latos vel ca. eccleſiaꝝ ſeu alias perſonas eccliaſticas ſibi ſub

mittere bona īmobilia vel iura eccleſiaꝝ abſqꝫ cōſenſu capituli ⁊ licētia pape niſi poſt cōpetentē āmonitionem hmōi ſubmiſſione relaxēt. Et ꝙ de cetero p̄latos vel ali as perſonas eccleſiaſticas ad talia facienda cōpulerint. Scd̄us quicūqꝫ poſt ſubmiſſionē rite hactenus factam: aliquid vſurpat vltra id qd̄ ex contractu licito ꝑmittit: niſi legittime monitus ab hmōi vſurpatiōe deſtiterit re ſtituendo etiā que taliter vſurpauit. extra de rebus ecclē non alie. ⁊ cete. ca. hoc cōſutiſſimo. § . laici. li. vi.

Octauus pricipalis habꝫ duos. Primus ē ꝯtra illos qui regaliā cuſtodiā vel gardiā aduocatōis ſeu defēſio nis titulū in eccleſiis monaſteriis ſeu aliis piis locis de nouo vſurpare conātes: bona earūdē eccliaꝝ monaſte rioꝝ ſeu pioꝝ. locoꝝ vacātiū vſurpare p̄ſumūt. Scd̄us ē cōtra clericos eccleſiarū monachos monaſterioꝝ ⁊ ꝑ ſonas ceteras eorūdem locorū que fieri hoc procurant. extra. de elec. ca. generali. li. vi

Nonus principalis ꝯtra illos ꝙ clericos vel quaſlibꝫ alias ꝑſonas eccliaſticas ad quos in aliquibꝫ eccleſiis mōaſteriis ſeu aliis piis locis ſpectat electō vel ꝯſāgui neos eorūdē aut ipoꝝ ecclias monaſteria ſiue loca boīs ſuis ꝑ ſe vel ꝑ alios ſpoliādo ſeu alias iiuſte ꝑſequēdo grauare preſūpſerint pro eo ꝙ illi rogati ſeu alias indu cti eū ꝓ quo rogabantur ſeu inducebant eligē noluerūt extra. de elec. ſciant cuncti. li. vi.

Decimꝰ pricipalis ꝯtinet tres caſus. Primus ꝯtra il los qui quēpiā chrianoꝝ ꝑ aſſiſmos interfici fecerint. Se cūdus ꝯtra illos ꝙ hoc fieri mādauerint etiā ſi mors nō ſequat inde. Tercius ꝯtra illos qui aſſiſmos receptant defendt vel occultāt. extra. de homici. ca. ꝓ hūani. li. vi.

Undecimus principalis habet duos caſus. Primus contra illos ꝙ rep̄ſſalias ſeu pignorationes vbi alius ꝓ alio pregrauat cōtra perſonas eccleſiaſticas cōceſſerint ſeu bona ipſoꝝ. Secūdus ꝯtra illos qui rep̄ſſalias a cō ſuetudīe qn potiꝰ ab vſu ꝯceſſas: ad illas ꝑſonas ecclia ſticas ꝓrogauerit: niſi p̄ſumptionē hmōi reuocauerint

infra menſē a ꝯceſſionis ſeu extēſionis tēpoꝛe cōputandum.extra de iniuriis.ca.ꝛ ſi pignoꝛatōnes .li.vi.

Duodecimus pꝛicipalis cōtinet duos. Pꝛimus ē ꝯtra illos qui pꝛo eo ꝙ i reges pꝛicipes barones nobiles baliuos ſeu miſtros alios ve quoſcūqꝫ:excōicatōis ſuſpenſionis ſeu inťdicti ſnīa fuit ꝓmulgata licentiā alicui dederint occidendi capiēdi vel alias i perſonis ſeu bonis ſuis vel ſuoꝝ grauādi eos qui tales ſentētias ꝓtulerint ſiue quoꝝ ſūt occaſione ꝓlate ſeu eaſdem ſnīas obſeruātes ſiue taliť excōicatis cōicare nolentes:niſi licentiā ipſam re integra reuocauerint.Uel ſi ad bonoꝝ captionē occaſione ipſius licētie ſit ꝓceſſū:niſi ipſa bona īfra octo dies reſtituerit vel ſatiſfatōnē impenderint pꝛo eiſdem. Scđus cōtra illos qui auſi fuerint licentia data vti vel aliquid ꝑmiſſoꝝ cōmittere ſuo motu.extra.de ſen.ex.ca quicūqꝫ.li.vi.Et ſunt reſeruati pape iſti duo caſus:ſi ꝗs ſtetit in excōicatione iſta per duos menſes.

Tridecimus pꝛicipalis ꝯtinet duos ꝛ ambo pape reſeruātur.Pꝛimus de pe.in cle.ca.ſi quis ſcilꝫ. Si quis ſuadente diabolo quāuis pontificē iiurioſe vel temē ꝑcuſſerit aut ceperit ſeu bāniuerit vel hꝰ mādauerit fieri aut facta ab aliis rata habuerit vel ſociꝰ in his fuerit faciētis aut cōſiliū in his dederit vel fauoꝛem ſeu ſcienť defēſauerit eūdem:in illis caſibus de ꝑdictis i quibus excōicationē ꝑ iam editos canones nō ſubiret:ꝑ hanc cōſtitutionē:excōicationis ſnīam incurrit. Gloſa ſuper v̓bo de pꝛedictis:vt in banniēte vel id mandāte vel id ratū habente ſocio ꝛ ce.vt ſequiť. Scđus poteſtas v̓o cōſiliarii baliui ſcabini aduoti rectoꝛes ꝯſules ꝛ officiales ipſius quocūqꝫ noīe cenſeanť in ꝑmiſſis culpabiles exiſtentes oēs excōicationē incurrūt ꝑ papā abſoluēdi pꝛeterꝙ in articulo moꝛtis. in cle.de penis.ca.i.

Decimuſ ꝗrtus pꝛicipalis etiā pape reſeruatus ꝙ domini tꝑales qui cogunt aliquos in loco inťdicto celebrare diuina vel qui per ꝑconē faciūt tūc ad illa audienda populū euocari vel pꝛohibēt ne publici excōicati vel inťdicti ſuꝑ hoc per illos qui miſſas celebrāt moniti eccliās exeāt vel ipſi noīatim moniti non exeunt excommunicati ſunt in cle.de ſen.ex.grauis.

Decimuſquintus pꝛicipalis eſt in cle.ex graui de vſuris:ꝯtinens ſex caſus. Nā cōitatum officiales facientes: ecce pꝛimū.Dictantes ecce ſcđm. Uel ſcribentes ſtatuta ſuꝑ vſuris ſoluēdis vel nō repetēdis vel non reſtituendis:ecce ťcium.Uel iudicātes ſcđm illa:ecce ꝗrtum.Uel nō delentes illa ſi poſſent infra tres mēſes de libꝛis cōitatū:ecce ꝗntū. Uel illa ſeruātes:ecce ſextū:excōicati ſūt Iſtā eni ſentētiā incurrūt: ꝗcūqꝫ cōitatū ipſarū poteſtates capitanei rectores ꝯſules iudices ꝯſiliarii aut alii ꝗcunqꝫ officiales pꝛemiſſa attemptantes.

Decimuſſextus pꝛicipalis ꝯtinet ſex in cle.de ꝯſāguitate ꝛ affi.ca.vnico.ſcilꝫ ꝯtrahens matrimoniū i gradu ꝯſāguinitatis:ecce pꝛimꝰ.Et affinitatis ꝓhibite:ecce ſecūdus.Uel cum moniali:ecce tercius eſt excōicatus.Idē eſt de religioſis ſic facientibꝫ ꝛ demonialibus ac de clericis i ſacris oꝛdinibus ꝯſtitutis.Ecce iterū tres alii caſus.Et dicit glo.ꝙ hec ꝯſtitutio in exꝑſſis ꝑmiſſis caſibꝫ tantū locū habet ꝛ eius pena.Unde ſi quis ꝯtrahit cum hñte maritū vel iudea vel pagana vel cognata ſpūaliť vel legaliť vel.contra impedimentū publice honeſtatis non eſt locus huic pene.

Decimuſſeptimus pꝛicipalis eſt cōtra illos iudices ꝗ fraudulenť facerēt ad cauſā inueniēdā noīari mulierē iteſtem:vt eā poſſint ꝑſonaliť facilius viſitare ſeu accedē vel ipſā ad eū venire. Caſus hic vt dicit pe.pa.raro cōmittitur. Poſſet tamē ꝯmitti ſi ꝗs iudex hoc fingeret vt ad mulieres ſub clauſura morantes intraret. extra. de. iudi. ca. mulieres. li.vi .

Decimuſoctauus pꝛicipalis ē quicūqꝫ cuiuſcūqꝫ ſtatꝰ vel gradꝰ etiā ſi pontificali ꝑfulgeat dignitate executoꝛ ſeu quis alius fecerit coꝛpus defūcti humanū exēterari ſeu mēbꝛatim diuidi ad trāſferendū oſſa pꝛopter ſepulturam.vt in extraua.boniſa.viii.capi.deteſtande.

Decimuſnonus principalis caſus.cū quis inciderit i factum damnatū p ſtatutū hoīs factū ſub illa forma: vt qui ꝯtra fecerit ſit excōicatus.de ſen.ex.a nobis. Ubi ſciendū dicit pe.pa.ꝙ hec dicitur ſnīa iuris:non papalis: ſed epalis aut ſinodalis aut concilii ꝓuincialis. Unde ille q̄ ſub eſt ſtatuenti rōne ſui vel delicti incidit non alius ⁊ in loco vbi ſtatuens potuit ſtatuere vel excōmunicare ꝯ ſtatutū ꝯcilii liget bene in dioce. ſuffraganeorum.

Uiceſimus principalis cōtra illos qui abſolutōnē ab excōicationis ſnīa vel quācūq reuocatōnē ipſius aut ſuſpenſionis aut iterdicti vi vel metu ꝓcurauerit de his q̄ vi metus ve ca.ſi.abſolutōis.li.vi. Hic caſus dicit pe.pa. intelligēdus ē de metu cadente in cōſtantē virū.ſ.de metu ſtupri ſiue ſtatus vberum atq necis ſiue hoc ſit pro ſe vel pro alio.quia non diſtinguitur.

Uiceſimuſprimus principalis ꝯtinet duos.de.ſen.ex eos qui.li.vi.⁊ in cle.de penis.ca.ſi quis.§.fi.⁊ ambo aliquādo reſeruantur pape. Primus contra illos a canone vel homine excōmunicatos: qui propter mortis periculū aut impedimētū legittimū ab alio q̄ ab eo a quo abſoluendi fuerant de iure:abſoluūtur a ſentētia canonis.c.ſi quis ſuadente.ſi ceſſante poſtea periculo vel impedimēto huiuſmodi:ſe illis a quibus ceſſātibus his abſolui debebant de iure contempſerint q̄cito commode poterint ſe preſētare mandatū ipius ſuper illis pro quibus excōmunicati fuerūt recepturi ⁊ ſatiſfacturi ꝓut iuſtitia ſuadebat. Et hic eſt caſus papalis ſi ſnīa pape reſeruabatur epiſcopalis vero ſi epiſcopo reſeruabatur. Scdus eſt contra illos quibus cū a ſede apoſtolica vel alegatis ipſius abſolutionis beneficiū a quibuſcūq ſentētiis cōſequūtur iniungitur vt ordinarioꝝ ſuoꝝ vel alioꝝ quorūlibet ſuſcepturi penitentiā ab eiſdem ſe cōſpectui repſentēt ⁊ paſſis iniuriā ſeu his quibus propter hoc obligati exiſtūt ſatiſfationem exhibeant competentē:ſi hoc cum primo cōmode poterint non curauerint adimplere : tā illi q̄ iſti in priſtinam excōicatōnis ſententiā ipſo facto relabuntur

Et eſt ſenſus:ꝙ illi qui a ſede apoſtolica vel legato abſoluti fuerint ⁊ eis mandatū eſt ꝙ ſatiſfaciāt vel alicui iudici ſe preſentent:ſi illud non faciunt in hoc caſu abſoluet ille prior ⁊ non alius.

Uiceſimuſſcdus principalis ponitur p guill.i ſpe.de offi. legati.ca.nūc oſtēdendū ē.vſi.xxv. A ſnīa legati ſui vel delegati cuiꝰ iuriſdictio exſpirauit ⁊ cui nullus ſucceſſit i officio ſibi iniūcto:ſolꝰ papa abſoluit. extra. de offi.de le.prudētiā.§.ſi vo. Idē intelligendū eſt dicit ibidē guill. de ꝯſtitutōibus legatoꝝ ſuoꝝ ex qͦ legatō ē fita:nec aliqs legato ſuccedit : cū i talibꝫ nullꝰ ſit ſuperior niſi papa

Uiceſimuſtercius principalis.cum papa ante coronationem poſſit exercere officiū ſuum:ideo qui ac occaſione impugnaret litteras:excōmunicatus eſt.vt i extraua. benedict.xi.que incipit.quia nonnulli.

Uiceſimuſquartus principalis eſt i cōſtitutione ioh. xxi.ſi fratrū ⁊ coepiſcopoꝝ. Ubi habetur ꝙ ſi vacante imperio virtute cuiuſcūq cōmiſſionis ab imperatore motuo ſibi facte vel quocūq alio colore ſiue auctoritate bona imperii vſurpauerint vel iuriſdictōnem exercuerint aut vicariatus ſeu alterius cuiuſcunq nomen officii ſibi aſſumpſerint niſi de licentia pape ſpeciali : ⁊ omnes eis ac cōmiſſariis eorū in talibus obedientes aut preſtātes ſibi in hoc auxiliū cōſilium vel fauorem:ſunt ipſo facto excōmunicati ⁊ terre ipſorū interdicte. Gloſa intelligi hic terras vel loca ipſorū reputari non ratione proprietatis tantum ſed ſuperioritatis iuriſdictionalis. Et loca et quelibet cōmunitates et vniuerſitates eccleſiaſtico ſuppoſite interdicto.

Uiceſimuſquintus iohā.xxi.in cōſtitutōne dierū creſcente malicia principalis ſic ſonat. Si quis in prouintia marchie anchonitane romane ecclie ſubiecta: rectorem vel alium miniſtrū ſiue officialē a ſede apoſtolica deputatum aut alicuius ipſorū vicarium vel iudicem occiderit inuaſerit offenderit vel alias male tractauerit ſeu ad hoc dederit auxilium conſilium vel fauorem

directe vel indirecte publice vel occulte : inabilis ad beneficia vel officia ſit quecū etiā. ⁊ eſt excōicatus ipo facto ⁊ ſoli pape reſeruatur abſolutio . Alie pene graues inſuper ibidem ſunt fulminate.

Uiceſimuſſextus pricipalis oēs illi qui falſificant monetā regis frācie vel aliam falſā monetā in regno frācie portant:excōmunicati ſunt ipſo facto. Et reſeruanꝛ pape illoꝝ abſolutō. ꝑ ꝯſtitutionē ioh.xxi.prodiens quaſi

Uiceſimuſſeptimus pricipalis ſi quis demones inuocauerit vel eoꝝ auxiliū poſtulauerit ſeu fedus aut pacta cū demonibꝫ fecerit vel eis imolauerit aut eos adorauerit ſeu ī eoꝝ noīe imagines anulos ſpeculū fibulas vel rem aliam magice ad ipōs demones alligādos ꝯſtituerit aut reſpōſa ab eis vel ab illis q̇ ab ipis demōibꝫ audierunt petierit:excōmunicatus eſt ipſo facto.per cōſtitutōnem ioh.xxi.ſuper illius ſpeculam.

Uiceſimuſoctauus pricipalis.ſi q̇s lrām aut ſigillum alicuius cardinalis falſauerit vel ab alio falſante vſus ſcienꝛ fuerit:eoipo anathemate eſt innodatus.per conſtitutōnem iohan.xxi.impellit nos.

Uiceſimuſnonus pricipalis quicū legatos aut etiā nūcios ſedis aplice impedire preſūpſerint: excōicati ſūt ipo facto ac regna terre ⁊ loca q̄libet ſubiecta eiſdē:tamdiu ſunt eccleſiaſtico ſuppoſita inꝛdicto:ꝙ diu in huiuſmodi cōtumacia duxerint perſiſtēdum in conſtitutione iohan.xxi.Super gentes ⁊ regna ⁊ cetera.

Secunda pars habet ſeptem capitula

Quomodo cōfeſſoꝛ ſeipm̄ diſponere debet ad eū qui ſibi ꝯfitebiꝛ ⁊ danꝛ deſuper duodecim regule. Ca.i.

[S]Ecunda pars incipit de neceſſariis cōfeſſionē cōcomitātibus.propꝛ qđ confeſſoꝛ qui officiū gerit medici moꝛbos aīaꝝ facilius ſanare valeat ī miniſtrādo ſacramentum penitentie:ſeptem huius partis capitula ſequentia incoꝛpoꝛet.

Quo ad primū ante ꝯfeſſionē ⁊ circa eius exoꝛdiū.xii

ſequentes regulas attendat. Prima vt auctoꝛitatē ſuper cōfitentē habeat ſeu iuriſditōnem is qui alicuius confeſſionē vult audire puta pape epiſcopi ſacerdotis plebani vel vt ſit preſētatus epiſcopo rite:ſi eſt de oꝛdine mēdicantiū frater. Poteſt tamē ſubditus in octo caſibus alteri ꝙ proprio ſacerdoti confiteri vel alteri ꝙ qui prius fuit eius ſacerdos proprius. Primo quādo ꝓprius ſacerdos eſt omnino indiſcretus ⁊ inſcius. ⁊ ab eo eſt licentia petita licet non obtenta. Uel debet ſaltem a ſuperioꝛi ꝓprii confeſſoꝛis ſeu ſacerdotis: licentia peti ſi haberi poteſt. Secundo quādo ꝑrochianus trāſtulit domiciliū ſuum:tunc iſte eſt ſubditus illius ſacerdotis: ad cuius parrochiam ſe tranſtulit. Tertio quādo q̇s querit domicilium quo ſe conferat.quia ſine domicilio eſt. Quarto qn̄ quis eſt vagabūdus. Quinto ſi eſt in ſtudio de licentia p̄latoꝝ ſuoꝝ. Sexto ſi eſt ꝑegrinus qui recipit perā ⁊ baculum a proprio ſacerdote au[illegible] eius vicario vel licentiā vel ſi ē mercatoꝛ autviatoꝛ ⁊ recipit licentiā a ꝓprio ſacerdote. Secus autē ſi ꝑegrinus vel mercatoꝛ velviatoꝛ prefata nō fecerit. Septimo qn̄.ſ.vt ſāctus tho.dicit ſubditus ſcit ꝓpriū ſacerdotē eſſe hereticū.aut ſollicitatoꝛē ad malū.aut fragilē quo ad peccatū qđ quis cōfiteꝛ.aut ad reuelandū ꝯfeſſionē ꝓnū vel ſi ꝓbabiliꝛ eſtimatur reuelatoꝛ cōfeſſionis.vel ſi peccatū de quo quis cōfiteri debet:ſit cōtra illū cōmiſſum. In his enī caſibꝫ ⁊ ſimilibꝫ in quibus probabiliꝛ timet penitēs ex confeſſione facta ꝑiculum ſibivel ſacerdoti īminere:debꝫ recurrere ad ſuꝑioꝛem ⁊ petere licentiā alteri cōfitēdi quē ſi habere nō poſſit:idem iudiciū eſt quod de illo qui non habet copiā cōfeſſoꝛis. Immo potius laico in iſto caſu deberet cōfiteri ſi vellet.quia ad hoc non tenetur. Et ſi nullū aliū alienum habet ſacerdotē:confiteaꝛ tunc proprio tacito peccato de quo eſt periculum . Octauo quādo eſt in ꝑiculo moꝛtis ⁊ habet alienū.quia tūc ille eſt ꝓprius quodāmͦ

Scđa regula ſtudeat mūdus eē in ꝯſcientia:qui purgādis aīabꝫ īuigilat.ſpē quo ſui laboꝛis ⁊ circa alios

proficiendi nō in ꝓpria: ſed in diuina virtute ponat. q̄a iuxta apoſtolū: neq; qui plātat neq; qui rigat aliquid ē: ſed qui incrementū dat deus. Precōfiteat̄ igitur ꝯfeſſor ⁊ crebro oret: prout etiam corporali medico ſapiens cōſulit: quatenus deus qui ſanat omēs infirmitates opus dirigat. eiuſq; virtute roboretur et creſcat.

Tertia regula caueat ne p̄cipitant̄ circa ꝯfitētē agat. aut in ſolo tranſcurſu ꝑuolitet: ſed moroſitate peruigili omnia plene examinans ⁊ diiudicans: non interrūpat etiā ſi poteſt verba cōfitentis. ſed memoret̄ dicta ⁊ poſtmodum q̄rat diſtincte. Uel ſi memorie cōmendare non poteſt: caute ſaltē ⁊ pulchre de ſingulis inueſtiget. Memorie quoq; cōfitentis q̄ dicenda imponēda ve fuerint ea diligenti repetitōne reponēs infigat. Et ad iſta tēpus captet ſufficiens. q̄a eligibilius ē vt dicit ioh. de gerſonno cācellarius ꝑiſienſis in ſuo tractatu de ꝯfeſſionū audiētia paucos audire ꝯplete ꝙ̄ multos iꝑfecte cū ꝯſcientiarū ſcrupulis nō tam expedire: ꝙ̄ īpedire. Mallē īquit itaq; ſi curatꝰ eſſē: multoꝝ differre ꝯfeſſiones poſt paſca etiā vbi quidā nō redirēt: ꝙ̄ cecus cecos ſeducerē. dum ꝓ vere abſolutis: qui ñ recte ſūt abſoluti ſe gererēt. Quid enī t̄ribilius iſto dei v̓bo ꝑ ezechielē dicto. Tu īquit deꝰ fili hoīs ſpeculatorē dedi te domui iſrael. Audiēs ergo ex ore meo ſermonē āñūciabis eis ex me. Si me dicente ad īpiū īpie morte morieris: non fueris locutus vt ſe cuſtodiat impius a via ſua: īpe īpius in iniquitate ſua morietur. ſanguinē aūt eius de manu tua requirā. Si autē annūciante te ad impiū vt a viis ſuis conuertat̄ non fuerit conuerſus a via ſua: ipſe in iniquitate ſua morietur porro tu animam tuam liberaſti.

Quarta regula. expedit vt ꝯfeſſor obtineat ꝓpoſſe a p̄lato ſubditoꝝ: ſuā ī caſibꝫ reſeruatis ptātē ſeu relaxationē. p̄cipue niſi ſint caſus publici ⁊ ſcādaloſi. Reperiunt̄ enī pauciſſimi vt idē dicit cācell. q̄ non īciderūt ī aliquē taliū caſuū: qui cōiter reſeruant̄. Ipſi v̓o cōfeſſi ſcientes ſeipos nō debere remitti deinceps ad alterū: vni libētꝰ ⁊ citius oīa detegūt. Confeſſor vero ſimilit̄ eos p̄ſumit libētius int̄rogare de ſingulis. plenius quoq; ſanare ſimul ⁊ ſemel ipſos abſoluendo cōfidit. Quid enī aliud ē in occultis de iudice ad iudicē penitentē remittere: ꝙ̄ afflicto afflictionē addere: ⁊ certe plures in ſordibꝫ exiſtētes amplius cauſalit̄ vel occaſionalit̄ facere ⁊ deterius ſordeſcere. Non ſic chriſtus vere fecit ſamaritano. de qͦ ſic vaticinatur iſaias. Calamū quaſſatum non conteret et linum fumigans nō extinguet. In veritate educet iudicium non erit triſtis nec turbulentus.

Quīta regula ſcd̄m hūbertū ī libro ſuo de officiatoꝝ īſtructionibꝫ in ca. de cōfeſſionū audiētia. Talē locū ad ſedēdū captet: vt a multis videri q̄at p̄ſerti q̄n feias audiet ⁊ vt a nullo audiri cōfeſſio valeat. In quo certe fame tam ſue ꝙ̄ cōfitentis ſubuenit. Eſt enī cōfeſſor angelus dn̄i dei exercituum vt dicit malachias. Et de ꝯfeſſore ac cōfitēte chriſtus ait: qui facit veritatē venit ad lucē vt manifeſtent̄ opera eius q̄a in deo facta ſunt. Sic etiā beatus hiero. nepotianū informat. Omēs īquit ſuſpitōnes ⁊ quicquid ꝓbabilit̄ fingi pōt: ne fingat̄ a te de vita Ab oī ſpecie mala abſtinere: mādat apoſtolus. Pretermittentes aūt hanc regulā: ſuſpitioni circa feminas facillime ſubiacent dicēte iob. Oculus adulteri obſeruat caliginē. Tamen vt dicit hūber. ſi alique magne ꝑſone virilis ſexus cōfiteri voluerint de quibꝫ credat cōfeſſor ꝙ̄ erubeſcant ī cōmuni auditorio ꝯfeſſionū videri: debet eos ducere ad alium locum magis ſecretum ⁊ honeſtum

Sexta regula auditurus feminas caueat ne dum eaꝝ animas ibi a vitiis purgat: ipſe delectatōnibus voluntariis ſordeſcat. Non ſit velut lixiuiū quod alia lauando turpeſcit: ſed ſit ſicut manus que alia tergendo niteſcit. Itaq; ſe acceptatorē perſonarū eſſe credat: quando pulchras aut iuuenes libentius ⁊ citius ꝙ̄ vetulas ī confeſſione auſcultat. Quo contra imaginatōnibus bonis et ſanctis ſe preactuet. Primū quidem cōſiderando ſe eſſe debere dei angelum ⁊ dei tremendi in iudicio vicarium

Deinde auerſis vel clauſis ad feminā oculis corporis:
aīe ꝓprie luībꝫ videat aīam ſolā femīe ad dei inſignitā
imaginē: leproſā ſeu ſauciatā eſſe diris demonū pctōꝝ
mortaliū vulneribꝫ vel ſaltē rugoſā ſeu ſcabioſam deli
ctis venialibꝫ ꝗbus ꝑ xp̄i ſāguinē et ꝑ ſacramentū pnīe
medendū eſt. Crucē occulte ꝯfeſſor ꝑ policem impingat
pectori ſuo ꝓprio aliquātulū: pro puritate tuēda. Breui
ſaltē deū inuocet ꝓtūc oratiūcula ⁊ a verbis ſine neceſſi
tate caueat dulcibus ab omiq; peitus ꝯfabulatōe inutili
Et ſic ſolū dei honorē ⁊ aīe ꝓprie ⁊ aliene ſalutē: q̄rere
firmit̄ ꝓponat. Nec tn̄ deſperet ſi temptat̄: dū modo de=
lectationi carnis renitat̄. memor v̄bi chriſti ad diſcipu=
los dicētis. Si mortiferū ꝗd biberint nō eos nocebit ſer
pentes tollēt ⁊ cete. Suꝑ quo btūs gre. ſacerdotes q̄ bo
nis ſuis exortationibꝫ maliciā de cordibꝫ alienis aufe=
rūt: ſerpētes tollūt ⁊ dū peſtiferas ꝑſuaſiones audiunt:
ſed tn̄ ad opationē praua mime ꝑtrahūt̄. mortiferꝝ ē qd̄
bibūt ſed nō eos nocebit. Cōſolat̄ pari modo idē in ſuo
paſtorali vbi ſic dicit. Fit plerūq; vt dū rectoris animꝰ
aliena tēptamēta cognoſcit: auditis tēptationibꝫ etiā ip
ſe pulſat̄. Sed hec nequaꝗ̄ paſtori timēda ſūt. qa tanto
facilius a ſua eripit̄: ꝙto miſericordiꝰ aliena tēptatione
fatigat̄. Cuius etiā rōnē maīfeſtat ſāctus tho. in. iiii. ita
dicēs. Gratia q̄ ī ſacramēto penitētie dat̄ reſtaurat ſi q̄ ī
clinatō ad pctm̄ ex circūſtanti cogitatōne ſcilꝫ carnaliū
neceſſario dictoꝝ ꝓueniat vel in ꝯfitente vel in cōfeſſore

Septima regula. ꝯfeſſor vultū ꝯfitēs maxime femine
nō reſpiciat ne ꝯfitēs erubeſcat. ⁊ ne a femīa aīmus vul
nerat̄ ſpūalis medici. quia iuxta illud abacuch: facies e=
ius ventus vrens. Unde glo. ſuꝑ illō gene. vidit mulier
lignū quod eſſet delectabile viſu: dicit. Ne lubrica in co=
gitatione verſemus: nō debemus intueri qd̄ nō licet cō=
cupiſci. Ut enim mūda mēs in cogitatōne ſeruet̄ a laſci
uia voluptatis ſue reprehēdēdi ſūt oculi quaſi quidā ra
ptores a culpa. Non enī eua lignū cōtigiſſet niſi prius ī=
caute reſpexiſſꝫ. Penſādū ergo ē ꝙtū ab illicitis d ebemꝰ

reſtrigere q̄ mortalit̄ viuimus: ſi mat̄ viuentiū ꝑ occlōs
ad mortem venit.

Octaua reglā. caueat ſūmoꝑe ꝯfeſſor ne in pricipio ꝯ
feſſiōis potiſſime nec ī eiꝰ ꝓſecutōe ſit triſtis auſterꝰ aut
rigidus: maxīe raro ꝯfitentibꝫ vel timidis vel ſiplicibꝫ.
Mox eni clauderet os peccatoris rep̄henſi: ſed begninꝰ
⁊ mitis ſit more prudētis medici ⁊ affabilis. Unde an=
teꝗ̄ q̄s ꝯfiteri incipiat qui ꝯfiteri nō eſt cōſuetus multū:
puta verecūdis ⁊ ſimilibꝫ dicere pōt ad ꝯfeſſionē iperti=
nentia ⁊ ſi res ita exigit q̄rē de pat̄a ſua ⁊ ſilia quouſq;
cōfiteri volens audaciā ſumat dicēdi. quia quedā ꝑſone
ex verecūdia in pricipio ꝑdūt oēm memoriā de ꝯfitēdis:
ſpēalit̄ iuuenes ⁊ femine raro ꝯfitētes. deinde ꝓcedat ad
doct̄nas alias q̄ ſequūt̄. Oſtēdit iſta cuius vicē gerit cō
feſſor chriſtus qn̄ ait: Nō eſt opus valētibꝫ medicus: ſed
male habētibus. Sic idē egit q̄ peccat̄cē in ciuitate ⁊ pu
blicanos nō abhorruerit: ſed ad penitentiā vocauit. Nō
eni venit vocare filius hoīs iuſtos: ſed pctōres. Circa fe
minas tn̄ dicit hūber. nō multū imoret̄: niſi ꝙtum neceſ
ſitas ꝯfeſſionis exigit. Illas v̄o q̄ bigote vocant̄ q̄ ⁊ fre=
quent̄ volūt ꝯfiteri: tꝑet ab hmōi nimia ⁊ quaſi frequē=
tatiōi inutili ⁊ certū eis tpūs aſſignet ad ꝯfitendū extra
qd̄ tp̄s eas n̄ audiat. nec ī aliis collocutōibꝫ frequētibꝫ
vnꝗ̄ ſe exponat. ſempq; potiꝰ duris v̄bis vtat̄ ⁊ rigidis
ꝙ mollibꝫ. qa vt bonauē. veñablis dicit: tales ⁊ eis ſiles
feīe neſciētes etiā ſe ⁊ ſacerdotes icredibilit̄ iſiciūt abſq;
iactura tp̄is quā incidūt. cū p̄cioſiſſimū tp̄s nimis ꝑdūt
De p̄dicto v̄boꝝ rigore chriſtus docuit qn̄ matri ſue ſan
ctiſſīe ait. Quid m̄ ⁊ t̄ ⁊ cete. nūd venit hora mea. Tn̄ p̄=
fatam dignitatē ad pctōres hn̄dā: miris auctoritatibꝫ ꝑ
ſuadet beatus dyoni. ī epiſtola ad dimophilū. allegādo
moiſē virorū mitiſſimū dauid manſuetiſſimū deum qui
in ſua natura eſt benigniſſimus. chriſtū paſtorem q̄ re=
lictis. xcix. in deſerto: ouem perditā lete portauit in hu=
meris. dragmam decimā queſiuit ſollicite. ⁊ filium ꝓdi
gum quē pater ſuſcepit cum muneribus clementiſſime,

Nona reglã.ꝑalleget ꝯfeſſor raro cõfitentibꝫ ⁊ verecũdis:ꝙ malũ vitium ſit ⁊ fatuũ celare peccata ſcienter in cõfeſſione ex quo quis incurrit noua mala plurima.Nã talis nouũ peccatum incurrit ipocriſis quã chriſtus maxime perſecutus eſt i phariſeis. Mentitur cũ ſe oſtendit innocentem:q̃ nocens eſt. Suꝑbit quia videri vult bonus vel minus malus:vbi nõ eſt. Seipm̃ fallit nõ ſacerdotem decipit. quia nullũ fructũ cõfeſſionis recipit que nulla ẽ ꝙ oportet omnino repetere. Sacramentũ inhonorat penitentie quod diuidit ⁊ ſcindere nitiꝛ. Propꝛ q̃ melius eſſet non cõfiteri:ꝙ ꝯfeſſionẽ fingere. De quibus pſalmiſta dicit.dominus diſſipauit oſſa eoꝝ qui hoibus placẽt confuſi ſunt:qm̃ ſpreuit eos ds.Que oia locũ habebũt in die iudicii qñ oia ⁊ ſinglã pctã non vni hoi tm̃ ſꝫ toti mũdo patebꝛ cũ dãpnatiõe perpetua.De hoc etiã vitas dicit.Qui me id ẽ vitatẽ erubuerit corã hoibꝫ hũc erubeſcet filiꝰ hois cũ venit i maieſtate ſua ⁊ glia ſctõꝝ.

Decima regula eſt poterit confeſſor ei dicere qui vult confiteri fructus et vtilitates quas de pura confeſſione recipit:ſi dolet de preteritis ⁊ cauere intendit de futuris Primo remiſſionem peccatorum omniũ.iuſta illud ps. Dixi confitebor aduerſũ me iniuſtitiã meam domino:⁊ tu remiſiſti impietatem peccati mei. Secundo nouã gratiam ſacramentalẽ ⁊ virtutis gratiã vel eius augmentũ recipit per meritum paſſionis chriſti quod in ſacramẽtis operaꝛ. Tertio vnionẽ dei cum anima recipiet nouã vel maiorẽ ꝙ antea.quia tunc deus diligiꝛ ⁊ ſermo eius ſeruaꝛ.ac percõſequens ad cõfitentẽ talem venit paꝛ filius et ſpũſſanctus manſionem facturus. Quarto ornatus anime nouus vel ſaltẽ diſpoſitio aliqua boni habitus imprimiꝛ.quia ſcdm̃ pſal.cõfeſſio ⁊ pulchritudo tũc i cõſpectu eiꝰ:qñ ſctimonia ⁊ magnificẽtia talis eſt i ſanctificatione dei. Quĩto pena inferni infinito tp̃e duratura pro pctõ mortali. in penã finitã qñ ꝗs cõteritur añ ꝯfeſſionẽ mutaꝛ vi ſacramenti cõfeſſiois recipiende.ſꝫ qñ actu ꝗs ꝯfiteꝛ:ꝑfata finita pena vi ſacramẽti ꝓportõna

ta viribus confitentis efficitur ⁊ minor. Unde in qualibet cõfeſſione indulgentia certa datur deo nota ꝙta. Et ideo ſi quis ꝯtritus poſt mortalia actu ſacramẽtũ penitentie recipit ⁊ ſtatim moriꝛ:citius a purgatorio liberaꝛ ꝙ in ſimilibus preciſe peccatis moriens qui cõtritus ſolo voto recipit ſacramentũ. Sexto aptat vt quis rite accipere valeat ⁊ fructuoſe alia ſacramenta.ſ.eukariſtie olei ſacri matrimonii etiã.que poſt peccatũ mortale ſuſcipere nõ debet niſi ꝑ confeſſus. Septimo iocũditatem cõſcientie parit ⁊ optimũ remediũ contra mortem ſubitaneam. Nam qui cõfeſſus eſt ⁊ cõtritus:ſi in inſtanti moritur omnino ſaluaꝛ licet ꝑ ignem.⁊ ſic male non moriꝛ Qui aũt non contritus nec confeſſus moritur : etiam ſi ſic mille annis viueret ⁊ taliter moreretur: male moriꝛ quia damnandus decederet.

Undecima regula ẽ.deuitet ꝯfeſſor acceptationẽ ꝑſonarũ q̃ ẽ i iuſtitia qua ꝑſona prefert ꝑſone propꝛ cauſã idebitã. Unde nõ horreat pauꝑtatẽ deformitatẽ aut iſipientiã.nec ecõtrario acceptet diuitias pulchritudinem aut ſapientiã niſi forte maioris inde fructus ⁊ honoris apd̃ deũ ſperare quis debeat.q̃ pricipaliꝛ querere debet iſte qui iudex ẽ aiaꝝ.non aũt fauorẽ lucrũ aut amicitiã. Gratis inquit chriſtus primis ꝯfeſſoribus accepiſtis gratis date. Ita dñs ꝑ moiſen clamat in deutro. Audite ait illos ⁊ qd̃ iuſtũ eſt iudicate ſiue ciuis ſit ille ſiue ꝑegrinꝰ nulla erit diſtãtia ꝑſonaꝝ. Ita ꝑuũ audiatis vt magnũ. nec accipietis cuiuſꝙ ꝑſonam.quia iudicium dei eſt. Et iterũ nõ accipias ꝑſonã nec munera.quia munera excecant oculos ſapientũ ⁊ mutant verba iuſtorum. Tentio ⁊ obſeruatio huius regule:cordis ferrei homines attrahere ſolet:recte ſicut magnes ferrum:

Duodecima regula ſi in ipſa ꝯfeſſione ꝙtũcũqꝫ enormia crimina audire cõtingat:peccatorem non deſpiciat nec inclemenꝛ iudicet ſed patienꝛ cõpaſſione audiat exemplo beati amb.qui ſimilia audiendo:tantũ ex cõpaſſione flere cepit vt confitentes ſecum lachrimari faceret

Sic etiã chriſtus virgĩs filius ĩnocẽtiſſimus:accuſatõnẽ luxurioſe mlieris in adulterio dephẽſe:tãdiu tãq̄ patiẽt audiuit q° uſq̄ vnꝰ poſt reliquũ exiret q̄ eã accuſauerãt. Qui etiã ĩquit veſtrũ ſine pctõ ẽ:primꝰ in eã lapidẽ mittat.Gratia eni dei ẽ ſcõm auguſt.li.de virgĩtate ⁊ dei dono ẽ deputãdũ : q̃cq̃d nõ feciſti qđ peccãdo facẽ potuiſti

Que ꝯfeſſor generalit͛ a ꝯfitẽte q̃rere habet ⁊ ſũt ſeptẽ ⁊ quomodo ſcõm eadẽ eũ informare debeat. Ca.ii

ſ Ecũdo ꝯfeſſor videat q̄ ab ĩpo cõfitente generalit͛ q̃rere hẽat ⁊ quõ eũ informare.Sũt eni ſeptẽ ⁊ ſcõm eadem eũ informare aliquando congruit iuxta qualitatem perſonarum: tamen plus et minus prout neceſſitas docuerit.

Primo querat ſcõm ioh.friburgenſẽ in ſuo confeſſionali: q̃diu non eſt cõfeſſus qui iã vult cõfiteri ⁊ prius ſibi nõ eſt ꝯfeſſus. Si rñdet ꝙ diu ita ꝙ diſcernere neſcit int͛ peccata facta ante vltimã cõfeſſionẽ ⁊ ea q̄ fecit poſtmodũ: tunc confeſſor iubeat confeſſionẽ generalẽ facere de oĩbus ⁊ ſingulis peccatis. ſi aũt ſcit diſcernere int͛ ea que ab vltima ꝯfeſſione ꝑpetrauit:ſic non oportet iterare prius confeſſa niſi eſſet caſus propter quem iterare oporteret priorem confeſſionem.

Scđo ĩquirat an ꝯfitens ſit irretitus ĩ aliquo caſu in quo ꝯfeſſio neceſſariovel ꝓbabilit͛ ẽ iterãda.Qui ſũt q̃tuor vel q̄nq̄.Primꝰ ẽ qñ ꝯfeſſor ꝓpt͛ ſuã culpã nõ potuit abſoluẽ: vt q̄a nõ fuit ſacerdos vel q̄a nõ ꝓprius vel q̄a potuit ĩ aliq̃b;:ſed nõ ĩ oĩb;. ⁊ ĩ eiſdẽ reũ ad ſupiorẽ nõ miſit. q̄a ſic adhuc ad ſupiorẽ ire tenet͛ ꝓ abſolutõe niſi ignorãtia ꝯfitẽtẽ excuſaret aliqñ. Scđus qñ ꝯfitẽs ꝓpt͛ ſuã culpã abſolui nõ potuit: vt puta q̄a excõicatus erat nec ꝯfeſſor abſoluit ab excõicatõe.vel ſi conabat͛ hoc facere:tamen auctoritatẽ non habuit.Nullus eni a peccatis ſecũdũ ſanctũ tho. abſolui poteſt ab excõmunicatõe nõ ꝑabſolutus.Tertius qñ quis ſcienter vel verecũdia ipocriſi vel ſimili ex cauſa peccatum quod neceſſario fuit cõfitendum celauit niſi poſtmodum priori confeſſori

prius confeſſa aliqualit͛ ſaltẽ memorãti:fictionẽ ſuã cõfitereẽ expſſe.⁊ que nõ ẽ ꝯfeſſus etiã explicite. ⁊ alia prius ꝯfeſſa implicite.Confeſſionẽ tñ nõ diuidit:qñ cũ maioribus peccatis ſuperiorẽ q̃rit.aut qñ bona fides ſimpliciũ ſeu ignorãtia excuſat.aut vbi cõfeſſor vel cõfitens ſcandaliſaret͛ ꝓut dictũ eſt ĩ prima regula ĩ ſeptimo caſu primi capi. Quartus ſi penitentiã facere contẽpſit vel obmiſit nec recordat͛ de ea. Multi tñ licet nõ ſit tutius dicunt ⁊ pe.pa.in.iiii.ꝙ tũc non ẽ neceſſe iterũ cõfiteri oĩa q̄ prius ꝯfeſſus eſt . Nec etiã ſcõm quoſdã tũc qñ cõfitẽs ſolũ eſt attritus ⁊ nõ ꝯtritus ⁊ tñ abſolutus.debet tamẽ poſtea ſuã fictionẽ ꝯfiteri.Uerũtamen fictus dicit͛ vel fictio in ꝯfeſſione fit ſcõm cancel.qñ aliquis ſcienter celat aliq̃d aut in ꝓpoſito peccandi ꝑſeuerat aut ſcit aut ſcire debet ꝙ a tali non põt abſolui.Et talit͛ fictus iterare tenetur ꝯfeſſionẽ ſcõm ꝓbabiliorẽ opinionẽ.Et ille ẽ q̄rtꝰ caſus.Debet tñ vt poſtea dicet͛ quilibet etiã non ꝯtritus oĩa peccata cõfiteri ꝓpter plura q̄ ſequũtur. Similit͛ vt dicit pe.pa.nõ oportet iſtã confeſſionẽ iterare q̄ putauit aliquid eſſe peccatũ veniale.quod mortale fuit.⁊ ideo nõ cõfeſſus.quia de hoc non habuit ꝯſcientiã:ſed poſtea habet:licet tutius eſſet iterare.Preteã qui ẽ oblitus de aliquo peccato in cõfeſſione:non oportet ꝙ omnia repetat poſtmodũ ſiue ꝑcedenti cõfeſſori cõfiteat͛ ſiue nouo: ſed obliuionẽ ⁊ oblitũ ſolũ tenet͛ confiteri.q̃uis in ꝑcedenti caſu ſit ignorantia iuris ⁊ in iſto caſu ignorantia facti .

Tercio ĩquirat ⁊ laboret ꝑſertim circa iuuenes ⁊ paruulos:vt oportunitatẽ habeat ab eis faciẽdi generalem cõfeſſionẽ.quia vt cancel.dicit:vix aut nũq̄ integre cõfitent͛ niſi forſan ꝑdocti a tali confeſſore qualis hic deſcribitur.Immo illud etiã eſſet vtile apud grandeuos rurales ſimplices ⁊ feminas.Et ſi nõ pñt leuit͛ induci ad hoc: poſſũt ab eis fieri interrogationes tales. Eſt ne t͛ fctã conſciẽtia de talibus peccatis ⁊ de talib; ⁊ de tali etate ⁊ de tali ſocietate ac ſociabus talibus.Et ſcõm rñſionẽ potit͛ aniaduertere confeſſor:ſi plena fuerit alias facta ꝯfeſſio

Et ſi non:tunc inducatur eam perficere.

Quarto ſi inquirendo vel cōfeſſionē cōtinuādo perci pit cōfitentē de aliquibꝫ peccatis non conteri.vt fit ſepe de amore carnali de odio fratꝛo de nolēdo reſtituē vel ſimilibus. ꝛ ꝓpterea a pure cōfitendo velit peccatoꝛ deſiſtere:hortetur vt omnino pure ꝯfiteať de omibus non obſtante ſua duritia.quia licet abſolui talis non debeat ad multa tamen valet talis confeſſio:put doceť extra.de peniten.ꝛ re.qđ quidē.Ualet inq̄ ad multa ſcōm alber. in.iiii.di.xvii. Pꝛimo ad facilius gratiā obtinendū. qđ quia ſaul.non fecit.ſimiliť adam ꝛ eua poſt ſua peccata maxime puniti ſūt. Secūdo quia eſt de genē bonoꝝ qđ ad virtutes abilitat.puta ad humilitatē ꝛ obediētiā ꝛ ſicut alia opera bona extra grām facta de genere bonoꝝ irremunerata deus nō relinquit.Tercio quia ꝑ hoc p̄cep tū ecclie adimpleť quo quis ſingulis ānis confiteri teneť.ꝛ a debito confitendi deobligať. Quarto ſcōm tho. valet cōfeſſio talis:quia ſupueniente vera ꝯtritione : nō eſt confeſſio talis de neceſſitate ſalutis iteranda: dūmodo poſtea ſuam impenitentiā confiteatur ꝛ abſoluatur

Quīto querat cōfeſſoꝛ a ꝯfitentibus vtrū purgari velint a criminibus omībus cito ꝛ velociť. Si ſic:dicat q̄ ſe iuuēt reſpondēdo veritatē purā.Hoc eni melius ꝛ celerius dicit cāce. nequit fierit q̄ ſi ad infrogata veritatē plenam quis reſpōdeat nec mentiať ex humilitate ſe ꝯmiſiſſe que non cōmiſit nec ex verecūdia que fecerit dicere obmittat. Si aūt deprehendiť velle mētiri ꝛ ſe celare vt ſepe fit per diſcretum confeſſoꝛē:tales redarguanť vehementer ꝛ acriter ꝛ cōpellanť veniam ſtatim q̄rere ab huiuſmodi mendatio. Quod poſtq̄ fecerint: rurſus blande moneātur ꝛ leniter nichil deinceps mentiri aut celare. Si vero bis vel ter mentiti fuerint: poterunt remitti ꝛ differri uſq̧ ad tempus alterum iniūgendo ſibi vt melius ꝓuideant. Et ſepe fit vt ī altera confeſſione libentius aperiūt omia: dum putant mēdatia pꝛiora magis imputanda eis quo ad inaduertentiā q̄ ad maliciā

Sexto notat guill.gloſatoꝛ.ray.q̄ penitentiarius nō debet eſſe nimis ſcrupuloſus:ſi foꝛte aliquā de interrogationibus iſtis ſcilꝫ que ponūtur a doctoribus ꝓpť occupatōnē aut ꝓpť obliuionē aut ꝓpť ſimplicitatem obmittat dū tamē nō laboꝛet craſſa ignoꝛantia vel ſupina aut negligentia diſſoluta. Uix eni contigit aut nūq̄: q̄ penitētiarius q̄tumcūq̧ diſcretus obſeruet omia ſcilicet vt de ſeptem peccatoꝝ capitaliū ac eoꝝ filiarū.viii circūſtantiis verſus iſtius:quis quid vbi ꝑ quos quotiens cur quomodo qñ:ac de ſinguloꝝ ſtatibus ac eoꝛum pꝛopriis peccatis īterroget.Jdcirco etiam cōſultoꝛie dicit bonauē.non fiat explicita īterrogatio niſi de illis de quibus manifeſtum eſt q̄ ſunt peccata.vt ſunt trāſgreſſiones p̄ceptoꝝ decalogi.ꝯmiſſio ſeptē moꝛtaliū abuſio. quinq̧ ſenſuum.De iſtis eſt omnino interrogandū ꝑ ꝯfeſſorem: quādo videt confitentē negligentē aut ignorātem.Hec ille. Dicit aūt ſic hūbertus. Peccatoꝛ ſaltem īquirēdus eſt de his quinq̧. De odio.vtrum aliquē odio habeat ꝓpť factū vel dictum ſuū. De peccato luxurie De iniuria pꝛoximi ſcilꝫ furto rapina vel aliter illata īiuria. De inobediētia vel per fractionē penitētie vel nō obſeruationē ſollennitatū vel alio modo. Et de peccatis oꝛis.vt cōuiciis detractionibus maledictōnibus prauis cōſiliis. Jſta quinq̧ ſaltē debꝫ īquirere apctoꝛe quī audit ꝯfeſſiones qñ ꝑ occupatōnē q̄rere plura nō poteſt Hec ille. Tutioꝛ tñ via apta eſt in t̄cia regula pꝛimi.ca.

Septimo infoꝛmet rudes confitentes ſi indigent tūc vel in confeſſionis pꝛincipio que ꝛ quot cōfiteri teneantur. Pꝛimo omnia peccata moꝛtalia que ī memoꝛia ħs habet ꝛ que ſibi apparent eſſe talia. Nec ſolū talia: ſed etiam circūſtātias peccatoꝝ ī aliam ſpeciē peccati moꝛtalis trahētes id eſt que ſunt cōtra ſpeciale pꝛeceptū : ꝛ circūſtantias ſecūdū quoſdā aggrauantes notabiliť.vt ſi ſubtraxit vel leſit multū ꝛ q̄tum leſit. immo etiā omnia que dubitat ꝓbabiliť:an ſint moꝛtalia.Jnſuꝑ quotas ſeu vices moꝛtaliū ꝛ p̄fatoꝝ oiꝫ:ſi memorari poteſt

Nec crimia detegat alioꝝ noiando eos vel ſignis certis
notificādo niſi forte peccata talia ſint q̄ nullo mᵒ poſſit
alit aperiri . vt ſi ſororē vnicā male cognouerit aut vir
vxorē aut in inceſtu cū matre. Niſi ſic dicat ꝛ apud talē:
ꝙ reuelatō debeat ꝓdeſſe non obeſſe eis q̄ detegūt. Quo
caſu nichilominus magna cautella requirit ad ꝯfitentē
ꝛ cōfeſſorē. ne zelo ꝓficiendi indiſcreto fallant. Qn̄ autē
noiatō ſeu expſſio obeſſe poſſet ꝛ circunſtātia in aliā ſpe
ciam trahit: tūc de licentia ꝓprii cōfeſſoris q̄rat aliū qui
nec noſcat pſonā nec nociturus ſit veriſimilit. Q ſi ta=
lem cōfeſſorem omino habere nō poſſet ꝛ iminet caſus
neceſſitatis: vt ſi ſe putat ſtatim moriturū. tūc dicit tho.
debet famā pximi cuſtodire q̄tū pōt. ſed magis debet cō
ſcientiā ſuā purgare. Et ſi cōfeſſor audit cōfitētem noia=
re vel notare pſonam aliquā aliam ſine neceſſitate vbi
malū pſertim ſequi poſſet: acriter reprehendat ꝛ iubeat
culpam ſuā cōfiteri ſpālit ꝛ cauere i futurū. Ecce ſex ha
bes ſcōm q̄ ē cōfitendū. Unde aug. ꝛ ponit in. iiii. li. diſt
xvi. Conſideret ſcilꝫ peccator qualitatē criminis i loco i
tpe in pſeuerātia in varietate pſone. Sup quo ſco. i. iiii.
di. xvii. Saltem iſtas dico aggrauantes circūſtātias ne=
ceſſario cōfitendas q̄ ſpāli ꝓhibitione id eſt pcepto ꝓhi=
bent. Uerbigrā alienū accipē eſt illicitū. ſed ſpāli ꝓhibi=
tione ꝓhibet accipere de loco ſacro. ꝛ ideo ſpāle peccatū
ſacrilegii.. p hanc circūſtantiā cōſtituitur. Similit ē illi
citum nō ſuā cognoſcē. ſed ſi ſit ꝓpinqua ſpāli ꝓhibitōe
ꝓhibet. ideo ſpeciale pctm̄. ſ. inceſtus p hāc circūſtantiā
cōſtituit. Frequētia etiā non ē dubiū q̄n ſit circūſtantia
ſimplicit addens ad pctm̄. quia qualibet vice nouū pec=
catū cōmittit. Et de ſimilibꝫ ſimile habeat iudiciū hec
ſco. Ex quibus patet ꝙ cōfeſſor diſtincte q̄rere debet vel
informare cōfitentē: vt dicat locū ſacrū ſi i eo notabile
pctm̄ cōmiſit. Item pſonā in generali nō in pticulari cū
qua notabilit peccauit: vt ſi fuit monialis votiua in ſa=
cris ꝓpinqua ſeu attinēs ſibi. cū qua luxuriatus ē aliq̄s
pater aut mater. aut ſi pcuſſit. ꝛ ſic de aliis. Item tēpus

ſacrū in quo notabilit peccauit. quia plus frangit ſcōm
tho. pceptū de ſanctificatōne ſabbati: qui in dñica vel ſi
mili die mortalit peccat ꝙ q̄ i arte mechanica tūc labo=
rat. Itē dicat quottā ſeu vicem pctōꝝ mortaliū certā ſi=
ſciat. Si neſcit: dicat veriſimilit bona fide. puta centies
viceſies aut circit ꝓut apparet. Et hanc quottā pōt dice
re cōfeſſor ꝛ ꝯfitens ex ꝯtinuatione peccati p annū vel p
menſē vel p diem. vt quotiēs i anno feciſti q̄rat. quotiēs
in ebdomada quotiēs in die. Itē ſi iniuriā fecit in furto
vel in rapina vel in leſione corpis notabilit: dicat bona
fide ꝓ q̄to puto an mutilauerit vel occiderit an cētū. xx
aut circit florenos abſtulerit. Similit dicat ſi talia dan=
na intulit diuiti vel pauperi q̄ alias cū ſuis modicū ha=
buit. Nec ſolū mortalia ꝯfiteat: ſed etiā oīa q̄ apparēt ſi=
bi venialia: ne forte vt ſepe cōtingit talia in re ſint mor=
talia q̄ cōfeſſor iudicare habet. Dicit aūt ſāctus tho. i. iiii
di. xix. ꝙ in itrrogationibꝫ faciendis tria ſūt attenden=
da. Primo vt q̄libet peccator intrroget de peccatis q̄ cō=
ſueuerint in hominibꝫ illius ꝯditionis abūdare. Nō eni
oportet: ꝙ a milite q̄rat de pctō clericoꝝ aut religioſoꝝ
aut ecōuerſo. Secūdo vt nō fiat explicita intrrogatio de
peccatis niſi de illis que omibus manifeſta ſūt . de aliis
autē adinuētionibus peccatoꝝ ita debꝫ a lōginquo fieri
intrrogatio. vt ſi cōmiſit dicat. ꝛ ſi nō cōmiſit: nō adiſcat
Tertio ꝙ de peccatis pcipue carnalibus nō deſcēdat ni=
mis ad pticulares circūſtātias. quia hmōi delectabilia
q̄tomagis in ſpeciali ꝯſiderātur: magis ꝯcupiſcentiā na
ta ſūt mouere vt dicit phūs. iii. ethi. Et ideo poteſt cōtin
gere vt cōfeſſor talia q̄rens ꝛ ſibi ꝛ confitēti noceat. Nec
tho. Concordat raymundus.

Quomodo cōfeſſor querere ꝛ rimari habeat ſpecialit
ſuper reperiendis peccatis luxurie: quia illud ſpecialem
difficultatem habet. Ca. iii.

Ertio ſpecialit quomodo de peccatis aliquibꝫ p̄
ſertim luxurie cōfeſſor rimari habeat: notādū ſe
cūdum hūbertū: ꝙ ſunt q̄dam vitia de quibꝫ nō

eſt tutū multū querere licet aliqui magnā vim faciant:
puta de fide niſi ī caſu quo iſta ꝑſona ſuſpecta eſſꝫ de fi
de. Querē tm̄ debet an duodecim articulos fidei apoſto-
loꝝ ſciat orationē dominicā ſalutationē angelicā ⁊ deca
logū ⁊ de ſupſtitōnibus ꝯtra fidem. alia ſūt peccata cer
tis officiis hominū magis cōmunia vel ſexui vel etati. ⁊
ſcōm hoc q̄rere ſtudeat: prout habes in aliis tractatibꝫ
doctoꝝ. Alia aūt ſunt peccata occulta ⁊ non cōſueta. vt
pctā cōtra naturā ⁊ de ſpēbus aliis luxurie. De quibus
notāde ſunt ſequentes cancellarii regule. Circa quas ta
men ita caute te lector habeas: prout declaratur in fine
huius capituli in ſecundo dubio.

Reglā igit̄ prima eſt hūberti ꝑtim qui dicit de pecca
tis luxurie ⁊ contra naturā ſpāliter actis: non eſt inqui
rendū niſi caute ne aliquid maīfeſtet̄ ſimplicibꝫ qđ ipſi
prius neſcierūt: quod eis poſſet eſſe occaſio peccādi. Sic
eni ꝯmunit̄ tenent doctores. Sed cancell. addit ſic. Acci
dit aliqñ licet rariſſimū ſit apud certū ⁊ circunſpectū ac
prouidū ꝯfeſſorem: ꝙ aperiūt̄ q̄dam ſpēs peccatoꝝ car-
nis aut quedā circūſtantie viles quarū peccator non eſ-
ſet ꝯſcius aut culpabilis. ⁊ hinc forte ſcādaliſabitur vel
docebit̄ deinceps agere ſimilia. licet pro certo nō videa-
mus iſtud eſſe timēdū: quēadmodū aliq̄ tradūt. Nec eni
tm̄ timendū eſt: ꝙ propt̄ hoc debeat obmitti diligēs inq̄
ſitio pctōꝝ. Utinam mala a pueris ⁊ aliis tā diligenter
ꝯfiterent̄: q̄tū ſciunt̄ ⁊ agunt̄ ab eis. Nec īquirenda eſſe
iudicamꝰ quaſi neſciāt: ſed quia forte nō tam grauia eſſe
credūt q̄ ſūt. aut quia alit̄ nolūt maīfeſtare ea. Attamē
in hoc caſu debet cū ſūma deteſtatione pctm̄ tale dāna-
re quaſi nō caderet etiā ī hoībus tale q̄d agere. ⁊ dicere
debet ꝙ illud dicebat̄ ad experiendū diſcretōnē pctōris
an ſciret diſtinguere int̄ ea que feciſſet. Sunt eni quidā
male rn̄dētes affirmatiue ad omia que ꝯfeſſor int̄roget.

Scđa regula ꝯiecturet̄ prius ꝯfeſſor poſt int̄rogatōes
quaſdā p̄ambulas ſuꝑ etate ſtatu ꝯditōne ſtudio vel of-
ficio ꝯfitentis: vtrum ipſe verecūdus ſit ⁊ nimio pudore

detentus. quia forte puer eſt vel feīa aut exilis cōplexio
nis. Apud eni tales pre ceteris perſuadendū ē primitus
⁊ figendū in animo: quomͦ ꝯfeſſio ſecretiſſima ē ⁊ omia
ſcienti deo magis fit q̄ homini ⁊ ꝙ cōfeſſores ⁊ litterati
ſciūt ex libris plura peccata: q̄ ꝯfitens vnq̄ poſſit facē
vel ſcire veriſimilit̄ ⁊ ꝙ nō ad reuelandū vel ad accuſā
dum q̄runt̄ pctā: ſed ad emendendū ⁊ abſoluendū ⁊ per
petuo quitādū. ⁊ ꝙ mallet ꝯfeſſor mori q̄ aliquid dicen-
dum detegere. Tollat igit̄ oēm talem ſuſpitionē. ⁊. oſten
dat ꝙ tales poſtmodum tāq̄ filios ſuos cariſſimos dili-
get. qui ſe totos ſue fidei commiſerūt.

Tertia regula ꝑgat ꝯfeſſor a generalibus ad ſpeciali-
ora. ⁊ de turpibꝫ ad turpiora. ⁊ quaſi a cauſis generali-
bus ad effectus eaꝝ ſpāles. vt habito ꝙ aliquis conatꝰ
fuerit ſe aut aliū luxurioſe attrectare: q̄rat̄ q̄ diu ⁊ q̄ ſe-
pe ⁊ cū quot accidit ⁊ a q̄to tp̄e in tota vita ⁊ ſi aliqui e
rant de ſuo genere ⁊ finalit̄ ī qua parte corporis ꝯpleta
eſt libido ſua vel altera. Demū ad alterā illius pcti ſpe-
nam poterit ſucceſſiue īquiſitio ꝑtrāſire. Nō ſit tn̄ cōfeſ-
ſor curioſus ꝑticlāres peccatoꝝ modos ſeu circūſtātias
inueſtigare que nō multū augeant vel varient grauita-
tem in eis. quoniā naſceret̄ inde aliqñ temptatio ꝑiculo
ſa vel turpitudo nimia aut ſuſpicio retardatiua ꝯfitēdi
Nichilominus iudicamus vtile pro ſerenatōne cōſcien-
tiarū illoꝝ qui ꝯfitent̄: vt plenius explicent oīa q̄tum ⁊
quouſqꝫ iudicauerit cōfeſſor expedire quia forte poſtmo
dum grauioribus vrgerentur ſtimulis quaſi non bene ī
tegre peccata ſua confeſſi fuiſſent.

Quarta reglā quia peccatū carnis a quibuſdā cū ſū-
ma difficultate poteſt extorqueri preſertim a femineo ſe
xu pueris ⁊ pluribus qui vltra q̄ credi pene poteſt vere
cūdi ſunt cōmuniter: ideo primo procedat pedetētim a
talibus generalibus que nullā aut paucā vident̄ inclu-
dere culpā. quia ſi pctor vult mentiri aut fugere ſepe de
p̄hendit̄ ꝑ talia q̄ naturalit̄ accidūt oībꝫ aut rariſſīe reꝑit̄
oppoſitū q̄lia ſi ſtatī neget: ꝯſtat eū timē dicē grādiora.

Gn̄alitates aũt exempli gr̄a ſcoꝫ hũb. iſte vel ſimiles ſũt
Poteſt tñ q̄ri vtrũ iſultus carnis aliqñ patiatꝛ. Si rñdet
ꝙ ſic: poterit q̄ri vtrũ illa titilatio ducat eũ ad aliq̄d faci
endũ. Et ſi ſic: q̄d eſt illud. Sic enī ei nichil manifeſtatꝛ:
ſed datꝛ ei occaſio manifeſtãdi ſe. Itē ſcd̄m eundē ſi quis
peccatũ carnale ꝑpetrauit: pōt queri ab eo: vtrũ vigilã=
do abſqꝫ naturali vſu mulierũ ſimilē delectationē vnq̄
habuit. Et ſi ſic: querat q̄d faciebat. Si v̓o nō ꝑpetrauit
poteſt q̄ri ab eo vtrũ dormiēdo de muliere aliq̄d ſõnia=
uerit. Et ſi ſic: vtrũ aliquã delectationē tunc habuit. Et
tũc poſt q̄ratꝛ vtrũ vigilãdo ſimilē delectatõeꝫ habuit: et
quid tũc faciebat. Aliqui tamē querũt: vtrũ vigilãdo ſe=
men effuderit abſqꝫ naturali vſu mulierũ. Et ſi rñdea
tur ꝙ ſic: queratꝛ qua occaſione accidit ei. Sed inexperti
opus carnale non ītelligerēt q̄d eſſet effuſio ſeminis. hec
hũber. Immo vt alber. ponit li. de aīalibus. femine plu=
res nunq̄ ſeminãt vel ad extra polluũtur p̄ſertim nigre
Sed cancel. dicit: ꝙ generalitates ſcd̄m quas q̄rendũ ē
ſũt iſte ⁊ ſimiles. Fuiſti vnq̄ ī tp̄e in quo cognouiſti te in
ſocietatibus famuloꝝ aut ſocioꝝ ſpecialꝛ ī lecto. Si ſic:
audiſti vnq̄ malũ de impudicicia ⁊ mulieribꝫ. Si ſic: lo
quebaris. Si ſic: male deſiderabas: Si ſic: vtrũ voluerit
vnq̄ alter ꝙ tãgeres eũ inhoneſte vel inepte. Si ſic: fiat
ꝓceſſus ſub tali velamine ꝙ intelligat: an cõmiſſa fuerit
ibi mollicies ſiue pollutio. quia hoc peccatũ bene cõmit
titur ãte pubertatis ãnos. immo ſemꝑ imputatꝛ in vigi=
lia: dũ complete tranſit cogitatio ⁊ delectatio etiã pollu
tione nō exiſtente. His modis noui īquit idē cãcell. plu=
res fuiſſe dep̄henſos. qui interrogati negabant ſe vnq̄
paſſos menbri pudēdi calefactõneꝫ vel pruritum vel e=
rectionē qualēcunqꝫ vel temptatõnem aut cogitatõnem
malam de muliere quacunqꝫ. Et dum cõuicti fuerint de
hoc mendatio: querebatur nunquid illud erat turpe ſic
dimittere. Quid agebas tu. Et ſe reſpõdebant id quod
querebatur: credentes ex modo loquendi confeſſoris: ꝙ
iſtud non reputaretur ad culpam: ſed ad laudem.

Quinta regula eſt. cõgruit ſubdit idem prout exꝑtus
ſum: ꝙ ꝑuuli ⁊ adoleſcētes maſculi interrogentꝛ modis
dictis de cohabitatõne ſocioꝝ ⁊ famuloꝝ. tanq̄ de his q̄
prima facie minus horrent. quia minus īſolita ſũt Poſt
modũ queratꝛ de cohabitatõe mulierũ. Et primo ſi vnq̄
in etate quinqꝫ vel ſex annoꝝ vel eo circa iacuerũt cum
ancillis ſicut mos eſt pueroꝝ. Si ſic: inquiratꝛ cõformitꝛ
ad predicta: ⁊ certe reperientꝛ horrenda. Conſequentꝛ nō
ſolum de ancillis: ſed ī genere proximiori. ad qualia nō
deſcendatꝛ: niſi quaſi ſubito ⁊ a latere. dicendo ſine muta
tatione vultus o bene video tu ſimiliter egiſti cum tali=
bus ⁊ talibus. Et ſi ſic vt heu ſepe fit: priuſq̄ de articule
tur quid amplius fiat: practicetur.

Sexta regula eſt poterit confeſſor dum inhoneſte lo=
quendũ fuerit dicere ſic: amice nō cures ſi loquor turpi=
ter quoniã oportet omnia in cõfeſſione dicere. longe ali=
ter dicerē aut ſilerē extra confeſſionē. Et dicantꝛ talia ſa=
tis conſtantꝛ ⁊ quaſi preſciantꝛ aut non reputantꝛ ita gra
uia. nec aſpiciatꝛ fixe vultus peccatoris. ſed diuertat ꝯfeſ
ſor vultum quaſi nō curans aut fere narrans fabulã di
cēdo: ego bene video tu feciſti ſic ⁊ ſic. dic ergo totũ ī no=
mine dñi. ego tibi indulgeo ſi non alias feceris ⁊ ſi dice=
res omnia mala mõdi: nō inde peius haberes. dic auda
cter. Immo queri poteſt: ſi velit vt ſuper omibus diligē
ter interrogetur. Et ſi ſic: ſub inferatur ꝙ ergo dicat in
omnibus veritatem.

Septima reglã eſt. applaudat ꝯfeſſor aliqñ dicētibus
veritatē ſuꝑ delictis ſuis: q̄to magis criminoſiora ⁊ ab
hominanda videbuntꝛ ⁊ collaudentur de veritate de re
ligione de timore dei de zelo proprie ſalutis de confidē=
tia ad ſacerdotē. ⁊ ſimilibus. ⁊ ꝙ audacitꝛ pergant ad a=
lia nichil heſitantes. Fit aliqñ non inutilis q̄ſtio circa ta
les ꝓtunc: ſi fuerint alias etiam de talibꝫ cõfeſſi. Et ſi nō
q̄liter inde amplius nũc letari debēt ⁊ deo gratias agē
qui talem eis tribuit volũtatē ⁊ oportunitatē. Expedit
enī quãdoqꝫ vt per confeſſorē p̄ſentialiter gratias agere

moneantur postea tendat ad alia. Et sic postmodū ſua-deatur pro bono ſuo: velle dicere circūſtātias ſuas oēs i particulari. ſicut de ancillis predixit. vt tactū eſt i. iiii. ⁊ .v. regulis. addens ꝙ pudor ille ad magnū meritum ſibi cedat. futurāq; opabit trāquillitatē cōſcientie: ex quo nūq̄ alteri reuelari deinceps cōpellit. Eſtimo aūt ꝙ feminis cōuerſo ordine inrogatōes faciende ſunt q̄ dictū eſt in quarta regula prius ſcilꝫ de cohabitatōne mutua ſecū poſtea cū viris ⁊ puulis ſcdm ꝙ videbit. Circa pdictas regulas mouet idem cancel. duo dubia ⁊ ſoluit. Primū rephenſibile videt ⁊ nimie audacitatis i ↄfeſſore ꝙ talia pſumat apire qualia pmiſſa ſūt que vix certe credibilia ſūt ⁊ fere icogitabilia niſi ab expertis ⁊ ſe doctis aut aliūde doctis. Sꝫ ſētiat alius qd̄ voluerit. Ego corā deo fateor me plures talibꝫ induxiſſe mediis ad cōfeſſionē: q̄ fatebant nūq̄ etiā i lecto mortis talia fuiſſe dicturos cuiq̄. laudabāt tamē deū totis viſceribꝫ gratias agentes ꝙ ſeſe ita aparuerūt. Quidā ⁊ pauciſſimi retroire voluerūt aliqn̄: ſꝫ tandē redierūt fatētes illuſionē eſſe demonis qui claudere os apertū ſemel rurſus ſatagebat. Alii iā ↄfeſſi propt obmiſſionē hmōi infrogatōnis rurſus ad cōfitendū inducti michi fecerūt teſtimoniū q̄ neceſſaria ſit hmōi iquiſitio. Aliud dubiū iudicabit aliquis ſe talia vel neſcire vel nolle iquirere. q̄a forte ē cyrurgicus timid⁹ iexptus palleſcēs aut ſpaſmū patiēs i ↄſpectu fedoꝝ dirorūq; vulnerū. Reſpōtio fateor cautelā eſſe neceſſariā ⁊ nō leuit fieri deſcenſū ad iſta abhominanda niſi cōfeſſa pcedentia videant inferre talē cōcluſionē Quod ſi quis neſciat vti cautela dimittat cōſulo: ne ſibi noceat ⁊ peccatorē ſi ſibi ſemel negauerit neq; dephenſ⁹ fuerit ſcandaliſetur ⁊ vix in futurum conuinci queat.

Quomodo confeſſor in fine ↄfeſſionis ante abſolutionem cōfitentem corrigere debet ⁊ informare ⁊ an attritus ſit vel contritus probare. Ca. iiii.

q Uarto videndū eſt circa finē confeſſionis de duobus. videlꝫ quō ↄfeſſus corrigi debet ⁊ informari ⁊ probari. Nam cōfeſſione rite pacta: primo reprehendat ↄfeſſor reum acrit ⁊ peccata ſua enormia: poſtq̄ illa plene cognouerit. ⁊ oſtendat ei q̄ta punitione peccator dignus exiſtat. Attamē cauēdū eſt ne peccator rurſū cōfugere poſſit ad negandū iam confeſſa. ſicut pluries repertum eſt fieri etiā poſt cōpletā prius ↄfeſſionē. Ideoq; pctōꝝ explicatio habeatur certiſſima. Deniq; quicquid in cōfeſſione dixerit ↄfeſſor: ſit tamen in fine ipe manſuetus atq; benignus vt ſit velut ſamaritanus bonus: vulneribus ſauciati vinū increpatōnis ⁊ ↄpaſſionis oleum ac bone ſpei infundat. Poteſt inſup dicere ex quo talia ⁊ talia cōfeſſus es que ſūt grauiſſima: noli deinceps aliq̄ celare: ſed oīa dic vt te ſimul expedias. ita docet beatus augu. in li. de peniten. Cognitis peccatis aſſit ↄfeſſor beniuolus patus erigere ⁊ ſecū portare onus. habeat dulcedinē in affectione pietatē in alterius crimine adiuuet confitētem in orando elemoſinas faciendo et cetera bona pro eo. ⁊ cū opus fuerit etiam increpando.

Deinde ſecūdo quādo confeſſor ſentit ↄfeſſū ſe nō poſſe abſoluere ab omibus mortalibus: ſed ab aliquibꝫ tātum tunc ſcdm tho. debet primo confitens ſimplicit oīa peccata mortalia confiteri ei que habet i memoria ⁊ ab his debꝫ eum ↄfeſſor a quibus ſcilꝫ poteſt abſoluere ſub forma ſequenti ſtatim capitulo explicāda. atq; ſic ad ſuperiorē pro vlteriori abſolutōe dirigere. cui. ſ. ſuperiori debet reſeruatos etiā ↄfiteri caūs. Si tamen ſuperior talis ē ꝙ poteſt inferiori ſuam auctoritatē cōmittere ⁊ cōfitentē vult remittere eum ↄmittendo inferiori: tunc inferior poteſt abſoluere. Immo pe. de. pa. in. iiii. xvii. dicit ꝙ econuerſo ſuperior poteſt primo a maioribus peccatis abſoluere mortalibus. ⁊ eundem remittere poteſt ad inferiorē vt a minoribus peccatis mortalibus abſoluat Et quidem eccleſia romana vt idem dicit hoc facit. ⁊ ſic vtitur ⁊ ita ſupponēdū eſt ꝙ ita fieri poſſit. Et ſic ecōtra fieri poteſt. Nec eſt dimidiatio ſacramenti. quia ex duabus abſolutōnibus vnū ſacramentum integratur.

Poſtremo tertio notet confeſſor ſi confitens habet ali quos caſus intricatos puta de ꝯtractibꝫ ſi ſint liciti vel vſurariũ. ſi bona iniuſto tytulo acquiſita et poſſeſſa. vel ſi inuolutus aliq° caſũ matrimoniali. vel interfuit bellis iniuſtis. vel ſi ſe inuoluit colationibꝫ aut poſſeſſionibus beneficiorum eccleſiaſticorum vel ſententiis excõicationis ſuſpentionis interdicti vel quibuſcũqꝫ ſimonie cõtractibꝫ aut ſimilibus. Si de his ꝯfeſſor ſe neſcit expedire: tunc ſi cõmode poteſt debet facere expectare ꝯfitentẽ ⁊ recurrere ad libros vel requirere pitiores ſe. Si aũt cõmode fieri nõ poteſt: tũc enumeret ſibi diligenter hos caſus de q̃bus dubitat ⁊ imponat eivt poſtea ad ſe reuertat dũ fuerit melius ꝯſultus vel vadat ad aliquẽ peritũ. ⁊ ſcd̃m illius ꝯſiliũ ſe regatne pliclitet. Sic etiã de reſtitutõe faciẽda ſi dubitat faciendũ eſt. puta in homicidio. vulneratõne. detractione. cõtumelia. furto. rapina. et tractu ad peccata aliorum hoim et ſimiliũ.

De ſcd̃o vo videlꝫ de probatõne cõfitentis fienda vel experienda: an ꝯfeſſus ſit contrītus ⁊ abſoluẽdus: cõfeſſor de emẽdatõe nõ requirat iuramentũ vel votũ vel aliam obligatõnẽ ꝙ abſtineat a mortali peccato niſi eſſet excõmunicatus pſertim de iniectione manus violente in clericũ ⁊ ſatiſfactio alicui eſſet pſtãda: ſed ſufficit dicit hũb ꝙ hẽat bonũ propoſitũ ⁊ bonã voluntatẽ abſtinendi ab omni mortali peccato: ſaltẽ i genere. ⁊ ꝙ pterita ſibi diſpliceant. Cancel. dicit ſic querat a ꝯfeſſo ſi proponit abſtinere cũ auxilio dei deiceps a peccatis. Guillermus pariſienſis in tractatu ſuo ſpeciali de penitentia. ca. penul. gratioſius ad huc docet: quomodo etiã ante cõfeſſionẽ icboatã per eũ qui venit ad ꝯfeſſorẽ gratia cõfitendi fieri debet probatio. Si inq̄t in hoc propoſito venit ad cõfeſſorẽ ſcilꝫ vt ꝯmittat ⁊ tradat ſe bñplacito dei ⁊ hoc ex amore eius: ſi ſe totũ paratus eſt dare ⁊ tradere miſerationi dei ⁊ hac de cauſa ne eius offenſã icurrat ⁊ in amorem eius ⁊ gratiam redeat: mortis i ſe vincula dirupta eſſe cognoſcat. Si tñ ſui amorẽ largitus ẽ ei clementiſſimus deus: vt ſic toto ſtudio beneplacitum eius paratus ſit facere pro cõſilio ſacerdotis cui anima eius curanda ⁊ regenda adeo ꝯmiſſa eſt: nullatenus de ſalute eius dubitet. Quis enim dubitat deũ hmõi penitentẽ pleiſſime poſſidere. Hec ille. Sic igiť ſcd̃m iſtũ cõfeſſor ante ꝯfeſſionis initiũ taliť diſpoſitũ conſolari debet prout late docet idẽ quid de eo ſentiendum eſt qui poſt cõfeſſionẽ beniuolum ſe oſtendit. Pe. de pa. ſup. iiii. di. xvii. dicit a penitente requirať ſi penitet. ⁊ ſi dolor eius inſufficiens eſt an vellet dolorẽ ſufficientẽ habere. ⁊ ſi nõ habet: hocipꝫ ſibi diſplicet. Et hoc ſufficit ſcd̃m illud: ꝯcupiuit anima mea ꝯſiderare iuſtificatões tuas in oĩ tp̃e. Et ſcd̃ꝫ illud patris qui habuit coronã chriſto filiũ a demone poſſeſſum dicentis. Credo domine adiuua incredulitatẽ meã.

Tamen ſcd̃m pſatos doctores etiã exigiť ꝙ careat odio mortalis peccati ꝯtra aliũ. Itẽ occaſiones peccatorum mortaliũ certas ⁊ proximas vitare ꝓponat. vt ꝯcubinã de domo quã inhabitat eiciat publicã vel adulterã quã habet ſimiliť. Item nulli iniungať penitentia qui habet officiũ quod ſcd̃m cõſcientiã ſuã ſine peccato mortali facere nõ poteſt: niſi deſerat illud officiũ. Item ſi habet aliquã aliã occaſionem peccãdi ⁊ veriſimile eſt ꝙ nõ poſſit ſibi cauere a peccato mortali: niſi eã a ſe remoueat vt eſt cohabitatio mulieris ſuſpecte cũ qua peccare conſueuit. nõ deť ei penitentia niſi occaſionẽ illã a ſe remoueat Item iubeat confeſſor vt operã dare ꝓponat efficacẽ ad diſcendũ ſi neſcit oratõnẽ dominicã ſimbolũ apoſtolorum ⁊ decalogum. Item vt velit ſatiſfacere ꝓpoſſe de iniuriis ⁊ aliis reſtitutõnibus debitis q̃n tenetur. De quo videndi ſunt tractatus diuerſorum doctorum. Idem dicimus dicit cancel. de reuocatione ſeductorum malis cõſiliis ⁊ moribꝫ per eum ⁊ de diffamatis iniuſte ⁊ ſimilibꝫ. nõ requirendo tñ vltra illud qd̃ veriſimiliť fieri põt talia repetẽdo

Si autem dicit ſe nolle vel non poſſe abſtinere ab aliquo mortali: tunc non eſt ei iniũgenda penitẽtia tamꝙ ſacramẽtalis: ſed ſignificandũ eſt ei ꝙ ſi decederet i tali

ſtatu damnaret. Et q̄ in tali ſtatu non cōmunicet. alias mortali nouo ſe inuolueret. Et q̄ nullus ſacerdos etiam papa eū abſoluere poſſet i tali impenitentia. Et ſi ſacerdos abſolutionē tali daret mortaliť peccare poſſz. Et q̄ iſtā confeſſionē teneť iterare: niſi ſtatim peniteret vel in breui. Conſoletur eū tñ. ſibi dicendo vtilitates ꝯſequentes ſuā confeſſionē que tacte ſunt ca. ii. pūcto. iiii. Iniungat q̄ ei aliqualē penitentiā in ieiunādo orādo elemoſina pegrinatione ꝛ ſimilibꝫ vt deus eū illuſtret ſua grā. Multū pro tunc valent exhortatōnes confeſſoris facte tali impenitenti. videlꝫ de igne inferni ꝛ penis eiuſdem de gaudio celi de piculo mortis ꝛ ſimilibꝫ. Immo dicit bonauē. qui accedit ad cōfeſſionem ꝛ abſolutionē placētiam habens de mortali commiſſo ſic q̄ nollet non cōmiſiſſe vel cōtinuat vel nō vult reſtituere alienū qñ poſſet vel non dimittere rancorem tunc peccat mortaliter. quia q̄tum in ſe eſt irritum facit ſacramentū. Dicit eni ſco. q̄ qui iniunctam ſibi penitētiam ꝛ a ſacerdote receptam voluntarie ꝛ ſine cauſa abiiceret nolens adimplere: talis inobedientia mortale peccatū eſſet. quia eſt trāſgreſſio precepti eccleſie ꝛ chriſti vicarii.

Ultimo caueat ne vnq̄ q̄tum poteſt peccatorē impli catum ire permittat. iubeat eum potius redire ad ſe vt denuo cura ſaucii ſcilicet peccatoris vulnerati attēpteť.

Quomͦ penitentia ſit iniūgenda. ꝛ q̄liter ꝯtra recidiuū remedia ſint danda atq̄ de celādo ꝯfeſſionē. Ca. v.

Quinto quomodo pena ſit iniūgenda: dicit hūb. videat confeſſor: vt paruas iniungat penitētias. quia melius eſt per paruā penitentiā ponere hominem in purgatoriū q̄ cum magna in infernū. Proinde conſideret penitentis diuitias pauptatem ſenium deuotionē cōuictum ꝛ ſimiles circūſtantias. et ſecūdum eaſdem: confitenti ſalubrem penitentiā: in oratione in elemoſina ieiunādo peregrinādo vel in vno vel pluribꝫ eoꝝ faciendā proponat. Et nullam imponat penitentiā: niſi quā voluntarie confitēs ſuſcipere vult. Et q̄uis penitentie omnes vt dictū eſt ſint arbitrarie. i. ad arbitriū cōfeſſoris imponēde: debet tamen hoc arbitriū eſſe fulcitum ratione ꝛ arte: vt q̄tum pōt ꝯfeſſor peccatis obuiet ex oppoſito per opera virtutū. Optima autē penitentia eſt ſi fieret: quā chriſtus iniūxit adultere dicens: Uade ꝛ noli amplius peccare. Bona penitētia ē debita reꝝ reſtituendarū redditio. Quando vo penitenti ſeu ꝯfitēti numerū orōnū ꝛ aliarū pniarū iniungit dicit hūber. dicat ei ꝛ illud intendat: q̄ ſi aliqñ talia nō dixerit non ei ad culpā imputeť ad minus mortalem. Caueat iterū ne ei penitentiā iniungat vnde ſequatur ſcandalū. ſicut accidit quādo mulieribus adoleſcētulus que viros habent zelotipos aliqd iniūgiť vnde ſuſpitio viroꝝ ꝯtra eos roboreť. vt ieiunare i pane ꝛ aqua i flagellādo ſe ꝛ ſilibꝫ Nec iniūgat per qd alteri p̄iudiciū fieri poſſet vt in non reddendo debitū. in ſequeſtrādo ſe a thoro coniugis ad tempus. Item dicat q̄ nō dat ei tantā penitentiā: q̄tam meruit. quia regulariter pro vno mortali peccato: ſeptēnis penitentia eſſet iniungenda. Itē dicat ei q̄ iniungit ꝛ dat ei penitentiā oium peccatoꝝ ſuoꝝ iſta q̄nq̄. Uide licet omia bona que fecerit. oia mala q̄ ſuſtinuerit. oia bona que alii ꝑ eo fecerint. labores omēs quos bene tulerit. ꝛ indulgentias quas acquiſierit. Item det ptātem q̄tam valet cuicūq̄ cui poſtmodū confiteri voluerit: vt relaxare ſibi poſſit de penitentia ei iniuncta ſi forte ſibi videbitur expedire. Itē inducat frequenť ad ꝯfitendū. ꝛ predicatōnes libenter audiendū. ad opera miſericordie exercenda vt viſitare hoſpitalia. leproſoria ꝛ cete. Et iniungat talia: ſi videbitur expedire. Item inſtruat ꝛ iubeat vt quotiens peccatū oblitū in confeſſione poſtea memorie occurrit: vt confiteatur.

Qui aūt firmū ꝑpoſitū abſtinēdi in penitenti reperit ſe vel alio: ſcdm q̄nq̄ regulas ſe habē debet ſibi vel alieno cui penitētiā iiūgit. Prima ſcdꝫ caſſianū Illi vitio ad qd āplius inclinať ꝛ quod maius ē obuiet ſpāli conatu orādo ieiunādo elemoſinas dādo ꝛ hmōi contra ipſum

Et ſi placet penitenti petat vt ſibi iniungant iſta. Scda cōtra tale vitiū firmit ſtatuat: vt ſi recidiuat ī futurū tūc velit per tres dies immediate ſequentes ſic penitere: ꝙ in prima ieiunet in pane ꝛ aqua vel alit. i ſcda die dicat numerū certum pſalmoꝝ. in tertio vero die velit dare i elemoſinā aliquid ſibi carū vel certā pecuniā. Tertia regula proponat firmit quotienſcūqȝ recidiuabit infra triduū poſtea ſtatim confiteri. Quarta regula ꝓponat propoſito firmo autvero aut alia obligatōe ad tpūs ſe obliget: ꝙ in caſu quo tā vehement eū tēptari cōtingeret ſic ꝙ peccatū perpetrare ꝓponēt: nichilominus ante perpetrationē velit prius dicere ſeptē pſalmos vel flectere genua aliquotiens vel intrare eccleſiā aliquā ꝛ ibi ante imaginē crucifixi vel virginis vel alicuius ſācti aliquid orare. quia ſic forte iuuabitur. Quinta regula homo talis ſe aſſuefaciat: vt quādo tēptatio peccati notabilis appropinquat imaginari tūc fortiter incipiat aliquid terribile vt chriſti paſſionē mortē ꝓpriā ignē inferni ꝛ ſilia vt ſaltē ſic reſipiſcat a malo facilius. Hec de cancel. Itē qd dictū eſt ꝙ ꝯfeſſor penitentiā non aliā debet iniungere ꝙ̄ de conſenſu peccatoris ꝛ de qua ſperet impletōnē: addit ſic cancel. niſi forte peccata eſſent publica et ſcandaloſa pro quibus ad penitentiā cogi debet inuitus. Ceterum dicit idē poteſt aliquādo dari penitētia de nō peccando tali ꝛ tali crimine per certum tpūs futurum ſub aliqua pena pecuniaria vel corporali ſoluenda efficaciter añ recidiuū ꝛ poſt etiam ſi recidiuat. aut ſub debito redeundi ad confeſſorē infra triduū vel biduū: poſt perpetrationem delicti aut aliquid huiuſmodi. Cōmoneat tñ confeſſus ipe: ne penitentiā hanc aut aliā quālibet acceptet. ſi nō eā firmit proponit ipleturū agnouerit ꝙ ſe grauius in purgatorio ꝙ̄ in hoc mūdo ſoluturū omnia

Nota

Poſtremo de nō manifeſtādo penitentiā ſuā ꝛ ea que in cōfeſſione dicta ſunt ꝛ fuerūt acta ꝛ de non reſpondēdo curioſe deſup interrogātib3 moneat. qa ſcdm pe. de pa ꝛ cancel. oia ad ꝯfeſſionē pertinētia vt pnia ſibi iniūcta ꝛ interrogatōes facte ꝛ cetera nō inducētia ad malū: ſūt de ꝯfeſſiois ſecreto. Propter quod peccant ſi nō excuſat eos ignorantia illi qui penitentias ſuas ꝛ ea que ſacerdos eis dicit paſſim dicunt. ꝛ qui etiam ſuper hoc inquirunt. quia talia per indirectum cauſant aliquando irriſionem ſacerdotis aut ꝯfeſſi culpam manifeſtant.

Qua forma vti debeat in abſoluendo a peccatis a minoris excōmunicatōne a maiore ꝛ ab aliis cēſuris iuris. Ca. vi

Erto circa formā abſolutionis notet confeſſor primo: an ꝯfitens ſit innodatus aliquo vinculo excōicationis maioris aut etiā minoris. Si minoris tunc ſub iſta forma eum ab eodem vinculo abſoluat. Ego te abſoluo a vinculo excōicationis minoris in nomine pa. ꝛ fi. ꝛ ſpi. ſan. vel per ſimilia verba eqpollentia. Si dubitat ſe incidiſſe confitēs minorē excōicationē ſemper tutius eſt dicere. Ego te abſoluo a vinculo excōmunicatiois minoris ſi ligaris ꝛ reſtituo te ſacramentis eccleſie in nomie pa. ꝛ fi. ꝛ ſpiri. ſan. Et ſecūdum quoſdā expediret hoc facere in principio confeſſionis.

Si quis vero incidit maiorē excōicationē vbi eſt publicū ꝛ confeſſor ſcit extra confeſſionē ſacramētalē: tunc ꝯfeſſor ſi habeat auctoritatē vel alius qui eādem habet: excōicatum debet abſoluere ī loco aliquo honeſto expoliatum vel humiliatū cū pſalmo. Miſerē mei deus. vapulando ipm interim cū virga aliquotiens ꝛ cū orōne dñica ꝛ collecta ꝓ peccatis: omnib3 pmiſſis premittēdo confiteor ꝛ in caſu quo excōicatus ipſe ꝑcuſſit clericum iurādo vt dicit in ſūmis de ſtando iudicio eccleſie id eſt abſoluentis. ꝛ poſtea iniūgat ſibi: ꝙ de cetero ſimile nō faciat. Ultimo aūt concludat formā abſolutōnis ſic. Auctoritate qua fungor abſoluo te a vinculis excōicatōnis ꝛ ſpecialit ab excōmunicatione qua ligatus es pro hoc vel hoc facto. et reſtituo te ſacramentis eccleſie in nomine patris et filii et ſpirituſſancti.

Si aūt excōmunicatio maior ſit occulta ſi ꝯfeſſor habet auctoritatē abſoluendi caueat ne in publico excōica

tum reū vt ꝑmittit abſoluat niſi de licentia eius ſi in ſe
creto ꝯfeſſus eſt:ſed in loco ſecreto eū abſoluat. Et ſcōm
cancell. forma abſolutionis ab excōicatione eſt iſta:que
debet primo id eſt ante abſolutōnē a peccatis fieri. Ego
abſoluo te a ſentētia excōicatōnis ⁊ reſtituo te ſacramē-
tis eccleſie in noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſpi. ſan. Deinde ſequat abſo
lutio pro peccatis: ſi cū excōicatione peccatū cōcludit ne
ceſſario ꝯfitendū ſacramentalit. Ego abſoluo te a pctis
tuis in noīe pa. ⁊ fi. ⁊. ſpi. ſan. ā. Tutiusq̄ ē iſtis formis
nichil īmiſcere. Hec ille. Eſt igit forma abſolutōnis pro
peccatis preſuppoſita intētione bona ſufficiēs ī omī ca-
ſu iſta. Dn̄s noſter ieſus chriſtus te abſoluat ⁊ ego te ab
ſoluo a peccatis tuis in noīe pa. ⁊ fi. ⁊ ſpi. ſā. ā. Nec opor
tet addere omībꝫ. quia ſubītelligit ſufficient ab omībus
a quibꝫ poteſt. Et ſi tutius āmbulare vult ne forte vīculo
miōris excōicatiōis ſit innodatꝰ dicat. Dn̄s n̄r ih̄ūs xp̄s
te abſoluat. ⁊ ego te abſoluo a ſn̄ia miōris excōicatiōis
ſi ligaris ⁊ a pctis tuis ī noīe pa. ⁊c. Raro ꝯfitētibꝫ tn̄ di
cat vt dicāt primo ſuū cōfiteor generalit. Deinde propt
reuerentiā ſacramēti dicat ſacerdos. Miſereat tui ⁊c. de
inde formas neceſſarias prefatas vel formam prout ca
ſus exigunt. Vltimo poteſt addere ſic. Meritum dn̄i nr̄i
ieſu xp̄iſti beatiſſime virgis ⁊ oīm ſāctoꝝ merita omīa
bona que feceris ⁊ mala que ſuſtinueris labores tui bo
ni ⁊ oīa que alii pro te fecerint ac indulgētie ſi quas ac-
quiſieris: ſint tibi in remiſſionē peccatorū tuorū omniū
⁊ in augmentū vite eterne amen. quia ex iſta additione
vt dicunt doctores omīa in tali additione incluſa: maio
rem efficaciā hēbunt ſatiſfaciendi pro peccatis. quia nō
ſolum ex gn̄e operis bona erunt vel ex radice caritatis
ſed etiā efficaciā ſpecialem hēbunt ex ſacramento peni-
tentie ſeu ex clauibus eccleſie per confeſſorē applicatis

Quia vero aliqui nō ſolum tenentur vinculis ſeu ſē-
tentiis excōicationis ſed etiā ſuſpenſionis ⁊ interdicti ⁊
indigent diſpēſatōne ſuper irregularitate vna vel plu-
ribus contractis: ſi epiſcopus vel legatus alicui cōfeſſo

ri dat auctoritatē talium ſuper aliquo in caſibus ī qui-
bus ſaltem. prefatus p̄latus poteſt vel ſi eſt in religione
aliqua vbi ordinis priuilegia ad p̄miſſa extendūt ſe: tūc
ſub iſta forma poteſt abſoluere. Dominus noſter ieſus
chriſtus te abſoluat ⁊ ego auctoritate qua fūgor: abſol-
uo te a vinculis excōicationis ſuſpenſionis ⁊ interdicti
ſi indiges. ⁊ diſpenſo te cum ſuper irregularitate vel ir-
regularitatibus: ſi quā vel quas contraxiſti in nomine
pa. ⁊ fi. ⁊ ſpi. ſā. Solet autem dominus papa aliquando
quibuſdam tātam gratiam facere: vt ſimpliciter ab om
nibus cenſuris ⁊ penis iuris ⁊ hominis poſſint abſolui
in foro ſaltem conſcientie ⁊. tunc cōfeſſor poteſt iſta for-
ma vti videlicet. De plenitudine poteſtatis apoſtolice-
cuius auctoritatem ꝓ preſenti gero: abſoluo te ab omni
bus cenſuris eccleſiaſticis ſententiis ⁊ vinculis excōica
tionū ſuſpentionū ⁊ interdicti. tam a iure q̄ꝫ ab homine
latis necnon ab omibus negligentiis ⁊ defectibus com
miſſis in adminiſtratōne ſacramentorū officiis ⁊ acti-
bus tuis vel nomīe tuo factis. ſupplendo de ſolita ſe. ap.
clemētia omnes defectus corūdē. Abluo etiā omnē ma-
culam infamie ⁊ inabilitatis vndecūq̄ ꝯtractam diſpē-
ſoq̄ tecum ſuper omī irregularitate ſimonia in ordine
⁊ benefitio actiue vel paſſiue quacūq̄ occaſione vel cau
ſa etiam circa te in collatione ordinū ⁊ alioꝝ ſacramen
torum contractis ſeu commiſſis et reſtituo te et abilito
te ad ſtatus fame ⁊ honoris: ad executōnem officiorum
eccleſiaſticorū quorūcunq̄ ac ad omnes gradus digni-
tatum et honorum ad beneficia etiam eccliaſtica habita
vel habenda. ⁊ tibi de his que habes de nouo prouideo
relaxando tibi fructus quos male recepiſti ſeu que leſa
conſcientia ex ludo ex ſucceſſione aut alias ad te ꝑuene-
runt que ſubiacent reſtitutioni vage. in noīe patris ⁊c.
Item de locis tuis ⁊ rebus ſacris: omīa interdicta ⁊ alias
inabilitates tollo ac in dn̄o relaxo. Populū ac ꝑſonas
ad tuā curā ꝑtinentes a p̄miſſis cēſuris eccliaſticis a iu-
re vel hoīe latis īueteratis quas nullus ꝓſequit abſoluo

diſpenſationes ⁊ abſolutõnes ⁊ indulta eiſdem ꝯceſſa ⁊
impenſa ratifico ſupplendo omẽs defectus ſi qui infue-
nerit in eiſdem. Et hec omĩa de plenitudine ꝑtãtis apo-
ſtolice michi pro p̃ſenti ſuꝑ perſonã tuã cõceſſa facio ac
robur habere volo diſpoſitionibus apoſtolicis non ob-
ſtãtibus quibuſcunꝙ in contrarium facientibus.

Si aũt aliquis dubitat an pro iſtis ſpãlis forma exi-
gaꝛ abſoluendi neceſſaria: qui a ſede apoſtolica habent
priuilegiũ ꝙ ĩ articulo mortis dũtaxat ſemel poſſũt ha-
bẽ plenarie remiſſionẽ oĩuʒ ſuoꝝ peccaminũ idẽ a pena
⁊culpa vt alii exprimũt. Reſpondeꝛ ſecũdũ ꝙ a magnis
magiſtris tã in ꝯcilio conſtãti.ꝙ̃ baſilien. audiui ꝙ non
ſufficit ꝙ ea omnia ⁊ ſinglã faciãt pro quibus indulgen
tia prefata datur prout in bullis vel priuilegiis taliũ ex
primitur. Nec putet aliquis ꝙ qñ ſemel quis in articulo
mortis fuit ⁊ vſus eſt: ꝙ poſtea ĩ alio articulo mortis vti
valeat: niſi papa latiorem auctoritatẽ daret ꝙ̃ dat qñ po
nit ꝙ in articulo mortis dũtaxat ſemel. Et ita reſponde
runt in ꝯcilio conſtanti. litteratiſſimi viri plures de hoc
requiſiti. Nec mirũ. quia priuilegiũ de indulgentiis tan
tum dat ꝗ̃tum ſonat. non autem extendi debet vltra.

Quomodo ꝯfeſſor ĩfirmũ veriſimiliꝛ moriturũ moneᷓ
⁊ quom° celari debet ꝯfeſſio ⁊ circũſtantie. Ca. vii.

Septimo videat cõfeſſor: ſi ꝯfitens eſt infirmus ⁊
in periculo mortis querat ab eo cõfeſſor ſi ſit im
plicatus vinculo maioris excõicationis vno vel
pluribus. Et ſi ſic: ſatiſfaciat ⁊ ꝓ abſoluere potente mit-
tat ⁊ hoc ſi nõ ſit periculũ in mora. Si autẽ eſt ꝑiculum
in mora: recipiat confeſſor cautionẽ ſuper premiſſis ab
infirmo ſi ꝯualuerit ꝙ faciat emendã citius quo potue
rit ⁊ cõponat cũ leſo. ⁊ ꝙ heredes eius ꝓmittant ſimilia
ſi ĩfirmus deceſſerit. ⁊ abſoluere ſe facere ꝓmittat ab ha
bente auctoritatẽ ſuper tali excõicatione. Deinde abſol-
uat eũ in mortis articulo. quia in iſto articulo q̃libet ſa-
cerdos tali modo habet auctoritatẽ ſuper omẽs ſñias ⁊
omĩa peccata. Nec oportet fieri abſolutionẽ: niſi ſicut di

ctum eſt in p̃cedenti caꝑ. Informet autẽ eum: vt ſi cõua-
luerit a ſuo iudice citius quo poſſit ꝓmittat ſe facẽ abſol
uere ab excõicatione. alias de nouo incideret eandẽ. Si-
militer de pc̃tis reſeruatis ad ſuperiorũ auctoritatem ſe
transferat cũ potuerit. Si vero reſtituere habet de vſura
cõtractu malo: debitis: vel aliis quibuſcũꝙ: ꝓponat illõ
facere: ⁊ cooperetur ꝗ̃tum poterit: vt heredes illud faciãt:
quod ipſe moriturus facẽ nequit. Sic etiã de votis rea-
libus. vt ſi vouit dare decẽ florenos in eccleſia aliqua di
ſtante vel ꝓpinqua: dare teneꝛ heredes decem florenos
illuc. ita ſi moriturus vouit ire ad aliquẽ ſanctũ cum de
cem ꝑſonis cõducendis: heredes decem ꝑſonas mittant.
quia reale votũ tangere videtur ille caſus. vt dicit pe. de
pa. Secus eſt de ꝑſonalibus votis morituri: ꝙ̃ de reali-
bus. Horteꝛ inſuꝑ moriturũ: vt teſtamentũ ꝗ̃tum poteſt
ordinet: ſic vt eo mortuo executio fiat: ⁊ nõ lites inter he
redes. Itẽ mortuo eo: horteꝛ cõfeſſor heredes: vel filium
aut amicos mortui vt executio fiat debitorũ prefatorũ.
Item ſi moriturus debitis obligaꝛ: vel votis ꝑficiendis
ad ſanctos: vel ꝑegrinationes: iſta de cõſenſu et licentia
ſpeciali ꝯfeſſor ordinet ſcripto mandari: vt expediantur
poſt mortem. Non debet aũt ꝯfeſſor tali morituro iniũ-
gere: ſed innoteſcẽ penitentiã: niſi forte aliq̃d modice orõ
nis: vel geſtus deuoti poſſit facere cõpetenter. Addat cõ-
feſſor informãdo moriturũ: vt ſi ꝯualuerit penitentiã ta-
xatam ipſemet faciat: ſiue ſit parua: ſiue magna: et roget
amicos ſuos ſi quos habʒ: vt eandẽ penitentiã ſi ipe mo
riatur: velint facere: eandẽ penitentiã ſuꝑ ſe: recipiẽdo in
parte ſaltẽ: vel in toto. qui quãto eſſent deuotiores: tãto
meliores pro ſatiſfaciendo. Ultimo dicit hũber. ſit cõ-
feſſor ſecretus: ne vnꝗ̃ directe vel idirecte: de lõge vel de
prope: in generali vel particulari poſſit aliquid ꝑcipere
de ore vel ſcripto eius: aut nutu: riſu: vel geſtu: ꝙ aliquã
notã habeat de aliqua reuelatione ꝗ̃tumcũꝙ leui. Unđ
caueat ne vnꝗ̃ dicat in ſermone vel priuata collatione:
ego audiui hmõi caſus in cõfeſſione. quia ſimplices cre-

dunt ꝙ ſit reuelatio. nec vnꝗ̄ debet dicere ꝙ in illa abbatia vel in illo caſtro ciuitate vel villa i quibꝫ audiuit ↄfeſſiones:fiūt multa mala vel hmōi. Nec debet etiam ī ſpeciali laudare aliquē cuius ↄfeſſionē audiuit de virginitatevel innocentia ⁊ hmōi.ne apud ſapientes cum de alio oꝛiret verbū quē etiā audiuiſſet ⁊ nō ita laudaret: poſſit oꝛiri ſuſpicio ꝙ idē bonū non eſſet illo. Nec vnꝗ̄ debet pꝛopꝛ aliquod genus peccati ↄfitenti oſtēdere minoꝛem familiaritatēvel ſigna dilectiōis minoꝛis. Inſup multū caueat: ne de eo qui ſibi ↄfeſſus eſt dicat eius modum ↄfitendi eſſe intcatū ſcrupuloſū ⁊ inoꝛdinatū eius pteruiā inobedientiā vel aliā cōfitentis circunſtantiā in cōfeſſione ſolū pceptā per quā ↄfeſſus erubeſceret:ſi maniſeſtaret. Alias ibi pículū eſſet grauis peccati.vt multi doctoꝛes expſſe dicūt.Quando vo ↄfeſſoꝛ aliquid de auditis ſolū in ↄfeſſione extra cōfeſſionē dicere petit:tūc extra ↄfeſſionē pꝛius recipiat a confitente diſtincte licentiā de quibus poſſet loqui extra confeſſionē ⁊ de quibus nō quibus perſonis et quibus non: et expꝛimat iſta confitens per ſeipſum confeſſoꝛi extra confeſſionē.

Tertia pars.xiiii.continet capitula.

De cauſa quare opoꝛtet reſtituere et ꝙ in.vii.caſibus non opoꝛtet reſtituere. Ca.i.

(t)Ertia pars erit de ↄfeſſionē ſequentibꝫ videlꝫ de reſtituendi debito. Nā circa pctā p que qs dānificauit,primū iniuſte:nō ſufficit cōtritio vel doloꝛ de pteritis ⁊ ↄfeſſio ac abſolutō:imo nec ꝑpoſitū nō dānificandi niſi fiat vt opoꝛtet reſtitutio in futuro.idcirco de reſtitutōe videndū eſt. Sūt aūt quatuoꝛ ſcōꝫ q̄ ↄtigit neceſſario fieri reſtitutionem videlꝫ diuitie tpales.fama ſeu honores.leſiones coꝛpoꝛales ⁊ virtutes moꝛales.de quibus per ſingula videndū erit.

Quo ad pꝛimū videda ſūt ſeptē.ſ.an reſtitutio ſit facienda.qs teneꝛ reſtituē.qd ⁊ q̄tū teneꝛ reſtituē quādo cui quō ⁊ pquē. Quo ad pꝛimū ſciendū ꝙ de re aliena ablata iiuſte inuito dñō:reſtitutō ē faciēda regulariꝛ niſi rati

onabilis excuſatio locū hēat. Pꝛimū patet p illud lu.xix zachei dicētis. Ecce dimidiū bonoꝝ meoꝝ do paupibꝫ. ⁊ ſi quid aliquē defraudaui reddo quadꝛuplū. Cui ieſ⁹ ait. Hodie ſalus huic domui facta ē. Ergo pꝛiuſꝗ̄ volūtatē reddēdi haberet nō erat ei ſalus.ergo p reſtitutōnē defraudati fit ſalus. Item lu.v.⁊ math.xxii.ait chriſtus Reddite q̄ ſūt ceſaris ceſari ⁊ q̄ ſūt dei deo Ubi glo.. Tributū ⁊ pecuniā reddite ceſari decias ⁊ victimas reddite deo. Itē ro.xiii. Reddite oibꝫ debita.cui tributū tributū cui vectigal vectigal.cui honoꝛē honoꝛē. Item iacobi.v. Ecce merces opariōꝝ qui meſſuerūt regiones veſtras q̄ fraudata eſt a vobis clamat ⁊ clamoꝛ eius in aures dñi ſabaoth introiuit. Item alienū retinere eſt contra pꝛeceptum dei deutro.v. Non furtum facies non cōcupiſces rem pꝛoximi tui. Idem dicunt tam leges eccleſiaſtice ꝙ̄ ciuiles. immo lex diuina vetus ⁊ noua:⁊ naturalis ratō que hoc dictat.quod tibi non vis fieri:alteri non feceris

Secundum videlicet ꝙ aliquādo excuſaꝛ quis a reſtitutione:pꝫ in quiqꝫ caſibus dicit pe.de pa.in iiii. di. xv. Pꝛim⁹ ꝑpter īpoſſibilitatē videlꝫ quia nichil habet vñ reſtituat ⁊ ē moꝛiturus ſtati. Scōdus pꝛopꝛ creditoꝝ remiſſionē. Niſi ī duobus caſibꝫ. Unus eſt ſi nō pōt creditoꝛ donare puta quia nō habet adminiſtratōeꝫ talis rei Alius qñ in iure cautū eſt ꝙ remiſſio nō valet:tūc nō excuſat.ſicut in iudice delegato.qui indebite munera ⁊ expenſas recipiens vel extoꝛquens: teneꝛ reddere nulla ei ptium remiſſione pꝛofutura.de reſcrip.ca.ſtatutū.li.vi. Item devíſitante iure oꝛdinario recipiēte munus ad cuius duplicem reſtitutōnem tenetur.nec pꝛodeſt remiſſio de cen.ca.exiit. Tertio excuſat recompenſatō. Nā ſi michi debes decem et ego tibi alia decem:neuter tenetur alteri ſoluere:ſꝫ poteſt vterqꝫ compēſare. ſic de omibus aliis. Immo in foꝛo contentioſo.ſi res debitoꝛis ad me puenit ſine dolo:poſſum eam retinere per modum pignoris quouſqꝫ michi ſatiſfecerit. Sic et hic: ſꝫ non cū dolo Quarto excuſat preſcriptio ſi iuſto titulo ⁊ bona fide

res aliena eſt a me poſſeſſa:nõ vicio furti:aut violẽtie af
fecta.quia cõpleta ꝑſcriptio iuris auctoꝛitatẽ poteſtatis
tribuit.extra de reſcrip.c.vigilãti.Quito excuſat amiſſio
ſeu ꝑditio rei:ſed ſub diſtinctiõe. Nam quãdo fur ſeu ra
ptoꝛ obtulit rem dño loco ⁊ tẽpoꝛe cõgruo:⁊ dñs noluit
accipe in iſto caſu nõ tenet de caſu foꝛtuito. Alias tenet
quãdo ſcilꝫ fur eſt in moꝛa reſtituẽdi.⁊ illicite tenet non
ſuũ.Immo ſi res fuiſſet eodẽ modo apud dñm peritura:
adhuc tenet.quia moꝛa trahit ad ſe periculũ ꝓpter iniu
riam factã ꝓximo.Idem dicendũ eſt ſi eſt depoſitarius:
vel cõmodatarius:qui a pꝛicipio licite accepit.⁊ dño re=
petenti indebite negauit.

Quis reſtituere teneat.⁊ declarant verſus de nouem
ad hoc obligatis vicꝫ.Iuſſio cõſi.ꝯſen.pa.re. Cap.ii.

q Uo ad ſcdm quis reſtituere teneat.De hoc ſũt re
gule ſcdm ſanctum tho.⁊ ſco.Pꝛima generalis.
Omis qui dat cauſam totius dãni.i.ſine quo nõ
fieret dãnum illud tenet inſolidũ reſtituere hoc eſt tene
tur ad hoc totũ damnũ reſtituendũ. Si autẽ dat aliquo
modo cauſã damni : tenet ad reſtitutionẽ pꝛo q̃nto dedit
cauſam. Secũda regula quicũq3 aufert aut detinet rem
aliquã:⁊ hoc facit vel vt cauſa pꝛincipalis:vel pꝛoxima
vel coadiuuans:vel inducẽs:vel nõ impediẽs quãdo eius
impedimentũ eſſet ad bonũ rei publice ⁊ ſine ꝑiculo ꝑſo
ne poſſet impedire. Iſtoꝝ oim quilibet tenet ad reſtitu=
tionẽ inſolidũ.Uno tamẽ reſtituẽte:oms alii liberantur
a debito:in cõparatione ad illũ damnificatũ . Alii vero
tenent pꝛo rata poꝛcionis que eos contingit:illi qui pꝛo
omibus ſatiſfecit.Tercia reglã ſequit ex ꝑmiſſis.ſ.q̄ no=
uem differentie hoim tenent ad reſtituendũ cõpꝛhenſe
in his v̓ſibus. Iuſſio.conſiliũ.cõſenſus.palpo.recurſus.
Participans.mutus.nõ obſtans.nõ manifeſtans. Pꝛi=
ma aũt iſtarum regularũ patet ro.i.qui talia agũt: puta
iniquitatẽ:maliciã:auariciã:dolum ⁊c.digni ſunt moꝛte
non ſolum qui faciũt ea:ſed etiã qui conſentiũt facienti=
bus.Ubi gloſa.cõſentire eſt tacere:cũ poſſis redarguere

vel errorẽ adulando fouere. Itẽ exo.xxi.ꝑcipit reddi in
iuſte ablatũ.⁊ addit pena.Qui furatus fuerit hominẽ ⁊
vendiderit eum: cõuictus noxe moꝛiat. Et rationẽ aſſi=
gnat magiſter in.iiii.di.xv.ꝑ verba aug. ad macedoniũ
in epiſtola dicẽs . Quãdiu res pꝛopt quã peccatũ eſt nõ
reddit ſi reddi põt pnĩa nõ agit:ſꝫ fingit idẽ nõ dimit=
titur inqt aug. in eplã ꝑfata pctm̃ niſi reſtituat ablatũ.
Sunt itaq3 vt generalit numeremus eos qui ad reſti=
tutõnẽ tenent ſẽꝑ vel ſepe hi videlꝫ raptoꝛes.luſoꝛes de
fraudatoꝛes aiaꝝ ĩ ſuffragiis vel teſtamẽtis.fures agro
rũ ꝑ tminos extendẽtes latioꝛes fructuũ ĩ arboꝛibꝫ aut
oꝛtoꝝ ſpoliatoꝛes. inuẽta nõ reſtituẽtes. ea que ex here=
ditate reſtituere aliqui tenent nõ reſtituendi clerici ⁊ re
ligioſi bona eccleſie mala expẽdentes. mendici ⁊ queſto
res falſi ⁊ deceptoꝛes. mutuatã pecuniã vel rẽ retinẽtes
inuito dño. doloſi mercatoꝛes ⁊ campſoꝛes. venditoꝛes
⁊ emptoꝛes fraudulenti.teſtamenta exequi male tardã=
tes. monetã malã loco bone tradentes monetã nouã in
damnũ alioꝝ cudentes.alienarũ rerũ mala fide empto=
res. ad tminũ carius q̄ pꝛo parata pecunia venditoꝛes
redituũ iniuſtoꝝ receptoꝛes. bladi ⁊ vini auari cumula
toꝛes.reſtitutionẽ debitã fieri tardẽtes.redditus vel alia
ꝓ nimis modico ꝓcurantes. locatis rebus vltra debitũ
abutentes.ſimilit de cõductis ⁊ ſimilibus vltra pactũ v
tẽtes.virginũ ⁊ puellarũ ſeductoꝛes. vxoꝛes maritis no
tabiliter bona ſubtrahentes. famuli ⁊ famule dños eoꝝ
damnificãtes. pꝛo opere carnali ab his qui ſua alienari
non poſſunt recipiẽtes. ſegetes vel grana vel alia bona
aliorum deſtruentes.vſuram exercentes.a nichil niſi in
iuſte acquiſita habentibus dona recipientes. in pignoꝛi
bus aliquid vltra ſoꝛtem recipientes.ex illegittima pꝛe=
ſcriptione aliquid recipientes.decimas ⁊ oblationes nõ
ſoluentes. theolonia male imponentes . theolonia reci=
pientes ⁊ terrã non defendentes.theolonia iuſta ſubtra
hentes. tallias iniuſtas extoꝛquentes.iuſtitias nõ dãtes
aut latrones non extermiantes.monetam nouã ex aua=

ricia cudentes.vel falſã.monaſteria ⁊ eccleſias indebite grauantes. bellantes iniuſte qñ non fit pro rebus repetendis aut pace tuenda dãnificantes.incendiarii locoꝝ ſacroꝝvel alioꝝ iniuſte.in neceſſitate extrema indigenti nõ ſubueniẽtes. diuites ſuꝑflua ſtatus habẽtes ⁊ paupi non ſubuenientes.iudices aduocati ꝓcuratores ⁊ teſtes falſi.mercedẽ laborãti ꝓcraſtinantes. debita nõ ſoluẽtes. ſic etiam doloſi laborantes inutiliter laborãtes.vel nimis de precio recipiẽtes vt medici notarii ſcriptores cancellarii cirurgici apothecarii et ſimoniam committentes.De quibus omibus habes in ſũmis diſtinctis vbi oportet fieri reſtitutõnem vel non.

Declarant̃ aũt p̃fati v̾ſus ſcđm tho.alber.vlri.⁊ ſco. ſic:Juſſio ideſt qñ quis ꝓbabilit̃ credit ex ſua iuſſione ſecutã rei ablationẽvel noĩe ſuo factã ratã habuit:talis tenet̃ iſolidũ alias nõ.Conſiliũ vt quãdo ex ꝯſilio ſequit̃ ablatio vel damnũ vel ꝓbabilit̃ ſecutũ credit̃ tenet̃ iſolidũ.alias nõ.Conſenſus id eſtvbi affectus in opere cooperationis oſtendit̃.Talis ſi tm̃ cooperat̃ ꝙ ſine eo non poſſet dãnũ fieri:tenet̃ inſolidũ.ſi aũt ſine eo fieret:reſtituat q̃tũ nocuit ſiue p ſe ſiue per familiã ſuã vel p ſuos aut q̃tum de rebus illis habuit vel expẽdit. Unde dicit pe.de pa.ꝙ aduocatus tenet̃ reſtituere etiã ſi ignorabat iniuſtam cauſã propt̃ errorẽ iuris.Palpo id ẽ adulator laudans ſcilꝫ raptorẽ quaſi ſtrennuũ et hmõi. Hic ſi ex hoc ſecutũ ẽ damnũ:tenet̃ inſolidũ.alias nõ . Idem per oppoſitũ intelligas de detractore vel vituperatore.Recurſus vel receptãs.i. qñ aliquis eſt receptator latronũ vel furum ſeu predonũ ⁊ tenet eos ne cogant̃ reſtituere vel dolo malo celat rem raptã vel furtiuã ita ꝙ ex hoc impedit̃ reſtitutõ:tenet̃ inſolidũ.Participans ſcilicet in crimine latrocinii id eſt qui malefactoribꝫ hmõi ſe ſociat ad ſpoliãdum : talis ſi ſine tali aſſociatione nõ fuiſſet rapina facta vel furtum:tenet̃ in ſolidũ Si aũt ꝑticipat in crimine latronibus ſe ad ſpoliãdum aſſociando actũ ꝙ ſine eo fuiſſet ſpolium factũ : talis non tenet̃ niſi q̃tũ

ad eũ peruenit vel q̃tum nocuit caſualiter vel occaſionaliter . Si v̾o ꝑticipauit in re rapta emendo ſcient̃ raptũ vel accipiendo illud:tenet̃ reſtituere.Secus ſi ignorant̃ emit vel recepit. Mutus.i.qui vidit furtũ fieri ⁊ doloſe tacet cũ ſine periculo ſuo ſoloverbo poſſet impedire ⁊ ñ facit qñ ex officio ad hoc tenet̃ vt reclamet. tenet̃ inſolidum.Secus ſi non ex officio teneretur obſtare vel impedire ⁊ nõ impediret.Non obſtans id eſt qui facto poſſet reſiſtere ſine ſuo ꝑiculo ⁊ nõ facit qñ ex officio tenet̃ obſtare ſi ſic latrones inualeſcũt ſicut ſũt principes qui ex officio ſuo tenent̃ iuſticiã obſeruare quia redditus quos hñt ad hoc inſtituti ſũt tenent̃ reſtituere. Secus qui nõ ex officio tenent̃ obſeruare. quia ad reſtitutionẽ non tenent̃. Non manifeſtans id eſt qui ſcit vbi res rapta vel furtiua eſt ⁊ non indicat cũ hoc requirit̃ ⁊ qñ ad hoc ex officio tenet̃:ad reſtitutionẽ tenet̃. Secus ſi ſolũ ſcit vbi eſt ⁊ nõ indicat etiã cum de hoc requirit̃. quia tũc q̃uis peccet tñ ad reſtitutionẽ nõ tenet̃.Unde iudex q̃ de ea re de qua cognoſcit ſententiã pronũciare debet ⁊ ſic manifeſtare ius partiũ:ſi non facit:tenet̃ ad reſtitutõnem.

Ex premiſſis etiam liquet:ꝙ quilibꝫ heres ſiue filius ſiue extraneus nõ diſtinguendo vtrum raptoris vel alterius:tenet̃ iure canonico ad omia debita defuncti perſoluenda ſiue fuerint ex ꝯtractu vel quaſi ſiue ex maleficio vel quaſi ſiue ꝑuenerit res illa ꝓ qua debitũ fuit cõtractũ ad eũ ſiue non ſiue lis fuerit conteſtata cũ defuncto ſiue non.Eſt autem cõtractus vt emptio venditio locatio conductio mutuum ⁊ ſimilia. Quaſi contractus ẽ vt tutela vel negotioꝝ alienoꝝ geſtio . Maleficiũ eſt vt furtumvel rapina.Qua ſi maleficiũ eſt cũ iudex per imperitiam iudicat. vel cum de domo alicuius:aliquid eſt eiectum vel effuſum quod nocuit tranſeuntibus.

Oſtendit qui teneantur ad reſtitutõnem in ſpeciali preſertim quo ad raptores ſpoliatores in fructibus dãnificantes in bello vel guerra vel damnificantes in beneficiis et ſimilibus. Cap.iii.

Uid autē ⁊ ꝗtum qs teneat̄ reſtituere notādi ſūt
q expremiſſis gradus quidā vel differētie ꝑſertim
circa rapinā ⁊ furtū. Primus ſi aliqui vadūt cū
raptoribꝫ ⁊ ñ coopant̄ eis ad aliqđ dānū faciēdū nec a
liqđ receperūt de rebꝫ ablatis:tales nichil tenēt̄ reſtitué
Scđus qui nec adiuuāt nec ī aliquo ꝯſentiūt: ſed dat
aliqđ eis de rapina vel furto ⁊ ſcient̄ accipiūt aut come
dunt inde vel induunt̄. aut alios vſus ponūt:tenent̄ ad
reſtitutionē de talibꝫ.Tñ q̄ dono aliquid accepiſſent cō=
ſumpſiſſēt añꝗ itelligerēt rei veritatē:reſtitué nō tenent̄.
Similiter excipit̄ ille qui agit cauſam ſpoliantis ſiue ra
ptoris mouendo tñ ⁊ inducēdo propoſſe ipſum raptorē
ad reſtitutionē faciendā.ꝑſertim ſi habet̄ ſpes ꝓbabilis
de correctione eius. Nam qñ efficit̄ ꝓpter talium cōſum
ptionē ꝑdo impotēs ad reſtituendū in toto vel in mag=
na parte: ammonitores qui inſtāt ꝯtinue horis oportu=
nis vt predo reſtituat cōſumpta: reſtituere non tenent̄.
Sub ſcđo etiā caſu continent̄ illi q̄ licet ſciūt vel proba=
bilit̄ credūt ꝙ propt̄ ipoꝝ ſequelam ſeu aſſociationē cū
raptoribus vel conſiliū adulatōnē vel detractionē:non
plus fecerūt ipi raptores ꝗ alias eſſet facturi ⁊ tñ de ra=
ptis aliquid habuerūt ⁊ expenderūt:tales tenent̄ de eiſ=
dem habitis ⁊ expenſis reſtituere.⁊ etiam de omni dam
no quod ipſi vel aliqui de ſua familia fecerunt directe
vel occaſionaliter.

Tertius quādo plures faciunt damnū ſimul ⁊ tamē
vnus ſine alio vel plures ſine iſto feciſſent:talis tenetur
ſoluere pro rata id eſt pro portione ſua hoc ē: ꝗtum cō=
tingit eum de damno vniuerſo : ſi non poteſt diſtingi=
damnū quod ipſe intulit ab eo quod alii intulerunt.Jn
hoc tamen exiſtimatio habenda eſt vt qui magis ſtren=
nuus fuit et qui maiorem timorē ac terrorem īcuſſit ho
ſtibus:etiam plus teneatur.Similit̄ etiam in caſu quan
do aliqui aſſociantur raptoribus et credunt ꝙ etiā ſine
ſuo adiutorio vel inſtigatōne raptores damnū feciſſent
ſed tātum tenentur ad id quod probabiliter credunt e=

os feciſſe propter ſuam inſtigatōnem vel adiutoriū.
Quartus ſi qui aſſociant̄ raptoribꝫ ⁊ nō coopantur
eis ad aliqđ damnū faciendū ſūt tñ ī animo pati defen=
dere ſi forſan illi ſpoliādi res ſuas ab ipis ꝑdonibus de
fendere voluiſſent ⁊ propt̄ ſuā ꝑſentiā ⁊ ſocioꝝ eius nō
audebāt reſiſtere ſpoliantibꝫ vel domos ſuas incenden
tibꝫ.Et ſi ſic quis aliū aſſociauit:nō pōt liber eſſe a reſti
tutione.Jmmo ſi aliqui animo pacificandi vadūt cū ra
ptoribus:nō excuſant̄ niſi hoc ſignificēt ſpoliādis. quia
alias ſpoliādi timore eoꝝ nō audēt res ſuas defendere.
Unde idem eſt ac ſi iuuarent.Secus ſi intimauerūt ſpo
liandis.quia tunc videntur eſſe in primo caſu.
Quitus q̄ fuit cauſa totius dāni tenet̄ iſolidū id ē de
toto dāno.Similit̄ in caſu quo plures fuerunt raptores
quoꝝ nullus induxit aliū ad eundū nec erat aliquis do
minꝰ alterius ſed q̄libet ꝑſe.dicit ray.ſi vadūt ī ſimul q̄=
ſi ſit vnus exercitus:quilibet tenet̄ inſolidum quia in ta
li caſu quilibet iuuit alios ⁊ fecit eos fortiores.⁊ oēs ſūt
coopatores. Alias ſi non iuerūt ſimul:ſed quilibet ſepa
ratim per ſe faciebat damnū quilibet tenetur pro eo qđ
fecit.Jntellige ſcđm vlri.quod iam dictū eſt:qñ vnus ſi=
ne alio non auderet vel non poſſet dānū facere.Alias q̄
libet tenet̄ tantū pro pte damni qđ intulit . Nota etiā ꝙ
res furtiua vel rapta reſtitui debet cū oibus fructibus ⁊
lucris que ꝑcepta ſūt ⁊ ꝑcipi veriſimilit̄ potuiſſet.q̄a te=
nent̄ ad intereſſe ⁊ ad omnia damna. Nec excuſat̄ aliq̄s
ſi res apud eū pereat. quia fuit in mora reſtituendi. Si
tñ dño obtuliſſet ⁊ ille noluiſſet acceptare:excuſat̄. Pre=
terea de quacūqꝫ damnificatōe vbi reſtitutio faciēda eſt:
damnificans iniuſte nō tm̄ tenet̄ ad reſtituendū rem vel
vſum rei : ſed etiam tenet̄ de intereſſe id eſt de vitatione
danni.⁊ ad fructum perceptū de re ſi res erat fructifera
non tamen ad fructum qui ꝓuenit ex induſtria eius qui
vtitur illa re.Unde vſurarius vel alius dānificans ali=
um preſtando vſuras ⁊ ex inde pauper coactus eſt ven
dere minus bladū ſuum vel aliquid ꝑdiderit lucrari vel

mercari lucrũ quo viuebat cũ eſſet operarius vt expenſas medicoꝝ damna operarũ ꝛ ſimilia: teneť ad itereſſe niſi rogatu damnificantis: damnificatus voluntarie liber remittat. Non tamen teneť vſurarius reſtituere pecunias vel aquiſitum per pecuniã fenebrẽ ſed fenus ſeu pecuniã quã per vſurã ipſam habuit. Inde etiam dicit vlri. ꝙ qui ſemia agri alicuius effodit vel qui alteri infert damnũ ꝑ hoc ꝙ nõ ſoluit debitũ ſuo tpe: ꝗuis nõ teneatur ad reſtituendũ damnũ totũ quia dubiũ eſt i his qualiť fructus agri ꝓfeciſſent ꝛ an mercatoꝛ damnũ vel lucrũ in mercatione habuiſſet: tamen reſtituet tantũ ꝙ̃tum fructus agri in illo dubio vendi potuiſſent vel ꝓ quãto mercatoꝛ in illo dubio lucrũ ſuũ vendidiſſet. Teneť igiť ſecũdum eundẽ vlri. ad reſtitutionẽ iſte qui aliquem impedit a cõſecutõne cuiuſcunq; muneris: qđ honeſte reciperet ab alio. Itẽ ſcđm tho. Qui ipedit aliquẽ a conſecutõe beneficii iniuſte vel propť odiũ vel vindictam aut aliquid hmõi: ſi impedit ne p̄benda deť digno cõſulens ꝙ non deť anteꝙ̃ firmatũ ſit qđ ei dareť: teneť non quidẽ ad equale quia illud nõ fuit adeptus ꝛ poterat multipliciter impediri: ſed teneť ad aliquã recõpenſationẽ penſatis ꝯditionibus pſonarũ ꝛ negotioꝝ ſcđꝫ arbitriũ ſapientis. Si vero iam firmatũ ſit: ꝙ illi digno deť p̄benda teneť ad reſtitutionẽ equalis tamẽ ſcđm ſuam facultatem. Addit ſco. ꝙ ſi quis tantũmodo ꝓprie vtilitati intendebat prouidere impediendo directe vel indirecte aliũ in prebenda vel ſimili ꝛ ſic ꝓcurat ſibi non intẽtione dãnificandi aliũ vel ex inuidia licet alius preť intentionẽ dãnificeť: talis ad nichil reſtituendũ tenetur

Qñ vero i bello aliqua rapiunť a ſubditis dominoꝝ quomodo ibi ſit reſtituẽdũ notandum ꝙ ad hoc ꝙ bellum ſit iuſtũ quinq; requirũť. Perſona ſcilicet ſecularis non eccleſiaſtica. Cauſa ideſt ꝓpter neceſſitatem vt pax habeatur pugneť. Animus vt non fiat ex odio inuidia vltione vel cupiditate: ſed propter caritatem iuſtitiam ꝛ obedientiam. Auctoritas eccleſie vel principis. Et res id eſt vt ſit pro rebus repetendis vel pro defenſione patrie. Quãuis igiť dicit guil. i gloſa bellũ ſit iniuſtũ i quatuor primis: ſi tamẽ res ſubſit. quia ꝓ rebus repetendis factum eſt: nõ tenetur qui mouit bellum reſtituere quod ibi recepit niſi ceperit vel damnificauerit aduerſariũ ſuum vltra ꝙ̃ habuerat ille de ſuo iniuſte aut damnificauerat eum. Et hoc dico ſecundum iudicium fori penitẽtialis. Concordat vlri. in ſũma.

ꝙ̃ ſtatim aliquis reſtituere teneať. ꝛ ꝙ in quinq; caſibus poteſt differri reſtitutio fienda. Cap. iiii.

q Uando v̄o ſeu quo tp̄e ꝛ ꝙ̃ ſtatim teneať quis reſtituẽ: notãde ſũt tres regule. Prima nõ licet aliquo tp̄e detinere alienũ dño inuito id ẽ nolẽte et ſcđm rectã rõeꝫ nolle debente. ꝛ ꝑ ꝯſequẽs regulariť ſtatim faciẽda ẽ reſtitutõ: eadẽ ratõe qua ſtatĩ ceſſãdũ ẽ ab actu pc̃ti moꝛtalis nõ tñ actu exterioꝛi: ſꝫ iterioꝛi. Ideo leuitici. xix. diciť. Nõ moꝛabiť opus mercẽnarii apud te vſq; mane. Itẽ alia ratõe q2 ſi detineo rem tuã plus impedio te in vſu eius: ꝙ̃ ſi frequenť eã ſubtraherẽ. Scđa regula. quicũq; detinet vel accipit rẽ alienã inuito dño: teneť affectu ſtatĩ reſtituere. i. teneť habẽ ꝓpoſitũ ſi vult eſſe contritus reſtituendi propoſſe cũ circunſtãtiis opoꝛtunis. Tertia regula i caſibus multis licet differre reſtitutionẽ exteriorem poſita tñ iam interioꝛi voluntate reſtituendi cum. ſ. concurrunt circunſtantie opoꝛtune. Illi aũt caſus cõtinenť vniuerſaliter hac maxime. Licet detinere rem alienã: quãdo ille debet velle rationabiliť eam detineri ab alio de facto poſita iam voluntate reſtituendi cum circũſtantiis opoꝛtunis. Et hoc contingit in quinq; caſibus. Primus quando detinens nõ poteſt reſtituere propter pauptatem. quia tunc non teneť ſed cũ venerit ad pinguioꝛem foꝛtunã debet tamen petere iterim dilationẽ a dño rei ſi haberi poteſt. Scđus quando reſtitutõ ſtatim facta cederet in preiudiciũ cõmunitatis vel etiã eius cui fieri poſſet. vt furioſo gladius reſtitui ñ debꝫ. quia aut ſe aut cõmunitatẽ lederet vel dominũ rei

Tertius qñ reſtitutõ ſtatim facta cederet ꝓpẗ occultam oblationẽ in infamiã reſtituentis. Non enĩ tunc ſtatim ipſe damnificatus teneẗ ſe leſo ꝓdere: ſed per aliũ pro loco et tẽpoꝛe reſtituere debet quia magis debet qs velle famã ꝓximi ꝙ illud cõmodũ ſuũ modicũ. Quartus quãdo reſtitutõ ſtatim facta in nullũ aut modicũ cederet cõmodũ eius cui debeẗ ⁊ in iacturam ſeu notabile damnũ debitoꝛis. Unde patet quando quis moꝛaẗ i remotis partibus cui facienda eſſet reſtitutio: tunc non eſt maioꝛ ſumptus ponẽdus in miſſione ꝙ valeat illud qd mittitur: ſed expectanda eſt pꝛeſẽtia perſone ſi qñq; credebatur haberi. vel ſi non credatur haberi nec nuncius ſuperuenit ſine nimiis ſumptibus: tradendum eſt parẽtibus. Qui ſi non aſſint: dãdum eſt pauperibꝫ. Similiẗ ſi neſcitur vbi ſint nec ſperatur ꝙ de facili ſciri poſſint detur pauperibus. Si autem ſciẗ ⁊ pꝛefata non obſtẽt: mittatur ei fideliter ⁊ ſecure. Quod intellige faciendum eſſe: quando cõmode fieri poteſt. quia in tali caſu pẽſande ſunt circũſtantie. ſ. quantitas rei debite. remotio loci expenſe que fierent pꝛo mittendo. ⁊ paupertas vel diuitie illius cui facienda eſt reſtitutõ. quia tam modica poſſet eſſe rei reſtituende ſumma ⁊ tante expenſe que fierẽt in mittendo et tam diues ille cui facienda reſtitutio: ꝙ nullomodo deberet velle pꝛo re tam modica pꝛoximũ tantum grauari. ⁊ tunc non opoꝛtet ꝙ mittatur. et in talibus ad arbitrium boni viri recurrendum eſt. Quitus caſus eſt ſecundum hen. de gan. quotlibeto. vi. q. xxiiii. vbi dicit quãdo expectat quis maioꝛem opoꝛtũitatem reſtituendi: tunc licitum eſt non ſtatim reſtituere vt ſi ille cui facienda eſt reſtitutio ignoꝛet debitũ. Scotus etiam dicit: quando quis habet volũtatem reſtituendi pꝛo tempoꝛe opoꝛtuno extũc rẽ retinet domino volente ſiue dño nõ inuito. ⁊ ſi nõ in actu elicito: tñ actu debito quia dñs debet velle: ꝙ q̃ ſuũ habet teneat quouſq; poſſit reddere opoꝛtune. Circa tp̃s opoꝛtunũ reſtituendi quo ad vſurarios maifeſtos ⁊ raptores publicos: ſũt duo ſpecialia dicit pe. de pa. Debent enĩ vſurarii manifeſti reſtituere vel idonee cautionari de reſtituẽdo ante confeſſionẽ: ⁊ eucariſtiam ⁊ oblationẽ ad altare. quia vſurarioꝝ manifeſtoꝝ nõ eſt cõfeſſio admittẽda: quouſq; ſatiſfecerint. cũ tamẽ alioꝝ furũ ⁊ raptoꝝ ſufficiat ꝓpoſitũ: vel verbalis ꝓmiſſio. extra de vſu. ca. vi. ⁊ ante ſepulturã. quia nõ debẽt ſepeliri: ꝗuis penituerint. anteq̃ ſatiſfecerint. De raptoꝛibꝫ etiã publicis ⁊ violatoꝛibus eccleſiarũ eſt aliud ſpeciale: ſcilꝫ ꝙ in vita nõ ſunt admittẽdi ad penitentiã quouſq; ſi poſſint ſatiſfecerint vel ſecuritatẽ dederint. Nec aliter in moꝛte ſunt ad penitentiã admittendi aut eccleſiaſticã ſepulturã. Qua etiam ſecuritate data in moꝛte cũ i ſanitate dare noluerint, ſepultura quidẽ cõceditur: ſed clericus intereſſe pꝛohibeẗ ſub pena depoſitionis. ⁊ pꝛohibeẗ coꝝ elemoſinas recipe. ne particeps rapine eſſe videatur. extra de rap. ca. ii.

Cui ſit reſtituendũ de alea acquiſitis et de ſimoniace obtentis. et ꝙ in octo caſibus nõ opoꝛtet rem reſtituere ei a quo recepta fuit. Cap. v.

Unc vbi ſeu cui ſit facienda reſtitutio: docet pe. de pa. dicẽs ꝙ regulariter illi cui ablata eſt res q̃ reſtitutioni ſubiacet: reſtitui debet. Fallit tamen hoc in caſibꝫ ſeptẽ qui ſequũtur. Pꝛimo quãdo ipſe cuiꝰ res fuit peccauit. vt in ludo ꝓhibito ⁊ ſimonia. ⁊ quãdo cũq; ob turpẽ cauſam pdidit. quia in pari cauſa turpitudinis: melioꝛ eſt cõditio poſſ: dentis. De ludo tamen alee id eſt qui viribꝫ foꝛtune innititur: dicit idẽ pe. quidã dicũt ꝙ ludere ad taxillos intelligere pꝛo notabili re eſt peccatũ moꝛtale laicis ⁊ clericis. Unde bern. ego te acq̃ſiui manibus cruci affixis ⁊ tu te cõſumis manibus vitiis deditatis. Nec hanc opinionẽ pe. impꝛobat. Sed an iſte q̃ lucratur teneaẗ ad reſtitutionẽ: diſtinguendũ eſt. quia aut lucratus eſt ab eo qui rem ſuã alienare non poteſt. ſicut ſunt minoꝛes et furioſi: monachi: vel clerici: ⁊ ſimiles. Aut ab eo tñ adulto quẽ traxit ad ludendũ. Dicit autẽ trahere aliũ in ꝓpoſito ſcd̃m ioh. in ſũma: qui per vim

vel nimiā ipoꝛtunitatē aliū ad ludū inducit. Uel ſcōm bar. byſer. Quicūqꝫ verbis vel factis inducit aliū: cū alias non eſſet luſurus. Inducit inquā ſiue in principio ſiue in medio ludi. Aut lucratus eſt ab eo cū quo fraudulenter luſit p falſos taſſeres ꝛ iactus ꝛ ſimilia. Et iſti tres modi ludendi ſunt ꝓhibiti a iure diuino ſcōm ſctm̄ tho. ſcōa ſcōe. q. xxxii. ar. vii. Et quilibet hoꝝ triū teneť reſtituere lucrū dn̄o principali rei male obtente ſcōm omēs doctores cōmuniť. Aut lucratus eſt ab eo qui lucrātem traxerat ad ludendū. ꝛ iſto caū dicit ſanctus tho. ſic Jlle qui amiſit non eſt dignus recipere nec qui lucratus eſt pōt licite retinere vbi ius poſitiuū ſeruať de reſtituendo vnde debet de hoc elemoſinā facere. Aut lucratus ē ab aliquo vbi volūtarius cū volūtario ſine fraude luſit pꝛdente ꝛ habente poteſtatē ſua alienādi. ꝛ tūc ꝙuis ſcōm tutioꝛē ꝛ cōmunioꝛē opinionē debeat lucrū ī elemoſinā pauperibus dare ꝛ retinere non debeat: tamē ſcōm multos famoſos retinere poteſt ſine periculo ſalutis anime. Ad hoc ſunt doctoꝛes quoꝝ opinionē referunt tam monaldus ꝙ aſtexanus ī ſūmis ſuis. Jtem vt videť ſāctus tho. tam in. iiii. diſtin. xv. ꝙ ſcōa ſcōe. q. vbi. ſupꝛa quem ad hoc aſtexanus alegat vbi ſaltem nō ſeruantur leges aut cōſuetudo: reſtituere non iubet. Jtem alex. anglicus. Jtem richar. de mediavilla tenet idē eſſe verū ꝛ ꝓbabile diſt. xv. Jtem ioh. an. extra: de vi. ꝛ hone. cle. allegādo roborat eandem opinionē. Jtē ibidem fran. de ȝab. dicit Poſſet inquit defendi ꝙ nō omnino teneť talis pauperibus reſtituere. quia conſuetudo potuit dominiū perdentis in lucrantem transferre. Si quis autē tantum perdidit ꝙtum eſt lucratus vel plus: an reſtituere teneatur quidam dicūnt ꝙ ſic alii ꝙ non.

De pecunia aūt ſimoniace accepta: nota ſcōm ray. et guill. ꝙ tripliciter ꝯtingit hoc. Aut datur pꝛo religione. aut pꝛo beneficio. aut pꝛo oꝛdine. Si vero pꝛo religione aut intrauit quis religionē ꝛ ſic non poteſt manere ī ea ſed ibit ad artioꝛē vel ſaltē non manebit in eodē monaſterio: ſed ītrabit aliud monaſteriū. ꝛ illi aſſignabiť illa pecunia: ne ſit ei oneroſus. Aut remāſit ipſe dans in ſeculo vel poſt introitū redīt ad ſeculū vel moꝛtuus ē: tūc reddeť ſibi illa pecunia. Sed nūquid monaſteriū poterit retinere eam. Rn̄detur aut abbas cū collegio fuit cōſcius criminis: ſic non remanebit in monaſterio: ſed auctoꝛitate ſupioꝝ debet dari paupibus. Aut ſolus conſcius fuit. vel aliqui de collegio ſed nō oēs: ſic pecunia remanebit apud monaſteriū illis excluſis ab vſu pecunie ſi pōt fieri bonomodo. Si aūt ſcōo mō dať pecuīa ſcilȝ p beneficio hn̄do aut ergo dať pecunia collegio ſeculari p p̄benda aut pꝛiuate pſone. Si collegio ſeculari ꝛ collegium fuit conſciū criminis: ſic nō remanebit eis pecunia. Si autē ſolū quidam de collegio fuerunt conſcii: ſic remanebit collegio illis tamē qui fuerūt cōſcii excluſis. Si vero dať pꝛiuate pſone pecunia. ſ. pꝛōno vel inſtitutoꝛi: ſic pecunia debet cōuerti in vtilitatē illius beneficii quod emere voluit ipſo a beneficio amoto. Si vero tertio modo dať. ſ. pꝛo habendo oꝛdinem aut ergo ille qui dedit pecuniam non habebat eccleſiaſticū beneficium: ꝛ tunc pecunia conuerteť ad vtilitatē cathedꝛalis eccleſie Aut habebat beneficiū ad cuius tytulum gratis oꝛdinari debuit: ſic pecunia cōuerteť partim in vtilitatē cathedꝛalis eccleſie ꝛ partim in vtilitatē ſui beneficii. quia in vtriuſqꝫ iniuria data eſt. Similiť ſi habuit beneficiū vnum ꝛ pꝛo altero obtinendo dedit pecuniam: illa pecunia conuerti poteſt ad vtilitatem vtriuſqꝫ beneficii.

Scōo redeūdo ad ꝓpoſitū fallit ſcilȝ ꝙ res ñ debȝ dari ei cui ſublata ē: qn̄ videlȝ nō expedit ei vt furioſo gladiꝰ nō ē dādus: nec pupillo aurū ſȝ tutoꝛi vel curatoꝛi eius dari debet. Tertio qn̄ icertū ē cuius res ſit: ꝛ tūc ſctā diligenti īquiſitōe ſi dn̄s nō repiť dandū eſt paupcribȝ. Quarto qn̄ dn̄s rei moꝛtuus eſt: ꝛ tunc dandū ē heredibus ſaltem tunc dicit guill. qn̄ ſpoliatus fecit teſtamentum ꝛ certā ſūmā retinuit qua voluit eſſe ꝯtētus. Si aūt mādauerit in teſtamento diſtribui p executores quicqd

ad ipſum ſpectabat de mobilibꝫ ꝛ debitis: tūc facienda
eit reſtitutio executorib⁹ eius pro rata: ꝛ liberis eius pro
rata: ꝛ vxori. Quito quādo dn̄s abſens eſt: mittendū eſt
ſibi ꝛ imputet ſibi q̄ alibi apportauit. Unde forte ſecus
ē quādo dn̄s ſe abſentauit. Uide de hoc. § .ii. iiii. caſu p̄ce
denti ca. Sexto quādo ille cuius res fuit: eſt dilapidator
tūc enī nō dn̄o ſed ꝓcuratori reſtituendū eſt. vt ſi religio
ſus vel clericus bona monaſterii vel eccleſie dederit vel
luſerit: reddant̄ nō ſibi ſed eccleſie. Septimo quādo q̄s
pecuniā vſurariā vſurario: vel raptā rem raptori vel ſi
mili iniuſte abſtulit: tūc dicit vlri. ꝛ pe. de pa. non vſura
rio vel raptori reſtituere debet: ſed dn̄o vero rei: ꝛ tūc ei
a quo abſtulit iniuſte: reſtitutionē factā eſſe debet per ſe
vel per aliū ſine detectiōe ſue ꝑſone notificare: alias eſſꝫ
cauſa damni vſurario vel raptori. ſi poſtea reſtitueret
prius reſtitutum.

Quis ſit modus ꝛ que forma reſtituendi: ꝛ quomodo
vaga reſtitutio ſit facienda: et qui ſunt qui non ſatiſfa-
ciunt in hoc. Cap̄. vi.

De modo vero ꝛ forma reſtituendi notandū eſt ꝙ
fieri debꝫ cū tribus circūſtantiis. ſcilꝫ caritatiue
caute ꝛ pure. Primo caritatiue vt videlicet fiat
cū recōciliatione offenſi. quia iniurians: ſpoliator: vel ꝯ-
plices eoꝝ ſemꝑ debent humiliter poſtulare veniam ab
his quos offenderūt. ne illi remaneāt in rancore ſeu ma
la volūtate dn̄o hoc mandante. math. v. Si offers mu-
nus tuū ad altare: ꝛ recordatus fueris quia frater tuus
habet aliquid aduerſum te. relinque ibi munus tuū ꝛ va
de recōciliari prius fratri tuo. Scd̄o fiat hoc caute. vt ſi
offenſa eſt manifeſta: ꝛ offenſus tyrānus: ꝛ de faciendo
reſtitutionē in ꝓpria ꝑſona mala ſequi poſſent notabi-
lia: fiat per interpoſitā ꝑſonam idoneā. Similiter ſi eſt
offenſa occulta: fiat per idoneā ꝑſonam: aut per confeſ-
ſorem. Sed queris quid ſi cōfeſſor reſtituendū recipit: ꝛ
nichil reſtituit nūquid cōmittens liberat̄. Rn̄det bern.
claromōtis ſuꝑ quotlibeto. xi. q. xxvi. hen. de gan. talis ē

imunis regulariter nō ſolū a peccato: vt hen. de gan. dicit
ſed etiā a debito reſtituendi: tū quia quē eccleſia tolerat
in ſpūali maiori officio: debet quis cōmittere in minori
de reſtituendo tēporalia: tū etiā quia ei cui ꝯfidit de ani
ma propria pōt cōfidere de tp̄ali ſubſtātia. Si aūt eēt cō
feſſor perſona leuis ꝛ quā haberet ſuſpectā ꝙ nō reſtitu
eret fideliter: nō eſſet liberatus tradendo ei nec a pctō nec
a debito. Ubi aūt nec perſona leuis credit̄ nec ſuſpitio
habet̄ ꝛ tradit̄ ei quod reſtituendū eſt: ſi non reſtituet ꝛ
tradens credat ſicut habet credere ꝙ reſtituit: liberatus
eſt ſcd̄m deū. quia fecit quod ī eo fuit. Si aūt veniret ad
notitiam ſuā ꝙ cōfeſſor non reſtituerit de quo ratio fide
litatis non habetur vt premittitur: tunc tenet̄ reſtituere
vel ꝓcurare ꝙ ipſe ꝯfeſſor caute reſtitueret. Tertio fieri
debet pure. ne ſit ibi palliatio mala vel fraudulenta.

Forma igit̄ reſtituendi canonica ſcd̄m doctores ē iſta
Aut habet debitor bn̄ q̄d ſoluat. Aut ſimpliciter nō habꝫ
vnde ſoluat. Aut habet vnde ſoluat: ſed hoc nō pōt facē
ſine magno periculo ſuo ꝛ ſue familie. Si pōt bene: ſol-
uat integre modis tactis ſupra. Si vō non poteſt ſimpli
citer: tunc poteſt recte agere penitentiā licet nō reſtituat
dū tn̄ doleat ꝛ proponat reſtituere q̄cito poterit. Si aūt
poteſt: ſed non ſine magna iactura ſui ꝛ ſuoꝝ: tūc ſcd̄m
ray. ſtudeat confeſſor rectificare voluntatē debitoris vt
velit reſtituere ad arbitrium boni viri vel confeſſoris ꝛ
ſic ſatiſfacere modo ſequēti. Petat igitur debitor remiſ
ſionē debiti apud eum cui tenet̄. ꝛ ſi ille remiſerit: ſolut⁹
eſt. Si enī ſpoliati miſericorditer totū vel partē remiſerit
dūmodo debitor ſine fraude petiuerit ꝛ q̄titatem debiti
ſi pōt exprimat: poteſt debitor remiſſū in elemoſinā reci
pere. ꝛ pro creditoribus exorare vel aliter beniuolus eſſe
vel petat dilatiōeꝫ a ſpoliatis vel aſſignet eis certā partē
de redditibus ſuis annualiter amicabiliter de qua eis ſa-
tiſfaciat ſucceſſiue ꝛ de hoc faciat eis bonā cautionē. Si
vero omēs denegent ſibi dilationē ꝛ poſtulent ꝙ ipſe ce-
dat bonis ſuis: tūc tenet̄ hoc ſine dilatōne facere: q̄a fur

fi

⁊ raptor ſemꝑ ſũt in mora.⁊ ex conſequẽti ſemꝑ augent peccatũ.Semꝑ igit̃ debꝫ facere poſſe ſuũ ſcd̃m guil.etiã vſqꝫ ad venditionẽ hereditatis ⁊ oĩm bonoꝝ: etiam ſi oporteat ipm ⁊ familiã ſuã mendicare.quia ſcd̃m vlri.ſꝑ facultas reſtituendi adeſt:ꝙdiu ipe debitor hꝫ per quod ſatiſfacẽ pt̃ :niſi in extrema neceſſitate ĩ qua etiã ſine oĩ culpa accipit vite neceſſaria . ⁊ hoc de forma qñ ſcit̃ cui reſtituẽdũ ẽ. Si ãt eſſꝫ vaga reſtitutio idẽ neſciret̃ cuiꝰ res reſtituẽda foret:tũc ĩ.iii.caũ.ſ.qñ põt reſtituẽ ſꝫ non ſine magna iactura ſui ⁊ ſuoꝝ : ſcd̃m ray.ſiplicit̃ abſqꝫ pacto ⁊ cõditione debet totũ qd̃ habet reſignare in manu epiſcopi vel penitẽtiarii diſcreti.⁊ tũc ipe ſi viderit cũ pauperẽ ⁊ egentem det ſibi ꝑtem vel etiã totũ ſi tantam viderit neceſſitatem in eo ⁊ ſuis. Et ſi quid reſidui fuerit:pauperibus aliis diſtribuat.Et iſte qui reſtituere nõ potuerit ⁊ vt premittit̃ elemoſinã recipit oratione ⁊ aliis bonis pro dñis quibus reſtituere debebat:recõpenſet prout cõgruit.Et ſi poſtea aliqua potuerit lucrari:iuxta poſſibilitatẽ ſuã eroget ĩ vſus pauperũ ꝓ aĩabꝫ eoꝝ. Glo tñ guill.dicit ꝙ nõ ẽ neceſſe vt fiat hmõi reſignatio ĩ manus penitẽtiarii:dũ tamen alias paratus ſit ad arbitriũ eius vel alterius boni viri ſatiſfacere . Et in oĩ tali caſu pauꝑtatis ep̃us qui defẽſator eſt pauperũ dilationẽ det vel partẽ remittat vel etiam totũ ꝓut viderit expedire ſicut ⁊ alteri pauperi ſemꝑ geſtãdo vt fidelit̃ agat.negocium eius:cui deberet̃ de iure dari ſi ſciret̃ q̃tenus orõnes ⁊ opa ſatiſfactoria fiant ꝓ eo vel pietatis alia exercicia. Immo dicit gloſa.guill.de materia decimaꝝ:ꝙ ſi qs ſcienter decimas eccleſie multo tp̃e abſtulerit q̃ diues eſt vel potens ſi penitet poteſt epiſcopus ei gratis remittẽ vel ĩ toto vel in ꝑte ex quo in poſterũ vult ceſſare ⁊ eccleſiam iuri ſuo reſtituere quia propt̃ vtilitatẽ eccleſie illd̃ faciat

Ex p̃miſſis patet ꝙ tria ſunt genera hominũ qui non ſunt ſecundũ guill.in ſtatu ſalutis:quia ficte reſtitutõnẽ faciunt.Primo qui nõ reſignant omnia bona ſua ĩ manus penitentiarii promittentes ꝙ tantũ faciunt damnificatis ꝙ tenebunt ſe propagatis.quia putãt ꝙ pro modico quitabunt eos:quia totum credunt ſe amiſiſſe.Secundo illi qui ſe vellent dimittere ſuperfluas expenſas: poſſent rapta reſtituere. Tertio illi qui non reſignarent in manus penitentiarii: niſi crederent ꝙ penitentiarius reſtitueret eis pro toto vel pro parte quãdo neſcit̃ cui facienda eſt reſtitutio.Tales enim non ſunt in ſtatu ſaluãdorum. quia oportet ꝙ bona fide ⁊ ſine fraude faciat raptor quicquid poteſt vt damnificatis ſatiſfaciat ſi nouit eos.aut pauperibus eroget: ſi non nouit eos.Alias non eſſet abſoluendus a penitẽtiario ſi conſtiterit ei de eius impenitentia vel praua intentione.

Sed querit̃ quid faciendũ ſit:quãdo quis dubitat an vel q̃tum alteri teneat̃. Reſpõdet iohãnes fribur.in ſuo cõfeſſionali. Quando fit ſatiſfatio pro aliquo damno cuius quantitas non eſt certa : penitens tñ offerat q̃tum probabiliter reputat damnũ illatum fuiſſe. ⁊ tunc dicat ipe vel media perſona pro eo tantũ damnũ vobis factũ eſt vt probabiliter credit homo ille. ſi ſciret vobis plus deberi:ſatiſfaceret.Si ergo minus eſt:remittatis reſiduum.ſi amplius eſt: vos de bona voluntate ſua contenti ſitis.Sic etiã quãdo aliqua debita ſunt dubia:puta ſortes tenebat̃ alicui ex mutuo:vel ex alia cauſa in. x.flo.ſꝫ dubitat an ſoluerit ei vel nõ conſulo ꝙ ſꝑ ad voluntatẽ creditoris vel per arbitriũ ſatiſfaciat.Tunc enim ille in quẽ cõpromittit̃:cõſiderabit ratõnem ⁊ qualitatẽ dubii ⁊ ſcd̃m ꝙ plus ad vnã partẽ q̃ ad aliam vel ad neutrã in ſua conſciẽtia declinat ſcd̃m hoc plus vel minus vel medietatẽ dari iubeat.⁊ ſic de dubio facit certitudinem.

Per quẽ fieri debeat reſtitutõ. ⁊ ꝙ nõ fieri oportꝫ auctoritate ep̃i.⁊ ĩfra ĩ fine generalis reglã dat̃ reſtituendi

Ltimo p̃terea videndũ ẽ ꝑ quẽ poſſit fieri Ca.vii.
v reſtitutõ. Quidã dicũt ꝙ debet fieri ꝑ ep̃m vaga
reſtitutõ.Et licꝫ doctores ſatis cõiter hoc dicant tamen ſanctus tho.nichil dicit de auctoritate ep̃i.Sco.ĩ iiii. diſ. xv. dicit. Non inuenitur inquit quis neceſſario

ſit determinatus mediatoꝛ in diſtribuendo iſta pauperibus. Dicit inſup ꝙ cõfeſſoꝛ vel aliquis: de cuius fidelitate credat. Videt͛ michi ꝙ per ſeipm̃ ꝯſilio tñ alicuius poteſt illud diſtribuere pauperibꝫ. quia tali mediatori poſſet dare vt reſtitueret de cuius fidelitate pſumeret: et tñ iſte ſibi applicaret: vel aliis vſibus ꝙ̃ deberet. Vñ vbi lex diuina vel eccleſiaſtica nõ ligat perſonã: ſequenda ẽ ratio naturalis. Jlla autẽ dictat ꝙ perſona q̃ tenet͛: magis reſtituat per ſeipam ꝙ̃ ꝑ aliã licet nõ excludendo cõſiliũ boniviri ſed includendo. Hec ſco. Pe. de pa. dicit: ꝙ quia pſumebatur olim ꝙ epiſcopi melius ꝛ fidelius diſpenſarent. ideo doctoꝛes quidã dixerũt ꝙ ꝑ epm̃ fieri deberet. Ubi ergo pſumit cõtrariũ. ſ. ꝙ ſibi vſurpet ꝛ in malos vſus expendat: potius debet diſpenſari per aliũ Dñs guido archid. bononie. xvi. q. ca. i. ꝓbat multipliciter ꝙ ipſemet raptoꝛ bona incerta que debet: paupibꝫ dare poteſt ſine licentia epi vel alicuius iudicis. Unde ñ dubito ꝙ epus nõ habet ſe intromittere de talibus niſi ĩ defectu. Ubi aũt certa perſona teſtatoꝛe deputata eſſꝫ iſta exequi debet. Archid. etiã li. vi. de teſt. ꝛ ioh. an. ĩ nouella in decretali dicta religioſus dicit: ꝙ vtraqꝫ opinio habet equitatem. Et pꝛobat archi. vbi. ſupꝛa. ſatis clare ꝙ nõ ptineat ad epm̃: niſi ĩ defectu alioꝝ. ſ. qñ nulli eſſet commiſſa. Unde cõcludit ꝙ ille qui tenet͛ reſtituere põt ꝑ ſe diſpenſare vel de cõſilio diſcreti ꝯfeſſoꝛis vel alteri cõmittere in vita vel poſt moꝛtẽ. Jdẽ rñdit dñs ſimon de mauilla. capellanus dñi pape ꝛ auditoꝛ dñi poꝛtuenſis

Sed q̃ritur quid faciet ꝯfeſſoꝛ generalit͛ loquendo circa raptores alios ꝛ alios debitis inuolutos. Rñdet ray. ſcdm ꝙ maioꝛ vel minoꝛ fuerit violentia vel fraus vel dol⁹: maioꝛ vel minoꝛ debet eſſe diſtrictio iudicãtis. Jtẽ vbi maioꝛ contritio eſt ibi maioꝛ venia. Et quia fere totus mũdus inuolutus eſt rapinis: ſic pꝛopoſſe tuo curre per medium ne nimia ſeueritas vel remiſſio perire faciat quod diſcreta poterat equitas reuocare.

Jncipit tractare de reſtitutõne fame et hõris ꝙ̃ malũ

ſit detrahere differentie ſex detrahẽdi et queſtiones plurea de offendẽtibus pꝛoximum quomodo reconciliatio ſit facienda.

Ca. viii.

f Ecũdo principalit͛ videndũ erit: quomodo reſtituende ſit fame ꝛ honoꝛes ꝛ recõciliatio offẽſi quomodo ſit facienda. quia recõciliatõ q̃dam videtur reſtitutõ. de quibꝫ dicet͛ plura. Videlꝫ cur ſit de his reſtitutio faciẽda. qs ad hoc teneat͛. q̃tũ quom° ꝛ quãdo

De pꝛimo notandũ ꝙ ledere aliũ in fama indebite eſt valde graue. Pꝛimo quia plus nocet qui aufert famã ꝙ̃ qui aufert diuitias multas. Melius eſt nomen bonum ꝙ̃ diuitie multe vt dicit͛ puer. xxii. Scdo diuitie multe ablate poſſũt reſtitui: ſed fama vix. quia foꝛte non credet͛ illi: ſi poſt leſionẽ vellet ſe excuſare. Poteſt etiã iam vbũ eſſe delatũ ad tot: ꝙ quaſi impoſſibile eſt ad tot deueĩre excuſationẽ. Jdeo bene dicitur in glo. ſup lucã. famã eſſe rem lubꝛicã: quia ſicut aliqua res lubꝛica de facili effundit ꝛ quaſi ĩpoſſibile ẽ eam recolligi: ita et famã. Tertio quia ledens famã alterius non ſolũ illũ ledit cui detrahit: ſicut fur illum ſolũ cui furat͛: ſed omẽs illos coꝛã quibus loquit͛. Sicut ille qui mouit lutũ: ledet ꝑ fetoꝛẽ oẽs coꝛã quibus mouet. Unde augu. de verbis dñi: peccat in vos frater: ſi vobis ſcientibus peccat. quia q̃tum in eo eſt: vos exemplo coꝛꝛumpit. Ex quo patet ꝙ audire peccatum alterius nociuũ eſt audienti. Pꝛopter pfata dicit ambꝛo. Tollerabilioꝛes ſunt fures qui veſtes et alia bona noſtra diripiunt ꝙ̃ fures qui famã noſtram lacerant

Notandũ ſcdo ꝙ int͛ oĩa genera leſionũ leſio q̃ infert͛ per linguã vt frequent͛ eſt grauioꝛ. Pꝛimo eni quidã ſũt qui nocent in rebus. vt raptores incendiarii. ſed grauius nocent ſagittarii qui infigũt ſagittas in perſonas. et ſic facit lingua mala que nõ ſolũ ĩ rebus: ſed etiã in perſona nocet. Jdeo dicit͛. Jere. vii ſagitta vulnerãs lingua eoꝝ. Scdo quia ſũt quidẽ qui nocent in pſona ꝑ vbera: ſed non pꝛofũdat͛ infdum leſio vſqꝫ ad interioꝛa. ſed nõ ſic in lingua imo leſio eius ptingit vſqꝫ ad oſſa virtutum

cõſtringens ea. eccle. xxviii. flagelli plaga liuorem facit plaga aũt lingue cõminuet oſſa. Tertio quia ſũt aliqua nocumenta quibus reſiſti poteſt per ſcutũ ⁊ hmõi protectoria. ſed vix inuenitur aliquis a deo armatus patien=tia. qui nõ ſauciet a lingua. Exemplũ de hoc iob qui nõ fuit motus ad dãna rerũ vel corporis flagellũ: videtur motus a lingua vxoris. dicẽs ei. quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es. Eiuſdẽ. ii. Et pſal. filii hoim dentes eoꝝ arma ⁊ ſagitte ⁊ lingua eoꝝ gladius acutus: q̃ſi diceret ſicut iſtis cõgregatis nõ poteſt reſiſti: ita nec lingue male. Cum igit iuxta dicta in tractatu preſenti ca. i. ii. et precedẽtibus: iniuſte auferens vel detinens rem tempo=ralem inuito domino teneatur ad reſtitutõnem: a forti=ori tenebitur detractor vel cõtumelioſus ad reſtitutionẽ fame. quã detractor occulte cõtumelioſus vero aufert in faciem publice. Quibus vero ſatiſfacere teneat: notãdũm q̃ detractio ⁊ ablatõ fame fieri põt multipliciter Nã fieri põt ſex modis vt dicit ſãctus tho. ſcda ſcde. q. lxxiii ar. iii. Primo dicẽdo falſũ ſcient vel ignorãt. Scdo ſcitũ malũ proximi augendo vltra q̃ ſcit. Tertio occultũ malum reuelãdo. Quarto benefactũ in malũ interpretando ſeu peruertẽdo. Quinto bonũ proximi negando. Sexto tacẽdo cũ quis audit proximo falſũ vel inhoneſtũ imponi. Item fit leſio fame proximi qñq planis verbis qñq artificioſis. vt per cantilenas vel dictamina. qñq nuti=bus et ſignis. qñq ſcriptis etiam que appellant libelli famoſi: vt cũ aliquis ſcribit cartam i iniuriã vel in infamiam alterius. ⁊ proiicit eam occulte in eccleſiam vel in plateam vel domũ. vt illa inuenta alius infamet. Item ſicut dupliciter offertur res tẽporalis inuito dño videlz occulte ⁊ vocat furtũ. ⁊ publice: ⁊ tunc vocatur rapina: ſic fama dupliciter auffert proximo videlz occulte ⁊ dicit detractio q̃ eſt denigratio fame aliene occulte fctã ⁊ manifeſte in facẽ alicuius ⁊ dicit ↄtumelia ⁊ ẽ grauius peccatũ. quia plus ibi ↄtempnit proximus q̃ in detractõne Omnes qui predictis modis famã pximi iniuſte ledũt: tenentur reſtituere. Unde beatus aug. in regula. Quicũq̃ cõuitio vel maledicto vel etiã criminis obiectu aliquẽ leſerit: meminerit ſatiſfactione quãtocitius curare quod fecit. Sup quibus hũber. dicit. Notandũ inquit q̃ ↄuitium, put pꝛie accipit dicit exprobꝛatio alicuius vilis cõditionis. que põt eſſe ſine peccato: ſicut cũ aliquis vocat filius meretricis ⁊ ſimilia Sic cõuiciatus ẽ ſaul filio ſuo ianothe. i. regũ. ii. filii mulieris vltro rapiẽtis virũ. Ma=ledictũ vero eſt ipꝛecatio alicuius mali alteri. ſicut faciebat golias dauid. de quo dicitur. iii. reg. xvii. Maledixit philiſteis dauid in diis ſuis. Obiectio vo criminis ẽ ipoſitio alicuius facti culpabilis. ſicut accidit corã ſalomo=ne. iii. re. iii. litigãtibus duabus meretricibz quarũ vna falſe iponebat alii oppſſionẽ filii ſui et neganti dicebat: mentiris. Uix autẽ inuenit aliq̃d genus vboꝝ per quod litigãtes ſe ledant: qð reduci nõ poſſit ad aliquod iſtoꝝ. Eſt aũt ſenſus verboꝝ aug. quicũq cõuitio ⁊ ce. id ẽ quicũq aliquo genere vbi mali quia poſſũt omia mala re=duci ad aliquod iſtoꝝ leſerit aliquẽ qð ſcilz genus leſio=nis eſt valde graue: meminerit id ẽ nõ obmittat ſicut faciunt obliuioſi qui ex obliuione obmittũt facẽ qð debẽt.

Sũt aũt tres differẽtie hoĩz int eos q̃ ex ira vel iuidia primũ in fama ledũt vel turbãt. Quidã eni facile iraſcũtur ⁊ cito veniã petũt. Et hii ſunt ſicut aqua q̃ cito caleſ=cit ⁊ cito frigeſcit. ⁊ hoc minus malum. Quidã facile iraſcunt ⁊ tardius iclinant ad veniã petẽdã. Hi ſũt ſicut ferrum ignitũ qð tardius caleſcit ⁊ tardius frigeſcit. ⁊ hoc peius. Quidã aũt ſũt qui nunq̃ volunt petere veniã. Et hi ſũt ſicut lapis albeſton qui accenſus nũq̃ extinguit: ſicut ait beatus aug. in de ciui. dei. et hoc peſſimũ. Unde aug. in regula. Melior eſt aũt qui q̃uis ira ſepe temptet tamen impetrare feſtinat vt ſibi dimittat cui ſe agnoſcit feciſſe iiuriam: q̃ qui tardius iraſcit ſed petendũ veniã tardius inclinatur. Qui aũt nũq̃ vult petere veniã ſine cauſa eſt in monaſterio etiam ſi inde non proiciatur.

Sz q̃rit vtrũ quilibet hõ q̃ pximũ offẽdit vbo teneat

ad recōciliationē vel venie petitionē. Reſpondet beatus
aug. in regula ꝙ nō. quia ꝑlati ab hoc excuſant̄ reſpectu
ſubditoꝝ. niſi quādo infamarēt male ſubditū. Unde di-
cit ſic ad pꝛelatos. Quando aūt neceſſitas diſcipline in
moꝛibus cohercēdis dicere vos dura verba compellit: ſi
etiā ipſi modum vos exceſſiſſe ſentitis non a vobis exigi
tur vt a vobis ſubditis veniā poſtuletis. Et cauſam ſub-
iungit ne apud eos quos opoꝛtet eſſe ſubiectos: dum ni
miū ſeruat̄ humilitas regendi frangat̄ auctoritas. Qn̄
eni quis ſe humiliat vt puta vltra ꝙ̄ deceat ſtatū ſuum
nimia eſt iſta humilitas: Unde eccle. xix. Eſt iuſtus q̄ ni-
miū ſe ſubmittit multa humilitate. Et ſic facit ꝑlatus q̄
pꝛopter exceſſum in duro modo loquendi petit veniā a
ſubdito ſuo Uerum quia hoc non eſt neceſſitas: ideo di-
cit beatus auguſtinus. non a vobis exigitur.

Scđo ergo querit̄: cum hoc poſſit fieri ꝛ non fieri: qđ
erit melius. Reſpondet hūber. poteſt dici ꝙ ſecūdum di
uerſas conditiones eoꝝ a quibus petunt̄ huiuſmodi ve-
nie ꝛ aſſiſtentiū: poteſt hoc iudicari. Si eni tales ex hoc
magis in bonū pꝛoficiūt: poſſūt hoc fieri. Si aūt inde ab
utunt̄ in ſupbiam. vt quis ex hoc ſe putat minus reū vel
ꝑlatum culpabilē vel ſit audatioꝛ ad culpas ꝑpetrādas
ꝛ ſimilia: melius eſt non fieri. Nō eni dn̄s phariſeis ſcā-
daliſatis in eis dictis vel factis legitur vnꝙ̄ ſatis feciſſe
Si quidem cum omni regimini ānexa debeat eſſe aucto
ritas et ex minoꝛatōne eius multa mala ſequātur ꝛ per
huiliationē nimiā ad ſubditos eneruet̄: ideo dicit augu.
dum nimiū ſeruat̄ humilitas: regendi frāgit̄ auctoꝛitas

An leſus teneat̄ dimittere offenſā q̄ ſit iſta dimiſſio. de ſignis amicitie oſtendēdis ꝛ ſimilibus. Cap. ix.

Quāuis aūt dictū ſit ꝙ ledens iniuſte ſeu offēdēs
debeat petere veniā a leſo. q̄rit̄ vtrū leſus teneat̄
alteri veniā petēti dimittē. Rn̄det̄ ꝙ ſic. Tū pꝛi-
mo q̄a ille qui nō remittit hoībus: nec deus dimittit ſua
pctā teſte chꝛiſto dicēte math. vi. Si nō dimiſeritis hoi-
bus: nec pat̄ dimittit vobis pctā. Tū ſcđo quia qđ peius
eſt dimiſſa niſi dimiſerimus repetit vt patet in exemplo
math. xviii. de ſeruo cui pat̄familias dimiſerat decē mi-
lia talenta que repetiit. q̄a nō dimiſerat cōſeruo ſuo Tū
tertio quia qđ magis timendū eſt cū graui pena extoꝛſit
tradens eum toꝛtoꝛibus. ſicut dicit̄ ibidem. Et ſubditur.
Sic et pater meus celeſtis faciet vobis ſi nō dimiſeritis
vnuſquiſꝙ fratri ſuo de coꝛdibus veſtris.

Querit̄ ſcđo ex quibus cauſis veniat ꝙ quis nō petit
veniam a leſo. Rn̄detur ꝙ a tribus hoc pꝛouenire ſolet.
Una eſt coꝛdis cecitas. Jra eni obſcurat animū vt non
cognoſcat quis interdū ſe culpā habere vbi culpā habet
ꝛ quia nō cognoſcit culpā: nō petit veniā. Un̄ pſal. ſup-
cecidit ignis ſcꝫ ire ꝛ nō viderūt ſolē videlꝫ vitatis. Alia
eſt ſimulata iuſtitia. vt cū quis dicit: nō expedit illi vt e-
go me ſibi humiliā. quia inde eſſꝫ ſupbioꝛ ꝛ ſimilia. Sꝫ
ſi hec ratio bona eſſet: nō debuit ſe xp̄s humiliaſſe quia
eius humilitas multis fuit in ruinā. Alia eſt duritia coꝛ
dis. Coꝛ aūt durū male habebit in die nouiſſimo iſaie. ii

Querit̄ tertio vtrū leſus teneat̄ dimittē offendēti īpe
nitenti nec ſatiſfatienti: cū deus cuius miſericoꝛdia exce
dit humanū in infinitā: nūꝙ̄ dimittat īpenitenti. Rn̄det̄
ꝙ ſic ꝙ̄tū ad remiſſionē intrinſecā coꝛdis. ſ. quo ad ran-
coꝛem vel irā nō ratione illius quo īpenitēs ſꝫ ratōe ſui
ipſius ne peccet. Et ideo nō eſt ſimile de deo ꝛ nobis. q̄a
ipſe deus nō habet irā hmōi ī qua poſſit eſſe peccatū. Et
ſi obiicit̄ lu. xvii. dicit̄ ſi ſepties ī die peccauerit ī te frat̄
tuus ꝛ ſepties ī die cōuerſus ad te fuerit dicens penitet
me: dimitte illi. ergo a cōtrario ſenſu videt̄: ꝙ ſi nō peni
tet: non eſt illi dimittendū. Quod videt̄ dicere gloſa int̄-
liniaris dicens ne nimis remiſſa ſit indulgentia. ꝛ glo.
marginalis: nō iubemur paſſim peccanti ſed penitentiā
agenti dimittē. Reſpondet̄ impenitenti peccanti in nos
nō tenemur pctā dimittē dimiſſione exterioꝛi. Et ſic ītel-
ligitur glo. iterliniaris vel non tenemur in foꝛo penitē-
tiali dimittē ꝛ ſic loquit̄ glo. marginalis. Et hec n̄ ſūt ꝯt̄
illa q̄ dctā ſūt de dimiſſiōe īterioꝛi faciēda offēdēti fratri

Querit quarto qd ſit iſta dimiſſio exterior qua dimittit offēſus offendēti. Nō eni pōt dimittere culpā offendētis. Jtem ſatiſfationē nō dimittit ei quia iſtā ſoluit iā ex quo ſatiſfecit ei plenarie. Rñdet. dici pōt q hmōi remiſſio nō eſt aliud q acceptio ſatiſfatiōnis vel idicatō recōciliationis verbo vel facto expreſſa. vt cū offēſus offendentem flectentem genua eleuat vel dicit dñs parcat vobis vel parco vobis vel ſatiſfactum eſt michi ⁊ ſimilia.

Querit quīto an poſt hmōi ſatiſfatōnē vel etiā añ facta dimiſſione intrinſeca: licitū ſit ſigna rācoris retinere Rñdet q quedā ſignoꝝ hmōi ſūt ꝓpinqua quedā remota. Propīqua q̄ ingerūt ꝓbabilē ſuſpitionē de rancore. vt cū aliquis nūq vult aliī loqui ⁊ toruo vultu ſemꝑ eū reſpicit ⁊ ſimilia. ⁊ iſta nō licet retinere. quia ab omī ſpecie mala abſtinendū eſt, ſcōm apoſtolū. i. theſſa. v. Unde ſicut eleazarus. ii. macha. vi. abſtinuit a carnibus ſimilibus porcinis ne videret comedere porcinas carnes ⁊ ſic ſcandaliſaret: ita nō debet quis illa ſigna facere per que ꝓbabilit credit eſſe in odio. Signa remota ſūt q̄ nō igerunt argumentū de odio: licet odiū ſubſequatur. vt ſunt ſubſtractio familiaritatis ⁊ ſeruicioꝝ aliquoꝝ ⁊ ſimilia ⁊ iſta licet retinere oībus dūmodo nō fiat malo animo. immo interdū poteſt eſſe meritorium: cū fit propter bonum alterius. Q ergo dicitur interdū q hoc non debēt facere perfecti: ſi intelligatur q hoc non eſt perfectōnis: verum eſt. Aliter non videtur eſſe verum.

Querit ergo ſexto vtrū iiuriatus teneat q̄rē recōciliationē iiuriātis ipo nō peitēte Rñdet regularit q nō. Un btūs aug. ſuꝑ illū locū: ſi frat tu habz aliqd aduerſ te: ſic dicit. i. ſi tu eū offēdiſti. Nā nos habem aduerſus eū: ſi ipe nos leſit. Ubi nō ē opus ꝑgere ad recōciliandū. tn̄ poſſ qs ad hoc teneri rōe fratne caritatis ī caſu. ſ. ſi crederet ꝓbabilit q ꝑ hoc liberaret aīam eius a mortali odio. ⁊ nō eſſet occaſio mali vel ī aliis hmōi. Si vo dauid hoc facit reſpectu ſaul. i. re. xxiii. ⁊ xxvi. et ſimiliter quidam ſancti opera fecerūt ꝑfectionis: cur non faciemus.

Querit ſeptimo vtrū nō ꝑcedente recōciliatōe teneat aliquis nō ſolū diligere affectu iniuriantē: ſed etiam ei benefacere. Rñdet q ſic etiā omnes tā ꝑfecti q impfecti quia illud vbū benefacite his qui oderūt vos dixit dñs nō ſolū diſcipulis in monte math. v. ſed etiā turbis ī ſermone in plano lu. vi. Tamē quia ꝑcepta affirmatiua nō obligāt niſi in caſu: plures poſſēt eſſe caſus ī quibus tenet quis magis benefacē amicis q iimicis. quia forte non tenet inimicis: niſi in caſu neceſſitatis.

Oſtendit quā formā ſeruare debet in reſtituendo qui leſit proximū. an ad omnes ſatiſfatōnes an poſſit prelatus remittere iniuriam illatā ſubdito ſuo. Ca. x.

q Uomodo āt ⁊ ſub qua forma exequi debeat ſatiſfationē ⁊ teneat ille q leſit aliū vbo: docz hūber. ī expoſitōne regule. c. cxlix. dicēs q triplex pōt eſſe hmōi ſatiſfatō. Una ē ꝑ vba. vt cū quis petit veniā de offēſa ab offēſo. Sic faciebat augu. ſcribēs hiero. dicēs. Obſecro te ꝑ māſuetudinē ihū chriſti ſi leſi te ignoſce m. Alia ē ꝑ corporis hūiliationē. Sic fecit ſemey dauid cui maledixerat. ii. re. xix. Semey ꝓſtratus coram rege dixit ad eum. ne reputes michi domine iniquitatem neq meminers iiuriam ſerui tui. Tertio eſt per obſequia ſicut Jacob muneribus voluit placare fratrem ſuū eſau. ro. xii. ſi eſurierit inimicus tuus ciba illū ſi ſitit: potum da illi quaſi diceret per hoc placabis eū ⁊ redibit amicicia

Sed circa hoc primo querit: nūquid tenet quilibet offendens ad omēs hmōi ſatiſfatōnes. Reſpondet q non quia ſicut ledens aliū in rebus non tenet niſi ad certam quantitatem rei reſtituende. ita ⁊ offendēs verbo non tenetur ad omēs ſatiſfatōes. ſed ad certā ſecūdū quātitatē offenſe quia ſi offenſus petat nimis poteſt ſufficere offēdenti ſatiſfacere ſecundū arbitrium boni viri q̄uis laudabile eſſet plus debito ꝓ pace fatris facere ī hoc caſu.

Scōo querit nūquid ꝑlatus ī religione poteſt remittere hmōi ſatiſfatōnem faciendā ſubdito ſuo pro offēſa ſibi facta: cū de iure naturali videat eſſe vt ei ſatiſfatiat

in quo nõ poteſt diſpenſari. Reſpõſio põt dici ſic: ſicut
⁊ poteſt remittere debitum pecunie quia ſicut bona ſibi
debita ſunt in poteſtate prelati ita ⁊ perſona ſua. nec re
laxat in hoc ius naturale quia imputatur in hoc caſu fi
eri ſubdito quod fit prelato.

Tertio queriť eſto ꝙ aliquis offendat aliũ verbo in ſe
creto ⁊ petit offenſus ſatiſfatiõẽ in publico: nũquid te
neť ad hmõi ſatiſfatiõẽ offendens. Uel ecõuerſo offen
dit aliquis aliquẽ in publico vult ſatiſfacere in ſecreto
tantũ: nũquid ſufficit ei. Re. ad primũ. Nõ teneť niſi for
te quod factũ fuit ĩ ſecreto publicatũ fuiſſet. ſicut fur qḋ
lateñ accipit non teneť publice reſtituere. Ad ſcḋm di
cendũ ꝙ non ſufficit. Et eſt argumentũ ad hoc. act. xvi.
de paulo. cui publice condemnato ad carcerem: non ſuf
fecit occulte liberari: ſed publice. Quarto q̃riť aliq̃s
ĩpoſuit culpã alteri ⁊ leſus ñ vult ſuſcipẽ ſatiſfatõez a le
dente niſi dicat ſe mẽtitũ fuiſſe: nũq̃d teneť ad hec ledẽs
Rñ. ſi offẽdens ſcit ſe dixiſſe verũ nullom° debet ꝯtrariũ
dicẽ nec hoc debꝫ ab eo reqri. Si aũt ſcit vel credit ſe di
xiſſe falſũ vel dubiũ: ſcḋꝫ ꝙ ĩ ꝯſciẽtia ſua ẽ reſtituẽ teneť
Põt tñ dicẽ aliqua alleuiãtia culpã ſuã videlꝫ ꝙ ex ai p
turbatõe illḋ dixit vel ꝙ ita audierat vel credebat tũc: lꝫ
mõ reputet falſũ. Ad hoc ãt ꝙ dicat ſe mẽtitũ fuiſſe ñ te
neť. q̃a ꝑ hoc reuelaret ſecretũ mẽtis ſue pctĩ quod ſibi
multũ noceret ⁊ aliis ñ ꝓdeſſꝫ q̃a ita reſtaurať fama aliĩ
ꝑ hoc ꝙ recognoſcit ſe falſũ dixiſſe ſicut ſi dicẽt ſe mẽti
tum fuiſſe. Deinde ſciendũ ꝙ ſi aliq̃s facit ꝙ in ſe eſt pro
habẽda pace alterius licet habere nõ poſſit: ſufficit hoc
ĩpi quo ad deũ. Propť qḋ dicit apoſtolus ro. xii. Si fieri
põt qḋ in vobis ẽ cũ oĩbus hoĩbꝫ pacẽ hñtes. Hec hũbe.

Oſtendit q̃tã famã quis teneať reſtituere. ⁊ ponunť
q̃nq; modi q̃bus ledi põt proximus ĩ fama ⁊ quomodo
ĩ quolibet oportet fieri reſtitutõnem. Cap. xi.

q Uantã ãt q̃s teneať reſtituere famã: trahiť ex ſã
cto tho. ſcḋa ſcḋe. q. lxii. ⁊ ex ſco. ĩ. iiii. di. xv. Scḋꝫ
quos notãḋ: ꝙ fã ꝯtigit alicui auferri q̃ntupliciť

Primo verũ crimen ⁊ iuſte de aliquo manifeſtando. vt
cũ aliquis maliciam alterius manifeſtat ei qui corrigẽ
habet. aut ſi eſt incorrigibilis ſcḋm euãgeliũ manifeſtat
in ꝯſpectu eccleſie bona intentõne. ſ. vt confuſus a pctõ
deſiſtat vel ſaltem vt alii diſcedant ab eius ꝯſortio infe
ctiuo ⁊ corruptiuo ſeruato tamen ordine iuris et fraťne
correctõnis. Unde ſcḋm pe. de thar. in. iiii. di. xxi. quãdo
aliquis ꝯfitens nõ põt: ſuũ peccatũ ſufficienť notificare
ſine notificatõne alterius pſone vt ſi cognouit vxorẽ vel
ſimile: ſi nõ iminet piculum aliquod alteri ex tali notifi
catõne: tũc põt notificare. Et ray. dicit ſi exprimit ꝯfitẽs
talem alienã perſonã penitentiario bona intẽtione qui
penitentiarius eſt perſona q̃ põt ꝓdeſſe et nõ obeſſe non
vt ꝯfitens ꝓdat ĩpm peccatorẽ: ſed vt penitẽtiarius oret
ꝓ eo aut ſecreto laboret ad correctõez eius nõ peccat ſꝫ
potius mereť. Similiť ſi penitẽtiarius ĩquirat de illa p
ſona bona fide vt oret pro ea aut corrigat eã in occulto
dũmodo nõ cogat cõfitentẽ ad hoc dicendũ: nõ credo di
cit ray. ꝙ peccet. Itẽ ſcḋm aug. qñ quis ſcit de proximo
religioſo crimen aliq̃ḋ pmiſſa vnica ſecreta correctione
ſeu ãmonitione: ſi ſe non emẽdauerit reus: põt bono ſuo
plato dici. Dicit eñi ſic aug. Anteq̃ȝ aliis demõſtreť per
quos reus. ſ. ꝯuincẽdus eſt ſi negauerit: prius propoſito
debet oñdi ſi ãmonitus neglexerit corrigi. ne forte poſſit
ſecretius correctus non innoteſcẽ ceteris. Ubi hũb. dicit.
Nota ꝙ iſtã ſcḋam correctõem quã dñs docet faciẽdam
corã vno vel duobus. math. xviii. aug. hic reſtringit ĩ re
ligioſis qui non ſũt plene ſui iuris: ad platũ tãq̃ ad illũ
de quo magis poteſt pſumi ꝙ poſſit ꝓdeſſe ⁊ non obeſſe
Unde idẽ hũbe. c. lxxxvi. q̃rit vtrũ liceat culpam fratris
indicare plato vel fratribus aliq̃bus vel ĩ capitulo ꝓcla
mare publice nõ pmiſſa ſecreta amonitõne. Rñ. aut pctã
ſũt manifeſta: ⁊ hec q̃cunq; ſint ſiue parua ſiue magna
nõ requirũt ſecretã ãmonitionẽ: ſed publice ſũt corrigẽ
da. Un. ĩ. th. v. peccantẽ corã omnibus argue vt ⁊ ceteri ti
morẽ habeant. Glo. peccãtes qui manifeſti ſũt. Aut ſunt

occulta ꝛ hoꝝ q̄dam ſunt modicā infamiā nō inducētia
ꝛ ad hec nō opoꝛtet āmonitionē ꝓcedere: ſed in capitulo
pn̄t pꝛoclamari. Alia ſūt occulta ſed maiora que habēt
infamiā et verecundiā et hmōi q̄n̄q3 ſunt venialia q̄n̄q3
moꝛtalia vt inebriatio ꝛ hmōi. Et in iſtis cōtingit int=
dum ꝙ credit̄ pꝛobalit̄ ꝙ ꝑ ſecretā coꝛꝛectionē ꝓuideat̄
ſaluti delinquentis. ꝛ ſtatui ſue religionis exemplū devi
ro bono ꝓ ſemel inebriato. ꝛ tūc ſeruādus eſt oꝛdo frat̄=
ne coꝛꝛectōnis vt pꝛimo ſecreto āmoniat̄. Aliquādo vō
contingit pꝛopt̄ alias circūſtantias ꝙ credit̄ ꝓbabiliter
ꝙ per hmōi ſecretā āmonitionē non ſufficient̄ pꝛouide
atur ſaluti delinquentis ꝛ ſtatu religionis ſue. ꝛ tūc po
teſt obmitti ſecreta āmonitio ꝛ pōt ꝛ debet indicari ꝓla
to vel aliis viris bonis qui pn̄t pꝛodeſſe ꝛ nō obeſſe vel
etiā pōt de eoꝝ cōſilio fieri ꝓclamatio in capitulo ſi pōt
ꝓbari culpa. Aliq̄n vero cōtingit: ꝙ credit̄ ꝙ delinquēs
ē tante ꝑuerſitatis ꝙ ſi coꝛꝛigat̄ ſecreto incurrit odium
erga coꝛꝛigentē vel mala machinaret̄ cōtra eum vel ex
hoc dabit operā ad defendendū vel coopiendū culpā ſu
am ꝛ tūc non debet fieri. quia extreme clementie eſſ3: ni=
chil pꝛet̄ odiū querere ꝛ fruſtra niti: ſed tamē pꝛelato et
alius viris bonis ſcðm modū ꝓdictum eſt indicandum.
Hec de hūber. Dictū eſt aūt notant̄ ſeruato oꝛdine iuris
ꝛ frat̄ne coꝛꝛectōnis. Un̄ fures ꝛ latrones ꝛ malefici q̇ ꝑ
iura publicant̄ vt ceteri timoꝛē habeant peccādi: pn̄t pu
blicari i infamibus talibus delictis bona ꝛ recta itentio
ne. Similit̄ vbi ſeruat̄ oꝛdo debitus frat̄ne coꝛꝛectōnis
de quo alibi videndū eſt. Et in ꝑmiſſis caſibus licet iſa=
matio aliqua ſequatur: tamen nichil opoꝛtet reſtituere.

Secūdo cōtingit ꝙ aliquis damnificat ꝓximū ſuū in
fama ꝛ hoc verū de eo dicendo ſed modo iniuſto vt cum
quis occultum crimen alterius pꝛodit cōtra debitū oꝛ=
dinem. ſeu cū verum crimen alterius ſed occultum non
ſeruato oꝛdine iuris contra eum in publico ꝓponit. Ta
lis vt dicit ſan. tho. tenetur illi damnificato in ſua fama
reſtituere famā inq̄tū pōt ſine mēdacio tn̄ vt ꝙ dicat ſe

male dixiſſe vel ꝙ iiuſte eū diffamauerit vel alio tali cō
gruom° Et ſi nō pt̄ ſibi famā reſtituē: dʒ ſibi illud dānū
ſuū alit̄ recōpēſare ꝓut de aliis dānis ſupꝛadictū ē. Sco
etiā dicit ꝙ talis nō tenet̄ retractare vbū ſuū qð ꝓpoſu
it publico. quia ſic faciēdo mentiret̄. ſed tenet̄ alio modo
licito reddere famā. vt ꝑ hmōi verba non credatis eum
eſſe talē. male eni dixi ꝛ fatue dixi. Et iſtð ſuum dictum
tunc eſt verum. quia nō ſeruato oꝛdine iuris in publico
dixit qð nō ēverū in publico. Et ideo fatue ꝛ male i hoc
fecit. Itē dicere pōt nō reputetis eū eſſe talē ſed bonū q̄a
quilibet ꝓſumēdus eſt eſſe bonus donec pꝛobet̄ ꝯtrariū.

Tertio modo ꝯtingit ꝙ quis aliū infamat vel dānifi
cat i fama iiuſte et falſū crimē ſibi iponendo: ſic ꝙ falſe
eū coꝛā aliis accuſat de crimīe de quo nō ē reus. Talis
tenet̄ ſic reſtituē famā ꝙ verbū ſuū retractet abſolute a=
pud oēs ad quos ꝑ eū ꝑueit ōmodo ſciat ꝛ poſſit. Debʒ
eni ſcðm tho. ꝛ ſco. apð omēs tales cōfiteri falſum ſe in
hoc de iſto dixiſſe. ſimplicit̄ retractādo illud qð alteri i=
poſuit. ꝛ hoc facere debet ita publice ſicut ſibi impoſuit.
quia alias nō ſeruaret iuſtitiā i reddēdo pꝛoximo quod
ſuū ē. Un̄ ray. dicit. reſtitutō fiat hoc modo ſiue ſcriptis
ſiue v̄bis quis aliū in fama leſerit videlʒ vt vbi publice
dixit verbū vel cantilenā per ſe vel ꝑ aliū vel etiā vbi ꝓ=
iecit libellū famoſū necnō etiam in aliis locis vbi intel=
ligeret illū cōtra quē hec acta ſūt infamatū occaſione di
cti ſui facti vel ſigni publici ſimplicit̄ recognoſcat erro=
rem ſuū ꝛ pꝛopoſſe remoueat vel ſaltem alleuiat ſic infa
miam. Addit hoſtien. niſi ex tali publica recognitōe ille
infamatus amplius infamaretur. Guil. addit ꝛ ſi audet
diffamatoꝛ hoc facere pꝛopt̄ potentiā aduerſarii vel cru
delitatem. Tenet̄ inſuꝑ iſamatoꝛ componere cū iſama=
to de iniuria. ꝛ humilit̄ nichilominus veniam petere in
pꝛopria quidē perſona ſi audet. ſi non audet: ſaltem per
interpoſitam perſonam poſtulet tacito nomine.

Quarto modo ꝯtingit aliquē infamare ꝓximū ſuū ſic
ꝙ nō iponit ei crimē in publico illud de eo aſſerēdo ſed

murmurat ⁊ incaute ac indiſtincte cuicūq̄ vel alicui co=
ram pluribus loquit᷑.⁊ narrat hmōi nō tamq̄ certū ſibi
ſed dicit ſe audiuiſſe. An vero talis teneat᷑ illi famā reſti
tuere. Rn̄det.ſco. Rara fides ideo q̄a multi multa loquū
tur.⁊ ideo ſic murmurās aut incaute loquēs de alio fal=
ſum crimen.ſ.dicēdo apud alios forte ille fecit certe pōt
eſſe ꝙ fecerit aut dicendo egō audiui ꝙ ille fecerit hoc et
hoc:niſi talis oſtēdat aliquē certitudinē maiorē q̄ ex re
latōne cōmuni nō aufert ex natura actus illi famā in o=
pinione illoꝝ audientiū.quia ſi illi firmit᷑ ↄcipiant ⁊ cre
dāt ex hoc illū de quo eſt ſermo criminoſū eſſe:leues ſūt
quia q̄ cito credit leuis ē corde. Uerūtamen quia a ſcan=
dalo puſilloꝝ opoꝛtet cauere:iuxta illō pauli.i.corinth.
viii. ſi eſca ſcādaliſat fratrē meū: nō māducabo carnes
ineternū.⁊ multi ſūt tales puſilli leues ad credendū ma
la:ideo ꝑiculoſū eſt coram ipſis talia audita ex relatu re
ferre. Et ſi hoc fiat intentōne mala.ſ.animo ⁊ intentōne
ledendi famā illius de quo eſt ſermo:tūc nō eſt facile ex=
cuſare quin ſit cōtra caritatē.⁊ ꝑ cōſequēs peccatū mor
tale. Si aūt hoc fiat corā talibus puſillis ⁊ leuib3 ad cre
dendū mala ⁊ fiat ex icōſideratōe: durū eſt dicere ꝙ ere
at genꝰ pctī venialis.quia lingua in lubrico poſita eſt.⁊
qui nō offendit in v̄bo: hic ꝑfectus ē vir.ia.iii. Et dicūt
aliqui ꝙ ſi q̄s ex alicuius tali relatōne notā infamie in=
curriſſ3 apō illos apō quos ſic locutus eſt:tenet᷑ ille ſibi
reſtituere famā ⁊ dicere apud eos ſe falſum i hoc de iſto
audiuiſſe ⁊ minus caute locutū fuiſſe.vel ꝙ ſibi non fuit
credendū cū tale cōtra ꝓximū dicit.qm̄ illud ꝓtulit ↄtra
bonum pꝛoximi de quo nullā certitudinē habuit.vel ali
q° alio ↄſili modo reſtituat ꝓximo famā ꝑut meliꝰ potit

Quinto modo cōtingit aliquē damnificare aliū in fa
ma.ſ.verum crimē ſed occultum ſibi impoſitū negando
Nam eū qui ſibi crimen iponit oſtendit in hoc mēdacē.
⁊ notat eū de calūnia id eſt de falſa criminis ipoſitione
De iſto dicit ſco.ꝙ ille ſic negans nō tenet᷑ retractare ne
gationē ſuam qua negauit i publico verum crimen ſibi

impoſitū.quia nullus tenet᷑ ſtatim in iuditio confiteri ſe
reū:non ſtatim conuictus. Tenet᷑ tamen per q̄dam v̄ba
ſobria vt dictum fuit in ſcdo menbro reſtituere famā illi
accuſanti quē indirecte notauit de calūnia ſcilic3 dicen=
do non habeatis eum pro calūniatore.quia credo ꝙ ha
buit intentionē bonā ꝓponēdo.vel forte ipſe credidit ſe
poſſe probare intentū ſuū ⁊ deceptus ē. Ex quibus pat3
ꝙ periculoſū eſt aliquem in fama notare. Unde ſup iſto
puer.xxiiii.cū detractoribus ne ↄmiſcearis:dicit glo.hoc
ſpecialiter vitio periclitatur totū genus humanū.

Quādo reſtitutio fame ſit faciēda.⁊ q̄ ſtatim ante ac-
ceſſum ad offerendū altare. Cap.xii.

Poſtremo quādo reſtitutio fame ſit fienda: ſcien=
dum ꝙ ad hoc tenet᷑ ledens cito faciendū quia ſi
cut in reſtitutōnibus tempoꝛaliū rerū ꝙ ſine die
vel moꝛa debet᷑:ſtatim debet᷑:ita ⁊ hic. Unde eph.iiii. ſol
non occidat ſuper iracundiā veſtram. Et in vitas patrū
abbas agathon dicit: Nunq̄ doꝛmiui nec litem habentē
mecū doꝛmire permiſi q̄tum ad virtutē meā pertinuit:
niſi pꝛius in pace reuerterer cū eo. Similiter vbi ſupra
beatus auguſt.dicit. Quicūq̄ cōuitio vel maledicto vel
etiā criminis obiectu aliquē leſerit meminerit ſatiſfacti=
one q̄citius curare quod fecit. Unde hūber.ſuper verbo
q̄citius id eſt ſine moꝛa.quia debitū eſt.⁊ non pōt ꝓpꝛia
auctoꝛitate ꝓlongari. Satiſfactione inquit curare quod
fecit id eſt tali ſatiſfactione q̄ ſit curatiua plage illate. de
quo plus ē curādum q̄ de gratia vel amicitia fratris vel
aliis hmōi. Idem etiā veritas mathe.v.innuit. Si frater
tuus hab3 aliquid aduerſū te:vade pꝛius recōciliari fra
tri tuo ⁊ tunc offeres munus ⁊ cete.

Circa qō querit᷑ vtrū offendens teneat᷑ ad recōcilian
dum fratrem ſtatim anteq̄ accedat ad offerendū aliq̄d
domino in altari cum hoc dn̄s videat᷑ mandare. Re.idē.
aut offenſus ē abſens aut pꝛeſens. Si abſens ſufficit of=
fendenti pꝛopoſitū ſatiſfaciēdi ſine moꝛa cum poterit ſi=
cut in reſtitutōnibus nec opoꝛtet ꝙ vadat in hoc caſu pe

dibus:ſed ſufficit ꝙ animo ſcdm aug. Si vero eſt pſens aut fuit leuis offenſa ita ꝙ non credit offenſus fortiter turbatus vel grauis. Si leuis:poteſt differri ſatiſfatio vſqꝫ ad tēpus moderatū. Si vero grauis:debet ſine mora ſatiſfieri.tum ratione debiti quod omni die debet.tum ratōne caritatis fratne que dꝫ dare operā ꝙ ira fratris nō creſcat immo ſedetur Hec hūber. Uerū quia beatus tho. ſcda ſcde.q.lxxiii.ar.ii.dicit ſic:tenet quis ad reſtitutōnē fame ſicut ad reſtitutōnē cuiuſlibet rei ſubtracte eo modo quo ſupra dictum eſt.cum de reſtitutōne rerum tēporalium.ſ. ageretur : ideo eadem ſunt applicanda preſentibus prout recta ratio dictauerit.

Quō reſtitutō fieri debeat circa leſiones corporis humani ⁊ ꝙ leſio fieri pōt in corpore humano qntupliciter ⁊ quomodo de quolibet fieri debet reſtitutō. Ca.xiii.

t Ertium principale huius tractatus eſt videre de reſtitutōe fiēda circa leſiones corpales. Notādū ꝙ damnū corpale eſt qntuplex. Unū ē vltimū ſcilicet vite ablatio. Scdm eſt citra mortē ⁊ irremediabile. ⁊ eſt enormis leſio.vt in mutilatōe enormi que impedit ex toto actū aliquē hūanū q̄ cōpeteret homini ſcdꝫ iſtā ptem amputatā.vt in manus dextre āputatōe. vbi aufert omnino actus humanus natus cōpetere ſcdꝫ illā manū Tertiū damnū eſt etiā citra mortē ⁊ remediabile vel ſaltem non enorme id eſt non īpediens actum humanum. vt amputatō digiti vel alicuius partis digiti. Quartum damnū eſt cum quis ſine talibus vulnerat vel percutit per quod medicorum auxilio indiget ⁊ operas ſuas obmittit. Quintum eſt cum quis aliū percutit vel perfodit vel iniuſte aliquid hmōi facit iaciendo incarcerādo capiendo vel ligando vbi nullam in eum habet iuriſdictionē.

De primo dicit ſco.ꝙ tripliciter poteſt ſatiſfacere. Primo penam talionis ſuſtinendo vbi lex ciuili iſtam ſtatuit vt.ſ.occidens iniuſte iuſte occidat. Si autē talis lex nō eſt ſtatuta vbi offendit: ſibi inferre mortē non licet. Secundus modus eſt quia expedit occiſori vt exponat vitā

ſuā in cauſa iuſta.vt puta cōtra inimicos eccleſie pro reſtitutione facienda illi cuius vitā abſtulit. Qꝫ ſi nec tantam reſtitutionē vult facere tūc tertius modus eſt quo tenet reſtitutionē facere ſpecialē equiualentē vite quā abſtulit ſicut eſſe poteſt equalentia in talibus videlꝫ elemoſinas faciendo p anima occiſi. orōnes pprias faciēdo.alienas oratōnes pcurādo.pegrinationes ſimilit et hmōi immo etiā iuſtitie publice cui menbrū ratōnale abſtulit recompenſā faciēdo. Nec hoc ſolū tenet facere:ſed ſi infectus ſuſtētaret aliquos patrē vel matrē vel propiquos: tenet interfector omibꝫ ſimul ad tantā reſtitutionē quātam illis abſtulit per inffectionē illius. Et q̄a vix aliqs poſſet recompēſare digne per actiones illud quod abſtulit homicida ideo expediret ſimpliciter anime talis ꝙ ſolueret per paſſiones volūtarias vel patienter ſuſceptas vt .ſ.occideretur p homicidio Unde optime prouidet talibus vbi ſtatuta ē pena talionis. Inſup tenet occiſor placere leſos.quia illud in omni iniuſta offenſa exigitur ⁊ p cōſequens in quatuor ſequētibus leſionibus. De ſecunda et tertia leſionibus dicit idem ſco. ſ. de enormi et non enormi : in eccleſia cōmuniter non eſt ſtatuta pena niſi pecuniaria. et illa debet reſpondere non ſolum damno qđ quis intulit per mutilatōnem pro toto tempore futuro quo quis vſurus eſſet mēbro abſciſo:ſed etiam expenſis appoſitis in curatione.vt habetur extra de immu. ec.dāno dato. Et vltra placatōnem leſi que requireret etiam ſi non mutilaſſet et etiam cōſolatōnem ipſius afflicti.q̄a perpetua eſt ſibi deſolatio de tali mutilatione. Plus etiam ponderanda eſt mutilatō pauperis q̄ diuitis ſi magis egebat parte abſciſa ad victum neceſſariū.quia vſus fuiſſet iſta parte ad pcurāda neceſſaria licet ex alia parte ſit quedā conditio prepōderans ſcilicet perſone dignitas.ſed hoc parum ē quo ad primā cōditionē. De quarta leſione videtur optime deus ſatiſfactionē impoſuiſſe. exo.xxi.vbi ſic dicit. Si rixati fuerint viri ⁊ pcuſſerit alt proximū ſuū lapide vel pugno ⁊ ille mortuus nō fuerit:

ſed iacuerit in lecto ſurrexerit et ambulauerit vadens
ſuper baculū ſuū:innocens erit qui ꝑcuſſit ſcilicet a mor
tis pena ſuſtinenda.ita tamē vt operas eius quas.ſ.inte
rim neglexit ⁊ impēſas eius in medicos reſtituat. cui pe
na addat recōciliatio leſi.vt ſupra. De quinta pena fiat
reconciliatio leſi et ſatiſfiat iniurie prout ſapiens deter=
minabit. De prefatis quinqꝫ caſibus vel quatuor ſanct⁹
tho.ſimiliter dicit.

Quomodo fieri debet reſtitutio circa leſiones virtu=
tum ⁊ bonoꝝ anime.de reuocantibus ab introitu religi
onis.de ſcandaliſantibus.de ſeducentibus virgines ⁊ ſi
milibus. Cap.xiiii.

q Uartum pricipale ⁊ vltimū eſt de reſtitutōne fiē=
da quo ad virtutes et res morales que ſūt bona
anime non naturalia:ſed moralia bona acquiſi=
ta que corrumpunt̄. vel ſunt bona moralia acquirēda.
quoꝝ acquiſitio impedit̄ per peccata : que licꝫ in faciēte
ea ſint adeo voluntaria ꝙ niſi eſſent voluntaria nō eſſēt
peccata ⁊ etiam ꝗuis ſolavoluntate propria poſſit quis
ſic damnificari vt dicit augu. de vera religione:tamē a=
liquis poteſt aliū dānificare indirecte inducendo eū ad
actus vitioſos et ad peccata quibus virtutes corrūpunt̄
⁊ vitia generant̄. Jſta autē inductō poteſt fieri nouē mo
dis ſupra tactis.ſ.iubendo cōſulendo. ꝑſuadēdo.hortan
do.⁊ cetera ſicut iⁿ vſibus. Juſſio ꝯſiliū ꝯſēſus palpo ⁊ ce.

Loquendo igit̄ de reſtitutione talium in genere dicit
ſco. ꝙ p̄fato modo alicui auferens bona moralia tenet̄
modo ſibi poſſibili reſtituere damnū .ſ. inducendo eum
efficaciter ad penitentiā ⁊ ad actus virtuoſos.Et ſi ſola
inductio non ſufficit quia facilius eſt ꝑuertere ꝗ cōuer=
tere tenetur ꝑ ſe orando ⁊ per oratōnes alioꝝ ꝓcuratas
impetrare ſibi conuerſionē ⁊ ꝑ alias perſuaſiones ⁊ ſu=
aſores efficaces dū tamē illis non ꝓdat peccatum occul
tum iſtius alterius.Ex quo patet ꝗtum periculū eſt ali=
um ſollicitare ⁊ īducere in peccatū qđ vix poteſt reſtitu=
ere.cumvoluntate iam allecta ad peccata:vix pōt perſu

aſionibus et aliis viis multis reducere ad virtutē.Cau=
ſa autē quare oportet ſatiſfacere pro damnificatōe moꝝ
eſt.quia cum virtutes bona ſint maxima ſecundū augu.
primo retractationū plus damnificat qui in iſtis dāni=
ficat ꝗ in quibuſcunqꝫ aliis.⁊ per conſequens plus ſecū
dum iuſticiam tenet̄ ad reſtituendū proximo tale bonū
quātum ſibi poſſibile eſt.Uideant igitur in ꝗto pericu=
lo ſunt: qui iuuenes a propoſito bono intrādi religionē
abducunt. qui etiā aliquos apoſtatare faciunt profeſſos
vel profeſſas qui ſeducunt virgines vel puellas. aut eis
occaſionem meretricii miniſtrant. Unde pe.de pa.i.iiii.
diſt.xv. dicit qui alium a religione retraxit:tenet̄ induce
re ad ingreſſū vel regreſſū religionis.Si autē ille nolit ī
trarevel redire:tenet̄ eque idoneū procurare quod ſi nō
poſſit:tenet̄ pro eo intrare.quod fecit magiſter ray. Cu=
ius ratio eſt. quia ſicut ille epiſcopus qui ordinat dño ī=
uito eius ſeruū ſic ſibi auferendo ſeruitiū:tenet̄ dare cō=
parem ſeruū vel etiam extimationē immo etiam duplū
liiii.diſt.ſi ſeruus: multomagis qui deo abſtulit ſeruum
ſuū nouitiū vel intraturū:tenetur ſi poteſt recompēſare
in ſimili.Hec pe.Scotus.vbi ſupra ſic dicit.Si quis ab=
ſtraxit aliquē iam obligatū ad religionē ītelligo obliga=
tione profeſſionis tenetur agere ad reſtitutōnem vt ſcilꝫ
iſte redeat ad religionem.Sed ſi aliquē diſpoſitū ad in=
trandum retraxit ne intraret quia inteſt habere et pro=
pe eſſe nō tenet̄ ad tantam reſtitutōnē religioni:ad quā=
tam ſi fuiſſet in religione : ſed tenet̄ ad aliqualē reſtituti
onē ſcilicet aliqualem inductōnem alterius equiualētis
aliqualit̄ ad ingreſſū illi⁹ religionis.Et hoc eſt intelligē
dum ſi illum retraxit intentione damnificādi religionē.
Si autē intentione cōſulendi proprie vtilitati ſine frau=
de:non tenet̄ religioni.Sed ⁊ in primo caſu ⁊ in ſecūdo
tenetur perſone quā retraxit:vt in ꝑſuaſionibus et aliis
bonis ſpūalibus ad equiualentiā bonis illis in quibus
illum retrahendo damnificauit.

De ſeducēte virginem dicitur exo.xxii.qui ſeducit vir

ginem ⁊ doꝛmit cum ea:dotabit eam ⁊ habebit eā ī vxo
rem . aut reddet eidem iuxta modū dotis quā virgines
ſolent accipere. Ecce quomodo damnificatō illata virgi
ni contra caſtitatem :requirit reſtitutōnem cōiugalis ca
ſtitatis reddite pꝛo ea. Et nota ꝙ ꝗuis lex moſaica non
liget in nouo teſtamento quo ad pꝛecepta iudicialia: ta=
men quia iudicialia moꝛalibus innitunꝶ tūc ligant quā
do ſūt in noua lege cōfirmata vel de nouo per aliquā cō
munitatem aſſumpta pꝛo ſtatutis. ſicut pꝛo adulterio ī=
terfectione puniendo eſt alicubi lex . Et ſic factum eſt ex
tra de iniuriis ⁊ damno dato.ca.i.⁊ quinqꝫ ſequētibus:
que omnia ſumūtur ex exo.xxii.et xxiii. Et ſunt ſeruāda
hodie ſicut iura canonica nō vt in lege moſaica. De om
nibus iſtis damnis vbi nec in ſe nec in equiualēti poteſt
fieri reſtitutio. vt in mutilatōne membꝛi ſtupꝛo et huiuſ
modi:dicit vlri.in ſumma:ibi ſatiſfiet per recompenſati
onē faciendam ad arbitriū boni viri. Item tho.in ſūma
⁊ ſcripto. Et tantum de confeſſoꝝ eruditōne ſub compē=
dio dixiſſe ſufficit.

Explicit manuale confeſſoꝛū iohānis nyder oꝛdinis
pꝛedicatoꝛū impꝛeſſū pariſius per Johānem bonhōme
libꝛarium vniuerſitatis pariſieñ. Anno dñi. Milleſimo
CCCC°.lxxxix°.

Sequūtur capitula ſiue rubꝛice huius libꝛi nūcupati manuale confeſſoꝝ iohānis nyder qui quidem liber di=uiditur in tres partes .

Capitula pꝛime partis.

Capitulū.i.de neceſſaria ſcientia cōfeſſoꝛi.de caſibus ep̄o reſeruatis tā a iure ꝙ a gnāli cōſuetudīe. quomodo peccet qui inſcius audit confeſſiones doꝛmitans vel ob=audiens.ſimiliꝶ quomodo peccet in audientia confeſſio=nū. de differentia excōicatōnis a iure lata ⁊ ab hoīe.

Capitulū.ii. de caſibus excōmunicatōnis tangentibꝫ fidem pꝛincipaliter.

Capitulū.iii.de caſibus excōicationis romanā curiā ⁊ papam cōcernentibus pꝛincipaliter.

Capitulū.iiii.de caſibus clerum et emunitatem eccle ſiaſticam tangentibus.

Capitulū.v.de caſibus tangentibus pꝛincipaliter re=ligioſos ⁊ religioſas.

Capitulū.vi.de caſibus tangentibus pene omnē ſta=tum et ſpecialiter ſeculares.

Capitula ſecunde partis.

Capitulū.i.quomodo confeſſoꝛ ſeipſum diſponere de=bet ad eum qui ſibi confitebitur et dantur deſuper duo=decim regule.

Capitulū.ii.que confeſſoꝛ generaliꝶ a confitente q̄re=re habet et ſunt ſeptem et quomodo ſecūdum eadem eū infoꝛmare debeat.

Capitulū.iii.quō ꝯfeſſoꝛ querere ⁊ rimari habeat ſpe cialiter ſuper reperiēdis peccatis luxurie: quia illud ſpe cialem difficultatem habet.

Capitulū.iiii.quomodo confeſſoꝛ in fine confeſſionis ante abſolutōnem confitētem coꝛrigere debet ⁊ infoꝛma re et an attritus ſit vel cōtritus pꝛobare.

Capitulū.v.quomodo penitētia ſit iniūgenda.⁊ qualiter contra recidiuū remedia ſint danda atq; de celando confeſſionem.

Capitulū. vi. qua forma vti debeat in abſoluendo a peccatis a minori excōmunicatōne a maiore et ab aliis cenſuris iuris.

Capitulū.vii.quō ꝯfeſſor infirmū veriſimiliter moriturū monere.⁊ quō celari debet confeſſio ⁊ circūſtantie.

Capitula tercie partis

Capitulū.i. de cauſa quare oportet reſtituere ⁊ ꝙ in vii. caſibus non oportet reſtituere.

Capitulū.ii. quis reſtituere teneatur.⁊ declarantur verſus de nouem ad hoc obligatis videlicet. Juſſio cōſi. conſen .pa.re.

Capitulū.iii.oſtēdit qui teneant᷑ ad reſtitutionē ſpāli ꝑſertim quo ad raptores ſpoliatores i fructib; dānificātes i bello vel guerra vel dānificātes i beneficiis ⁊ ſilib;.

Capitulū.iiii. ꝙ ſtatim aliquis reſtituē teneat᷑.⁊ ꝙ in quinq; caſibus poteſt differri reſtitutio fienda.

Capitulū.v.cui ſit reſtituendū de alea acquiſitis ⁊ de ſimoniace obtentis .⁊ ꝙ in octo caſibus non oportet rē reſtituere ei a quo recepta fuit.

Capitulū.vi.quis ſit modus ⁊ que forma reſtituendi et quomodo vaga reſtitutio ſit facienda et qui ſunt qui non ſatiſfaciunt in hoc.

Capitulū.vii per quē fieri debeat reſtitutio. et ꝙ non fieri oportet auctoritate epiſcopi.⁊ infra in fine generalis regula datur reſtituendi.

Capitulū. viii.incipit tractare de reſtitutōne fame et honoris ꝙ malū ſit detrahere differentie ſex detrahendi et queſtiones plures de offendentibus proximū quomodo reconciliatio ſit facienda.

Capitulū.ix.an leſus teneat᷑ dimittē offenſam.que ſit iſta dimiſſio. de ſignis amicitie oſtēdendis et ſimilibus.

Capitulū.x.oſtendit quam formā ſeruare debet in reſtituendo qui leſit proximū . an ad omnes ſatiſfationes an poſſit prelatus remittere iniuriam illatā ſubdito ſuo

Capitulū.xi.oſtendit ꝙtam famā quis teneatur reſtituere. et ponūtur quinq; modi quibus ledi poteſt proximus in fama et quomodo in quolibet oportet fieri reſtitutionem.

Capitulū. xii. quando reſtitutio fame ſit facienda. et ꝙſtatim ante acceſſum ad offerendū altare.

Capitulū. xiii. quomodo reſtitutio fieri debeat circa leſiones corporis humani et ꝙ leſio fieri poteſt in corpore humano quintupliciter et quomodo de quolibet fieri debet reſtitutio.

Capitulū.xiiii.quomodo fieri debet reſtitutio circa leſiones virtutum et bonoꝝ anime.de reuocātibus ab introitu religionis . de ſcandaliſantibus. de ſeducentibus virgines et ſimilibus.